

ספר שמות

Exodus

Formatting by Nathan Kasimer

With the Targum, 1917 JPS Translation, and Rashi

©Nathan Kasimer, 2021 (5782). This text may be re-used under the terms of the Creative Commons Sharealike 2.0 license (CC-BY-SA), the terms of which are available here: <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/2.0/>. This book includes the following texts:

- Miqra According to the Masora
 - License: CC-BY-SA
 - Source: https://he.wikisource.org/wiki/מקרא_על_פי_מסורה
- Targum Onkelos, vocalized according to the Yemenite Taj
 - License: CC-BY-SA
 - Source: https://he.wikisource.org/wiki/תרגום_אונקלוס
- Rashi Chumash, Metsudah Publications, 2009
 - License: CC-BY

All these texts were retrieved from Sefaria. It was typeset and formatted using L^AT_EX, using the Shlomo font by Shlomo Orbach from <https://sites.google.com/site/orlaeinayim/download> and the EB Garamond font by Georg Duffner from <http://www.georgduffner.at/ebgaramond/index.html>. Both of these were used under the terms of the SIL Open Font License.

תוכן העניינים

v	Introduction
vi	Usage Guide
1	פרשת שמות
21	פרשת וארא
39	פרשת בא
58	פרשת בשלח
81	פרשת יתרו
95	פרשת משפטים
116	פרשת תרומה
134	פרשת תצוה
151	פרשת כי תשא
175	פרשת ויקהל
190	פרשת פקודי
202	פרשת ויקרא למנחה בשבת פקודי
202	פרשת ויקרא
204	שירת הים ועשרת הדברות
204	שירת הים
205	עשרת הדברות בטעם עליון

206	הפטרות
206	הפטרות שמות
208	הפטרות וארא
210	הפטרות בא
212	הפטרות בשלח
217	הפטרות יתרו
219	הפטרות משפטים
221	הפטרות תרומה
223	הפטרות תצוה
225	הפטרות כי תשא
229	הפטרות ויקהל
230	הפטרות פקודי
233	מפטיר לשבת ראש חודש
233	הפטרות שבת ראש חודש
236	הפטרות שבת מחר חודש
238	הפטרות פרשת שקלים
240	פרשת זכור
240	הפטרות פרשת זכור
244	פרשת פרה
246	הפטרות פרשת פרה
248	הפטרות פרשת החודש

Introduction

This ḥumash is intended primarily for learning *Shnayim Mikra veEchad Targum*, but to be versatile enough to be usable in a synagogue. To that end, it includes multiple texts used as the "Targum"—Targum Onkelos itself, the commentary of Rashi, and a translation into English. For Haftarot, special Maftir portions, and Shabbat Minḥa readings, only Hebrew and English are printed, since these sections are included for ease of use in synagogues rather than for study use.

The text of the Torah itself is from the *Mikra al pi Masorah* project. The text was selected for its open licensing, extensive source documentation, and accuracy in presenting the masoretic text. The text of Targum is the Wikisource Targum, which is based on Yemenite texts (particularly the 1901 edition of the Taj). It was selected for its accurate vocalization. The English translation is the 1917 JPS translation, and text of Rashi is from the Metsudah edition. All these texts were retrieved from Sefaria. Data for aliya divisions, haftarot, and lengths of parshiyot was pulled from Hebcal. Information on which special *Maftir* and *Haftarot* can occur on which Sabbaths is from the Koren Shabbat Chumash. Sedarim data was pulled from *Mikra al pi Masorah*.

I hope this text will be helpful to those who use it.

Usage Guide

This text has minimal notations about various textual differences in the Masoretic text of the Torah. For information where this text varies from others, see the notes of the *Mikra al pi Masorah* project, or notes in *Minḥat Shai*. The *Mikra al pi Masorah* project also has information in its notes about variations in customs about where to divide aliyot. Only differences that affect the consonantal text as it appears in a Seder Torah are noted. Kamatz Katan is indicated with a special symbol for the text of the Torah, but not in the text of the Targum.

To reduce confusion, different numbering systems used for running verse references are numbered differently. Roman numerals are used for chapters, Hindu-Arabic numerals for verses, and Hebrew letters for Sedarim. In verse references in notes, however, chapters are listed in Hindu-Arabic numerals. Where there are attested seder divisions that are not included in the traditional 154-seder count, the number is printed with an asterisk, indicating that it is a seder break but the seder number has not increased. Instances where there are variations in tradition for the start of a seder are in brackets or parentheses.

Names of parshiyot, aliyot, and the number of verses in each parsha are noted in Rashi script. The weekday aliyot can be assumed to end where the second aliya begins. The ending is noted if that is not the case. לוי and ישראל indicate the weekday aliyot. Aliyot for doubled parshiyot are in parentheses.

Parsha breaks are indicated with a פ or ט in parentheses. A petuḥa is a paragraph break that ends a line, a setuma is a break where a blank space is left mid-line. Keri ukhetiv instances are noted with brackets and letters indicating which text is the keri and which is the ketiv.

Large/small letters are printed in the text. Note that in an actual Seder Torah the large/small letters have the top of the letter aligned with the rest of the text. They are printed aligned with the bottom line here due to typesetting considerations. Other special letters are indicated with parenthetical notes.

<p>1 NOW THESE are the names of the sons of Israel, who came into Egypt with Jacob; every man came with his household:</p>	<p>וְאֵלֶּין שְׁמֹתַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְדָעָלוּ לַמִּצְרַיִם עִם יַעֲקֹב גִּבֹּר וְאִנָּשׁ בֵּיתִיהָ עָאָלוּ:</p>	<p>וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיִמָּה אֶת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ:</p>	<p>שמות א</p>
<p>2 Reuben, Simeon, Levi, and Judah;</p>	<p>רְאוּבֵן שְׁמַעוֹן לֵוִי וְיְהוּדָה:</p>	<p>רְאוּבֵן שְׁמַעוֹן לֵוִי וְיְהוּדָה:</p>	<p>2</p>
<p>3 Issachar, Zebulun, and Benjamin;</p>	<p>יִשָּׁשְׁכָר זְבֻלֹן וּבִנְיָמִין:</p>	<p>יִשָּׁשְׁכָר זְבֻלָן וּבִנְיָמִן:</p>	<p>3</p>
<p>4 Dan and Naphtali, Gad and Asher.</p>	<p>דָן וְנַפְתָּלִי גָד וְאַשֶׁר:</p>	<p>דָן וְנַפְתָּלִי גָד וְאַשֶׁר:</p>	<p>4</p>
<p>5 And all the souls that came out of the loins of Jacob were seventy souls; and Joseph was in Egypt already.</p>	<p>וְהָנָּא כָּל נַפְשָׁתָא נִפְקִי יִרְכָא דְּיַעֲקֹב שְׁבַעִין נַפְשֵׁן וַיּוֹסֶף דְּהָנָה בְּמִצְרַיִם:</p>	<p>וַיְהִי כָּל-נֶפֶשׁ יֹצֵא יִרְדָּ- יַעֲקֹב שְׁבַעִים נֶפֶשׁ וַיּוֹסֶף הָיָה בְּמִצְרַיִם:</p>	<p>5</p>
<p>6 And Joseph died, and all his brethren, and all that generation.</p>	<p>וּמִית יוֹסֵף וְכָל אֲחֹהֵי וְכָל דְּרָא תְּהוּא:</p>	<p>וּמִית יוֹסֵף וְכָל-אֲחָיו וְכָל הַדּוֹר תְּהוּא:</p>	<p>6</p>
<p>7 And the children of Israel were fruitful, and increased abundantly, and multiplied, and waxed exceeding mighty; and the land was filled with them.</p>	<p>וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִפְּשׁוּ וַאֲתִילְדוּ וּסְגִיאוּ וַתְּקִיפוּ לְחֻדָּא לְחֻדָּא וְאֶתְמַלְּיָאֵת אֶרֶעָא מִנְהוֹן:</p>	<p>וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצֻמוּ בְּמֵאדָּ מֵאדָּ וַתִּמָּלֵא הָאֶרֶץ אֹתָם: (פ)</p>	<p>7</p>
<p>8 Now there arose a new king over Egypt, who knew not Joseph.</p>	<p>וְקָם מֶלֶכָא חֲדָתָא עַל מִצְרַיִם דְּלֹא מְסִיִּים גְּזִירַת יוֹסֵף:</p>	<p>וַיָּקָם מֶלֶךְ-חֲדָשׁ עַל-מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא-יָדַע אֶת-יוֹסֵף:</p>	<p>8</p>
<p>9 And he said unto his people: 'Behold, the people of the children of Israel are too many and too mighty for us;</p>	<p>וְאָמַר לְעַמִּיהָ הָא עַמָּא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל סְגִין וַתְּקִפִּין מִנָּנָא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֶל-עַמּוֹ הִנֵּה עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעָצוּם מִמֶּנּוּ:</p>	<p>9</p>
<p>10 come, let us deal wisely with them, lest they multiply, and it come to pass, that, when there befalleth us any war, they also join themselves unto our enemies, and fight against us, and get them up out of the land.'</p>	<p>הֲבוּ נִתְחַכְּמוּ לְהוֹן דְּלִמָּא יִסְגִּין וַיְהִי אֲרִי יַעֲרַעֲנָנָא קִרְב וַיִּתְּסִפּוּן אַף אֲנּוּן עַל סְנֵאנָא וַיִּגִּיחוּן בְּנָא קִרְב וַיִּסְקִין מִן אַרְעָא:</p>	<p>הִבֵּה נִתְחַכְּמָה לּוֹ פֶן-יִרְבֶּה וְהָיָה כִּי-תִקְרָאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסֶף גַּם-הוּא עַל-שְׂנָאֵינוּ וְנִלְחַם-בָּנוּ וְעָלָה מִן-הָאֶרֶץ:</p>	<p>10</p>

(1) ואלה שמות בני ישראל. אע"פ שמנאן בחייהן בשמותם, חזר ומנאן במיתתן, להודיע חצתן שנמשלו לכוכבים, שמוציאן ומכניסין במספר ובשמותם, שנאמר המוציא במספר יצאם וְכָלֹס יִקְרָא (ישעי"מ, כו. שמו"א, ג):

(5) ויוסף היה במצרים. והלא הוא ובניו היו בכלל שבועים, ומה בא ללמדנו, וכי לא היינו יודעים שהוא היה במצרים, אלא להודיעך נדקתו של יוסף, הוא יוסף הרועה את לאן אביו, הוא יוסף שהיה במצרים ונעשה מלך ועמד בנדקו:

(7) וישרצו. שהיו יולדות ששה בזכרם אחד:

(8) ויקם מלך חדש. רב וסמואל, חד אמר חדש ממנו, וחד אמר שנחדשו גזירותיו (סוטה יא.): אשר לא ידע.

עשה עצמו כאלו לא ידע:

(10) הבה נתחכמה לו. כל הבה לשון הכנה והזמנה לדבר הוא, כלומר הומינו עצמיכם לכך: נתחכמה לו. לעם,

<p>Therefore they did set over them taskmasters to afflict them with their burdens. And they built for Pharaoh store-cities, Pithom and Raamses.</p>	<p>וַיִּשְׂמוּ עָלָיו שָׂרֵי מִסִּים לַמֶּעַן עֲנֹתוֹ בְּסִבְלָתָם וַיְבִן עָרֵי מִסְכְּנוֹת לַפָּרֹעַ אֶת־פִּתּוֹם וְאֶת־רַעַמְסֵס:</p>	<p>11</p>
<p>But the more they afflicted them, the more they multiplied and the more they spread abroad. And they were adread because of the children of Israel.</p>	<p>וַכָּאֲשֶׁר יַעֲנּוּ אֹתוֹ כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרֹץ וַיִּקְצֹוּ מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>12</p>
<p>And the Egyptians made the children of Israel to serve with rigour.</p>	<p>וַיַּעֲבֹדוּ מִצְרַיִם אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרֹךְ:</p>	<p>ישראל</p>
<p>And they made their lives bitter with hard service, in mortar and in brick, and in all manner of service in the field; in all their service, wherein they made them serve with rigour.</p>	<p>וַיַּמְרֹדוּ אֶת־חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בַחֲמֹר וּבִלְבָנִים וּבְכָל־ עֲבֹדָה בַשָּׂדֶה אֶת־כָּל־עֲבָדָתָם אֲשֶׁר־עָבְדוּ בָהֶם בְּפָרֹךְ:</p>	<p>14</p>
<p>And the king of Egypt spoke to the Hebrew midwives, of whom the name of the one was Shiprah, and the name of the other Puah;</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לַמִּיֻּלָּדֹת הָעִבְרִיֹת אֲשֶׁר שֵׁם הָאֶחָת שִׁפְרָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית פּוּעָה:</p>	<p>15</p>
<p>and he said: 'When ye do the office of a midwife to the Hebrew women, ye shall look upon the birthstool: if it be a son, then ye shall kill him; but if it be a daughter, then she shall live.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר כֹּד תַּחֲוִיין מִיֻּלָּדוֹת יִת וְרֵאִיתֶן עַל־הָאֲבָנִים אִם־בֶּן הוּא וְהַמֵּתָן אֹתוֹ וְאִם־בַּת הוּא וְחָיָה:</p>	<p>16</p>

נתחכמה מה לעשות לו. ורבותינו דרשו, נתחכם למושיעין של ישראל לדונם במים, שכבר נשבע שלא יציא מצול לעולם (שמו"ר א, יא). (והם לא הבינו שעל כל העולם אינו מציא, אלא הוא מציא על אומה אחת. דרש"י ישן): ועלה מן הארץ. על כרחנו. ורבותינו דרשו, כאדם שמקלל עצמו, ותולה קללתו באחרים, והרי הוא כאלו כתב ועלינו מן הארץ והם יירשו: (11) עליו. על העם: מסיים. לשון מס, שרים שגויזין מהם המס. ומהו המס, שיצנו ערי מסכנות לפרעה: למען ענותו בסבלתם. של מצרים: ערי מסכנות. כתרומתו, וכן לך זא לא הפך הזה (ישעי' כב, טו), גזר הממונה על האזרחות (שמו"ר א, יד): את פתום ואת רעמסס. שלא היו ראויות מתחלה לכן, ועשאו חזקות וצורות לאור: (12) וכאשר יענו אותו. כל מה שהם נותנין לצלעות, כן לצלעות להרבות ולהפריץ. כן ירבה. כן רבה וכן פרץ. ומדרשו, רוח הקודש אומרת כן, אחס אומרים פן ירבה, ואני אומר כן ירבה: ויקצו. קצו בחייהם. (ויש מפרשים המצרים צעני עמם וק"ל). ורבותינו דרשו, כקוים היו צענייהם: (13) בפרך. צעודה קשה המפרכת את הגוף ומשכרתו: (15) למילדות. הוא לשון מולידות, אלא שיש לשון קל ויש לשון כבד, כמו שוצר ומשצר, דוצר ומדצר, כך מוליד ומילד: שפרה. זו יוכד, על שם שמשפך את הולד: פועה. זו מרים, על שם שפועה ומדצרת והוגה לולד, כדרך הנשים המפייסות תינוק הזוכה (סוטה יא): פועה. לשון נעקה, כמו פיולה נפעה (ישעי' מז, יד): (16) בילדכן. כמו צהולידכן: האבנים. מושג האשה היולדת, וצמקום אחר קוראו משצר, וכמוהו עשה מלאכה על

<p>17 But the midwives feared God, and did not as the king of Egypt commanded them, but saved the men-children alive.</p>	<p>וַתִּירָאן הַמִּיּוֹלֶדֶת אֶת־הָאֱלֹהִים וְלֹא עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵיהֶן מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַתַּחְיֶינָהוּ אֶת־הַיִּלָּדִים:</p>
<p>18 And the king of Egypt called for the midwives, and said unto them: 'Why have ye done this thing, and have saved the men-children alive?'</p>	<p>וַיִּקְרָא מֶלֶךְ־מִצְרַיִם לַמִּיּוֹלֶדֶת וַיֹּאמֶר לָהֶן מִדּוּעַ עָשִׂיתֶן הַדָּבָר הַזֶּה וַתַּחְיֶינָהוּ אֶת־הַיִּלָּדִים:</p>
<p>19 And the midwives said unto Pharaoh: 'Because the Hebrew women are not as the Egyptian women; for they are lively, and are delivered ere the midwife come unto them.'</p>	<p>וַתֹּאמְרֶנָּה הַמִּיּוֹלֶדֶת אֶל־פַּרְעֹה כִּי לֹא כַנְשִׁים הַמִּצְרַיִת הָעִבְרִית פִּי־חַיִּוֹת הֵנָּה בִּטְרָם תָּבוֹא אֶל־הֶן הַמִּיּוֹלֶדֶת וַיֵּלְדוּ:</p>
<p>20 And God dealt well with the midwives; and the people multiplied, and waxed very mighty.</p>	<p>וַיֵּיטֶב אֱלֹהִים לַמִּיּוֹלֶדֶת וַיִּרְבּוּ הָעָם וַיַּעֲצֻמוּ מְאֹד:</p>
<p>21 And it came to pass, because the midwives feared God, that He made them houses.</p>	<p>וַיְהִי כִּי־יִרְאוּ הַמִּיּוֹלֶדֶת אֶת־הָאֱלֹהִים וַיַּעַשׂ לָהֶם בָּתִּים:</p>

הַאֲבָנִים (ירמ' יח, ג), מושב כלי אומנות יוצר כלי חרס: אם בן הוא וגו'. לא היה מקפיד אלא על הזכרים, שאמרו לו אֲנִינִי שְׂעִיד לְהוֹלֵד בֶּן הַמוֹשִׁיעַ אוֹתָם: וְחִיָּה. וְחִיָּה: וְחִיָּה: (17) וַתַּחְיֶינָהוּ אֶת הַיִּלָּדִים. מִסְפָּקוֹת לֹא מִיִּם וּמוֹזֵן. (סוטה יא:) תרגום הראשון וְקִיָּמָא, והשני וְקִיָּמָתוֹן, לפי שלשון עברית לנצחיות רבות, תיבה זו וכיוצא בה משמשת לשון פעלו ולשון פעלתם, כגון וַתֹּאמְרֶנָּה אִישׁ מִזְרִי, (שמות ז, יט) לשון עבר כמו ויאמרו לזכרים, וְשָׂדֶרְהָּ צָפִיקָם (ירמ' מד, כה), לשון דברתם כמו וַתִּדְּבְרוּ לזכרים, וכן וְשָׂדֶרְהָּ אִישׁ מִזְרִי, (יחזקאל יג, יט) לשון עבר חללתם כמו וַתַּחְלֵלוּ לזכרים: (19) כִּי חַיִּוֹת הֵנָּה. בְּקִיאוֹת כְּמִילְדוֹת, תרגום מילדות חִיָּא. וְרַבּוּתֵינוּ דְרֶשׁוּ, (סוטה יא: ושמו"ר) הרי הן משולות לחיות השדה שאינן זריכות מילדות, והיכן משולות לחיות, גור אריה, זאב יער, צב, שור, אילה שלוחה, ומי שלא נכתב בו, הרי הכתוב כללן, ויצרך אותם ועוד כתיב מִיָּה אֶמֶץ לְבָרָא (יחזקאל יט, ז): (20) וַיֵּיטֶב. הטיב להם, וזה חלוק בתיבה שיסודה ב' אותיות ונתן לה וי"ו בראשה, כשהיא באה לדבר בלשון ויפעל, הוא נקוד היו"ד בצי"י שהוא קמ"ץ קטן, (או בסגול שהוא פת"ח קטן) כגון וַיֵּיטֶב אֱלֹהִים לְמִילְדוֹת, וַיִּרְבּוּ צֶבֶת יְהוּדָה (איכה ז, ה), הרבה תאניה, וכן וַיִּגְדַּל הַשָּׂאֲרִית (דברי הימים ב לו, כ), נצוראדן הגלה את השארית, וַיִּקַּח זָנָב אֶל זָנָב (שופטים טו, ה), הפנה הזנבות זו לזו, כל אלו לשון מפעיל את אחרים, וכשהוא מדבר בלשון ויפעל, הוא נקוד היו"ד בחיר"ק, כגון וַיֵּיטֶב צֶעֱיָיו (ויקרא י, כ), לשון הוטב, וכן וירב העם, נתרבה העם, ויגל יהודה, הגלה יהודה, ויפן כה וכה, פנה לכאן ולכאן. ואל תשיבני, וילך, וישב, וירד, ויא, יא, ישב, ילך, יו"ד אות שלישית בו: וַיֵּיטֶב אֱלֹהִים לְמִילְדוֹת. מהו הטובה: (21) וַיַּעַשׂ לָהֶם בָּתִּים. בתי כהונה ולויה ומלכות שקרויין בתיים, ויבן את בית ה' ואת בית המלך, כהונה ולויה מיוכד, ומלכות ממרים, כדאיתא במסכת סוטה (יא:):

<p>22 And Pharaoh charged all his people, saying: 'Every son that is born ye shall cast into the river, and every daughter ye shall save alive.'</p>	<p>וַיִּצְוֶה פַרְעֹה לְכָל-עַמּוֹ וּפְקִיד פַּרְעֹה לְכָל עַמּוּיָהּ לֵאמֹר כָּל-בֶּן־הַבֵּן הַיֵּלֹד הַיֹּאכֶה תִשְׁלִיכֻהוּ וְכָל-הַבֶּת תַּחְיֶינָה: (פ)</p>	<p>22 וַיִּצְוֶה פַרְעֹה לְכָל-עַמּוֹ וּפְקִיד פַּרְעֹה לְכָל עַמּוּיָהּ לֵאמֹר כָּל-בֶּן־הַבֵּן הַיֵּלֹד הַיֹּאכֶה תִשְׁלִיכֻהוּ וְכָל-הַבֶּת תַּחְיֶינָה: (פ)</p>
<p>II And there went a man of the house of Levi, and took to wife a daughter of Levi.</p>	<p>וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֵוִי וַיִּקַּח אֶת-בֶּת-לֵוִי:</p>	<p>*א וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֵוִי וַיִּקַּח אֶת-בֶּת-לֵוִי:</p>
<p>2 And the woman conceived, and bore a son; and when she saw him that he was a goodly child, she hid him three months.</p>	<p>וַתַּהַר הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֶּן וַתֵּרָא אָתּוֹ כִּי-טוֹב הוּא וַתַּצְפְּנֵהוּ שְׁלֹשָׁה יָרְחִים:</p>	<p>2 וַתַּהַר הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֶּן וַתֵּרָא אָתּוֹ כִּי-טוֹב הוּא וַתַּצְפְּנֵהוּ שְׁלֹשָׁה יָרְחִים:</p>
<p>3 And when she could not longer hide him, she took for him an ark of bulrushes, and daubed it with slime and with pitch; and she put the child therein, and laid it in the flags by the river's brink.</p>	<p>וְלֹא יָכְלָה עוֹד הַצְפִּינוֹ וַתִּקַּח לָהּ תִּבְת־גֹּמָא וַתַּחְמֶרְהָ בַּחֲמֹר וּבִזְפָּת וַתִּשֶׂם בָּהּ אֶת-הַיֶּלֶד וַתִּשֶׂם בַּסּוּף עַל-שַׁפַּת הַיָּאָר:</p>	<p>3 וְלֹא יָכְלָה עוֹד הַצְפִּינוֹ וַתִּקַּח לָהּ תִּבְת־גֹּמָא וַתַּחְמֶרְהָ בַּחֲמֹר וּבִזְפָּת וַתִּשֶׂם בָּהּ אֶת-הַיֶּלֶד וַתִּשֶׂם בַּסּוּף עַל-שַׁפַּת הַיָּאָר:</p>
<p>4 And his sister stood afar off, to know what would be done to him.</p>	<p>וַתִּתְצַב אַחֲתוֹ מֵרָחֵק לִדְעָה מִה-יַעֲשֶׂה לּוֹ:</p>	<p>4 וַתִּתְצַב אַחֲתוֹ מֵרָחֵק לִדְעָה מִה-יַעֲשֶׂה לּוֹ:</p>
<p>5 And the daughter of Pharaoh came down to bathe in the river; and her maidens walked along by the river-side; and she saw the ark among the flags, and sent her handmaid to fetch it.</p>	<p>וַתֵּרֶד בֶּת-פַּרְעֹה לָרְחֹץ עַל-הַיָּאָר וְנַעֲרֹתֶיהָ הִלְכֹת עַל-יַד הַיָּאָר וַתֵּרָא אֶת-הַתִּבְת־בְּתוֹךְ הַסּוּף וַתִּשְׁלַח אֶת-אִמָּתָהּ וַתִּשְׁקָחָהּ:</p>	<p>5 וַתֵּרֶד בֶּת-פַּרְעֹה לָרְחֹץ עַל-הַיָּאָר וְנַעֲרֹתֶיהָ הִלְכֹת עַל-יַד הַיָּאָר וַתֵּרָא אֶת-הַתִּבְת־בְּתוֹךְ הַסּוּף וַתִּשְׁלַח אֶת-אִמָּתָהּ וַתִּשְׁקָחָהּ:</p>

(22) לכל עמו. אף עליהם גזר, יוס שנוולד משה אמרו לו אֲנִי מִיִּשְׂרָאֵל, היום נולד מושיעך, ואין אנו יודעים אם ממזרים אם משראל, ורואין אנו שסופו ללקות במים, לפיכך גזר אותו היום אף על המזרים, שנאמר כל הבן הילוד, ולא נאמר הילוד לעצבים, והם לא היו יודעים שסופו ללקות על מי מריבה:

(1) ויקח את בת לוי. פרוש היה ממנה מפני גזירת פרעה, (והזר ולקחה, וזהו וילך, שהלך צעצעת צמו שאמרה לו גזרתך קשה משל פרעה, אם פרעה גזר על הזכרים ואחיה גם כן על הנקבות. ברש"י ישן) והחזירה ועשה צה לקוחין שניים, ואף היא נהפכה להיות נערה. ובת ק"ל שנה הייתה, שנוולדה צבואה למזרים בין החומות, ומאחיהם ועשר נשתהו שם, וכשיצאו היה משה בן שמונים שנה, אם כן כשנתעברה ממנו הייתה בת מאה ושלשים, וקורא אותה בת לוי:

(2) כי טוב הוא. כשנוולד נמלל הבית פלו אורה (סוטה יב):

(3) ולא יכלה עוד הצפינו. שמנו לה המזריים מיום שהחזירה, והיא ילדתו לשעה חדשים ויום א', שהילדת לשבעה יולדת למקוטעין, והם דקו אחריה לסוף ט'. גמא. גמי כלשון משנה וכלע"י יו"קו, ודבר כך הוא, ועומד בפני כך וצפני קשה: בחמור ובזפת. זפת מבחור וטיט מצפנים, כדי שלא יריח אותו צדיק ריח רע של זפת: ותשם בסוף. הוא לשון אגס רוש"ל כלע"י, ודומה לו קנה וסוף קמלו (ישע"י יט, ו):

(5) לרחץ על היאור. סרס המקרא ופרשהו, ומרד בת פרעה על היאור לרחוץ בו: על יד היאור. אלל היאור, כמו לאו קלקט יואב קל קדי (שמואל א' יד, ל), והוא לשון יד ממש, שיד האדם סמוכה לו. ורבותינו דרשו (סוטה יב): הולכות לשון מימה, כמו הגה אָנְכִי הוֹלֵךְ לְמוֹת (בראשית כה, לב), הולכות למוות לפי שמיחו צה, והכתוב מסייען, כי למה לנו לכתוב

<p>6 And she opened it, and saw it, even the child; and behold a boy that wept. And she had compassion on him, and said: 'This is one of the Hebrews' children.'</p>	<p>וּתִפְתַּח וּתְרֹאֶהוּ אֶת־הַיֶּלֶד וְהִנֵּה־נָעַר בֶּכֶה וּתַחֲמֹל עָלָיו וּתֹאמַר מִי־לִדִּי הָעֶבְרִים זֶה:</p>	<p>6 וּתִפְתַּח וּתְרֹאֶהוּ אֶת־הַיֶּלֶד וְהִנֵּה־נָעַר בֶּכֶה וּתַחֲמֹל עָלָיו וּתֹאמַר מִי־לִדִּי הָעֶבְרִים זֶה:</p>
<p>7 Then said his sister to Pharaoh's daughter: 'Shall I go and call thee a nurse of the Hebrew women, that she may nurse the child for thee?'</p>	<p>וּתֹאמַר אָחִיתָּ אֶל־בֶּת־פַּרְעֹה הֲאֵלֶךְ וְקִרְאתִי לָךְ אִשָּׁה מִיִּשְׂרָאֵל מִן הָעֶבְרִיִּים וְתִנֶּקֶת לָךְ אֶת־הַיֶּלֶד:</p>	<p>7 וּתֹאמַר אָחִיתָּ אֶל־בֶּת־פַּרְעֹה הֲאֵלֶךְ וְקִרְאתִי לָךְ אִשָּׁה מִיִּשְׂרָאֵל מִן הָעֶבְרִיִּים וְתִנֶּקֶת לָךְ אֶת־הַיֶּלֶד:</p>
<p>8 And Pharaoh's daughter said to her: 'Go.' And the maiden went and called the child's mother.</p>	<p>וּתֹאמַר־לָהּ בֶּת־פַּרְעֹה לִכִּי וּתֵלֶךְ הֲעֵלְמָה וּתִקְרָא אֶת־אִמּוֹ הַיֶּלֶד:</p>	<p>8 וּתֹאמַר־לָהּ בֶּת־פַּרְעֹה לִכִּי וּתֵלֶךְ הֲעֵלְמָה וּתִקְרָא אֶת־אִמּוֹ הַיֶּלֶד:</p>
<p>9 And Pharaoh's daughter said unto her: 'Take this child away, and nurse it for me, and I will give thee thy wages.' And the woman took the child, and nursed it.</p>	<p>וּתֹאמַר לָהּ בֶּת־פַּרְעֹה הִילִיכִי אֶת־הַיֶּלֶד הַזֶּה וְהִנֵּקְהוּ לִי וְאֲנִי אֶתֵּן אֶת־שְׂכָרְךָ וּתִקַּח הָאִשָּׁה הַיֶּלֶד וְתִנֵּקְהוּ:</p>	<p>9 וּתֹאמַר לָהּ בֶּת־פַּרְעֹה הִילִיכִי אֶת־הַיֶּלֶד הַזֶּה וְהִנֵּקְהוּ לִי וְאֲנִי אֶתֵּן אֶת־שְׂכָרְךָ וּתִקַּח הָאִשָּׁה הַיֶּלֶד וְתִנֵּקְהוּ:</p>
<p>10 And the child grew, and she brought him unto Pharaoh's daughter, and he became her son. And she called his name Moses, and said: 'Because I drew him out of the water.'</p>	<p>וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וּתְבֹאֵהוּ לְבֶת־פַּרְעֹה וַיְהִי־לָהּ לְבֵן וּתִקְרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה וּתֹאמַר כִּי מִן־הַמַּיִם מָשִׁיתִהוּ:</p>	<p>10 וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וּתְבֹאֵהוּ לְבֶת־פַּרְעֹה וַיְהִי־לָהּ לְבֵן וּתִקְרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה וּתֹאמַר כִּי מִן־הַמַּיִם מָשִׁיתִהוּ:</p>
<p>11 And it came to pass in those days, when Moses was grown up, that he went out unto his brethren, and looked on their burdens; and he saw an Egyptian smiting a Hebrew, one of his brethren.</p>	<p>וַיְהִי בַּיָּמִים הָהֵם וַיִּגְדַּל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא אֶל־אָחָיו וַיֵּרָא בְּסִבְלָתָם וַיֵּרָא אִישׁ מִצְרִי מַכֶּה אִישׁ־עֶבְרִי מֵאָחָיו:</p>	<p>11 וַיְהִי בַּיָּמִים הָהֵם וַיִּגְדַּל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא אֶל־אָחָיו וַיֵּרָא בְּסִבְלָתָם וַיֵּרָא אִישׁ מִצְרִי מַכֶּה אִישׁ־עֶבְרִי מֵאָחָיו:</p>

שלישי

וּנְעֻרֹתֶיהָ הוֹלְכוֹת: אֵת אִמָּתָהּ. אֵת שְׁפַחָתָהּ. וּרְצוּתֵינוּ דְּרָשׁוּ לָשׁוֹן יֵד, אֲזַל לִפִּי דְקֹדֶק לָשׁוֹן הַקּוֹדֵשׁ הִיא לוֹ לְהִנָּקֵד אִמָּתָהּ מִ"ס דְּגוֹשָׁה, וְהִס דְּרָשׁוּ אֵת אִמָּתָהּ, אֵת יֵדָה וְנִשְׁתַּרְצָצָה אִמָּתָהּ אֲמוֹת הַרְצָה (קוּטָה שֶׁס):

(6) וּתִפְתַּח וּתְרֹאֶהוּ. אֵת מִי רֹאשָׁהּ, הַיֶּלֶד, זֶה פְּשׁוּטוֹ. וּמִדְּרָשׁוֹ, שֶׁרֹאשָׁהּ עִמּוֹ שְׂכִינָה (קוּטָה שֶׁס שְׁמוֹ"ר א, כח): וְהִנֵּה נָעַר בּוֹכָה. קוֹלוֹ כְּנָעַר:

(7) מִן הָעֶבְרִיִּים. שֶׁחֲזִירָתוֹ עַל מִצְרַיִם הַרְצָה לִינָק וְלֹא יִנָּק, לִפִּי שֶׁהִיא עֹתִיד לְדַבֵּר עִם הַשְׂכִּינָה (שְׁמוֹ"ר א, ל. קוּטָה שֶׁס):

(8) וּתֵלֶךְ הֲעֵלְמָהּ. הִלְכָה בְּזִרְיוֹת וְעֵלְמוֹת כְּעֵלָם:

(9) הִילִיכִי. נִתְנַצָּה וְלֹא יָדְעָה מִהַ נִתְנַצָּה, הִיא שְׁלִיכִי (שְׁמוֹ"ר שֶׁס קוּטָה שֶׁס):

(10) מִשִּׁיתָהּ. כְּתִירוֹתָהּ שְׁסֻלָּתָהּ, וְהִיא לָשׁוֹן הוֹאֵה בְּלָשׁוֹן אֲרָמִי, כְּמִשְׁחָל בְּנִימָה מְחֻלָּה, וּבְלָשׁוֹן עֶבְרִי מִשִּׁיתָהּ, לָשׁוֹן הַסִּירְיוֹתִי, כְּמוֹ לֹא יָמוּשׁ (יְהוֹשֻׁעַ א, ח) לֹא מָשׁוּ, כִּי חֲזָרוּ מִנַּחֵם. וְאִנִּי אוֹמֵר שֶׁאֵינוֹ מִמַּחְצֵר מֵשׁ, וַיְמוּשׁ, אֲלֵל מַגְזֵר מִקְּשָׁה, וּלְשׁוֹן הוֹאֵה הוּא, וְכִן יִמָּשֵׁי מִמִּצְרַיִם (שְׁמוּאֵל־ב כב, יז), שֶׁאֵלּוּ הִיא מִמַּחְצֵר מֵשׁ, לֹא יִתְכַּן לוֹמַר מִשִּׁיתָהּ אֲלֵל הַמִּשְׁוֹתִיהוּ, כֹּאשֶׁר יֹאמַר מִן קֶס הַקִּימּוֹתִי, וּמִן שֶׁ הַשִּׁיבּוֹתִי, וּמִן זֶה הַצִּיּוֹתִי, אֲו מִשִּׁיתָהּ, כְּמוֹ וַיִּמָּשֵׁי אֶת עֵז הַקֶּרֶךְ (זְכַרְיָה ג, ט), אֲזַל מִשִּׁיתָהּ, אֵינוֹ אֲלֵל מַגְזֵר חִיצָה שֶׁפִּעַל שֶׁלֵּא מִיוֹסֵד זֶה"ל בְּסוֹף הַצִּיּוֹת, כְּגוֹן מִשָּׁה, בְּנָה, עֵשָׂה, לֹוה, פָּנִה, כִּשְׂבִּיא לֹוֹמַר זֶהֱס פִּעֻלָּתִי, תִּצָּא הַיּוֹ"ד מִקּוֹם הַ"ה, כְּמוֹ עִשְׂתִּי, בְּנִיתִי, פִּנִיתִי, לֹויתִי:

- 12 And he looked this way and that way, and when he saw that there was no man, he smote the Egyptian, and hid him in the sand. וַיִּפֶּן כֹּה וְכֵן וַיֵּרָא כִּי אֵין אִישׁ וַיִּנְדֹּף אֶת־הַמִּצְרִי וַיִּטְמְנֵהוּ בַחֹל:
- 13 And he went out the second day, and, behold, two men of the Hebrews were striving together; and he said to him that did the wrong: 'Wherefore smitest thou thy fellow?' וַיֵּצֵא בַיּוֹם הַשֵּׁנִי וַהֲגֵה שְׁנֵי אַנְשִׁים עִבְרִים נֹצִים וַיֹּאמֶר לְרֹשֶׁעַ לָמָּה תִכֶּה רֵעֶךָ:
- 14 And he said: 'Who made thee a ruler and a judge over us? thinkest thou to kill me, as thou didst kill the Egyptian?' And Moses feared, and said: 'Surely the thing is known.' וַיֹּאמֶר מִי שִׁמְךָ לְאִישׁ שֶׁרֹּשֶׁפֶט עָלַיִנִי הֲלֹתֶרְגְּנִי אַתָּה אָמַר כְּאִשֶּׁר הִרְגֵת אֶת־הַמִּצְרִי וַיֵּרָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אָכֵן נֹדַע הַדָּבָר:
- 15 Now when Pharaoh heard this thing, he sought to slay Moses. But Moses fled from the face of Pharaoh, and dwelt in the land of Midian; and he sat down by a well. וַיִּשְׁמַע פַּרְעֹה אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה וַיִּבְקֹשׁ לַהֲרֹג אֶת־מֹשֶׁה וַיִּבְרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי פַרְעֹה וַיָּשָׁב בְּאֶרֶץ־מִדְיָן וַיֵּשֶׁב עַל־הַבְּאֵר:
- 16 Now the priest of Midian had seven daughters; and they came and drew water, and filled the troughs to water their father's flock. וּלְכַהֵן מִדְיָן שִׁבְעַת בָּנוֹת וַתָּבֹאנָה וַתִּדְלֹנָה וַתִּמְלֹאנָה אֶת־הַרְהָטִים לְהַשְׁקוֹת צֹאן אֲבִיהֶן:

(11) ויגדל משה. והלא כבר כתב ויגדל הילד, א"ר יהודה ז"ל הראשון לקומה והשני לגדולה, שמינהו פרעה על ציתו: וירא בסבלותם. נתן עיניו ולצו להיות מיצר עליהם (שמו"ר א, כז): איש מצרי. נוגש היה, ממונה על שוטרי ישראל, והיה מעמידם מקרות הגזר למלאכתם (שמו"ר א, כח): מכה איש עברי. מלקהו ורודהו. ובעלה של שלומית בת דברי היה, ונתן עיניו זה, וצלילה העמידו והוציאו מציתו, והוא חזר ונכנס לבית וצא על אשתו, כסצורה שהוא בעלה, וחזר האיש לביתו והרגיש בדבר, וכשראה אותו מצרי שהרגיש בדבר, היה מכהו ורודהו כל היום:

(12) ויפן כה וכה. ראה מה עשה לו צית ומה עשה לו צדעה. ולפי פשוטו כמשמעו: וירא כי אין איש. שאין איש עתיד לזאת ממנו שיחגייר:

(13) שני אנשים עברים. דתן ואזירס הם, שהותירו מן המן: נצים. מריצים: למה תכה. אע"פ שלא הכהו, נקרא רשע צהרמת יד: רעד. רשע כמותך:

(14) מי שמך לאיש. והרי עודך נער: הלהרגני אתה אומר. מכאן אנו למדים שהרגו בשם המפורש: וירא משה. כפשוטו. ומדרשו, דאך לו על שראה צישראל רשעים דילטורין, אמר, מעתה שמא אינס ראויין להגאל: אכן נודע הדבר. כמשמעו. ומדרשו, נודע לי הדבר שהייתי חמה עליו, מה חטאו ישראל מכל שצעים אומות להיות נרדים בעצודת פרך, אצל רואה אני שהם ראויים לכך:

(15) וישמע פרעה. הם הלשינו עליו: ויבקש להרוג את משה. מסרו לקוסטיק להרגו ולא שלטה צו החרצ, הוא שאמר משה, ויילני מחרצ פרעה: (וישב בארץ מדין. נתעבז שם, כמו וישב יעקב:) וישב על הבאר. למד מיעקב שזווג לו זווגו על הצאר:

(16) ולכהן מדין. רב שצחק, ופירש לו מעצודת אלילים ונידוהו מאכלס: את הרהטים. את צריכות מרוצות המים העשויות בצרך:

17	And the shepherds came and drove them away; but Moses stood up and helped them, and watered their flock.	וַיָּבֹאוּ הָרֹעִים וַיִּגְרְשׁוּם וַיִּקָּם מֹשֶׁה וַיּוֹשֶׁעַן וַיִּשְׁק אֶת־צֹאנָם: עֲנָהוּן:	וַיָּבֹאוּ הָרֹעִים וַיִּגְרְשׁוּם וַיִּקָּם מֹשֶׁה וַיּוֹשֶׁעַן וַיִּשְׁק אֶת־צֹאנָם:
18	And when they came to Reuel their father, he said: 'How is it that ye are come so soon to-day?'	וַתֵּבֹאנָה אֶל־רְעוּאֵל אָבִיהֶן וַיֹּאמֶר מֹדִיעַ מִהֲרַתָּן בָּא הַיּוֹם: וַיֹּמַא דִּין:	וַתֵּבֹאנָה אֶל־רְעוּאֵל אָבִיהֶן וַיֹּאמֶר מֹדִיעַ מִהֲרַתָּן בָּא הַיּוֹם:
19	And they said: 'An Egyptian delivered us out of the hand of the shepherds, and moreover he drew water for us, and watered the flock.'	וַתֹּאמְרֵן אִישׁ מִצְרִי הֲצִילָנוּ מִיַּד הָרֹעִים וְגַם־דָּלָה דָּלָה לָנוּ וַיִּשְׁק אֶת־הַצֹּאן:	וַתֹּאמְרֵן אִישׁ מִצְרִי הֲצִילָנוּ מִיַּד הָרֹעִים וְגַם־דָּלָה דָּלָה לָנוּ וַיִּשְׁק אֶת־הַצֹּאן:
20	And he said unto his daughters: 'And where is he? Why is it that ye have left the man? call him, that he may eat bread.'	וַיֹּאמֶר אֶל־בָּנָתָיו וְאִיּוֹ לָמָּה זֶה עֹזְבֶתֶן אֶת־הָאִישׁ קִרְאֵן לוֹ וַיֹּאכֵל לֶחֶם:	וַיֹּאמֶר אֶל־בָּנָתָיו וְאִיּוֹ לָמָּה זֶה עֹזְבֶתֶן אֶת־הָאִישׁ קִרְאֵן לוֹ וַיֹּאכֵל לֶחֶם:
21	And Moses was content to dwell with the man; and he gave Moses Zipporah his daughter.	וַיֹּאֶל מֹשֶׁה לְשִׁבֶת אֶת־הָאִישׁ וַיִּתֵּן אֶת־צִפּוֹרָה בִּתּוֹ לְמִשָּׁה:	וַיֹּאֶל מֹשֶׁה לְשִׁבֶת אֶת־הָאִישׁ וַיִּתֵּן אֶת־צִפּוֹרָה בִּתּוֹ לְמִשָּׁה:
22	And she bore a son, and he called his name Gershom; for he said: 'I have been a stranger in a strange land.'	וַתֵּלֶד בֶּן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ גֶּרְשֹׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נֹכְרִיָּה: (פ)	וַתֵּלֶד בֶּן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ גֶּרְשֹׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נֹכְרִיָּה: (פ)
23	And it came to pass in the course of those many days that the king of Egypt died; and the children of Israel sighed by reason of the bondage, and they cried, and their cry came up unto God by reason of the bondage.	וַיְהִי בַיּוֹמִיָּא סִגְיָאָא הָאֲנֹן וַיָּמָת מֶלֶכָּא דְּמִצְרַיִם וַאֲתֶאֱנַחוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן פּוֹלְחָנָא דִּהוּה קָשִׁי עֲלֵיהֶן וַיִּזְעִקוּ וַסְּלִיקַת קְבִילַתְהוֹן לְקָדָם יְיָ מִן פּוֹלְחָנָא:	וַיְהִי בַיּוֹמִים הָרַבִּים הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיֶּאֱנַחוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִן־הָעֲבָדָה וַיִּזְעִקוּ וַתֵּעַל שְׁוַעְתָּם אֶל־הָאֱלֹהִים מִן־הָעֲבָדָה:
24	And God heard their groaning, and God remembered His covenant with Abraham, with Isaac, and with Jacob.	וַשָּׁמַע קָדָם יְיָ ית קְבִילַתְהוֹן וַדְּכִיר יְיָ ית קִימִיָּה דְּעָם אַבְרָהָם דְּעָם יִצְחָק וְדְּעָם יַעֲקֹב:	וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת־נַאֲקָתָם וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־בְּרִיתוֹ אֶת־אַבְרָהָם אֶת־יִצְחָק וְאֶת־יַעֲקֹב:

(17) ויגרשום. מפני הנידוי:

(20) למה זה עזבתן. הכיר זו שהוא מורעו של יעקב, שהמים עולים לקראתו: ויאכל לחם. שמא ישא אחת מכם, כמה דאט אמר כי אם הלחם אשר הוא אוכל:

(21) ויואל. כתרגמו, (ס"א כמשמעו) ודומה לו הוֹלֵךְ קָא וְלִין (שופטים יט, ו), ולו הוֹלֵנוּ, הוֹלֵלִי לְדַבֵּר. ומדרשו לשון קָלָה, נשבע לו שלא יזוז ממדין כי אם צרשמו:

(23) ויהי בימים הרבים ההם. שהיה משה גֵּר צמדין, וימת מלך מצרים והוֹרֵכּוּ יִשְׂרָאֵל לְתַשׁוּעָה, ומשה היה רועה וגו' ובאת תשועה על ידו, ולכן נסמכו פרשיות הללו. (בר"י): וימת מלך מצרים. נזכר, והיה שומע תינוקות ישראל ורומז צדמס (שמו"ר א, לד):

<p>25 And God saw the children of Israel, and God took cognizance of them.</p>	<p>וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּדַע אֱלֹהִים: (ס) יִשְׂרָאֵל וַאֲמַר בְּמִימְרֶיהָ לְמַכְרְהוֹן יִי:</p>	<p>25 וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּדַע אֱלֹהִים: (ס)</p>
<p>III Now Moses was keeping the flock of Jethro his father-in-law, the priest of Midian; and he led the flock to the farthest end of the wilderness, and came to the mountain of God, unto Horeb.</p>	<p>וּמֹשֶׁה הָיָה רֹעֵי יֵת עֲנָא דִּיתְרוֹ חֲמוּתֵי רַבָּא דְּמִדְיָן וַדְּבַר יֵת עֲנָא לְאַתְר שְׂפֵר רַעִיא לְמַדְבָּרָא וְאַתָּא לְטוֹרָא דְּאַתְגְּלִי עֲלוּהִי יִקְרָא דִּי לְחֹרֵב:</p>	<p>רביעי ב וּמֹשֶׁה הָיָה רֹעֵה אֶת־צֹאן יִתְרוֹ חֲתָנוֹ כֹּהֵן מִדְיָן וַיְנַהֵג אֶת־ הַצֹּאן אַחֲרֵי הַמִּדְבָּר וַיָּבֹא אֶל־ הַר הָאֱלֹהִים חֹרֵב:</p>
<p>2 And the angel of the LORD appeared unto him in a flame of fire out of the midst of a bush; and he looked, and, behold, the bush burned with fire, and the bush was not consumed.</p>	<p>וַאֲתְגְּלִי מִלְּאֲכָא דִּי לִיה בְּשִׁלְחוֹבֵית אִישְׁתָּא מְגוֹ אֲסִנָּא וַחֲזָא וְהָא אֲסִנָּא בְּעַר בְּאִישְׁתָּא וְאֲסִנָּא לִיתְוֵהִי מִתְאַכִּיל:</p>	<p>2 וַיֵּרָא מִלְּאָךְ יְהוָה אֵלָיו בַּלְבַּת־ אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסִּנֵּה וַיֵּרָא וְהִנֵּה הַסִּנֵּה בֹעֵר בָּאֵשׁ וְהַסִּנֵּה אֵינֶנּוּ אֲכָל:</p>
<p>3 And Moses said: 'I will turn aside now, and see this great sight, why the bush is not burnt.'</p>	<p>וַאֲמַר מֹשֶׁה אֶתְפְּנִי כְעַן וְאַחֲזִי יֵת חֲזוֹנָא רַבָּא דְּדִין מָא דִּין לָא מִתּוֹקֵד אֲסִנָּא:</p>	<p>3 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶסְרֶה־נָּא וְאַרְאֶה אֶת־הַמְּרָאָה הַגָּדֹל הַזֶּה מִדּוּעַ לֹא־יִבָּעַר הַסִּנֵּה:</p>
<p>4 And when the LORD saw that he turned aside to see, God called unto him out of the midst of the bush, and said: 'Moses, Moses.' And he said: 'Here am I.'</p>	<p>וַחֲזָא יִי אֲרִי אֶתְפְּנִי לְמַחֲזִי וַקְרָא לִיה יִי מְגוֹ אֲסִנָּא וַאֲמַר מֹשֶׁה מֹשֶׁה וַאֲמַר הָאֲנִי:</p>	<p>4 וַיֵּרָא יְהוָה כִּי סָר לִרְאֹת וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסִּנֵּה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הִנְנִי:</p>
<p>5 And He said: 'Draw not nigh hither; put off thy shoes from off thy feet, for the place whereon thou standest is holy ground.'</p>	<p>וַאֲמַר לָא תִקְרַב הֶלְכָא שְׂרִי סִנְיָד מַעַל רִגְלֶיךָ אֲרִי אֶתְרָא דְּאַתָּ קָאִים עֲלוּוֹהִי אַתְר קֻדִּישׁ הוּא:</p>	<p>5 וַיֹּאמֶר אַל־תִּקְרַב הֶלֶם שֶׁל־ נַעֲלֶיךָ מַעַל רִגְלֶיךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עומֵד עָלָיו אֲדַמַּת־ קֹדֶשׁ הוּא:</p>

(24) נאקחם. וכן מעיר מתים ינאקו (איז כד, יז): את בריתו את אברהם. עס אזרסה:

(25) וידע אלהים. נתן עליהם לצולא העלים עיניו:

(1) אחר המדבר. להתרחק מן הגזל, שלא ירעו צעדות אחרים: אל הר האלהים. על שם העמיד:

(2) בלבית אש. צלהצת אש לצולא של אש, כמו לצ השמים, צלצ האלה, (שמואל-צ יח, יד) ואל תתמה על התי"ו, שיש לנו כיוצא בו, מה חמלה לצמך (יחזקאל טו, ל): מתוך הסנה. ולא אילן אחר, משום עמו אֲנִי צִנְרָה: אבל. נאכל, כמו לא עזב צה, אשר לקח משם:

(3) אסורה נא. אסורה מכאן להתקרב שם:

(5) של. שְׁלוֹף והוא, כמו וְנָשַׁל הַצִּנְרָל (דברים יט, ה), כי ישל זיתך: אדמת קודש הוא. המקום:

<p>Moreover He said: 'I am the God of thy father, the God of Abraham, the God of Isaac, and the God of Jacob.' And Moses hid his face; for he was afraid to look upon God.</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֲנִי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב וַיִּכְסֵּה מֹשֶׁה פָּנָיו כִּי יָרָא מִהֵבִיט אֶל־הָאֱלֹהִים:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֲנִי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב וַיִּכְסֵּה מֹשֶׁה פָּנָיו כִּי יָרָא מִהֵבִיט אֶל־הָאֱלֹהִים:</p>
<p>And the LORD said: 'I have surely seen the affliction of My people that are in Egypt, and have heard their cry by reason of their taskmasters; for I know their pains;</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ מִגֵּלָא גְלִי קִדְמִי שֶׁעָבִיד עַמִּי דְּבַמְצָרִים וַיִּתְּ קִבְלָתְהוֹן שְׁמִיעַ קִדְמִי מִן קִדְמִי מִפְּלַחְיָהוֹן אֲרִי גְלִי קִדְמִי כִּיבִיהוֹן:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה רָאִה רְאִיתִי אֶת־עַנְי עַמִּי אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם וְאֶת־צַעֲקָתָם שְׁמַעְתִּי מִפְּנֵי נְגִשְׁיוֹ כִּי יָדַעְתִּי אֶת־מַכָּאֲבֵיו:</p>
<p>and I am come down to deliver them out of the hand of the Egyptians, and to bring them up out of that land unto a good land and a large, unto a land flowing with milk and honey; unto the place of the Canaanite, and the Hittite, and the Amorite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite.</p>	<p>וְאֶתְגַּלִּיתִי לְשִׁיבֹתָהוֹן מִיָּדָא דְּמִצְרָאִי וּלְאַסְקִיָּתָהוֹן מִן אֶרֶץ מִצְרַיִם הָיִיא לְאֶרֶץ טָבָא וּפְתִיָא לְאֶרֶץ עֲבָדָא חֶלֶב וְדָבָשׁ אֶל־מְקוֹם הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוֹסִי:</p>	<p>וְאֶלֶּד לְהַצִּילָוּ מִיַּד מִצְרַיִם וּלְהַעֲלֹתָם מִן־הָאֶרֶץ הַהִוא אֶל־אֶרֶץ טוֹבָה וּרְחֹבָה אֶל־אֶרֶץ זֵבֶת חֶלֶב וְדָבָשׁ אֶל־מְקוֹם הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוֹסִי:</p>
<p>And now, behold, the cry of the children of Israel is come unto Me; moreover I have seen the oppression wherewith the Egyptians oppress them.</p>	<p>וְכַעַן הָא קִבִּילַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עָלַת לְקִדְמִי וְאֶף גְלִי קִדְמִי דְּיוֹחָקָא דְּמִצְרָאִי דְּחֻקִּין לְהוֹן:</p>	<p>וְעַתָּה הִנֵּה צַעֲקַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בָּאָה אֵלַי וְגַם־רָאִיתִי אֶת־הַלֶּחֶץ אֲשֶׁר מִצְרַיִם לֹחֲצִים אֹתָם:</p>
<p>Come now therefore, and I will send thee unto Pharaoh, that thou mayest bring forth My people the children of Israel out of Egypt.'</p>	<p>וְכַעַן אֵיתָא וְאֶשְׁלַחְךָ לְוֹת פִּרְעָה וְאֶפִּיק יָת עַמִּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:</p>	<p>וְעַתָּה לָכֵה וְאֶשְׁלַחְךָ אֶל־פִּרְעָה וְהוֹצֵא אֶת־עַמִּי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:</p>
<p>And Moses said unto God: 'Who am I, that I should go unto Pharaoh, and that I should bring forth the children of Israel out of Egypt?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קְדָם יְיָ מִן אֲנִי אֲרִי אֵיזִיל לְוֹת פִּרְעָה וְאֲרִי אֶפִּיק יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָאֱלֹהִים מִי אֲנִכִּי כִּי אֵלֶךְ אֶל־פִּרְעָה וְכִי אֹצִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:</p>

(7) כי ידעתי את מכאוביו. כמו וידע עליהם, כלומר כי שמתי לב להתבונן ולדעת את מכאוביו, ולא העלמתי עיני ולא אטמוס את אזני מענקס:
 (10) ועתה לכה ואשלחך אל פרעה. ואם תאמר מה תועיל, והוצא את עמי, יועילו דצריך ותוציאם משם:
 (11) מי אנכי. מה אני חשוב לדבר עם המלכים: וכי אוציא את בני ישראל. ואף אם חשוב אני, מה זכו ישראל שפושטה להם נס ואוציאם ממצרים:

<p>12 And He said: 'Certainly I will be with thee; and this shall be the token unto thee, that I have sent thee: when thou hast brought forth the people out of Egypt, ye shall serve God upon this mountain.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֵלֶיּהוּ יְהוָה מִיּוֹמֵי בְּסַעֲדָךָ וְדִין לְךָ אֶתָּא אֲרִי אֲנִי שְׁלַחְתָּךְ בְּאַפְקוֹתֶיךָ יָת עַמָּא מִמִּצְרַיִם תַּפְלִחוֹן קָדָם יְיָ עַל הַהָר הַזֶּה:</p>	<p>12 וַיֹּאמֶר כִּי־אֶהְיֶה עִמָּךְ וְזֶה לֶךָ הָאוֹת כִּי אֲנֹכִי שְׁלַחְתִּיךָ בְּהוֹצִיאֶךָ אֶת־הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת־הָאֱלֹהִים עַל הָהָר הַזֶּה:</p>
<p>13 And Moses said unto God: 'Behold, when I come unto the children of Israel, and shall say unto them: The God of your fathers hath sent me unto you; and they shall say to me: What is His name? what shall I say unto them?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָאֱלֹהִים הִנֵּה אֲנֹכִי בֹא־אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתִּי לָהֶם אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם וְאָמְרוּ־לִי מַה־שְּׁמוֹ מָה אֹמַר אֲלֵהֶם:</p>	<p>13 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָאֱלֹהִים הִנֵּה אֲנֹכִי בֹא־אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתִּי לָהֶם אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם וְאָמְרוּ־לִי מַה־שְּׁמוֹ מָה אֹמַר אֲלֵהֶם:</p>
<p>14 And God said unto Moses: 'I AM THAT I AM'; and He said: 'Thou shalt thou say unto the children of Israel: I AM hath sent me unto you.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה וַיֹּאמֶר כִּדְבַר תִּימַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶהְיֶה שְׁלַחְנִי לְוֹתְכֹן:</p>	<p>14 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־מֹשֶׁה אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה וַיֹּאמֶר כֹּה תֹאמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶהְיֶה שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם:</p>
<p>15 And God said moreover unto Moses: 'Thou shalt thou say unto the children of Israel: The LORD, the God of your fathers, the God of Abraham, the God of Isaac, and the God of Jacob, hath sent me unto you; this is My name for ever, and this is My memorial unto all generations.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר עוֹד יְיָ לְמֹשֶׁה כִּדְבַר תִּימַר לְבְנֵי יִשְ�רָאֵל יְיָ אֱלֹהֵא דְאַבְרָהָם אֱלֹהֵא דְיִצְחָק וְאֱלֹהֵא דְיַעֲקֹב שְׁלַחְנִי לְוֹתְכֹן דִּין שְׁמִי לְעֹלָם וְדִין דְּוִכְרָנִי לְכָל דָּר וְדָר:</p>	<p>15 וַיֹּאמֶר עוֹד אֱלֹהִים אֶל־מֹשֶׁה כֹּה־תֹאמַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם זֶה־שְּׁמִי לְעֹלָם וְזֶה זִכְרִי לְדָר דָּר:</p>

(12) ויאמר כי אהיה עמך. השיבו על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, שאמרת מי אנכי כי אלך אל פרעה, לא שלך היא, כי אם משלי, כי אהיה עמך, וזה המראה אשר ראית בסנה, לך האות כי אנכי שלחתיך, ותלתי בשליחותי וכדאי אני להציל, כאשר ראית הסנה עושה שליחותי ואיננו חָפֵל, כך תלך בשליחותי ואינך ניזוק, ושאלת מה זכות יש לישראל שיצאו ממצרים, דבר גדול יש לי על הוצאה זו, שהרי עתידים לקבל התורה על ההר הזה לסוף שלשה חדשים שיצאו מצרים. דבר אחר כי אהיה עמך, וזה שתלית בשליחותך, לך האות על הצטחה אחרת שאני מצטיחך, שכשתצאם ממצרים תעבדון אותי על ההר הזה, שתקבלו התורה עליו, והיא הזכות העומדת לישראל. ודוגמת לשון זה מצינו, וְזֶה לְךָ הָאוֹת הַכֹּל הַשָּׁנָה סְפִיחַ וגו' (ישעי' לו, ל), מפלת סנחריב תהיה לך לאות על הצטחה אחרת, שארכס חריבה מפירות ואני אצרך הספיחים:

(14) אהיה אשר אהיה. אהיה עמם בצרה זאת, אשר אהיה עמם בשעבוד שאר מלכיות, אמר לפניו רבש"ע מה אני מזכיר להם צרה אחרת, דייס בצרה זו, אמר לו יפה אמרת, כה תאמר וגו'. (ברכות ט: שמו"ג, ז) (לא שהשכיל חלילה משה ציחק, אלא שלא הבין דברי השי"ת, כי לא מחשבתו מחשבת השי"ת, שמו"ז כך היתה דעתו צאמרו יתצרך אהיה אשר אהיה, למשה לצדו הגיד, ולא שיגיד לישראל, וזהו יפה אמרת, שגם דעתי מתחלה כך היתה, שלא תגיד לצני ישראל כלדברים האלה, אלא כה תאמר לצני ישראל אהיה פעם אחת. וכן משמע במסכת ברכות ודו"ק):

(15) זה שמי לעולם. חסר וי"ו לומר, העלימהו, שלא יקרא ככתבו (שמו"ג, ט): וזה זכרי. למדו היאך נקרא, וכן דוד הוא אומר, ה' שמך לעולם ה' זכרך לדור ודור:

<p>Go, and gather the elders of Israel together, and say unto them: The LORD, the God of your fathers, the God of Abraham, of Isaac, and of Jacob, hath appeared unto me, saying: I have surely remembered you, and seen that which is done to you in Egypt.</p>	<p>לך וְאַסַּפְתָּ אֶת־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם נִרְאָה אֵלַי אֲבֹרָהֶם יִצְחָק וְיַעֲקֹב לֵאמֹר פֶּקֶד פְּקֹדֹתַי אֲתֶכֶם וְאֶת־הָעֲשׂוֹי לָכֶם בְּמִצְרַיִם:</p>	<p>חמישי</p>
<p>And I have said: I will bring you up out of the affliction of Egypt unto the land of the Canaanite, and the Hittite, and the Amorite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite, unto a land flowing with milk and honey.</p>	<p>וְאָמַרְתִּי אֶתְכֶם מֵעַנִי מִצְרַיִם אֶל־אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֲמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי אֶל־אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ:</p>	<p>17</p>
<p>And they shall hearken to thy voice. And thou shalt come, thou and the elders of Israel, unto the king of Egypt, and ye shall say unto him: The LORD, the God of the Hebrews, hath met with us. And now let us go, we pray thee, three days' journey into the wilderness, that we may sacrifice to the LORD our God.</p>	<p>וְשָׁמְעוּ לְקוֹלְךָ וּבָאתָ אִתָּהּ וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְאָמַרְתֶּם אֵלָיו יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִיִּים נִקְרָה עָלֵינוּ וְעַתָּה נֵלְכָה־נָּא דֶרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בַּמִּדְבָּר וְנִזְבֹּחַ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ:</p>	<p>18</p>
<p>And I know that the king of Egypt will not give you leave to go, except by a mighty hand.</p>	<p>וְאָנֹכִי יָדַעְתִּי כִּי לֹא יִתֵּן אֶתְכֶם מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְהֵלֵךְ וְלֹא בְיַד חֲזָקָה:</p>	<p>19</p>
<p>And I will put forth My hand, and smite Egypt with all My wonders which I will do in the midst thereof. And after that he will let you go.</p>	<p>וְשַׁלַּחְתִּי אֶת־יָדִי וְהִפֵּיתִי אֶת־מִצְרַיִם בְּכָל נִפְלְאוֹתַי אֲשֶׁר אַעֲשֶׂה בְּקִרְבּוֹ וְאַחֲרֵי־כֵן יִשְׁלַח אֶתְכֶם:</p>	<p>20</p>

(16) את זקני ישראל. מיוחדים לישיבה. ואם תאמר זקנים סתם, היאך אפשר לו לאסוף זקנים של ס' רבוא: (18) ושמעו לקולך. מאלהים, מכיון שתאמר להם לשון זה ישמעו לקולך, שכבר סימן זה מסור בידם מיעקב ומיוסף שזלשון זה הם נגאלים, יעקב אמר להם ואלהים פקוד יפקוד אתכם, יוסף אמר להם פֶּקֶד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם (בראשית נ, כה): נקרה עלינו. לשון מקרה, וכן וַיִּקֶּר אֱלֹהִים (צמדצר כג, ד), ואנכי אקרה כה, אהא נקרה מאתו הלוס: (אלהי העבריים. יו"ד יתירה, רמז ל"י מכות. צרש"י יסן): (19) לא יתן אתכם מלך מצרים להלך. אם אין אני מראה לו ידי החזקה, כלומר כל עוד שאין אני מודיעו ידי החזקה לא יתן אתכם להלך: לא יתן. לא יצדק, כמו על פן לא נספיק (בראשית כ, ו), לא נסגו אֱלֹהִים לְהִרְעֵ עַמִּי (שם לא, ח), וכלן לשון נמיהה הם. וי"מ ולא ביד חזקה. ולא שזביל שידו חזקה כי מאז אשלח את ידי והכיתי את מצרים וגו' ומתרגמינן אותו ולא מן תקום דחילה פקוף. משמו של רבי יעקב צרבי מנחם נאמר ל:

21 And I will give this people favour in
the sight of the Egyptians. And it
shall come to pass, that, when ye go,
ye shall not go empty;

וְאֵתִין יֵת עֲמָא הָדִין לְרַחֲמִין
בְּעֵינֵי מִצְרָאִי וַיְהִי אֲרִי תִּהְכּוֹן
לֹא תִּהְכּוֹן רִיקָנִין:

וּנְתַתִּי אֶת־חֹן הָעַם־תּוֹה בְּעֵינִי
מִמְצָרִים וְהָיָה כִּי תִלְכּוּן לֹא
תִלְכוּ רִיקִים:

but every woman shall ask of her neighbour, and of her that
22 sojourneth in her house, jewels of silver, and jewels of gold, and raiment; and ye shall put them upon your sons, and upon your daughters; and ye shall spoil the Egyptians.’

וְתִשְׁאַל אֶתְחָא מְשִׁיב־כַּתָּהּ
וּמְקַרֶּיבֶת בֵּיתָהּ מְנוּן דְּכֶסֶף
וּמְנוּן דְּדָהָב וּלְבוּשֵׁין וְתִשְׁוֹן
עַל בְּנִיכּוֹן וְעַל בְּנִתְכוֹן
וְתִרְוֹקוֹנֵן יַת מְצָרִים:

וְשִׂאֵלָה אִשָּׁה מִשְׁכְּנֹתֶיהָ וּמִגֶּרֶת
בֵּיתָהּ כָּל־כֶּסֶף וְכָל־זָהָב
וּשְׁמֹלֶת וּשְׁמֹתָם עַל־בְּנֵיהֶם
וְעַל־בְּנֹתֵיהֶם וְנָצְלָתָם אֶת־
מִצְרַיִם׃

IV And Moses answered and said: 'But, behold, they will not believe me, nor hearken unto my voice; for they will say: The lord hath not appeared unto thee.'

וַאֲתִיב מֹשֶׁה וַאֲמַר וְהָא לֹא
יְהִימָנוּן לִי וְלֹא יִקְבְּלוּן מִנִּי
אַרְי יִמְרוּן לֹא אֶתְגַּלִּי לָךְ יי:

וַיַּעַן מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר וְהִן לֹא־
יֵאֱמִינוּ לִי וְלֹא יִשְׁמְעוּ בְּקוֹלִי כִּי
יֹאמְרוּ לֹא־נִרְאָה אֱלֹהֵי יְהוָה:

And the LORD said unto him:
 2 ‘What is that in thy hand?’ And he
 said: ‘A rod.’

וַאֲמַר לִיה יְיָ מָא דִּין בִּידְךָ
וַאֲמַר חוּטְרָא:

וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי יִהְיֶה (כ' מוֹזָה) [ק'
מֵה־זֶה] בִּידָךְ וַיֹּאמֶר מִפְּתָה:

And He said: 'Cast it on the
3 ground.' And he cast it on the
ground, and it became a serpent;
and Moses fled from before it.

וַיֹּאמֶר רְמוּתִי לְאַרְעָא וּרְמָתִי
לְאַרְעָא וְהָיָה לְחַיָּא וְעַרְק
מִשָּׁה מִן קְדָמוּתִי:

וַיֹּאמֶר הַשְׁלִיכוּהוּ אֶרְצָה
וַיִּשְׁלְכוּהוּ אֶרְצָה וַיְתִי לְנֶחֱשׁ
וַיִּנָּס מֹשֶׁה מִפָּנָיו׃

And the LORD said unto Moses:
4 'Put forth thy hand, and take it by
the tail—and he put forth his hand,
and laid hold of it, and it became a
rod in his hand—

וַיֹּאמֶר יי לְמוֹשֶׁה אֲנִישִׁיט יָדְךָ
וְאוֹחִיד בְּדַנְבִּיּוֹתַי וְאֲנִישִׁיט יָדִיהָ
וְאַתְּמָקִיף בֵּיהָ וְנִתְּנָה לַחֲנוּטָרָא
בִּידֶיהָ:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה שְׁלַח
יָדְךָ וְאַחֲזֵ בַּזְנוּבוֹ וַיִּשְׁלַח יָדוֹ
וַיִּחָזֶק בּוֹ וַיְהִי לְמִטָּה בְּכַפּוֹ:

(22) ומגרת ביתה. מאותה שהיא גרה אֶתָּה צִבִּית: וצִבִּיתָם. כתרנומו ותרוננו, וכן ויִצְנְלוּ אֶת מִזְבְּחֵי (שמות יב, יג). ויִצְנְלוּ בְּגֵי יִצְרָאֵל אֶת עֲדֵיִם (שם לג, ו), והנו"ן בו יסוד. ומנחם חזרו במחצרת נד"י, עם ויִצְנְלוּ אֶת מִקְנֵה הַצִּיִּבִּים (בראשית לא, ט), אשר הִצִּיל אֱלֹהִים מֵאֲדִינּוּ, ולא יאמנו דבריו, כי אם לא היתה הנו"ן יסוד והיא נקודה בחיר"ק, לא תהא משמשת בלשון ופעלתם, אלא בלשון ונפעלתם, כמו ונִסְתַּקְּסָם מֵעַל הַדָּדָמָה (דברים כח, סג), ונתתם ביד אורי, ונִפְתַּקְּסָם לִפְנֵי אֲדִיבִיָּם (ויקרא כו, יז), ונִסְתַּקְּסָם בְּתוֹקָה (יחזקאל כב, כא), ואמרתם נָלֵנוּ, לשון נפעלנו, וכל נו"ן שהיא בזה בתיבה לפרקים, ויופלת ממנה, כנו"ן של נוגף, נושא, נותן, נושך, כשהיא מדברת לשון ופעלתם, תנקד בשו"א בחטף, כגון ויִנְשָׂאֲתֶם אֶת הַצִּיִּבִּים (בראשית מה, יט), ויִנְתַּסֶּם לָהֶם אֶת אֶרֶץ הַגִּלְעָד (במדבר לב, כט), ונמלתם את בשר ערלתכם. לכן אני אומר, שזאת הנקודה בחיר"ק מן היסוד היא, ויסוד שם דבר נגול, והוא מן הלשונות הכבדים, כמו דָּבָר, כְּפֹרִי, לְמוֹד, כשידבר בלשון ופעלתם ינקד בחיר"ק, כמו ודִּבַּרְתֶּם אֶל הַסֹּעֵל (שם כ, ח), וכִּפְתַּרְתֶּם אֶת הַבַּיִת (יחזקאל מה, כ), וְלִמְדַתְּם אֹתָם אֶת בְּגִיבִים (דברים יא, יט): (2) מזה בידך. לִכְךָ נִתְּנָה תִּיבָה אֶחָת לְדִרוֹשׁ, מִזֶּה שְׂדִיךְ אֶתָּה חֵיִיד לְלִקּוֹת, שחשדת בכשרים. ופשוטו, כאדם שאומר לחצירו, מודה אתה שזו שלפניך אֵין היא, אומר לו הן, אמר לו הריני עושה אותה עז:

(3) ויהי לנחש. רמז לו שסיפר לשון הרע על ישראל (באומר לא יאמינו לי), ותפש אומנתו של נחש:
 (4) ויחזק בו. לשון אחיה הוא, והרבה יש במקרא, ויחזקו האֱלֹהִים בְּיָדוֹ (בראשית יט, טז) וְהַתְּזִיקָה בְּמִצְרָיו (דברים כה, יא). וְהַתְּזִיקָה בְּזָקוֹ (שמואל-א יז, לה), כל לשון חזק הדבוק לבי"ת, לשון אחיה הוא:

that they may believe that the LORD, the God of their fathers, the God of Abraham, the God of Isaac, and the God of Jacob, hath appeared unto thee.'

And the LORD said furthermore unto him: 'Put now thy hand into thy bosom.' And he put his hand into his bosom; and when he took it out, behold, his hand was leprous, as white as snow.

And He said: 'Put thy hand back into thy bosom.—And he put his hand back into his bosom; and when he took it out of his bosom, behold, it was turned again as his other flesh.—

And it shall come to pass, if they will not believe thee, neither hearken to the voice of the first sign, that they will believe the voice of the latter sign.

And it shall come to pass, if they will not believe even these two signs, neither hearken unto thy voice, that thou shalt take of the water of the river, and pour it upon the dry land; and the water which thou takest out of the river shall become blood upon the dry land.'

And Moses said unto the LORD: 'Oh Lord, I am not a man of words, neither heretofore, nor since Thou hast spoken unto Thy servant; for I am slow of speech, and of a slow tongue.'

לְמַעַן יֵאֱמִינוּ כִּי־נִרְאָה אֵלַיִךְ יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב: 5

וַיֹּאמֶר יְהוָה לוֹ עוֹד הִבָּא־נָא יָדְךָ בְּחִיקוֹ וְיָבֹא יָדוֹ בְּחִיקוֹ וַיּוֹצֵאֵהָ וְהִנֵּה יָדוֹ מִצָּרַעַת כַּשָּׁלֵג: 6

וַיֹּאמֶר הָשֵׁב יָדְךָ אֶל־חִיקְךָ וַיָּשֵׁב יָדוֹ אֶל־חִיקוֹ וַיּוֹצֵאֵהָ מִמִּחִיקוֹ וְהִנֵּה שָׁבָה כְּבָשָׂרוֹ: 7

וְהָיָה אִם־לֹא יֵאֱמִינוּ לָךְ וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקֹל הָאֵת הָרִאשׁוֹן וְהֵאֱמִינוּ לְקֹל הָאֵת הָאַחֲרוֹן: 8

וְהָיָה אִם־לֹא יֵאֱמִינוּ גַם לְשְׁנֵי הָאֵתוֹת הָאֵלֶּה וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקֹלְךָ וְלִקְחָתָהּ מִמִּימֵי הַיָּאֵר וּשְׂפָכְתָּ הַיִּבְשָׁה וְהָיוּ הַמַּיִם אֲשֶׁר תִּקַּח מִן־הַיָּאֵר וְהָיוּ לְדָם בַּיִּבְשָׁת: 9

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה כִּי אֲדֹנָי לֹא אִישׁ דְּבָרִים אֲנִי גַם מִתְּמוּל גַּם מִשְׁלֹשׁ גַּם מֵאֵז דְּבָרְךָ אֶל־עַבְדְּךָ כִּי כְבֹּד־פָּנַי וּבְקֹדֶשׁ לְשׁוֹן אֲנִי: 10

(6) מצורעת כשלג. דרך זרעת להיות לבנה, אם צהרת לבנה היא, אף צאות זה רמז לו שלשון הרע קיפר באומרו לא יאמינו לי, לפיכך הלקהו זרעית, כמו שלקחה מרים על לשון הרע:

(7) ויוציאה מחיקו והנה שבה וגו'. מכאן, שמדה טובה ממחרת לבא ממדת פורעניות, שהרי צראשונה לא נאמר מחיקו (שמו"ר ג, יח):

(8) והאמינו לקול האות האחרון. משתאמר להם שצבילכם לקיתי על שספרתי עליכם לשון הרע, יאמינו לך, שכבר למדו כזך שהמודווגין להרע להם לוקים בנגעים, כגון פרעה ואצמלך שצביל שרה:

(9) ולקחת ממימי היאור. רמז להם שצמכה ראשונה נפרע מאלהותם, (פירוש, כשהקצ"ה נפרע מן האומות, נפרע מאלהותם מחלה, שהיו עובדים לנלוס הממחיה אותם, והפכס לדס. ברש"י ישן): והיו המים וגו'. והיו, והיו, שני פעמים, נראה צעני, אלו נאמר והיו המים אשר תקח מן היאור לדס ציצשת, שומע אני שצידו הם הפכים לדס, ואז כשירדו לארץ יהיו צהוייתן, אצל עכשיו מלמדנו, שלא יהיו דס עד שיהיו ציצשת:

<p>And the LORD said unto him: 11 'Who hath made man's mouth? or who maketh a man dumb, or deaf, or seeing, or blind? is it not I the LORD?</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו מִי שֵׁם פֶּה לְאָדָם אוֹ מִי־יִשּׁוּם אֵלֶם אוֹ חֲרָשׁ אוֹ פֶתִיחָא אוֹ עֹרֶא הֲלֹא אָנֹכִי יְהוָה:</p>	<p>11 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו מִי שֵׁם פֶּה לְאָדָם אוֹ מִי־יִשּׁוּם אֵלֶם אוֹ חֲרָשׁ אוֹ פֶתִיחָא אוֹ עֹרֶא הֲלֹא אָנֹכִי יְהוָה:</p>
<p>Now therefore go, and I will be with thy mouth, and teach thee what thou shalt speak.</p>	<p>וְעַתָּה לֵךְ וְאָנֹכִי אֶהְיֶה עִם־פִּיךָ וְהוֹרִיתִיךָ אֲשֶׁר תִּדְבֹּר:</p>	<p>12 וְעַתָּה לֵךְ וְאָנֹכִי אֶהְיֶה עִם־פִּיךָ וְהוֹרִיתִיךָ אֲשֶׁר תִּדְבֹּר:</p>
<p>And he said: 'Oh Lord, send, I pray Thee, by the hand of him whom Thou wilt send.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר בְּי אֲדֹנָי שְׁלַח־נָא בְי־דִ תְּשַׁלַּח:</p>	<p>13 וַיֹּאמֶר בְּי אֲדֹנָי שְׁלַח־נָא בְי־דִ תְּשַׁלַּח:</p>
<p>And the anger of the LORD was kindled against Moses, and He said: 14 'Is there not Aaron thy brother the Levite? I know that he can speak well. And also, behold, he cometh forth to meet thee; and when he seeth thee, he will be glad in his heart.</p>	<p>וַיִּחַר־אַף יְהוָה בְּמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הֲלֹא אֶהְרֵן אֲחִיךָ הֲלֹא יֹדֵעַתִּי כִי־דָבָר יִדְבֹּר הוּא וְגַם הִנֵּה הוּא יֵצֵא לִקְרֹאתְךָ וְרָאֶךָ וְשִׂמַּח בְּלִבּוֹ:</p>	<p>14 וַיִּחַר־אַף יְהוָה בְּמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הֲלֹא אֶהְרֵן אֲחִיךָ הֲלֹא יֹדֵעַתִּי כִי־דָבָר יִדְבֹּר הוּא וְגַם הִנֵּה הוּא יֵצֵא לִקְרֹאתְךָ וְרָאֶךָ וְשִׂמַּח בְּלִבּוֹ:</p>
<p>And thou shalt speak unto him, and put the words in his mouth; and I will be with thy mouth, and with his mouth, and will teach you what ye shall do.</p>	<p>וְדִבַּרְתָּ אֵלָיו וְשַׁמַּתָּ אֶת־הַדְּבָרִים בְּפִיו וְאָנֹכִי אֶהְיֶה עִם־פִּיךָ וְעִם־פִּיהוּ וְהוֹרִיתִי אֶתְכֶם אֵת אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן:</p>	<p>15 וְדִבַּרְתָּ אֵלָיו וְשַׁמַּתָּ אֶת־הַדְּבָרִים בְּפִיו וְאָנֹכִי אֶהְיֶה עִם־פִּיךָ וְעִם־פִּיהוּ וְהוֹרִיתִי אֶתְכֶם אֵת אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן:</p>
<p>And he shall be thy spokesman unto the people; and it shall come to pass, that he shall be to thee a mouth, and thou shalt be to him in God's stead.</p>	<p>וְדִבַּר־הוּא לְךָ אֶל־הָעָם וְהָיָה הוּא יְהִי־לְךָ לִפֶּה וְאַתָּה תִּהְיֶה־לּוֹ לְאֶלֶּהִים:</p>	<p>16 וְדִבַּר־הוּא לְךָ אֶל־הָעָם וְהָיָה הוּא יְהִי־לְךָ לִפֶּה וְאַתָּה תִּהְיֶה־לּוֹ לְאֶלֶּהִים:</p>

(10) גם מתחיל וגר. למדנו שכל שצעה ימים היה הקצ"ה מפתה את משה צסנה לילך בשליחותו, מתחיל שלשום מאז דברך הרי שלשה, ושלשה גמין רבויין הם, הרי ששה, והוא היה עומד ביום ה' כשאמר לו זאת, עוד שלח נא ביד תשלח, עד שחרה צו וקבל עליי. (שמו"ר ג, טז) וכל זה, שלא היה רוצה ליטול גדולה על אהרן אחיו שהיה גדול הימנו, ונביא היה, שנאמר (הלא אהרן אחיך הלוי וגו', ועוד נאמר לעלי הכהן) הנגלה נגליתי אל בית אביך צהייתם צמקרים (שמואל"א ב, כז), הוא אהרן, וכן ואודע לךם צארכך מנצרים וגו' (יחזקאל כ, ה) ואמר אליהם איש שקוצי עיניו השליכו, ואותה נבואה לאהרן נאמרה: כבד פה. ככצידות אני מדבר, ובלשון לע"ז בלצ"ו

(11) מי שם פה וגר. מי למדך לדבר כשהיית נדון לפני פרעה על המצרי: או מי ישום אלם. מי עשה פרעה אלם שלא נתאמן צמנות הריגתך, ואת משרתיו חרשים שלא שמעו צלותו עליך, ולאספקלטורין (שבת קה). ההורגים מי עשאים עקרם, שלא ראו כשצרחת מן הציומה ונמלטת (תנחומא שמות י): הלא אנכי. ששמי ה' עשיתי כל זאת: (13) ביד תשלח. ביד מי שאתה רגיל לשלוח והוא אהרן. דבר אחר, ביד אחר שתצא לשלוח, שאין סופי להכניסם לארץ ולהיות גוללם לעמיד, יש לך שלוחים הרבה:

(14) ויחר אף. (וצחים קב). רבי יהושע בן קרחה אומר, כל חרון אף שצחורה נאמר בו רושם, וזה לא נאמר בו רושם, ולא מנינו שצא עונש על ידי אותו חרון, אמר לו רבי יוסי אף צו נאמר בו רושם, הלא אהרן אחיך הלוי, שהיה עמיד להיות לוי ולא כהן, והכהונה הייתי אומר לנאת ממך, מעתה לא יהיה כן, אלא הוא יהיה כהן ואותה הלוי, שנאמר ומשך איש קללהים צניו יקראו על שצט הלוי (דברי הימים"א כג, יד): הנה הוא יצא לקראתך. כשתלך למצרים: וראך ושמוח בלבבו. לא כשאתה סבור שיהא מקפיד עליך שאתה עולה לגדולה, ומשם וזה אהרן לעדי החשן הנחמן על הלצ:

17	And thou shalt take in thy hand this rod, wherewith thou shalt do the signs.'	וְיֵת חֹטֶרָא הָדִין תִּסֵּב בִּידְךָ דְּתַעֲבִיד בֵּיהּ יֵת אֲתֵיָא:	וְהָיָה הַזֶּה תִּקְחָה בְּיָדְךָ אֶשֶׁר תַּעֲשֶׂה-בּוֹ אֶת- הָאֵתוֹת: (פ)	17
18	And Moses went and returned to Jethro his father-in-law, and said unto him: 'Let me go, I pray thee, and unto my brethren that are in Egypt, and see whether they be yet alive.' And Jethro said to Moses: 'Go in peace.'	וַאֲזַל מֹשֶׁה וְתָב לְוֹת יֶתֶר חֲמוּתֵי וַאֲמַר לִיה אֵיזִיל כְּעַן וְאֵתוֹב לְוֹת אֲחֵי דְבְּמִצְרַיִם וְאֲחֲזִי הָעַד כְּעַן קִימִין וַאֲמַר יֶתֶרוֹ לְמֹשֶׁה אֵיזִיל לְשָׁלָם:	וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיָּשָׁבוּ אֶל-יֶתֶר חֲתָנּוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ אֵלֶכָה נָא וְאֲשׁוּבָה אֶל-אֲחֵי אֲשֶׁר-בְּמִצְרַיִם וְאֶרְאֶה הָעוֹדָם חַיִּים וַיֹּאמֶר יֶתֶרוֹ לְמֹשֶׁה לְךָ לְשָׁלוֹם:	שעי ג
19	And the LORD said unto Moses in Midian: 'Go, return into Egypt; for all the men are dead that sought thy life.'	וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה בְּמִדְיָן אֵיזִיל תוֹב לְמִצְרַיִם אֲרִי מִיתוּ כָל גוֹבְרֵיָא דְּבָעוּ לְמִקְטָלְךָ:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה בְּמִדְיָן לֵךְ שָׁב מִצְרַיִם כִּי-מָתוּ כָל- הָאֲנָשִׁים הַמִּבְקָשִׁים אֶת-נַפְשְׁךָ:	19
20	And Moses took his wife and his sons, and set them upon an ass, and he returned to the land of Egypt; and Moses took the rod of God in his hand.	וּדְבַר מֹשֶׁה יֵת אֲתַתִּיהּ וְיֵת בְּנוֹתֵי וְאֶדְכִּיבְנוֹן עַל חֲמֹרָא וְתָב לְאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם וְנָסִיב מֹשֶׁה יֵת חֹטֶרָא דְּאֲתַעֲבִידּוּ בֵּיהּ נָסִין מִן קָדָם יי בִּידֵיהּ:	וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת-אִשְׁתּוֹ וְאֶת- בָּנָיו וַיֵּרֶכְבּוּ עַל-הַחֲמֹר וַיָּשָׁב אֶרְצָה מִצְרַיִם וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת- מִטֵּה הָאֱלֹהִים בְּיָדּוֹ:	20
21	And the LORD said unto Moses: 'When thou goest back into Egypt, see that thou do before Pharaoh all the wonders which I have put in thy hand; but I will harden his heart, and he will not let the people go.	וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה בְּמַהְכָּךְ לְמַתָּב לְמִצְרַיִם חֲזִי כָל מוֹפְתֵיָא דְּשִׁוְיָתִי בִּידְךָ וְתַעֲבִידּוֹן קָדָם פֶּרְעָה וְאֵנָּא אֲתַקִּיף יֵת לְבִיהּ וְלֹא יִשְׁלַח יֵת עִמָּא:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה בְּלִכְתְּךָ לָשׁוּב מִצְרַיִמָּה רְאֵה כָל- הַמּוֹפְתִים אֲשֶׁר-שָׂמַתִּי בְיָדְךָ וַעֲשִׂיתָם לִפְנֵי פֶרְעָה וְאֲנִי אַחֲזִק אֶת-לִבּוֹ וְלֹא יִשְׁלַח אֶת-הָעָם:	21
22	And thou shalt say unto Pharaoh: Thus saith the LORD: Israel is My son, My first-born.	וְתִימַר לְפֶרְעָה כְּדָן אֲמַר יי בְּרִי בּוֹכְרִי יִשְׂרָאֵל:	וְאָמַרְתָּ אֶל-פֶּרְעָה כֹּה אָמַר יְהוָה בְּנִי בּוֹכְרִי יִשְׂרָאֵל:	22

(16) ודבר הוא לך. בשצילך ידבר אל העם, וזה יוכיח על כל לך ולי ולו ולכם ולהם הסמוכים לדבור, שכולם לשון על הס:

יהיה לך לפה. למליץ, לפי שאתה כדפ: לאלהים. לרצולש:

(18) וישב אל יתר חתנו. ליטול רשות, שהרי נשבע לו (שלא יזוז ממדין כי אם ברשותו). (מכילתא יתרו) ושבעה שמות היו לו, רעואל, יתר, יתרו, קיני, וכו':

(19) כי מתו כל האנשים. מי הם, דתן ואזריס, חיים היו, אלא שירדו מנכסיהם, והעני חשוד כמת (גדרים סד):

(20) על החמור. חמור המיוחד, הוא החמור שחש אחרים לעקידת יחזק, והוא שעמיד מלך המשיח להגלות עליו, שנאמר עני ולקח על חמור (זכריה ט, ט): וישב ארצה מצרים ויקח משה את משה. אין מוקדם ומאוחר מדוקדקים במקרא:

(21) בלכתך לשוב מצרימה וגו'. דע, שעל מנת כן תלך, שתהא גבור בשליחותי לעשות כל מופתי לפני פרעה ולא תירא ממנו: אשר שמתי בידך. לא על שלשה אותות האמורות למעלה, שהרי לא לפני פרעה נזה לעשותם אלא לפני ישראל שיאמינו לו, ולא מנינו שעשאתם לפניו, אלא מופתים שאני עמיד לשום צידך במצרים, כמו כי ידבר אלךם פְּרָעָה וגו' (שמות ז, ט), ואל תחמה על אשר כתיב אשר שמתי, שכן משמעו, כשתדבר עמו כזר שמתים צידך:

(22) ואמרת אל פרעה. כשתשמע שלבו חזק וימאן לשלוח, אמור לו כן: בני בכרי. לשון גדולה, כמו אף אָנִי צָלוּר אֶתְגַּהוּ (תהלים פט, כח), זו פשוטו. ומדרשו, כאן חסד הקב"ה על מכירת הבכורה שלקח יעקב מעשו:

<p>23 And I have said unto thee: Let My son go, that he may serve Me; and thou hast refused to let him go. 'Behold, I will slay thy first-born.'</p>	<p>וְאָמַר אֵלָיךְ שְׁלַח אֶת־בְּנִי וְיַעֲבֹדֵנִי וְתִמָּאֵן לְשַׁלְּחוֹ הַנֶּה אֲנִי הָרֹג אֶת־בְּנֶךָ בְּכַרְךָ : וְאָמַרְתִּיתָ לֵךְ שְׁלַח יְת בְּרִי וְיַפְלֹח קַדְמִי וּמִסְרִיב אֶת לְשַׁלְּחוֹתֶיהָ הֵא אֲנִי קָטִיל יְת בְּרֶךְ בּוֹכְרֶךְ :</p>	<p>23 וְאָמַר אֵלָיךְ שְׁלַח אֶת־בְּנִי וְיַעֲבֹדֵנִי וְתִמָּאֵן לְשַׁלְּחוֹ הַנֶּה אֲנִי הָרֹג אֶת־בְּנֶךָ בְּכַרְךָ :</p>
<p>24 And it came to pass on the way at the lodging-place, that the LORD met him, and sought to kill him.</p>	<p>וַהֲנִה בַּדֶּרֶךְ אֶבְיֹרָח בְּבֵית מִבְתָּא וְעָרַע בֵּיה מִלְאָכָא דִּי וּבְעָא לְמַקְטִילֶיהָ : וַהֲנִה בַּדֶּרֶךְ בְּמַלְוֹן וַיִּפְגְּשֵׁהוּ יְהוָה וַיִּבְקֹשׁ הַמִּיתוֹ :</p>	<p>24 וַהֲנִי בַּדֶּרֶךְ בְּמַלְוֹן וַיִּפְגְּשֵׁהוּ יְהוָה וַיִּבְקֹשׁ הַמִּיתוֹ :</p>
<p>25 Then Zipporah took a flint, and cut off the foreskin of her son, and cast it at his feet; and she said: 'Surely a bridegroom of blood art thou to me.'</p>	<p>וַנִּסִּיבַת צִפּוֹרָה שֹׁנָא וּגְזַרְת יְת עָרְלַת בְּרָה וְקָרִיבַת לְקַדְמוּהִי וְאָמַרְת בְּדָמָא דְמַהוּלְתָּא הָדִין אֶתְהִיב חֲתָנָא לָנָא : וַתִּקַּח צִפּוֹרָה צֹר וַתְּכַרֵּת אֶת־עָרְלַת בְּנָהּ וַתַּגֵּעַ לְרַגְלָיו וַתֹּאמֶר כִּי חֲתָן־דְּמִים אַתָּה לִי :</p>	<p>25 וַתִּקַּח צִפּוֹרָה צֹר וַתְּכַרֵּת אֶת־עָרְלַת בְּנָהּ וַתַּגֵּעַ לְרַגְלָיו וַתֹּאמֶר כִּי חֲתָן־דְּמִים אַתָּה לִי :</p>
<p>26 So He let him alone. Then she said: 'A bridegroom of blood in regard of the circumcision.'</p>	<p>וְנַח מִנִּיה בְּכֵן אָמַרְת אֱלֹוִי דְמָא דְמַהוּלְתָּא הָדִין אֶתְחִיב חֲתָנָא קָטוּל : וַיִּרְךָ מִמֶּנּוּ אִז אָמַרְהָ חֲתָן דְּמִים לְמוּלַת : (פ)</p>	<p>26 וַיִּרְךָ מִמֶּנּוּ אִז אָמַרְהָ חֲתָן דְּמִים לְמוּלַת : (פ)</p>
<p>27 And the LORD said to Aaron: 'Go into the wilderness to meet Moses.' And he went, and met him in the mountain of God, and kissed him.</p>	<p>וְאָמַר יְי לְאַהֲרֹן אֵיזִיל לְקַדְמוּת מֹשֶׁה לְמַדְבָּרָא וְאֵזִל וְעָרַעִיה בְּטוֹרָא דְאַתְגָּלִי עֲלוּהִי יִקְרָא דִּי וְנָשִׁיק לִיה : וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן לֵךְ לִקְרַאת מֹשֶׁה הַמַּדְבָּרָה וַיֵּלֶךְ וַיִּפְגְּשֵׁהוּ בְּהַר הָאֱלֹהִים וַיִּשָּׁק לוֹ :</p>	<p>27 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן לֵךְ לִקְרַאת מֹשֶׁה הַמַּדְבָּרָה וַיֵּלֶךְ וַיִּפְגְּשֵׁהוּ בְּהַר הָאֱלֹהִים וַיִּשָּׁק לוֹ :</p>
<p>28 And Moses told Aaron all the words of the LORD wherewith He had sent him, and all the signs wherewith He had charged him.</p>	<p>וַיַּגִּד מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן אֶת כָּל־דְּבָרֵי יְהוָה אֲשֶׁר שְׁלָחוֹ וְאֵת כָּל־הָאֵתוֹת אֲשֶׁר צִוָּהוּ : וַיַּגִּד מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן יְת כָּל פְּתִגְמֵיָא דִּי דְשַׁלְּחִיה וְיְת כָּל אֲתִיָּא דְפִקְדִיָּה :</p>	<p>28 וַיַּגִּד מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן אֶת כָּל־דְּבָרֵי יְהוָה אֲשֶׁר שְׁלָחוֹ וְאֵת כָּל־הָאֵתוֹת אֲשֶׁר צִוָּהוּ :</p>

(23) ואומר אליך. צעליחותו של מקום: שלח את בני וגר. הנה אנכי הרג וגר. היא מכה אחרונה, וזה התורה תחלה מפני שהיא קשה, וזה הוא שנאמר באיוב הן אל יאגיד צלמו, לפיכך, מי קמהו מורה (איוב לו, כז), בשר ודם המבקש להנקם מחזירו, מעלים את דבריו שלא יבקש הצלה, אבל הקב"ה יאגיד בכחו ואין יכולת להמלט מידו כי אם בשבחו אליו, לפיכך הוא מורה ומתרה בו לשוב:

(24) ויהי בדרך במלון. משה: ויבקש המיתו. למשה, לפי שלא מל את אליעזר בנו, ועל שנחשף נענש עונש מיתה. תניא אמר רבי יוסי ח"ו לא נחשף, אלא אמר, אמול ואשא לדרך, סכנה היא לחינוך עד שלשה ימים, אמול ואשה שלשה ימים, הקב"ה זוני לך שוב מארץ, ומפני מה נענש מיתה, לפי שנחשף במלון תחלה (במסכת נדרים לא:), והיה המלאך נעשה כמין נחש, ובולעו מראשו ועד ירכיו, וחוזר ובולעו מרגליו ועד ארסו מקום, הבינה לפורה שבשכיל המילה הוא:

(25) ותגע לרגליו. השליכתו לפני רגליו של משה: ותאמר. על צנה: כי חתן דמים אתה לי. אתה היית גורם להיות החתן שלי נרצח עליך. הורג אישי אתה לי:

(26) וירך. המלאך ממנו. אז, בינה שעל המילה בא להורגו: אמרה חתן דמים למולת. חתני היה נרצח על דבר המילה. (שינה רש"י בלשון, לעיל כחז אתה היית גורם, דקשה לרש"י, מה זה אז אמרה חתן דמים, והלא גם לעיל אמרה חתן דמים, אלא מתחלה סברה דזה וזה גורם, חטא המילה וחטא אחר, אח"כ כשראתה וירך לגמרי, אז הבינה דעל דבר המילה לבד בא, וזה מתורץ גם כן שינוי לשון בתרגום אונקלוס בחתן דמים, ודו"ק כנ"ל): למולת. על דבר המולות, שם דבר הוא, והלמ"ד משמשת בלשון על, כמו ואמר פקעה לגדי ישרא' (שמות יד, ג). ואונקלוס תרגם דמים, על דם המילה:

29	And Moses and Aaron went and gathered together all the elders of the children of Israel.	וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֵּאסְפוּ אֶת כָּל־זִקְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:	וַאֲזַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיִּכְנְסוּ יָת כָּל סְבִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:
30	And Aaron spoke all the words which the LORD had spoken unto Moses, and did the signs in the sight of the people.	וַיְדַבֵּר אַהֲרֹן אֶת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וַיַּעַשׂ הָאֵתוֹת לְעֵינֵי הָעָם:	וּמִלִּיל אַהֲרֹן יָת כָּל פִּתְגָמָיָא דְּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה וַעֲבַד אֵתִיָּא לְעֵינֵי עָמָא:
31	And the people believed; and when they heard that the LORD had remembered the children of Israel, and that He had seen their affliction, then they bowed their heads and worshipped.	וַיֵּאֱמָן הָעָם וַיִּשְׁמְעוּ כִּי־פָקַד יְהוָה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכִי רָאָה אֶת־עֲנָיִם וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ:	וַחֲיִמִּין עָמָא וַשְּׁמַעוּ אֲרִי דְּכִיר יְיָ יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲרִי גְלִי קְדָמוּהִי שְׁעִבְדֵּהוּן וַכִּרְעוּ וְסִגִּידוּ:
V	And afterward Moses and Aaron came, and said unto Pharaoh: 'Thus saith the LORD, the God of Israel: Let My people go, that they may hold a feast unto Me in the wilderness.'	וְאַחֲרַיִם בָּאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֶל־פַּרְעֹה כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּחֲגוּ לִי בַּמִּדְבָּר:	וּבְתַר כֵּן עָאלוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַאֲמָרוּ לְפַרְעֹה כִּדְנֹן אָמַר יְיָ אֱלֹהֵא דְיִשְׂרָאֵל שְׁלַח יָת עַמִּי וַיַּחֲגוּן קְדָמִי בַּמִּדְבָּרָא:
2	And Pharaoh said: 'Who is the LORD, that I should hearken unto His voice to let Israel go? I know not the LORD, and moreover I will not let Israel go.'	וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה מִי יְהוָה אֲשֶׁר אֲשַׁמַּע בְּקוֹלִי לְשַׁלַּח אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַעְתִּי אֶת־יְהוָה וְגַם אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא אֲשַׁלַּח:	וַאֲמַר פַּרְעֹה שָׁמָא דִּי לֹא אֲתִגְלִי לִי דְאַסְבִּיל לְמִימְרֵיהָ לְשַׁלַּח יָת יִשְׂרָאֵל לֹא אֲתִגְלִי לִי שָׁמָא דִּי וְאַף יָת יִשְׂרָאֵל לֹא אֲשַׁלַּח:
3	And they said: 'The God of the Hebrews hath met with us. Let us go, we pray thee, three days' journey into the wilderness, and sacrifice unto the LORD our God; lest He fall upon us with pestilence, or with the sword.'	וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהֵי הָעִבְרִים נִקְרָא עָלֵינוּ נִלְכָּה נָא דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בַּמִּדְבָּר וְנִזְבַּחָהּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ פֶּן־יַפְגְּעֵנוּ בַּדָּבָר אֹו בַחֲרֹב:	וַאֲמָרוּ אֱלֹהֵא דִּיהוּדָאִי אֲתִגְלִי עָלֵנָא נִזִּיל כְּעֵן מַהֲלַךְ תִּלְתָּא יוֹמִין בַּמִּדְבָּרָא וְנִזְבַּח קְדָם יְיָ אֱלֹהֵנָא דִּלְמָא יַעֲרַעֲנָנָא בְּמוֹת אֹו בַּקְטוֹל:
4	And the king of Egypt said unto them: 'Wherefore do ye, Moses and Aaron, cause the people to break loose from their work? get you unto your burdens.'	וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵם מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמֹה מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן תַּפְרִיעוּ אֶת־הָעָם מִמַּעֲשֵׂיו לָכוּ לְסִבְלִיתִיכֶם:	וַאֲמַר לְהוֹן מֶלְכָּא דְּמִצְרַיִם לְמָא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן תַּבְטְלוּן יָת עָמָא מִעֲבִידְתַּהוֹן אִיזִילוּ לְפִוְלַח־נַכּוֹן:

(1) ואחר באו משה ואהרן וגו'. אצל הזקנים נשמטו אחד אחד מאחר משה ואהרן, עד שנשמטו כולם קודם שהגיעו לפלטיין, לפי שיראו ללכת (שמו"ר ה, יד), ובסיני נפרע להם, ונגש משה לבדו והם לא יגשו, החזירם לאחוריהם:
(3) פן יפגענו. פן יפגענו היו צריכים לומר, אלא שחלקו כבוד למלכות. פגיעה זו, לשון מקרה מות הוא:
(4) תפריעו את העם ממעשיו. תצדיקו ותרחיקו אותם ממלאכתם, ששומעים לכם וסבורים לנוח מן המלאכה, וכן פירשוהו אל שעזר צו (משלי ד, טו), רחקהו, וכן וספיקוהו כל עָתִי (שם א, כה), כי פָּרַע הוא (שמות לב, כה), נרחק ונתעב:

<p>And Pharaoh said: 'Behold, the people of the land are now many, and will ye make them rest from their burdens?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה הֲעַתָּה עִם הָאָרֶץ וְהַשְׁבַּתֶּם אֹתָם מִסְּבָלָתָם:</p> <p>וַאֲמַר פַּרְעֹה הֲאֵתָּה מְדַסְּגִיאוֹן עֵן עָמָא דְאַרְעָא וְתַבְטְלוֹן יְתָהוֹן מִפּוֹלְחָנְהוֹן:</p>	<p>5 וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה הֲעַתָּה עִם הָאָרֶץ וְהַשְׁבַּתֶּם אֹתָם מִסְּבָלָתָם:</p>
<p>And the same day Pharaoh commanded the taskmasters of the people, and their officers, saying:</p>	<p>וַיִּצְוֵה פַּרְעֹה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת הַגֹּבֵשִׁים בָּעַם וְאֶת־שֹׁטְרֵיו לֵאמֹר:</p> <p>וּפְקִיד פַּרְעֹה בְּיוֹמָא הַהוּא יְתָ שְׁלוֹטְנֵי עָמָא וְיְתָ סְרְכוּהֵי לְמִימַר:</p>	<p>6 וַיִּצְוֵה פַּרְעֹה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת הַגֹּבֵשִׁים בָּעַם וְאֶת־שֹׁטְרֵיו לֵאמֹר:</p>
<p>'Ye shall no more give the people straw to make brick, as heretofore. Let them go and gather straw for themselves.</p>	<p>לֹא תִסְפּוּן לְמַתֵּן תִּבְנָא לְעָמָא לְמַרְמֵי לִבְנִין כְּמַאתְמְלֵי וּמִדְקֻמוֹהֵי אֲנֹן יִיזְלוּן וַיִּקְבְּבוּן לְהוֹן תִּבְנָא:</p>	<p>7 לֹא תִסְפּוּן לְמַתֵּן תִּבְנָא לְעָמָא לְלִבְנֵי הַלְבָנִים כְּתִמּוֹל שְׁלֹשָׁם הֵם יִלְכוּ וְיִקְשְׁשׁוּ לָהֶם תִּבְנָא:</p>
<p>And the tale of the bricks, which they did make heretofore, ye shall lay upon them; ye shall not diminish aught thereof; for they are idle; therefore they cry, saying: Let us go and sacrifice to our God.</p>	<p>וְיְתָ סְכוּם לְבְנֵיָא דְאֲנֹן עֲבָדִין מַאתְמְלֵי וּמִדְקֻמוֹהֵי תִמְנֹן עֲלֵיהֶן לֹא תִמְנְעוּן מִנִּיהֶם אֲרִי בְטָלְנִין אֲנֹן עַל כֵּן אֲנֹן מִצְוָהִין לְמִימַר נִיזִיל נִדְבַח קֳדָם אֱלֹהֵנָא:</p>	<p>8 וְאֶת־מִתְכַּנֶּת הַלְבָנִים אֲשֶׁר הֵם עֹשִׂים תִּמּוֹל שְׁלֹשָׁם תָּשִׂימוּ עֲלֵיהֶם לֹא תִגְרְעוּ מִמֶּנּוּ כִּי־נִרְפִּים הֵם עַל־כֵּן הֵם צֹעְקִים לֵאמֹר נִלְכָּה נִזְבַּחַה לֵאלֹהֵינוּ:</p>
<p>Let heavier work be laid upon the men, that they may labour therein; and let them not regard lying words.'</p>	<p>וְתִקַּף פּוֹלְחָנָא עַל גּוֹבְרֵיָא וְיִתְעַסְקוּן בִּיה וְלֹא יִתְעַסְקוּן בְּפִתְגָמִין בְּטִילִין:</p>	<p>9 תִּתְּכֶבֶד הָעֲבָדָה עַל־הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲשׂוּ־בָהּ וְאֵל־יִשְׁעוּ בְּדַבְרֵי־שֹׁקֶר:</p>

לכו למלאכתכם שיש לכם לעשות צנתיכם, אבל מלאכת שעבוד מצרים לא הייתה על שצטו של לוי, ותדע לך, שהרי משה ואהרן יוצאים וצאים שלא צרשות:

(5) הן רבים עתה עם הארץ. שהעבודה מוטלת עליהם, ואתם משביתים אותם מסבלותם, הפסד גדול הוא זה:

(6) הנוגשים. מצריים היו, והשטרים היו ישראלים, הנוגש ממונה על כמה שוטרים, והשוטר ממונה לחדות צעושי המלאכה:

(7) תבן. אשטו"בלא, היו גובלין אותו עם הטיט: לבנים. טיו"לש בלע"ז, שעושים מטיט, ומיבשין אותו בחמה, ויש ששורפין אותו בכבשן: כתמו"ל שלשם. כאשר הייתם עושים עד הנה: וקששו. ולקטו:

(8) ואת מתכנת הלבנים: סכום חשבון הלבנים שהיה כל אחד עושה ליום כשהיה החבן נתן להם, אותו סכום תשימו עליהם גם עתה, למען תכבד העבודה עליהם: כי נרפים. מן העבודה הם, לכך לכם פונה אל הצטלה ולועקים לאמר נלכה וגו': מתכנת. ותכן לבנים, ולו נכחנו עלילות, את הכסף המחוכן, כולן לשון חשבון הם: נרפים. המלאכה רפויה זידס ועוזזה מהם, והם נרפים ממנה רטר"יש בלע"ז

(9) ואל יעשו בדברי שקר. ואל יגו וידברו תמיד בדברי רוח, לאמר נלכה נזכחה, ודומה לו ואשעה בחקך תמיד, למשל ולשנינה מתרגמין וְלִשְׁעִין, וְסִפְרָא וְאִשְׁפָּעִי, ואי אפשר לומר ואל יעשו לשון וישע ה' אל הצל וגו' ואל קין ואל מנחתו לא שעה, ולפרש אל יעשו אל יפנו, שא"כ היה לו לכתוב ואל יעשו אל דברי שקר, או לדברי שקר, כי כן גזרת כלם, יִשְׁעָה דְאִשְׁפָּעִי עַל עֲשֵׂהוּ (ישעיה יז, ז), וְלֹא שְׁעוּ עַל קְדוֹשׁ יִשְׁרָאֵל (שם לא, א), וְלֹא יִשְׁעָה אֶל הַמִּצְוֹת (שם יז, ח), ולא מנאיתי שמוש של ב"ת סמוכה לאחריהם, אבל אחר לשון דבור כמתעסק לדבר בדבר, נופל לשון שמוש ב"ת, כגון הַקְּדָרִים בָּךְ (יחזקאל לג, ל), וְקִדְרָה מִרְקָם וְאֶחָדָם בְּמִדְרָה (במדבר יב, א), הַמִּלָּךְ הַדָּרָה בִּי (זכריה ד, א), לְדָרָה בָּם (דברים יא, יט), וְאֶדְרָה בְּעִדְוִתְךָ (תהלים קיט, מה), אף כאן אל יעשו בדברי שקר, אל יהיו נדברים בדברי שוא והבא:

<p>10 And the taskmasters of the people went out, and their officers, and they spoke to the people, saying: 'Thus saith Pharaoh: I will not give you straw.</p>	<p>וַיֵּצְאוּ נֹגְשֵׁי הָעָם וְשֹׁטְרֵיוֹ וַיֹּאמְרוּ אֶל-הָעָם לֵאמֹר כֹּה אָמַר פַּרְעֹה אֵינֶנִּי נֹתֵן לָכֶם תֶּבֶן:</p>	<p>10 וַיֵּצְאוּ נֹגְשֵׁי הָעָם וְשֹׁטְרֵיוֹ וַיֹּאמְרוּ אֶל-הָעָם לֵאמֹר כֹּה אָמַר פַּרְעֹה אֵינֶנִּי נֹתֵן לָכֶם תֶּבֶן:</p>
<p>11 Go yourselves, get you straw where ye can find it; for nought of your work shall be diminished.'</p>	<p>אֲתֶם לָכוּ קַחוּ לָכֶם תֶּבֶן מֵאֲשֶׁר תִּמְצְאוּ כִּי אֵין נִגְרַע מֵעֲבֹדְתְּכֶם דָּבָר:</p>	<p>11 אֲתֶם לָכוּ קַחוּ לָכֶם תֶּבֶן מֵאֲשֶׁר תִּמְצְאוּ כִּי אֵין נִגְרַע מֵעֲבֹדְתְּכֶם דָּבָר:</p>
<p>12 So the people were scattered abroad throughout all the land of Egypt to gather stubble for straw.</p>	<p>וַיִּפְּץ הָעָם בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם לִקְשֹׁשׁ קֹשׁ לַתֶּבֶן:</p>	<p>12 וַיִּפְּץ הָעָם בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם לִקְשֹׁשׁ קֹשׁ לַתֶּבֶן:</p>
<p>13 And the taskmasters were urgent, saying: 'Fulfil your work, your daily task, as when there was straw.'</p>	<p>וְהַנֹּגְשִׁים אָצִים לֵאמֹר כָּלוּ מַעֲשֵׂיכֶם דְּבַר-יוֹם בְּיוֹמוֹ כַּאֲשֶׁר בְּהֵיֹת תִּתֶּבֶן:</p>	<p>13 וְהַנֹּגְשִׁים אָצִים לֵאמֹר כָּלוּ מַעֲשֵׂיכֶם דְּבַר-יוֹם בְּיוֹמוֹ כַּאֲשֶׁר בְּהֵיֹת תִּתֶּבֶן:</p>
<p>14 And the officers of the children of Israel, whom Pharaoh's taskmasters had set over them, were beaten, saying: 'Wherefore have ye not fulfilled your appointed task in making brick both yesterday and today as heretofore?'</p>	<p>וַיִּכּוּ שְׂטָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-שָׂמוּ עֲלֵהֶם נֹגְשֵׁי פַרְעֹה לֵאמֹר מַדּוּעַ לֹא כָלִיתֶם חֲקֶכֶם לַלֶּבֶן כַּתְּמוּל שְׁלֹשׁ גַּם-תָּמוּל גַּם-הַיּוֹם:</p>	<p>14 וַיִּכּוּ שְׂטָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-שָׂמוּ עֲלֵהֶם נֹגְשֵׁי פַרְעֹה לֵאמֹר מַדּוּעַ לֹא כָלִיתֶם חֲקֶכֶם לַלֶּבֶן כַּתְּמוּל שְׁלֹשׁ גַּם-תָּמוּל גַּם-הַיּוֹם:</p>
<p>15 Then the officers of the children of Israel came and cried unto Pharaoh, saying: 'Wherefore dealest thou thus with thy servants?'</p>	<p>וַיָּבֹאוּ שְׂטָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְעֲקוּ אֶל-פַּרְעֹה לֵאמֹר לָמָּה תַעֲשֶׂה כֹה לַעֲבָדֶיךָ:</p>	<p>15 וַיָּבֹאוּ שְׂטָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְעֲקוּ אֶל-פַּרְעֹה לֵאמֹר לָמָּה תַעֲשֶׂה כֹה לַעֲבָדֶיךָ:</p>
<p>16 There is no straw given unto thy servants, and they say to us: Make brick; and, behold, thy servants are beaten, but the fault is in thine own people.'</p>	<p>תֶּבֶן לֹא מִתִּיחִיב לַעֲבָדֶיךָ וְלִבְנֵיךָ אָמְרוּ לָנוּ עֲבִידֶיךָ וְהָאֵל עֲבָדֶיךָ לָקַח וְחָטְאָנוּ עֲלֵיהֶן עֲמָךְ:</p>	<p>16 תֶּבֶן אֵין נֹתֵן לַעֲבָדֶיךָ וְלִבְנֵיךָ אָמְרוּ לָנוּ עֲשׂוּ וְהִנֵּה עֲבָדֶיךָ מְכִים וְחָטְאָת עֲמָךְ:</p>

- (11) אֲתֶם לָכוּ קַחוּ לָכֶם תֶּבֶן. וְאִרְכִּים אֲתֶם לִילֵךְ צוּרִיּוֹת, כִּי אֵין נִגְרַע דָּבָר מִכֹּחַ סְכּוּם לִבְנֵים שֶׁהֵייתֶם עוֹשִׂים לַיּוֹם צְהִיֹת הַתֵּבֶן נֶסֶן לָכֶם מִזִּמְתֵּן הַמֶּלֶךְ:
- (12) לִקְשֹׁשׁ קֹשׁ לַתֶּבֶן. לִאֲסֹף אֲסִיפָה, לִלְקוֹט לִקְטוֹף צֶבֶן הַטֵּיט: קֹשׁ. לִשׁוֹן לִקְוֹט, עַל שֶׁם שֶׁדָּבָר הַמַּתְפָּזֵר הוּא וְאִרְכִּי לִקְשֹׁשׁ, קְרוֹי קֹשׁ בְּשֵׁם מִקְוֹת:
- (13) אָצִים. דּוּחִקִּים: דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ. מַשְׁבּוֹן שֶׁל כָּל יוֹם פְּלוֹ בְּיוֹמוֹ, כַּאֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם צְהִיֹת הַתֵּבֶן מוֹכֵן:
- (14) וַיִּכּוּ שְׂטָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל. הַשּׁוֹטְרִים יִשְׂרָאֵלִים הֵיוּ, וְחִסִּים עַל חֲצִירֵיהֶם מִלְּדַחֲקָם, וְכַשֵּׁי מִשְׁלֵמִין הַלִּבְנִים לְנוֹגְשֵׁים שֶׁהֵם מִזְרִיִּים, וְהֵיכָא חֲסֵר מִן הַסְּכּוּם, הֵיוּ מִלְּקִין אוֹתָם עַל שֶׁלֹּא דָחֲקוּ אֶת עוֹשֵׁי הַמְּלָאכָה, לְפִיכָךְ זָכוּ אוֹתָן שׁוֹטְרִים לֵהִיֹת סְנֵהֲרִין, וְנִאֲכַל מִן הָרוּחַ אֲשֶׁר עַל מִשְׁהוּוֹתָם עֲלֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר אֲסִיפָה לִי שְׂבָעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל, מֵאוֹתָן שִׁידַעַת הַטּוֹבָה שֶׁעָשׂוּ בְּמִזְרִים, כִּי הֵם זִקְנֵי הָעָם וְשׁוֹטְרֵיוֹ: וַיִּכּוּ שְׂטָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל. אֲשֶׁר שָׂמוּ נֹגְשֵׁי פַרְעֹה אוֹתָם לְשׁוֹטְרִים עֲלֵיהֶם, לֵאמֹר מַדּוּעַ וְגו', לָמָּה וַיִּכּוּ, שֶׁהֵיוּ אוֹמְרִים לָהֶם מַדּוּעַ לֹא כָלִיתֶם גַּם תָּמוּל גַּם הַיּוֹם, חֵק הַקִּצּוֹב עֲלֵיכֶם לִצְבּוֹן כַּתְּמוּל הַשְּׁלִישִׁי, שֶׁהוּא יוֹם שֶׁלִּפְנֵי אֲתָמוּל, וְהוּא הִיא צְהִיֹת הַתֵּבֶן נֶסֶן לָהֶם: וַיִּכּוּ. לִשׁוֹן וַיִּפְּצֻהוּ, הוֹכּוּ מִיַּד אַחֲרִים, הַנוֹגְשִׁים הַכּוֹס:

17	But he said: 'Ye are idle, ye are idle; therefore ye say: Let us go and sacrifice to the LORD.	וַיֹּאמֶר נִרְפִּים אַתֶּם נִרְפִּים עַל־כֵּן אַתֶּם אֹמְרִים נֵלְכָה נִזְבַּחָה לַיהוָה:	וַאֲמַר בְּטִלְנִין אַתּוֹן בְּטִלְנִין עַל כֵּן אַתּוֹן אֹמְרִין נִיזִיל נִזְבַּח קֹדֶם יי:
18	Go therefore now, and work; for there shall no straw be given you, yet shall ye deliver the tale of bricks.'	וַעֲתָה לָכֵן עֲבֹדוּ וְתָבֵן לֹא־יִנָּתֵן לָכֶם וְתָבֵן לַבְּנִים תִּתְּנוּ:	וְכַעַן אִיזִילוּ פִלְחוֹ וְתִבְנֶא לֹא יִתְּיָיֵב לָכֵן וְסָכּוֹם לַבְּנִיא תִתְּנוּ:
19	And the officers of the children of Israel did see that they were set on mischief, when they said: 'Ye shall not diminish aught from your bricks, your daily task.'	וַיֵּרְאוּ שְׂטָרֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֹתָם בָּרַע לֵאמֹר לֹא־תִגְרַעוּ מִלַּבְּנֵיכֶם דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ:	וַחֲזוּ סָרְכֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל יִתְּהוֹן אֹתָם בָּרַע לֵאמֹר לֹא תִמְנַעוּ מִלַּבְּנֵיכֶם דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמִיה:
20	And they met Moses and Aaron, who stood in the way, as they came forth from Pharaoh;	וַיִּפְגְּעוּ אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן נֹצְבִים לִקְרָאתָם בְּצֵאתָם מֵאֵת פַּרְעֹה:	וַעֲרֵעוּ יֵת מֹשֶׁה וְיֵת אַהֲרֹן קִימִין לְקִדְמוֹתָהוֹן בְּמִפְקָהוֹן מִלֹּת פַּרְעֹה:
21	and they said unto them: 'The LORD look upon you, and judge; because ye have made our savour to be abhorred in the eyes of Pharaoh, and in the eyes of his servants, to put a sword in their hand to slay us.'	וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם יְיָ רֵא וְיִהְיֶה עֲלֵיכֶם וַיִּשְׁפֹּט אֲשֶׁר הִבֵּאתֶם אֶת־רִיחֵנוּ בְּעֵינֵי פַרְעֹה וּבְעֵינֵי עֲבָדָיו לְתַת־חֶרֶב בְּיָדָם לְהַרְגֵנוּ:	וַאֲמָרוּ לְהוֹן יִתְּגַלִּי יי עֲלֵיכֹן וַיִּתְּפַרַע דְּאִבְיָשׁוֹן יֵת רִיחֵנָא בְּעֵינֵי פַרְעֹה וּבְעֵינֵי עֲבָדָיו לְמַתָּן חֶרֶב בְּיָדָהוֹן לְמַקְטִלָּא:
22	And Moses returned unto the LORD, and said: 'Lord, wherefore hast Thou dealt ill with this people? why is it that Thou hast sent me?	וַיָּשָׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי לָמָּה הִרְעַתָּה לְעַם הַזֶּה לָמָּה זֶה שְׁלַחְתָּנִי:	וְתָב מֹשֶׁה לְקֹדֶם יי וַאֲמַר יי לָמָּה אִבְיָשְׁתָּא לְעַמָּא הַדִּין לָמָּה דָּנִן שְׁלַחְתָּנִי:
23	For since I came to Pharaoh to speak in Thy name, he hath dealt ill with this people; neither hast Thou delivered Thy people at all.'	וַיֵּאָזַר בְּאֵתִי אֶל־פַּרְעֹה לְדַבֵּר בְּשִׁמְךָ הִרַע לְעַם הַזֶּה וְהִצֵּל לֹא־הִצֵּלְתָּ אֶת־עַמְּךָ:	וּמַעַדָּן דְּעֵלִית לֹת פַּרְעֹה לְמַלְלָא בְּשִׁמְךָ אִבְיָשׁ לְעַמָּא הַדִּין וְשִׁזְבָּא לֹא שִׁיזְבַּתָּא יֵת עַמְּךָ:

(16) ולבנים אומרים לנו עשו. הנוגשים אומרים לנו עשו לַבְּנִים כַּמִּנִּין הַרְשָׁיוֹן: וְחַטָּאת עִמָּךְ. אֵלֶּה הֵם נִקּוּד פִּתְחָה, הֵייתִי אֹמֵר שֶׁהוּא דְּבֹק, וְדָבָר זֶה חֲטָאת עִמָּךְ הוּא, עֲכָשִׁי שֶׁהוּא קִמָּךְ, שֶׁסֶּדֶר הוּא, וְכִן פִּירוּשׁוֹ, וְדָבָר זֶה מִזִּיא חֲטָאת עַל עִמָּךְ, כֹּאִילוּ כְּמוֹ וְחֲטָאת לְעַמָּךְ, כְּמוֹ דְּבֹאֲנָה צִית לָקֶס (רוּחַ אֵל, יט), שֶׁהוּא כְּמוֹ לְבִית לָחֵם, וְכֵן הִרְעָה: (18) וְתָבֵן לַבְּנִים. חֲשַׁדּוֹן הַלְּבָנִים, וְכֵן אֵת הַקֶּסֶף הַמִּתְקֵן (מַלְכִּים־צִי, צב), הַמְּנִי, כְּמוֹ שֶׁאֲמַר צַעֲרִין וַיִּלְרֹ וַיִּמְנֹ אֵת הַקֶּסֶף (שֶׁסִּי): (19) וַיֵּרְאוּ שְׂטָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל. אֵת חֲזִירֵיהֶם הִנְדִּיס עַל יָדָם: בָּרַע. רָאוּ אֹתָם צָרָה וְרָעָה הַמוֹלָאֵת אֹתָם, צִהֲכִידִם הַעֲזוּדָה עֲלֵיהֶם לֵאמֹר לֹא תִגְרַעוּ וְגו': (20) וַיִּפְגְּעוּ. אֲנָשִׁים מִיִּשְׂרָאֵל אֵת מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְגו'. וְרַצְוֵינוּ דְּרָשׁוּ, כֹּל נָשִׁים וְנָצִים דָּתִין וְאִצְרִים הִיוּ, שֶׁאֲמַר צִהֵם יֵלָאוּ נָצִים:

(22) לָמָּה הִרְעַתָּה לְעַם הַזֶּה. וְאֵם תֹּאמַר מַה אִיכַפֵּת לָךְ, קֹזָל אֲנִי עַל שֶׁלַּחְתָּנִי (שְׁמו"ר ה, כב):

(23) הִרַע. לְשׁוֹן הַפְּעִיל הוּא, הִרְעָה רָעָה עֲלֵיהֶם, וְתַרְגוּמוֹ אִבְיָשׁ:

VI And the LORD said unto Moses: 'Now shalt thou see what I will do to Pharaoh; for by a strong hand shall he let them go, and by a strong hand shall he drive them out of his land.' וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲתָה תֵּרָאֶה אֲשֶׁר אֲעֲשֶׂה לְפָרְעֹה כִּי בְיָד חֲזָקָה יִשְׁלַחֵם וּבְיָד חֲזָקָה יִגְרֹשֵׁם מֵאֶרְצוֹ: (ס)

The Haftarah is Isaiah 27:6 - 28:13 & 29:22 - 29:23 on page 206. Sepharadim read Jeremiah 1:1 - 2:3.

2 And God spoke unto Moses, and said unto him: 'I am the LORD; וַיִּדְבֹר אֱלֹהִים אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר וּמַלְאִיל יְיָ עִם מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לִיה אֲנִי יְהוָה: אָנֹכִי יְיָ:

3 and I appeared unto Abraham, unto Isaac, and unto Jacob, as God Almighty, but by My name ETERNAL ONE I made Me not known to them. וְאֵלֶּיךָ בָּאֵל שְׁדֵי וְשָׁמִי יְיָ לֹא יִצְחָק וְאֵתְגַלִּיתִי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְאֶל־יַעֲקֹב בָּאֵל שְׁדֵי וְשָׁמִי יְיָ לֹא יִצְחָק וְאֵתְגַלִּיתִי לְהוֹן:

4 And I have also established My covenant with them, to give them the land of Canaan, the land of their sojournings, wherein they sojourned. וְגַם הִקְמַתִי אֶת־בְּרִיתִי אִתָּם לָתֵת לָהֶם אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן אֶת אֶרֶץ מִגְרֵיהֶם אֲשֶׁר־גָּרוּ בָּהּ: וְאֶף קִימִית יֵת קִימִי עִמָּהוֹן לְמַתָּן לְהוֹן יֵת אֶרֶץ כְּנָעַן דְּכַנְעַן יֵת אֶרֶץ תּוֹתְבוֹתָהוֹן דְּאִתּוֹתְבוּ בָּהּ:

5 And moreover I have heard the groaning of the children of Israel, whom the Egyptians keep in bondage; and I have remembered My covenant. וְגַם אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת־נַאֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מַצְרִים מַעֲבָדִים אִתָּם וְאֶזְכֹּר אֶת־בְּרִיתִי: וְאֶף קִדְמִי שָׁמַע יֵת קְבִילַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דְּמַצְרָאִי מִפְּלַחִין בְּהוֹן וּדְכִירָנָא יֵת קִימִי:

(1) עתה תראה וגו'. (סנהדרין קיא). הרהרת על מדותי, לא כאברהם שאמרתי לו כי יצאך לקדש (צראשית כא, יז), ואחר כך אמרתי לו העלהו לעולה, ולא הרהר אחרי מדותי, לפיכך עתה תראה, העשוי לפרעה תראה, ולא העשוי למלכי שבעה אומות כשאזיחם לארץ: כי ביד חזקה ישלחם. מפני ידי החזקה שמחזק עלי, ישלחם: וביד חזקה יגרשם מארצו. על כרחם של ישראל יגרשם, ולא יספיקו לעשות להם צד, וכן הוא אומר ומחזק מזרים על העם למהר לשלחם וגו': (2) וידבר אלהים אל משה. דבר אמו משפט, על שהקשה לדבר ולומר למה הרעותה לעם הזה: ויאמר אליו אני ה'. נאמן לשלם שכר טוב למטהלכים לפני, ולא לחנם שלחתיך כי אם לקיים דברי שדברתי לאבות הראשונים. ובלשון הזה מצינו שהוא נדרש בכמה מקומות אני ה' נאמן ליפרע, כשהוא אומר אלל עונש, כגון וחללת את שם אלהיך אני ה', וכשהוא אומר אלל קיום מות, כגון ושמרתם מצותי ועשיתם אותם אני ה', נאמן ליתן שכר:

(3) וארא. אל האבות: באל שדי. הבטחתים הבטחות, ובכולן אמרתי להם אני אל שדי: ושמי ה' לא נודעתי להם. לא הודעתי אין כתיב כאן, אלא לא נודעתי, לא נפרסתי להם במדת אמיתית שלי שעליה נקרא שמי ה', נאמן ללכת דברי, שהרי הבטחתים ולא קיימתם:

(4) וגם הקמתי את בריתי וגו'. וגם כשנראיתי להם צאל שדי, הצנתי והעמדתי צריתי ציני וצינייהם: לתת להם את ארץ כנען. לאברהם בפרשת מילה נאמר, הני אל שדי וגו' ונפסתי לקדשך ונפסתיך את ארץ כנען (צראשית יז, אה). ליצחק, כי לקדשך ונפסתיך את ארץ כנען ונפסתיך את ארץ כנען (שם כו, ג), ואותה שבעה שבעתי לאברהם צאל שדי, אמרתי ליעקב הני אל שדי פרה ורבה וגו' (שם לה, יא), ואת הארץ אשר וגו' (שם יז, א), הרי שנדרתי להם ולא קיימתם:

(5) וגם אני. כמו שהצנתי והעמדתי הצרית יש עלי לקיים, לפיכך שמעתי את נאקת בני ישראל הנואקים: אשר מצרים מעבירים אתם ואזכור. אותו הצרית, כי בצרית צין הצמרים אמרתי לו וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי (צראשית

- Wherefore say unto the children of Israel: I am the LORD, and I will
 6 bring you out from under the burdens of the Egyptians, and I will deliver you from their bondage, and I will redeem you with an outstretched arm, and with great judgments;
 and I will take you to Me for a people, and I will be to you a God; and ye shall know that I am the LORD your God, who brought you out from under the burdens of the Egyptians.
- וְלֵךְ אָמַר לְבְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלֹת מִצְרַיִם וְהַצַּלְתִּי אֶתְכֶם מִעַבְדֵּיהֶם וְגַאֲלֵתִי אֶתְכֶם בְּזְרוּעַ נְטוּיָה וּבְשַׁפְטִים גְּדֹלִים:
 7 וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם לִי לְעָם וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וַיַּדְעֻם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלֹת מִצְרַיִם:
 8 וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָשָׂאתִי אֶת-יָדִי לָתֵת אֹתָהּ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלַיֵּעֲקֹב וְנָתַתִּי אֹתָהּ לָכֶם מוֹרֶשֶׁה אֲנִי יְהוָה:
- And I will bring you in unto the land, concerning which I lifted up My hand to give it to Abraham, to Isaac, and to Jacob; and I will give it you for a heritage: I am the LORD.
- וַיֹּדְבֶר מֹשֶׁה בֶּן אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל-מֹשֶׁה מִקֶּצֶר רוּחַ וּמִפּוֹלְחָנָא דִּיהוָה קָשִׁי עֲלֵיהוֹן:
 9 וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵּאמֹר: וַיִּמְלִל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימְרֵהוּ:
- And Moses spoke so unto the children of Israel; but they hearkened not unto Moses for impatience of spirit, and for cruel bondage.
- And the LORD spoke unto Moses, saying:

טו, (ד):

(6) לכן. על פי אותה השוועה: אמור לבני ישראל אני ה'. הנאמן בהצטמת: והוצאתי אתכם. כי כן הצטמתו (שס), ונאמר כן ילא צקש גדול: סבלות מצרים. טורח משא מנרים:
 (8) נשאתי את ידי. הרימותיה לישבע בכסאי:
 (9) ולא שמעו אל משה. לא קבלו תנחומין: מקצר רוח. כל מי שהוא מיצר רוחו ונשימתו קצרה ואינו יכול להאריך בנשימתו. קרוב לענין זה שמעתי בפרשה זו מרבי צרוך צר' אליעזר, והציא לי ראייה ממקרא זה, בפעם האת אודיעם את ידי ואת גבורתי וידעו כי שמי ה' (ירמ' טו, כא), למדנו כשהקצ'ה מאמן את דבריו אפילו לפורענות, מודיע ששמו ה', וכל שכן האמנה לטובה. ורבותינו דרשוהו (שמו"ר ו, ד. סנהדרין קיא). לענין של מעלה, שאמר משה למה הרעקה (שמות ה, כב), אמר לו הקצ'ה חבל על דאצדין ולא משתכחין, יש לי להמאונן על מיתת האבות, הרבה פעמים נגליתי עליהם באל שדי, ולא אמרו לי מה שמך, ואתה אמרת מה שמו מה אומר אליהם: וגם הקימותי וגו'. וכשצקש אצרהם לקצור את שרה, לא מצא קרקע עד שקנה צדמים מרובים, וכן ציחק ערערו עליו על הצארות אשר חפר, וכן ציעקצו ויקן את חלקת השדה לנטות אהלו (בראשית לג, יט), ולא הרהרו אחר מדותי, ואתה אמרת למה הרעותה. ואין המדרש מתישב אחר המקרא מפני כמה דברים, אחת, שלא נאמר ושמי ה' לא שאלו לי, ואם תאמר לא הודיעם שכן שמו, הרי תחלה כשנגלה לאצרהם בין הצתרים נאמר וְאֵלֶּיךָ הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם (שס טו, ז), ועוד, היאך הסמיכה נמשכת בדברים שהוא סומך לכאן וגם אני שמעתי וגו', לכן אמור לבני ישראל, לכן אני אומר יתישב המקרא על פשוטו דְּבָרָא דְּבָרָא עַל אֶפְקֵינוּ (משלי כה, יא), והדרש תדרש, שנאמר הלא זה דְּבָרִי פֶּאֶשׁ נָאֵם ה' וְכַפְטִישׁ פִּלְצָן קָלַע (ירמיה כג, כט), מתחלק לכמה נילוות:

<p>11 'Go in, speak unto Pharaoh king of Egypt, that he let the children of Israel go out of his land.'</p>	<p>בא דבר אל־פרעה מלך מצרים וישלח את־בני־ישראל מארצו:</p>	<p>11 בא דבר אל־פרעה מלך מצרים וישלח את־בני־ישראל מארצו:</p>
<p>12 And Moses spoke before the LORD, saying: 'Behold, the children of Israel have not hearkened unto me; how then shall Pharaoh hear me, who am of uncircumcised lips?'</p>	<p>וידבר משה לפני יהוה לאמר הן בני־ישראל לא־שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתים: (פ)</p>	<p>12 וידבר משה לפני יהוה לאמר הן בני־ישראל לא־שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתים: (פ)</p>
<p>13 And the LORD spoke unto Moses and unto Aaron, and gave them a charge unto the children of Israel, and unto Pharaoh king of Egypt, to bring the children of Israel out of the land of Egypt.</p>	<p>וידבר יהוה אל־משה ואל־אהרן ויצום אל־בני ישראל ואל־פרעה מלך מצרים להוציא את־בני־ישראל מארץ מצרים: (ס)</p>	<p>13 וידבר יהוה אל־משה ואל־אהרן ויצום אל־בני ישראל ואל־פרעה מלך מצרים להוציא את־בני־ישראל מארץ מצרים: (ס)</p>
<p>14 These are the heads of their fathers' houses: the sons of Reuben the first-born of Israel: Hanoch, and Pallu, Hezron, and Carmi. These are the families of Reuben.</p>	<p>אלה ראשי בית־אבתם בני ראובן בכר ישראל חנוך ופלוא חצרון וכרמי אלה משפחת ראובן:</p>	<p>שני 14 אלה ראשי בית־אבתם בני ראובן בכר ישראל חנוך ופלוא חצרון וכרמי אלה משפחת ראובן:</p>
<p>15 And the sons of Simeon: Jemuel, and Jamin, and Ohad, and Jachin, and Zohar, and Shaul the son of a Canaanitish woman. These are the families of Simeon.</p>	<p>ובני שמעון ימואל ואהר ויכין וצחר ושאול בן־הכנענית אלה משפחת שמעון:</p>	<p>15 ובני שמעון ימואל ואהר ויכין וצחר ושאול בן־הכנענית אלה משפחת שמעון:</p>
<p>16 And these are the names of the sons of Levi according to their generations: Gershon and Kohath, and Merari. And the years of the life of Levi were a hundred thirty and seven years.</p>	<p>ואלה שמות בני־לוי לתלדתם גרשון וקהת ומררי ושני חיי לוי מאה ותלתין ושבע שנים:</p>	<p>16 ואלה שמות בני־לוי לתלדתם גרשון וקהת ומררי ושני חיי לוי ושבע ושלושים ומאת שנה:</p>

(12) ערל שפתים. אטום שפתים, וכן כל לשון ערלה אני אומר שהוא אטום. ערלה אָזַנְס (שס ו, י), אטומה משמוע. ערלי לִב (שס ט, כה), אטומים מהבין. שְׁפֵה גַם אִסָּה וְהַעֲרַל (חזקוק ז, טז), והאטום משכרות כוס הקללה (נ"א התרעלה). וְעָרַל בָּשָׂר (יחזקאל מד, ט) שהגיד אטום ומכוסה זה. וְעָרַלְתָם עָרְלָתוֹ (ויקרא יט, כג), עשו לו אטום וכיסוי, איסור שיצדיל בפני אכילתו. שָׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לְקֹס עָרְלִים (שס), אטום ומכוסה מוּזְדָּל מִלֵּאכְלוֹ: ואיך ישמעני פרעה. זה אחד מעשרה ק"ו שבתורה (ב"ר כז, ז):

(13) וידבר ה' אל משה ואל אהרן. לפי שאמר משה ואני ערל שפתים, צירף לו הקב"ה את אהרן להיות לו לִפָּה ולמליץ: ויצום אל בני ישראל. צוה עליהם להנהיגם צנח ולסבול אותם (שמו"ר ז, א): ואל פרעה מלך מצרים. קָס עליו לחלוק לו כבוד בדצריהם, זה מדרשו. ופשוטו, קָס על דבר ישראל ועל שליחותו אל פרעה. ודבר הזווי מהו, מפורש בפרשה שניה לאחר סדר היחס, אלא מתוך שהזכיר משה ואהרן, הפסיק הענין באלה ראשי בית אבותם, ללמדנו היאך נולדו משה ואהרן, וצמי נתיחסו:

(14) אלה ראשי בית אבותם. מתוך שהזקק ליחס שצטו של לוי עד משה ואהרן בשביל משה ואהרן, התחיל ליחסם דרך מולדותם מראובן. (ובפסיקתא גדולה ראיתי, לפי שְׁקָנְתָם יַעֲקֹב אֲבִינוֹ לְשִׁלְשָׁה שָׁנִים הָלָלוּ בְּשַׁעַת מוֹתוֹ, חזר הכתוב ויחסם כאן לנדם, לומר שחשובים הם):

17	The sons of Gershon: Libni and Shimei, according to their families.	בְּנֵי גֵרְשֹׁן לְבִנִי וְשִׁמְעִי לְמִשְׁפַּחָתָם:	בְּנֵי גֵרְשֹׁן לְבִנִי וְשִׁמְעִי לְמִשְׁפַּחָתָם:	17
18	And the sons of Kohath: Amram, and Izhar, and Hebron, and Uzziel. And the years of the life of Kohath were a hundred thirty and three years.	וּבְנֵי קָהָת עֲמָרָם וִיצְחָר וְחֶבְרֹן וְעֻזִּיאֵל חַיֵּי קָהָת מֵאָה וּתְלָתִין וּתְלָת שָׁנִים:	וּבְנֵי קָהָת עֲמָרָם וִיצְחָר וְחֶבְרֹן וְעֻזִּיאֵל חַיֵּי קָהָת מֵאָה וּתְלָתִין וּתְלָת שָׁנִים:	18
19	And the sons of Merari: Mahli and Mushi. These are the families of the Levites according to their generations.	וּבְנֵי מֵרָרִי מַחְלִי וּמוּשִׁי אֵלֶּה הֵם מִשְׁפַּחַת הַלֵּוִי לְתֹלְדֹתָם:	וּבְנֵי מֵרָרִי מַחְלִי וּמוּשִׁי אֵלֶּה הֵם מִשְׁפַּחַת הַלֵּוִי לְתֹלְדֹתָם:	19
20	And Amram took him Jochebed his father's sister to wife; and she bore him Aaron and Moses. And the years of the life of Amram were a hundred and thirty and seven years.	וַיִּקַּח עֲמָרָם אֶת־יֹכֶבֶד דָּתּוֹ לֵאמֹר וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־מֹשֶׁה וְשָׁנֵי חַיֵּי עֲמָרָם שִׁבְעִים וּשְׁלֹשִׁים וּמֵאָת שָׁנָה:	וַיִּקַּח עֲמָרָם אֶת־יֹכֶבֶד דָּתּוֹ לֵאמֹר וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־מֹשֶׁה וְשָׁנֵי חַיֵּי עֲמָרָם שִׁבְעִים וּשְׁלֹשִׁים וּמֵאָת שָׁנָה:	20
21	And the sons of Izhar: Korah, and Nepheg, and Zichri.	וּבְנֵי יִצְחָר קָרַח וְנֶפֶג וְזִיכְרִי:	וּבְנֵי יִצְחָר קָרַח וְנֶפֶג וְזִיכְרִי:	21
22	And the sons of Uzziel: Mishael, and Elzaphan, and Sithri.	וּבְנֵי עֻזִּיאֵל מִישָׁאֵל וְאֶלְצָפָן וְסִתְרִי:	וּבְנֵי עֻזִּיאֵל מִישָׁאֵל וְאֶלְצָפָן וְסִתְרִי:	22
23	And Aaron took him Elisheba, the daughter of Amminadab, the sister of Nahshon, to wife; and she bore him Nadab and Abihu, Eleazar and Ithamar.	וַיִּקַּח אַהֲרֹן אֶת־אֵלִישֶׁבַע בַּת־עֲמִינָדָב אַחֹת נַחֲשֹׁן לֵאמֹר וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־נָדָב וְאֶת־אֲבִיהוּא וְאֶת־אֶלְעָזָר וְאֶת־יִתְחָמָר:	וַיִּקַּח אַהֲרֹן אֶת־אֵלִישֶׁבַע בַּת־עֲמִינָדָב אַחֹת נַחֲשֹׁן לֵאמֹר וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־נָדָב וְאֶת־אֲבִיהוּא וְאֶת־אֶלְעָזָר וְאֶת־יִתְחָמָר:	23
24	And the sons of Korah: Assir, and Elkanah, and Abiasaph; these are the families of the Korahites.	וּבְנֵי קָרַח אַסִּיר וְאֶלְקָנָה וְאַבִּיאַסָּף אֵלֶּה הֵם הַקְּהָתִים:	וּבְנֵי קָרַח אַסִּיר וְאֶלְקָנָה וְאַבִּיאַסָּף אֵלֶּה הֵם הַקְּהָתִים:	24

(16) ושני חיי לוי וגור. למה נמנו שנותיו של לוי, להודיע כמה ימי השעבוד, שכל זמן שאחד מן השבטים קיים, לא היה שעבוד, שנאמר וַיָּמָת יוֹסֵף וְכָל אֶסְרֵי (שמות א, 1), ואח"כ וַיָּקָם מֶלֶךְ עָדָשׁ, ולוי האריך ימים על כולם:
(18) ושני חיי קהת. ושני חיי עמרם וגור. מחשבון זה אנו למדים על מושב בני ישראל ארבע מאות שנה שאמר הכתוב, שלא בארץ מצרים לצדע היו, אלא מיום שנולד יצחק, שהרי קהת מיורדי מצרים היה, חשוב כל שנותיו ושנות עמרם ושמונים של משה, לא תמנאס ד' מאות שנה, והרבה שנים ובלעים לבנים בשני האבות:
(20) יוכבד דדתו. אחת אבותיה, בת לוי אחות קהת:
(23) אחות נחשון. מכאן למדנו, הנושא אשה נריך לצדוק באחיה (ב"ב קי. שמו"ר ז, ד):

25	<p>And Eleazar Aaron's son took him one of the daughters of Putiel to wife; and she bore him Phinehas. These are the heads of the fathers' houses of the Levites according to their families.</p>	<p>וְאֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן לָקַח־לּוֹ מִבְּנוֹת פּוּטִיאֵל לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לּוֹ אֶת־פִּנְחָס אֶלֶף רֹאשֵׁי אֲבוֹת הַלְוִיִּם לְמִשְׁפְּחֹתָם:</p>	<p>וְאֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן לָקַח־לּוֹ מִבְּנוֹת פּוּטִיאֵל לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לּוֹ אֶת־פִּנְחָס אֶלֶף רֹאשֵׁי אֲבוֹת הַלְוִיִּם לְמִשְׁפְּחֹתָם:</p>	25
26	<p>These are that Aaron and Moses, to whom the LORD said: 'Bring out the children of Israel from the land of Egypt according to their hosts.'</p>	<p>הוּא אַהֲרֹן וּמֹשֶׁה דָּאָמַר יְהוָה לָהֶם הוֹצִיאוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־צְבָאָתָם:</p>	<p>הוּא אַהֲרֹן וּמֹשֶׁה אָשֶׁר אָמַר יְהוָה לָהֶם הוֹצִיאוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־צְבָאָתָם:</p>	26
27	<p>These are they that spoke to Pharaoh king of Egypt, to bring out the children of Israel from Egypt. These are that Moses and Aaron.</p>	<p>אֵלֶּם הַמְדַּבְּרִים אֶל־פַּרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם הוּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:</p>	<p>אֵלֶּם הַמְדַּבְּרִים אֶל־פַּרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם הוּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:</p>	27
28	<p>And it came to pass on the day when the LORD spoke unto Moses in the land of Egypt,</p>	<p>וַיְהִי בַּיּוֹם דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>וַיְהִי בַּיּוֹם דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	28
29	<p>that the LORD spoke unto Moses, saying: 'I am the LORD; speak thou unto Pharaoh king of Egypt all that I speak unto thee.'</p>	<p>וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר אֲנִי יְהוָה דִּבֶּר אֶל־פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם אֶת כָּל־אֲשֶׁר אֲנִי דֹבֵר אֵלָיְךָ:</p>	<p>וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר אֲנִי יְהוָה דִּבֶּר אֶל־פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם אֶת כָּל־אֲשֶׁר אֲנִי דֹבֵר אֵלָיְךָ:</p>	שלישי
30	<p>And Moses said before the LORD: 'Behold, I am of uncircumcised lips, and how shall Pharaoh hearken unto me?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קִדְּם יְיָ הֲאֵא אֲנִי יְקִיר מִמְּלָל וְאִיכְדִּין יִשְׁמַע מִנִּי פַרְעֹה:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה הֵן אֲנִי עֶרְל שְׁפָתַיִם וְאִיךָ יִשְׁמַע אֵלַי פַּרְעֹה: (פ)</p>	30
VII	<p>And the LORD said unto Moses: 'See, I have set thee in God's stead to Pharaoh; and Aaron thy brother shall be thy prophet.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה חֲזִי דְמִנִּיתֶךָ רַב לְפַרְעֹה וְאַהֲרֹן אַחִיךָ יִהְיֶה מְתוּרָגְמָנְךָ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רְאֵה נִתְּתִיךָ אֲלֵהִים לְפַרְעֹה וְאַהֲרֹן אַחִיךָ יִהְיֶה נְבִיאְךָ:</p>	VII

(25) מבנות פוטיאל. מוצע יתרו שפוטס עגלים לעבודת אלילים, ומוצע יוסף שפוטס ביצרו ("צ קט):

(26) הוא אהרן ומשה. אלו שהוזכרו למעלה שילדה יוכד לעמרס. הוא אהרן ומשה אשר אמר ה', יש מקומות שמקדים אהרן למשה ויש מקומות שמקדים משה לאהרן, לומר לך ששקולין כאחד: על צבאותם, כל צבאם לשטיהם, יש על, שאינו אלא במקום אות אחת, ועל סקדף פסיקה (צבאית כו, מ), כמו צחרבך. עמדקס על סקדףס (יחזקאל לג, כו), כמו צחרבס:

(27) הם המדברים וגו'. הם שנצטוו הם שקיימו: הוא משה ואהרן. הם צליחותם וצדקתם מתחלה ועד סוף:

(28) ויהי ביום דבר וגו'. מחוצר למקרא שלאחריו:

(29) וידבר ה'. הוא הדבור עצמו האמור למעלה צא דבר אל פרעה מלך מצרים, אלא מחוך שהפסיק הענין כדי ליחסם, חזר הענין עליו להתחיל צו: אני ה'. כדאי אני לשלוח ולקיים דברי שליחותי:

(30) ויאמר משה לפני ה'. היא האמירה שאמר למעלה הן בני ישראל לא שמעו אלי, ופנה הכחצו כאן, כיון שהפסיק הענין, וכך היא הפסיקה, כדאם האומר מחזור על הראשונה:

<p>2 Thou shalt speak all that I command thee; and Aaron thy brother shall speak unto Pharaoh, that he let the children of Israel go out of his land.</p>	<p>אתה תדבר את כל דברי אשר ואהרן אחיך ידבר אל פרעה וישלח את בני ישראל מארצו:</p>	<p>2 אתה תדבר את כל דברי אשר ואהרן אחיך ידבר אל פרעה וישלח את בני ישראל מארצו:</p>
<p>3 And I will harden Pharaoh's heart, and multiply My signs and My wonders in the land of Egypt.</p>	<p>ואני אקשה את לב פרעה ואסג ית אותי וית מופתי בארץ מצרים:</p>	<p>3 ואני אקשה את לב פרעה ואסג ית אותי וית מופתי בארץ מצרים:</p>
<p>4 But Pharaoh will not hearken unto you, and I will lay My hand upon Egypt, and bring forth My hosts, My people the children of Israel, out of the land of Egypt, by great judgments.</p>	<p>ולא יקביל מנכון פרעה ואתי את ידי במצרים והוצאתי את צבאתי את עמי בני ישראל מארץ מצרים בגדלים:</p>	<p>4 ולא ישמע אלכם פרעה ונתתי את ידי במצרים והוצאתי את צבאתי את עמי בני ישראל מארץ מצרים בגדלים:</p>
<p>5 And the Egyptians shall know that I am the LORD, when I stretch forth My hand upon Egypt, and bring out the children of Israel from among them.'</p>	<p>וידעו מצרים כי אני יהוה ארם ית מחת גבורתי על מצרים ואפיק ית בני ישראל מביניהם:</p>	<p>5 וידעו מצרים כי אני יהוה ארם ית מחת גבורתי על מצרים ואפיק ית בני ישראל מביניהם:</p>
<p>6 And Moses and Aaron did so; as the LORD commanded them, so did they.</p>	<p>ועבד משה ואהרן כמא דפשיד יי יהוה כן עבדו:</p>	<p>6 ויעש משה ואהרן כאשר צוה יהוה אתם כן עשו:</p>
<p>7 And Moses was fourscore years old, and Aaron fourscore and three years old, when they spoke unto Pharaoh.</p>	<p>ומשה בר תמנן שנין ואהרן בר תמנן ותלת שנין במלכותהו עם פרעה:</p>	<p>7 ומשה בן-שמונים שנה ואהרן בן-שלוש ושמנים שנה בדברם אל-פרעה: (פ)</p>
<p>8 And the LORD spoke unto Moses and unto Aaron, saying:</p>	<p>ונאמר יי למשה ולאהרן לאמר:</p>	<p>8 ונאמר יהוה אל-משה ואל-אהרן לאמר:</p>

- (1) נתתיך אלהים לפרעה. שופט ורודה לרדותו זמכות ויסורין: יהיה נביאך. כתרנומו יהי מתוקמך, וכן כל לשון נבואה, אדם המכריז ומשמיע לעם דברי תוכחות, והוא מגזרת גיב שפטים (ישעי' נז, יט). גיב חקמה (משלי י, לא), ויכל מהקצות דשמואל (שמואל-א י, יג), וצלע" קוראין לו פרידי"גר
- (2) אתה תדבר. פעם אחת כל שליחות ושליחות כפי ששמעת מפי, ואהרן אחיך ימלינו ויטעימו בזוני פרעה:
- (3) ואני אקשה. מאחר שהרשיע והתרים כנגדי, וגלוי לפני שאין נחת רוח באומות עובדי אלילים, לתת לב שלם לשוב, טוב לי שיתקשה לבו, למען הרבות צו אותותי ותכירו את גבורתי, וכן מדתו של הקדוש ב"ה, מציא פורענות על האומות עובדי אלילים, כדי שישמעו ישראל וייראו, שנאמר הכרתי גוים קשמו פנוקס וגו' (נפניה ג, ו), למקרי אף פיקרי אותי פקקי מוסר (שם ז), ואף על פי כן בחמש מכות הראשונות לא נאמר ויחזק ה' את לב פרעה, אלא ויחזק לב פרעה. (ועיין ברא"ם שגורם כאן דבור המתחיל בלכתך לשב עד שמתים בידך, וכדלעיל בפרשת שמות בפסוק בלכתך לשב ע"ש):
- (4) את ידי. יד ממש, להכות בהם:

<p>9 When Pharaoh shall speak unto you, saying: Show a wonder for you; then thou shalt say unto Aaron: Take thy rod, and cast it down before Pharaoh, that it become a serpent.</p>	<p>כִּי יִדְבַר אֲלֵכֶם פַּרְעֹה לֵאמֹר תִּנְּנוּ לָכֶם מֹוֹפֶת וְאָמַרְתָּ אֶל־אֶהְרֹן קַח אֶת־מִטְּהָ וְהִשְׁלַךְ לִפְנֵי־פַרְעֹה יְהִי לְתַנִּין:</p>	<p>9 כי ידבר אלכם פרעה לאמר תננו לכם מופת ואמרת אל־אהרן קח את־מטהו והשלך לפני־פרעה יהי לתנין:</p>
<p>10 And Moses and Aaron went in unto Pharaoh, and they did so, as the LORD had commanded; and Aaron cast down his rod before Pharaoh and before his servants, and it became a serpent.</p>	<p>וַיָּבֹאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לִפְנֵי פַרְעֹה וַעֲלֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לִפְנֵי פַרְעֹה וַיַּעֲשׂוּ כֵן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיִּשְׁלַךְ אֶהְרֹן אֶת־מִטְּהוֹ לִפְנֵי פַרְעֹה וּלְפָנֵי עֲבָדָיו וַיְהִי לְתַנִּין:</p>	<p>10 ויבאו משה ואהרן אל־פרעה ויעשו כן כאשר צוה יהוה וישלך אהרן את־מטהו לפני פרעה ולפני עבדיו ויהי לתנין:</p>
<p>11 Then Pharaoh also called for the wise men and the sorcerers; and they also, the magicians of Egypt, did in like manner with their secret arts.</p>	<p>וַיִּקְרָא גַם־פַּרְעֹה לַחֲכָמִים וּלְמַכְשָׁפִים וַיַּעֲשׂוּ גַם־הֵם חֲרָשֵׁי מִצְרַיִם בְּלַהֲטֵיהֶם כֵּן:</p>	<p>11 ויקרא גם־פרעה לחכמים ולמכשפים ויעשו גם־הם חרשמי מצרים בלהטיהם כן:</p>
<p>12 For they cast down every man his rod, and they became serpents; but Aaron's rod swallowed up their rods.</p>	<p>וַיִּשְׁלִיכוּ אִישׁ מִטְּהוֹ וַיְהִיוּ לְתַנִּינִם וַיִּבְלַע מִטְּהַ־אֶהְרֹן אֶת־מִטְּהֵם:</p>	<p>12 וישליכו איש מטהו ויהיו לתנינם ויבלע מטה־אהרן את־מטתם:</p>
<p>13 And Pharaoh's heart was hardened, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken.</p>	<p>וַאֲתַקַּף לֵב פַּרְעֹה וְלֹא קָבִיל מִנְּהוֹן כְּמֹא דְמַלִּיל יי:</p>	<p>13 ויחזק לב פרעה ולא שמע אליהם כאשר דבר יהוה: (ס)</p>
<p>14 And the LORD said unto Moses: 'Pharaoh's heart is stubborn, he refuseth to let the people go.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יי לְמֹשֶׁה אֲתִיקֵר לְבָא דְפַרְעֹה סָרִיב לְשַׁלַּח עַמָּא:</p>	<p>14 ויאמר יהוה אל־משה כבד לב פרעה מאן לשלח העם:</p>
<p>15 Get thee unto Pharaoh in the morning; lo, he goeth out unto the water; and thou shalt stand by the river's brink to meet him; and the rod which was turned to a serpent shalt thou take in thy hand.</p>	<p>אִיזִיל לִפְנֵי פַרְעֹה בְּצַפְרָא הָא נָפִיק לְמִיָּא וְתַתְּעֵד לְסַדְמוּתִיהָ עַל כִּיף נְהָרָא וְחוּטְרָא דְאֶתְהַפִּיךְ לְחִוִּיָּא תִּסָּב בִּידְךָ:</p>	<p>15 לך אל־פרעה בבקר הנה יצא המימה ונצבת לקראתו על־שפת היאר והמטה אשר־נהפך לנחש תקח בידך:</p>

(9) מופת. אות, להודיע שיש צורך (נרוך) צמי ששולח אתכם:

(10) לתנין. נחש:

(11) בלהטיהם בלהטיהם, ואין לו דמיון במקרא, ויש לדמות לו להט הקרצ המקהפקת (צראשית ג, כד), דומה שהיא מתהפכת על ידי לחש:

(12) ויבלע מטה אהרן. מאחר שחזר ונעשה מטה בלע את כלן (שצנז):

(14) כבד. מרגומו יקיר, ולא אתיקר, מפני שהוא שם דבר, כמו פי פצד ממך הדבר (שמות יח, יח):

(15) הנה יצא המימה. לנקציו, שהיה עושה עזמו אלוה, ואומר שאינו צריך לנקציו, ומשכים ויוצא לנילוס ועושה שם נרכיו (שמו"ר ט, ט):

27

- 16 And thou shalt say unto him: The LORD, the God of the Hebrews, hath sent me unto thee, saying: Let My people go, that they may serve Me in the wilderness; and, behold, hitherto thou hast not hearkened;
- 17 thus saith the LORD: In this thou shalt know that I am the LORD—behold, I will smite with the rod that is in my hand upon the waters which are in the river, and they shall be turned to blood.
- 18 And the fish that are in the river shall die, and the river shall become foul; and the Egyptians shall loathe to drink water from the river.'
- 19 And the LORD said unto Moses: 'Say unto Aaron: Take thy rod, and stretch out thy hand over the waters of Egypt, over their rivers, over their streams, and over their pools, and over all their ponds of water, that they may become blood; and there shall be blood throughout all the land of Egypt, both in vessels of wood and in vessels of stone.'
- 20 And Moses and Aaron did so, as the LORD commanded; and he lifted up the rod, and smote the waters that were in the river, in the sight of Pharaoh, and in the sight of his servants; and all the waters that were in the river were turned to blood.
- וְאָמַרְתָּ אֵלָיו יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שְׁלַחְנִי אֵלֶיךָ לֵאמֹר שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדְנִי בַּמִּדְבָּר וְהִנֵּה לֹא־שָׁמַעַתָּ עִד־כֹּה:
- כֹּה אָמַר יְהוָה בְּזֹאת תֵּדַע כִּי אֲנִי יְהוָה הֵנָּה אֲנֹכִי מִכֶּה בַּמַּטֵּה אֲשֶׁר־בְּיָדִי עַל־הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר וְנִהְפְּכוּ לָדָם:
- וְהָדָגָה אֲשֶׁר־בַּיָּאֵר תָּמוּת וּבָאֵשׁ הַיָּאֵר וְנִלְאוּ מִצְרַיִם לִשְׁתּוֹת מַיִם מִן־הַיָּאֵר: (ס)
- וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אָמַר אֶל־אַהֲרֹן קַח מַטֶּנְךָ וּנְטֵה־יָדְךָ עַל־מֵימַי מִצְרַיִם עַל־נְהַרְתָּם עַל־יְאֹרֵיהֶם וְעַל־אֲגֻמֵּיהֶם וְעַל־כָּל־מִקְוֵה מִימֵיהֶם וַיְהִי־דָם כָּל־הַמָּיִם וַיְהִי דָם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וּבְעֵצִים וּבְאֲבָנִים:
- וַיַּעֲשׂוּ־כֵן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כְּאֲשֶׁר צֻוָּה יְהוָה וַיָּרֶם בַּמַּטֵּה וַיַּךְ אֶת־הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר לַעֲיִנֵּי פָרְעֹה וּלַעֲיִנֵּי עֲבָדָיו וַיִּהְפְּכוּ כָל־הַמַּיִם אֲשֶׁר־בַּיָּאֵר לָדָם:
- וַתִּימַר לִיהוָה יְיָ אֱלֹהֵי דִּיהוּדָא שְׁלַחְנִי לְוֹתֵךְ לְמִימַר שְׁלַח יְת עַמִּי וַיִּפְלְחוּן קִדְמִי בַּמִּדְבָּר וְהָא לֹא קַבִּילְתָּא עִד כְּעֵן:
- כְּדִנֵּן אָמַר יְיָ בְּדָא תֵּדַע אֲרִי אֲנִי יְיָ הָא אֲנִי מַחִי בַּחוּטְרָא דְּבִידִי עַל מַיָּא דִּבְנֵהרָא וַיִּתְּהַפְּכוּן לְדָמָא:
- וַנִּינִי דִּבְנֵהרָא יָמוּתוּן וַיִּסְרִי נִהָרָא וְנִלְאוּן מִצְרָאִי לְמִשְׁתֵּי מַיָּא מִן נִהָרָא:
- וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֵימַר לְאַהֲרֹן סֵב חוּטְרֶךָ וְנֹאֲרִים יָדְךָ עַל מַיָּא דִּמִּצְרָאִי עַל נְהַרְיָהוּן עַל אֲרֵתְיָהוּן וְעַל אֲגֻמֵּיהוּן וְעַל כָּל בֵּית כְּנִישֵׁת מִימֵיהוּן וַיְהִי דָמָא וַיְהִי דָמָא בְּכָל אֶרֶץ דִּמִּצְרַיִם וּבְמִנֵּי אֶעָא וּבְמִנֵּי אֲבָנָא:
- וַעֲבָדוּ כֵן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כְּמָא דְּפִשִׁיד יְיָ וְנֹאֲרִים בַּחוּטְרָא וּמַחָא יְת מַיָּא דִּבְנֵהרָא לַעֲיִנֵּי פָרְעֹה וּלַעֲיִנֵּי עֲבָדָיו וַאֲתִתְּהַפְּכוּ כָל מַיָּא דִּבְנֵהרָא לְדָמָא:

(16) עד כה. עד הנה. ומדרשו, עד שתשמע ממני מכת כזורות, שאפתח צה צכה פה קמר ה' כחצת הלילה: (17) ונהפכו לדם. לפי שאין גשמים יורדים במצרים, וגילום עולה ומשקה את הארץ, ומזרים עוזדים לגילום, לפיכך הלקה את יראתם ואחר כך הלקה אותם: (18) ונלאו מצרים. לזקש רפואה למי היאור שיהיו ראויין לשתות: (19) אמר אל אהרן. לפי שהגין היאור על משה כשנשלך לתוכו, לפיכך לא לקה על ידו לא צדס ולא צנפרדעים, ולקה על ידי אהרן: נהרוחם. הם נהרות המושכים כעין נהרות שלנו: יאוריהם. הם צריכות נגרים העשויות צידי אדם משפת הנהר לשדות, וגילום מימיו מתצרכים ועולה דרך היאורים ומשקה השדות: אגמיהם. קבוצת מים שאינן נובעין ואין מושכין, אלא עומדין במקום אחד, וקורין לו אשטני"ק: בכל ארץ מצרים. אף במרחלאות ובאמצנאות שצבתים: ובעצים ובאבנים. מים שנכלי עץ ונכלי אבן:

<p>21 And the fish that were in the river died; and the river became foul, and the Egyptians could not drink water from the river; and the blood was throughout all the land of Egypt.</p>	<p>וַהֲדָגָה אֲשֶׁר-בִּיאָר מוֹתָה וַיָּבֹאֵשׁ הַיָּאָר וְלֹא-יָכֻלוּ מִצְרַיִם לִשְׁתּוֹת מִיָּם מִן-הַיָּאָר וַיְהִי הַדָּם בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>וַהֲדָגָה אֲשֶׁר-בִּיאָר מוֹתָה וַיָּבֹאֵשׁ הַיָּאָר וְלֹא-יָכֻלוּ מִצְרַיִם לִשְׁתּוֹת מִיָּם מִן-הַיָּאָר וַיְהִי הַדָּם בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>22 And the magicians of Egypt did in like manner with their secret arts; and Pharaoh's heart was hardened, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken.</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ-כֵן חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם בְּלִטְיֵיהֶם וַיַּחֲזֹק לִב-פַּרְעֹה וְלֹא-שָׁמַע אֱלֹהִים כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה:</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ-כֵן חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם בְּלִטְיֵיהֶם וַיַּחֲזֹק לִב-פַּרְעֹה וְלֹא-שָׁמַע אֱלֹהִים כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה:</p>
<p>23 And Pharaoh turned and went into his house, neither did he lay even this to heart.</p>	<p>וַיִּפֶן פַּרְעֹה וַיָּבֹא אֶל-בֵּיתוֹ וְלֹא-שָׁת לִבּוֹ גַּם-לְזֹאת:</p>	<p>וַיִּפֶן פַּרְעֹה וַיָּבֹא אֶל-בֵּיתוֹ וְלֹא-שָׁת לִבּוֹ גַּם-לְזֹאת:</p>
<p>24 And all the Egyptians digged round about the river for water to drink; for they could not drink of the water of the river.</p>	<p>וַיַּחְפְּרוּ כָל-מִצְרַיִם סְבִיבֹת הַיָּאָר מִיָּם לִשְׁתּוֹת כִּי לֹא יָכֻלוּ לִשְׁתּוֹת מִמֵּי הַיָּאָר:</p>	<p>וַיַּחְפְּרוּ כָל-מִצְרַיִם סְבִיבֹת הַיָּאָר מִיָּם לִשְׁתּוֹת כִּי לֹא יָכֻלוּ לִשְׁתּוֹת מִמֵּי הַיָּאָר:</p>
<p>25 And seven days were fulfilled, after that the LORD had smitten the river.</p>	<p>וַיִּמָּלֵא שִׁבְעַת יָמִים אַחֲרֵי הַכּוֹת יְהוָה אֶת-הַיָּאָר: (פ)</p>	<p>וַיִּמָּלֵא שִׁבְעַת יָמִים אַחֲרֵי הַכּוֹת יְהוָה אֶת-הַיָּאָר: (פ)</p>
<p>26 And the LORD spoke unto Moses: 'Go in unto Pharaoh, and say unto him: Thus saith the LORD: Let My people go, that they may serve Me.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה בֹּא אֶל-פַּרְעֹה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁלַח אֶת-עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה בֹּא אֶל-פַּרְעֹה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁלַח אֶת-עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:</p>
<p>27 And if thou refuse to let them go, behold, I will smite all thy borders with frogs.</p>	<p>וְאִם-מָאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח הִנֵּה אֲנִי נֹגֵף אֶת-כָּל-גְּבוּלְךָ בַּצְּפָרְדַּיִם:</p>	<p>וְאִם-מָאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח הִנֵּה אֲנִי נֹגֵף אֶת-כָּל-גְּבוּלְךָ בַּצְּפָרְדַּיִם:</p>

(22) בלטיהם. לחש שאומרינ אותו זלט וזחשאי. ורבותינו אמרו, זלטיהם מעשה שדים, זלטיהם מעשה כשפים (סנהדרין סז:). ויחזק לב פרעה. לומר על ידי מכשפות אחס עושים כן, תזן אחס מכניסין לַעֲפָרָיִים (מנחות פה). עיר שכולה תזן, אף אחס מזיזין מכשפות למזרים שכולה כשפים: (23) גם לזאת. למופת המטה שנהפך לחנין ולא לזה של דם: (25) וימלא. מנין שזעת ימים שלא שז היאור לקדמותו, שהיתה המכה משמשת רביע חדש, ושלושה חלקים היה מעיד ומתרה זה (שמו"ר ט, יז): (27) ואם מאן אתה. ואם סרבן אתה. מאן כמו ממאן, מסרב, אלא כינה האדם על שם המפעל, כמו שָׁלוּ (איז טו, יז) וְשָׁקַט (ירמיה מח, יא), סָר וְעָפָה (מלכים -א כ, מג): נֹגֵף את כל גְּבוּלְךָ. מכה, וכן כל לשון מגפה אינו לשון מיתה אלא לשון מכה, וכן וְנִגְפּוּ אֶשֶׁה הָרָה (שמות כא, כז) אינו לשון מיתה, וכן וְצָטַקְסָ יִמְנָפוּ רְגֵלֶיכֶם (ירמ' יג, טו), שָׁן תִּגְזֹן צִאָדָן רִגְלְךָ (תהלים זא, יז), וְלֹאֲדָן נֹגֵף (ישע' ח, יד):

28	<p>And the river shall swarm with frogs, which shall go up and come into thy house, and into thy bed-chamber, and upon thy bed, and into the house of thy servants, and upon thy people, and into thine ovens, and into thy kneading-troughs.</p>	<p>וַיִּרְבֵּי נְהָרָא עוֹרְדֵּנִיָּא וַיִּסְקוּן וַיַּעֲלוּן בְּבֵיתָךְ וּבְאֹדְרוֹן בֵּית מִשְׁכְּבְּךָ וְעַל עֶרְסְתָּךְ וּבֵית עַבְדְּךָ וּבַעֲמֻךְ וּבִתְנוּרֶיךָ וּבַמִּשְׁאָרוֹתֶיךָ:</p>	<p>וַיִּשְׂרֹץ הַיָּאֵר צִפְרֹדַעַיִם וַיָּעֻלוּ וַיָּבֹאוּ בְּבֵיתְךָ וּבְחֹדֶר מִשְׁכְּבְּךָ וְעַל-מִטְתְּךָ וּבֵית עַבְדְּךָ וּבַעֲמֻךְ וּבִתְנוּרֶיךָ וּבַמִּשְׁאָרוֹתֶיךָ:</p>	28
29	<p>And the frogs shall come up both upon thee, and upon thy people, and upon all thy servants.'</p>	<p>וַיָּבֹהּ וּבַעֲמֻךְ וּבְכָל-עַבְדְּךָ וַיִּסְקוּן עוֹרְדֵּנִיָּא:</p>	<p>וַיָּבֹהּ וּבַעֲמֻךְ וּבְכָל-עַבְדְּךָ וַיַּעֲלוּ הַצִּפְרֹדַעַיִם:</p>	29
VIII	<p>And the LORD said unto Moses: 'Say unto Aaron: Stretch forth thy hand with thy rod over the rivers, over the canals, and over the pools, and cause frogs to come up upon the land of Egypt.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אִמְרָה לְאַהֲרֹן אֲרִים יָת יָדְךָ בְּחֹשֶׁךְךָ עַל נְהָרָא עַל אֲרִתָּא וְעַל אֲגֻמֵּי וְאָסִיף יָת עוֹרְדֵּנִיָּא עַל אֶרֶץ דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה אָמַר אֶל-אַהֲרֹן נִשָּׂא אֶת-יָדְךָ בַּמִּטָּף עַל-הַנְּהָרוֹת עַל-הַיָּאֵרִים וְעַל-הָאֲגֻמִּים וְהָעַל אֶת-הַצִּפְרֹדַעַיִם עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	VIII
2	<p>And Aaron stretched out his hand over the waters of Egypt; and the frogs came up, and covered the land of Egypt.</p>	<p>וַאֲרִים אַהֲרֹן יָת יְדִיהָ עַל מֵיָּא דְּמִצְרַאִי וְסָלִיקוּ עוֹרְדֵּנִיָּא וַחֲפּוּ יָת אֶרֶץ דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>וַיִּטֵּא אַהֲרֹן אֶת-יָדוֹ עַל מֵימֵי מִצְרַיִם וַתַּעַל הַצִּפְרֹדֶּה וַתִּכָּס אֶת-אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	2
3	<p>And the magicians did in like manner with their secret arts, and brought up frogs upon the land of Egypt.</p>	<p>וַעֲבָדוּ כֵּן חֲרָשָׁא בְּלַחְשֵׁיהוֹן וְאָסִיקוּ יָת עוֹרְדֵּנִיָּא עַל אֶרֶץ דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ כֵּן הַחֲרָשִׁים בְּלִשְׁתֵּיהֶם וַיַּעֲלוּ אֶת-הַצִּפְרֹדַעַיִם עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	3
4	<p>Then Pharaoh called for Moses and Aaron, and said: 'Entreat the LORD, that He take away the frogs from me, and from my people; and I will let the people go, that they may sacrifice unto the LORD.'</p>	<p>וַקְרָא פַרְעֹה לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר צְלוּ קִדְּם יְיָ וְיִעָדִי עוֹרְדֵּנִיָּא מִנִּי וּמִעַמִּי וְאֶשְׁלַח יָת עַמָּא וַיִּדְּבֹחוּן קִדְּם יְיָ:</p>	<p>וַיִּקְרָא פַרְעֹה לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר הַעֲתִירוּ אֶל-יְהוָה וְיִסַּר הַצִּפְרֹדַעַיִם מִמֶּנִּי וּמִעַמִּי וְאֶשְׁלַח אֶת-הָעָם וַיִּזְבְּחוּ לַיהוָה:</p>	4

(28) ועלו. מן היאור: בביתך. ואחר כך צמתי עצדיך, הוא התחיל צעזעה תחלה, ויאמר אל עמו, וממנו התחילה הפורענות (סוטה יא. שמו"ר י, 7):
(29) ובכה ובעמד. צחון מעיהם נכנסים ומקרקין:
(2) ותעל הצפרדע. צפרדע אחת הימה, והיו מקין אותה והיא מתזת נחילים נחילים, זהו מדרשו (שמו"ר י, ה). ופשוטו יש לומר, שרוץ הצפרדעים קורא לשון יחידות, וכן ומהי הכנס, הרחישה גדולר"א בלע"ז, ואף ותעל הצפרדע גרינולי"א בלע"ז

<p>And Moses said unto Pharaoh: 'Have thou this glory over me; 5 against what time shall I entreat for thee, and for thy servants, and for thy people, that the frogs be destroyed from thee and thy houses, and remain in the river only?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְפָרֹעַה שְׂאֵל לְךָ גִבּוֹרָא הֵב לְךָ זָמָן לְאַמְתִּי אֲצִלִּי עֲלֶיךָ וְעַל עַבְדְּךָ וְעַל עַמֶּךָ לְשִׁיצָאָה עוֹרְדֵּעֲנִיא מִנְּךָ וּמִבְתֵּיךָ לְחוּד דְּבִנְהָרָא יִשְׁתְּאָרוּן:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְפָרֹעַה הֲתִפְאֵר עָלַי לְמַתְיוֹ אֶעְתִּיר לְךָ וְלַעֲבָדֶיךָ וְלָעַמֶּךָ לְהַכְרִית הַצְּפָרְדַּעִים מִמֶּנִּי וּמִבְתֵּיךָ רַק בַּיָּאָר תִּשְׁאָרְנָה:</p>
<p>And he said: 'Against to-morrow.' 6 And he said: 'Be it according to thy word; that thou mayest know that there is none like unto the LORD our God.</p>	<p>וַיֹּאמֶר לְמַחֵר כְּדִבְרְךָ לְמַעַן תֵּדַע כִּי־אֵין כִּיהוָה אֱלֹהֵינוּ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר לְמַחֵר וַיֹּאמֶר כְּדִבְרְךָ לְמַעַן תֵּדַע כִּי־אֵין כִּיהוָה אֱלֹהֵינוּ:</p>
<p>And the frogs shall depart from thee, and from thy houses, and from thy servants, and from thy people; they shall remain in the river only.'</p>	<p>וַיַּעֲדוּן עוֹרְדֵּעֲנִיא מִנְּךָ וּמִבְתֵּיךָ וּמִעַבְדֶּיךָ וּמִעַמֶּךָ לְחוּד דְּבִנְהָרָא יִשְׁתְּאָרוּן:</p>	<p>וְסָרְוּ הַצְּפָרְדַּעִים מִמֶּנִּי וּמִבְתֵּיךָ וּמִעַבְדֶּיךָ וּמִעַמֶּךָ רַק בַּיָּאָר תִּשְׁאָרְנָה:</p>
<p>And Moses and Aaron went out from Pharaoh; and Moses cried unto the LORD concerning the frogs, which He had brought upon Pharaoh.</p>	<p>וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִלִּפְתֵּי פָּרֹעַה וְצִלִּי מֹשֶׁה קָדָם יי עַל עֵיסֶק עוֹרְדֵּעֲנִיא דְּשׁוּי לְפָרֹעַה:</p>	<p>וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִעַם פָּרֹעַה וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה עַל־דִּבְרֵי הַצְּפָרְדַּעִים אֲשֶׁר־שָׁם לְפָרֹעַה:</p>
<p>And the LORD did according to the word of Moses; and the frogs died out of the houses, out of the courts, and out of the fields.</p>	<p>וַעֲבַד יי כְּפִתְּגֻמַּא דְּמֹשֶׁה וּמִיתוּ עוֹרְדֵּעֲנִיא מִן בֵּיתָא מִן דִּרְתָּא וּמִן חֻקְלָתָא:</p>	<p>וַיַּעַשׂ יְהוָה כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיָּמָתוּ הַצְּפָרְדַּעִים מִן־הַבָּתִּים מִן־ הַחֲצֵרֹת וּמִן־הַשָּׂדֵת:</p>
<p>And they gathered them together in heaps; and the land stank.</p>	<p>וַיִּכְבְּדוּ וַיַּהֲרוּ דְּגוֹרִין דְּגוֹרִין וּסְרִיאָו עַל אֶרֶעָא:</p>	<p>וַיִּצְבְּרוּ אֹתָם חֲמָרָם חֲמָרָם וַתִּבְאֵשׁ הָאֶרֶץ:</p>
<p>But when Pharaoh saw that there was respite, he hardened his heart, and hearkened not unto them; as the LORD had spoken.</p>	<p>וַחֲזָא פָּרֹעַה אֲרִי הֵנָּה רִנְחָתָא וַיִּשְׁרֵי יָת לִבִּיהּ וְלֹא קִבִּיל מִנְהוֹן כְּמָא דְּמַלְלִי יי:</p>	<p>וַיֵּרָא פָּרֹעַה כִּי הִתְחַל הַרְוָחָה וַהֲכַבֵּד אֶת־לִבּוֹ וְלֹא שָׁמַע אֱלֹהִים כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס)</p>

(5) התפאר עלי. כמו היקפאר הגרן על האכזב (ישעי' י, טו), משבח לומר אני גדול ממך ונטי"ר צלע"ו, וכן התפאר עלי, השבח להחמס ולשאל דבר גדול ולומר שלא אוכל לעשותו: למתי אעתיר לך. את אשר אעתיר לך היום על הכרת הצפרדעים, למתי תראה שיכרתו, ותראה אם אשלים דברי למועד שתקבע לי. אלו נאמר מתי אעתיר, היה משמע מתי אחפלל, עכשיו שנאמר למתי, משמע אני היום אחפלל עליך שיכרתו הצפרדעים לזמן שתקבע עלי, אמור לאיזה יום תראה שיכרתו. אעתיר העתירו והעתרתי, ולא נאמר אעתר עתרו והעתרתי, מפני שכל לשון עתר הרבות פלל הוא, וכאשר יאמר הרבו ארצה והרבותי לשון הפעיל, כך יאמר, אעתיר העתירו והעתרתי דברים, ואז לכולם והעשקסם עלי דצריקס (יחזקאל לה, יג), הרבותים:

(6) ויאמר למחר. החפלל היום שיכרתו למחר:

(8) ויצא. ויצעק. מיד, שיכרתו למחר:

(10) חמרם חמרם. צבורים צבורים, כחגמו דגורין, גלין:

(11) והכבד את לבו. לשון פעול הוא, כמו הלן וקסוע (בראשית יב, ט), וכן והפזת את מואב (מלכים-ב ג, כד), ושאול

<p>And the LORD said unto Moses: ¹² 'Say unto Aaron: Stretch out thy rod, and smite the dust of the earth, that it may become gnats throughout all the land of Egypt.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אִמְרָה לְאַהֲרֹן אֲרִים יָת חוֹטְרְךָ וּמָחִי יָת עֲפָרָא דָאֶרֶץ וַיְהִי לְקִלְמָתָא בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אָמַר אֶל־אַהֲרֹן נִטֵּה אֶת־מִטְּךָ וְהָךְ אֶת־עֲפָר הָאֲרֶץ וְהָיָה לְכֹנָם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>And they did so; and Aaron stretched out his hand with his rod, and smote the dust of the earth, ¹³ and there were gnats upon man, and upon beast; all the dust of the earth became gnats throughout all the land of Egypt.</p>	<p>וַעֲבָדוּ בֵן וְאֲרִים אַהֲרֹן יָת יְדִיָּה בְּחוֹטְרִיהּ וּמָחָא יָת עֲפָרָא דָאֶרֶץ וְהָיָה קִלְמָתָא בְּאִנְשָׁא וּבְבְעִירָא כָּל עֲפָרָא דָאֶרֶץ הָיָה קִלְמָתָא בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ־כֵן וַיִּטֵּ אַהֲרֹן אֶת־יָדוֹ בְּמִטְּהוֹ וַיִּךְ אֶת־עֲפָר הָאֲרֶץ וַתְּהִי הַכֹּנָם בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה כָּל־עֲפָר הָאֲרֶץ הָיָה כֹנִים בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>And the magicians did so with their secret arts to bring forth gnats, but they could not; and there were gnats upon man, and upon beast. ¹⁴</p>	<p>וַעֲבָדוּ בֵן חֲרָשָׁא בְּלַחְשִׁיהוֹן לְאַפְקָא יָת קִלְמָתָא וְלֹא יָכִילוּ וְהָיָה קִלְמָתָא בְּאִנְשָׁא וּבְבְעִירָא:</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ־כֵן הַחֲרָשִׁים בְּלַטִּיָּתָם לְהוֹצִיא אֶת־הַכֹּנִים וְלֹא יָכִלוּ וַתְּהִי הַכֹּנָם בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה:</p>
<p>Then the magicians said unto Pharaoh: 'This is the finger of God'; and Pharaoh's heart was hardened, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken. ¹⁵</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ הַחֲרָשִׁים אֶל־פַּרְעֹה מִן קָדָם יְיָ הִיא וְאַתָּפֶּךָ לִבָּא דְּפַרְעָה וְלֹא קָבִיל מִנְהוֹן כְּמֹא דְּמַלִּיל יְיָ:</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ הַחֲרָשִׁים אֶל־פַּרְעֹה אֲצַבֵּעַ אֱלֹהִים הִוא וַיַּחֲזֹק לִב־ פַּרְעֹה וְלֹא־שָׁמַע אֱלֹהִים כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס)</p>
<p>And the LORD said unto Moses: ¹⁶ 'Rise up early in the morning, and stand before Pharaoh; lo, he cometh forth to the water; and say unto him: Thus saith the LORD: Let My people go, that they may serve Me.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲקֻדִּים בְּצַפְרָא וְאַתְעֵתֵד קָדָם פַּרְעֹה הָא נִפִּיק לְמִיָּא וְתִימַר לִיה כִּדְּנָן אָמַר יְיָ שְׁלַח עַמִּי וַיִּפְלְחוּן קִדְמִי:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הֲשִׁכֵם בִּבְקָר וְהִתִּיצַב לִפְנֵי פַרְעֹה הִנֵּה יוֹצֵא הַמִּיָּמָה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁלַח עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:</p>
<p>Else, if thou wilt not let My people go, behold, I will send swarms of flies upon thee, and upon thy servants, and upon thy people, and into thy houses; and the houses of the Egyptians shall be full of swarms of flies, and also the ground whereon they are. ¹⁷</p>	<p>אֲרִי אִם לִיתֵךְ מְשַׁלַּח יָת עַמִּי הֲאֵנָּא מְשַׁלַּח בְּךָ וּבְעַבְדֶּיךָ וּבְעַמְּךָ וּבְבִתֶּיךָ יָת עֲרוֹבָא וְיִתְמָלוּן בֵּיתִי מִצְרַיִם יָת עֲרוֹבָא וְאֶף אֶרֶץ דְּאִנְוִן עֲלֵהָ:</p>	<p>כִּי אִם־אֵינְךָ מְשַׁלַּח אֶת־עַמִּי הֲנִי מְשַׁלֵּיחַ בְּךָ וּבְעַבְדֶּיךָ וּבְעַמְּךָ וּבְבִתֶּיךָ אֶת־הָעֹרֹב וּמָלְאוּ בֵּיתִי מִצְרַיִם אֶת־הָעֹרֹב וְגַם הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־הֵם עָלֶיהָ:</p>

- לִּזְבָּלֵהִים (שמואל"א כג, יג), הַפָּה וּפְעֻלָּה (מלכים"א כ, לו): כאשר דבר ה'. והיכן דבר, ולא ישמע אליכם פרעה:
(12) אמר אל אהרן. לא היה העפר כדאי ללקות על ידי משה, לפי שהגין עליו כשהרג את המצרי ויטמנהו צחול, ולקה על ידי אהרן:
(13) ותהי הכנם. הקטשה, פדוליר"א צלע"ז:
(14) להוציא את הכנים. לצרואותם (נ"א ולהוציאם) ממקום אחר: ולא יכלו. שאין השד שולט על צריה פחותה מכשעורה:
(15) אצבע אלהים היא. מכה זו אינה על ידי כשפים, מאת המקום היא: כאשר דבר ה'. ולא ישמע אליכם פרעה:

<p>18 And I will set apart in that day the land of Goshen, in which My people dwell, that no swarms of flies shall be there; to the end that thou mayest know that I am the LORD in the midst of the earth.</p>	<p>וְהַפְלִיתִי בַיּוֹם הַהוּא אֶת־אֶרֶץ גֹּשֶׁן אֲשֶׁר עָמְלָה עָלֶיהָ לְבַלְתִּי הֵיוֹת־שָׁם עֶרֶב לַמֶּעַן תֵּדַע כִּי אֲנִי יְהוָה בְּקֶרֶב הָאָרֶץ: וְאֶפְרַיִם בְּיוֹמָא הַהוּא יֵת אֶרְעָא דְגִשֵׁן דְּעָמְלָה שְׂרֵי עָלֶיהָ בְּדִיל דְּלֹא לְמַהוּי תַּמָּן עֶרֹבָא בְּדִיל דְּתִדַּע אַרִי אֲנָא יְיָ שְׁלִיט בְּגוּ אֶרְעָא:</p>	<p>18 וְהַפְלִיתִי בַיּוֹם הַהוּא אֶת־אֶרֶץ גֹּשֶׁן אֲשֶׁר עָמְלָה עָלֶיהָ לְבַלְתִּי הֵיוֹת־שָׁם עֶרֶב לַמֶּעַן תֵּדַע כִּי אֲנִי יְהוָה בְּקֶרֶב הָאָרֶץ:</p>
<p>19 And I will put a division between My people and thy people—to-morrow shall this sign be.’</p>	<p>וְאֶשְׂוִי פִּירְקוֹן לְעָמִי וְעַל עַמִּי אֵיתִי מִחָא לְמַחַר יְהִי אַתָּא הָרִין:</p>	<p>שסו וְשִׁמַּתִּי פִּרְתָּ בֵּין עָמִי וּבֵין עַמִּי לְמַחַר יְהִי־הָאֵת הַזֶּה:</p>
<p>20 And the LORD did so; and there came grievous swarms of flies into the house of Pharaoh, and into his servants’ houses; and in all the land of Egypt the land was ruined by reason of the swarms of flies.</p>	<p>וַעֲבַד יְיָ כֵן וְאַתָּא עֶרֹבָא תַּקִּיף לְבֵית פַּרְעֹה וּלְבֵית עַבְדָּוָהּ וּבְכָל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם אֲתַחַבַּלַת אֶרְעָא מִן קָדָם עֶרֹבָא:</p>	<p>20 וַיַּעַשׂ יְהוָה כֵּן וַיָּבֹא עֶרֶב כָּבֵד בֵּיתָהּ פַּרְעֹה וּבֵית עַבְדָּיו וּבְכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם תִּשְׁחַת הָאָרֶץ מִפְּנֵי הָעֶרֶב:</p>
<p>21 And Pharaoh called for Moses and for Aaron, and said: ‘Go ye, sacrifice to your God in the land.’</p>	<p>וַיִּקְרָא פַרְעֹה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן וַיֹּאמֶר לָכֵן זָבַחוּ לְאֱלֹהֵיכֶם בְּאֶרֶץ:</p>	<p>21 וַיִּקְרָא פַרְעֹה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן וַיֹּאמֶר לָכֵן זָבַחוּ לְאֱלֹהֵיכֶם בְּאֶרֶץ:</p>
<p>22 And Moses said: ‘It is not meet so to do; for we shall sacrifice the abomination of the Egyptians to the LORD our God; lo, if we sacrifice the abomination of the Egyptians before their eyes, will they not stone us?’</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לֹא תִקֵּין לְמַעַבְדֵּי כֵן אַרִי בְּעִירָא דְּמִצְרַיִם דְּחִלִין לִיהִי מִנִּיה אֲנַחְנָא נִסְבִּין לְדַבְּחָא קָדָם יְיָ אֱלֹהֵנָא הָא נִדְּבַח יֵת בְּעִירָא דְּמִצְרַיִם דְּחִלִין לִיהִי וְאַנּוּן יְהוֹן חֲזֹן הֲלֹא יִימְרוּן לְמַרְגְּמָנָא:</p>	<p>22 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לֹא נִכּוֹן לַעֲשׂוֹת כֵּן כִּי תוֹעֵבַת מִצְרַיִם נִזְבַּח לִיהוָה אֱלֹהֵינוּ הֵן נִזְבַּח אֶת־תוֹעֵבַת מִצְרַיִם לְעֵינֵיהֶם וְלֹא יִסְקְלֻנוּ:</p>
<p>23 We will go three days’ journey into the wilderness, and sacrifice to the LORD our God, as He shall command us.’</p>	<p>מַהֲלַךְ תִּלְחָא יוֹמִין נִיזִיל בְּמִדְבָּרָא וְנִדְּבַח קָדָם יְיָ אֱלֹהֵנָא כְּמָא דְּיִמַּר לָנָא:</p>	<p>23 דְּרָךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים נִלְךְ בְּמִדְבָּר וְנִזְבַּחְנָה לְיְהוָה אֱלֹהֵינוּ כַּאֲשֶׁר יֹאמַר אֱלֵינוּ:</p>

(17) משליח בך. מגרה בך, וכן וְשָׁן זָהֶמַת אֲשֶׁלַח צָם (דברים לז, כד), לשון שסוי אינציט"ר זלע"ז: את הערב. כל מיני חיות רעות ונחשים ועקרבים צערצוציא, והיו משחיתים בהם. ויש טעם בדבר באגדה בכל מכה ומכה למה זו ולמה זו, צטכסיס מלחמות מלכים זא עליהם, כסדר מלכות, כשזרה על עיר, בתחלה מקלקל מעיינותיה, ואחר כך תוקעין עליהם ומריעין בשופרות ליראם ולזהלם, וכן הצפרדעים מקרקרים והומים וכו', כדאי' במדרש רבי תנחומא (ב ד א):

(18) והפליתי. והפרשתי, וכן והפלה ה' (שמות ט, ד), וכן לא נפלאה היא ממך (דברים ל, יא), לא מוזדלת ומופרשת היא ממך: למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ. אע"פ ששכינתי בשמים, גזרתי מתקיימת בתחתונים:

(19) ושמת פדות. שיצדיל צין עמי וצין עמך:

(20) תשחת הארץ. נשחתה הארץ, אֲתַסְבֵּלַת אֶרְעָא:

(21) זבחו לאלהיכם בארץ. צמקומכם, ולא תלכו צמדצר:

(22) תועבת מצרים. יראת מצרים, כמו וְלִמְלָכָם תוֹעֵבַת צָגִי עַמּוֹן (מלכים-ב כג, יג), ואצל ישראל קורא אותם תועבה. ועוד יש לומר בלשון אחר תועבת מצרים, דבר שנאוי הוא למצרים וזימה שאלו זבחים, שהרי יראתם אלו זבחים: ולא יסקלנו. נתמיה:

<p>24 And Pharaoh said: 'I will let you go, that ye may sacrifice to the LORD your God in the wilderness; only ye shall not go very far away; entreat for me.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֲנֹכִי אֲשַׁלַּח יִתְּכֹן וְיִזְבְּחֶם לַיהוָה בְּמִדְבָּר רָחֵק מִן הָאֶרֶץ לֹא-תִרְחֲקוּ לָלֶכֶת הָעִתִּירוּ בְעָדִי:</p>	<p>24 וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֲנֹכִי אֲשַׁלַּח יִתְּכֹן וְיִזְבְּחֶם לַיהוָה בְּמִדְבָּר רָחֵק מִן הָאֶרֶץ לֹא-תִרְחֲקוּ לָלֶכֶת הָעִתִּירוּ בְעָדִי:</p>
<p>25 And Moses said: 'Behold, I go out from thee, and I will entreat the LORD that the swarms of flies may depart from Pharaoh, from his servants, and from his people, tomorrow; only let not Pharaoh deal deceitfully any more in not letting the people go to sacrifice to the LORD.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הֲאֵל אֲנִי נִפְיָק מִעַמְּךָ וְאֶצְלִי קָדָם יְיָ וְיִעַדִּי עָרֹבָא מִפַּרְעֹה מִעַבְדָּוָהּ וּמִעַמִּיהָ מָחָר לֹא יוֹסִיף פַּרְעֹה לְשַׁקֵּרָא בְּדִיל דְּלֹא לְשַׁלְּחָא יְתָ עַמָּא לְדַבְּחָא קָדָם יְיָ:</p>	<p>25 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הֲאֵל אֲנֹכִי יוֹצֵא מִעַמְּךָ וְהָעִתִּירְתִּי אֶל-יְהוָה וְסָר הָעָרֹב מִפַּרְעֹה מִעַבְדָּיו וּמִעַמּוֹ מָחָר רָחֵק מִן הָאֶרֶץ לֹא יוֹסִיף פַּרְעֹה לְהַתִּיל שְׁלַח אֶת-הָעָם לְיִזְבֹּחַ לַיהוָה:</p>
<p>26 And Moses went out from Pharaoh, and entreated the LORD.</p>	<p>וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מִלִּפְנֵי פַרְעֹה וַיִּצְלֵי קָדָם יְיָ:</p>	<p>26 וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מִעַם פַּרְעֹה וַיִּעֲתֵר אֶל-יְהוָה:</p>
<p>27 And the LORD did according to the word of Moses; and He removed the swarms of flies from Pharaoh, from his servants, and from his people; there remained not one.</p>	<p>וַיַּעַבְדֵּן יְיָ כַּפְתָּוְמָא דְּמֹשֶׁה וַיִּסָּר עָרֹבָא מִפַּרְעֹה מִעַבְדָּוָהּ וּמִעַמִּיהָ לֹא אִשְׁתָּאַר חֵד:</p>	<p>27 וַיַּעַשׂ יְהוָה כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיִּסָּר הָעָרֹב מִפַּרְעֹה מִעַבְדָּיו וּמִעַמּוֹ לֹא נִשְׁאַר אֶחָד:</p>
<p>28 And Pharaoh hardened his heart this time also, and he did not let the people go.</p>	<p>וַיִּקְרַח פַּרְעֹה יְתָ לְבִיָּהּ אַף בְּזִמְנָא הָדָא וְלֹא שְׁלַח יְתָ עַמָּא:</p>	<p>28 וַיִּכְבַּד פַּרְעֹה אֶת-לִבּוֹ גַּם בַּפֶּעַם הַזֹּאת וְלֹא שְׁלַח אֶת- הָעָם: (פ)</p>
<p>IX Then the LORD said unto Moses: 'Go in unto Pharaoh, and tell him: Thus saith the LORD, the God of the Hebrews: Let My people go, that they may serve Me.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה עוֹל לִיתָ פַּרְעֹה וְהִתְמַלִּיל עִמִּיהָ כְּדִין אָמַר יְיָ אֱלֹהֵא דִּיהוּדָאִי שְׁלַח יְתָ עַמִּי וַיַּפְלְחוּן קָדָמִי:</p>	<p>IX וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה בֹּא אֶל- פַּרְעֹה וְדַבַּרְתָּ אֵלָיו כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שְׁלַח אֶת- עַמִּי וַיַּעֲבֲדֵנִי:</p>
<p>2 For if thou refuse to let them go, and wilt hold them still,</p>	<p>אֲרִי אִם מְסָרִיב אֶת לְשַׁלְּחָא וְעַד כַּעַן אֶת מִתְקִיף בְּהוֹן:</p>	<p>2 כִּי אִם-מָאֵן אֶתָּה לְשַׁלַּח וְעוֹדָךְ מִחֲזִיק בָּם:</p>

(25) התל. כמו להטל:

(26) ויעתר אל ה'. נתאמן בתפלה, וכן אם זאל לומר ויעתיר, היה יכול לומר, ומשמע וירצה בתפלה, עכשיו כשהוא אומר זלשון ויפעל, משמע וירצה להתפלל:

(27) ויסר הערוב. ולא מתו כמו שמתו הנפרדעים, שאם מתו יהיה להם הנאה בעורות:

(28) גם בפעם הזאת. אע"פ שאמר אנכי אשלח אתכם, לא קיים הבטחתו:

(2) מחזיק בם. אומז צס, כמו וקחזיקה צמצציו (דברים כה, יא):

<p>behold, the hand of the LORD is upon thy cattle which are in the field, upon the horses, upon the asses, upon the camels, upon the herds, and upon the flocks; there shall be a very grievous murrain.</p>	<p>הָיָה יַד־יְהוָה הַיּוֹמָה בַּמִּקְנֶה אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בַּסּוּסִים בַּחֲמֹרִים בַּגְּמֵלִים בַּבָּקָר וּבַצֹּאן דָּבָר כִּבְדֹּ מָאֵד:</p>	<p>הָיָה יַד־יְהוָה הַיּוֹמָה בַּמִּקְנֶה אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בַּסּוּסִים בַּחֲמֹרִים בַּגְּמֵלִים בַּבָּקָר וּבַצֹּאן דָּבָר כִּבְדֹּ מָאֵד:</p>
<p>And the LORD shall make a division between the cattle of Israel and the cattle of Egypt; and there shall nothing die of all that belongeth to the children of Israel.</p>	<p>וַיַּפְרִיֵּשׁ יְיָ בֵּין בְּעִירַיִם וּבֵין דִּישְׁרָאֵל וּבֵין דְּמִצְרָאִי וְלֹא יָמוּת מִכֹּל לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִדָּעִם:</p>	<p>וַיַּפְלֶה יְהוָה בֵּין מִקְנֵה יִשְׂרָאֵל וּבֵין מִקְנֵה מִצְרָיִם וְלֹא יָמוּת מִכֹּל־לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דָּבָר:</p>
<p>And the LORD appointed a set time, saying: 'Tomorrow the LORD shall do this thing in the land.'</p>	<p>וַיֹּשִׁי יְיָ זְמַנָּה לְמִימַר מָחָר יַעֲבִיד יְיָ פִּתְגָמָא הָדִין בְּאַרְעָא:</p>	<p>וַיִּשֶׂם יְהוָה מוֹעֵד לְאֹמֶר מָחָר יַעֲשֶׂה יְהוָה הַדָּבָר הַזֶּה בָּאָרֶץ:</p>
<p>And the LORD did that thing on the morrow, and all the cattle of Egypt died; but of the cattle of the children of Israel died not one.</p>	<p>וַעֲבַד יְיָ ית פִּתְגָמָא הָדִין בְּיוֹמָא דְּבִתְרוּהִי וּמִית כָּל בְּעִירָא דְּמִצְרָאִי וּמִבְּעִירָא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא מִית חַד:</p>	<p>וַיַּעַשׂ יְהוָה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה מִמָּחָרֶת וַיָּמָת כָּל מִקְנֵה מִצְרָיִם וּמִמִּקְנֵה בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא־מָת אֶחָד:</p>
<p>And Pharaoh sent, and, behold, there was not so much as one of the cattle of the Israelites dead. But the heart of Pharaoh was stubborn, and he did not let the people go.</p>	<p>וַיִּשְׁלַח פִּרְעֹה וְהָאֵל לֹא מִית מִבְּעִירָא דִּישְׁרָאֵל עַד חַד וְאַתְּנָשָׁר לִבָּא דְּפִרְעֹה וְלֹא שִׁלַּח ית עַמָּא:</p>	<p>וַיִּשְׁלַח פִּרְעֹה וְהָיָה לֹא־מָת מִמִּקְנֵה יִשְׂרָאֵל עַד־אֶחָד וַיִּכְבַּד לִב פִּרְעֹה וְלֹא שִׁלַּח אֶת־הָעָם: (פ)</p>
<p>And the LORD said unto Moses and unto Aaron: 'Take to you handfuls of soot of the furnace, and let Moses throw it heavenward in the sight of Pharaoh.</p>	<p>וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן סִבּוּ לָכוֹן מִלִּי חוֹפְנִיכוֹן פִּיחַ דְּאַתְוָנָא וַיִּזְרְקֵנִיה מִשָּׁה לְצִית שְׁמִיָּא לְעֵינֵי פִרְעֹה:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן קַחוּ לָכֶם מִלֵּא חֲפְנֵיכֶם פִּיחַ כִּבְשָׁן וַיִּזְרְקוּ מִשָּׁה הַשָּׁמַיְמָה לְעֵינֵי פִרְעֹה:</p>
<p>And it shall become small dust over all the land of Egypt, and shall be a boil breaking forth with blains upon man and upon beast, throughout all the land of Egypt.</p>	<p>וַיְהִי לְאַבְקָא עַל כָּל אֲרֻעָא דְּמִצְרָיִם וַיְהִי עַל אָנְשָׁא וְעַל הַבְּהֵמָה לְשַׁחִין פִּרְחַת אֲבַעְבּוּעַת בְּכָל־אֲרֶץ מִצְרָיִם:</p>	<p>וַיְהִי לְאַבְקָא עַל כָּל־אֲרֶץ מִצְרָיִם וַיְהִי עַל־הָאָדָם וְעַל־הַבְּהֵמָה לְשַׁחִין פִּרְחַת אֲבַעְבּוּעַת בְּכָל־אֲרֶץ מִצְרָיִם:</p>

(3) הנה יד ה' הוויה. לשון הוה, כי כן יאמר כלשון נקבה, על שעצר היתה, ועל העמיד תהיה, ועל העומד הוה, כמו עושה, רועה, רועה:

(4) והפלה. והדיל:

(8) מלא חפניכם. ילויינו"ש זלע"ז פיה כבשן. דבר הנקח מן הגחלים עוממים הנשרפים כבשן, וזלע"ז אולב"ש. פיה לשון הפחה, שהרוח מפיחה ומפריחה: וזרקו משה. וכל דבר הנזרק ככה, אינו נזרק אלא ביד אחת, הרי נסים הרבה, אחד שהחזיק קומצו של משה מלא חפנים שלו ושל אהרן, ואחד שהלך האבק על כל ארץ מצרים:

(9) לשחין פרח אבעבועות. כמרגמו לשחין סגי, וצפועין שעל ידו נומחין בהן צועות: שחין. לשון חמימות,

<p>10 And they took soot of the furnace, and stood before Pharaoh; and Moses threw it up heavenward; and it became a boil breaking forth with blains upon man and upon beast.</p>	<p>וַיִּקְחוּ אֶת־פִּיחַ הַכִּבְשָׁן וַיַּעֲמֵדּוּ לִפְנֵי פַרְעֹה וַיִּזְרֹק מֹשֶׁה הַשָּׁמַיְמָה וַיְהִי שַׁחִין אֲבַעְבָּעַת פֶּלֶחַ בְּאָדָם וּבַבְּהֵמָה:</p>	<p>10 וַיִּקְחוּ אֶת־פִּיחַ הַכִּבְשָׁן וַיַּעֲמֵדּוּ לִפְנֵי פַרְעֹה וַיִּזְרֹק מֹשֶׁה הַשָּׁמַיְמָה וַיְהִי שַׁחִין אֲבַעְבָּעַת פֶּלֶחַ בְּאָדָם וּבַבְּהֵמָה:</p>
<p>11 And the magicians could not stand before Moses because of the boils; for the boils were upon the magicians, and upon all the Egyptians.</p>	<p>וְלֹא־יָכְלוּ הַחֹרְטָמִים לַעֲמֹד לִפְנֵי מֹשֶׁה מִפְּנֵי הַשַּׁחִין כִּי־הָיָה הַשַּׁחִין בְּחֹרְטָמָם וּבְכָל־מִצְרָיִם:</p>	<p>11 וְלֹא־יָכְלוּ הַחֹרְטָמִים לַעֲמֹד לִפְנֵי מֹשֶׁה מִפְּנֵי הַשַּׁחִין כִּי־הָיָה הַשַּׁחִין בְּחֹרְטָמָם וּבְכָל־מִצְרָיִם:</p>
<p>12 And the LORD hardened the heart of Pharaoh, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken unto Moses.</p>	<p>וַיִּתְּזֵק יְהוָה אֶת־לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה: (ס)</p>	<p>12 וַיִּתְּזֵק יְהוָה אֶת־לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה: (ס)</p>
<p>13 And the LORD said unto Moses: 'Rise up early in the morning, and stand before Pharaoh, and say unto him: Thus saith the LORD, the God of the Hebrews: Let My people go, that they may serve Me.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִשָּׁבֵב בִּבְקָר וְהִתְיַצֵּב לִפְנֵי פַרְעֹה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרָיִם שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:</p>	<p>13 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִשָּׁבֵב בִּבְקָר וְהִתְיַצֵּב לִפְנֵי פַרְעֹה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרָיִם שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:</p>
<p>14 For I will this time send all My plagues upon thy person, and upon thy servants, and upon thy people; that thou mayest know that there is none like Me in all the earth.</p>	<p>כִּי בַּעֲפֹם הַזֹּאת אֲנִי שֹׁלֵחַ אֶת־כָּל־מַגֵּפְתִּי אֶל־לְבָבְךָ וּבַעֲבֹדֶיךָ וּבַעֲמָלְךָ בַּעֲבוּר תַּדַּע כִּי אֵין כָּמוֹנִי בְּכָל־הָאָרֶץ:</p>	<p>14 כִּי בַּעֲפֹם הַזֹּאת אֲנִי שֹׁלֵחַ אֶת־כָּל־מַגֵּפְתִּי אֶל־לְבָבְךָ וּבַעֲבֹדֶיךָ וּבַעֲמָלְךָ בַּעֲבוּר תַּדַּע כִּי אֵין כָּמוֹנִי בְּכָל־הָאָרֶץ:</p>
<p>15 Surely now I had put forth My hand, and smitten thee and thy people with pestilence, and thou hadst been cut off from the earth.</p>	<p>כִּי עָתָה שְׁלַחְתִּי אֶת־יָדִי וְאָדָּה אוֹתְךָ וְאֶת־עַמְּךָ בַּדָּבָר וַתִּכָּחֵד מִן־הָאָרֶץ:</p>	<p>15 כִּי עָתָה שְׁלַחְתִּי אֶת־יָדִי וְאָדָּה אוֹתְךָ וְאֶת־עַמְּךָ בַּדָּבָר וַתִּכָּחֵד מִן־הָאָרֶץ:</p>
<p>16 But in very deed for this cause have I made thee to stand, to show thee My power, and that My name may be declared throughout all the earth.</p>	<p>וְאִלֶּם בַּעֲבוּר זֹאת הָעֲמָדָתִיךָ בַּעֲבוּר הָרֹאשֶׁתְּךָ אֶת־כְּחֹלִי וְלִמְעַן סַפֵּר שְׁמִי בְּכָל־הָאָרֶץ:</p>	<p>16 וְאִלֶּם בַּעֲבוּר זֹאת הָעֲמָדָתִיךָ בַּעֲבוּר הָרֹאשֶׁתְּךָ אֶת־כְּחֹלִי וְלִמְעַן סַפֵּר שְׁמִי בְּכָל־הָאָרֶץ:</p>

והרצה יש צלשון משנה, שנה שחונה:

(10) באדם ובבהמה. ואם תאמר מאין היו להם הבהמות, והלא כבר נאמר וַיִּמָּת פֶּל מִקְנֵהוּ מִכָּרִים, אלא לא נגזרה גזרה אלא על אותם שצדקות צלצד, שנאמר צִמְקָךָ אֲשֶׁר צִשָּׁדָה, והיגל את דבר ה' הַגִּים אֶת מִקְנֵהוּ אֶל הַבָּתִּים. וכן שנויה במכילתא אצל ר' יוסף ג' מאות קצב צחור (שמות יד, 1):

(14) את כל מגפתי. למדנו מכאן, שמכח צבורות שקולה כנגד כל המכות:

(15) כי עתה שלחתי את ידי וגו'. כי אלו רציתי, כשהיתה ידי צמקן שהכיתים בדבר, שלחתי והכיתי אותך ואת עמך עם הבהמות: ותבחר מן הארץ. אצל צבור זאת העמדתך וגו':

17	As yet exaltest thou thyself against My people, that thou wilt not let them go?	עוֹדָךָ מִסְתוֹלָל בְּעַמִּי לְבַלְתִּי שְׁלַח־ם:	שביעי
18	Behold, tomorrow about this time I will cause it to rain a very grievous hail, such as hath not been in Egypt since the day it was founded even until now.	הֲגַנִּי מִמַּטֵּיר כֶּעֶת מִחֹר בָּרֹד כִּבְד מֵאֹד אֲשֶׁר לֹא־הָיָה כָמוֹהוּ בַּמִּצְרַיִם לְמִן־הַיּוֹם הַזֶּה הַיּוֹסֵדָה וְעַד־עֲתָה:	18
19	Now therefore send, hasten in thy cattle and all that thou hast in the field; for every man and beast that shall be found in the field, and shall not be brought home, the hail shall come down upon them, and they shall die.	וְעַתָּה שְׁלַח הָעֹז אֶת־מִקְנֶךָ וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר לָךְ בַּשָּׂדֶה כָּל־הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה אֲשֶׁר־יִמָּצֵא בַּשָּׂדֶה וְלֹא יֵאָסֶף הַבֵּיתָה וַיָּרֹד עֲלֵהֶם הַבָּרָד וַיָּמָתוּ:	19
20	He that feared the word of the LORD among the servants of Pharaoh made his servants and his cattle flee into the houses;	הִירָא אֶת־דְּבַר יְהוָה מִעֲבָדָיו פָּרַעַה הַנִּיס אֶת־עֲבָדָיו וְאֶת־מִקְנֵהוּ אֶל־הַבָּתִּים:	20
21	and he that regarded not the word of the LORD left his servants and his cattle in the field.	וְאֲשֶׁר לֹא־שָׁם לְבּוֹ אֶל־דְּבַר יְהוָה וַיַּעֲזֹב אֶת־עֲבָדָיו וְאֶת־מִקְנֵהוּ בַּשָּׂדֶה: (פ)	21
22	And the LORD said unto Moses: 'Stretch forth thy hand toward heaven, that there may be hail in all the land of Egypt, upon man, and upon beast, and upon every herb of the field, throughout the land of Egypt.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטֵּה אֶת־יָדְךָ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי בָרָד בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־הָאָדָם וְעַל־הַבְּהֵמָה וְעַל כָּל־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:	22

(17) עודך מסתולל בעמי. כתרגומו כְּגִישַׁת צִיָּה בְּעַמִּי, והיא מגזרת מסלה דמתרגמינן אֲרֻחַ כְּצוּפָא, ובלע"ז קלקי"ר וכזר פירשמי צסוף ויהי מקץ, כל תיבה שחללת יסודה סמ"ך והיא צאה לדבר בלשון מתפעל, נותן התי"ו של שמוש בלמשל אותיות של עיקר, כגון זו, וכגון וַיִּסְפַּל הַקֶּבֶץ (קהלת יב, ה), מגזרת סבל. פי תִּשְׁפֹּר עֲלֵינוּ (דניאל ז, ח), מגזרת שר ונגיד. וכן מִשְׁפֹּל הָיִית (דניאל ז, ח):

(18) בעת מחר. כעת הזאת למחר, שרט לו שריטה בכותל, למחר כשתגיע חמה לכאן, ירד הצרד: הוסדה. שנתסדה. וכל תיבה שחללת יסודה יו"ד, כגון יסד, ילד, ידע, יסר, כשהיא מתפעלת, תצא הוי"ו במקום היו"ד, כמו הוסדה, הוֹלְדָה (הושע ג, ה), וַיָּדַע (אסתר ב, כג), וַיִּלְד לְיוֹסֵף (בראשית מו, כ), צִדְקִיָּה לֹא יִסָּר עָדָה (משלי כט, יט):

(19) שלח העז. כתרגומו שלח כְּנוֹשׁ, וכן יִשְׁפִּי הַגְּזִים הָעִיּוֹ (ישעיה י, לא), הָעִיּוֹ צְגִי בְּגִימָן (ירמיה ו, א): ולא יאסף הביתה. לשון הכנסה היא:

(20) הניס. הצריח, לשון וינס:

(22) על השמים. ומדרש אגדה, הגזיהו הקצ"ה למשה למעלה מן השמים:

- 23 And Moses stretched forth his rod toward heaven; and the LORD sent thunder and hail, and fire ran down unto the earth; and the LORD caused to hail upon the land of Egypt.
- 24 So there was hail, and fire flashing up amidst the hail, very grievous, such as had not been in all the land of Egypt since it became a nation.
- 25 And the hail smote throughout all the land of Egypt all that was in the field, both man and beast; and the hail smote every herb of the field, and broke every tree of the field.
- 26 Only in the land of Goshen, where the children of Israel were, was there no hail.
- 27 And Pharaoh sent, and called for Moses and Aaron, and said unto them: 'I have sinned this time; the LORD is righteous, and I and my people are wicked.
- 28 Entreat the LORD, and let there be enough of these mighty thunderings and hail; and I will let you go, and ye shall stay no longer.'
- 29 And Moses said unto him: 'As soon as I am gone out of the city, I will spread forth my hands unto the LORD; the thunders shall cease, neither shall there be any more hail; that thou mayest know that the earth is the LORD's.
- וַיִּט מֹשֶׁה אֶת־מִטְּהוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי־הָהָרָה נָתַן קֶלֶת וּבָרָד וַתַּהַלֵּךְ אֵשׁ אֲרָצָה וַיִּמָּטֶר יְהוָה בָּרָד עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:
- וַיְהִי בָרָד וְאֵשׁ מִתְלַקַּחַת בְּתוֹךְ הַבָּרָד כִּבְד מֵאֹד אֲשֶׁר לֹא־הָיָה כִּמְהוּ בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאִזְ הָיְתָה לְגוֹי:
- וַיִּךְ הַבָּרָד בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֶת כָּל־אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה מֵאָדָם וְעַד־בְּהֵמָה וְאֶת כָּל־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה הִכָּה הַבָּרָד וְאֶת־כָּל־עֵץ הַשָּׂדֶה שִׁבַּר:
- רַק בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן אֲשֶׁר־שָׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה בָרָד:
- וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם חֲטָאתִי הַפַּעַם יְהוָה הַצַּדִּיק וְאֲנִי וְעַמִּי הָרָשָׁעִים:
- הַעֲתִירוּ אֶל־יְהוָה וְרַב מְהִיֵּת קֶלֶת אֱלֹהִים וּבָרָד וְאֲשַׁלַּח אֹתְכֶם וְלֹא תִסָּפּוּן לַעֲמֹד:
- וַיֹּאמֶר אֵלָיו מֹשֶׁה כִּצַּאתִי אֶת־הָעִיר אֶפְרַשׂ אֶת־כַּפֵּי אֶל־יְהוָה תִּקְלֹת וְהַבָּרָד לֹא יִהְיֶה־עוֹד לְמַעַן תֵּדַע כִּי לַיהוָה הָאָרֶץ:
- וַאֲמַר לִיה מֹשֶׁה כַּמִּפְקִי יֵת קִרְתָּא אֶפְרוּס יֵת יְדֵי בְּצִלּוֹ קָדָם יְיָ קָלִיא יִתְמַנְעוּן וּבָרָד לֹא יִהְיֶה עוֹד בְּדִיל דְּתַדַּע אֲרִי דִּי אֲרַעָא:

(24) מתלקחת בתוך הברד. נס צמון נס, האש והברד מעורבין, והברד מים הוא, ולעשות רצון קונס עשו שלום ציניהם (שמו"ר יב, 1):

(28) ורב. דילן צמא שהוריד כנר:

30	But as for thee and thy servants, I know that ye will not yet fear the LORD God.—	וְאַתָּה וְעַבְדֶּיךָ יָדַעְתִּי כִּי טָרֶם תִּירְאוּן מִפָּנַי יְהוָה אֱלֹהִים: כָּעַן לֹא אֶתְכַנַּעְתִּי מִן קֶדֶם יי אֱלֹהִים:	וְאַתָּה וְעַבְדֶּיךָ יָדַעְתִּי כִּי טָרֶם תִּירְאוּן מִפָּנַי יְהוָה אֱלֹהִים:	30
31	And the flax and the barley were smitten; for the barley was in the ear, and the flax was in bloom.	וְכַתָּא וְסַעֲרִי לָקוּ אֲרֵי סַעֲרִיא אֲבִיב וְכַתָּא גִבְעוּלִין:	וְהַפְשְׁתָּהּ וְהַשְׁעֵרָה נִפְתָּה כִּי הַשְׁעֵרָה אֲבִיב וְהַפְשְׁתָּהּ גִבְעוּל:	31
32	But the wheat and the spelt were not smitten; for they ripen late.—	וְחִטָּיא וְכֹנֶסֶת־יֵא לֹא לָקָא אֲרֵי אִפְלִית הֵנָּה:	וְהַחֲטָה וְהַכְסֵּמֶת לֹא נָכוּ כִּי אִפְלִית הֵנָּה:	32
33	And Moses went out of the city from Pharaoh, and spread forth his hands unto the LORD; and the thunders and hail ceased, and the rain was not poured upon the earth.	וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מִלִּוְת פִּרְעֹה יָת קִרְתָּא וּפִרְס יְדוּהִי בְּצִלּוֹ קֶדֶם יי וְאַתְּמַנְעוּ קִלְיָא וּבִרְדָּא וּמִטְרָא דִּיהוָה נָחִית לֹא מִטָּא אֲרַעָא:	וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם פִּרְעֹה אֶת־הָעִיר וַיִּפְרֹשׂ כַּפָּיו אֶל־יְהוָה וַיִּחְדְּלוּ הַקָּלֹת וְהַבָּרָד וּמִטְרָ לֹא־נָתַד אֲרָצָה:	מפסיר
34	And when Pharaoh saw that the rain and the hail and the thunders were ceased, he sinned yet more, and hardened his heart, he and his servants.	וַחֲזָא פִּרְעֹה אֲרֵי אֶתְּמַנְע מִטְרָא וּבִרְדָּא וְקִלְיָא וְאֹסִיף לְמַחֲשֵׁי וַיִּקְרִיָּה לְלִבִּיהּ הוּא וְעַבְדּוּהִי:	וַיֵּרָא פִּרְעֹה כִּי־חָדַל הַמִּטְרָ וְהַבָּרָד וְהַקָּלֹת וַיִּסָּף לְחַטָּא וַיִּכְבַּד לִבּוֹ הוּא וְעַבְדָּיו:	34
35	And the heart of Pharaoh was hardened, and he did not let the children of Israel go; as the LORD had spoken by Moses.	וַאֲתַקֵּף לִבָּא דִּפִּרְעֹה וְלֹא שִׁלַּח יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמָא דְּמִלִּיל יי בִּידָא דְּמֹשֶׁה:	וַיִּחְזַק לֵב פִּרְעֹה וְלֹא שִׁלַּח אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: (פ)	קכא פסוקים

The Haftarah is Ezekiel 28:25 – 29:21 on page 208. On Rosh Hodesh, read the Maftir and Haftarah on page 233.

(29) כצאתי את העיר. מן העיר, אבל צחוק העיר לא החלל, לפי שהיתה מלאה גלולים (שם יב, ז):
(30) טרם תיראון. עדיין לא תיראון. וכן כל טרם שצמקרא עדיין לא הוא, ואינו לשון קודם, כמו טרם יִשְׁקְצוּ (בראשית יט, ד), עד לא שכיבו. טרם יִקְמַח (שם ז, ה), עד לא צמח. אף זה כן הוא, ידעתי כי עדיין אינכם יראים, ומשתהיה הרוחה מעמדו בקלקולכם:
(31) והפשטה והשעורה נכתה. נשצרה, לשון פרעה נכה, נכאים, וכן לא נכו, ולא יתכן לפרשו לשון הכאה, שאין נו"ן צמקום ה"ל לפרש נכתה כמו הוכחה, נכו כמו הכו, אלא הנו"ן שורש צמיצה, והרי הוא מגזרת וְשָׁפוּ עֲמָקָיו (איוב לג, כא): כי השערה אביב. כבר זכרה ועומדת צִקְצִיקָה, ונשצרה ונפלו, וכן הפשטה גדלה כבר והוקשה לעמוד בגזעולה: השעורה אביב. עמדה בצמיצה, לשון צִקְצִיקָה (שיר השירים ו, יא):
(32) כי אפילת הנה. מאחרות, ועדיין היו רכות, ויכולות לעמוד בפני קשה, ואע"פ שנאמר ואת כל עשב השדה הכה הצר, יש לפרש פשוטו של מקרא צעשצים העומדים בקלחם הראויים ללקות בצרד. ומדרש רבי תנחומא (וארא טו) יש מרבותינו שנחלקו על זאת, ודרשו כי אפילות, פלאי פלאות נעשו להם שלא לקו:
(33) לא נתך. לא הגיע, ואף אותן שהיו באויר לא הגיעו לארץ, ודומה לו וַיִּשְׁפֹּךְ עֲלֵינוּ הָאֵלֶּה וְהַשֶּׁבַע (דניאל ט, יא) דעורא, ומגיע עלינו. ומנחם בן סרוק חזרו בחלק קהפון קָסָף (יחזקאל כב, כב), לשון יִקַּח מתכת, ורואה אני את דבריו כמרגמו ויִקַּח, וְאִשְׁפִּי. לִקְחָה, אף זה לא נתך לארץ, לא הונק לארץ:

X	<p>And the LORD said unto Moses: 'Go in unto Pharaoh; for I have hardened his heart, and the heart of his servants, that I might show these My signs in the midst of them;</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בֹּא אֶל־פַּרְעֹה כִּי־אֲנִי הִכְבַּדְתִּי אֶת־לִבּוֹ וְאֶת־לִבְ עֲבָדָיו לְמַעַן שְׁתִּי אֶתְתִּי אֱלֹה בְּקִרְבּוֹ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בֹּא אֶל־פַּרְעֹה כִּי־אֲנִי הִכְבַּדְתִּי אֶת־לִבּוֹ וְאֶת־לִבְ עֲבָדָיו לְמַעַן שְׁתִּי אֶתְתִּי אֱלֹה בְּקִרְבּוֹ:</p>
2	<p>and that thou mayest tell in the ears of thy son, and of thy son's son, what I have wrought upon Egypt, and My signs which I have done among them; that ye may know that I am the LORD.'</p>	<p>וּבְדִיל דְּתַשְׁתַּעֲי קָדָם בְּרַךְ וּבְרַךְ בְּרַךְ יֵת נִסִּין דְּעִבְדִּית בְּמִצְרַיִם וְיֵת אֶתְנִיתִי דְּשִׁוִּיתִי בְּחֹן וְתִדְעוּן אֲרִי אֲנָא יְיָ:</p>	<p>וּלְמַעַן תִּסְפֹּר בְּאָזְנִי בְנֶךָ וּבֶן־בְּנֶךָ אֶת אֲשֶׁר הִתְעַלְלִיתִי בְּמִצְרַיִם וְאֶת־אֶתְנִיתִי אֲשֶׁר־שָׁמַתִּי בָּם וַיִּדְעֻתָּם כִּי־אֲנִי יְהוָה:</p>
3	<p>And Moses and Aaron went in unto Pharaoh, and said unto him: 'Thus saith the LORD, the God of the Hebrews: How long wilt thou refuse to humble thyself before Me? let My people go, that they may serve Me.</p>	<p>וַעֲלֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לְפָנֵי פַרְעֹה וַיֹּאמְרוּ לֵיהּ כְּדָנָן אָמַר יְיָ אֱלֹהֵא דִּיהוּדָאֵי עַד אִמְתִּי מִסְרִיב אֶת לְאֶתְכִנְעָא מִן קָדְמִי שְׁלַח עַמִּי וַיִּפְלְחוּן קָדְמִי:</p>	<p>וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־פַּרְעֹה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִיִּים עַד־מָתַי מֵאַנְתָּ לַעֲנֹת מִפְּנֵי שְׁלַח עַמִּי וַיַּעֲבֹדְנִי:</p>
4	<p>Else, if thou refuse to let My people go, behold, to-morrow will I bring locusts into thy border;</p>	<p>אֲרִי אִם מִסְרִיב אֶת לְשַׁלְחָא יֵת עַמִּי הָאֲנָא מִיְתִי מַחֲר גּוֹבֵא בְּתַחוּמֶךָ:</p>	<p>כִּי אִם־מֵאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח אֶת־עַמִּי הִנְנִי מֵבִיא מַחֲר אַרְבֶּה בְּגִבְלֶךָ:</p>
5	<p>and they shall cover the face of the earth, that one shall not be able to see the earth; and they shall eat the residue of that which is escaped, which remaineth unto you from the hail, and shall eat every tree which groweth for you out of the field;</p>	<p>וַיַּחֲפִי יֵת עֵין שְׁמֵשָׁא דְאַרְעָא וְלֹא יִכּוֹל לְמַחְזִי יֵת אַרְעָא וַיִּיכּוֹל יֵת שְׂאֵר שְׂיִזְבְּתָא דְאַשְׁתְּאַרְת לְכוּן מִן בְּרַדָּא וַיִּיכּוֹל יֵת כָּל אֵילָנָא דְאַצְמַח לְכוּן מִן חֲקֵלָא:</p>	<p>וּכְסָה אֶת־עֵין הָאָרֶץ וְלֹא יוּכַל לִרְאֹת אֶת־הָאָרֶץ וְאָכְלוּ אֶת־יֵתֵר הַפְּלִטָּה הַנִּשְׁאַרְת לָכֶם מִן־הַבֶּרֶד וְאָכְלוּ אֶת־כָּל־הָעֵץ הַצֹּמֵחַ לָכֶם מִן־הַשָּׂדֶה:</p>
6	<p>and thy houses shall be filled, and the houses of all thy servants, and the houses of all the Egyptians; as neither thy fathers nor thy fathers' fathers have seen, since the day that they were upon the earth unto this day.' And he turned, and went out from Pharaoh.</p>	<p>וַיִּתְמַלֹּן בְּתֵדָּ וּבְתֵי כָל עֲבָדָּ וּבְתֵי כָל מִצְרָאֵי דְלֹא חִזּוּ אֲבָהֶתֶד וְאֲבָהֶת אֲבָהֶתֶד מִיּוֹם מִהְיָהוֹן עַל אַרְעָא עַד יוֹמָא הַדִּין וְאַתְפְּנִי וּנְפַק מִלִּית פַּרְעֹה:</p>	<p>וּמָלְאוּ בְתֵיךָ וּבְתֵי כָל־עֲבָדֶיךָ וּבְתֵי כָל־מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא־רָאוּ אֲבֹתֶיךָ וְאֲבֹת אֲבֹתֶיךָ מִיּוֹם הָיוּתָם עַל־הָאָדָמָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה וַיָּפֶן וַיֵּצֵא מִעַם פַּרְעֹה:</p>

- (1) ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה. והתרה זו: שתי. שמי, שאשית אני:
(2) התעללתי. שחקתי, כמו כי התעללתי (צמד צד כז, כט), הלא פאשר התעלל צד (שמואל-א ו, י) האמור צמזרים, ואינו לשון פועל ומעללים, שא"כ היה לו לכתוב עוללתי, כמו ועולל למו פאשר עוללתי לי (איכה א, כז), פאשר עולל לי (שם יז):
(3) לענות. כתרומתו לאתקנעא, והוא מגזרת עני, מאנא להיות עני ושפל מפני:
(5) את עין הארץ. את מראה הארץ: ולא יוכל וגו'. הרואה, לראות את הארץ, ולשון קצרה דבר:

<p>And Pharaoh's servants said unto him: 'How long shall this man be a snare unto us? let the men go, that they may serve the LORD their God, knowest thou not yet that Egypt is destroyed?' 7</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פַרְעֹה לַיהוָה עַד מָתִי יִהְיֶה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ שְׁלַח אֶת־הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲבְדוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם הַטֶּרֶם תִּדְעֵ כִּי אֲבָדָה מִצְרַיִם:</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פַרְעֹה אֵלָיו עַד־מָתִי יִהְיֶה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ שְׁלַח אֶת־הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲבְדוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם הַטֶּרֶם תִּדְעֵ כִּי אֲבָדָה מִצְרַיִם: 7</p>
<p>And Moses and Aaron were brought again unto Pharaoh; and he said unto them: 'Go, serve the LORD your God; but who are they that shall go?' 8</p>	<p>וַיּוֹשֶׁב אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן אֶל־פַּרְעֹה וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם לְכוּ עֲבְדוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִי וּמִי הֵהָלָכִים:</p>	<p>וַיּוֹשֶׁב אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן אֶל־פַּרְעֹה וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם לְכוּ עֲבְדוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִי וּמִי הֵהָלָכִים: 8</p>
<p>And Moses said: 'We will go with our young and with our old, with our sons and with our daughters, with our flocks and with our herds we will go; for we must hold a feast unto the LORD.' 9</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּנֵעָרֵינוּ וּבִזְקֵנֵינוּ וּבְכָנָא וּבְנֵי זֵיל בְּכָנָא וּבְכָנָא בְּעֵנָא וּבְתוֹרָנָא נִיזִיל אֲרִי חָנָא קָדָם יְיָ לָנָא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּנֵעָרֵינוּ וּבִזְקֵנֵינוּ וּבְכָנָא וּבְנֵי זֵיל בְּכָנָא וּבְכָנָא בְּעֵנָא וּבְתוֹרָנָא נִיזִיל אֲרִי חָנָא קָדָם יְיָ לָנָא: 9</p>
<p>And he said unto them: 'So be the LORD with you, as I will let you go, and your little ones; see ye that evil is before your face.' 10</p>	<p>וַיֹּאמֶר לָהוֹן יְהִי כֵן מִימָרָא דִּי בְּסַעֲדָכוֹן כַּד אֲשַׁלַּח יִתְכוֹן וְיִת טַפְלָכוֹן חֲזוּ אֲרִי בִישָׂא אַתּוֹן סְבִירִין לְמַעַבְד לִית קָבִיל אַפִּיכוֹן לְאַסְתָּחֲרָא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יְהִי כֵן יְהוָה עִמָּכֶם כַּאֲשֶׁר אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְאֶת־טַפְכֶם רְאוּ כִּי רָעָה נִגַּד פְּנֵיכֶם: 10</p>
<p>Not so; go now ye that are men, and serve the LORD; for that is what ye desire.' And they were driven out from Pharaoh's presence. 11</p>	<p>לֹא כֵן לְכוּ־נָא הַגִּבֹּרִים וְעֲבְדוּ אֶת־יְהוָה כִּי אַתֶּם אַתֶּם מְבַקְשִׁים וַיַּגִּדְשׁ אֹתָם מֵאֵת פְּנֵי פַרְעֹה: (ס)</p>	<p>לֹא כֵן לְכוּ־נָא הַגִּבֹּרִים וְעֲבְדוּ אֶת־יְהוָה כִּי אַתֶּם אַתֶּם מְבַקְשִׁים וַיַּגִּדְשׁ אֹתָם מֵאֵת פְּנֵי פַרְעֹה: (ס) 11</p>

(7) השרם תדע. העוד לא ידעת כי אצדה מצרים:

(8) ויושב. הושצו ע"י שליח ששלחו אחריהם, והשיצום אל פרעה:

(10) כאשר אשלח אתכם וגו'. אף כי אשלח גם את הנאן ואת הצק כאשר אמרתם: ראו כי רעה נגד פניכם. כמרגמו. ומדרש אגדה שמעתי, כוכב אחד יש ששמו רעה, אמר להם פרעה, רואה אני צאיטגנינות שלי אותו כוכב עולה לקראתכם צמדצר, והוא סימן דם והריגה, וכשחטאו ישראל צעגל וצקש הקצ"ה להרגם, אמר משה צתפלותו, למה יאמרו מצרים לאמר צרעה הוציאם (שמות לב, יז), זו היא שאמר להם ראו כי רעה נגד פניכם, מיד וינחם ה' על צרעה, והפך את הדם לדם מילה שמל יהושע אותם, והוא שנאמר היום גלותי את ערפת מצרים מעליכם (יהושע ה, ט), שהיו אומרים לכם דם אנו רואין עליכם צמדצר:

(11) לא כן. כאשר אמרתם להוליך הטף עמכם, אלא לכו הגברים ועצדו את ה'. כי אותה אתם מבקשים. (אותה עבודה) צקשם עד הנה, נזבחה לאלהינו, ואין דרך הטף לזכות: ויגרש אותם. הרי זה לשון קצר, ולא פירש מי המגרש:

<p>And the LORD said unto Moses: 'Stretch out thy hand over the land of Egypt for the locusts, that they may come up upon the land of Egypt, and eat every herb of the land, even all that the hail hath left.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה נִטֵּה יָדְךָ עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאַרְבֶּה וְיָעַל עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּאכַל אֶת- כָּל-עֵשֶׂב הָאֲרֶץ אֶת כָּל-אֲשֶׁר הָשְׂאִיר הַבָּרָד:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה נִטֵּה יָדְךָ עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאַרְבֶּה וְיָעַל עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּאכַל אֶת- כָּל-עֵשֶׂב הָאֲרֶץ אֶת כָּל-אֲשֶׁר הָשְׂאִיר הַבָּרָד:</p>
<p>And Moses stretched forth his rod over the land of Egypt, and the LORD brought an east wind upon the land all that day, and all the night; and when it was morning, the east wind brought the locusts.</p>	<p>וַיִּט מֹשֶׁה אֶת-מִטְּהוֹ עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיְהִי הוּא נֹהֵג רוּחַ-קָדִים בְּאֶרֶץ כָּל-הַיּוֹם הַהוּא וְכָל- הַלַּיְלָה הַבֹּקֶר הָיָה וְרוּחַ הַקָדִים נָשָׂא אֶת-הָאַרְבֶּה:</p>	<p>וַיִּט מֹשֶׁה אֶת-מִטְּהוֹ עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיְהִי הוּא נֹהֵג רוּחַ-קָדִים בְּאֶרֶץ כָּל-הַיּוֹם הַהוּא וְכָל- הַלַּיְלָה הַבֹּקֶר הָיָה וְרוּחַ הַקָדִים נָשָׂא אֶת-הָאַרְבֶּה:</p>
<p>And the locusts went up over all the land of Egypt, and rested in all the borders of Egypt; very grievous were they; before them there were no such locusts as they, neither after them shall be such.</p>	<p>וַיֵּעַל הָאַרְבֶּה עַל כָּל-אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיָּנַח בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם כָּבֵד מְאֹד לִפְנֵי לֹא-הָיָה כֵן אַרְבֶּה כְּמֹהוּ וְאַחֲרָיו לֹא יִהְיֶה כֵן:</p>	<p>וַיֵּעַל הָאַרְבֶּה עַל כָּל-אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיָּנַח בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם כָּבֵד מְאֹד לִפְנֵי לֹא-הָיָה כֵן אַרְבֶּה כְּמֹהוּ וְאַחֲרָיו לֹא יִהְיֶה כֵן:</p>
<p>For they covered the face of the whole earth, so that the land was darkened; and they did eat every herb of the land, and all the fruit of the trees which the hail had left; and there remained not any green thing, either tree or herb of the field, through all the land of Egypt.</p>	<p>וַיִּכֹס אֶת-עֵין כָּל-הָאֲרֶץ וַתִּחְשַׁךְ הָאֲרֶץ וַיֹּאכַל אֶת-כָּל- עֵשֶׂב הָאֲרֶץ וְאֶת כָּל-פְּרִי הָעֵץ אֲשֶׁר הוּתִיר הַבָּרָד וְלֹא-נֹתַר כָּל-יֵרֶק בָּעֵץ וּבְעֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>וַיִּכֹס אֶת-עֵין כָּל-הָאֲרֶץ וַתִּחְשַׁךְ הָאֲרֶץ וַיֹּאכַל אֶת-כָּל- עֵשֶׂב הָאֲרֶץ וְאֶת כָּל-פְּרִי הָעֵץ אֲשֶׁר הוּתִיר הַבָּרָד וְלֹא-נֹתַר כָּל-יֵרֶק בָּעֵץ וּבְעֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>Then Pharaoh called for Moses and Aaron in haste; and he said: 'I have sinned against the LORD your God, and against you.</p>	<p>וַיִּמְהַר פַּרְעֹה לִקְרֹא לְמֹשֶׁה וְלֹאֲהֲרֹן וַיֹּאמֶר חַטָּאתִי לַיהוָה אֶלְהֵיכֶם וְלָכֶם:</p>	<p>וַיִּמְהַר פַּרְעֹה לִקְרֹא לְמֹשֶׁה וְלֹאֲהֲרֹן וַיֹּאמֶר חַטָּאתִי לַיהוָה אֶלְהֵיכֶם וְלָכֶם:</p>
<p>Now therefore forgive, I pray thee, my sin only this once, and entreat the LORD your God, that He may take away from me this death only.'</p>	<p>וְכַעַן שָׁבוּק כְּעַן לַחֲבוּבֵי בָרָם וּמִנָּא הָדָא וְצִלוּ קָדָם יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנַעֲדֵי מִנִּי לַחֲדוּר יְיָ מוֹתָא הָדִין:</p>	<p>וְכַעַן שָׁבָא חַטָּאתִי אֶךְ הַפֶּעַם וְהַעֲתִירוּ לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְיִסְרֹ מִעָלַי רַק אֶת-הַמָּוֶת תִּנָּח:</p>

(12) בארבה. צשציל מכת הארצה:

(13) ורוח הקדים. רוח מזרחית נשא את הארצה, לפי שצא כנגדו, שמזרים צדומית מערבית היתה, כמו שפורש במקום אחר:

(14) ואחריו לא יהיה כן. ואותו שהיה צימי יואל, שנאמר כמזהו לא נהיה מן העולם (יואל ז, ז), למדנו שהיה כזו משל משה, (כי של יואל היה) ע"י מינין הרצה, שהיו יחד ארצה, ילק, חסיל, גוס, אצל של משה לא היה אלא של מין אחד, (כ"ג רא"ס יע"ש) וכמוהו לא היה ולא יהיה:

(15) כל ירק. עץ ירוק, וירדור"א צלע"ו:

18	And he went out from Pharaoh, and entreated the LORD.	וַיֵּצֵא מֵעַם פְּרָעָה וַיַּעֲתֶר אֶל־יְהוָה:	וַיִּנָּפֶק מִלִּפְתֹּת פְּרָעָה וַיֵּצֵא קֹדֶם:
19	And the LORD turned an exceeding strong west wind, which took up the locusts, and drove them into the Red Sea; there remained not one locust in all the border of Egypt.	וַיִּהְיֶה רִיחַ רֵיחַ חֲזָק מְאֹד וַיִּשְׂא אֶת־הָאַרְבֶּה וַיִּתְקַעְהוּ יָמָּה סוּף לֹא נִשְׁאַר אַרְבֶּה אֶחָד בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם:	וַיִּהְיֶה יְיָ רֵיחַ מֵעַרְבָא תְּקִיף לְחִדָּא וַיִּנָּטֵל יָת גּוֹבָא וַרְמְהֵי לְיָמָּה דְּסוּף לֹא אִשְׁתָּאר גּוֹבָא חַד בְּכָל תְּחוּם מִצְרַיִם:
20	But the LORD hardened Pharaoh's heart, and he did not let the children of Israel go.	וַיַּחֲזֶק יְהוָה אֶת־לֵב פְּרָעָה וְלֹא שִׁלַּח אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ)	וַתִּחְיֶה יְיָ יָת לְבָא דְּפְרָעָה וְלֹא שִׁלַּח יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
21	And the LORD said unto Moses: 'Stretch out thy hand toward heaven, that there may be darkness over the land of Egypt, even darkness which may be felt.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטֵּה יָדְךָ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֹשֶׁךְ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּמָּשׁ חֹשֶׁךְ:	וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲרִים יָדְךָ עַל צִיַּת שָׁמַיָא וַיְהִי חֹשׁוֹכָא עַל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם בְּתַר דִּי עֵדֵי קַבֵּל לִילְיָא:
22	And Moses stretched forth his hand toward heaven; and there was a thick darkness in all the land of Egypt three days;	וַיִּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֹשֶׁךְ אַפְלָה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁלֹשַׁת יָמִים:	וַאֲרִים מֹשֶׁה יָת יְדֵיהּ עַל צִיַּת שָׁמַיָא וַתְּהִי חֹשׁוֹךְ קַבֵּל בְּכָל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם תְּלַתָּא יוֹמִין:
23	they saw not one another, neither rose any from his place for three days; but all the children of Israel had light in their dwellings.	לֹא־רָאוּ אִישׁ אֶת־אָחִיו וְלֹא־קָמוּ אִישׁ מִמְּתַחְתּוֹ שְׁלֹשַׁת יָמִים וְלִכְל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה אוֹר בְּמוֹשְׁבֹתָם:	לֹא חִזּוּ גְבֵר יָת אָחִיהּ וְלֹא קָמוּ אָנָּשׁ מִמְּתַחְתּוֹהֵי תְּלַתָּא יוֹמִין וְלִכְל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה נְהוּרָא בְּמוֹתְבִנְהוֹן:

(19) רוח ים. רוח מערבי: ימה סוף. אומר אני, שים סוף היה מקצתו צמערב כנגד כל רוח דרומית, וגם צמורח של ארץ ישראל, לפיכך רוח ים תקעו לארצה כימה סוף כנגדו, וכן מצינו לענין תחומין שהוא פונה לזד מזרח, שנאמר מים סוף ועד ים פלשתיים (שמות כג, לא), ממזרח למערב, שים פלשתיים צמערב היה, שנאמר בפלשתיים יסְבִי קָבֵל הִים גִּזִּי פְרָתִים (נפניה ז, ה): לא נשאר ארבה אחד. אף המלוחים שמלחו מהם (שמו"ר יג, ו):

(21) וימש חשך. ויחשיך עליהם חשך יותר מחשכו של לילה, וחשך של לילה יאמיש ויחשיך עוד: וימש. כמו ויאמש. יש לנו חיצות הרבה חסרות אל"ף, לפי שאין הצרת האלף נכרת כל כך אין הכחוז מקפיד על חסרונה, כגון וְלֹא יִהְיֶה עֶרְבִי (ישעי' יג, כ), כמו לא יאהל לא יטה אהלו. וכן וַיִּשְׁאֲרֵי סִיל (שמואל-ב כב, מ), כמו וַיִּשְׁאֲרֵי. ואונקלוס תרגם לשון הסרה, כמו לא ימיש בְּסַר דִּי עֵדֵי קָבֵל לִילְיָא, כשיגיע סמוך לאור היום. אבל / אין הדבור מיושב על הוי"ו של וימש, לפי שהוא כחוז אחר ויהי חשך. ומדרש אגדה פותרו, לשון מַמְשֵׁשׁ בְּהָרִים (דברים כח, כט), שהיה כפול ומכופל ועב עד שהיה צו ממש:

(22) ויהי חשך אפלה שלשת ימים וגו'. חשך של אופל שלא ראו איש את אחיו ג' ימים, ועוד שלשת ימים אחרים חשך מוכפל על זה, שלא קמו איש מתחתיו, יושב אין יכול לעמוד ועומד אין יכול לישוב (שמו"ר יד, ג). ולמה הביא עליהם חשך, שהיו בישראל צחותו הדור רשעים, ולא היו רוצים ללאת, ומתו בשלשת ימי אפלה, כדי שלא יראו מצרים במפלאת ויאמרו אף הם לוקין כמונו. ועוד, שחפשו ישראל וראו את כליהם, וכשיצאו והיו שואלין מהו והיו אומרים אין בידינו כלום, אומר לו, אני ראיתי צדיק וצמקום פלוני הוא (שם): שלשת ימים. שלוש של ימים, טרציי"ג צלע"ז, וכן ז' ימים בכל מקום, שטיי"ג של ימים:

<p>24 And Pharaoh called unto Moses, and said: 'Go ye, serve the LORD; only let your flocks and your herds be stayed; let your little ones also go with you.'</p>	<p>וַיִּקְרָא פַרְעֹה אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לְכוּ עֲבַדוּ אֶת־יְהוָה כִּי רָק צֹאנְכֶם וּבָקָרְכֶם יֵצֵאוּ גַם־טַפְכֶּם יֵלְכוּ עִמָּכֶם:</p>	<p>וַיִּקְרָא פַרְעֹה אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לְכוּ עֲבַדוּ אֶת־יְהוָה כִּי רָק צֹאנְכֶם וּבָקָרְכֶם יֵצֵאוּ גַם־טַפְכֶּם יֵלְכוּ עִמָּכֶם:</p>
<p>25 And Moses said: 'Thou must also give into our hand sacrifices and burnt-offerings, that we may sacrifice unto the LORD our God.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה גַם־אַתָּה תִּתֶּן בְּיָדֵנוּ זִבְחִים וְעֹלֹת וְעֲשִׂינוּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה גַם־אַתָּה תִּתֶּן בְּיָדֵנוּ זִבְחִים וְעֹלֹת וְעֲשִׂינוּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ:</p>
<p>26 Our cattle also shall go with us; there shall not a hoof be left behind; for thereof must we take to serve the LORD our God; and we know not with what we must serve the LORD, until we come thither.'</p>	<p>וְאִם בְּעִירְנָא יִיזִיל עִמָּנָא לֹא נִשְׁאַר מִנִּיהּ מִדְּעַם אַרְי מִנִּיהּ אֲנַחְנָא נִסְבִּין לְמַפְלַח קָדָם יְיָ אֱלֹהֵנָא וְאֲנַחְנָא לִית אֲנַחְנָא יָדְעִין מָא נַפְלַח קָדָם יְיָ עַד מִיתְנָא לְתַמָּן:</p>	<p>וְגַם־מִקְנֵנוּ יֵלְכוּ עִמָּנוּ לֹא תִשָּׁאֵר פֶּרֶסָה בִּי מִמֵּנוּ נִקַּח לְעֹבֵד אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֲנַחְנוּ לֹא־יָדַע מַה־נַּעֲבֹד אֶת־יְהוָה עַד־בֹּאֵנוּ שָׁמָּה:</p>
<p>27 But the LORD hardened Pharaoh's heart, and he would not let them go.</p>	<p>וַתִּקְרַח יְיָ יָת לִבָּא דְּפַרְעֹה וְלֹא אָבָא לְשַׁלְּחָם:</p>	<p>וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת־לֵב פַּרְעֹה וְלֹא אָבָא לְשַׁלְּחָם:</p>
<p>28 And Pharaoh said unto him: 'Get thee from me, take heed to thyself, see my face no more; for in the day thou seest my face thou shalt die.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לִיה פַּרְעֹה אִיזִיל מַעֲלִי אֶסְתַּמֵּר לָךְ לֹא תוֹסִיף לְמַחְזִי אִפִּי אַרְי בְּיוֹמָא דְּתַחְזִי אִפִּי תַּמּוּת:</p>	<p>וַיֹּאמֶר־לוֹ פַּרְעֹה לָךְ מַעֲלִי הִשְׁמַר לָךְ אַל־תִּסָּף רְאוֹת פָּנַי כִּי בְּיוֹם רְאוֹתָי פָּנַי תָּמוּת:</p>
<p>29 And Moses said: 'Thou hast spoken well; I will see thy face again no more.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה יָאוֹת מְלִילָתָא לֹא אוֹסִיף עוֹד לְמַחְזִי אִפִּי:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֵּן דִּבַּרְתָּ לֹא־אֶסָּף עוֹד רְאוֹת פָּנֶיךָ: (פ)</p>
<p>XI And the LORD said unto Moses: 'Yet one plague more will I bring upon Pharaoh, and upon Egypt; afterwards he will let you go hence; when he shall let you go, he shall surely thrust you out hence altogether.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה עוֹד מַכְתֵּשׁ חַד אֵיתִי עַל פַּרְעֹה וְעַל מִצְרַיִם אַחֲרֵי־כֵן יִשְׁלַח אֶתְכֶם מִזֶּה כְּשֶׁלַּחוּ גֵרֶשׁ יִגְרֶשׁ אֶתְכֶם מִזֶּה:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עוֹד נִגַע אֶחָד אָבִיא עַל־פַּרְעֹה וְעַל־מִצְרַיִם אַחֲרֵי־כֵן יִשְׁלַח אֶתְכֶם מִזֶּה כְּשֶׁלַּחוּ גֵרֶשׁ יִגְרֶשׁ אֶתְכֶם מִזֶּה:</p>
<p>2 Speak now in the ears of the people, and let them ask every man of his neighbour, and every woman of her neighbour, jewels of silver, and jewels of gold.'</p>	<p>מְלִיל כְּעַן קָדָם עַמָּא וַיִּשְׁאַלּוּ גִבְר מִן חֲבֵרִיהּ וְאִתְתָּא מִן חֲבֵרִתָּהּ מִנִּין דְּכֶסֶף וּמִנִּין דְּדָהָב:</p>	<p>דִּבְרִנָּא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיִּשְׁאַלּוּ אִישׁ מֵאֵת רֵעֵהוּ וְאִשָּׁה מֵאֵת רֵעוּתָהּ כְּלִי־כֶסֶף וְכָלִי זָהָב:</p>

- (24) יצג. יהא מוֹאג צמקומו;
 (25) גם אתה תתן. לא דייך שמקננו ילך עמנו, אלא גם אתה תתן;
 (26) פרסה. פרסת רגל פלנט"א צלע"ז לא נדע מה נעבד. כמה תכנז העבודה, שמא ישאל יותר ממנה שיש צדיקו;
 (29) כן דברת. יפה דברת וצמנו, דברת אמת שלא אוסיף עוד ראות פניך (שמו"ר יד, ד);
 (1) כלה. גמירא, כלה כליל, כולס ישלח:

<p>And the LORD gave the people favour in the sight of the Egyptians. Moreover the man Moses was very great in the land of Egypt, in the sight of Pharaoh's servants, and in the sight of the people.</p>	<p>וַיִּהְיֶה יְיָ יתְּעַמָּא לְרַחֲמִין בְּעֵינֵי מִצְרָאִי אַף גּוֹבְרָא מֹשֶׁה רַב לַחֲדָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם בְּעֵינֵי עֲבָדֵי פַרְעֹה וּבְעֵינֵי עַמָּא:</p>	<p>וַיִּתֵּן יְהוָה אֶת־חַן הָעַם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם גַּם הָאִישׁ מֹשֶׁה גָּדוֹל מְאֹד בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּעֵינֵי עֲבָדֵי־פַרְעֹה וּבְעֵינֵי הָעָם: (ס)</p>
<p>And Moses said: "Thus saith the LORD: About midnight will I go out into the midst of Egypt;</p>	<p>וַאֲמַר מֹשֶׁה בְּדִנְן אָמַר יְיָ כְּפִלְגּוֹת לַיְלָא אֲנָא מִתְּגַלִּי בְּגוֹ מִצְרַיִם:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֹּה אָמַר יְהוָה כַּחֲצֹת הַלַּיְלָה אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרַיִם:</p>
<p>and all the first-born in the land of Egypt shall die, from the first-born of Pharaoh that sitteth upon his throne, even unto the first-born of the maid-servant that is behind the mill; and all the first-born of cattle.</p>	<p>וַיָּמוּת כָּל בּוֹכְרָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם מִבּוֹכְרָא דְּפַרְעֹה דְּעֵתִיד לְמִתָּב עַל כּוֹרְסֵי מַלְכוּתִיהָ עַד בּוֹכְרָא דְּאַמְתָּא דְּבִבְתָּר רַחֲנָא וְכָל בּוֹכְרָא דְּבַעֲיָרָא:</p>	<p>וַיָּמָת כָּל־בְּכוֹר־בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכוֹר פַּרְעֹה הַיֹּשֵׁב עַל־כִּסְאוֹ עַד בְּכוֹר הַשְּׁפָחָה אֲשֶׁר אַחֲרֵי הָרָחִים וְכָל בְּכוֹר בְּהֵמָה:</p>
<p>And there shall be a great cry throughout all the land of Egypt, such as there hath been none like it, nor shall be like it any more.</p>	<p>וַתְּהִי צְרוּחָא רַבָּתָא בְּכָל אֲרֶעָא דְּמִצְרַיִם דְּכֻנְתָּהּ לֹא הָיָה וְדְכֻנְתָּהּ לֹא תוֹסִיף:</p>	<p>וַהֲיִתָּה צַעֲקָה גְדֹלָה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר כָּמֹהוּ לֹא נִהְיָתָה וְכָמֹהוּ לֹא תִסָּף:</p>
<p>But against any of the children of Israel shall not a dog whet his tongue, against man or beast; that ye may know how that the LORD doth put a difference between the Egyptians and Israel.</p>	<p>וְלִכְלָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְזִיק כְּלָבָא בְּלִישְׁנֵיהּ לְמַבַּח לְמֵאנָשָׁא וְעַד בְּעִירָא בְּדִיל דְּתִדְעוּן דִּיפְרִישׁ יְיָ בֵּין מִצְרָאִי וּבֵין יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>וְלִכְלָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִחַרֶץ כְּלָב לִשְׁנֹו לְמֵאִישׁ וְעַד־בְּהֵמָה לְמַעַן תִּדְעוּן אֲשֶׁר יַפְלֶה יְהוָה בֵּין מִצְרַיִם וּבֵין יִשְׂרָאֵל:</p>

- (2) דבר נא. אין נא אלא לשון בקשה, בצקשה ממך הזהירם על כך, שלא יאמר אותו לדיק אצרהם, ועצדום וענו אותם קיים זהם, ואחרי כן יאלו ברכוש גדול לא קיים זהם (בזכות ט.).
- (4) ויאמר משה כה אמר ה'. צעמדו לפני פרעה נאמר לו נבואה זו, שהרי משיא מלפניו לא הוסיף ראות פניו: כחצות הלילה. כחצות כמו פעלות (שופטים יג, כ), צפלות אפס צנו (תהלים קכד, ג), זה פשוטו לישבו על אופניו, שאין חצות שם דבר של חצי. ורבותינו דרשו, כמו כחצות הלילה, ואמרו שאמר משה כחצות, דמשמע סמוך לו או לפניו או לאחריו, ולא אמר בחצות, שמא יטעו אצטוגיני פרעה ויאמרו, משה צדאי הוא (בזכות ד.). אבל הקצ"ה יודע עתיו ורגעיו, אמר בחצות:
- (5) עד בכור השביר. מה לקו השזויים, כדי שלא יאמרו יראתם תצעה עלבונם, והציאה פורענות על מזרים: מבכור פרעה עד בכור השפחה. כל הפחותים מבכור פרעה וחשובים מבכור השפחה היו בכלל. ולמה לקו בני השפחות, שאף הם היו משעזדים זהם ושמהים צרתם: וכל בכור בהמה. לפי שהיו עוזדין לה, וכשהקצ"ה נפרע מן האומה עוזדי כוכבים, נפרע מאלהיה (מכילתא פי"ג):
- (7) לא יחרץ כלב לשוננו. אומר אני שהוא לשון שנון, לא ישנו. וכן לא תרץ לגני ישראלי לאיש את לשונו (יהושע י, כא), לא שנו. אף תפחץ (שמואל"ב ה, כד), תשתנו. למורג תרוץ (ישעי' מא, טו), שנו. מקשצות תרוץ (משלי כא, ה), אדם חריץ ושנון. ויד תרוץ פגעיר (שם י, ד), חריפים, סוחרים שגויים: אשר יפלה. ידיל:

<p>And all these thy servants shall come down unto me, and bow down unto me, saying: Get thee out, and all the people that follow thee; and after that I will go out.' And he went out from Pharaoh in hot anger.</p>	<p>וַיֵּרְדּוּ כָל-עַבְדֵי יְיָ אֱלֹהֵי אֱלִי וְהִשְתַּחֲווּ-לִי לֵאמֹר צֵא אֶתְּה וְכָל-הָעָם אֲשֶׁר-בְּרַגְלֶיךָ וְאַחֲרֵי-כֵן אֵצֶא וַיֵּצֵא מֵעַם-פָּרְעֹה בְּחָרִי-אָף: (ס)</p>
<p>And the LORD said unto Moses: 'Pharaoh will not hearken unto you; that My wonders may be multiplied in the land of Egypt.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֹא-יִשְׁמַע אֲלֵיכֶם פָּרְעֹה לְמַעַן רַבּוֹת מוֹפְתֵי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עָשׂוּ אֶת-כָּל-הַמּוֹפְתִים הָאֵלֶּה לִפְנֵי פָרְעֹה וַיַּתְּזֵק יְהוָה אֶת-לֵב פָּרְעֹה וְלֹא-שָׁלַח אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶצוֹ: (ס)</p>
<p>And Moses and Aaron did all these wonders before Pharaoh; and the LORD hardened Pharaoh's heart, and he did not let the children of Israel go out of his land.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר: הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים רֹאשִׁוֹן הוּא לָכֶם לַחֲדָשִׁי הַשָּׁנָה: דַּבְּרוּ אֶל-כָּל-עַדְת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּעֲשֹׂר לַחֲדָשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׁה לְבֵיתוֹ אֵבֶת שֶׁה לְבֵיתוֹ:</p>
<p>And the LORD spoke unto Moses and Aaron in the land of Egypt, saying:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר: הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים רֹאשִׁוֹן הוּא לָכֶם לַחֲדָשִׁי הַשָּׁנָה: דַּבְּרוּ אֶל-כָּל-עַדְת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּעֲשֹׂר לַחֲדָשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׁה לְבֵיתוֹ אֵבֶת שֶׁה לְבֵיתוֹ:</p>
<p>'This month shall be unto you the beginning of months; it shall be the first month of the year to you.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר: הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים רֹאשִׁוֹן הוּא לָכֶם לַחֲדָשִׁי הַשָּׁנָה: דַּבְּרוּ אֶל-כָּל-עַדְת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּעֲשֹׂר לַחֲדָשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׁה לְבֵיתוֹ אֵבֶת שֶׁה לְבֵיתוֹ:</p>
<p>Speak ye unto all the congregation of Israel, saying: In the tenth day of this month they shall take to them every man a lamb, according to their fathers' houses, a lamb for a household;</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר: הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים רֹאשִׁוֹן הוּא לָכֶם לַחֲדָשִׁי הַשָּׁנָה: דַּבְּרוּ אֶל-כָּל-עַדְת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּעֲשֹׂר לַחֲדָשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׁה לְבֵיתוֹ אֵבֶת שֶׁה לְבֵיתוֹ:</p>

(8) וירדו כל עבדיך. חלק כבוד למלכות (זנחים קצ), שהרי צפוף ירד פרעה בעצמו אליו צלילה ואמר קימו ג' אלו מלך עמי, ולא אמר לו משה מתחלה וירדת אלי והשתחוית לי: אשר ברגליך. ההולכים אחר עמך והלוך: ואחרי כן אצא. עם כל העם מארץ: ויצא מעם פרעה. כשגמר דבריו יצא מלפניו: בחרי אף. על שאמר לו אל תוסף ראות פני:

(9) למען רבות מופתי. מופתי שנים, רבות שלשה, מכת זכורות וקריעת ים סוף ולנער את מצרים: (10) ומשה ואהרן עשו וגו'. כבר כתבנו זאת בכל המופתים, ולא שנאה כאן אלא בשביל לסמכה לפרשה של אחריה: (1) ויאמר ה' אל משה ואל אהרן. בשביל שאהרן עשה וטרח צופתים כמשה, חלק לו כבוד זה בצורה ראשונה, שכללו עם משה דבור: בארץ מצרים. חוץ לכרך, או אינו אלא בתוך הכרך, תלמוד לומר כנאיתי את העיר וגו', ומה תפלה קלה לא התפלל בתוך הכרך, לפי שהיתה מלאה גילולים, דבר חמור כזה לא כל שכן (מכילתא פסחא פ"א): (2) החדש הזה. הראהו לצנה צדושה (שמו"ר טו, כח), ואמר לו, כשהירח מתחדש יהיה לך ר"ח. ואין מקרא יוצא מידי פשוטו, על חדש ניסן אמר לו, זה יהיה ראש לסדר מנין החדשים, שיהא אייר קרוי שני, סיון שלישי (מכילתא שס): הוזה. נתקשה משה על מולד הלצנה, באיזו שער תראה ותהיה ראויה לקדש, והראה לו באצבע את הלצנה ברקיע, ואמר לו כזה ראה וקדש. וכיצד הראהו, והלא לא היה מדבר עמו אלא דיוס, שנאמר ויהי ציוס דצ'ה' (לעיל ז, כח). ציוס ציוס (ויקרא ז, לח), מן היום אשר נזה ה' ואלה (במדבר טו, כג), אלא סמוך לשקיעת החמה נאמרה לו פרשה זו, והראהו עם חשכה:

<p>and if the household be too little for a lamb, then shall he and his neighbour next unto his house take one according to the number of the souls; according to every man's eating ye shall make your count for the lamb.</p>	<p>וְאִם-יִמְעַט הַבֵּית מִזֶּה מִלֶּמֶת מִשֶּׁה עַל אִמְרָא וְיִסַּב הוּא וְשִׁכְבֵּיהּ דְּקָרִיב לְבֵיתִיהּ בְּמִנּוּן נַפְשָׁתָא גִבְר לַפּוּם מִיכְלִיָּה תַתְּמִנּוּן עַל אִמְרָא:</p>	<p>וְאִם-יִמְעַט הַבֵּית מִזֶּה מִלֶּמֶת מִשֶּׁה וְלִקַּח הוּא וְשִׁכְנוֹ הַקָּרֹב אֵל-בֵּיתוֹ בְּמִכְסֵּת נַפְשָׁת אִישׁ לְפִי אֲכָלוּ תִּכְסּוּ עַל-הַשֶּׁה:</p>
<p>Your lamb shall be without blemish, a male of the first year; ye shall take it from the sheep, or from the goats;</p>	<p>אִמְר שְׁלִים דְּכֹר בֶּר שְׁתִּיָּה יְהִי לְכוֹן מִן אִמְרִיא וּמִן בְּנֵי עֲזִיא תִסְבּוּן:</p>	<p>שֶׁה תָּמִים זָכָר בֶּן-שָׁנָה יִהְיֶה לָכֶם מִן-הַכֹּבָשִׁים וּמִן-הָעִזִּים תִּקְחוּ:</p>
<p>and ye shall keep it unto the fourteenth day of the same month; and the whole assembly of the congregation of Israel shall kill it at dusk.</p>	<p>וְיִהִי לְכוֹן לְמִטְרָא עַד אַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹמָא לִיְהִרָא הָדִין וְיִכְסּוּן יְתִיָּה כָּל קְהֵלָא בְּנַשְׁתָּא דִּי־יִשְׂרָאֵל בֵּין שְׁמִשָּׁא:</p>	<p>וְיִהִי לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְשַׁחֲטוּ אוֹתוֹ כָּל קְהַל עַד־תֵּי שִׁרְאֵל בֵּין הָעֶרְבָּיִם:</p>
<p>And they shall take of the blood, and put it on the two side-posts and on the lintel, upon the houses wherein they shall eat it.</p>	<p>וְיִסְבּוּן מִן דָּמָא וְיִתְּנוּן עַל תְּרִין סַפְּיָא וְעַל שְׁקָפָא עַל בִּתְיָא דִּי־יִכְלוּן יְתִיָּה בְּהוֹן:</p>	<p>וְלִקְחוּ מִן-הַדָּם וְנָתְנוּ עַל-שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וְעַל-הַמַּשְׁקוֹף עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר-יֹאכְלוּ אוֹתוֹ בָּהֶם:</p>

(3) דברו אל כל עדת. וכי אהרן מדבר, והלא כבר נאמר אחת תדבר, אלא חולקין כבוד זה לזה, ואומרים זה לזה למדני, והדבור יוצא מצין שניהם כאלו שניהם מדברים (מכילתא פסחא פ"ג): אל כל עדת ישראל וגו' בעשור לחדש. דברו היום בראש חודש, שיקחוהו בעשור לחדש (שם): הוזה. פסח מצרים מקחו מצעשור, ולא פסח דורות (פסחים לו). שה לבית אבות. למשפחה אחת, הרי שהיו מרובין יכול שה אחד לכולן, תלמוד לומר שה לבית (מכילתא פ"ג):

(4) ואם ימעט הבית מהיות משה. ואם יהיו מועטין מהיות משה אחד, שאין יכולין לאכלו ויצא לידי נותר, ולקח הוא ושכנו וגו', זהו משמעו לפי פשוטו. ועוד יש בו מדרש, ללמד שאחר שנמנו עליו יכולין להתמעט ולמשוך ידיהם הימנו, ולהמנות על שה אחר, אך אם צאו למשוך ידיהם ולהתמעט מהיות משה, יתמעטו בעוד השה קיים, צהיותו צהיים ולא משנשחט (פסחים פט). במכסת. חשבון, וכן מקסת הערךך (ויקרא כו, כג): לפי אכלו. הראוי לאכילה, פרט לחולה וזקן שאינו יכול לאכול כוית (מכילתא פ"ג): תכסו. תתמננו:

(5) תמים. צלל מוס: בן שנה. כל שנתו קרוי בן שנה, כלומר שנולד בשנה זו: מן הכבשים ומן העזים. או מזה או מזה, שאף עז קרויה שה, שנאמר וְשֶׁה עִז (דברים יד, ד):

(6) והיה לכם למשמרת. זה לשון צקור, שטעון צקור ממוס ארבעה ימים קודם שחיטה. ומפני מה הקדים לקיחתו לשחיטתו ארבעה ימים מה שלא צוה כן בפסח דורות, היה ר' מתיא בן חרש אומר, הרי הוא אומר וְאֶעֱבֹר עֲלֶיךָ וְאֶרְאֶה וְהָיָה עִנְיָן עַתָּה לְדִים (יחזקאל טז, ח), הגיעה שצוה ששנצתי לאצרהם שאגאל את בניו, ולא היו צידם מצות להתעסק בהם כדי שיגאלו, שנאמר וְאֶת עַרְס וְעִרְיָה (שם ז), ונתן להם שתי מצות, דם פסח ודם מילה שאלו צהותו הלילה, שנאמר מִתְּצֻקָּתָא דְּקָמִין (שם ו), בשני דמים, ואומר גַּם תִּתְּצֻק דָּם בְּרִיתְךָ לְאִשְׁתִּי לְאִשְׁרֵי מִצֹּר לִין מִסֵּס צו (זכריה ט, יא), ושהיו שטופים בצלילים, אמר להם מִשְׁכוּ וְקַחוּ לָכֶם, משכו ידיכם ממלילים וקחו לכם צלל של מצוה: ושחטו אותו וגו'. וכי כולן שחטין, אלא מכאן ששלוחו של אדם כמותו (מכילתא פ"ה קידושין מא:): קהל עדת ישראל. קהל ועדה וישראל, מכאן אמרו פסחי צבור שחטין בשלשה כחות זו אחר זו, נכנסת כת ראשונה ננעלו דלתות העזרה וכו', כדאיתא בפסחים (סד). בין הערבים. משש שעות ולמעלה קרוי בין הערבים, שהמשש נוטה לבית מצואו לערוב, ולשון בין הערבים נראה בעיני, אותן שעות שצין עריצת היום לעריצת הלילה, עריצת היום בתחלת שבע שעות מכי ינטו כללי ערב, ועריצת הלילה בתחלת הלילה. ערב לשון נשף ואחר, כמו עֲרָבָה כָּל שְׂמֶקָה (ישעי' כד, יא):

(7) ולקחו מן הדם. זו קבלת הדם, יכול ציד, תלמוד לומר אשר בצק: המזוזות. הם הזקופות, אחת מכאן לפתח ואחת מכאן: המשקוף. הוא העליון, שהדלת שוקף עליו כשסוגרין אותו, לינט"ל צלע"ז ולשון שקיפה, חצטה, כמו קול עֲלֵה נִדָּף

8 And they shall eat the flesh in that night, roast with fire, and unleavened bread; with bitter herbs they shall eat it.	וַיֹּאכְלוּ אֶת־הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה וַיִּכְלוּן יֵת בֶּסְרָא בְּלִילְיָא הָדִין טָנִי נֹור וּפְטִיר עַל מָרְרִין יִכְלוּנִיהּ:	8 וַאֲכָלוּ אֶת־הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה צִלְיָאֵשׁ וּמִצּוֹת עַל־מָרְרִים יֹאכְלֻהוּ:
9 Eat not of it raw, nor sodden at all with water, but roast with fire; its head with its legs and with the inwards thereof.	לֹא תִיכְלוּן מִנִּיהּ כִּד חֵי וְאֶף לֹא כִד בִּשְׁלָא מְבוּשָׁל בְּמִיָּא אֶלְהִין טָנִי נֹור רִישִׁיהּ עַל כְּרַעְוֵהּ וְעַל גּוּיָהּ:	9 אַל־תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבִשָּׁל מְבוּשָׁל בְּמִים כִּי אִם־צִלְיָאֵשׁ רֹאשׁוֹ עַל־כְּרַעְיוֹ וְעַל־קֶרְבּוֹ:
10 And ye shall let nothing of it remain until the morning; but that which remaineth of it until the morning ye shall burn with fire.	וְלֹא תִשָּׂאֲרוּן מִנִּיהּ עַד צַפְרָא וְדִישָׁתָאֲר מִנִּיהּ עַד צַפְרָא בְּנִירָא תִיקְדִין:	10 וְלֹא־תֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וְהַנֹּתֵר מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ:
11 And thus shall ye eat it: with your loins girded, your shoes on your feet, and your staff in your hand; and ye shall eat it in haste—it is the LORD's passover.	וְכִדִּין תִּיכְלוּן יְתִיה תְּרַצִּיכוֹן יְהוֹן אֶסִירִין מְסִיכוֹן בְּרַגְלִיכוֹן וְחוּטְרִיכוֹן בְּיַדְכוֹן וְתִיכְלוּן יְתִיה בְּכַהִילוֹ פִּסְחָא הוּא קֶדֶם יי:	11 וְכָכָה תֹאכְלוּ אֹתוֹ מִתְנִיכֶם חֲגָרִים נַעֲלִיכֶם בְּרַגְלֵיכֶם וּמַקְלֶכֶם בְּיַדְכֶם וְאָכַלְתֶּם אֹתוֹ בַּחֲפֹזִין פֶּסַח הוּא לַיהוָה:
12 For I will go through the land of Egypt in that night, and will smite all the first-born in the land of Egypt, both man and beast; and against all the gods of Egypt I will execute judgments: I am the LORD.	וְאֶתְגַּלִּי בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם בְּלִילְיָא הָדִין וְאֶקְטוֹל כָּל בּוֹכְרָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם מֵאִנְשָׁא וְעַד בְּעִירָא וּבְכָל טַעֲוֹת מִצְרָאִי אֶעֱבִיד דִּינִין אֲנָא יי:	12 וְעִבְרַתִּי בְּאַרְץ־מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה וְחִפִּיתִי כָל־בְּכוֹר בְּאַרְץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד־בְּהֵמָה וּבְכָל־אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְהוָה:

(ויקרא כו, לו), טַרְפָּא דְּשָׂקִיף. סְנוּרָה, מַשְׁקוּפִי: עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר יֹאכְלוּ אוֹתוֹ בָּהֶם. וְלֹא עַל מַשְׁקוֹף וּמוֹזוֹת שְׂצִיטַת הַתֵּצֵן וּצִיטַת הַבָּקֶר, שְׁאִין דְּרִין צְמוּכִי:

(8) אֵת הַבָּשָׂר. וְלֹא גִידִים וְעִצִּמוֹת (מְכִילַת פ"ו): עַל מְרָרִים. כָּל עֵשָׂב מֵר נִקְרָא מְרֹר, וְזִיּוֹס לֹאֲכֹל מְרֹר זָכַר לִימְרֹרוֹ אֶת חַיִּיהֶם:

(9) אַל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא. שְׂאִינוֹ לֹאֵי כָּל צִרְכּוֹ קוֹרְאוֹ נָא צִלְשׁוֹן עֲרִצִּי: וּבִשָּׁל מְבוּשָׁל. כָּל זֶה צִוְּהִירַת לֹא תֹאכְלוּ (פִּסְחִים מֵאִ): בְּמִים. מִנֵּין לִשְׂאֵר מַשְׁקִין, תִּלְמוּד לֹמַר וּבִשָּׁל מְבוּשָׁל מִכָּל מְקוֹם (פִּסְחִים מֵאִ): כִּי אִם צִלְיָאֵשׁ. לְמַעַל גֹּזֵר עֲלֵיו צִמְצוּמֵי עֶשֶׂה, וְכֹאֵן הוֹסִיף עֲלָיו לֹא תַעֲשֶׂה, אֵל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ כִּי אִם צִלְיָאֵשׁ: רֹאשׁוֹ עַל כְּרַעְיוֹ. צוּלָהּ כּוֹלֵו כֹּאחֵד עִם רֹאשׁוֹ וְעִם כְּרַעְיוֹ וְעִם קֶרְבּוֹ, וּצְנִי מַעֲיוֹ נֹתֵן לַחֲוֹכוֹ אַחֵר הַדַּחֲחֹן (שֵׁס עֵד). וְלִשׁוֹן עַל כְּרַעְיוֹ וְעַל קֶרְבּוֹ, כִּלְשׁוֹן עַל צִבְאָתָם (שְׁמוֹת ו, כו), כְּמוֹ צִבְצוּמֵי כְמוֹת שֶׁהֵן, אִף זֶה כְּמוֹת שֶׁהוּא, כָּל צִשְׂרֵי מִשְׁלֵם:

(10) וְהַנֹּתֵר מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר. מֵהַ תִּלְמוּד לֹמַר עַד צִקֵּר פֶּעַם שְׁנִיָּה, לִיתֵּן צִקֵּר עַל צִקֵּר, שֶׁהַצִּקֵּר מִשְׁמַעֲוֹ מִשְׁעַת הַנֶּזֶק הַחֲמִיּה, וּבֹא הַכְּמוֹצֵב לְהַקְדִּים שֶׁאִסּוּר צִבְכִּילָה מַעֲלוֹת הַשֹּׁמֵר, זֶה לְפִי מִשְׁמַעֲוֹ. וְעוֹד מְדַרְשׁ אַחֵר, לְמַד שְׂאִינוֹ נִשְׂרָף צִו"ט אֲלֵא מִמַּחֲרַת, וְכִךְ תִּדְרָשְׁנוּ, וְהַנֹּתֵר מִמֶּנּוּ צִקֵּר רֹאשׁוֹן, עַד צִקֵּר שְׁנִי תַעֲמוּד וְתִשְׁרַפְנוּ:

(11) מִתְנִיכֶם חֲגוּרִים. מִזְמִינִים לְדִרְךְ: בַּחֲפֹזִין. לִשׁוֹן צִבְכִּילָה וּמַהֲיִירוֹת, כְּמוֹ וְיִהִי דְּוֹד נִקְפָּז לְלֶקֶת (שְׁמוֹאל א' כג, כו), אֲשֶׁר הִשְׁלִיכוּ אֶרֶס בְּקִפְסָם (מְלָכִים ב', כו): פֶּסַח הוּא לֵה. הַקֶּרְבֵּן הוּא קְרוֹי פִּסְחָא, עַל שֵׁם הַדְּלוּג וְהַפְּסִיחָה שֶׁהַקֶּב"ה מְדַלֵּג צְחִי יִשְׂרָאֵל מִצִּין צְחִי מִצְרַיִם, וְקוֹפֵץ מִמִּצְרַיִם לְמִצְרַיִם וְיִשְׂרָאֵל אֲמַעֲטִי נִמְלֵט, וְאַתָּה עָשׂוֹ כָּל עֲצוּדוֹתָיו לְשֵׁם שְׁמִים (דְּבָר אַחֵר) דְּרִךְ דְּלוּג וּקְפִיחָה, זָכַר לְשִׁמּוֹ שְׁקִרוֹי פִּסְחָא, וְגַם פִּסְק"א לִשׁוֹן פִּסְיָה:

(12) וְעִבְרַתִּי. כְּמִלֵּךְ הַעֲזֹר מִמֶּקוֹם לְמֶקוֹם (מְכִילַת פ"ו), וּבַעֲצֵרָה אַחַת וּצְרָגָה אַחַד כּוֹלֵן לְוִקִּין: כָּל בְּכוֹר בְּאַרְץ מִצְרַיִם. אִף צְבוֹרוֹת אַחֲרִים וְהֵם צְמִצְרִים, וּמִנֵּין אִף צְבוֹרֵי מִצְרַיִם שֶׁמִּקְוִימוֹת אַחֲרִים, תִּלְמוּד לֹמַר לְמַעַל מִצְרַיִם צְבָלוֹרִיָּהֶם

<p>13 And the blood shall be to you for a token upon the houses where ye are; and when I see the blood, I will pass over you, and there shall no plague be upon you to destroy you, when I smite the land of Egypt.</p>	<p>וְהָיָה הַדָּם לְכֶם לְאֵת עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר אַתֶּם שָׁם וְרָאִיתִי אֶת-הַדָּם וּפָסַחְתִּי עֲלֵכֶם וְלֹא-יְהִי־הָיָה בְּכֶם נֶגֶף לְמִשְׁחִית בְּהַפְתִּי בָּאָרֶץ מִצְרָיִם:</p>	<p>13 וְהָיָה הַדָּם לְכֶם לְאֵת עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר אַתֶּם שָׁם וְרָאִיתִי אֶת-הַדָּם וּפָסַחְתִּי עֲלֵכֶם וְלֹא-יְהִי־הָיָה בְּכֶם נֶגֶף לְמִשְׁחִית בְּהַפְתִּי בָּאָרֶץ מִצְרָיִם:</p>
<p>14 And this day shall be unto you for a memorial, and ye shall keep it a feast to the LORD; throughout your generations ye shall keep it a feast by an ordinance for ever.</p>	<p>וְהָיָה יוֹמָא הַדִּין לְכוֹן לְדוֹכְרָנָא וְתִיחְגֹּון יְתִיה חֲגָא קֳדָם יי לְדַרְיִכוֹן קִים עָלֵם תִּיחְגֹּנִיָּה:</p>	<p>14 וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לְכֶם לְזִכְרוֹן וַחֲגַתֶּם אֹתוֹ תֵּג לַיהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם תִּחְגַּהוּ:</p>
<p>15 Seven days shall ye eat unleavened bread; howbeit the first day ye shall put away leaven out of your houses; for whosoever eateth leavened bread from the first day until the seventh day, that soul shall be cut off from Israel.</p>	<p>שִׁבְעָא יוֹמִין פִּטִּירָא תִיכְלוֹן בָּרֵם בְּיוֹמָא קֳדָמָא תִבְטְלוֹן חֲמִירָא מִבְּתִיכוֹן אֲרִי כָל דְּיִיכּוֹל חֲמִיעַ וְיִשְׁתִּיצִי אִנְשָׁא הֵהוּא מִיִּשְׂרָאֵל מִיוֹמָא קֳדָמָא עַד יוֹמָא שְׁבִיעָאָה:</p>	<p>15 שִׁבְעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ אֶדְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שְׂאֹר מִבְּתֵיכֶם כִּי כָל-אֶכֶל חֲמֵץ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם הָרִאשׁוֹן עַד-יּוֹם הַשְּׁבִיעִי:</p>

(תהלים קלו, י): מאדם ועד בהמה. מי שהתחיל צעזערה תחלה ממנו מתחלת הפורענות: ובכל אלהי מצרים. של עץ נרקצת, ושל מתכת נמסת ונתכת לארץ: אעשה שפטים אני ה'. אני צעמתי, ולא על ידי שליח: (13) והיה הדם לכם לאות. לכם לאות ולא לאחרים לאות, מכאן שלא נתנו הדם אלא מצפנים: וראיתי את הדם. הכל גלוי לפני, אלא אמר הקב"ה נותן אני את עיני לראות שאתם עסוקים צמזמתי, ופוסח אני עליכם: ופסחתי. וחמלתי, ודומה לו פסוח והמליט (ישעיה לא, ה). ואני אומר, כל פסיחה לשון דלוג וקפיצה, ופסחתי, מדלג היה מבתי ישראל לבתי מצרים, שהיו שרוים זה בחוך זה, וכן פסחים על שפי הסעפים (מלכים-א יח, כא), וכן כל הפסחים הולכים כקופצים, וכן פסוח והמליט, מדלגו וממלטו מבין המומתים: ולא יהיה בכם נגף. אבל הוזה הוא צמזמרים. הרי שהיה מצרי צביתו של ישראל יכול ימלט, תלמוד לומר ולא יהיה בכם נגף, אבל הוזה צמזמרים. הרי שהיה ישראל צביתו של מצרי שומע אני לוקה כמותו, תלמוד לומר ולא יהיה בכם נגף (מכילתא פ"ו):

(14) לזכרון. לדורות: וחגתם אותו. יום שהוא לך לזכרון אתה חוגגו (שם), ועדיין לא שמענו אי זה יום הזכרון, תלמוד לומר זכור את היום הזה אשר יצאקס, למדנו שיום הוציאה הוא יום של זכרון, ואיזה יום יצא, תלמוד לומר מִמִּצְרַת הַפֶּסַח יָצָאוּ (במדבר לג, ג), הוי אומר יום ט"ו בניסן הוא של י"ט, שהרי ליל ט"ו אכלו את הפסח ולצקר יצאו (מכילתא שם): לדרתיכם וגו'. שומע אני מעוט דורות שנים, תלמוד לומר חקת עולם תחגהו (מכילתא פ"ו):

(15) שבעת ימים. שטי"ג"א של ימים: שבעת ימים מצות תאכלו. ובמקום אחר הוא אומר ששית ימים תאכלו מצות (דברים טז, ח), למד על שזיעי של פסח שאינו חוצה לאכול מצה, ובלבד שלא יאכל חמץ, מניין אף ששה רשות, תלמוד לומר ששת ימים. זו מצה בתורה, דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו בלבד יצא אלא ללמד על הכלל כלו יצא, מה שזיעי רשות אף ששה רשות, יכול אף לילה הראשון רשות, תלמוד לומר בערב תאכלו מצות, הכתוב קצו חוצה (פסחים קכ.). אך ביום הראשון תשביתו שאור. מערב יום טוב, וקרוי ראשון לפי שהוא לפני השבעה, ומינו מוקדם קרוי ראשון, כמו בראשון קדם פולד (איוט טו, ז), הלפני אדם נולדת, או אינו אלא ראשון של שבעה, תלמוד לומר לא תשחט על חמץ, לא תשחט הפסח ועדיין חמץ קיים: הנפש ההוא. כשהיא נפשה וצדעה, פרט לאנוס (מכילתא פ"ח): מישראל. שומע אני תכרת מישראל ותלך לה לעם אחר, תלמוד לומר במקום אחר, מלפני, בכל מקום שהוא רשות:

- 16 And in the first day there shall be to you a holy convocation, and in the seventh day a holy convocation; no manner of work shall be done in them, save that which every man must eat, that only may be done by you.
- 17 And ye shall observe the feast of unleavened bread; for in this selfsame day have I brought your hosts out of the land of Egypt; therefore shall ye observe this day throughout your generations by an ordinance for ever.
- 18 In the first month, on the fourteenth day of the month at even, ye shall eat unleavened bread, until the one and twentieth day of the month at even.
- 19 Seven days shall there be no leaven found in your houses; for whosoever eateth that which is leavened, that soul shall be cut off from the congregation of Israel, whether he be a sojourner, or one that is born in the land.
- וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ וּבַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלָאכָה לֹא־יַעֲשֶׂה בָהֶם אִךְ אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל־נֶפֶשׁ הוּא לִבְדּוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם:
- וּשְׁמֶרְתֶּם אֶת־הַמִּצְוֹת כִּי בַעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצֵאתִי אֶת־צְבֹאוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּשְׁמֶרְתֶּם אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם:
- בְּרִאשׁוֹן בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מִצֵּת עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֶשְׂרִים לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב:
- שִׁבְעַת יָמִים שֹׁאֵר לֹא יִמָּצֵא בְּבֵיתְכֶם כִּי כָל־אֹכֵל מִחֻמַּצֵּת וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעַמֵּת יִשְׂרָאֵל בֹּגֵר וּבְאֻרַח הָאָרֶץ:
- וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹן קִדְשׁ וּבַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי קִדְשׁ וְיִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלָאכָה לֹא־יַעֲשֶׂה בָהֶם אִךְ אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל־נֶפֶשׁ הוּא לִבְדּוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם:
- וּשְׁמֶרְתֶּם אֶת־הַמִּצְוֹת כִּי בַעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצֵאתִי אֶת־צְבֹאוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּשְׁמֶרְתֶּם אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם:
- בְּרִאשׁוֹן בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מִצֵּת עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֶשְׂרִים לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב:
- שִׁבְעַת יָמִים קִדְשׁ וּבַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי קִדְשׁ וְיִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלָאכָה לֹא־יַעֲשֶׂה בָהֶם אִךְ אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל־נֶפֶשׁ הוּא לִבְדּוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם:
- וּשְׁמֶרְתֶּם אֶת־הַמִּצְוֹת כִּי בַעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצֵאתִי אֶת־צְבֹאוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּשְׁמֶרְתֶּם אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם:
- בְּרִאשׁוֹן בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מִצֵּת עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֶשְׂרִים לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב:
- שִׁבְעַת יָמִים קִדְשׁ וּבַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי קִדְשׁ וְיִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלָאכָה לֹא־יַעֲשֶׂה בָהֶם אִךְ אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל־נֶפֶשׁ הוּא לִבְדּוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם:
- וּשְׁמֶרְתֶּם אֶת־הַמִּצְוֹת כִּי בַעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצֵאתִי אֶת־צְבֹאוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּשְׁמֶרְתֶּם אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם:

(16) מקרא קדש. מקרא שם דבר, קרא אותו קדש, לאכילה, ושתייה, וכסות (מכילתא פ"ט): לא יעשה בהם. אפי' על ידי אחרים: הוא לבדו. (יכול אף לעוצד גלולים, תלמוד לומר הוא לצדו יעשה לכם, לכם ולא לעוצד גלולים) הוא ולא מכשיריו שאפשר לעשותן מערב יום טוב: לכל נפש. אפילו לזהמה, יכול אף לנכרים, תלמוד לומר לכם (נ"א אך) (בינה כח):

(17) ושמרתם את המצות. שלא יצאו לידי חמוץ, מכאן אמרו, ספסא, פלגטוש צנון. רבי יאשיה אומר, אל תהי קורא את המצות, אלא את המצות, כדרך שאין מחמיצין את המצות, אלא את המצות, אלא את המצות, אלא את המצות, אלא את המצות: ושמרתם את היום הזה. ממלאכה: לדורותיכם חקת עולם. לפי שלא נאמר דורות וחקת עולם על המלאכה אלא על המציגה, לכך חזר ושנאו כאן, שלא תאמר, אזהרת כל מלאכה לא יעשה, לא לדורות נאמרה אלא לאותו הדור:

(18) עד יום האחד ועשרים. למה נאמר, והלא כבר נאמר שבעת ימים, לפי שנאמר ימים, לילות מנין, תלמוד לומר עד יום האחד וגו':

(19) לא ימצא בבתיכם. מנין לגבולין, תלמוד לומר כל גבולך. מה תלמוד לומר צנחכם, מה ביתך צנחך אף גבולך צנחך, יא חמנו של נכרי שהוא אצל ישראל ולא קבל עליו אחריות: כי כל אוכל מחרמך. לענוש כרת על השאור, והלא כבר ענש על החמץ, אלא שלא תאמר, חמץ שראוי לאכילה ענש עליו, שאור שאינו ראוי לאכילה לא יענש עליו, ואם ענש על השאור ולא ענש על החמץ, הייתי אומר, שאור שהוא מחמץ אחרים ענש עליו, חמץ שאינו מחמץ אחרים לא יענש עליו, לכך נאמרו שניהם (מכילתא פ"י): בגר ובאורח הארץ. לפי שהם נעשה לישראל, הוצרך לרבות את הגרים:

20 Ye shall eat nothing leavened; in all
your habitations shall ye eat
unleavened bread.’

תאכלו פֶּל מִחֶמְעָא לֹא תִיכְלוּן בְּכָל
תאכלו מוֹתְבִיכוֹן תִּיכְלוּן פְּטִירָא:

כָּל־מִחְמָצָה לֹא
בְּכָל־ מוֹשְׁבֵיכֶם
מִצּוֹת: (פ)

20

21 Then Moses called for all the elders of Israel, and said unto them: ‘Draw out, and take you lambs according to your families, and kill the passover lamb.

וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל סְבִי יִשְׂרָאֵל
וַיֹּאמֶר לְהֹזֵן אֶתְנַגִּידוּ וְסִבּוּ
לְכוֹן מִן בְּנֵי עֲנָא לְזִרְעֵיכֶם
וּכְחוּסֵי פִסְחָא:

וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל
וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מִשְׁכּוֹ וּקְחוּ
לָכֶם צֹאן לְמִשְׁפַּחְתֵּיכֶם וּשְׁחֲטוּ
הַפֶּסַח:

חמישי

22 And ye shall take a bunch of hyssop, and dip it in the blood that is in the basin, and strike the lintel and the two side-posts with the blood that is in the basin; and none of you shall go out of the door of his house until the morning.

וַתִּסְבֹּן אֶסֶת אֵיזוּבָּא
וַתִּשְׁבֹּן בְּדָמָא דְּבִמְנָא
וַתִּדּוּן לְשִׁקְפָא וּלְתִרְיִן סְפִיָּא
מִן דָּמָא דְּבִמְנָא וְאִתְּנוּ לָא
תִּפְקוּן אָנֹשׁ מִתֵּרֶע בֵּיתִיהָ עַד
צִפְרָא:

וּלְקַחְתֶּם אֶגְדָּת אֶזֶב וּשְׂבָלָתָם
בְּיָדָם אֲשֶׁר-בִּסְפָּה וְהִגַּעְתֶּם אֶל-
הַמִּשְׁקֹפֶה וְאֶל-שְׁתֵּי הַמְּזוּזֹת מִן-
הַדָּם אֲשֶׁר בִּסְפָּה וְאַתֶּם לֹא
תַצְאוּ אִישׁ מִמִּפְתָּח-בֵּיתוֹ עַד-
בֹּקֶר:

22

For the LORD will pass through to smite the Egyptians; and when He 23 seeth the blood upon the lintel, and on the two side-posts, the LORD will pass over the door, and will not suffer the destroyer to come in unto your houses to smite you.

וַיִּתְּנֵלִי יְיָ לְמַמְחֵי יֵת מִצְרָאִי
וַיִּנְחֵנִי יֵת דָּמָא עַל שְׁקָפָא וְעַל
תִּרְרִין סִפְיָא וַיִּיחֹס יְיָ עַל
תַּרְעָא וְלֹא יִשְׁבֹּק מִחֲבֵלָא
לְמִיעַל לְבַתִּיכּוֹן לְמַמְחֵי:

וְעָבַר יְהוָה לִנְגַּף אֶת־מִצְרַיִם
וַיִּרְאָה אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּשְׁקֹנֶה
וַיַּעַל שְׁתֵּי הַמְּזֻזֹּת וַיִּסַּח יְהוָה
עַל־הַפֶּתַח וְלֹא יָתֵן הַמַּשְׁחִית
לָבֹא אֶל־בְּתִיכֶם לִנְגֹף:

23

24 And ye shall observe this thing for
an ordinance to thee and to thy
sons for ever.

וַתִּשְׁרֹן יֵת פֶּתַח מֵאָהָדִין לְקִים
לֶךְ וּלְבִנְךָ עַד עֲלֵמָה:

וְשָׁמַרְתָּם אֶת־הַדָּבָר תִּזְכֹּר
לְחַק־לֶךְ וּלְבְנֵיךָ עַד־עוֹלָם:

24

25 And it shall come to pass, when ye
be come to the land which the
LORD will give you, according as
He hath promised, that ye shall
keep this service.

וַיְהִי אֲרִי תִיעָלוֹן לְאַדָּעָא
דִּיתִין יי לְכוֹן כְּמָא דְמַלְלִיל
וּתְטַרְוֵנוּ יַת פּוֹלְחָנָא הַדִּין:

וַיְהִי כִּי־תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר
יִתֶּן יְהוָה לָכֶם כַּאֲשֶׁר יִדְבַּר
וַיִּשְׁמְרֶתֶם אֶת־הָעֲבֹדָה הַזֹּאת:

25

(20) מחמצת לא תאכלו. אזהרה על אכילת שאור: כל מחמצת. להציא את תערוצתו: בכל מושבתכם תאכלו מצות. זה צא ללמד שמהא ראויה ליאכל בכל מושבתיכם, פרט למעשר שני וחלות תודה (מכילתא פ"י ע"ט) (שאינה ראויה להאכל בכל מושבות אלא צירושלים):

(21) משכו. מי שיש לו לאן ימשיך משלו: וקחו. מי שאין לו יקח מן השוק: למשפחותיכם. שה לציית מצוות:

(22) אזוב. מין ירק שיש לו גבעולין: אגדת אזוב. ג' קלחין קרויין אגודה: אשר בסף. בכלי, כמו ספות כסף: מן הדם אשר בסף. למה חזר ושנאו, שלא תאמר טבילה אחת לשלש המתנות, לכך נאמר עוד אשר בסף, שמהא כל נתינה ונתינה מן הדם אשר בסף, על כל הגעה טבילה: ואתם לא תבאו וגו'. מגיד, שמאחר שנתנה רשות למשיח לחבל, אינו מצווין ביו ז' דהי' לרשע, ולילה רשות למחבלים היא. שנאמר זו תרמש כל חיתו יער (סנהדרין קד. כ):

(23) ופסח. וממל וי"ל דלג: ולא יתן המשחית. ולא יתן לו יכולת לבא, כמו וְלֹא יָקִימוּ אֱלֹהִים לְהָרַע עִמָּדִי (בראשית לא, ו):

תלה הכתוב מזהו זו צביאחם לארץ, ולא נחסייבו צמדכר אלא פסח אחד שעשו בשנה השנית על פי הדגור: כאשר דבר. והצמי אחסם אל הארץ וגו' (שמות ו, ט):

<p>26 And it shall come to pass, when your children shall say unto you: What mean ye by this service?</p>	<p>וַיְהִי אֲרִי יִמְרוּן לָכֵן בְּנִיכֹן מָא פּוֹלְחָנָא הָדִין לָכֵן:</p>	<p>26 וְהָיָה כִּי־יֹאמְרוּ אֲלֵיכֶם בְּנֵיכֶם מָה הָעֲבֹדָה הַזֹּאת לָכֶם:</p>
<p>that ye shall say: It is the sacrifice of the LORD's passover, for that He passed over the houses of the children of Israel in Egypt, when He smote the Egyptians, and delivered our houses.' And the people bowed the head and worshipped.</p>	<p>וְתִמְרוּן דִּיבַח חֵיס הוּא קָדָם יִי דָחַס עַל בֵּיתִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם כִּד מָחָא יֵת מִצְרָאִי וְיֵת בְּתַנָּא שִׁיזִיב וּכְרַע עִמָּא וּסְגִידוּ:</p>	<p>27 וְאָמַרְתֶּם זָבַח־פֶּסַח הוּא לַיהוָה אֲשֶׁר פָּסַח עַל־בֵּיתִי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם בְּנִגְפוֹ אֶת־מִצְרַיִם וְאֶת־בֵּיתֵנוּ הִצִּיל וַיִּקַּד הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ:</p>
<p>28 And the children of Israel went and did so; as the LORD had commanded Moses and Aaron, so did they.</p>	<p>וַאֲזָלוּ וַעֲבָדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמָא דְּפָקִיד יִי יֵת מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כֵּן עֲבָדוּ:</p>	<p>28 וַיֵּלְכוּ וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כֵּן עָשׂוּ: (ס)</p>
<p>29 And it came to pass at midnight, that the LORD smote all the firstborn in the land of Egypt, from the first-born of Pharaoh that sat on his throne unto the first-born of the captive that was in the dungeon; and all the first-born of cattle.</p>	<p>וְהָיָה בַּפְּלֻגוֹת לַיְלִיָּא וַיִּי קָטַל כָּל בּוֹכְרָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם מִבּוֹכְרָא דְּפָרְעָה דְּעֵתִיד לְמַתָּב עַל כּוֹרְסֵי מַלְכוּתֵיהּ עַד בּוֹכְרָא דְּשִׁבְיָא דְּבִבִּית אַסִּירֵי וְכָל בּוֹכְרָא דְּבִיעִרָא:</p>	<p>ש ט וַיְהִיו בַּחֲצִי הַלַּיְלָה וַיַּהֲרֹג ה' כָּל־בְּכוֹרֵי מִצְרַיִם מִבְּכֹר פָּרְעֹה הַיֹּשֵׁב עַל־כִּסְאוֹ עַד בְּכוֹר הַשְּׂבִי אֲשֶׁר בַּבַּיִת הַבּוֹר וְכָל בְּכוֹר בְּהֵמָה:</p>
<p>30 And Pharaoh rose up in the night, he, and all his servants, and all the Egyptians; and there was a great cry in Egypt; for there was not a house where there was not one dead.</p>	<p>וְקָם פָּרְעָה בְּלַיְלָא הוּא וְכָל עַבְדֵּיהּ וְכָל מִצְרָאִי וְהָיָה צוּחָתָא רַבָּתָא בְּמִצְרַיִם אֲרִי לֵית בֵּיתָא תַּמּוּן דְּלֹא הָיָה בֵּיהּ מֵיתָא:</p>	<p>30 וַיָּקָם פָּרְעֹה לַיְלָה הוּא וְכָל־ עַבְדָּיו וְכָל־מִצְרַיִם וַתְּהִי צַעֲקָה גְדֹלָה בְּמִצְרַיִם כִּי־אֵין בֵּית אֶשֶׁר אֵין־שָׁם מָת:</p>

(27) ויקד העם. על צעדת הגאולה, וציאת הארץ, וצעדת הצנים שיהיו להם:
(28) וילכו ויעשו בני ישראל. וכי כבר עשו, והלא מראש חודש נאמר להם, אלא מכיון שקבלו עליהם, מעלה עליהם הכתוב כאלו עשו (מכילתא פי"ג): וילכו ויעשו. אף ההליכה מנה הכתוב, ליתן שכר להליכה ושכר לעשייה: כאשר צוה ה' את משה ואהרן. להגיד שצחן של ישראל שלא הפילו דבר מכל מצוות משה ואהרן, ומהו כן עשו, אף משה ואהרן כן עשו:
(29) וד'. כל מקום שנאמר וה', הוא וצית דינו, שהיו"ו לשון תוספת הוא, כמו פלוני ופלוני: הכה כל בכור. אף של אומה אחרת והוא צמחריס: מבכור פרעה. אף פרעה צבור היה ונשתתף מן הצבורים, ועליו הוא אומר צֶעֱבֹר זֹאת הָעֵמֶדקִיף (שמות ט, טז): עד בכור השבי. שהיו שמחין לאידם של ישראל, ועוד שלא יאמרו יראתנו הביאה הפורענות זו. וצבור השפחה ככלל היה, שהרי מנה מן החשוב שצולן עד הפחות, וצבור השפחה חשוב מצבור השבי:
(30) ויקם פרעה. ממטמו: לילה. ולא כדרך המלכים ששלש שעות ציוס: הוא. תחלה, ואחר כך עצדיו, מלמד שהיה הוא מחזר על צדי עצדיו ומעמידן: כי אין בית אשר אין שם מת. יש שם צבור, מת, אין שם צבור, גדול שצבית קרוי צבור, שנאמר אף אֶנִי צֶבֶר אֶתְּנֶהוּ (מהלים פט, כח). דבר אחר, מצריות מזונות תחת בעליהן ויולדות מרווקים פנויים, והיו להם צבורות הרבה, פעמים הם חמשה לאשה אחת, כל אחד צבור לאציו:

<p>And he called for Moses and Aaron 31 by night and said: 'Rise up, get you forth from among my people, both ye and the children of Israel; and go, serve the LORD, as ye have said.</p>	<p>וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן בַּלַּיְלָה וַיֹּאמֶר קוּמוּ פָּקְדוּ מִגֵּד עִמִּי אֶת אֶתְיוֹן אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִיִּזְלוּ פָּלְחוּ קֹדֶם יְיָ כְּמָא דִּתְהִיִּתוֹן אֲמַרִּין:</p>	<p>וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לַיְלָה 31 וַיֹּאמֶר קוּמוּ צֵאוּ מִתּוֹךְ עַמִּי גַם־אַתֶּם גַּם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְכוּ עֲבְדוּ אֶת־יְהוָה כְּדִבְרֵכֶם:</p>
<p>Take both your flocks and your 32 herds, as ye have said, and be gone; and bless me also.'</p>	<p>אֶת עֲנֻכּוֹן אֶת תּוֹרִיכּוֹן דִּבְרוּ כְּמָא דְּמִלִּילְתוֹן וְאִיִּזְלוּ וְצִלוּ אֶת עָלֵי:</p>	<p>32 גַּם־צֹאנְכֶם גַּם־בָּקָרְכֶם קָחוּ כָּאֲשֶׁר דִּבַּרְתֶּם וּלְכוּ וּבִרְכַתֶּם גַּם־אֹתִי:</p>
<p>And the Egyptians were urgent 33 upon the people, to send them out of the land in haste; for they said: 'We are all dead men.'</p>	<p>וּתְקִיפּוּ מִצְרָאִי עַל עַמָּא לְאוֹחָא לְשַׁלְּחוֹתְהוֹן מִן אֶרֶצָא אֲרֵי אֲמָרוּ כּוּלָּנָא מֵיתִין:</p>	<p>33 וַתַּחֲזֹק מִצְרַיִם עַל־הָעָם לְמַהֵר לְשַׁלְּחָם מִן־הָאָרֶץ כִּי אָמְרוּ כָּלָנוּ מֵתִים:</p>
<p>And the people took their dough 34 before it was leavened, their kneading-troughs being bound up in their clothes upon their shoulders.</p>	<p>וַנִּטֵּל עַמָּא יֵת לִישְׁתּוֹן עַד לֹא חֲמֵעַ מוֹתֵר אֲצִוְתְּהוֹן צָרִיר בְּלִבּוּשִׁיהוֹן עַל כְּתֻפִּיהוֹן:</p>	<p>34 וַיֵּשֶׂא הָעָם אֶת־בֹּצֵקוֹ טָרֵם יַחְמֹץ מִשְׁאֲרָתָם צָרָרָת בְּשִׁמְלָתָם עַל־שִׁכְמָם:</p>
<p>And the children of Israel did 35 according to the word of Moses; and they asked of the Egyptians jewels of silver, and jewels of gold, and raiment.</p>	<p>וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדוּ כַּפֶּתִיגָמָא דְּמֹשֶׁה וּשְׁאִילוּ מִמִּצְרַיִם מְנִין דְּכֶסֶף וּמָאֲנִין דְּדָהָב וּלְבוּשִׁין:</p>	<p>35 וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיִּשְׁאֲלוּ מִמִּצְרַיִם כֶּלִי־כֶסֶף וְכֶלִי זָהָב וְשִׁמְלֹת:</p>
<p>And the LORD gave the people 36 favour in the sight of the Egyptians, so that they let them have what they asked. And they despoiled the Egyptians.</p>	<p>וַיִּיְהֶב יְיָ עַמָּא לְרַחֲמִין בְּעֵינֵי מִצְרָאִי וַאֲשִׁאֲלוּנֵן וְרוֹקִינוּ יֵת מִצְרַיִם:</p>	<p>36 וַיְהִי־נָתַן אֶת־תּוֹן הָעָם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וַיִּשְׁאֲלוּם וַיִּנְצְלוּ אֶת־ מִצְרַיִם: (פ)</p>
<p>And the children of Israel 37 journeyed from Rameses to Succoth, about six hundred thousand men on foot, beside children.</p>	<p>וַנִּטְלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִרְעַמְסֵס לְסָבוֹת כְּשִׁית מֵאָה אֲלָפִין גּוֹבְרָא רִגְלָאָה בְּרַ מִטְפָּלָא:</p>	<p>37 וַיִּסְעוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִרְעַמְסֵס סִכְתָּה כְּשֵׁשׁ־מֵאוֹת אֲלָף רִגְלִי הַגְּבָרִים לְבַד מִטָּף:</p>

(31) ויקרא למשה ולאהרן לילה. מגיד שהיה מחזור על פתחי העיר ולועק, היכן משה שרוי, היכן אהרן שרוי: גם אתם. הגזרים: גם בני ישראל. הטף: ולכו עבדו וגו' כדברכם. הכל כמו שאמרם, ולא כמו שאמרתי אני, צטל לא אשלת, צטל מי ומי ההולכים, צטל רק לאכנס וצקרכם יג: (32) גם צאנכם גם בקרכם קחו. מהו כאשר דברתם, גם אספה תפן ציגדו יצאים ועלות (שמות י, כה): וברכתם גם אותי. התפללו עלי שלא אמות, שאני זכור (מכילתא פי"ג): (33) כלנו מתים. אמרו, לא כגזרת משה הוא, שהרי אמר ומת כל זכור, וכאן אף הפשוטים מתים, ה' או י' צצית אחד (שס): (34) טרם יחמץ. המצריים לא הניחוס לשהות כדי חימוץ: משארתם. שירי מזה ומרור (שס): על שכמם. אע"פ שצדמות הרצה הולכו עמהם, מחצבים היו את הממות (שס): (35) כדבר משה. שאמר להם צמארים, וישאלו איש מֵאֵת רַעְיוֹ (שמות יא, צ): ושבלת. אף הן היו חשוצות להם מן הכסף ומן הזהב, והמאומר צפסוק חשוצ (מכילתא שס): (36) וישאלום. אף מה שלא היו שואלים מהם היו נותנים להם, אחת אומר אחד טול שנים ולך: וינצלו. ורוקיניו:

38 And a mixed multitude went up also with them; and flocks, and herds, even very much cattle.	וְגַם-עָרַב רַב עָלָה אִתָּם וְצֹאן עִמָּהֶון וְעֵגָא וְתוֹרֵי בְעִירָא סְגִי לְחֻדָּא:	38 וְגַם-עָרַב רַב עָלָה אִתָּם וְצֹאן וּבִקָּר מְקַנָּה כְּבֵד מְאֹד:
39 And they baked unleavened cakes of the dough which they brought forth out of Egypt, for it was not leavened; because they were thrust out of Egypt, and could not tarry, neither had they prepared for themselves any victual.	וַיֹּאֲפוּ יֵת לִישָׂא דְאַפִּיקוּ מִמִּצְרַיִם גְּרִיצָן פְּטִירָן אֲרִי לֹא חֲמֵעַ אֲרִי אֲתֵרְכוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יְכִילוּ לְאַתְעָכְבָּא וְאַף זְנִדִין לֹא עֲבָדוּ לְהוֹן:	39 וַיֹּאֲפוּ אֶת־הַבֶּצֶק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עֹגֹת מִצּוֹת כִּי לֹא חָמֵץ כִּי־גִרְשׁוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכֻלוּ לְהִתְמַהֵמֵה וְגַם־צֻדָּה לֹא־עָשׂוּ לָהֶם:
40 Now the time that the children of Israel dwelt in Egypt was four hundred and thirty years.	וּמוֹתֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּיתִיבוּ בְּמִצְרַיִם אַרְבַּע מֵאוֹת וּתְלָתִין שָׁנִין:	40 וּמוֹשֵׁב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָשְׁבוּ בְּמִצְרַיִם שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה:
41 And it came to pass at the end of four hundred and thirty years, even the selfsame day it came to pass, that all the host of the LORD went out from the land of Egypt.	וַהֲוֵה מִסּוּף אַרְבַּע מֵאוֹת וּתְלָתִין שָׁנִין וַהֲוֵה בְּכֻרָן יוֹמָא הַזֶּה יֵצְאוּ כָּל־צְבָאוֹת יְהוָה מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:	41 וַיְהִי מִקֵּץ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיְהִי בַעֲצֹם הַיּוֹם הַזֶּה יֵצְאוּ כָּל־צְבָאוֹת יְהוָה מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:
42 It was a night of watching unto the LORD for bringing them out from the land of Egypt; this same night is a night of watching unto the LORD for all the children of Israel throughout their generations.	לִיל שְׁמֵרִים הוּא לִיהוָה לִילִי נָטִיר הוּא קֳדָם יְיָ לְהוֹצִיאָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הוּא לִילִיא הַדִּין קֳדָם יְיָ נָטִיר לְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְדֹרֵיהֶון:	42 לִיל שְׁמֵרִים הוּא לִיהוָה לְהוֹצִיאָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הוּא־הַלִּילָה הַזֶּה לְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְדֹרֹתָם: (פ)

(37) מרעמסס סכתה. ק"ך מיל היו, וצאו שס לפי שעה, שנאמר וְאֶשָׁא אֶתְכֶם עַל פְּנֵי נֶשְׁרִים (שמות יט, ד): הגברים: מִן עֲשִׂירִים שָׁנָה וּמַעֲלָה:

(38) ערב רב. תערוצות אומות של גרים:

(39) עגות מצות. חררה של מנה. צק של החמץ קרוי מנה: וגם צדה לא עשו להם. לדרך. מגיד שצקן של ישראל, שלא חמרו האִיך נא למדצר בלא דה, אלא האמינו והלכו (מכילתא פי"ד), הוא שמפורש בקבלה וְכָרְתִּי לָךְ קֶסֶד נְעוּרֶיךָ שְׁלֵבָת פְּלוּטִיךָ לְכַתֵּךְ אֶתְרִי צִמְדָּךְ צֶאֱרָךְ לֹא וְרֹעָה (ירמיה ז, ז), ומה שזכר מפורש אחריו קדש יִשְׁרָאֵל לְה' וגו':

(40) אשר ישבו במצרים. אחר שאר הישיבות שישצו גרים בצרץ לא להם: שלשים שנה וארבע מאות שנה. צין הכל, משנולד יצחק עד עכשיו היו ארבע מאות שנה, משהיה לו זרע לאברהם נתקיים כי גר יהיה זרעך, ושלשים שנה היו משגזרה גזירת צין הצתרים עד שנולד יצחק. ואי אפשר לומר בצרץ מצרים לצדה, שהרי קהת מן הצאים עם יעקב היה, לא וחשוב כל שנותיו וכל שנות עמרם וצו ושמנים של משה, לא תמנאם כל כך, ועל כרחך הרצה שנים היו לקהת עד שלא ירד למצרים, והרצה משנות עמרם וצלעים בשנות קהת, והרצה משמונים של משה וצלעים בשנות עמרם, הרי שלא תמנאם ארבע מאות לצאת מצרים, והזקקת לומר על כרחך שאף שאר הישיבות נקראו גרות, אפילו בחצרון, כענין שנאמר אֲשֶׁר גָּר שָׁם אֶבְרָהָם וַיִּצְחָק (בראשית לה, כז), ואומר אֵת אֶבְרָהָם אֲשֶׁר גָּרָה בָּהּ (שמות ו, ד), לפיכך אתה צריך לומר כי גר יהיה זרעך, משהיה לו זרע, וכשתמנה ארבע מאות שנה משנולד יצחק, תמנאם מציאתן למצרים עד יציאתן ר"י שנה, וזה אחד מן הדברים ששינו לתלמי המלך:

(41) ויהי מקץ שלשים שנה וגר ויהי בעצם היום הזה. מגיד, שכיון שהגיע הקץ, לא עכנן המקום כהרף עין, צט"ו צניסן צאו מלכיה השרת אלל אברהם לצשרו, צט"ו צניסן נולד יצחק, וצט"ו צניסן נגזרה גזירת צין הצתרים (מכילתא פי"ד):

43	And the LORD said unto Moses and Aaron: 'This is the ordinance of the passover: there shall no alien eat thereof;	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן זֹאת חֻקַּת הַפֶּסַח כָּל-בֶּן-נֹכֶר לֹא-יֹאכַל בּוֹ:
44	but every man's servant that is bought for money, when thou hast circumcised him, then shall he eat thereof.	וְכָל-עֶבֶד אִישׁ מִקְנַת-כֶּסֶף וּמִלְתָּה אֹתוֹ אִם יֹאכַל בּוֹ:
45	A sojourner and a hired servant shall not eat thereof.	תּוֹשֵׁב וְשָׂכִיר לֹא-יֹאכַל בּוֹ:
46	In one house shall it be eaten; thou shalt not carry forth aught of the flesh abroad out of the house; neither shall ye break a bone thereof.	בְּבֵית אֶחָד יֹאכַל לֹא-תוֹצִיא מִן-הַבֵּית מִן-הַבֶּשֶׂר חוּצָה וְעַצְם לֹא תִשְׁבְּרוּ-בּוֹ:
47	All the congregation of Israel shall keep it.	כָּל-עֵדַת יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ אֹתוֹ:
48	And when a stranger shall sojourn with thee, and will keep the passover to the LORD, let all his males be circumcised, and then let him come near and keep it; and he shall be as one that is born in the land; but no uncircumcised person shall eat thereof.	וְכִי-יָגוּר אִתָּךְ גֵּר וַעֲשֵׂה פֶסַח לִיהוָה הַמּוֹלֵל לוֹ כָּל-זָכָר וְאִם יִקְרַב לַעֲשׂוֹתוֹ וְהָיָה כְּאֶזְרָח הָאָרֶץ וְכָל-עֶרְלָל לֹא-יֹאכַל בּוֹ:
49	One law shall be to him that is homeborn, and unto the stranger that sojourneth among you.	תּוֹרָה אֶחָת יְהִיָּה לְאֶזְרָח וְלִגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם:

(42) ליל שמרים. שהיה הקצ"ה שומר ומנפה לו לקיים הצטוו להוציאם מארץ מצרים: הוא הלילה הזה לה'. הוא הלילה שאמר לאברהם צלילה הזה אני גואל את בניך: שמרים לכל בני ישראל לדרתם. משמר וצא מן המזיקין, כענין שנאמר ולא יפן המסחית וגו':

(43) זאת חקת הפסח. צי"ד בניסן נאמרה להם פרשה זו: כל בן נכר. שנתנכרו מעשיו לאציו שצמשים (פסחים 15), ואחד נכרי ואחד ישראל מומר במשמע (מכילתא פט"ו):

(44) ומלתה אותו אז יאכל בו. רצו, מגיד שמילת עצדיו מעכצתו מלאכול בפסח (יצמות ע:), דברי רבי יהושע. רבי אליעזר אומר, אין מילת עצדיו מעכצתו מלאכול בפסח, א"כ מה תלמוד לומר אז יאכל בו, העצד:

(45) תושב. זה גר תושב: ושכיר. זה הנכרי, ומה תלמוד לומר, והלא ערלים הם ונאמר וְכָל עֶרְלָל לֹא יֹאכַל בּוֹ, אלא כגון ערצי מהול וגזעוני מהול והוא תושב או שכיר:

(46) בבית אחד יאכל. צחורה אחת, שלא יעשו הנמנין עליו שתי צחורות ויחלקוהו, אחת אומר צחורה אחת או אינו אלא צחית אחד כמשמעו, וללמד שאם התחילו והיו אוכלים צחור וירדו גשמים שלא יכנסו לצחית, תלמוד לומר על הצחית אשר יאכלו אותו צחית, מכאן שהאוכל, אוכל צחית מקומות (מכילתא פט"ו): לא תוציא מן הבית. מן הצחורה: ועצם לא תשבירו בו. הראוי לאכילה, כגון שיש עליו כזית צחור, אין עליו כזית צחור או מות, אין צו משום שצירת עטם:

(47) כל עדת ישראל יעשו אותו. למה נאמר, לפי שהוא אומר צפסח מצרים שה לצחית צחור, שנמנו עליו למשפחות, יכול אף פסח דורות כן, תלמוד לומר כל עדת ישראל יעשו אותו:

(48) ועשה פסח. יכול כל המתגייר יעשה פסח מיד, תלמוד לומר והיה כאזרח הארץ, מה אזרח בארבעה עשר אף גר בארבעה עשר: וכל ערל לא יאכל בו. להביא את שמתו אחיו מחמת מילה, שאינו מומר לערלות ואינו נלמד מן נכר לא יאכל בו:

50	Thus did all the children of Israel; as the LORD commanded Moses and Aaron, so did they.	וַיַּעֲשׂוּ כָל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה וְאֶת-אַהֲרֹן כֵּן עָשׂוּ: (ס)	50
51	And it came to pass the selfsame day that the LORD did bring the children of Israel out of the land of Egypt by their hosts.	וַיְהִי בַעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיא יְהוָה אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל-צְבָאָתָם: (פ)	51
XIII	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: וּמִלִּיל י' עִם מֹשֶׁה לְמִימֹר:	סזעי
2	'Sanctify unto Me all the first-born, whatsoever opens the womb among the children of Israel, both of man and of beast, it is Mine.'	קִדְשׁ-לִי כָל-בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל-רֶחֶם בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה לִי הוּא:	2
3	And Moses said unto the people: 'Remember this day, in which ye came out from Egypt, out of the house of bondage; for by strength of hand the LORD brought you out from this place; there shall no leavened bread be eaten.	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם זְכוֹר אֶת-הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יָצָאתֶם מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים כִּי בְחֹזֶק יָד הוֹצִיא יְהוָה אֶתְכֶם מִזֶּה וְלֹא יֵאָכֵל חֶמֶץ:	3
4	This day ye go forth in the month Abib.	הַיּוֹם אַתֶּם יֹצְאִים בַּחֹדֶשׁ הָאֲבִיב: יוֹמָא דִּין אַתּוֹן נִפְקִין בִּנְרָחָא דְאַבִּיבָא:	4
5	And it shall be when the LORD shall bring thee into the land of the Canaanite, and the Hittite, and the Amorite, and the Hivite, and the Jebusite, which He swore unto thy fathers to give thee, a land flowing with milk and honey, that thou shalt keep this service in this month.	וְהָיָה כִּי-יְבִיאֲנִי יְהוָה אֶל-אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֲמֹרִי וְהַחִיטִי וְהַיְבוּסִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאֲבוֹתֶיךָ לֵאמֹר לְךָ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ וְעָבַדְתָּ אֶת-יְהוָה עֲבָדָה הַזֹּאת בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה:	5

- (49) תורה אחת וגו'. להשוות גר לאזרח אף לשאר מצוות שבתורה (מכילתא שם):
- (2) פטר כל רחם. שפתח את הרחם תחלה, כמו פטר מים ראשית מדון (משלי יז, יד). וכן יפקירו דָּפָקָה (תהלים כב, ח) יפתחו שפתיים: לי הוא. לעצמי קניתי, ע"י שהכיתי צבורי מצרים:
- (3) זכור את היום הזה. למד, שמזכירין יציאת מצרים בכל יום:
- (4) בחדש האביב. וכי לא היינו יודעין צאיזה חדש יצא, אלא כך אמר להם, ראו חסד שגמלכם, שהוציא אתכם בחדש שהוא פֶּטֶר לנאת, לא חמה, ולא זנה, ולא גשמים, וכן הוא אומר מוציא יָסִירִים צְפוּשָׁלוֹת (תהלים סח, ז), חֶדֶשׁ שהוא כשר לנאת:
- (5) אל ארץ הכנעני וגו'. אע"פ שלא מנה אלא חמשה עממין, כל שצעה גוים צמשמע (תנחומא צא יב), שכולן בכלל כנעני הם, ואחת ממשפחת כנען היתה שלא נקרא לה שם, אלא כנעני: נשבע לאבתך וגו'. צאצרה הוא אומר, ציוס שהוא קרבת ה' אֵת אֶצְרָם וגו' (בראשית טו, יח), וצינחק הוא אומר גור צֶאֱרָץ הֹאֵאת וגו' (שם כו, ג), וציעקב הוא אומר דָּאֶרֶץ אֲשֶׁר אָסֶה שָׂבַע עֲלֶיהָ וגו' (שם כח, יג): זבת חלב ודבש. חלב צא מן העזים, והדבש צא מן התמרים ומן התאנים (רש"י

<p>6 Seven days thou shalt eat unleavened bread, and in the seventh day shall be a feast to the LORD.</p>	<p>שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מִצֶּת וּבִיּוֹם הַשְּׁבִיעִי חַג לַיהוָה:</p> <p>שִׁבְעָא יוֹמִין תִּיכּוֹל פִּטִּירָא וּבִיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה חַגָּא קֳדָם יי:</p>	<p>6 שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מִצֶּת וּבִיּוֹם הַשְּׁבִיעִי חַג לַיהוָה:</p>
<p>7 Unleavened bread shall be eaten throughout the seven days; and there shall no leavened bread be seen with thee, neither shall there be leaven seen with thee, in all thy borders.</p>	<p>מִצּוֹת יֹאכַל אֶת שִׁבְעַת הַיָּמִים וְלֹא-יֵרָאָה לָךְ חֲמֵץ וְלֹא-יֵרָאָה לָךְ שָׂאֵר בְּכָל-גְּבֻלָּךְ:</p> <p>פִּטִּירָא יתאכיל ית שבעא יומין ולא יתחזי לך חמיע ולא יתחזי לך חמיר בכל תחומך:</p>	<p>7 מִצּוֹת יֹאכַל אֶת שִׁבְעַת הַיָּמִים וְלֹא-יֵרָאָה לָךְ חֲמֵץ וְלֹא-יֵרָאָה לָךְ שָׂאֵר בְּכָל-גְּבֻלָּךְ:</p>
<p>8 And thou shalt tell thy son in that day, saying: It is because of that which the LORD did for me when I came forth out of Egypt.</p>	<p>וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְהוָה לִי בְצֵאתִי מִמִּצְרַיִם:</p> <p>ותחזי לבךך ביום ההוא למימר בדיל דא עבד יי לי במפקי ממצרים:</p>	<p>8 וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְהוָה לִי בְצֵאתִי מִמִּצְרַיִם:</p>
<p>9 And it shall be for a sign unto thee upon thy hand, and for a memorial between thine eyes, that the law of the LORD may be in thy mouth; for with a strong hand hath the LORD brought thee out of Egypt.</p>	<p>וְהָיָה לָךְ לְאוֹת עַל-יָדְךָ וּלְזִכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת יְהוָה בְּפִיךָ כִּי בְיָד חֲזָקָה הוֹצֵאָה יְהוָה מִמִּצְרַיִם:</p> <p>ויהי לך לאות על ידך ולזכרון בין עיניך בדיל דתהי אורייתא דיי בפומך ארי ביד תקיפא אפקך יי ממצרים:</p>	<p>9 וְהָיָה לָךְ לְאוֹת עַל-יָדְךָ וּלְזִכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת יְהוָה בְּפִיךָ כִּי בְיָד חֲזָקָה הוֹצֵאָה יְהוָה מִמִּצְרַיִם:</p>
<p>10 Thou shalt therefore keep this ordinance in its season from year to year.</p>	<p>וְשָׁמַרְתָּ אֶת-הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֲדָהּ מִיָּמִים יְמִימָה: (פ) מִזְמָן לְזִמָּן:</p> <p>ותשר ית קימא הדין בזמניה מזמן לזמן:</p>	<p>10 וְשָׁמַרְתָּ אֶת-הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֲדָהּ מִיָּמִים יְמִימָה: (פ)</p>
<p>11 And it shall be when the LORD shall bring thee into the land of the Canaanite, as He swore unto thee and to thy fathers, and shall give it thee,</p>	<p>וְהָיָה כִּי-יָבֹאֲךָ יְהוָה אֶל-אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָךְ וּלְאַבְתָּיִךָ וְנָתַתָּה לָךְ:</p> <p>ויהי ארי ועילנך יי לארע כנענאי כמא דשנים לך ולאבתך ונתנה לך:</p>	<p>11 וְהָיָה כִּי-יָבֹאֲךָ יְהוָה אֶל-אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָךְ וּלְאַבְתָּיִךָ וְנָתַתָּה לָךְ:</p>
<p>12 that thou shalt set apart unto the LORD all that openeth the womb; every firstling that is a male, which thou hast coming of a beast, shall be the LORD's.</p>	<p>וְהָעִבְרָתָה כָּל-פִּטְטֵר-רַחֲמַם לַיהוָה וְכָל-פִּטְטֵר שֹׁגֵר בְּהֶמָּה אֲשֶׁר יִהְיֶה לָךְ הַזִּכָּרִים לַיהוָה:</p> <p>ותעבר כל פתח ולדא קדם יי וכל פתח ולד בעירא דיהון לך דכרין תקדיש קדם יי:</p>	<p>12 וְהָעִבְרָתָה כָּל-פִּטְטֵר-רַחֲמַם לַיהוָה וְכָל-פִּטְטֵר שֹׁגֵר בְּהֶמָּה אֲשֶׁר יִהְיֶה לָךְ הַזִּכָּרִים לַיהוָה:</p>

מגילה (ו): את העבודה הזאת. של פסח (פסחים 15), והלא כבר נאמר למעלה והיה כי תצאו אל הארץ וגו', ולמה חזר ושנאה, צטל דצר שנחשדש זה, צפרשה ראשונה נאמר וקיה כי יאמרו אליכם צניכם מה העצדה הזאת לכם (שמות יב, כו), צצן רשע הכחוצ מדצר שהוליא את עצמו מן הכלל, וכאן והגדת לצנך צצן שאינו יודע לשאול, והכחוצ מלמדך שחפתח לו אתה צצברי אגדה המושכין את הלצ:

(8) בעבור זה. צעצור שאקיים מצותיו, כגון פסח מצה ומרור הללו: עשה ד' לי. רמז חסוצה לצן רשע לומר, עשה ה' לי ולא לך, שאלו היית שם לא היית כדאי ליגאל (מכילתא פ"ו):

(9) והיה לך לאות. יציאת מצרים תהיה לך לאות: על ירך ולזכרון בין עיניך. רוצה לומר, שחכחוצ פרשיות הללו ותקשרם צראש וצורוע: על ירך. יד שמאל, לפיכך ידכה מלא צפרשה שנייה (פסוק טו), לדרוש זה יד שהיא כהה (מכילתא שם מנחות לו):

(10) מימים ימימה. משנה לשנה (שם לו):

(11) והיה כי יבאך. יש מרצותינו שלמדו מכאן, שלא קדשו צכורות הנולדים צמדצר, והאומר קדשו מפרש ציאה זו, אם תקיימיהו צמדצר, תזכו ליכנס לארץ ותקיימיהו שם (מכילתא שם): נשבע לך. והיכן נשבע לך, והציאתי אקכם אל הארץ אשר נשאתי וגו' (שמות ו, ח): ונתנה לך. תהא צעיניך כאילו נתנה לך צו ציוס, ואל תהי צעיניך כירושח אצות (מכילתא פ"ח):

<p>13 And every firstling of an ass thou shalt redeem with a lamb; and if thou wilt not redeem it, then thou shalt break its neck; and all the first-born of man among thy sons shalt thou redeem.</p>	<p>וְכָל-פֶּטֶר חֲמֹר תַּפְדֶּה בֶּשֶׂה וְכָל בּוֹכֶרָא דְחֲמֶרָא תַּפְרוּק בְּאַמְרָא וְאִם לֹא תַּפְרוּק וְתַקְפִּיה וְכָל בּוֹכֶרָא דְאַנְשָׁא בְּבִינְךָ תַּפְדֶּה:</p>	<p>13 וְכָל-פֶּטֶר חֲמֹר תַּפְדֶּה בֶּשֶׂה וְאִם-לֹא תַּפְדֶּה וְעִרְפָתּוֹ וְכָל בְּכוֹר אָדָם בְּבִינְךָ תַּפְדֶּה:</p>
<p>14 And it shall be when thy son asketh thee in time to come, saying: What is this? that thou shalt say unto him: By strength of hand the LORD brought us out from Egypt, from the house of bondage;</p>	<p>וְהָיָה כִּי-יִשְׁאַלְךָ בְּנֶךָ מָחָר לֵאמֹר מַה-זֶּאת וְאַמַּרְתָּ אֵלָיו בְּתֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדָתָא:</p>	<p>מפטיי וְהָיָה כִּי-יִשְׁאַלְךָ בְּנֶךָ מָחָר לֵאמֹר מַה-זֶּאת וְאַמַּרְתָּ אֵלָיו בְּתֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:</p>
<p>15 and it came to pass, when Pharaoh would hardly let us go that the LORD slew all the firstborn in the land of Egypt, both the first-born of man, and the first-born of beast; therefore I sacrifice to the LORD all that openeth the womb, being males; but all the first-born of my sons I redeem.</p>	<p>וַיְהִי כִּי-הִקְשָׁה פַרְעֹה לְשַׁלְּחָנוּ וַיַּהַרְגַּם יְהוָה כָּל-בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכֹר אָדָם וְעַד-בְּכוֹר בְּהֵמָה עַל-כֵּן אֲנִי זֹבֵחַ לַיהוָה כָּל-פֶּטֶר רִחִם הַזְּכָרִים וְכָל-בְּכוֹר בְּנֵי אִפְדָּה:</p>	<p>15 וַיְהִי כִּי-הִקְשָׁה פַרְעֹה לְשַׁלְּחָנוּ וַיַּהַרְגַּם יְהוָה כָּל-בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכֹר אָדָם וְעַד-בְּכוֹר בְּהֵמָה עַל-כֵּן אֲנִי זֹבֵחַ לַיהוָה כָּל-פֶּטֶר רִחִם הַזְּכָרִים וְכָל-בְּכוֹר בְּנֵי אִפְדָּה:</p>
<p>16 And it shall be for a sign upon thy hand, and for frontlets between your eyes; for by strength of hand the LORD brought us forth out of Egypt.'</p>	<p>וְהָיָה לְאוֹת עַל-יָדְכָה וּלְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ כִּי בְּתֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם: (ס)</p>	<p>קו פסוקים וְהָיָה לְאוֹת עַל-יָדְכָה וּלְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ כִּי בְּתֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם: (ס)</p>

The Haftarah is Jeremiah 46:13 - 46:28 on page 210.

(12) והעברת. אין והעזרת אלא לשון הפרשה, וכן הוא אומר והעצקסם את נחלתו לגֹּבֹהוּ (צמדזר כז, ח): שגר בהמה. גָּפֶל, שגרתו אמו ושלחמו בלא עמו, ולמדך הכתוב שהוא קדוש בצבורה לפטור את הצא אחריו, ואף שאינו נפל קרוי שגר, כמו שגר חֶלְפִיךָ, אבל זה לא צא אלא ללמד על הנפל, שהרי כבר כתב כל פטר רחם, ואם תאמר אף בכור בהמה טמאה צממע, צא ופירש במקום אחר צִקְקָךָ וצִלְאָךָ. לשון אחר יש לפרש והעזרת כל פטר רחם, בצבור אדם הכתוב מדבר:

(13) פטר חמור. ולא פטר שאר בהמה טמאה, גזרת הכתוב היא, לפי שנמשלו בכורי מצרים לחמורים, ועוד שסייעו את ישראל צִיָּאתָם ממצרים, (שאיך לך אחד מִיִּשְׂרָאֵל שלא נטל הרבה חמורים) טעונים מכספם ומוהבם של מצרים: תפדה בשב. נותן שה לכהן, ופטר חמור מותר בהנאה והשה חולין ציד כהן: וערפתו. עורפו צוקפין מאחוריו והורגו, הוא הפסיד ממונו של כהן לפיכך יפסיד ממונו (מכילתא פי"ח): וכל בכור אדם בבית תפדה. חמש סלעים פדיונו, קלוב במקום אחר:

(14) כי ישאלך בנך מחר. יש מחר שהיא עכשיו ויש מחר שהוא לאחר זמן, כגון זה, וכגון מָחָר יִאֲמְרוּ צִיָּקְס לְצִיָּנוּ (יהושע כז, כז), דצני גד וצני ראובן: מה זאת. זה תינוק טפס שאינו יודע להעמיק שאלתו, וסותם וסואל מה זאת, וצמקום אחר הוא אומר מָה הַעֲלֵת וְהַקְסִים וְהַמְשָׁקְטִים וגו' (דברים ו, כ), הרי זאת שאלת בן חכם. דצרה תורה כנגד ארבעה צנים, חס, רשע, ושאינו יודע לשאול, והשואל דרך חכמה:

(16) ולטוטפות בין עיניך. תפילין, ועל שם שהם ארבעה צנים קרוין טטפת, טט צִקְפִי שמים, פת צאפריקי שמים (מנהדרין ד:). ומנחם חזרו עס והטף אל דָּרוֹם (יחזקאל כא, ז), אל טטיפו (מכילתא, ו, א), לשון דבור, כמו ולזכרון צין עיניך האמורה צפרשה ראשונה, שהרואה אותם קשורים צין העינים, יזכור הנס וידבר צו:

<p>17 And it came to pass, when Pharaoh had let the people go, that God led them not by the way of the land of the Philistines, although that was near; for God said: 'Lest the people regret when they see war, and they return to Egypt.'</p>	<p>וַיְהִי בִשְׁלַח פַּרְעֹה אֶת־הָעָם וְלֹא־נָתַם אֱלֹהִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב הוּא כִּיֹּאמַר אֱלֹהִים פְּנִי־נַחֲמָם הָעָם בְּרֹאֲתָם מִלַּחְמָה וְשָׁבוּ מִצְרַיִם:</p>	<p>נִהְיָ בִשְׁלַח פַּרְעֹה אֶת־הָעָם וְלֹא־נָתַם אֱלֹהִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב הוּא כִּיֹּאמַר אֱלֹהִים פְּנִי־נַחֲמָם הָעָם בְּרֹאֲתָם מִלַּחְמָה וְשָׁבוּ מִצְרַיִם:</p>
<p>18 But God led the people about, by the way of the wilderness by the Red Sea; and the children of Israel went up armed out of the land of Egypt.</p>	<p>וַיֹּסֶב אֱלֹהִים אֶת־הָעָם דֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר יַם־סוּף וַחֲמִשִּׁים עָלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>וַיֹּסֶב אֱלֹהִים אֶת־הָעָם דֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר יַם־סוּף וַחֲמִשִּׁים עָלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>19 And Moses took the bones of Joseph with him; for he had surely sworn the children of Israel, saying: 'God will surely remember you; and ye shall carry up my bones away hence with you.'</p>	<p>וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־עַצְמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ כִּי הִשְׁבַּע הַשֶּׁבִיעַ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֶּקֶד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהָעִלְיָתָם אֶת־עַצְמוֹתַי מִזֶּה אִתְּכֶם:</p>	<p>וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־עַצְמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ כִּי הִשְׁבַּע הַשֶּׁבִיעַ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֶּקֶד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהָעִלְיָתָם אֶת־עַצְמוֹתַי מִזֶּה אִתְּכֶם:</p>
<p>20 And they took their journey from Succoth, and encamped in Etham, in the edge of the wilderness.</p>	<p>וַיֵּצְאוּ מִסּוּכּוֹת וַיֵּשְׁרוּ בְּאֵיתָם בְּסֹטֶר מִדְבָּרָא:</p>	<p>וַיֵּצְאוּ מִסּוּכּוֹת וַיֵּשְׁרוּ בְּאֵיתָם בְּסֹטֶר מִדְבָּרָא:</p>
<p>21 And the LORD went before them by day in a pillar of cloud, to lead them the way; and by night in a pillar of fire, to give them light; that they might go by day and by night:</p>	<p>וַיֵּי מִדְבָּר קְדָמֵיהוֹן בַּיּוֹמָם בְּעַמּוּדָא דְעָנָנָא לְדַבְּרוּתָהוֹן בְּאוֹרָתָא וּבַלַּיְלָא בְּעַמּוּדָא דְאִישְׁתָּא לְאַנְהָרָא לְהוֹן לְמִיּוֹל בַּיּוֹמָם וּבַלַּיְלָא:</p>	<p>וַיְהִי הַלֵּךְ לַפְּנֵיהֶם יוֹמָם בְּעַמּוּד עָנָן לְנַחֲתָם הַדֶּרֶךְ וּלְיָלָה בְּעַמּוּד אֵשׁ לְהָאִיר לָהֶם לֵלָכֶת יוֹמָם וּלְיָלָה:</p>

(17) ויהי בשלח פרעה וגו' ולא נחם. ולא נהגם, כמו לך נחם את העם (שמות לב, לד), צהלה לך פנה אתך (משלי ו, כב): כי קרוב הוא. ונוח לשוץ צאווה הדרך למצרים. ומדרש אגדה יש הרצה: בראותם מלחמה. כגון מלחמת ויגד העמלקי והקנעני וגו' (במדבר יד, מז), אם הלכו דרך ישר היו חוזרים, ומה אם כשהקיפם דרך מעוקס אמרו נקמה ראש ונשיצה מנצימה, אם הולכים צפשוטה על אחת כמה וכמה (מכילתא פסחא פ"ח). (לפי סדר הכתוב נראה הרשימות מהפכים, ועיין בראש"ם ובצמ"י שוב נכון ע"ז): פן ינחם. יחשבו מחשבה על שיצאו, ויתנו לב לשוץ: (18) ויסב. הסיבס מן הדרך הפשוטה לדרך העקומה: ים סוף. כמו לים סוף. וסוף הוא לשון אגם שגדלים בו קנים, כמו וספס צסוף (שמות ז, ג). קנה וסוף קמלו (ישעיה יט, ו). וחמשים. אין חמושים אלא מזויינים, (לפי שהסיבסן במדבר גרס להס שעלו חמושים, שאלו היה דרך ישוב לא היו מחמושים להס כל מה שצריכין, אלא כאדם שעוצר ממקום למקום וצדעמו לקנות שס מה שיצטרך, אבל כשהוא פורש למדבר צריך לזמן כל הצורך. וכתוב זה לא נכתב כי אם לשבר את האוזן, שלא תאמר, במלחמת עמלק ובמלחמת סיחון ועוג ומדין מהיכן היו להס כלי זיין שהכו ישראל בחרצ. ברש"י ישן) וכן הוא אומר, ואסס פעצרו חמשים (יהושע א, יד), וכן תרגס אונקלוס מנציין, כמו ויצק את תניכיו (בראשית יד, יד) וזריו. דבר אחר חמושים מחמושים, אחד מחמשה יצאו, וארבעה חלקים מתו בשלש ימי אפילה: (19) השבע השביע. השביעס שישציעו לצניהס, למה לא השציע צניו שישאוהו לארץ כנען מיד, כמו שהשציע יעקב, אמר יוסף, אני שליט הייתי במצרים והיה ספוק בידי לעשות, אבל צני לא יניחום מצרים לעשות, לכך השציעס לכשיגאלו ויצאו משס, שישאוהו (מכילתא פ"ח): והעליתם את עצמותי מזה אתכם. לאחיו השציע כן, למדנו שאף עצמות כל השצבים העלו עמהס, שנאמר אתכם: (20) ויסעו מסכות. ציוס השני, שהרי בראשון צאו מרעמסס לסכות:

22	the pillar of cloud by day, and the pillar of fire by night, departed not from before the people.	לֹא יָמִישׁ עַמּוּד הָעָנָן יוֹמָם וְעַמּוּד הָאֵשׁ לַיְלָה לִפְנֵי וְאֵף לֹא עַמּוּדָא דְאִשְׁתָּא בְּלִילִיָּא מִן קֳדָם עָמָא:	22 לֹא־יָמִישׁ עַמּוּד הָעָנָן יוֹמָם וְעַמּוּד הָאֵשׁ לַיְלָה לִפְנֵי וְאֵף לֹא עַמּוּדָא דְאִשְׁתָּא בְּלִילִיָּא מִן קֳדָם עָמָא: הָעָם: (פ)
XIV	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימֹר:	לוי וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימֹר:
2	'Speak unto the children of Israel, that they turn back and encamp before Pi-hahiroth, between Migdol and the sea, before Baal-zephon, over against it shall ye encamp by the sea.	מִלִּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּבוּן וַיִּשְׁרוּן קֳדָם פּוֹם חִירְתָּא בֵּין מִגְדוֹל וּבֵין יָמָא קֳדָם בְּעִיל צָפוֹן לְקַבְלִיָּה תִּשְׁרוּן עַל יָמָא:	2 דִּבֶּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁבוּ וַיִּחַנּוּ לִפְנֵי פִי תַחֲרִית בֵּין מִגְדָּל וּבֵין הַיָּם לִפְנֵי בְעֵל צָפֹן נָכְחוּ תַחֲנוּ עַל־הַיָּם:
3	And Pharaoh will say of the children of Israel: They are entangled in the land, the wilderness hath shut them in.	וַיִּמַּר פַּרְעֹה עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְעִירְבָלִין אֲנוּן בְּאַרְעָא אֶחָד עָלִיהוֹן מַדְבָּרָא:	3 וְאָמַר פַּרְעֹה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִבְכִּים הֵם בְּאַרְצִי סָגַר עֲלֵיהֶם הַמִּדְבָּר:
4	And I will harden Pharaoh's heart, and he shall follow after them; and I will get Me honour upon Pharaoh, and upon all his host; and the Egyptians shall know that I am the LORD.' And they did so.	וְאֶתְקִיף יָת לִבָּא דְּפַרְעֹה וַיִּרְדּוּף בְּתַרְהוֹן וְאֶתְקִיף בְּפַרְעֹה וּבְכָל מִשְׁרָתֵיהּ וַיֵּדְעוּן מִצְרָאִי אֲרִי אֲנִי יְיָ וַעֲבָדוּ כֵן:	4 וַחֲזַקְתִּי אֶת־לִב־פַּרְעֹה וַיִּרְדֹּף אַחֲרֵיהֶם וְאֶפְכַּדָּה בְּפַרְעֹה וּבְכָל־חֵילוֹ וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה וַיַּעֲשׂוּ־כֵן:

(21) לנחתם הדרך. נקוד פתח, שהוא כמו להנחותם, כמו לְרַחֵם־סָבִיב וְלִפְנֵיהֶם (דברים א, לג), שהוא כמו להראותם, אף כאן להנחותם ע"י שליח, ומי הוא השליח, עמוד הענן, והקצ"ה צכצדו מוליכו לפניו, ומכל מקום את עמוד הענן הכין להנחותם על ידו, שהרי על ידי עמוד הענן הם הולכים. עמוד הענן אינו לאורה אלא להורות הדרך:

(22) לא ימיש. הקצ"ה את עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה, מגיד שעמוד הענן משלים לעמוד האש ועמוד האש משלים לעמוד הענן, שעד שלא יסקע זה עולה זה (שבת כג):

(2) וישבו. לאחריהם, לצד מזרים היו מקרצין כל יום השלישי, כדי להטעות את פרעה, שיאמר תועים הם צדך, כמו שנאמר ואמר פרעה לבני ישראל וגו': ויחננו לפני פי החירות. הוא פיתוס, ועכשיו נקרא פי החירות, על שם שנעשו שם בני חורין (מכילתא בשלח פ"א), והם שני סלעים גבוהים זקופים, והגיא שצנייהם קרוי פי הסלעים: לפני בעל צפון. הוא נשאר מכל אלהי מזרים, כדי להטעותן, שיאמרו קשה יראתן (שם), ועליו פירש איוב מִשְׁגִּיא לְגוֹיִם וְיִאֲצֹדֵם (איוב יב, כג):

(3) ואמר פרעה. כשישמע שהם שָׁבִים לאחריהם: לבני ישראל. על בני ישראל. וכן ה' יִחַס לָסֵם, עליכם. אמרי לי אֲחִי הוא (צראשית כ, יג), אמרי עלי: נבכים הם. כלואים ומשוקעים, וצלע"ז שיר"י כמו צִעֲמֶק הַצָּקָא (תהלים פד, ז), מִבְּדֵי נְהִירוֹת (איוב כח, יא), נִבְכִּי יָם (שם לח, טו). נבכים הם, כלואים הם צמדצר, שאין יודעין ללכת ממנו ולהיכן ילכו:

(4) ואכבדה בפרעה. כשהקצ"ה מתנקס צרשעים שמו מתגדל ומתכבד, וכן הוא אומר וְנִשְׁפָּטְתִּי אֹתוֹ וגו', ואחר כך וְהִתְגַּדַּלְתִּי וְהִתְקַדַּשְׁתִּי וְנִזְדַּעַשְׁתִּי וגו' (יחזקאל לח, ככג), ואומר שְׁמִי שֶׁצָּר רָשָׁעִי קָשָׁת, ואחר כך נִזְדַּעַשְׁתִּי וְנִזְדַּעַשְׁתִּי וְנִזְדַּעַשְׁתִּי (תהלים עו, ד), ואומר נִזְדַּעַשְׁתִּי מִשְׁפָּט עָשָׂה (שם ט, יז): בפרעה ובכל חילו. הוא התחיל צעצירה וממנו התחילה הפורענות (מכילתא פ"א): ויעשו כן. להגיד שצחן ששמעו לקול משה, ולא אמרו היאך נתקרב אל רודפינו, אנו צריכים לצרות, אלא אמרו אין לנו אלא דצרי בן עמרם (שם):

<p>And it was told the king of Egypt that the people were fled; and the heart of Pharaoh and of his servants was turned towards the people, and they said: 'What is this we have done, that we have let Israel go from serving us?'</p>	<p>וַיִּגְדַּל לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם כִּי בָרַח הָעָם וַיִּהְיֶה לִּבָּב פֶּרַע וַעֲבָדָיו אֶל-הָעָם וַיֹּאמְרוּ מַה-זֹּאת עֲשִׂינוּ כִּי-שְׁלַחְנוּ אֶת-יִשְׂרָאֵל מֵעֲבָדֵנוּ:</p>	<p>ישראל</p>
<p>And he made ready his chariots, and took his people with him.</p>	<p>וַיַּאֲסֵר אֶת-רֶכְבּוֹ וְאֶת-עַמּוֹ וְטָקִים יָת רַתְּבִיָּה וַיֵּת עִמָּיהָ דִּבֶּר עִמָּיהָ:</p>	<p>6 לקח עמו:</p>
<p>And he took six hundred chosen chariots, and all the chariots of Egypt, and captains over all of them.</p>	<p>וַיִּקַּח שֵׁשׁ-מֵאוֹת רֶכֶב בָּחוּר וְכָל רֶכֶב מִצְרַיִם וְשָׁלֹשׁם עַל-בָּלֹ:</p>	<p>7</p>
<p>And the LORD hardened the heart of Pharaoh king of Egypt, and he pursued after the children of Israel; for the children of Israel went out with a high hand.</p>	<p>וַיִּחַזַּק יְהוָה אֶת-לֵב פֶּרַע מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיִּרְדֹּף אַחֲרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נָפְקִין בְּרִישׁ גָּלִי:</p>	<p>8</p>
<p>And the Egyptians pursued after them, all the horses and chariots of Pharaoh, and his horsemen, and his army, and overtook them encamping by the sea, beside Pi-hahiroth, in front of Baal-zephon.</p>	<p>וַיִּרְדְּפוּ מִצְרָאִי בְּתַרְיָהוֹן וְאֶדְבִּיקוּ יְתָהוֹן כֹּד שָׂרֵן עַל יָמָא כָּל סוֹסוֹת רַתְּבִי פֶּרַע וּפָרְשׁוֹהִי וּמִשְׁרִיתִיהָ עַל פֶּם חִירְתָּא דִּקְדָּם בְּעִיל צָפוֹן:</p>	<p>שני אותם חננים על-הים כל-סוס רכב פרעה ופרשיו וחילו על-פי החירות לפני בעל צפון:</p>

(5) ויגדל למלך מצרים. איקטורין שלח עמהם (מכילתא פ"א), וכיון שהגיעו ימים שקצבו לילך ולשוב, וראו שאינן חוזרין למצרים, צאו והגידו לפרעה ביום הרביעי, ובחמישי ובששי רדפו אחריהם, וליל שביעי ירדו לים, בשחרית אמרו שירה, והוא יום שביעי של פסח, לכך אנו קורין השירה ביום השביעי: ויהפך. נהפך ממה שהיה, שהרי אמר להם קומו אלו מחר עמי (שמות יב, לא), ונהפך לבז עבדיו, שהרי לשעבר היו אומרים לו עד מתי יקהי זה לנו למוקש, ועכשיו נהפכו לרדוף אחריהם בשביל ממונם שהשילום: מעבדנו. מעבוד אותנו:

(6) ויאסר את רכבו. הוא עצמו (מכילתא פ"א): ואת עמו לקח עמו. משקם בדברים, לקינו וגטלו ממונו ושלחנם, בואו עמי, ואני לא אחנהג עמכם כשאר מלכים, דרך שאר מלכים עבדיו קודמין לו במלחמה, ואני אקדים לפניכם, שנאמר ופרעה הקריב, הקריב עצמו מיהר לפני חיילותיו, דרך שאר מלכים ליטול ביזה בראש כמו שיבחר, אני אשנה עמכם בחלק, שנאמר ושלחם עליו:

(7) בחרור. נבחרים, בחר לשון יחיד, כל רכב ורכב שבמנין זה היה בחרור: וכל רכב מצרים. ועמהם כל שאר הרכב, ומהיכן היו הבהמות הללו, אם תאמר משל מצרים, הרי נאמר וימת כל מקנה מצרים (שמות ט, י), ואם תאמר משל ישראל, והלא נאמר וגם מקנהו ילך עמנו (שם י, כו), משל מי היו, מהירא את דבר ה', מכאן היה רבי שמעון אומר, כשר שבמצרים הרוג, טוב שבנחשים רצון את מוחו (מכילתא פ"א): ושלשים על כלו. שריצאות כתרמומו:

(8) ויחזק ה' את לב פרעה. שהיה תולה אם לרדוף אם לאו, וחזק את לבו לרדוף: ביד רמה. בגבורה גבוהה ומפורסמת (מכילתא פ"א):

- 10 And when Pharaoh drew nigh, the children of Israel lifted up their eyes, and, behold, the Egyptians were marching after them; and they were sore afraid; and the children of Israel cried out unto the LORD.
- 11 And they said unto Moses: 'Because there were no graves in Egypt, hast thou taken us away to die in the wilderness? wherefore hast thou dealt thus with us, to bring us forth out of Egypt?
- 12 Is not this the word that we spoke unto thee in Egypt, saying: Let us alone, that we may serve the Egyptians? For it were better for us to serve the Egyptians, than that we should die in the wilderness.'
- 13 And Moses said unto the people: 'Fear ye not, stand still, and see the salvation of the LORD, which He will work for you to-day; for whereas ye have seen the Egyptians to-day, ye shall see them again no more for ever.
- 14 The LORD will fight for you, and ye shall hold your peace.'
- וּפָרַעַה הֶקְרִיב וַיֵּשְׂאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־עֵינֵיהֶם וַהֲנִה מִצְרַיִם נֹסַע אַחֲרֵיהֶם וַיִּירָאוּ מְאֹד וַיִּצְעֲקוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־יְהוָה:
- וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה הַמִּבְלִי אֵין־קְבָרִים בְּמִצְרַיִם לְקַחְתָּנוּ לָמוֹת בַּמִּדְבָּר מִה־זֹּאת עָשִׂיתָ לָנוּ לְהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם:
- הֲלֹא־זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֵלֶיךָ בְּמִצְרַיִם לֵאמֹר חַדְל מִמֶּנּוּ וְנַעֲבֹדָה אֶת־מִצְרַיִם כִּי טוֹב לָנוּ עֲבֹד אֶת־מִצְרַיִם מִמָּוְתָנוּ בַּמִּדְבָּר:
- וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אֲלֵי־יְהוָה הִתְיַצְבוּ וּרְאוּ אֶת־יְשׁוּעַת יְהוָה אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֲשֶׁר רָאִיתֶם אֶת־מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסְפוּ לְרַאֲתָם עוֹד עַד־עוֹלָם:
- וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לָכֶם וְאַתֶּם יְהוָה יִלָּחֶם לָכֶם וְאַתֶּם תִּחַרְשׁוּן: (פ)
- וּפָרַעַה הֶקְרִיב וַיֵּשְׂאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־עֵינֵיהֶם וַהֲנִה מִצְרַיִם נֹסַע אַחֲרֵיהֶם וַיִּירָאוּ מְאֹד וַיִּצְעֲקוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־יְהוָה:
- וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה הַמִּבְלִי אֵין־קְבָרִים בְּמִצְרַיִם לְקַחְתָּנוּ לָמוֹת בַּמִּדְבָּר מִה־זֹּאת עָשִׂיתָ לָנוּ לְהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם:
- הֲלֹא־זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֵלֶיךָ בְּמִצְרַיִם לֵאמֹר חַדְל מִמֶּנּוּ וְנַעֲבֹדָה אֶת־מִצְרַיִם כִּי טוֹב לָנוּ עֲבֹד אֶת־מִצְרַיִם מִמָּוְתָנוּ בַּמִּדְבָּר:
- וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לָכֶם וְאַתֶּם יְהוָה יִלָּחֶם לָכֶם וְאַתֶּם תִּחַרְשׁוּן: (פ)
- וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אֲלֵי־יְהוָה הִתְיַצְבוּ וּרְאוּ אֶת־יְשׁוּעַת יְהוָה אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֲשֶׁר רָאִיתֶם אֶת־מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסְפוּ לְרַאֲתָם עוֹד עַד־עוֹלָם:
- וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לָכֶם וְאַתֶּם יְהוָה יִלָּחֶם לָכֶם וְאַתֶּם תִּחַרְשׁוּן: (פ)

(10) ופרעה הקריב. היה לו לכחצו ופרעה קרצ, מהו הקריצ, הקריצ עזמו ונחמאן לקדם לפניהם, כמו שהחנה עמהם: נסע אחריהם. נלצ אחד כאיש אחד. דבר אחר והנה מנרים נוסע אחריהם, ראו שר של מצרים נוסע מן השמים לעזור למצרים (תנחומא ששלח יג): ויצעקו. תפשו אומנות אבותם (מכילתא פ"ג). באצרהס הוא אומר, אל המקום אלשר עמד שם (בראשית יט, כו). ציחק, לשחצ צעה (שם כד, סג). ציעקצ, ויפגע צמקום (שם כח, יא):

(11) המבלי אין קברים. וכי מחמת חסרון קברים, שאין קברים במצרים ליקבר שם, לקחתנו משם. שיפור פלינאס"א דינו"ן פוש"ש:

(12) אשר דברנו אליך במצרים. והיכן דברו, יראה' עלקס ויפוט (שמות ה, כא מכילתא פ"ג): ממוחננו. מאשר נמות, ואם היה נקוד מלאפוס, (ר"ל חול"ס, כנודע לצעלי דקדוק שקראו חול"ס מלאפוס, ועיין לקמן פרשת יתרו דרש"י פסוק פן יפרוץ) היה נצאר ממתחנו, עכשיו שנקוד צשורק, נצאר מאשר נמות. וכן מי' פן מותנו, שנמות. וכן מי' פן מותי (שמואל-צ יט, יט) דאצשלוס, שאמות. כמו ליום קומי לעד (פניני ג, ח), עד שיצי צשלוס (דברי הימים-צ יח, כו) שאקום שאשוב:

(13) כי אשר ראיתם את מצרים וגו'. מה שראיתם אותם אינו אלא היום, היום הוא שראיתם אותם ולא תוסיפו עוד:

(14) ה' ילחם לכם. צשנלנס, וכן פי' ה' נלסם להם, וכן אס לאל תריצון (איוצ יג, ח), וכן ואלשר דצר לי (בראשית כד, ז), וכן ה' אסם קריצון לצעל (שופטים ו, לא):

<p>15 And the LORD said unto Moses: 'Wherefore criest thou unto Me? speak unto the children of Israel, that they go forward.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מַה־ תַּצְעֲקַ אֵלַי דְּבַר אֶל־בְּנֵי־ יִשְׂרָאֵל וַיֵּסְעוּ:</p>	<p>שלישי יא</p>
<p>16 And lift thou up thy rod, and stretch out thy hand over the sea, and divide it; and the children of Israel shall go into the midst of the sea on dry ground.</p>	<p>וְאֵת טוֹל יַת חוֹטְרְךָ וְאָרִים יַת יָדְךָ עַל יָמָא וּבִזְעָהּ וַיִּיעָלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוֹ יָמָא בִּיבְשָׁתָא:</p>	<p>16 וְאֵתָה הָרַם אֶת־מִטְּךָ וַנִּטָּה אֶת־יָדְךָ עַל־הַיָּם וּבִקְעָהּ וַיָּבֹאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בִּיבָשָׁה:</p>
<p>17 And I, behold, I will harden the hearts of the Egyptians, and they shall go in after them; and I will get Me honour upon Pharaoh, and upon all his host, upon his chariots, and upon his horsemen.</p>	<p>וְאֵנָּה הֶאֱנַח מִתְקִיף יַת לְבָא דְּמִצְרָאִי וַיִּיעָלוּ בְּתַרְיָהוֹן וְאֶת־יִשְׂרָאֵל בְּפָרְעָה וּבְכָל מִשְׁרִיתָיָה בְּרֶתְכוּהִי וּבְכָפְרָשׁוּהִי:</p>	<p>17 וְאֲנִי הִנְנִי מַחְזֵק אֶת־לֵב מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם וְאֶפְכָּדָה בְּפָרְעָה וּבְכָל־חִילוֹ בְּרֶכְבּוֹ וּבְכָפְרָשָׁיו:</p>
<p>18 And the Egyptians shall know that I am the LORD, when I have gotten Me honour upon Pharaoh, upon his chariots, and upon his horsemen.'</p>	<p>וַיֵּדְעוּ מִצְרָאִי אֲרִי אֵנָּה יְיָ בְּאֶת־תִּקְרוּתִי בְּפָרְעָה בְּרֶתְכוּהִי וּבְכָפְרָשׁוּהִי:</p>	<p>18 וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה בְּהַפְכֹּדִי בְּפָרְעָה בְּרֶכְבּוֹ וּבְכָפְרָשָׁיו:</p>
<p>19 And the angel of God, who went before the camp of Israel, removed and went behind them; and the pillar of cloud removed from before them, and stood behind them;</p>	<p>וַנִּטַּל מִלְּאֲכָא דִּינָּה דְּמַדְבַּר קֳדָם מִשְׁרִיתָא דִּי־יִשְׂרָאֵל וְאֶתָּא מִבְּתַרְיָהוֹן וַנִּטַּל עִמּוּדָא דְּעֻנָּא מִן קֳדָמִיהוֹן וּשְׁתָּא מִבְּתַרְיָהוֹן:</p>	<p>19 וַיֵּסַע מִלְּאֲכָה הָאֱלֹהִים הַהִלֵּךְ לִפְנֵי מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיִּהְיֶה מֵאַחֲרֵיהֶם וַיֵּסַע עִמּוּד הָעָנָן מִפְּנֵיהֶם וַיַּעֲמֵד מֵאַחֲרֵיהֶם:</p>
<p>20 and it came between the camp of Egypt and the camp of Israel; and there was the cloud and the darkness here, yet gave it light by night there; and the one came not near the other all the night.</p>	<p>וַעֲלָא בֵּין מִשְׁרִיתָא דְּמִצְרָאִי וּבֵין מִשְׁרִיתָא דִּי־יִשְׂרָאֵל וַהֲוָה עֻנָּא וְקִבְלָא לְמִצְרָאִי וּלְיִשְׂרָאֵל נֹהַר כָּל לַיְלָא וְלֹא אֶתְקַרְבוּ דִּין לְוַת דִּין כָּל לַיְלָא:</p>	<p>20 וַיָּבֹא בֵּין מַחֲנֵה מִצְרַיִם וּבֵין מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הָעָנָן וַהֲחֹשֶׁךְ וַיָּאָר אֶת־הַלַּיְלָה וְלֹא־ קָרַב זֶה אֶל־זֶה כָּל־הַלַּיְלָה:</p>

(15) מה תצעק אלי. למדנו, שהיה משה עומד ומתפלל, אמר לו הקד"ש, לא עת עתה להאריך בתפלה, שישראל נחונין בצרה. דבר אחר מה תצעק אלי, עלי הדבר חלוי ולא עליך, כמ"ש להלן, על בני ועל פעל ידי תִּקְוִי (ישעיה מה, יא): דבר אל בני ישראל ויסעו. אין להם אלא ליסע, שאין הים עומד בפניהם, כדאי זכות אבותיהם, והם, והאמונה שהאמינו כי וינא, לקרוע להם הים (מכילתא פ"ג):

(19) וילך מאחריהם. להצדיל בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל, ולקבל חסם ובלִיִּסְטְרָאוֹת של מצרים. בכל מקום הוא אומר מלאך ה', וכאן מלאך האלהים, אין אלהים בכל מקום אלא דין, מלמד שהיו ישראל נחונין בדין צאומה שעה, אם להנצל אם להאבד עם מצרים: ויסע עמוד הענן. כשחשיכה, והשלים עמוד הענן את המחנה לעמוד האש, לא נסתלק הענן כמו שהיה רגיל להסתלק ערבית לגמרי, אלא נסע והלך לו מאחריהם, להחשיך למצרים:

(20) ויבא בין מחנה מצרים. משל למהלך דרך וצנו מהלך לפניו, צאו לסטים לשבותו, נטלו מלפניו ונתנו לאחוריו, צא ואז מאחוריו, נתנו לפניו, צאו לסטים לפניו וזאבים מאחוריו, נתנו על זרועו ונלחם בהם. כך וְאֵנָּה תִּקְוִי לְאֶפְרַיִם קָחַם עַל זְלוּעָתָיו (הושע יא, ג): ויהי הענן והחשך. למצרים: ויאר. עמוד האש את הלילה לישראל, והלך לפניו כדרכו

- 21 And Moses stretched out his hand over the sea; and the LORD caused the sea to go back by a strong east wind all the night, and made the sea dry land, and the waters were divided.
- 22 And the children of Israel went into the midst of the sea upon the dry ground; and the waters were a wall unto them on their right hand, and on their left.
- 23 And the Egyptians pursued, and went in after them into the midst of the sea, all Pharaoh's horses, his chariots, and his horsemen.
- 24 And it came to pass in the morning watch, that the LORD looked forth upon the host of the Egyptians through the pillar of fire and of cloud, and discomfited the host of the Egyptians.
- 25 And He took off their chariot wheels, and made them to drive heavily; so that the Egyptians said: 'Let us flee from the face of Israel; for the LORD fighteth for them against the Egyptians.'
- וַיִּטֵּשׁ מֹשֶׁה אֶת-יָדוֹ עַל-הַיָּם וַיִּנְחַלֵּךְ יְהוָה אֶת-הַיָּם בְּרוּחַ קְדוֹמָא קָדִים עֹזָה כָּל-הַלַּיְלָה וַיִּגָּשׁ אֶת-הַיָּם לַחֲרֹבָה וַיִּבָּקְעוּ הַמַּיִם:
- וַיָּבֹאוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבֶּשֶׁה וְהַמַּיִם לְהֵם חוֹמָה מִיְּמִינֵם וּמִשְׁמָאלֵם:
- וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם כָּל סוֹסֵי פָרְעֹה וּפָרָשָׁיו אֶל-תּוֹךְ הַיָּם:
- וַיְהִי בְּאֲשַׁמְרַת הַבֹּקֶר וַיִּשְׁקֹף יְהוָה אֶל-מַחֲנֵה מִצְרַיִם בַּעֲמוּד אֵשׁ וְעָנָן וַיִּהְיֶה אֵת מַחֲנֵה מִצְרַיִם:
- וַאֲעֲדֵי יָת גִּלְגָּלִי רַתְּבִיהוֹן וּמִדְּבָרֵין לְהוֹן בְּתֻקוֹף וַאֲמָרוּ מִצְרָאִי נִעְרוֹק מִן-יָדֵם יִשְׂרָאֵל אֲרִי דָא הִיא גְבוּרְתָא דִּי דַּעֲבַד לְהוֹן קָרְבִין בְּמִצְרַיִם:

ללכת כל הלילה, והחשך של ערפל ללד מזרים: ולא קרב זה אל זה. מחנה אל מחנה (מכילתא פ"ד):

(21) ברוח קדים עזה. צרוח קדים שהיא עזה שצרוחות, הוא הרוח שהקצ"ה נפרע צה מן הרשעים, שנאמר קרוח קדים אפיס (ירמ' יז, יז) יצא קדים רוח ה' (הושע יג, טו), רוח הקדים שצרך בלצ ימים (יחזקאל כז, כו), הנה צרוחו הקשה ציוס קדים (ישעיה כז, ח): ויבקעו המים. כל מים שצעולם (מכילתא פ"ד):

(23) כל סוס פרעה. וכי סוס אחד היה, אלא מגיד שאין כולם חסובין לפני המקום אלא כסוס אחד:

(24) באשמרת הבוקר. שלשת חלקי הלילה קרוין אשמורת, ואותה שלפני הצקר קורא אשמורת הצוקר (צרכות ג.). ואומר אני, לפי שהלילה חלוק למשמרות שיר של מלאכי השרת, כת אחר כת לשלשה חלקים, לכך קרוי אשמורת, וזהו שתרסם אונקלס מטרת: וישקף. ויצט, כלומר פנה אליהם להשחיתם. ותרגומו ואקספי, אף הוא לשון הצטה, כמו שדה צפים (צמדצ כג, יד), לתקל כחותה: בעמוד אש וענן. עמוד ענן יורד ועושה אותו כטיט, ועמוד אש מרתחו, וטלפי סוסיהם משתמטות (מכילתא פ"ה): ויהם. לשון מהומה, אשטורד"יטון צלע"וערצבם, נטל סגניות שלהם. ושנינו צפרקיר"ר אליעזר צנו של ר' יוסי הגלילי, כל מקום שנאמר צו מהומה, הרעשת קול הוא, וזה אצל כללן, ויגרעם ה' צקול גדול וגו' על פלשתיים ויהם (שמואל א' ז, י):

(25) ויסר את אופן מרכבותיו. מכה האש נשרפו הגלגלים, והמרכבות נגררות, והיושבים צהם נעים ואצריהן מתפרקין: וינהגוהו בכבדות. צנהגה שהיא כצדה וקשה להם, צמדה שמדדו וינצד לצו הוא ויעצדיו (שמות ט, לד), אף כאן וינהגוהו צכצדות: נלחם להם במצרים. צמריים. דבר אחר צמריים, צארץ צמריים, שכשם שאלו לוקים על הים, כך לוקים אותם שנשאר צמריים:

<p>26 And the LORD said unto Moses: 'Stretch out thy hand over the sea, that the waters may come back upon the Egyptians, upon their chariots, and upon their horsemen.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נְטֵה אֶת־יָדְךָ עַל־הַיָּם וַיָּשָׁבוּ הַמַּיִם עַל־מִצְרַיִם עַל־רֶכֶבָם וְעַל־פָּרָשֵׁיָם:</p>	<p>רצעי</p>
<p>27 And Moses stretched forth his hand over the sea, and the sea returned to its strength when the morning appeared; and the Egyptians fled against it; and the LORD overthrew the Egyptians in the midst of the sea.</p>	<p>וַיִּטֵּ מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַיָּם וַיָּשָׁב הַיָּם לִפְנֹת בְּקֹר־לְאַיְתָנֹו וּמִצְרַיִם נָסִים לִקְרָאתֹו וַיַּנְעֶר יְהוָה אֶת־מִצְרַיִם בְּתוֹךְ הַיָּם:</p>	<p>27</p>
<p>28 And the waters returned, and covered the chariots, and the horsemen, even all the host of Pharaoh that went in after them into the sea; there remained not so much as one of them.</p>	<p>וַיָּשָׁבוּ הַמַּיִם וַיִּכְסּוּ אֶת־הָרֶכֶב וְאֶת־הַפָּרָשִׁים לְכָל חֵיל פְּרֹעֶה הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם בַּיָּם לֹא־נִשְׁאַר בָּהֶם עַד־אֶחָד:</p>	<p>28</p>
<p>29 But the children of Israel walked upon dry land in the midst of the sea; and the waters were a wall unto them on their right hand, and on their left.</p>	<p>וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בִּיבֹשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם וְתַמִּיּוֹם לָהֶם חֹמָה מִיְּמִינָם וּמִשְׁמָאלָם:</p>	<p>29</p>
<p>30 Thus the LORD saved Israel that day out of the hand of the Egyptians; and Israel saw the Egyptians dead upon the sea-shore.</p>	<p>וַיֹּשַׁע יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־מִצְרַיִם מֵת עַל־שַׁפַּת הַיָּם:</p>	<p>30</p>
<p>31 And Israel saw the great work which the LORD did upon the Egyptians, and the people feared the LORD; and they believed in the LORD, and in His servant Moses.</p>	<p>וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה בְּמִצְרַיִם וַיִּירָאוּ הָעָם אֶת־יְהוָה וַיֵּאֱמִינוּ בִּיהוָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ: (פ)</p>	<p>31</p>

(26) וישובו המים. שזופים ועומדים כחומה, ישונו למקומם ויכסו על מצרים:
(27) לפנות בקר. לעת שהזקוק פונה לנצל: לאיחנו. למקפד הראשון: נסים לקראתו. שהיו מהוממים ומטורפים ורצין לקראת המים: וינער ה'. כאדם שמנער את הקדירה והופך העליון למטה והמתחון למעלה, כך היו עולין ויורדין ומשמרין צים, ונתן הקצ"ה צהם חיות לקבל היסורין: וינער. ושיניק, והוא לשון טרוף בלשון ארמי. והרבה יש במדרש אגדה:
(28) ויכסו את הרכב וגו' לכל חיל פרעה. כך דרך המקראות לכתוב למ"ד יתירה, כמו לָכָל פְּלִי וְסַעֲשֶׂה נְחֻשֶׁת (שמות כו, ג), וכן לָכָל פְּלִי הַמִּשְׁקָן, בָּל עֲצָדָהוּ (שם יט), וַיִּמְלֹךְ וַיִּמְלִיכֵם לָכָל פְּלִיָּהֶם, ואינה אלא תקון לשון:
(30) וירא ישראל את מצרים מת. שפלטן היס על שפתו, כדי שלא יאמרו ישראל, כשם שאנו עולים מלד זה, כך הם עולין מלד אחר רחוק ממנו, וירדפו אחרינו:
(31) את ה' הגדולה. את הגבורה הגדולה שעשתה ידו של הקצ"ה. והרבה לשונות נופלין על לשון יד, וכולן לשון יד ממש הן, והמפרשו יתקן הלשון אחר ענין הדבור:

For brevity, all notes of breaks in the Song of the Sea are omitted. For the proper formatting for this passage, see page 204.

XV	<p>Then sang Moses and the children of Israel this song unto the LORD, and spoke, saying: I will sing unto the LORD, for He is highly exalted; The horse and his rider hath He thrown into the sea.</p>	<p>בְּכֵן שָׁבַח מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יְת תּוֹשְׁבַחָתָא הָדָא קִדְּם יי וְאָמְרוּ לְמִימַר נִשְׁבַּח וְנוֹדִי קִדְּם יי אֲרִי אֶתְנָאֵי עַל גִּיּוֹתֵנָא וְגִיּוֹתָא דִּילֵיהּ הִיא סוּסָא וְרִכְבָּיָה רָמָא בִּימָא:</p>	<p>אֲז יִשִּׁיר-מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת- הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר אֲשִׁירָה לַיהוָה כִּי-גָאָה גָּאָה סוֹס וְרִכְבּוֹ רָמָה בַּיָּם:</p>	XV
2	<p>The LORD is my strength and song, And He is become my salvation; This is my God, and I will glorify Him; My father's God, and I will exalt Him.</p>	<p>תּוֹקְפִי וְתוֹשְׁבַחָתִי דְּחִילָא יי אָמַר בְּמִימְרֵיהּ וְהוּהּ לִי לְפָרִיק דִּין אֱלֹהֵי וְאֶבְנֵי לִיה מְקַדֵּשׁ אֱלֹהָא דְאַבְהָתִי וְאַפְלַח קְדָמוּהִי:</p>	<p>עֲזִי וְזִמְרַתִּי יְהוָה-לִי לִישׁוּעָה זֶה אֱלֹהֵי וְאַנְהוּ אֱלֹהֵי אָבִי וְאֶרְמָמְנָהּ:</p>	2

(1) אז ישיר משה. אז כשראה הנס, עלה בלבו שישיר שירה. וכן אז ידבר יהושע (יהושע י, יב). וכן יצית יעשה לבח פרעה (מלכים-א ז, ח), חשב בלבו שיעשה לה. אף כאן ישיר, אמר לו לבו שישיר, וכן עשה, ויאמרו לאמר אשירה לה'. וכן זיהושע כשראה הנס, אמר לו לבו שידבר, וכן עשה, ויאמר לעיני ישראל. וכן שירת הבאר, שפתח בה אז ישיר ישראל (במדבר כא, יז), פירש אחריו עלי דבר עניו לה. אז יצנה שלמה צמא (מלכים-א יא, ז), פירש בו חכמי ישראל שבקש לבנות ולא צנה, למדנו שהיו"ד על שם המחשבה נאמרה, זה ליישב פשוטו. אבל מדרשו אמרו רז"ל, מכאן רמז לתחיית המתים מן החורה, וכן בכלל, חוץ משל שלמה שפירשוהו בקש לבנות ולא צנה. ואין לומר וליישב לשון הזה כשאר דברים הנכתבים בלשון עתיד וכן מיד, כגון קָבַח יַעֲקֹב אֵיזֹב (איוב א, ה), על פי ה' יִצְנו (במדבר ט, כג), וַיֵּשֶׁר יַהֲשֵׁר יְהוָה הָעָקֹב, לפי שהן דבר ההווה תמיד, ונופל בו בין לשון עתיד ובין לשון עבר, אבל זה שלא היה אלא לשעה, אינו יכול לישבו בלשון הזה: כי גאה גאה. כתרנומו. (דבר אחר, בא הכפל לומר שעשה דבר שאי אפשר לבשר ודם לעשות, כשהוא נלחם בחזירו ומתגבר עליו, מפילו מן הסוס, וכאן סוס ורוכבו רמה צים, וכל שאי אפשר לעשות על ידי זולתו נופל בו לשון גאות, כמו כי גאות עָשָׂה (ישעיה יב, ה), וכן כל השירה תמצא כפולה, עזי וזמרת יה ויהי לי ישועה, ה' איש מלחמה ה' שמו, וכן כולם. ברשי"י יסן). דבר אחר כי גאה גאה, על כל השירות וכל מה שאקלם בו, עוד יש בו חוספת, ולא כמדת בשר ודם, שמקלסין אותו ואין בו: סוס ורכבו. שניהם קשורים זה בזה, והמים מעלין אותם לרום ומורידין אותם לעומק ואין נפרדין: רמזה. השליך, וכן וקמיו לגא לאפון נוקא (דניאל ג, כא). ומדרש אגדה, כתוב אחד אומר רמה, וכתוב אחד אומר ירה, מלמד שהיו עולין לרום ויורדין לתהום, כמו מי ירה אָפֶן פְּקָה (איוב ו, ו), מלמעלה למטה:

(2) עזי וזמרת יה. אונקלוס תרגם תוקפי ותשבחתי, עזי כמו עזי בשור"ק, וזמרת כמו וזמרת, ואני תמה על לשון המקרא, שאין לך כמוהו בנקודתו במקרא, אלא בשלשה מקומות שהוא סמוך אלל וזמרת, וכל שאר מקומות נקוד שור"ק, ה' עֲזִי וְעֲזִי (ירמיה טז, יט), עֲזִי אֱלִיף אֶתְמַרְהָ (תהלים נט, י), וכן כל תיבה בת שתי אותיות הנקודה מלאפ"ס, כשהיא מארכת באות שלישי ואין השניה (בש"א) בחטף, הראשונה נקודה בשור"ק. כגון עז עזי, רוק רוקי, חק חקי, על עולו, יסור עולו, כל כלו, ושלישים על כלו. ואלו שלשה עזי וזמרת, של כאן ושל ישעיה ושל תהלים, נקודה בחטף קמ"ץ, ועוד אין באחד מהם כתוב וזמרת, אלא וזמרת, וכלם סמוך להם ויהי לי ישועה. לכך אני אומר ליישב לשון המקרא, שאין עזי כמו עזי, ולא וזמרת כמו וזמרת, אלא עזי שם דבר הוא, כמו היִצְצִי בְּשָׁמַיִם (שם קכג, א), שְׁכֵנִי בְּחַגְוִי סָלַע (עובדיה א, ג), שְׁכֵנִי סָנָה (דברים לג, טז). וזהו השבח, עזי וזמרת יה, הוא היה לי ישועה, וזמרת דבוק הוא לתיבת ה', כמו לְעֶזְרָתִי ה' (שופטים ה, כג), בְּעֶזְרָתִי ה' (ישעיה ט, יח), על דְּבָרַת צְנִי הָאֵדָם (קהלת ג, יח). ולשון וזמרת, לשון לא תִּמְוֹר (ויקרא כה, ד), וְיָמִיר עֲרִיזִים (ישעיה כה, ה), לשון כסות וכרייתה, עוזו ונקמתו של אלהינו היה לנו ישועה. ואל תתמה על לשון ויהי, שלא נאמר היה, שיש לנו מקראות מדברים בלשון זה, וזה דוגמתו, אֵת קִירוֹת הַצִּיָּת סָבִיב לְהִיכָל וְלְדַבְרֵי וַיַּעֲשֶׂה לָּעוֹת סָבִיב (מלכים-א ה, ה), היה לו לומר עשה ללעות סביב. וכן וַיִּגְזֵר יִשְׂרָאֵל הַיֹּשְׁבִים בְּעָרֵי יְהוּדָה וַיִּמְלֹךְ עֲלֵיהֶם חֲמֵשָׁה (דברי הימים-ב י, יז), היה לו לומר מלך עליהם חמשה. מִצְלָתִי יִלְכֶּתִי ה' וְגו' וַיִּשְׁחָטֵם (במדבר יד, טז), היה לו לומר שחטם. וְהַיֹּשְׁבִים אֲשֶׁר שָׁלַח מֹשֶׁה וְגו' וַיִּמָּתוּ (שם לו"ז), מתו היה לו לומר.

3	The LORD is a man of war, The LORD is His name.	יְהוָה אִישׁ מִלְחָמָה יְהוָה שְׁמוֹ: יְיָ מֵאֲרִי נִצָּחַן קָרְבֵּיא יְיָ שְׁמִיהָ:	יְהוָה אִישׁ מִלְחָמָה יְהוָה שְׁמוֹ:
4	Pharaoh's chariots and his host hath He cast into the sea, And his chosen captains are sunk in the Red Sea.	מִרְכָּבֹת פָּרְעֹה וַחֲיָלָו יָרָה בָּיָם וּמִבְחָר שְׁלִשְׁוֹ טָבְעוּ בַיָּם-סוּף:	מִרְכָּבֹת פָּרְעֹה וַחֲיָלָו יָרָה בָּיָם וּמִבְחָר שְׁלִשְׁוֹ טָבְעוּ בַיָּם-סוּף:
5	The deeps cover them— They went down into the depths like a stone.	תַּהֲמַת יַכְסִּימוּ יָרְדוּ בַּמְצוֹלֹת כְּמוֹ-אָבֶן:	תַּהֲמַת יַכְסִּימוּ יָרְדוּ בַּמְצוֹלֹת כְּמוֹ-אָבֶן:
6	Thy right hand, O LORD, glorious in power, Thy right hand, O LORD, dasheth in pieces the enemy.	יְמִינֶךָ יְהוָה נֶאֱדָרִי בַכָּח יְמִינֶךָ יְהוָה תִּרְעֵץ אוֹיֵב:	יְמִינֶךָ יְהוָה נֶאֱדָרִי בַכָּח יְמִינֶךָ יְהוָה תִּרְעֵץ אוֹיֵב:
7	And in the greatness of Thine excellency Thou overthrowest them that rise up against Thee; Thou sendest forth Thy wrath, it consumeth them as stubble.	וּבְסִגְי תוֹקֶפֶךָ תִּבְרָתְנוֹן לְדָקְמוֹ עַל עֲמֻד שְׁלַחַת רִיגוֹן שִׁי צִינּוֹן כְּנוֹרָא לְקֶשֶׁא:	וּבְרָב גְּאוֹנֶךָ תִּתְרַס קִמְיֶךָ תִּשְׁלַח חֲרֹנֶךָ יֹאכְלֵמוֹ כֶּקֶשׁ:

וְאֶשֶׁר לֹא שָׁם לָצוֹ אֶל דְּבַר ה' וַיַּעַז (שמות ט, כא), הִיא לוֹ לומר עַז: זֶה אֵלֶּי. כַּכְּדוֹד נִגְלָה עֲלֵיהֶם וְהָיוּ מֵרָאִי אֹתוֹ בְּאֶצְבַּע, רֹאשֶׁהָ שִׁפְחָה עַל הַיָּם מֵהָ שְׁלֹא רָאוּ נִצְיָאִים: וְאֵנֶה. אֲנוּקְלוֹם תִּרְגֵּם לִשׁוֹן נוֹה, נוֹה שְׁלֵטָן (יִשְׁעִיָּה לֵג, כ), לְנוֹה צֶאֱן (שִׁם סָה, י). דְּבַר אַחֵר וְאֵנֶה, לִשׁוֹן נוֹי, אֶסְפֵּר נוֹי וְשִׁבְחוֹ לְבָאֵי עוֹלָם, כְּגוֹן מֵהָ לִדְבָר מְלֹד, לְדוֹי נָח וְאֶלֹד (שִׁיר הַשִּׁירִים ה, טי), וְכָל הַעֲנִין: אֱלֹהֵי אֲבִי. הוּא זֶה, וְאֵרֹמְמָנֵהוּ. אֱלֹהֵי אֲבִי, לֹא אֲנִי תַחֲלַת הַקְדוּשָׁה, אֲלֵא מוֹחֲזָקָה וְעוֹמְדָה לִי הַקְדוּשָׁה, וְאֵלֵהוּמוֹ עַלִי מִימֵי אֲבוֹתֵי:

(3) ד' אִישׁ מִלְחָמָה. כְּעַל מִלְחָמָה, כְּמוֹ אִישׁ נֶעֱמִי (רות א, ג), וְכָל אִישׁ וְאִישׁ מִתּוֹרְגָמִין כְּעַל, וְכָן וְכָן וְכָיִיתָ לְאִישׁ (מִלְכִּים-א ז, ז), לִגְדוֹר: ד' שְׁמוֹ. מִלְחָמוֹתָיו לֹא כְּכִלֵי זִינָן, אֲלֵא בְשִׁמּוֹ הוּא נִלְחָם, כְּמוֹ שֶׁאֵמַר דּוֹד וְאֶנְכִי צָא אֶלְיָךְ צָשָׁם ה' נֶצְחָוֹת (שְׁמוּאֵל-א יז, מה). דְּבַר אַחֵר ה' שְׁמוֹ, אֵף בְּשִׁפְחָה שֶׁהוּא נִלְחָם וְנוֹקֵם מֵאוֹיְבָיו, אֹתוֹ הוּא בְּמַדְמוֹ לִרְחֹם עַל בְּרוּאָיו וְלִזְנוֹן אֵת כָּל בָּאֵי עוֹלָם, וְלֹא כְּמַדְמַת מִלְכֵי אֲדָמָה, כִּשֶׁהוּא עוֹסֵק בְּמִלְחָמָה פּוֹנֵה עֲזָמוֹ מִכָּל עַסְקִים, וְאֵין צוֹ כֹּחַ לַעֲשׂוֹת וְזוֹ:
(4) יִרְהָ בָיָם. שְׂדֵי צִינָא, שְׂדֵי לִשׁוֹן יִרְיָה. וְכָן הוּא אֹמֵר אֲנִי יִרְהָ (שְׁמוֹת יט, יג), אֲנִי אֶשְׁפָּדָה אֶשְׁפָּדָה, וְהִתִּי"ו מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּלוֹ בְּמִקְוֵם הַתַּפְעֵל: וּמִבְחָר. שִׁם דְּבַר, כְּמוֹ מִרְכָּבָה, מִשְׁכָּב, מִקְרָא קִדְשׁ: טָבְעוּ. אֵין טָבְעִיָּה אֲלֵא בְּמִקְוֵם טִיט, כְּמוֹ טָבְעִיָּה צִינָן מְזוּלָה (תְּהִלִּים סט, ג), וַיַּעַז יְרִמְיָהוּ צִיטִיט (יִרְמִיָּה לז, ו). מִכִּילַת פ"ד). מִלְמַד שֶׁנַּעֲשֶׂה הַיָּם טִיט, לְגַמּוֹל לֵהם כְּמַדְמַת שֶׁשֶׁעֲבָדוּ אֵת יִשְׂרָאֵל בְּחוֹמֵר וּבִלְבָנִים:

(5) יִכְסִימוּ. כְּמוֹ יִכְסוּם, וְהִי"ד הַאֲמַנְעִית יִתִּירָה צוֹ, וְדֶרֶךְ מִקְרָאוֹת בְּכָךְ, כְּמוֹ וּבְקֶרֶךְ וְלֵאנֶךְ יִרְצִין (דְּבָרִים ח, יד), יִרְוִין מִדְּשֵׁן אֶתְךָ (תְּהִלִּים לו, ט), וְהִי"ד רֹאשׁוֹנָה שֶׁמִּשְׁמַעָה לִשׁוֹן עֲתִיד, כִּךְ פִּרְשׁוּהוּ, טָבְעוּ בָיָם סוֹף כְּדִי שִׁיחֲזֹרוּ הַיָּם וּיִכְסּוּ אֹתוֹן. יִכְסִימוּ, אֵין דּוֹמֶה לוֹ בְּמִקְרָא בְּנִקּוּדוֹ, וְדֶרֶךְ לֵהוֹיֹת בְּנִקּוּדוֹ יִכְסִימוּ בְּמִלָּא"פּוֹם (גִּם כֵּאֵן מוֹכַח לֵהוֹיֹת חוֹלָם כְּמ"ש): כְּמוֹ אֲבָן. וּבְמִקְוֵם אַחֵר לָלוּ כְּעוֹפֶרֶת, וּבְמִקְוֵם אַחֵר יֹאכְלֵמוֹ כֶּקֶשׁ, הַרְשָׁעִים כֶּקֶשׁ, הוֹלִכִים וּמִטּוֹרְפִין עוֹלִין וְיוֹרְדִין. צִינּוֹיִם כֵּאֵבָן, וְהַכְּשִׁירִים כְּעוֹפֶרֶת, שִׁנְחוּ מִיד:

(6) יִמְיֶנְךָ. יִמְיֶנְךָ. שְׁנֵי פַעְמִים, כִּשִּׁיִּשְׂרָאֵל עוֹשִׂין רָצוֹנוֹ שֶׁל מִקְוֵם הַשְׁמָאֵל נַעֲשִׂית יִמִּין: יִמְיֶנְךָ ד' נֶאֱדָרִי בְּכַח. לֵהֲלִיל אֵת יִשְׂרָאֵל, וְיִמְיֶנְךָ הַשְּׁנִית תִּרְעֵץ אוֹיֵב. וְלִי נִרְאָה, אֹתָהּ יִמִּין עֲזָמָה תִּרְעֵץ אוֹיֵב, מֵהָ שֶׁאִי אֶפְשָׁר לֵאדָם לַעֲשׂוֹת שְׁתֵּי מִלְּאָכוֹת צִיד אַחַת. וּפְשׁוֹטוֹ שֶׁל מִקְרָא, יִמְיֶנְךָ הַנֶּאֱדָרֶת בְּכַח מֵהָ מִלְּאָכְתָּה, יִמְיֶנְךָ, הִיא תִּרְעֵץ אוֹיֵב, וְכֹמֶה מִקְרָאוֹת דּוֹגְמָתוֹ, כִּי הִנֵּה אֶיֶצֶק ה' כִּי הִנֵּה אֶיֶצֶק יֹאכְדוֹ (תְּהִלִּים נב, י), עַד מִתִּי רִשְׁעִים ה' עַד מִתִּי רִשְׁעִים יַעֲלֹזוּ (שִׁם נד, ג), נֶאֱשָׁר נֶהֱרֹת ה' נֶאֱשָׁר נֶהֱרֹת קוֹלָם (שִׁם נג, ג), לֹא לֵנוּ ה' לֹא לֵנוּ (שִׁם קטו, א), אֶשְׁפָּדָה נֶאֱשָׁר ה' אֶשְׁפָּדָה אֶת הַשְּׁעִיִּים (הוֹשֵׁעַ ז, כג), אֶנְכִי לֵה' אֶנְכִי אֶשְׁפָּדָה (שׁוֹפְטִים ה, ג), לֹלֵי ה' וְגו' לֹלֵי ה' אֶשְׁפָּדָה לֵנוּ צָקִים עֲלֵינוּ אֶדָם (תְּהִלִּים קכד, אב), עוֹרִי עוֹרִי דְּצוֹרָה עוֹרִי עוֹרִי דְּצָרִי שִׁיר (שׁוֹפְטִים ה, יב), תִּרְמָסָה רָגְלִי רָגְלִי עָנִי (יִשְׁעִיָּה כו, ו), וְנָתַן אֶרְקָם לְנִתְלָה נִתְלָה לְיִשְׂרָאֵל עֲבָדוֹ (תְּהִלִּים קלו, כאכב): נֶאֱדָרִי. הִי"ד יִתִּירָה, כְּמוֹ רִצְתִי עָם, שְׂרָתִי בְּמִדְיָנוֹת (אִיכָה א, א), גְּנָבָתִי יוֹם (בִּרְאשִׁית לא, לט): תִּרְעֵץ אוֹיֵב. תַּמִּיד הִיא רּוֹעֲנָתָהּ וּמִשְׁבַּרְתָּהּ הָאוֹיֵב, וְדוֹמֶה לוֹ וַיִּרְעֵנוּ וַיִּרְעֵנוּ אֵת צָנִי יִשְׂרָאֵל, בְּשׁוֹפְטִים (י, ח). (דְּבַר אַחֵר, יִמְיֶנְךָ הַנֶּאֱדָרֶת בְּכַח הִיא מִשְׁבַּרְתָּהּ וּמִלְקָה אוֹיֵב):

<p>8 And with the blast of Thy nostrils the waters were piled up— The floods stood upright as a heap; The deeps were congealed in the heart of the sea.</p>	<p>וּבְרוּחַ אֶפְיֹךָ נִעְרַמוּ מַיִם נִצְבּוּ כְמוֹ-נֵד נְזִלִים קָפְאוּ תְהוֹמֹת בְּלִבָּיִם:</p>	<p>8 וּבְרוּחַ אֶפְיֹךָ נִעְרַמוּ מַיִם נִצְבּוּ כְמוֹ-נֵד נְזִלִים קָפְאוּ תְהוֹמֹת בְּלִבָּיִם:</p>
<p>9 The enemy said: 'I will pursue, I will overtake, I will divide the spoil; My lust shall be satisfied upon them; I will draw my sword, my hand shall destroy them.'</p>	<p>יָחֹה אָמַר סִנְאָה אֶרְדּוּף אֶדְבִּיק אֶפְלִיג בְּזֹמָת תִּסְבַּע מִנְהוֹן נִפְשִׁי אֶשְׁלֹף חֲרָבִי תִּשְׁחַדּוּנִי יָדִי:</p>	<p>9 אָמַר אוֹיֵב אֶרְדּוּף אֶחְלֶק שָׁלַל תִּמְלָאמוּ נִפְשִׁי אֶרִיק חֲרָבִי תִדְרִישְׁמוּ יָדִי:</p>
<p>10 Thou didst blow with Thy wind, the sea covered them; They sank as lead in the mighty waters.</p>	<p>אֲמַרְתָּ בְּמִימְרְךָ חָפָא עֲלֵיהֶן יָמָא אֶשְׁתַּקְעוּ כַּאֲבָרָא בְּמִיִּן תִּקְיִפִּין:</p>	<p>10 נִשְׁפְּתָה בְּרוּחְךָ כִּסְמוּ יָם צָלָלוּ כַּעֲפֹפֶת בְּמַיִם אֲדִירִים:</p>

(7) וברב גאונך. אם היד בלנד רועצת האויב, כשהוא מרימה צרוב גאונו אז יהרוס קמיו, ואם צרוב גאונו לצד אויביו נהרסים, ק"ו כששלח צם חרון אף יאכלמו: תהרס. תמיד אתה הורס קמיו הקמים נגדך, ומי הם הקמים כנגדו, אלו הקמים על ישראל, וכן הוא אומר, כִּי הִנֵּה אוֹיְבֶיךָ יִהְיֶינּוּ (תהלים פג, ג), ומה היא ההמיה, על עמך יַעֲרִימוּ סוּד (שם שם, ד), ועל זה קורא אותם אויביו של מקום:

(8) וברוח אפיו. היוצא משני נחיריים של אף, דָּבַר הכתוב כביכול בשכינה דוגמת מלך בשר ודם, כדי להשמיע ארון הצריות כפי ההוה, שיוכלו להצין דבר. כשאדם כועס יוצא רוח מנחיריו, וכן עָלָה עָשָׁן צָאָפוּ (תהלים יח, ט), וכן ימרוח אפיו יָכְלוּ (איוב ד, ט), וזהו שאמר לַמֶּעַן שְׁמִי אֶחְרִיף אֶפִּי (ישעיה מה, ט), כשזעפו נחה נשימתו ארוכה, וכשהוא כועס נשימתו קצרה. ותהֲלֹתִי אֶחָטֵט לָךְ (שם), ולמען תהלתי אשים חטם באפי, לסתום נחירי בפני האף והרוח שלא יצאו. לך, בשצילך. אחטם, כמו נאקה בחטם, במסכת שבת (נא:), כך נראה בעיני. וכל אף וחרון שבמקרא אני אומר כן, חרה אף, כמו וְעָלְמִי סָרָה מִנִּי חָרָב (איוב ל, ל), לשון שרפה ומוקד, שהנחירים מתחממים ונחרים צעת הקֶץ וחרון, מגזרת חרה, כמו רָצוֹן מגזרת רצה, וכן חמה לשון חמימות, על כן הוא אומר וְחָמָתוֹ צָעָרָה זֹו (אסתר א, יג), ובגזרת החמה אומר, נתקררה דעתו: בערמו מים. אונקלוס תרגם לשון ערמימות, ולשון נחות המקרא כמו עֲרַמַת טָטִים (שיר השירים ז, ג), ונצבו כמו נד יוכית: בערמו מים. ממוקד רוח שיצא מאפך יצשו המים, והם נעשו כמיין גלים וכריות של ערימה שהם גבוהים: כמו נד. כתרמו קָשָׁר, כחומה: נד. לשון צָבֹר וכנוס, כמו גַּד קָזִיר צִיִּים גִּטְלָה (ישעיה יז, יא), פֶּנֶס פֶּנֶד (תהלים לג, ו), לא כתב כונס כנאד אלא כנד, ואילו היה כנד כמו כנאד, וכונס לשון הכנסה, היה לו לכתוב מכנים כנאד מי הים, אלא כונס לשון אוסף וצור הוא, וכן קמו גַּד אֶסֶד (יהושע ג, טז), וַיַּעֲמֵדוּ גַּד אֶסֶד (שם יג), ואין לשון קימה ועמידה בנאדות אלא בחומות וצורים, ולא מצינו נאד נקוד אלא במללאפ"ס (חול"ס), כמו שִׁמְיָה דַּמְעָתִי בְּנֶאֱדָךְ (תהלים נו, ט), אֶת נֶאֱדָךְ (שופטים ד, כ), קבאו. כמו וכָבַדְתָּהּ סַקְפִּיאֲנִי (איוב י, ו), שהקשו ונעשו כאבנים, והמים זורקים את המזרים על האבן בכח ונלחמים צם בכל מיני קושי: בלב ים. בחזק הים, ודרך המקראות לדבר כן, עד לַב הַשָּׁמַיִם (דברים ד, יא), אֶלְבָּד הָאֵלָה (שמואל-ב יח, יד), לשון עקרו ותקפו של דבר:

(9) אמר אויב. לעמו, כְּשִׁפְסָם צדצרים ארדוף ואשיגם ואחלק שלל עם שרי ועבדי: תמלאמו. תמלא מהם נפשי. רוחי ורצוני, ואל תחמה על חיצה המדברת בשמים, תמלאמו תמלא מהם, יש הרבה כלשון הזה, כִּי אֶרֶץ הַנֶּגֶב נִסְפָּנִי (שופטים א, טו), כמו נחת לי. ולא יָכְלוּ דָּבְרוּ לָשָׁלֵם (בראשית לו, ד), כמו דבר עמו. צָנִי וְאֶלְנִי (ירמיה י, כ), כמו יצאו ממני. מקשר צָעִדִי אֲגִידֵנוּ (איוב לא, לו), כמו אגיד לו. אף כאן תמלאמו, תמלא נפשי מהם: אריק חרבי. אשלוף, ועל שם שהוא מריק את התער בשליפתו ונשאר ריק, נופל צו לשון הרקה, כמו מְרִיקִים שְׁקִיָּה (בראשית מב, לה), וְכִלְיוֹ יִרְקוּ (ירמיה מה, יב). ואל תאמר, אין לשון ריקות נופל על היוצא, אלא על התיק ועל השק ועל הכלי שיצא ממנה, אצל לא על החרב ועל היין, ולדחוק ולפרש אריק חרבי כלשון וַיִּרָק אֶת טַגְיָאֵיו (בראשית יד, יד), אזדיין בחרבי, מצינו הלשון מוסב אף על היוצא, שָׁמָן חִירָק (שיר השירים א, ג), וְלֹא הִירָק מִכְּלִי אֶל פְּלִי (ירמיה מה, יא). לא הורק הכלי אין כתיב כאן, אלא לא הורק היין מכלי אל כלי, מצינו הלשון מוסב על היין, וכן וְהִירְקוּ סִדְבָּתָם עַל יְפִי סִדְבָּתָם (יחזקאל כח, ז), דחירס: תורישמו. לשון רישות ודלות, כמו מוריש ומעשיר (שמואל-א ב, ז):

(10) נשפת. לשון הפחה, וכן וְגַם נִשְׁף צָהָם (ישעיה מ, כד): צללו. שקעו, עמקו לשון מנולה: כעופרת. אצר,

<p>Who is like unto Thee, O LORD, among the mighty? Who is like unto Thee, glorious in holiness, Fearful in praises, doing wonders?</p>	<p>לִית בַּר מִנֶּה אֵת הוּא אֱלֹהָא יִ לִית אֱלֹה אֵלָא אֵת אֲדִיר בְּקוֹדֶשׁא דְּחִיל תּוֹשְׁבֵהוּן עֲבִיד פְּרִישָׁן:</p>	<p>מִי־כִמְכָּה בָּאֵלִם יְהוָה מִי כִמְכָּה נֶאֱדָר בְּקֹדֶשׁ נֹרָא תְּהִלָּת עֲשֵׂה פִּלָּא:</p>
<p>Thou stretchedst out Thy right hand— The earth swallowed them.</p>	<p>אֲרִימָת יְמִינָךְ בִּלְעֲתָנוּן אֲרָעָא:</p>	<p>נָטִיתָ יְמִינְךָ תִּבְלַעְמֹו אֶרֶץ:</p>
<p>Thou in Thy love hast led the people that Thou hast redeemed; Thou hast guided them in Thy strength to Thy holy habitation.</p>	<p>דִּבְרַחֵי בְּטִבְנוּתְךָ לְעַמָּא דָּנָן דִּפְרַקְתָּא דִּבְרַחֵי בְּתוֹקְפִךָ לְדִירָא דְּקוֹדֶשְׁךָ:</p>	<p>נָחִיתָ בְּחֶסֶדְךָ עִם־נֹו גְּאֻלָּתְךָ נִתְּלָתָ בְּעֻזָּךְ אֶל־גִּוְהָ קְדִישְׁךָ:</p>
<p>The peoples have heard, they tremble; Pangs have taken hold on the inhabitants of Philistia.</p>	<p>שָׁמְעוּ עַמְּמִיָּא וְזָעוּ דְּחֵלָא אֲחַדְתָּנוּן לְדָהוּו יְתִבִּין בִּפְלִשְׁתָּ:</p>	<p>שָׁמְעוּ עַמִּים יִרְגְּזוּן חִיל אֲחֹו יִשְׁבִּי פְלִשְׁתָּ:</p>
<p>Then were the chiefs of Edom affrighted; The mighty men of Moab, trembling taketh hold upon them; All the inhabitants of Canaan are melted away.</p>	<p>בְּכֵן אֲתַבְּהִילוּ רִבְרָבֵי אֲדוֹם תְּקִיפֵי מוֹאָב אֲחַדְתָּנוּן רְתִיתָא אֲתַבְּרוּ כָּל דָּהוּו יְתִבִּין בִּכְנָעֵן:</p>	<p>אֲזִי נִבְהָלוּ אֱלֹופֵי אֲדוֹם אִילֵי מוֹאָב יֶאֱחַזְמוּ רָעַד נִמְגּוּ כָּל יִשְׁבֵּי כְנָעַן:</p>
<p>Terror and dread falleth upon them; By the greatness of Thine arm they are as still as a stone; Till Thy people pass over, O LORD, Till the people pass over that Thou hast gotten.</p>	<p>תַּפּוּל עֲלֵיהוֹן אִימָתָא וְדַחֲלָתָא בְּסִגִּי תוֹקְפִךָ יִשְׁתַּקִּין כְּאֲבָנָא עַד דִּיעְבֵּר עַמְךָ יִי יְת אֲרֻנָּא עַד דִּיעְבֵּר עַמָּא דָּנָן דִּפְרַקְתָּא יְת יִרְדְּנָא:</p>	<p>תַּפּוּל עֲלֵיהֶם אִימָתָה וְפַחַד בְּגִדְל זְרוּעָה יְדָמוּ כְּאֲבָן עַד־ יַעְבֵּר עַמְךָ יְהוָה עַד־יַעְבֵּר עִם־נֹו קְנִיתָ:</p>

פלו"ס צלע"ו:

- (11) באלים. בחזקים, כמו וְאֵת אִילֵי הָאֶרֶץ לָקַח (יחזקאל יז, ג), אִילֵינִי לְעִזְרָתִי חוֹשָׁה (תהלים כז, כ): נורא תהלת. יראוי מלהגיד תהלותיו פן ימעטו, כמ"ש לָךְ דְּמִיָּה תְהִלָּה (שם סה, ז):
- (12) נשית ימינך. כשהקצ"ה נוטה ידו, הרשעים פְּלִים וּפְלִים, לפי שהכל נתון בידו וּפְלִים זהטייתה, וכן הוא אומר, וְה' יִשָּׂה יָדוֹ וְקָשַׁל עוֹזֵר וְנָפַל עָזָר (ישעיה לא, ג), משל לכלי זכוכית הנחתנים בידי אדם, מטה ידו מעט והן נופלין ומשתצרינן: תבלעמו ארץ. מכאן שזכו לקצורה, בשכר שאמרו ה' הצדיק:
- (13) נהלת. לשון מנהל. ואונקלוס מרגס לשון נושא וסובל, ולא דקדק לפרש אחר לשון העברית:
- (14) ירגזון. מתרגזין: ישובי פלשת. מפני שהרגו את בני אפרים, שמהירו את הקץ וילאו בחזקה, כמפורש בדצרי הימים, והרגום אנשי גת:
- (15) אלופי אדום אילי מואב. והלא לא היה להם לירא כלום, שהרי לא עליהם הולכים, אלא מפני אניות (מכילתא שירה פ"ט), שהיו מתאוננים ומצטערים על כבודם של ישראל: נמוגו. נמסו, כמו צְרִיצִים פְּמִנְגָּה (תהלים סה, יא). אמרו, עלינו הם צאים, לבלתינו ולירש את ארצנו:
- (16) תפול עליהם אימתה. על הרחוקים: ופחד. על הקרובים, כענין שנאמר פִּי שָׁמְעָנוּ אֵת אֲשֶׁר הוֹצִיָּשׁ וגו' (יהושע ג, י). מכילתא שירה פ"ט): עד יעבור. עד יעבור. כחצת משר אומות, כחפץ הקנוי דמסים יקרים שמצב על האדם:

<p>Thou bringest them in, and plantest them in the mountain of 17 Thine inheritance, The place, O LORD, which Thou hast made for Thee to dwell in, The sanctuary, O Lord, which Thy hands have established.</p>	<p>תְּבַלְאֵמוּ וְתַטְעֵמוּ בְּהָר נַחֲלָתְךָ מִכּוֹן לְשִׁבְתְּךָ פַּעֲלָתָּ יְהוָה מִקְדָּשׁ אֲדֹנָי כּוֹנֵנוּ יְדִידְךָ יְיָ אֶתְקַנְתָּ יְדִידְךָ יְיָ אֶתְקַנְתָּ יְדִידְךָ יְיָ אֶתְקַנְתָּ יְדִידְךָ</p>	<p>17 תְּבַלְאֵמוּ וְתַטְעֵמוּ בְּהָר נַחֲלָתְךָ מִכּוֹן לְשִׁבְתְּךָ פַּעֲלָתָּ יְהוָה מִקְדָּשׁ אֲדֹנָי כּוֹנֵנוּ יְדִידְךָ יְיָ אֶתְקַנְתָּ יְדִידְךָ יְיָ אֶתְקַנְתָּ יְדִידְךָ יְיָ אֶתְקַנְתָּ יְדִידְךָ</p>
<p>18 The LORD shall reign for ever and ever.</p>	<p>יְיָ מַלְכוּתִיָּה לְעֹלָמָא וּלְעֹלָמֵי עֲלָמֵיָא</p>	<p>18 יְהוָה יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד</p>
<p>For the horses of Pharaoh went in with his chariots and with his 19 horsemen into the sea, and the LORD brought back the waters of the sea upon them; but the children of Israel walked on dry land in the midst of the sea.</p>	<p>אֲרֵי עָלוּ סוּסוֹת פָּרְעֹה בְּרִתְכוּהִי וּבְפָרְשׁוֹהִי בִּימָא וְאֶתִּיב יְיָ עֲלֵיהֶן יַת מִי יִמָּא וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הָלִיכוּ בִּיבְשָׁתָא בְּגוּ יִמָּא</p>	<p>19 כִּי בָא סוֹס פָּרְעֹה בִּרְכָבוֹ וּבְפָרְשָׁיו בַּיָּם וַיָּשָׁב יְהוָה עֲלֵהֶם אֶת־מֵי הַיָּם וַיַּבֵּן יִשְׂרָאֵל הָלָכּוּ בִּיבֶשֶׁת בְּתוֹךְ הַיָּם: (פ)</p>
<p>And Miriam the prophetess, the 20 sister of Aaron, took a timbrel in her hand; and all the women went out after her with timbrels and with dances.</p>	<p>וַנְּסִיבַת מִרְיָם נְבִיאָתָא אֶחָתִּיהָ דְּאַהֲרֹן יַת תּוּפָא בִּידָהּ וַנִּפְקָא כָּל נְשִׂאֵי בְּתֵרָהָא בְּתוּפִין וּבַחֲנָנִין</p>	<p>20 וַתִּקַּח מִרְיָם הַנְּבִיאָה אֶחָת אֶהֱרֹן אֶת־תּוּפָא בִּידָהּ וַתֵּצֵא כָּל־הַנְּשִׂאִים אַחֲרֶיהָ בְּתַפִּים וּבַמַּחֲלָת:</p>
<p>And Miriam sang unto them: Sing 21 ye to the LORD, for He is highly exalted: The horse and his rider hath He thrown into the sea.</p>	<p>וַמַּעֲנִיא לְהוֹן מִרְיָם שִׁבְחוּ וְאוֹדוּ קֹדֶם יְיָ אֲרֵי אֶתְגָּאֵי עַל גִּיּוֹתֵיָא וְגִיאֹתָא דִּילִיָּהּ הִיא סוּסִיא וּרְכָבִיהָ רָמָא בִּימָא</p>	<p>21 וַתַּעַן לָהֶם מִרְיָם שִׁירָו לַיהוָה כִּי־גָאֵה גָאֵה סוֹס וּרְכָבוֹ רָמָה בַּיָּם: (ס)</p>
<p>And Moses led Israel onward from 22 the Red Sea, and they went out into the wilderness of Shur; and they went three days in the wilderness, and found no water.</p>	<p>וַאֲטִיל מֹשֶׁה יַת יִשְׂרָאֵל מִיַּמָּא דְּסוּף וַנִּפְקוּ לְמַדְבָּרָא דְחִגְרָא וַאֲזָלוּ תַלְתָּא יוֹמִין בְּמַדְבָּרָא וְלֹא אִשְׁכְּחוּ מַיָּא</p>	<p>22 וַיֵּסַע מֹשֶׁה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיָּם־ סוּף וַיֵּצְאוּ אֶל־מִדְבַר־שׁוּר וַיֵּלְכוּ שְׁלֹשַׁת־יָמִים בַּמִּדְבָּר וְלֹא־מָצְאוּ מָיִם:</p>

(17) תביאמו. נתנצח משה שלא יכנס לארץ, לכך לא נאמר תביאנו, (נראה שלא יכנסו לארץ וכו'), והכי איתא צהדיא פרק יש נוחלין (צבא צהרא דף ק"ט:) וצמכילתא (שם פ"י), הצנים יכנסו ולא האבות, אף שלא נגזרה גזירת מרגלים עדיין, מכל מקום ניצח ולא ידע מה ניצח. מהרש"ל: מכון לשבתך. מקדש של מטה מכון כנגד כסא של מעלה אשר פעלת: מקדש. הטעם עליו זקף גדול, להפרידו מתיבת השם שלאחריו, המקדש אשר כוננו ידיך ה'. חציב בית המקדש, שהעולם נצרא ציד אחת, שנאמר אף ד'י יסדה ארץ (ישעיה מח, יג), ומקדש צמתי ידים, ואימתי יצנה צמתי ידים, בזמן שה' ימלוך לעולם ועד, לעתיד לצבא שכל המלוכה שלו:

(18) לעולם ועד. לשון עולמית הוא, והו"ו צו יסוד, לפיכך הוא פתוחה, אצל אֶלְכִי הַיּוֹדֵעַ וְעַד (ירמיה כט, כג), שהו"ו צו שמוש, קמוצה היא:

(19) כי בא סוס פרעה. כאשר צא:

(20) ותקח מרים הנביאה. היכן נתנצחה, כשהיתה אחות אהרן קודם שנולד משה, אמרה עתידה אמי שחלד בן וכו', כדאיתא בסוטה (יז:). דבר אחר אחות אהרן, לפי שמסר נפשו עליה כשנצטרעה, נקראת על שמו: את התף. כלי של מיני זמר: בתופים ובמחולות. מוצטחות היו לדקניות שצדור שהקצ"ב עושה להם נסים, והו"ו תופים ממזרים:

(21) ותען להם מרים. משה אמר שירה לאנשים, הוא אומר והם עוין אחרי, ומרים אמרה שירה לנשים (מכילתא פ"י):

<p>23 And when they came to Marah, they could not drink of the waters of Marah, for they were bitter. Therefore the name of it was called Marah.</p>	<p>וַיָּבֹאוּ מִרְיָה וְלֹא יָכְלוּ לִשְׁתּוֹת מַיִם מִמֶּרְה בִּי מָרִים הֵם עַל-כֵּן קָרָא שְׁמָהּ מָרָה:</p>	<p>23 וַיָּבֹאוּ מִרְיָה וְלֹא יָכְלוּ לִשְׁתּוֹת מַיִם מִמֶּרְה בִּי מָרִים הֵם עַל-כֵּן קָרָא שְׁמָהּ מָרָה:</p>
<p>24 And the people murmured against Moses, saying: 'What shall we drink?'</p>	<p>וַיִּלְנוּ הָעָם עַל-מֹשֶׁה לֵאמֹר מַה-נִּשְׁתֶּה:</p>	<p>24 וַיִּלְנוּ הָעָם עַל-מֹשֶׁה לֵאמֹר מַה-נִּשְׁתֶּה:</p>
<p>25 And he cried unto the LORD; and the LORD showed him a tree, and he cast it into the waters, and the waters were made sweet. There He made for them a statute and an ordinance, and there He proved them;</p>	<p>וַיִּצַּעַק אֶל-יְהוָה וַיּוֹרָהוּ יְהוָה עֵץ וַיַּשְׁלֵךְ אֶל-הַמַּיִם וַיִּמָּתְקוּ הַמַּיִם שָׁם לֹא חָק וּמִשְׁפָּט וְשָׁם נִסָּהוּ:</p>	<p>25 וַיִּצַּעַק אֶל-יְהוָה וַיּוֹרָהוּ יְהוָה עֵץ וַיַּשְׁלֵךְ אֶל-הַמַּיִם וַיִּמָּתְקוּ הַמַּיִם שָׁם לֹא חָק וּמִשְׁפָּט וְשָׁם נִסָּהוּ:</p>
<p>26 and He said: 'If thou wilt diligently hearken to the voice of the LORD thy God, and wilt do that which is right in His eyes, and wilt give ear to His commandments, and keep all His statutes, I will put none of the diseases upon thee, which I have put upon the Egyptians; for I am the LORD that healeth thee.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אִם קִבַּלְתָּ תִּקְבֹּל לְמִימְרָא דִּי אֵלֶיךָ וּדְכַשְׁר קְדָמוּהִי תַעֲבִיד וְתִצִּית לְפָקוּדוֹהִי וְתִטֵּר כָּל קִימוּהִי כָּל מַרְעִין דְּשׁוּיָתִי בְּמִצְרַיִם לֹא אֲשׁוּיְנוּן עֲלֶיךָ אֲרִי אֲנָא יְיָ אֲסֹד:</p>	<p>26 וַיֹּאמֶר אִם-שְׁמוּעַ תִּשְׁמַע לְקוֹלִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִיָּשָׁר בְּעֵינָיו תַּעֲשֶׂה וְהֶאֱזַנְתָּ לְמִצְוֹתָיו וְשָׁמַרְתָּ כָּל-חֻקָּיו כָּל-הַמִּצְוָה אֲשֶׁר-שָׁמַתִּי בְּמִצְרַיִם לֹא-אֲשִׁים עֲלֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה רַפָּאָךְ: (ס)</p>
<p>27 And they came to Elim, where were twelve springs of water, and three score and ten palm-trees; and they encamped there by the waters.</p>	<p>וַיָּבֹאוּ אֵילָמָה וְשָׁם שְׁתֵּים עָשָׂרָה עֵינֹת מַיִם וְשְׁבַעִים תְּמָרִים וַיִּחַנּוּ-שָׁם עַל-הַמַּיִם:</p>	<p>חמשי וַיָּבֹאוּ אֵילָמָה וְשָׁם שְׁתֵּים עָשָׂרָה עֵינֹת מַיִם וְשְׁבַעִים תְּמָרִים וַיִּחַנּוּ-שָׁם עַל-הַמַּיִם:</p>

(22) ויסע משה. הסיען בעל כרחם, שעתרו מנרים את קוסייהם בתכשיטי זהב וכסף ואבנים טובות, והיו ישראל מוצאים אותם בים, וגדולה הייתה בינות הים מבינות מנרים, שנאמר תורכי זהב נעשה לך עם נקודות הכסף (שיר השירים א, יא. מכילתא פסחא סוף פי"ג). לפיכך הוצרך להסיען בעל כרחם:

(23) ויבאו מרתה. כמו למרה. ה"א צסוף חיצה צמקום למ"ד בתחלתה, והת"י היא צמקום ה"א הנשרשת בתיבת מרה, ובסמיכתה כשהיא נדבקה לה"א שהוא מוסף צמקום הלמ"ד, תהפך ה"א של שרש לתי"ו, וכן כל ה"א שהיא שרש בתיבת תהפך לתי"ו בסמיכתה. כמו חמה אין לי (ישעיה כז, ד), ותמחו צערה זו (אסתר א, יז), הרי ה"א של שורש נהפכת לתי"ו מפני שנסמכת אל הו"א הנוספת. וכן עבד ואמה, הנה תמתי בלעה (בראשית ל, ג). לנפש חיה (שם ז, ו), ויהמחו סחיו לקס (איוב לג, כ). צין דקמה (שופטים ד, ה), ותשצחו דקמסה (שמואל א-ב, יז):

(24) וירגנו. לשון נפעל הוא, וכן התרגום לשון נפעל הוא, ואתקדמו, וכן דרך לשון תלונה להסב הדבור אל האדם, מתלונן, מתרועע, ולא אמר לונן, רועע, וכן יאמר הלועז דקומפ"ל ישנ"ק ש"י מוסב הדבור אליו באמר ש"י:

(25) שם שם לו. צמרה נתן להם מקצת פרישיות של תורה שיתעסקו בהם, שבת, ופרה אדומה, ודינין (סנהדרין נו:): ושם נסדחו. לעם, וראה קשי ערפן, שלא נמלכו צמשה בלשון יפה, בקש עלינו רחמים שהיו לנו מים לשותה, אלא נתלוננו:

(26) אם שמוע תשמע. זו קבלה שיקבלו עליהם: תעשה. היא עשייה: והאזנת. תטה אזנים לדקדק בהם: כל חקיו. דברים שאין אלא גזירת מלך בלא שום טעם, ויאר הרע מקנטר עליהם, מה איסור באלו, למה נאסרו, כגון לבישת כלאים ואכילת חזיר ופרה אדומה וכיוצא בהם: לא אשים עליך. ואם אשים, הרי הוא כלל הושמה, כי אני ה' רופאך (מכילתא ויסע פ"א), זהו מדרשו. ולפי פשוטו כי אני ה' רופאך, ומלמדך תורה ומצוות למען נתנל מהם, כרופא הזה האומר לאדם אל תאכל דברים שמחזירים אותך לידי חולי, וזהו איוון מצוות, וכן הוא אומר רפאות תהי לך (משלי ג, ח):

<p>XVI And they took their journey from Elim, and all the congregation of the children of Israel came unto the wilderness of Sin, which is between Elim and Sinai, on the fifteenth day of the second month after their departing out of the land of Egypt.</p>	<p>וַיֵּסְעוּ מֵאֵילָם וַיָּבֹאוּ כָּל-עֵדֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶל-מִדְבַּר-סִין אֲשֶׁר בֵּין-אֵילָם וּבֵין סִינַי בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:</p>	<p>XVI וַיֵּסְעוּ מֵאֵילָם וַיָּבֹאוּ כָּל-עֵדֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶל-מִדְבַּר-סִין אֲשֶׁר בֵּין-אֵילָם וּבֵין סִינַי בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:</p>
<p>2 And the whole congregation of the children of Israel murmured against Moses and against Aaron in the wilderness;</p>	<p>וְכָל-עֵדֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מָרְדוּ עַל-מֹשֶׁה וְעַל-אַהֲרֹן בְּמִדְבָּר:</p>	<p>2 (כ) וַיִּלִּינוּ (ק) וַיִּלְוֹנוּ כָּל-עֵדֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל עַל-מֹשֶׁה וְעַל-אַהֲרֹן בְּמִדְבָּר:</p>
<p>3 and the children of Israel said unto them: 'Would that we had died by the hand of the LORD in the land of Egypt, when we sat by the flesh-pots, when we did eat bread to the full; for ye have brought us forth into this wilderness, to kill this whole assembly with hunger.'</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לַיהוָה וְאָמְרוּ מִי-יָתֵן מוֹתֵנוּ בְּיַד-יְהוָה בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם בְּשִׁבְתֵּנוּ עַל-סִיר הַבָּשָׂר בְּאֹכְלֵנוּ לֶחֶם לְשֹׁבַע כִּי-הוֹצֵאתָם אֹתָנוּ אֶל-הַמִּדְבָּר הַזֶּה לְהָמִית אֶת-כָּל-הַקָּהָל הַזֶּה בָּרָעָב: (ס)</p>	<p>3 וַיֹּאמְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לַיהוָה וְאָמְרוּ מִי-יָתֵן מוֹתֵנוּ בְּיַד-יְהוָה בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם בְּשִׁבְתֵּנוּ עַל-סִיר הַבָּשָׂר בְּאֹכְלֵנוּ לֶחֶם לְשֹׁבַע כִּי-הוֹצֵאתָם אֹתָנוּ אֶל-הַמִּדְבָּר הַזֶּה לְהָמִית אֶת-כָּל-הַקָּהָל הַזֶּה בָּרָעָב: (ס)</p>
<p>4 Then said the LORD unto Moses: 'Behold, I will cause to rain bread from heaven for you; and the people shall go out and gather a day's portion every day, that I may prove them, whether they will walk in My law, or not.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה הֲאֵנָה מַחִית לָכֵן לֶחֶם מִן שָׁמַיִם וַיִּפְקֹן עָמָא וַיִּלְקְטוּן פִּתְגָם יוֹם בְּיוֹמָהּ בְּדִיל דְּאַנְסִינוּן הִיכֹן בְּאוֹרְתֵי אִם לֹא:</p>	<p>יב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה הֲנִנִי מִמָּטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן-הַשָּׁמַיִם וַיֵּצֵא הָעָם וַיִּלְקְטוּ דְּבַר-יוֹם בְּיוֹמוֹ לְמַעַן אֲנַסְנוּ הַיּוֹד בְּתוֹרָתִי אִם-לֹא:</p>
<p>5 And it shall come to pass on the sixth day that they shall prepare that which they bring in, and it shall be twice as much as they gather daily.'</p>	<p>וַיְהִי בְיוֹמָא שְׁתִּיתָאָה וַיִּתְקַנּוּ יֵת דִּינִתּוֹן וַיְהִי עַל חַד תַּרְוִין עַל דִּילְקֻטּוֹן יוֹם יוֹם:</p>	<p>5 וַיְהִי בַיּוֹם הַשֵּׁשִׁי וַיַּכְיֵנוּ אֶת אֲשֶׁר-יָבִיאוּ וַהֲיָה מִשְׁנָה עַל אֲשֶׁר-יִלְקְטוּ יוֹם יוֹם:</p>

(27) שתיים עשרה עינת מים. כנגד י"ב שצטים נזדמנו להם: וע' חמרים. כנגד שצעים זקנים: (1) בחמשה עשר יום. נתפרש היום של חנייה זו, לפי שבו ציוס כלתה החררה שהוציאו ממצרים והזכירו למן, למדנו, שאכלו משירי הצֶק (או משירי המנה) ששים ואחת סעודות, וירד להם מן צ"ז באייר, ויום א' בשבת היה, כדאיתא במסכת שבת (פז:): (2) וילוו. לפי שכלה הלחם: (3) מי יתן מותנו. שגמות, ואינו שם דבר כמו מותנו (בחולס), אלא כמו עשותנו, חנותנו, שובנו, לעשות אנחנו, לחנות אנחנו, למות אנחנו. ותרומנו לוי דמיטקא, לו מחנו, הלוואי והיינו מתים: (4) דבר יום ביומו. לורך אכילת יום ילקטו ציומו, ולא ילקטו היום ללורך מחר (מכילתא ויסע פ"ב): למען אנסנו הילך בתורת. אם ישמרו מותם התלויות צו, שלא יותירו ממנו, ולא ילאו בשבת ללקוט: (5) והיה משנה. ליום ולמחרת: משנה. על שהיו רגילים ללקוט יום יום של שאר ימות השבוע. ואומר אני אשר יציאו והיה משנה, לאחר שיציאו ימלאו משנה במדידה, על אשר ילקטו וימדו יום יום, והיו ללקט לקס משנה, בלקיטתו היה נמלא לחם משנה, והיו על פן הוא נתן לקס ציוס הששי לקס יומים, ונתן לכס צרכה (פויש"ן) צבית, למלאות העומר פעמים ללחם יומים:

<p>And Moses and Aaron said unto all the children of Israel: 'At even, then ye shall know that the LORD hath brought you out from the land of Egypt;</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּרִמְשָׁא וְתִדְעוּן אֲרִי יְיָ אִפִּיק יִתְכּוֹן מֵאֲרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל-כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲרֹב וִידַעְתֶּם כִּי יְהוָה הוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>and in the morning, then ye shall see the glory of the LORD; for that He hath heard your murmurings against the LORD; and what are we, that ye murmur against us?</p>	<p>וּבֹקֶר וּרְאִיתֶם אֶת-כְּבוֹד יְהוָה בְּשִׁמְעוֹ אֶת-תְּלֹנְתֵיכֶם עַל-יְהוָה וְנַחֲנוּ מָה כִּי (כ) תִּלְוְנוּ (ק) תִּלְוְנוּ עָלֵינוּ:</p>	<p>וּבֹקֶר וּרְאִיתֶם אֶת-כְּבוֹד יְהוָה בְּשִׁמְעוֹ אֶת-תְּלֹנְתֵיכֶם עַל-יְהוָה וְנַחֲנוּ מָה כִּי (כ) תִּלְוְנוּ (ק) תִּלְוְנוּ עָלֵינוּ:</p>
<p>And Moses said: 'This shall be, when the LORD shall give you in the evening flesh to eat, and in the morning bread to the full; for that the LORD heareth your murmurings which ye murmur against Him; and what are we? your murmurings are not against us, but against the LORD.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּדִיתִין יְיָ לָכֵן בְּרִמְשָׁא בִסְרָא לְמִיכַל וְלֶחֱמָא בְּצַפְרָא לְמִסְבֵּעַ בְּדִשְׁמִיעֹן קִדְּם יְיָ תוֹרַעְמִתְכֹן דְּאִתּוֹן מִתְרַעְמִין עֲלוּהִי וְנַחֲנָא מָה לָּא עֲלָנָא תוֹרַעְמִתְכֹן אֱלֹהִין עַל מִימְרָא דִּי:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בִּתְתַת יְהוָה לָכֶם בְּעֹרֹב בֶּשֶׂר לֶאֱכֹל וּלְחֶם בַּבֹּקֶר לְשִׁבְעַת בְּשִׁמְעֵי יְהוָה אֶת-תְּלֹנְתֵיכֶם אֲשֶׁר-אַתֶּם מְלִינִם עָלָיו וְנַחֲנוּ מָה לֹא-עָלֵינוּ תְּלֹנְתֵיכֶם כִּי עַל-יְהוָה:</p>
<p>And Moses said unto Aaron: 'Say unto all the congregation of the children of Israel: Come near before the LORD; for He hath heard your murmurings.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן אֵימַר לְכָל כְּנֹשְׁתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל קְרִיבוּ קִדְּם יְיָ אֲרִי שְׁמִיעֹן קִדְּמוּהִי תוֹרַעְמִתְכֹן:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן אֵמַר אֶל-כָּל-עֵדֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קְרִיבוּ לִפְנֵי יְהוָה כִּי שָׁמַע אֶת-תְּלֹנְתֵיכֶם:</p>
<p>And it came to pass, as Aaron spoke unto the whole congregation of the children of Israel, that they looked toward the wilderness, and, behold, the glory of the LORD appeared in the cloud.</p>	<p>וַהֲוָה כַּד מְלִיל אַהֲרֹן עִם כָּל כְּנֹשְׁתָּא דְּבְנֵי יִשְ�רָאֵל וְאַתְפְּנִיאוּ לְמִדְבָּרָא וְהָא יִקְרָא דִּי אַתְגְּלִי בַּעֲנָנָא:</p>	<p>וַיְהִי כַּד בָּרַב אַהֲרֹן אֶל-כָּל-עֵדֹת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וַיִּפְּנוּ אֶל-הַמִּדְבָּר וַהֲוָה כְּבוֹד יְהוָה נִרְאָה בַּעֲנָן: (פ)</p>

- (6) ערב. כמו לערב: וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים. לפי שאמרתם לנו כי הוצאתם אותנו, תדעו כי לא אנחנו המוציאים, אלא ה' הוציא אתכם שיגיו לכם את השליו:
- (7) ובקר וראיתם. לא על הכבוד שנאמר והנה כבוד ה' נראה בצדק נאמר, אלא כך אמר להם, ערב וידעתם כי היכולת בידו ליתן תאומכם, ובשר יתן, אך לא צפנים מאירות יתנו לכם, כי שלא כהוגן שאלתם אותו, ומכרם מלאה, והלחם ששאלתם לצורך ציריכם, לבקר תראו את כבוד אור פניו, שירידוהו לכם דרך חזה בצקר, שיש שעות להכינו, וטל מלמעלה וטל מלמטה כמונח בקופסא: תלונותיכם על ה'. כמו אשר על ה': ונחנו מה. מה אנחנו חשוכין: כי תלינו עלינו. שתרעימו עלינו את הכל, את בניכם ונשיכם וצנותיכם וערב רב. ועל כרחי אני זקוק לפרש תלינו בלשון תפעילו, מפני דגשם וקרייתו, שאילו היה רפה, הייתי מפרשו בלשון תפעילו, כמו וילן הקסע על משה (שמות יז, ג), או אם היה דגוש ואין בו יו"ד ונקרא תלוננו, הייתי מפרשו לשון תלוננו, עכשיו הוא משמע תלינו את האחרים, כמו במרגלים וילינו עלינו את כל העדה (במדבר יד, ז):
- (8) בשר לאכול. ולא לשזבע, למדה תורה דרך ארץ שאין אוכלין בשר לשזבע. ומה ראה להוריד לחם בצקר ובשר בערב, לפי שהלחם שאלו כהוגן, שאי אפשר לו לאדם בלא לחם, אבל בשר שאלו כהוגן, שהרבה בהמות היו להם, ועוד שהיה אפשר להם בלא בשר, לפיכך נתן להם בשעת טורח שלא כהוגן: אשר אתם מלינים עלינו. את האחרים, השומעים אתכם מתלוננים:
- (9) קרבו. למקום שהעני ירד:

- 11 And the LORD spoke unto Moses, saying: שמי וידבר יהוה אל-משה לאמר: ומליל יי עם משה למימר:
- 12 'I have heard the murmurings of the children of Israel. Speak unto them, saying: At dusk ye shall eat flesh, and in the morning ye shall be filled with bread; and ye shall know that I am the LORD your God.' שָׁמַעְתִּי אֶת־תְּלִוּנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דַּבֵּר אֲלֵהֶם לֵאמֹר בֵּין הָעֶרְבִים תֹּאכְלוּ בָשָׂר וּבִבְקָר תִּשְׁבְּעוּ־לָחֶם וַיֵּדְעוּתָם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:
- 13 And it came to pass at even, that the quails came up, and covered the camp; and in the morning there was a layer of dew round about the camp. וַיְהִי בָעֶרֶב וַתַּעַל הַשָּׁלֹו וַתִּכָּס אֶת־הַמַּחֲנֶה וּבִבְקָר הָיְתָה שִׁכְבַּת הַטָּל סָבִיב לַמַּחֲנֶה:
- 14 And when the layer of dew was gone up, behold upon the face of the wilderness a fine, scale-like thing, fine as the hoar-frost on the ground. וַתַּעַל שִׁכְבַּת הַטָּל וַהֲלָה עַל־פְּנֵי הַמִּדְבָּר דָּק מְחֹסֶפֶס דָּק כַּכְפֹּר עַל־הָאָרֶץ:
- 15 And when the children of Israel saw it, they said one to another: a'What is it?'—for they knew not what it was. And Moses said unto them: 'It is the bread which the LORD hath given you to eat.' וַיֵּרְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו מִן הָהוּא כִּי לֹא יָדְעוּ מַה־הוא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם הוּא הַלֶּחֶם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לָכֶם לֶאֱכֹלָה:
- 16 This is the thing which the LORD hath commanded: Gather ye of it every man according to his eating; an omer a head, according to the number of your persons, shall ye take it, every man for them that are in his tent.' זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לַקָּטָן מִמֶּנּוּ אִישׁ לִפְנֵי אֹכְלוֹ עֹמֶר לְגִלְגָּלֹת מִסֹּפֶר נַפְשֵׁיכֶם אִישׁ לְאִשֶּׁר בְּאֹהֲלוֹ תִקְחוּ:

(13) השליו. מין עוף, ושמן מאד (יומא עה:). היתה שכבת הטל. הטל שוכב על המן, וצמקום אחר הוא אומר וצִדְקָת הטל וגו' (צמדצר יא, ט), הטל יורד על הארץ, והמן יורד עליו, וחוזר ויורד טל עליו, והרי הוא כמונח צקופסא (יומא עה: מכילתא ויסע פ"ג):

(14) ותעל שכבת הטל וגו'. כשהחמה זורחת, עולה הטל שעל המן לקראת החמה כדרך טל עולה לקראת החמה, אף אם חמלא שפופרת של ציפה טל, ומסתום את פיה ומניחה בחמה, היא עולה מאליה צאור. ורבותינו דרשו, שהטל עולה מן הארץ צאור, וכעלות שכבת הטל נחגלה המן, וראו והנה על פני המדצר וגו': דק. דצר דק: מחוספס. מגולה, ואין דומה לו צמקרא, ויש לפרש מחוספס, לשון חפיסה ודלוקסקמא שזלשון משנה, כשנחגלה משכבת הטל, ראו שהיה דצר דק מחוספס צחוכו צין שמי שכבות הטל. ואונקלוס חרגס מקלף, לשון מחשוף הלצן: ככפור. כפור גליד"א צלע"ז דַּעֲדָק כגיר, כאצני גיר, והוא מין צבע שחור, כדאמרין גצי כסוי הדס, הגיר והצניף. דַּעֲדָק כגיר כגלידא על ארשא, דק היה כגיר ושוכב מוגלד כקרח על הארץ, וכן פירשו דק ככפור, שטוח קלוש ומחוצר כגליד. דק טינצ"ש צלע"ז שהיה מגליד גלד דק מלמעלה, וכגיר שחרגס אונקלוס, מוספת הוא על לשון העברית, ואין לו חיצה צפסוק:

(15) מן הוא. הכנת מזון הוא, כמו וימן להם המלך (דניאל א, ה): כי לא ידעו מה הוא. שיקראוהו צשמו:

17	And the children of Israel did so, and gathered some more, some less.	וַיַּעֲשׂוּ-בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּלְקְטוּ וַהֲמַרְבָּה וְהַמְּמַעֵיט: וַעֲבָדוּ בֶן יִשְׂרָאֵל וַלְקָטוּ דָּאֲסָגִי וְדָאֲזָעַר:
18	And when they did mete it with an omer, he that gathered much had nothing over, and he that gathered little had no lack; they gathered every man according to his eating.	וַיִּמְדוּ בְעֹמֶר וְלֹא הָעֲדִיף וְכָלוּ בְעֹמֶרָא וְלֹא אוֹתֵר הַמְּרַבָּה וְהַמְּמַעֵיט לֹא הִחְסִיר דָּאֲסָגִי וְדָאֲזָעַר לֹא חִסֵּר גְּבֵר אִישׁ לְפִי-אֲכָלוֹ לְקָטוּ: לְפֹם מִיכְלִיהָ לְקָטוּ:
19	And Moses said unto them: 'Let no man leave of it till the morning.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם אִישׁ אֶל- יוֹתֵר מִמֶּנּוּ עַד-בֹּקֶר: וַאֲמַר מֹשֶ�ה לְהוֹן אֲנֹשׁ לֹא יִשָּׂאֵר מִנֶּיהָ עַד צִפְרָא:
20	Notwithstanding they hearkened not unto Moses; but some of them left of it until the morning, and it bred worms, and rotted; and Moses was wroth with them.	וְלֹא-שָׁמְעוּ אֶל-מֹשֶׁה וַיּוֹתֵרוּ אֲנָשִׁים מִמֶּנּוּ עַד-בֹּקֶר וַיֵּרָם תוֹלְעִים וַיִּבָּאֵשׁ וַיִּקְצַף עֲלֵהֶם מֹשֶׁה:
21	And they gathered it morning by morning, every man according to his eating; and as the sun waxed hot, it melted.	וַיִּלְקְטוּ אוֹתוֹ בְּבֹקֶר בְּבֹקֶר אִישׁ כְּפִי אֲכָלוֹ וְחֵם הַשֶּׁמֶשׁ וְנָמַס: וַלְקָטוּ יְתִיָּה בְּצֹפֶר בְּצֹפֶר גְּבֵר כְּפֹם מִיכְלִיהָ וּמָא דְּמִשְׁתָּאֵר מִנֶּיהָ עַל אֲפִי חֻקְלָא כֹּד חֲמָא עֲלוּהִי שְׁמִשָּׂא פֶשֶׁר:
22	And it came to pass that on the sixth day they gathered twice as much bread, two omers for each one; and all the rulers of the congregation came and told Moses.	וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁנִי לְקָטוֹ לֶחֶם מִשְׁנֵה שְׁנֵי הָעֹמֶר לְאֶחָד וַיִּבָּאוּ כָּל-גִּזְיָאֵי הָעֵדָה וַיִּגִּידוּ לְמֹשֶׁה: וַהֲוָה בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי שְׁתֵּיתַאֲהָ לְקָטוֹ לְחֻמָּא עַל חֵד תִּרְיָן תִּרְיָן עוֹמְרִין לְחֵד וְאוֹתוֹ כָּל רִבְרָבִי בְּנִשְׁתָּא וְחוּיָאוּ לְמֹשֶׁה:

(16) עומר. שם מדה: מספר נפשותיכם. כפי מנין נפשות שיש לאיש באהלו, תקחו עומר לכל גולגולת:
(17) המרבה והממעט. יש שלקטו הרבה ויש שלקטו מעט, וכשצאו לביתם, ומדדו עומר איש איש מה שלקטו, ומצאו שהמרבה ללקט לא העדיף על עומר לגולגולת אשר באהלו, והממעט ללקט לא מצא חסר מעומר לגולגולת, וזהו נס גדול שנעשה זו:
(20) וייתירו אנשים. דתן ואזירים (שמו"ר כה, י): וירם תולעים. לשון רמיה: ויבאש. הרי זה מקרא הפוך, שנתחלה הצאנש ולצסוף החליע, כענין שנאמר ולא הצאנש ורמיה לא הִקְטִיף צו, וכן דרך כל המחלעים:
(21) ודם השמש ונמס. הנשאר בשדה נמות ונעשה נחלים, ושותין ממנו אילים וצבים, ואומות העולם נדין מהם וטועמים בהם טעם מן (מכילתא ויסע פ"ד), ויודעים מה שזקן של ישראל. ונמס, פשר, לשון פושרים, ע"י השמש מתחמם ומפסיר: ונמס. דיסטני"פריר (לו גיין לו שמעלנען), ודוגמתו בסנהדרין בסוף ד' מיתות (ס:):
(22) לקטו לחם משנה. כשמדדו את לקיטתם באהליהם, מצאו כפלים שני העומר לאחד. ומדרש אגדה, לחם משונה, אותו היום נשתנה לשבח בריחתו וטעמו (מכילתא ויסע פ"ב), (שאם להגיד ששנים היו והלא כתיב שני העומר לאחד, אלא משונה בטעם וריח): ויגידו למשה. שאלוהו מה היום מיומים, ומכאן יש ללמוד שעדיין לא הגיד להם משה פרשת שבת, שנאמר לומר להם וְהָיָה צִיּוֹם הַשְּׁשִׁי וְהָכִינוּ אוֹ, עד ששאלו את זאת אמר להם הוא אשר דבר ה' שנטייתו לומר לכם, ולכן עשנו הכתוב, שאמר לו עד אָנָּה מֵאֲנָקְסָם, ולא הוסיאו מן הכלל:

- 23 And he said unto them: 'This is that which the LORD hath spoken: To-morrow is a solemn rest, a holy sabbath unto the LORD. Bake that which ye will bake, and seethe that which ye will seethe; and all that remaineth over lay up for you to be kept until the morning.'
- 24 And they laid it up till the morning, as Moses bade; and it did not rot, neither was there any worm therein.
- 25 And Moses said: 'Eat that to-day; for to-day is a sabbath unto the LORD; to-day ye shall not find it in the field.
- 26 Six days ye shall gather it; but on the seventh day is the sabbath, in it there shall be none.'
- 27 And it came to pass on the seventh day, that there went out some of the people to gather, and they found none.
- 28 And the LORD said unto Moses: 'How long refuse ye to keep My commandments and My laws?
- 29 See that the LORD hath given you the sabbath; therefore He giveth you on the sixth day the bread of two days; abide ye every man in his place, let no man go out of his place on the seventh day.'
- וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה שְׁבֶתוֹן שַׁבַּת-קֹדֶשׁ לַיהוָה מֶחֱרָת אֶת אֲשֶׁר-תֹּאפּוּ אִפּוֹ וְאֶת אֲשֶׁר-תִּבְשְׁלוּ בִשְׁלוּ וְאֶת כָּל-הָעֶדָף תְּנִיחוּ לָכֶם לְמִשְׁמַרְתָּ עַד-הַבֹּקֶר:
- וַיַּנִּיחוּ אֹתוֹ עַד-הַבֹּקֶר כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה וְלֹא הִבָּאִישׁ וְרִמָּה לֹא-תִיַתֵּה בּוֹ:
- וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶכְלֹהוּ הַיּוֹם כִּי-שַׁבֶּת הַיּוֹם לַיהוָה הַיּוֹם לֹא תִמְצְאוּהוּ בַשָּׂדֶה:
- שֵׁשֶׁת יָמִים תִּלְקְטֻהוּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבֶּת לֹא יִהְיֶה-בּוֹ:
- וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יֵצְאוּ מִן-הָעָם לִלְקֹט וְלֹא מָצְאוּ: (ס)
- וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה עַד-אַנֶּה מֵאַנְתֶּם לְשֹׁמֵר מִצְוֹתַי וְתוֹרָתִי:
- רְאוּ כִּי-יְהוָה נָתַן לָכֶם הַשַּׁבָּת עַל-כֵּן הוּא נָתַן לָכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לֶחֶם יוֹמִים שְׁבוּ אִישׁ תַּחְתּוֹ אֶל-יָצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי:
- חֲזוּ אֲרִי יְיָ יִחַב לָכֶן שַׁבָּתָא עַל כֵּן הוּא יִחַב לָכֶן בְּיוֹמָא שְׁתִּיתָאָה לֶחִים תִּרְוִין יוֹמִין תִּיבּוּ אֲנִשׁ תַּחֲתוֹתֵיהּ לֹא יִפּוּק אֲנִשׁ מֵאַתְרֵיהּ בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה:

(23) את אשר תאפו אפו. מה שאתם רוצים לאפות בחנור, אפו היום הכל לשני ימים, ומה שאתם צריכים לזבל ממנו במים, בשלו היום. לשון אפייה נופל בלחם ולשון ציטור בצמצול: למשמרת. לגניזה:

(25) ויאמר משה אכלהו היום וגר. שחרית שהיו רגילין ללחם וללקוט, באו לשאול אם נצא אם לאו, אמר להם את שצידכם אכלו. לערצ חזרו לפניו ושאלוהו מהו ללחם, אמר להם שבת היום, ראה אותם דואגים שמא פסק המן ולא ירד עוד, אמר להם היום לא תמצאוהו, מה תלמוד לומר היום, היום לא תמצאוהו אבל מחר תמצאוהו (מכילתא ויקע"ד):

(26) וביום השביעי שבת. שבת הוא, המן לא יהיה בו. ולא בא הכתוב אלא לרבות יום הכפורים וימים טובים (מכילתא שם):

(28) עד אנה מאנתם. משל הדיוט הוא, צהדי הווא לְקִי פְרָצָא (צ"ק צא), ע"י הרשעים מתגנני הכשרין:

(29) ראו. צעינים כי ה' צבדו מזהיר אתכם על השבת, שהרי גם נעשה בכל ערב שבת, ללחם לכם יומים: שבו

- 30 So the people rested on the seventh day. וַיִּשְׁבְּתוּ הָעָם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי: וַיִּשְׁבְּתוּ עַמָּא בְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה:
- 31 And the house of Israel called the name thereof Manna; and it was like coriander seed, white; and the taste of it was like wafers made with honey. וַיִּקְרְאוּ בֵּית־יִשְׂרָאֵל אֶת־שְׁמוֹ מֶן וְהוּא כְזֶרַע גֹּד' לֶבֶן וְטַעְמוֹ כַּצִּפִּיחַת בִּדְבָשׁ: וַקְרוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל ית שְׁמִיהּ מֶנָּא וְהוּא כְבֵר זֶרַע גֹּדָא חִינּוֹר וְטַעְמִיהּ כַּאֲסָקְרִיטוֹן בִּדְבָשׁ:
- 32 And Moses said: 'This is the thing which the LORD hath commanded: Let an omerful of it be kept throughout your generations; that they may see the bread wherewith I fed you in the wilderness, when I brought you forth from the land of Egypt.' וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה מְלֵא הַעֲמֹל מִמֶּנּוּ לַמִּשְׁמֶרֶת לְדֹרֹתֵיכֶם לְמַעַן יֵרְאוּ אֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר הֶאֱכַלְתִּי אֲתֶכֶם בַּמִּדְבָּר בְּהוֹצִיאִי אֲתֶכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: וַאֲמַר מֹשֶ�ה דִּין פְּתִגְמָא דְּפִקִּיד יי מְלִי עוֹמְרָא מִנִּיהּ לַמִּשְׁרָא לְדִרְיֹכּוֹן בְּדִיל דִּיחִזּוּן ית לַחֲמָא דְּאוֹכִילִית יִתְכּוֹן בַּמִּדְבָּרָא בְּאַפְקוּתִי יִתְכּוֹן מֵאַרְעָא דְּמִצְרָיִם:
- 33 And Moses said unto Aaron: 'Take a jar, and put an omerful of manna therein, and lay it up before the LORD, to be kept throughout your generations.' וַיֹּאמֶר מֹשֶ�ה אֶל־אַהֲרֹן קַח צִנְצֻנַת אַחַת וְתֵן־שָׁמָּה מְלֵא הַעֲמֹל מִן וְהִנֵּחַ אֹתוֹ לִפְנֵי יְהוָה לַמִּשְׁמֶרֶת לְדֹרֹתֵיכֶם: וַאֲמַר מֹשֶ�ה לְאַהֲרֹן סֵב צְלוּחִית חֲדָא וְהֵב תִּמְן מְלִי עוֹמְרָא מִנָּא וְאַצְנַע יְתִיהּ קֳדָם יי לַמִּשְׁרָא לְדִרְיֹכּוֹן:
- 34 As the LORD commanded Moses, so Aaron laid it up before the Testimony, to be kept. כַּמָּא דְּפִקִּיד יי לְמֹשֶׁה וְאַצְנִיעִיה אַהֲרֹן קֳדָם סִהְדוּתָא לַמִּשְׁרָא: וַאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וַיַּנִּיחֻהוּ אַהֲרֹן לִפְנֵי הָעֵדֻת לַמִּשְׁמֶרֶת:
- 35 And the children of Israel did eat the manna forty years, until they came to a land inhabited; they did eat the manna, until they came unto the borders of the land of Canaan. וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אָכְלוּ אֶת־הַמֶּן אַרְבַּעִים שָׁנָה עַד־בְּאֵם אֶל־אֶרֶץ נוֹשֶׁבֶת אֶת־הַמֶּן אָכְלוּ עַד־בְּאֵם אֶל־קְצֵה אֶרֶץ כְּנָעַן: וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אָכְלוּ ית מֶנָּא אַרְבַּעִין שָׁנִין עַד דְּעָאֻלוּ לְאַרְעָא וַיַּיְבִּחְתָּא ית מֶנָּא אָכְלוּ עַד דְּאָתוּ לְסִיפֵי אֶרְעָא דְּכְנַעַן:

איש תחתיו. מכאן סמכו חכמים ד' אמות ליוצא חוץ לתחום, ג' לגופו, וא' לפישוט ידים ורגלים: אל יצא איש ממקומו. אלו אלפים אמה של תחום שבת, ולא במפורש, שאין תחומין אלא מדברי סופרים, ועיקרו של מקרא על לוקטי המן נאמר: (31) והוא כזרע גד לבן. עשז ששמו קולינד'רי (קארידער) וזרע שלו עגול ואינו לבן, והמן היה לבן, ואינו נמשל לזרע גד אלא לענין העגול כזרע גד היה, והוא לבן: כצפיחת. צֶק שמתגנין אותו כדבש, וקורין לו אֲסָקְרִיטוֹן כלשון משנה, והוא תרגום של אונקלוס: (32) לַמִּשְׁמֶרֶת. לגניזה: לדורותיכם. צימי ירמיהו. כשהיה ירמיהו מוכיחם למה אין אתם עוסקים בתורה, והם אומרים נניח מלאכתנו ונעסוק בתורה מהיכן נחפרנס, הוציא להם צנצנת המן, אמר להם תִּשְׁמְרוּ רְאוּ דְּבָר ה' (ירמיהו ב, לא), שמעו לא נאמר, אלא ראו, בזה נחפרנסו אבותיכם, הרבה שלוחין יש לו למקום להכין מזון ליראיו: (33) צנצנת. כלוחית של חרס כתרגומו: והנח אותו לפני ד'. לפני הארון, ולא נאמר מקרא זה עד שנזכר אהל מועד, אלא שנכתב כאן בפרשת המן: (35) ארבעים שנה. והלא חסר לי יום, שהרי צט"ו צאייר ירד להם המן תחלה, וצט"ו צניסן פסק, שנאמר וַיִּשְׁפּוּת הַמֶּן מִמֶּנְחָה (יהושע ה, יב), אלא מגיד שהעוגות שהוציאו ישראל ממזרים טעמו זהם טעם מן: אל ארץ נושבת. לאחר

<p>36 Now an omer is the tenth part of an ephah.</p>	<p>וְהָעֹמֶר עֲשָׂרִית הָאֵיפָה וְעוֹמֶרָא חֹד מִן עֲשָׂרָא בִתְלִית סֵאִין הוּא:</p>	<p>וְהָעֹמֶר עֲשָׂרִית הָאֵיפָה הוּא: (פ) 36</p>
<p>XVII And all the congregation of the children of Israel journeyed from the wilderness of Sin, by their stages, according to the commandment of the LORD, and encamped in Rephidim; and there was no water for the people to drink.</p>	<p>וַיֵּסְעוּ כָּל-עֵדֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִמִּדְבַּר-סִין לְמַסְעֵיהֶם עַל-פִּי יְהוָה וַיַּחֲנוּ בְּרֶפְדִּים וְאֵין מַיִם לְשִׁתָּת הָעָם:</p>	<p>וַיֵּסְעוּ כָּל-עֵדֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִמִּדְבַּר-סִין לְמַסְעֵיהֶם עַל-פִּי יְהוָה וַיַּחֲנוּ בְּרֶפְדִּים וְאֵין מַיִם לְשִׁתָּת הָעָם: 36</p>
<p>2 Wherefore the people strove with Moses, and said: 'Give us water that we may drink.' And Moses said unto them: 'Why strive ye with me? wherefore do ye try the LORD?'</p>	<p>וַיִּרְבּוּ הָעָם עִם-מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ תִּתֵּנוּ-לָנוּ מַיִם וְנִשְׁתֶּה וַיֹּאמֶר לָהֶם מֹשֶׁה מַה-תִּרְיִבוּן עִמָּדִי מַה-תִּנְסֹן אֶת-יְהוָה:</p>	<p>וַיִּרְבּוּ הָעָם עִם-מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ תִּתֵּנוּ-לָנוּ מַיִם וְנִשְׁתֶּה וַיֹּאמֶר לָהֶם מֹשֶׁה מַה-תִּרְיִבוּן עִמָּדִי מַה-תִּנְסֹן אֶת-יְהוָה: 2</p>
<p>3 And the people thirsted there for water; and the people murmured against Moses, and said: 'Wherefore hast thou brought us up out of Egypt, to kill us and our children and our cattle with thirst?'</p>	<p>וַיִּצְמְאוּ שָׁם הָעָם לַמַּיִם וַיִּגְלֹן הָעָם עַל-מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ לָמָּה זֶה הָעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לְהָמִית אֹתִי וְאֶת-בְּנֵי וְאֶת-מִקְנֵי בְצִמָּא:</p>	<p>וַיִּצְמְאוּ שָׁם הָעָם לַמַּיִם וַיִּגְלֹן הָעָם עַל-מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ לָמָּה זֶה הָעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לְהָמִית אֹתִי וְאֶת-בְּנֵי וְאֶת-מִקְנֵי בְצִמָּא: 3</p>
<p>4 And Moses cried unto the LORD, saying: 'What shall I do unto this people? they are almost ready to stone me.'</p>	<p>וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה לֵאמֹר מָה אַעֲשֶׂה לָּעָם הַזֶּה עוֹד מַעֲט וּסְקָלֵנִי:</p>	<p>וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה לֵאמֹר מָה אַעֲשֶׂה לָּעָם הַזֶּה עוֹד מַעֲט וּסְקָלֵנִי: 4</p>
<p>5 And the LORD said unto Moses: 'Pass on before the people, and take with thee of the elders of Israel; and thy rod, wherewith thou smotest the river, take in thy hand, and go.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה עֲבֹר לִפְנֵי הָעָם וְקַח אִתָּךְ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִטֶּשֶׁתְּךָ אֲשֶׁר הִכִּיתָ בּוֹ אֶת-הַיָּאֵר קַח בְּיָדְךָ וְהִלַּכְתָּ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה עֲבֹר לִפְנֵי הָעָם וְקַח אִתָּךְ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִטֶּשֶׁתְּךָ אֲשֶׁר הִכִּיתָ בּוֹ אֶת-הַיָּאֵר קַח בְּיָדְךָ וְהִלַּכְתָּ: 5</p>

שעברו את הירדן (קידושין לח). (ס"א, שאותה שזעבר הירדן מיושבת וטובה, שנאמר אֶעֱבְרָהָ נָא וְאֶרְאֶה אֵת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר צִעַר הַיִּרְדֵּן (דברים ג, כה), ותרגום של נוסחת אֶעֱבְרָהָ, ר"ל מיושבת. רש"י ישן): אל קצה ארץ כנען. צתחלת הגבול, קודם שעברו את הירדן והוא ערבות מואב, נמצאו מכחישים זה את זה, אלא בערבות מואב כשמת משה צו' באדר פסק המן מלירד, ונסתפקו ממנו שלקטו צו' דיוס, עד שהקריבו העומר בששה עשר בניסן, שנאמר וַיֹּאכְלוּ מִעֻצּוֹר הָאָרֶץ מִמִּקְרַת הַפֶּסַח (יהושע ה, יא):

(36) עשירית האיפה. האיפה שלש סאין, והסאה ו' קצין, והקצ ד' לוגין, והלוג ששה ציזים, נמצא עשירית האיפה מ"ג ציזים וחומש ציזה, והוא שיעור לחלה ולמנחות:

(2) מה תנסון. לומר היוכל לתת מים בארץ זיה:

(4) עוד מעט. אם אמתין, עוד מעט וסקלוני:

(5) עבדו לפני העם. וראה אם יסקלוך, למה הוצאת לעז על בני: וקח אתך מזקני ישראל. לעדות, שיראו שעל ידך המים יוצאים מן האור, ולא יאמרו מעינות היו שם מימי קדם: ומטף אשר הכית בו את היאור. מה תלמוד לומר אשר הכית בו את היאור, אלא שהיו ישראל אומרים על המטה, שאינו מוכן אלא לפורענות, צו לקה פרעה, ומנרים כמה מכות, צמרים ועל הים, לכך נאמר אשר הכית בו את היאור, יראו עתה שאף לטובה הוא מוכן:

<p>Behold, I will stand before thee there upon the rock in Horeb; and thou shalt smite the rock, and there shall come water out of it, that the people may drink.' And Moses did so in the sight of the elders of Israel.</p>	<p>הֲנִי עֹמֵד לְפָנֶיךָ שָׁם וְעַל-הַצּוּר בְּחֹרֵב וְהִכִּיתָ בַּצּוּר וַיֵּצְאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם וְשָׁתָה הָעָם וַיַּעַשׂ כֵּן מֹשֶׁה לְעֵינֵי זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>הֲנִי עֹמֵד לְפָנֶיךָ שָׁם וְעַל-הַצּוּר בְּחֹרֵב וְהִכִּיתָ בַּצּוּר וַיֵּצְאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם וְשָׁתָה הָעָם וַיַּעַשׂ כֵּן מֹשֶׁה לְעֵינֵי זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>And the name of the place was called Massah, and Meribah, because of the striving of the children of Israel, and because they tried the LORD, saying: 'Is the LORD among us, or not?'</p>	<p>וּקְרָא שְׁמֶיהָ דְּאֶתְרָא נְסִיחָא וּמִצִּיבָתָא עַל דִּנְצוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל דִּנְסִיאוּ קֳדָם יי לְמִימַר הָאֵת שְׁכִינְתָּא דִּי בֵּינָא אִם לֹא:</p>	<p>וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם מַסָּה וּמִרִיבָה עַל-רִיבוֹ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל נִסְתָּם אֶת-יְהוָה לֵאמֹר הֲיֵשׁ יְהוָה בְּקִרְבָּנוּ אִם-אֵין: (פ)</p>
<p>Then came Amalek, and fought with Israel in Rephidim.</p>	<p>וַיָּבֹא עַמְלֵק וַיִּלָּחֶם עִם-יִשְׂרָאֵל בְּרִפְדִּים:</p>	<p>וַיָּבֹא עַמְלֵק וַיִּלָּחֶם עִם-יִשְׂרָאֵל בְּרִפְדִּים:</p>
<p>And Moses said unto Joshua: 'Choose us out men, and go out, fight with Amalek; tomorrow I will stand on the top of the hill with the rod of God in my hand.'</p>	<p>וַאֲמַר מֹשֶׁה לְיְהוֹשֻׁעַ בַּחֲרָ לִנָּא גִבּוֹרִין וּפּוֹק אֶגֶּיַת קִרְבָּא בְּעַמְלֵק מִחֵר אֲנָא קָאִים עַל רִישׁ רָמְתָא וְחוּטְרָא דְּאֶתְעִבִּידוּ בֵּיהּ נָסִין מִן קֳדָם יי בִּידֵי:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-יְהוֹשֻׁעַ בַּחֲרָ לָנוּ אַנְשִׁים וְצֵא הִלָּחֶם בְּעַמְלֵק מִחֵר אֲנָכִי נֹצֵב עַל-רֹאשׁ הַגְּבֻעָה וּמִטָּה הָאֱלֹהִים בְּיָדִי:</p>
<p>So Joshua did as Moses had said to him, and fought with Amalek; and Moses, Aaron, and Hur went up to the top of the hill.</p>	<p>וַעֲבַד יְהוֹשֻׁעַ כְּמֹא דְאָמַר לִיהּ מֹשֶׁה לְאַגְחָא קִרְבָּא בְּעַמְלֵק וּמֹשֶׁה אֶהְרֹן וְחֹזֵר סְלִיקוּ לְרִישׁ רָמְתָא:</p>	<p>וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כְּאֲשֶׁר אָמַר-לוֹ מֹשֶׁה לְהִלָּחֶם בְּעַמְלֵק וּמֹשֶׁה אֶהְרֹן וְחֹזֵר עָלוּ רֹאשׁ הַגְּבֻעָה:</p>

(6) והכית בצור. על הצור לא נאמר, אלא צור, מכאן שהמטה היה של מין דבר חזק ושמם ספירינזון, והאזר נצקע מפניו.

(8) ויבא עמלק וגו'. סמך פרשה זו למקרא זה לומר, תמיד אני ביניכם ומזומן לכל צרכיכם, ואתם אומרים היש' בקרבנו אם אין, חייכם שהכל צד וגושך אחכם, ואתם זועקים לי ותדעו היכן אני. משל לאדם שהרכיב צנו על כתפו וינא לדרך, היה אותו הצד רואה חפץ ואומר, אבא טול חפץ זה ותן לי, והוא נותן לו, וכן שנייה, וכן שלישית, פגעו באדם אחד, אמר לו אותו הצד ראית את אבא, אמר לו אביו, איך יודע היכן אני, השליכו מעליו וצא הכלב ונשכו:

(9) בחר לנו. ליוסף, השווה לו, מכאן אמרו, יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך, וכבוד חזק כמורא רבך מנין, שנאמר ויאמר אלהן אל משה בן אהרן (במדבר יב, יא), והלא אהרן גדול מאחיו היה, ועושה את חזרו כרצו. ומורא רבך כמורא שמים מנין, שנאמר אלהי משה בן אהרן (שם יא, כח), כלם מן העולם, חייצין הם כלייה, המורדים בך כאילו מרדו בהקד"ה: וצא הלאדם. לא מן הענין והלאדם צו (מכילתא עמלק פ"א): מחר. צעת המלחמה, אנכי נצב: בחר לנו אנשים. גבורים ויראי חטא, שמהם זכותן מסייעת. דבר אחר בחר לנו אנשים, שיודעין לטפל בשמים, לפי שבני עמלק מכשפים היו:

(10) ומשה אהרן וחזר. מכאן למענית שצריכים שלשה לעבור לפני הציצה, שצתענית היו שרוים: חזר. צנה של מרים היה, וכלב צעלה:

<p>And it came to pass, when Moses held up his hand, that Israel prevailed; and when he let down his hand, Amalek prevailed.</p>	<p>וַהֲיָה כַּד מָרִים מֹשֶׁה יָדוֹ מִתְּגַבְּרִין דְּבֵית יִשְׂרָאֵל וְכַד מִנָּח יָדוֹ מִתְּגַבְּרִין דְּבֵית עַמְלֵק:</p>	<p>וְהָיָה כַּאֲשֶׁר יָרִים מֹשֶׁה יָדוֹ וַיִּגְבֶּר יִשְׂרָאֵל וְכַאֲשֶׁר נִיחַ יָדוֹ וַיִּגְבֶּר עַמְלֵק:</p>
<p>But Moses' hands were heavy; and they took a stone, and put it under him, and he sat thereon; and Aaron and Hur stayed up his hands, the one on the one side, and the other on the other side; and his hands were steady until the going down of the sun.</p>	<p>וַיְדִי מֹשֶׁה יָקָרָא וַנְּסִיבוּ אֲבָנָא וַשְּׂוִיאוּ תַּחְתּוֹתָיו וַיִּתִּיב עָלֶיהָ וַאֲהֲרֹן וְחֹזֶה סְעִידִין בִּידוֹתָיו מִכָּא חֵד וּמִכָּא חֵד וַהֲוָה יָדוֹתָיו פִּרְסֵן בְּצִלּוֹ עַד דְּעָאֵל שְׁמֶשׁ:</p>	<p>וַיְדִי מֹשֶׁה כְּבִדִּים וַיִּקְחוּ-אֲבָן וַיִּשְׁימוּ תַּחְתּוֹ וַיִּנָּשֶׁב עָלֶיהָ וַאֲהֲרֹן וְחֹזֶה תִּמְכוּ בְּיָדָיו מִזֶּה אֶחָד וּמִזֶּה אֶחָד וַיְהִי יָדָיו אֲמוֹנָה עַד-בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ:</p>
<p>And Joshua discomfited Amalek and his people with the edge of the sword.</p>	<p>וַתִּבֶּר יְהוֹשֻׁעַ יְתַּ עַמְלֵק וַיִּתַּ עֲמִיהָ לַפְתָּנָם דְּחָרֵב:</p>	<p>וַיַּחֲלֵשׁ יְהוֹשֻׁעַ אֶת-עַמְלֵק וְאֶת עַמּוֹ לַפִּי-חָרֵב: (פ)</p>
<p>And the LORD said unto Moses: 'Write this for a memorial in the book, and rehearse it in the ears of Joshua: for I will utterly blot out the remembrance of Amalek from under heaven.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה כְּתוֹב דָּא דְּוִכְרָנָא בְּסִפְרָא וְשׁוּ קְדָם יְהוֹשֻׁעַ אֲרִי מִמָּחָא אֲמַחִי יְתַ דְּוִכְרָנִיהָ דְּעַמְלֵק מִתַּחַת שָׁמַיָא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה כְּתֹב זֹאת זִכְרוֹן בְּסֵפֶר וְשִׁים בְּאָזְנֵי יְהוֹשֻׁעַ כִּי-מָחָה אֲמַחֶה אֶת-זִכְרֵ עַמְלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם:</p>
<p>And Moses built an altar, and called the name of it Adonai-nissi.</p>	<p>וַבֵּנָא מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ וַפִּלַּח עָלָיו קָדָם יְיָ דְּעִבֵּד לֵיהָ נִסִּין:</p>	<p>וַיִּבֶן מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יְהוָה נִסִּי:</p>
<p>And he said: 'The hand upon the throne of the LORD: the LORD will have war with Amalek from generation to generation.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר בְּשִׁבּוּעָה אֲמִירָא דָּא מִן קְדָם דְּחִילָא דְּשִׁכְנִיתִיהָ עַל פּוֹרְסֵי יָקָרָא דְּעִתִּיד דִּיתַגַּח קָרְבָּא קְדָם יְיָ בְּדֵבִית עַמְלֵק לְשִׁיזְיוֹתָהוֹן מִדְּרֵי עָלְמָא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר כִּי-יָד עַל-כֶּסֶלָּהּ (בְּכַתֵּר אֲרַם צוּבָה הִיָּה כְּתוּב בְּסִיָּה בְּתִיבָה אַחַת) מִלְחָמָה לִיהוָה בְּעַמְלֵק מִדָּר דָּר: (פ)</p>

(11) כאשר ירים משה ידו. וכי ידיו של משה נולחות היו המלחמה וכו', כדאיתא צ"ה (כט).
(12) וידי משה כבדים. נשזיל שנחשעל צמזמה ומנה אחר תחתיו, נתיקרו ידיו: ויקחו. אהרן וחור: אבן וישמו תחתיו. ולא ישזלו על כר וכסת, אמר, ישראל שרויין צנער, אף אני אהיה עמהם צנער: ויהי ידיו אמונה. ויהי משה ידיו צאמונה, פרושות השמים צהפלה נאמנה ונכונה: עד בא השמש. שהיו עמלקים מחשצין את השעות צאצטור'לוגיאה, צאזיו שעה הם נולחים, והעמיד להם משה חמה וערצב את השעות:
(13) ויחלש יהושע. חתך ראשי גבוריו (תנחומא בשלח כ"ח) ולא השאיר אלא חלשים שבהם, ולא הרגם כולם, מכאן אנו למדים, שעשו על פי הדבור של שכינה:
(14) כתב זאת זכרון. שצא עמלק להזדווג לישראל קודם לכל האומות (מכילתא עמלק פ"צ): ושים באזני יהושע. המכנים את ישראל לארץ, שצוה את ישראל לשלם לו את גמולו, כאן נרמזו למשה שיהושע מכנים את ישראל לארץ: כי מוחה אמונה. לכן אני מזהירך כן, כי חפץ אני למחות:
(15) ויקרא שמו. של מוצב: ה' נסי. הקצ"ה עשה לנו כאן נס גדול, לא שהמוצב קרוי ה', אלא המוזכר שמו של מוצב, וזכר את הנס שעשה המקום, ה' הוא נס שלנו:
(16) ויאמר. משה: כי יד על כס יי. ידו של הקצ"ה הורמה לי שבע בכסאו, להיות לו מלחמה ואיזה בעמלק עולמית, ומהו כס ולא נאמר כסא, ואף השם נחלק לחציו, נשבע הקצ"ה, שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה שמו של עמלק כולו,

The Haftarah is Judges 4:4 - 5:31 on page 212. Sepharadim read Judges 5:1 - 5:31.

XVIII	<p>Now Jethro, the priest of Midian, Moses' father-in-law, heard of all that God had done for Moses, and for Israel His people, how that the LORD had brought Israel out of Egypt.</p>	<p>וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ כֹּהֵן מִדְיָן וּשְׁמַע יִתְרוֹ רַבָּא דְּמִדְיָן מֹשֶׁה אֶת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ כִּי־הוֹצִיא יְהוָה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם:</p>	<p>יִתְרוֹ יִד</p>
2	<p>And Jethro, Moses' father-in-law, took Zipporah, Moses' wife, after he had sent her away,</p>	<p>וַיָּקַח יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה אֶת־צִפּוֹרָה אִשְׁתּוֹ אַחֵר וַיִּשְׁלַחָהּ:</p>	<p>2</p>
3	<p>and her two sons; of whom the name of the one was Gershom; for he said: 'I have been a stranger in a strange land';</p>	<p>וְאֶת שְׁנֵי בָנֶיהָ אֲשֶׁר שָׁם הָאֶחָד גֶּרְשֹׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נָכְרִיָּה:</p>	<p>3</p>
4	<p>and the name of the other was Eliezer: 'for the God of my father was my help, and delivered me from the sword of Pharaoh.'</p>	<p>וְשֵׁם הָאֶחָד אֱלִיעֶזֶר כִּי־אֱלֹהֵי אָבִי בָּעֲזָרִי וַיַּצִּלְנִי מִמַּחֲבֵר פֶּרֶעַה:</p>	<p>4</p>
5	<p>And Jethro, Moses' father-in-law, came with his sons and his wife unto Moses into the wilderness where he was encamped, at the mount of God;</p>	<p>וַיָּבֹא יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ אֶל־מֹשֶׁה אֶל־הַמִּדְבָּר אֲשֶׁר־הָיָה חֹתֵן שָׁם הָרֹאשׁ הָאֱלֹהִים:</p>	<p>לוי</p>

וכשימחה שמו, יהיה השם שלם והכסא שלם, שנאמר ה'אויצ' שמו סְכָרוֹת לְגַמֵּחַ (תהלים ט, ו), וזה עמלק שכתוב בו וַעֲבָדְתוּ שְׁמָרָה לְגַחַ (עמוס א, יא), וְעָרִים גִּתְשָׁף אֶבֶד וְכָרֶם הֶמָּה (תהלים סט), מהו אומר אחרייו, וה' לְעוֹלָם יֵשֶׁב, הרי השם שלם, פִּינָן לְמִשְׁפָּט קָסָא, הרי הכסא שלם:

(1) וישמע יתרו. מה שמיעה שמע וצא, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק (וזכרים קטו): יתרו. שבע שמות נקראו לו, רעואל, יתר, יתרו, חוצב, חצר, קיני, פוטיאל, (מכילתא יתרו פ"א). תר, ע"ש שְׁיָתַר פרשה אחת בתורה, ואחיה תחזה. יתרו, לכשנתגייר וקיים המצוות, הוסיפו לו אות אחת על שמו. חוצב, שחצב את התורה, וחוצב הוא יתרו שנאמר מִגְּדִי חָצַב חֶתֶן מֹשֶׁה (שופטים ד, יא). ויש אומרים רעואל אביו של יתרו היה, ומהו אומר וּפְצָלָהּ אֵל רְעוּאֵל אֲבִיהֶן (שמות ז, יח), שהחנינוקות קורין לאבי אביהן אבא. בספרי (בהעלותך עח): חותן משה. כאן היה יתרו מתכבד במשה, אפי' חותן המלך, ולשעבר היה משה תולה הגדולה בחמיו, שנאמר וַיֵּשֶׁב אֵל יִתְרֵי חֶתֶן (מכילתא סט): למשה ולישראל. שְׁקוֹל מֹשֶׁה כְּגֵד כָּל יִשְׂרָאֵל: את כל אשר עשה. להם בירידת המן, וצבאר, ובעמלק: כי הוציא ד' וגו'. זו גדולה על כולם (מכילתא סט):

(2) אחר שלוחיה. כשאמר לו הקב"ה צמדין, לך שְׁבַח מִנְּרִים, וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת אֲשֶׁרוֹ וְאֶת צִנְיֹו וגו' (שמות ד, יטכ), ויאֵל אהרן לקראתו ויפגשהו זהר האלהים, אמר לו מי הם הללו, אמר לו זו היא אשתי שנשאתי צמדין ואלו בני, אמר לו והיכן אתה מוליכן, אמר לו למצרים, אמר לו על הראשונים אנו מצטערים ואתה בא להוסיף עליהם, אמר לה לבי אל בית אביך, נטלה שני בניה והלכה לה:

(4) ויצלני מחרב פרעה. כשגילו דתן ואבירים על דבר המצרי, וצקש להרוג את משה, נעשה לו אורו כעמוד של שיש (שמו"ר א, לו):

(5) אל המדבר. אף אנו יודעים שצמדבר היה, אלא שצמחו של יתרו דָּבָר הכתוב, שהיה יושב בכבודו של עולם, ונדבבו לבו

<p>and he said unto Moses: 'I thy 6 father-in-law Jethro am coming unto thee, and thy wife, and her two sons with her.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֶל־מֹשֶׁה אֲנִי חֹתָנְךָ יִתְרוֹ בֶּן־אֵלֶיךָ וְאִשְׁתּוֹ וּשְׁנֵי בָנֶיהָ עִמָּהּ:</p>	<p>6 וַיֹּאמֶר אֶל־מֹשֶׁה אֲנִי חֹתָנְךָ יִתְרוֹ בֶּן־אֵלֶיךָ וְאִשְׁתּוֹ וּשְׁנֵי בָנֶיהָ עִמָּהּ:</p>
<p>And Moses went out to meet his 7 father-in-law, and bowed down and kissed him; and they asked each other of their welfare; and they came into the tent.</p>	<p>וַיֵּצֵא מֹשֶׁה לִקְרַאת חֹתָנּוּ וַיִּשְׁתַּחוּ וַיִּשְׁקוּ־לּוֹ וַיִּשְׁאַלּוּ אִישׁ־ לְרֵעֵהוּ לְשָׁלוֹם וַיָּבֹאוּ הָאֵהָלָה: לְמִשְׁכְּנָא:</p>	<p>7 וַיֵּצֵא מֹשֶׁה לִקְרַאת חֹתָנּוּ וַיִּשְׁתַּחוּ וַיִּשְׁקוּ־לּוֹ וַיִּשְׁאַלּוּ אִישׁ־ לְרֵעֵהוּ לְשָׁלוֹם וַיָּבֹאוּ הָאֵהָלָה: לְמִשְׁכְּנָא:</p>
<p>And Moses told his father-in-law 8 all that the LORD had done unto Pharaoh and to the Egyptians for Israel's sake, all the travail that had come upon them by the way, and how the LORD delivered them.</p>	<p>וַיֹּסֶפֶר מֹשֶׁה לְחֹתָנּוּ אֵת כָּל־ אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְפָרְעֹה וּלְמִצְרַיִם עַל אוֹדֹת יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל־הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מָצְאָתָם בְּדֶרֶךְ וַיֵּצְלֵם יְהוָה:</p>	<p>8 וַיֹּסֶפֶר מֹשֶׁה לְחֹתָנּוּ אֵת כָּל־ אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְפָרְעֹה וּלְמִצְרַיִם עַל אוֹדֹת יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל־הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מָצְאָתָם בְּדֶרֶךְ וַיֵּצְלֵם יְהוָה:</p>
<p>And Jethro rejoiced for all the 9 goodness which the LORD had done to Israel, in that He had delivered them out of the hand of the Egyptians.</p>	<p>וַיִּחַד יִתְרוֹ עַל כָּל־הַטּוֹבָה אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֹצִיאוֹ מִיַּד מִצְרַיִם:</p>	<p>9 וַיִּחַד יִתְרוֹ עַל כָּל־הַטּוֹבָה אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֹצִיאוֹ מִיַּד מִצְרַיִם:</p>
<p>And Jethro said: 'Blessed be the 10 LORD, who hath delivered you out of the hand of the Egyptians, and out of the hand of Pharaoh; who hath delivered the people from under the hand of the Egyptians.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ בְּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר הֹצִיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד פָּרְעֹה אֲשֶׁר הֹצִיל אֶת־הָעָם מִתַּחַת יַד־מִצְרַיִם:</p>	<p>10 וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ בְּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר הֹצִיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד פָּרְעֹה אֲשֶׁר הֹצִיל אֶת־הָעָם מִתַּחַת יַד־מִצְרַיִם:</p>

לֵאמֹר אֵל הַמַּדְבָּר מִקּוֹם תְּהוֹ, לְשִׁמוֹעַ דְּבַר יְהוָה:
(6) וַיֹּאמֶר אֶל מֹשֶׁה. עֲשֵׂי שְׁלִיחַ: אֲנִי חֹתָנְךָ יִתְרוֹ וְגו'. אִם אֵין אִתָּה יוֹאֵל בְּגִינִי לֹא בְּגִין אֶשְׁתַּךְ, וְאִם אֵין אִתָּה יוֹאֵל בְּגִין אֶשְׁתַּךְ לֹא בְּגִין שְׂנִי בְּנִי (מְכִילֵת ס):
(7) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה. כְּזֹד גְּדוֹל נִמְכָּד יִתְרוֹ בְּאוֹתָהּ שְׁעָה, כִּינ שִׁינָא מִשָּׁה, יֹאֵל אֶהְרֵן נִדְב וְאֶזִּיהוֹא, וּמִי הוּא שְׂרָאָה אֵת אֱלֹו יוֹאֵל וְלֹא יֹאֵל: וַיִּשְׁתַּחוּ וַיִּשְׁקוּ לּוֹ. אֵינִי יוֹדַע מִי הַשְׁתַּחוּהוּ לָמִי, כִּשֶׁהוּא אוֹמֵר אִישׁ לְרֵעֵהוּ, מִי הַקְרוֹי אִישׁ, זֶה מִשָּׁה, שְׂנֵאמֵר וְהָאִישׁ מֹשֶׁה (מְכִילֵת ס):
(8) וַיֹּסֶפֶר מֹשֶׁה לְחֹתָנּוּ. לְמַשׁוֹךְ אֵת לְבֹו לְקַרְבּוֹ לְמוֹרָה (מְכִילֵת ס): אֵת כָּל הַתְּלָאָה. שְׁעַל הִים וְשַׁל עַמְלָק (מְכִילֵת ס): הַתְּלָאָה. לְמִ"ד אֱלֹ"ף מִן הַיִּסּוּד שֶׁל תִּצְבָּה, וְהַתִּי"ו הוּא תִּקְיוֹן וַיִּסּוּד הַנוֹפֵל מִמֶּנּוּ לְפָרְקִים, וְכֵן תְּרוֹמָה, תְּנוּפָה, תְּקוּמָה, תְּנוּאָה:
(9) וַיִּחַד יִתְרוֹ. וַיִּשְׁמַח יִתְרוֹ, וְזֶה פְּשׁוּטוֹ. וּמִדְּרַשׁ אַגְדָּה, נַעֲשֶׂה בְּשֵׁר חֲדוּדִין חֲדוּדִין, מִיֵּזֵר עַל אֲזוּד מִזְרִים, הֵיינו דְּאִמְרֵי אֵינִישׁ, גִּיּוֹרָא עַד עֶשְׂרֵה דְרִי לֹא תִבּוּ אֶרְמָאָה בְּאֶפִּיָּה (סְנֵה דְרִין זד). עַל כָּל הַטּוֹבָה. טוֹבַת הַמֶּן וְהַבָּזָר וְהַמִּזְבֵּחַ וְהַמִּזְבֵּחַ (מְכִילֵת ס), וְעַל כּוֹלֵן אֲשֶׁר הֵאֱלִיו מִיֵּד מִזְרִים, עַד עַכְשֵׁיו לֹא הִיָּה עֶזְד יוֹכֵל לְבָרוּחַ מִמִּזְרִים, שֶׁהִיָּתָה הָאֶרֶץ מְסוּגֶרֶת, וְאֱלֹו יֹאֵל שְׁמִים רַבּוֹת (מְכִילֵת ס):
(10) אֲשֶׁר הֹצִיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם. אֲוִמָּה קֶשֶׁה: וּמִיֵּד פִּרְעֹה. מֶלֶךְ קֶשֶׁה: מִתַּחַת יַד מִצְרַיִם. כְּתַרְגוּמוֹ לְשׁוֹן רְדוֹי וּמְרוֹת, הִיד שְׁהִיו מְכַזְּבִים עֲלֵיהֶם, הִיא הַעֲזוּדָה:

<p>II Now I know that the LORD is greater than all gods; yea, for that they dealt proudly against them.'</p>	<p>כָּעַן יָדַעְנָא אֲרִי רַב יְיָ וְלִית אֱלֹהִי בַר מִנִּיה אֲרִי בִּפְתָּגְמָא דְּחִשְׁבִּי מִצְרָאִי לְמִדָּן יְתִי יִשְׂרָאֵל בֵּיה דְּנִינִין:</p>	<p>II עֲתָה יָדַעְתִּי כִּי־גָדוֹל יְהוָה מִכָּל־הָאֱלֹהִים כִּי בִדְבַר אֲשֶׁר זָדוּ עֲלֵיהֶם:</p>
<p>12 And Jethro, Moses' father-in-law, took a burnt-offering and sacrifices for God; and Aaron came, and all the elders of Israel, to eat bread with Moses' father-in-law before God.</p>	<p>וְקָרִיב יִתְרוֹ חֲמוּהִי דְּמִשָּׁה עֲלִין וְנִכְסַת קוּדְשִׁין קָדָם יְיָ וְאַתָּא אֶהְרֹן וְכָל סְבִי יִשְׂרָאֵל לְמִיכַל לַחְמָא עִם חֲמוּהִי דְּמִשָּׁה קָדָם יְיָ:</p>	<p>12 וַיָּקֹחַ יִתְרוֹ חֵתֵן מִשָּׁה עֲלָהּ וּזְבָחִים לַאלֹהִים וַיָּבֵא אֶהְרֹן וְכָל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל לֶאֱכֹל־לֶחֶם עִם־חֵתֵן מִשָּׁה לִפְנֵי הָאֱלֹהִים:</p>
<p>13 And it came to pass on the morrow, that Moses sat to judge the people; and the people stood about Moses from the morning unto the evening.</p>	<p>וַהֲוֵה בְּיוֹמָא דְּבִתְרוּהִי וַיִּתִּיב מִשָּׁה לְמִדָּן יְתִי עֲמָא וְקָם עֲמָא עֲלֻוּהִי דְּמִשָּׁה מִן צַפְרָא עַד רַמְשָׁא:</p>	<p>שני וַיְהִי מִמָּחֳרָת וַיֵּשֶׁב מִשָּׁה לִשְׁפֹּט אֶת־הָעָם וַיַּעֲמֵד הָעָם עַל־מִשָּׁה מִן־הַבֹּקֶר עַד־הָעֶרֶב:</p>
<p>14 And when Moses' father-in-law saw all that he did to the people, he said: 'What is this thing that thou doest to the people? why sittest thou thyself alone, and all the people stand about thee from morning unto even?'</p>	<p>וַחֲזָא חֲמוּהִי דְּמִשָּׁה יְתִי כָּל דְּהוּא עֲבִיד לְעֲמָא וְאַמֵּר מָא פִּתְגָּמָא דְּהִין דְּאַתָּ עֲבִיד לְעֲמָא מִדִּין אֶתִּיב בְּלַחוּדָּהּ וְכָל עֲמָא קִימִין עֲלֻוּדָּהּ מִן צַפְרָא עַד רַמְשָׁא:</p>	<p>14 וַיֵּרָא חֵתֵן מִשָּׁה אֵת כָּל־אֲשֶׁר־הוּא עֹשֶׂה לָעָם וַיֹּאמֶר מֶה־הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה לָעָם מִדּוּעַ אַתָּה יּוֹשֵׁב לְבַדְּךָ וְכָל־הָעָם נֹצֵב עֲלֶיךָ מִן־בֹּקֶר עַד־עֶרֶב:</p>
<p>15 And Moses said unto his father-in-law: 'Because the people come unto me to inquire of God;</p>	<p>וְאַמֵּר מִשָּׁה לְחֲמוּהִי אֲרִי אַתָּן לְוִתִּי עֲמָא לְמַתְבַּע אוּלְפָּן מִן קָדָם יְיָ:</p>	<p>15 וַיֹּאמֶר מִשָּׁה לְחֵתֵנוּ כִּי־יָבֹא אֵלַי הָעָם לִדְרֹשׁ אֱלֹהִים:</p>

(11) עתה ידעתי. מכירו הייתי לשעבר, ועכשיו ציותר (מכילתא סס): מכל האלהים. מלמד שהיה מכיר ככל עצודת אלילים שזעולס, שלא הניח עצודת אלילים שלא עצדה (מכילתא סס): כי בדבר אשר זדו עליהם. כתרגומו, צמים דמו לאדס והס נאצדו צמים: אשר זדו. אשר הרשעו. ורצוטינו דרשוהו (סוטה יא). לשון ויזד יעקב נזיד (בראשית כה, כט), בקדרה אשר בשלו זה נחצולו:

(12) עולה. כמשמעה, שהיא כולה כליל: זבחים. שלמים: ויבא אהרן וגו'. ומשה היכן הלך, והלא הוא שינא לקראתו וגרס לו את כל הכבוד, אלא שהיה עומד ומשמש לפניו: לפני האלהים. מכאן שהנהגה מסעודה שתלמידי חכמים מקובצין זה, כאילו נהנה מזיו השכינה (ברכות סד):

(13) ויהי יום הכפורים, שהרי קודם מתן תורה אי אפשר לומר והודעתי את חוקי וגו', ומשנתנה תורה עד יום הכפורים לא ישב משה לשפוט את העם, שהרי צ"ו צתמו ירד ושבר את הלוחות, ולמחר עלה בהשכמה ושהה שמונים יום וירד ביום הכפורים. ואין פרשה זו כתובה בסדר, שלא נאמר ויהי ממחרת עד שנה שנייה, אף לדברי האומר יתרו קודם מתן תורה בא, שילוחו אל ארצו לא היה אלא עד שנה שנייה, שהרי נאמר כאן וישלח משה את חותנו, ומנינו צמסע הדגלים שאמר לו משה נקעים נצטנו קל המקום וגו' אל קא פצעז אצטנו (צמדצד י, לא), ואם זה קודם מתן תורה, מששלחו והלך היכן מנינו שחור. ואם תאמר שם לא נאמר יתרו אלא חוצב וצנו של יתרו היה, הוא חוצב הוא יתרו, שהרי כתיב מִדְּבַר חֲזָב חֲזָב מִשָּׁה (שופטים ד, יא): וישב משה וגו' ויעמוד העם. יושב כמלך וכולן עומדים, והוקשה הדבר לימרו שהיה מזולזל בצבדון של ישראל, והוכיחו על כך, שנאמר מדוע אתה יושב לצדן וכלס נצצים: מן הבקר עד הערב. אפשר לומר כן, אלא כל דין שדן דין אמת לאמיתו אפילו שעה אחת, מעלה עליו הכחז כאילו עוסק בתורה כל היום, וכאילו נעשה שותף להקצ"ה צמעשה בראשית, שנאמר בו וַיְהִי עֶרְבַּ וּגו' (שבת י):

16	when they have a matter, it cometh unto me; and I judge between a man and his neighbour, and I make them know the statutes of God, and His laws.'	כִּי־יִהְיֶה לָהֶם דְּבַר בֵּא אֵלַי וְשִׁפְטֹתַי בֵּין אִישׁ וּבֵין רֵעֵהוּ וְהוֹדַעְתִּי אֶת־חֻקֵּי הָאֱלֹהִים וְאֶת־תּוֹרָתוֹ:	16
17	And Moses' father-in-law said unto him: 'The thing that thou doest is not good.	וַיֹּאמֶר חֹתֵן מֹשֶׁה אֵלָיו לֹא־טוֹב הַדָּבָר אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה:	17
18	Thou wilt surely wear away, both thou, and this people that is with thee; for the thing is too heavy for thee; thou art not able to perform it thyself alone.	נָבַל תִּבְלַ גַּם־אַתָּה גַּם־הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר עִמָּךְ כִּי־כִבֵּד מִמֶּךָ הַדָּבָר לֹא־תוּכַל עֲשׂוֹהוּ לְבַדְּךָ:	18
19	Hearken now unto my voice, I will give thee counsel, and God be with thee: be thou for the people before God, and bring thou the causes unto God.	עֲתָה שְׁמַע בְּקוֹלִי אִיעֲצֶךָ וַיְהִי אֱלֹהִים עִמָּךְ הִנֵּה אֵתָה לָעָם מוֹל הָאֱלֹהִים וְהִבֵּאתָ אֵתָה אֶת־הַדְּבָרִים אֶל־הָאֱלֹהִים:	19
20	And thou shalt teach them the statutes and the laws, and shalt show them the way wherein they must walk, and the work that they must do.	וְהִזְהַרְתָּה אֹתָהֶם אֶת־הַחֻקִּים וְאֶת־הַתּוֹרָה וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם אֶת־הַדֶּרֶךְ יֵלְכוּ בָהּ וְאֶת־הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן:	20
21	Moreover thou shalt provide out of all the people able men, such as fear God, men of truth, hating unjust gain; and place such over them, to be rulers of thousands, rulers of hundreds, rulers of fifties, and rulers of tens.	וְאֵת תַּחְתּוֹי מִכָּל עָמָא גּוֹבְרִין דְּחִילָא דְּחִלָּא דִּי גּוֹבְרִין דְּקִשּׁוּט דְּסָנִן לְקַבְּלָא מִמּוֹן וְחִמְנֵי עֲלֵיהוֹן רַבְּנֵי אֶלְפֵי רַבְּנֵי מֵאוֹתָא רַבְּנֵי חֲמִשִּׁין וְרַבְּנֵי עֶשְׂרִי־יָתָא:	21

(15) כי יבא. כי צא, לשון הווה: לדרש אלהים. כתרגומו למתקצע אולפן, לשאול תלמוד מפי הגבורה:

(16) כי יהיה להם דבר בא. מי שהיה לו הדבר צא אל:

(17) ויאמר חתן משה. דרך כבוד קוראו הכתוב חותנו של מלך:

(18) גבל תבול. כתרגומו. ולשונו לשון כמישה פליש"טרא, כמו וקעלה קבל (ירמיה ח, יג), קבל עלה מקפן וגו' (ישעיה לז, ד), שהוא כמוש ע"חמה וע"י קרת, וכחוש ונלאה: גם אתה. לרבות אהרן וחור וע'זקנים: כי כבוד ממך. כוננו רצ יומר ממך:

(19) איעצך ויהי אלהים עמך. צעצה, אמר לו צא המלך בגבורה (מכילתא פ"ג): היה אתה לעם מול האלהים.

שליח ומליץ בינוס למקום, ושאל משפטים מאת: הדברים. דצרי ריבוס:

(21) ואתה תחזה. צרו הקדש שעליך: אנשי חיל. עשירים, שאין צריכין להחניף ולהכיר פנים: אנשי אמת. אלו צעלי הצטחה, שהם כדאי לסמוך על דצריהם, שע"י כן יהיו דצריהם נשמעין: שנאי בצע. ששונאין את ממונס דצין, כההיא דאמרין, כל דיינא דמפקין ממונא מייניה דדינא, לאו דיינא הוא (צצא צתרא נח): שרי אלפים. הם היו שש מאות שריש לשש מאות אלף (סנהדרין יח). שרי מאות. ששת אלפים היו: שרי חמשים. י"צ אלף: שרי עשרות. ששים אלף. (מה שפירש"ע על כל השרים כמה היו. והוא לכאורה ללא צורך, והנה צאמת תיקן צוה ויתרין קושיא בפסוק, דקחשיב

<p>And let them judge the people at all seasons; and it shall be, that every great matter they shall bring unto thee, but every small matter they shall judge themselves; so shall they make it easier for thee and bear the burden with thee.</p>	<p>וְשִׁפְטוּ אֶת־הָעָם בְּכָל־עֵת וְהָיָה כָּל־הַדָּבָר הַגָּדוֹל יָבִיאוּ אֵלַיִךְ וְכָל־הַדָּבָר הַקָּטָן יִשְׁפָּטוּ־הֶם וְהָקֵל מֵעַלְיָךְ וְנָשְׂאוּ אֶתְךָ:</p>	<p>22</p>
<p>If thou shalt do this thing, and God command thee so, then thou shalt be able to endure, and all this people also shall go to their place in peace.</p>	<p>אִם יַעֲשֶׂה אֱלֹהִים הַזֶּה וְיִכְלַת עִמָּךְ וְגַם כָּל־הָעָם הַזֶּה עַל־מִקְמוֹת יָבֹאוּ בְּשָׁלוֹם:</p>	<p>23</p>
<p>So Moses hearkened to the voice of his father-in-law, and did all that he had said.</p>	<p>וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה לְקוֹל חֹתָנּוֹ וַיַּעַשׂ כָּל־אֲשֶׁר אָמַר:</p>	<p>שלישי</p>
<p>And Moses chose able men out of all Israel, and made them heads over the people, rulers of thousands, rulers of hundreds, rulers of fifties, and rulers of tens.</p>	<p>וַיִּבְחַר מֹשֶׁה אַנְשֵׁי־חַיִּל מִכָּל־יִשְׂרָאֵל וַיֵּתֶן אֹתָם רֹאשִׁים עַל־הָעָם שְׁרֵי אֲלָפִים שְׁרֵי מֵאוֹת שְׁרֵי חֲמִשִּׁים וְשְׁרֵי עֶשְׂרֵת:</p>	<p>25</p>
<p>And they judged the people at all seasons: the hard causes they brought unto Moses, but every small matter they judged themselves.</p>	<p>וְשִׁפְטוּ אֶת־הָעָם בְּכָל־עֵת אֶת־הַדָּבָר הַקָּשֶׁה יָבִיאוּן אֶל־מֹשֶׁה וְכָל־הַדָּבָר הַקָּטָן יִשְׁפָּטוּ־הֶם:</p>	<p>26</p>
<p>And Moses let his father-in-law depart; and he went his way into his own land.</p>	<p>וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה אֶת־חֹתָנּוֹ וַיֵּלֶךְ לָו אֶל־אֶרְצוֹ: (פ)</p>	<p>27</p>
<p>In the third month after the children of Israel were gone forth out of the land of Egypt, the same day came they into the wilderness of Sinai.</p>	<p>בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי לַצֵּאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְבַּר סִינַי:</p>	<p>רביעי</p>

מלמעלה למטה, ר"ל המספר מרובה קודם מספר המועט, ולא הל"ל אלא מתחלה שרי עשרות בראשונה, ואח"כ בהדרגה כולם, ולפי פירושו שהזכיר ופרט סכום מניין השרים, לא וחשוב, וכשתדקק במנינים ולגזייהו אחי שפיר, מספר המועט תחלה ואח"כ בהדרגה, כן נ"ל נכון ודו"ק):

(22) ושפטו. וידונו, לשון זיווי. והקל מעליך. דבר זה להקל מעליך. כמו והקצד את לבו (שמות ח, יא), והפוט את מואב (מלכים ג, כד), לשון הווה:

(23) וצוך אלהים ויכלת עמוד. המלך בצורה, אם יזוה אותך לעשות כן תוכל עמוד, ואם יעכב על ידך לא תוכל לעמוד (מכילתא פ"ג): וגם כל העם הזה. אהרן נדב ואזיהוא, ושבעים זקנים הנלוים עמה עמך (מכילתא שם):

(26) ושפטו. ודייניו ית עמא: יביאו. מ'ייתי: ישפטוהם. כמו ישפטו (בחולס) וכן לא תעבדו (רות ז, ח), כמו לא תעבדו. ותרגמו דייניו אינון. מקראות העליונים היו לשון זיווי, לכך מתורגמין וידונו, ייתון, ודיינו, ומקראות הללו לשון עשייה:

(27) וילך לו אל ארצו. לגייר בני משפחתו (מכילתא פ"ג):

<p>2 And when they were departed from Rephidim, and were come to the wilderness of Sinai, they encamped in the wilderness; and there Israel encamped before the mount.</p>	<p>וַיֵּסְעוּ מִרְפִּידִים וַיָּבֹאוּ מִדְבָּר סִינַי וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבָּר וַיַּחֲנוּ־שָׁם יִשְׂרָאֵל נֶגֶד הָהָר׃</p> <p>וַיֵּסְעוּ מִרְפִּידִים וַיָּבֹאוּ מִדְבָּר סִינַי וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבָּר וַיַּחֲנוּ־שָׁם יִשְׂרָאֵל נֶגֶד הָהָר׃</p>	<p>2 וַיֵּסְעוּ מִרְפִּידִים וַיָּבֹאוּ מִדְבָּר סִינַי וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבָּר וַיַּחֲנוּ־שָׁם יִשְׂרָאֵל נֶגֶד הָהָר׃</p>
<p>3 And Moses went up unto God, and the LORD called unto him out of the mountain, saying: 'Thus shalt thou say to the house of Jacob, and tell the children of Israel:</p>	<p>וּמֹשֶׁה עָלָה אֶל־הָאֱלֹהִים וַיִּקְרָא אֵלָיו יְהוָה מִן־הָהָר לֵאמֹר כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב וְתֹגִיד לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃</p> <p>וּמֹשֶׁה עָלָה אֶל־הָאֱלֹהִים וַיִּקְרָא אֵלָיו יְהוָה מִן־הָהָר לֵאמֹר כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב וְתֹגִיד לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃</p>	<p>3 וּמֹשֶׁה עָלָה אֶל־הָאֱלֹהִים וַיִּקְרָא אֵלָיו יְהוָה מִן־הָהָר לֵאמֹר כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב וְתֹגִיד לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃</p>
<p>4 Ye have seen what I did unto the Egyptians, and how I bore you on eagles' wings, and brought you unto Myself.</p>	<p>אֲתֵם רִאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לַמִּצְרַיִם וְאֲשֶׁא אֶתְכֶם עַל־כַּנְפֵי נְשָׁרִים וְאָבֵא אֶתְכֶם אֵלַי׃</p> <p>אֲתֵם רִאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לַמִּצְרַיִם וְאֲשֶׁא אֶתְכֶם עַל־כַּנְפֵי נְשָׁרִים וְאָבֵא אֶתְכֶם אֵלַי׃</p>	<p>4 אֲתֵם רִאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לַמִּצְרַיִם וְאֲשֶׁא אֶתְכֶם עַל־כַּנְפֵי נְשָׁרִים וְאָבֵא אֶתְכֶם אֵלַי׃</p>
<p>5 Now therefore, if ye will hearken unto My voice indeed, and keep My covenant, then ye shall be Mine own treasure from among all peoples; for all the earth is Mine;</p>	<p>וְעַתָּה אִם־שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־בְּרִיתִי וְהָיִיתֶם לִי סִגְלָה מִכָּל־הָעַמִּים כִּי־לִי כָל־הָאָרֶץ׃</p> <p>וְעַתָּה אִם־שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־בְּרִיתִי וְהָיִיתֶם לִי סִגְלָה מִכָּל־הָעַמִּים כִּי־לִי כָל־הָאָרֶץ׃</p>	<p>5 וְעַתָּה אִם־שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־בְּרִיתִי וְהָיִיתֶם לִי סִגְלָה מִכָּל־הָעַמִּים כִּי־לִי כָל־הָאָרֶץ׃</p>

- (1) ביום הזה. צראש חדש (שנת פו). לא היה צריך לכתוב אלא ציוס ההוא, מהו ציוס הזה, שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאילו היום ניתנו:
- (2) ויסעו מרפידים. למה הוצרך לחזור ולפרש מהיכן נסעו, והלא כבר כתב שזרפידים היו חונים, בידוע שמסע נסעו, אלא להקיש נסיעתן מרפידים לציאתן למדבר סיני, מה ציאתן למדבר סיני בתשובה, אף נסיעתן מרפידים בתשובה (מכילתא בחדש פ"א): ויחן שם ישראל. כאיש אחד בלב אחד, אבל שאר כל החניות בתרעומות ובמחלוקת (מכילתא שם): נגד ההר. למזרחו, וכל מקום שאתה מוצא נגד, פנים למזרח (מכילתא שם):
- (3) ומשה עלה. ציוס השני, וכל עליותיו בהשכמה היו, שנאמר וַיִּשָּׁקֶם מֹשֶׁה בֶּצֶקֶר (שמות לד, ד): כה תאמר. כלשון הזה וכסדר הזה: לבית יעקב. אלו הנשים, תאמר להם כלשון רכה: ותגיד לבני ישראל. עונשין ודקדוקין פירש לזכרים, דברים הקשין כגידין (שנת פז. מכילתא בחדש פ"ב):
- (4) אתם ראיתם. לא מסורת היא צידכם, ולא בדברים אני משגר לכם, לא בעדים אני מעיד עליכם, אלא אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים, על כמה עצירות היו חייבין לי קודם שנזדווגו לכם, ולא נפרעתי מהם אלא על ידכם: ואשא אתכם. זה יוס שצאו ישראל לרעמסס, שהיו ישראל מפוזרין בכל ארץ גושן, ולשעה קלה כשצאו ליסע וללכת, נקבצו כלם לרעמסס (מכילתא פ"ב). ואונקלוס תרגם ואשא, ואטלית יתכון, כמו ואסיע אתכם, תיקן את הדבור דרך כבוד למעלה: על כנפי נשרים. כנשר הנושא גוזליו על כנפיו, שכל שאר העופות נותנים את צניהם בין רגליהם, לפי שמתייראין מעוף אחר שפורח על גביהם, אבל הנשר הזה אינו מתירא אלא מן האדם שמא יזרוק בו חץ, לפי שאין עוף פורח על גביו, לכך נותנו על כנפיו אומר מוטב יכנס החץ בי ולא בצנני, אף אני עשיתי כן, ויסע מלפך האלהים וגו' ויצא צין מתנה מלפך וגו' (שמות יד, יטכ), והיו מצרים זורקים חצים ואצני צליקטראות, והענן מקבלם: ואבא אתכם אלי. כתרומה:
- (5) ועתה. אם עתה תקבלו עליכם, יערצ לכם מכאן ואילך, שכל המחלות קשות (מכילתא פ"ב): ושמרתם את בריתי. שאכרות עמכם על שמירת התורה: סגלה. אומר חביב, כמו וסגלת מלכים (קהלת ז, ח), כלי יקר ואצנים טובות שהמלכים גונים אותם, כך אתם תהיו לי סגולה משאר אומות, ולא תאמרו אתם לבדכם שלי ואין לי אחרים עמכם, ומה יש לי עוד שחא צנתכם נכרת, כי לי כל הארץ, והם צעיני ולפני לכולם:

<p>6 and ye shall be unto Me a kingdom of priests, and a holy nation. These are the words which thou shalt speak unto the children of Israel.'</p>	<p>וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מְמַלְכֶת כֹּהֲנִים וְגוֹי קָדוֹשׁ אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תִּדְבֹּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>טו ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש אלה הדברים אשר תדבר אל-בני ישראל:</p>
<p>7 And Moses came and called for the elders of the people, and set before them all these words which the LORD commanded him.</p>	<p>וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיִּקְרָא לְזִקְנֵי הָעָם וַיֵּשֶׁם לִפְנֵיהֶם אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר צִוָּהוּ יְהוָה:</p>	<p>חמישי ויבא משה ויקרא לזקני העם וישם לפניהם את כל-הדברים האלה אשר צוהו יהוה:</p>
<p>8 And all the people answered together, and said: 'All that the LORD hath spoken we will do.' And Moses reported the words of the people unto the LORD.</p>	<p>וַיַּעֲנוּ כָל-הָעָם וַיֹּאמְרוּ כָל אֲשֶׁר-דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וַיָּשָׁב מֹשֶׁה אֶת-דִּבְרֵי הָעָם אֶל-יְהוָה:</p>	<p>8 ויענו כל-העם ויאמרו כל אשר-דבר יהוה נעשה וישב משה את-דברי העם אל-יהוה:</p>
<p>9 And the LORD said unto Moses: 'Lo, I come unto thee in a thick cloud, that the people may hear when I speak with thee, and may also believe thee for ever.' And Moses told the words of the people unto the LORD.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנִי בָא אֵלֶיךָ בְּעָבֹךְ הָעָנָן בְּעָבֹר יִשְׁמַע הָעָם בְּדִבְרֵי עֲמֹד וְגַם-בֶּהָ אֲמַיִנוּ לְעוֹלָם וַיַּגֵּד מֹשֶׁה אֶת-דִּבְרֵי הָעָם אֶל-יְהוָה:</p>	<p>9 ויאמר יהוה אל-משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמוד וגם-בהאמינו לעולם ויגיד משה את-דברי העם אל-יהוה:</p>
<p>10 And the LORD said unto Moses: 'Go unto the people, and sanctify them to-day and to-morrow, and let them wash their garments,</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵךְ אֶל-הָעָם וְקִדְּשָׁתֶם הַיּוֹם וּמָחָר וַיִּחָדְדוּ לְבוּשֵׁיהֶן:</p>	<p>10 ויאמר יהוה אל-משה לך אל-העם וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלתם:</p>
<p>11 and be ready against the third day; for the third day the LORD will come down in the sight of all the people upon mount Sinai.</p>	<p>וַיְהִיו זְמִינֵי לַיּוֹמָא תְּלִיתָאָה אַרְי בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה יִתְגַּלִּי יְיָ לְעֵינֵי כָל עַמָּא עַל טוֹרָא דְּסִינַי:</p>	<p>11 והיו נכנים ליזם השלישי ביום ביום השלישי ירד יהוה לעיני כל-העם על-הר סיני:</p>

(6) ואתם תהיו לי ממלכת כהנים. שרים, פמה דאפת אמר, ויגזי דוד פהנים היו (שמואל-ב, ח, יח): אלה הדברים. לא פחות ולא יותר:

(8) וישב משה את דברי העם וגו'. ציוס המחרת שהוא יום שלישי, שהרי בהשכמה עלה. וכי צריך היה משה להשיב, אלא בא הכתוב ללמדך דרך ארץ ממה, שלא אמר הואיל ויודע מי ששלחני, איני צריך להשיב:

(9) בעב הענן. צמעה הענן, וזהו ערפל: וגם בד. גם צנצאים הצאים אחריו: ויגד משה וגו'. ציוס המחרת שהוא רביעי לחדש: את דברי העם וגו'. תשובה על דבר זה שמעתי מהם, שרזנס לשמוע ממך, אינו דומה השומע מפי שליח לשומע מפי המלך, רזוננו לראות את מלכנו:

(10) ויאמר ה' אל משה. אס כן שמזיקין לצד עמם, לך אל העם: וקדשתם. וזימננס, שיכינו עצמם היום ומחר:

(11) והיו נכונים. מוצללים מאשה (מכילתא פ"ג): ליום השלישי. שהוא ששה בחדש, ובחמישי בנה משה את המזבח חמת ההר ושמים עשרה מצבה (מכילתא שם), כל הענין האמור בפרשת ואלה המשפטים, ואין מוקדם ומאוחר בתורה: לעיני כל העם. מלמד, שלא היה צהם סומא, שנתפארו כולם (מכילתא שם):

- 12 And thou shalt set bounds unto the people round about, saying: Take heed to yourselves, that ye go not up into the mount, or touch the border of it; whosoever toucheth the mount shall be surely put to death;
- 13 no hand shall touch him, but he shall surely be stoned, or shot through; whether it be beast or man, it shall not live; when the ram's horn soundeth long, they shall come up to the mount.'
- 14 And Moses went down from the mount unto the people, and sanctified the people; and they washed their garments.
- 15 And he said unto the people: 'Be ready against the third day; come not near a woman.'
- 16 And it came to pass on the third day, when it was morning, that there were thunders and lightnings and a thick cloud upon the mount, and the voice of a horn exceeding loud; and all the people that were in the camp trembled.
- 17 And Moses brought forth the people out of the camp to meet God; and they stood at the nether part of the mount.
- וַתִּתְּחִים יְת עָמָא סְחֹר סְחֹר לְמִימַר אִסְתְּמֹרוּ לְכוֹן מִלְמַסַּק בְּטוֹרָא וּלְמַקְרַב בְּסוּפֵיהּ כָּל דִּיקְרַב בְּטוֹרָא אִתְקַטְּלָא יִתְקַטְּלָא:
- לֹא תִגַּע בּוֹ יָד כִּי־סָקוֹל יִסְקַל אוֹ־יִרְה יִירָה אִם־בְּהֶמְהָ אִם־אִישׁ לֹא יִחִיָּה בְּמִשְׁחָ הַיָּבֵל הֶמָּה יֵשְׁלוּ בְּהָר:
- וַיֵּרַד מֹשֶׁה מִן־הָהָר אֶל־הָעָם וַיְקַדְּשׁ אֶת־הָעָם וַיַּכְבְּסוּ שְׂמֹלֵתָם:
- וַיֹּאמֶר אֶל־הָעָם הָיוּ נִכְנִים לְשַׁלֵּשֶׁת יָמִים אֶל־תִּגְשׁוּ אֶל־אִשָּׁה:
- וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בַּהֵיָּת הַבֶּקֶר וַיְהִי קֶלֶת וּבִרְקָאִים וַעֲנָן כָּבֵד עַל־הָהָר וְקוֹל שֹׁפָר חֲזָק מְאֹד וַיִּחַרַד כָּל־הָעָם אֲשֶׁר בְּמַחֲנֶה:
- וַיּוֹצֵא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם לִקְרַאת הָאֱלֹהִים מִן־הַמַּחֲנֶה וַיִּתְיַצְּבוּ בַּתַּחְתִּית הָהָר:
- וַתִּתְּחִים יְת עָמָא סְחֹר סְחֹר לְמִימַר אִסְתְּמֹרוּ לְכוֹן מִלְמַסַּק בְּטוֹרָא וּלְמַקְרַב בְּסוּפֵיהּ כָּל דִּיקְרַב בְּטוֹרָא אִתְקַטְּלָא יִתְקַטְּלָא:
- לֹא תִגַּע בּוֹ יָד כִּי־סָקוֹל יִסְקַל אוֹ־יִרְה יִירָה אִם־בְּהֶמְהָ אִם־אִישׁ לֹא יִחִיָּה בְּמִשְׁחָ הַיָּבֵל הֶמָּה יֵשְׁלוּ בְּהָר:
- וַיֵּרַד מֹשֶׁה מִן־הָהָר אֶל־הָעָם וַיְקַדְּשׁ אֶת־הָעָם וַיַּכְבְּסוּ שְׂמֹלֵתָם:
- וַיֹּאמֶר אֶל־הָעָם הָיוּ נִכְנִים לְשַׁלֵּשֶׁת יָמִים אֶל־תִּגְשׁוּ אֶל־אִשָּׁה:
- וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בַּהֵיָּת הַבֶּקֶר וַיְהִי קֶלֶת וּבִרְקָאִים וַעֲנָן כָּבֵד עַל־הָהָר וְקוֹל שֹׁפָר חֲזָק מְאֹד וַיִּחַרַד כָּל־הָעָם אֲשֶׁר בְּמַחֲנֶה:
- וַיּוֹצֵא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם לִקְרַאת הָאֱלֹהִים מִן־הַמַּחֲנֶה וַיִּתְיַצְּבוּ בַּתַּחְתִּית הָהָר:

(12) והגבולות. קבע להם תחומין לסימן, שלא יקרצו מן הגבול והלאה: לאמר. הגבול אומר להם השמרו מעלות מכאן והלאה, ואמה תזהירם על כך: ונגע בקצתו. אפילו בקצתו:

(13) ירה יירדה. מכאן לנסקלין שהם נדחין למטה (סנהדרין מה). מצית הסקילה שהיה גבוה שתי קומות: יירדה. יושלך למטה לארץ, כמו ירה צִים (שמות טו, ד): במשך היובל. כשימשוך היובל קול ארוך, הוא סימן סלוק שכינה והפסקת הקול, וכיון שנשמלקם הם רשאים לעלות: היובל. הוא שופר של איל, שכן צערצא קורין לְדִקְרָא יוֹצֵלָא. ושופר של אילן של יצחק היה:

(14) מן ההר אל העם. מלמד שלא היה משה פונה לעסקיו, אלא מן ההר אל העם:

(15) היו גבונים לשלשת ימים. לטוף שלשת ימים, הוא יום רביעי, שהוסיף משה יום אחד מדעמו, כדברי רבי יוסי (שבת פז), ולדברי האומר בששה בחדש ניתנו עשרת הדברות, לא הוסיף משה כלום, ולשלשת ימים, כמו ליום השלישי: אל תגשו אל אשה. כל שלשת ימים הללו, כדי שיהיו הנשים טובלות ליום השלישי ותהיינה טהורות לקבל תורה, שאם ישמשו תוך ג' ימים, שמא תפלוט האשה שכבת זרע לאחר טבילתה ותחזור ותטמא, אבל מששהתה שלשה ימים כבר הזרע מסריח ואינו ראוי להזרע, וטהור מלטמא את הפולטת:

(16) בהיות הבקר. מלמד שהקדים על ידם, מה שאין דרך צמר ודם לעשות כן שיהא הרצ ממתיין לתלמיד, וכן מצינו קום גַּאֲלֵי הַצִּקְעָה וגו' (יחזקאל ג, כב), וְאָקִים וְאֶזְרָא אֵל הַצִּקְעָה וְהָיָה שֶׁסֶּפְדוֹ ה' עִמָּד (שם כג):

18	Now mount Sinai was altogether on smoke, because the LORD descended upon it in fire; and the smoke thereof ascended as the smoke of a furnace, and the whole mount quaked greatly.	וַהֲרָ סִינַי עָשָׁן כָּלֹו מִפְּנֵי אֲשֶׁר יֵרֵד עָלָיו יְהוָה בְּאֵשׁ וַיַּעַל עָשָׁנוֹ כַּעֲשָׁן הַכִּבְשָׁן וַיִּחַרֲד כָּל־הָהָר מְאֹד:	18
19	And when the voice of the horn waxed louder and louder, Moses spoke, and God answered him by a voice.	וַיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר הוֹלֵךְ וְחוֹזֵק מְאֹד מֹשֶׁה יִדְבֹּר וַיַּאֲלֶהֱם יְעֲנֶנּוּ בְקוֹל:	19
20	And the LORD came down upon mount Sinai, to the top of the mount; and the LORD called Moses to the top of the mount; and Moses went up.	וַיֵּרֶד יְהוָה עַל־הָהָר סִינַי אֶל־רֹאשׁ הָהָר וַיִּקְרָא יְהוָה לְמֹשֶׁה אֶל־רֹאשׁ הָהָר וַיַּעַל מֹשֶׁה:	20
21	And the LORD said unto Moses: 'Go down, charge the people, lest they break through unto the LORD to gaze, and many of them perish.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רֵד הָעֵד בָּעָם פֶּן־יַהֲרִסוּ אֶל־יְהוָה לִרְאוֹת וְנִפְּל מִמֶּנּוּ רַב:	21
22	And let the priests also, that come near to the LORD, sanctify themselves, lest the LORD break forth upon them.'	וְגַם הַכֹּהֲנִים הַנִּגְשִׁים אֶל־יְהוָה יִתְקַדְּשׁוּ פֶן־יִפְרֹץ בָּהֶם יְהוָה יִקְטֹל בָּהֶן יְיָ:	22

(17) לקראת האלהים. מגיד שהשכינה יראה לקראתם כחתן היוצא לקראת כלה, וזה שנאמר ה' מסיני צא (דברים לג,

ב. מכילתא פ"ג), ולא נאמר לסיני צא: בתחתית ההר. לפי פשוטו צרגלי ההר. ומדרשו, שנחלש ההר ממקומו ונכפה עליהם כגיגית (שבת פח.).

(18) עשן כל. אין עשן זה שם דבר, שהרי נקוד השי"ן פת"ת, אלא לשון פעל, כמו אמר, שמר, שמע, לכך תרגומו קָנַן פְּלִיָּה ולא תרגם פְּנֵנָא, וכל עשן שבמקרא נקודים קמ"ץ, מפני שהם שם דבר: הכבשן. של סיד, יכול כבשן זה ולא יותר, תלמוד לומר דובר צאש עד לב השמים, ומה תלמוד לומר כבשן, לְשַׁצֵּר את האוון מה שהיא יכולה לשמוע, נותן לצריות סימן הניכר להם. כיוצא בו פֶּאֶרְיָה יִשְׁאָג (הושע יא, י), וכי מי נתן כח צארי אלא הוא, והכחוצ מושלו כאריה, אלא אנו מכנין ומדמין אותו לצריותיו, כדי לְשַׁצֵּר את האוון מה שיכולה לשמוע. כיוצא בו וְקוֹלוֹ קָקוּל מִיֵּס רָבִים (יחזקאל מג, ב), וכי מי נתן קול למים והלא הוא, ואתה מכנה אותו לדמותו לצריותיו כדי לְשַׁצֵּר את האוון:

(19) הולך וחזק מאד. מנהג הדיוט כל זמן שהוא מאריך לתקוע קולו מחליש וכוהה, אבל כאן הולך וחזק מאד, ולמה כך, מתחלה לְשַׁצֵּר אזניהם מה שיכולין לשמוע: משה ידבר. כשהיה משה מדבר ומשמיע הדברות לישראל, שהרי לא שמעו מפי הגבורה אלא אנכי ולא יהיה לך, והקדוש ברוך הוא מסייעו לתת בו כח להיות קולו מגביר וגשמע: יעננו בקול. יעננו על דבר הקול, כמו אֲשֶׁר יַעֲקֹב צִאָשׁ (מלכים"א יח, כד), על דבר האש להורידו:

(20) וירד ה' על הר סיני. יכול ירד עליו ממש, תלמוד לומר פִּי מִן הַשָּׁמַיִם דִּצְרָתִי עִמָּכֶם (שמות כ, יט), למד שֶׁהָרָקִין שמים עליונים ותחתונים, והניעו על גבי ההר כמאע על המטה, וירד כסא הכבוד עליהם (מכילתא פ"ד):

(21) העד בעם. התרה צהש שלא לעלות צהר: פן יהרסו וגו'. שלא יהרסו את מצבם, על ידי שֶׁפִּיִּלְאָקֶם אל ה' לראות, ויקרבו לזד ההר: ונפל ממנו רב. כל מה שיפול מהם, ואפילו הוא יחידי חסוצ לפני רב (מכילתא שם): יהרסו. כל הריסה מפרדת אסיפת הצנין, אף הנפרדין ממצב אנשים הורסים את המצב:

(22) וגם הכהנים. אף הכהנים שהעבודה צהש (זבחים קטו): הנגשים אל ה'. להקריב קרבנות, אף הם אל יסמכו על חשיבותם לעלות: יתקדשו. יהיו מזומנים להתיצב על עמדן: פן יפרץ. לשון פרצה, יהרוג צהש ויעשה צהש פרצה:

<p>23 And Moses said unto the LORD: 'The people cannot come up to mount Sinai; for thou didst charge us, saying: Set bounds about the mount, and sanctify it.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לֹא־יִכָּל הָעָם לַעֲלֹת אֶל־הָר סִינַי כִּי־אָמַרְתָּה הַעֲדֹתָהּ בְּנוֹל לֵאמֹר הַגְבֵּל אֶת־הָהָר וְקִדְּשָׁתוּ:</p>	<p>23 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לֹא־יִכָּל הָעָם לַעֲלֹת אֶל־הָר סִינַי כִּי־אָמַרְתָּה הַעֲדֹתָהּ בְּנוֹל לֵאמֹר הַגְבֵּל אֶת־הָהָר וְקִדְּשָׁתוּ:</p>
<p>24 And the LORD said unto him: 'Go, get thee down, and thou shalt come up, thou, and Aaron with thee; but let not the priests and the people break through to come up unto the LORD, lest He break forth upon them.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לִיהוָה יְיָ אֵיזִיל חֹזֶת וְתִסַּק אֶת וְאַהֲרֹן עִמָּךְ וְכַהֲנִיָּא וְעַמָּא לֹא יִפְגְּרוּן לְמִסַּק לְקֶדֶם יְיָ דְלִמָּא יִקְטֹל בְּהוֹן:</p>	<p>24 וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה לְךָ־רֵד וְעָלִית אִתָּה וְאַהֲרֹן עִמָּךְ וְהַכֹּהֲנִים וְהָעָם אֶל־יְהוָה לַעֲלֹת אֶל־יְהוָה פֶּן־יִפְרֹץ־בָּם:</p>
<p>25 So Moses went down unto the people, and told them.</p>	<p>וַיַּחַת מֹשֶׁה לְפָנֵי עַמָּא וַיֹּאמֶר לָהוֹן:</p>	<p>25 וַיֵּרֵד מֹשֶׁה אֶל־הָעָם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם: (ס)</p>
<p>XX And God spoke all these words, saying:</p>	<p>וּמִלִּיל יְיָ ית כָּל פְּתֻמָּיָא הָאֵלִין לְמִימַר:</p>	<p>XX וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לֵאמֹר: (ס)</p>

The Ten Commandments are presented here in Ta'am Tahton. For the Ten Commandments in Ta'am Elyon, see page 205.

<p>2 I am the LORD thy God, who brought thee out of the land of Egypt, out of the house of bondage.</p>	<p>אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר אָנֹכִי אֵלֶיךָ דִּאֲפִיקְתָּךְ הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּיּוֹתָא:</p>	<p>2 אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר אָנֹכִי אֵלֶיךָ דִּאֲפִיקְתָּךְ הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּיּוֹתָא:</p>
---	--	--

(23) לא יוכל העם. איני צריך להעיד צהם, שהרי מותרין ועומדין הם היום שלשת ימים, ולא יוכלו לעלות, שאין להם רשות:

(24) לך רד. והעד צהם שנית, שמורזין את האדם קודם מעשה, וחורזין ומורזין אותו בשעת מעשה (מכילתא שם): ועלית אִתָּה ואהרן עִמָּךְ והכהנים. יכול אף הם עמך, תלמוד לומר ועלית אִתָּה, אמור מעתה, אִתָּה מחיצה לעמך, ואהרן מחיצה לעמך, והכהנים מחיצה לעמך, משה נגש יותר מאהרן, ואהרן יותר מן הכהנים, והעם כל עיקר אל ירסו את מצבם לעלות אל ה': פֶּן יִפְרֹץ בָּם. אף על פיהם נקוד חטף קמ"ץ, אינו זו מגזרתו, כך דרך כל חיצה שנקודתה מלאפ"ס, כשהיא צאה במקף, משתנה הנקוד לחטף קמ"ץ:

(25) ויאמר אליהם. התראה זו:

(1) וידבר אלהים. אין אלהים אלא דיין, וכן הוא אומר אֱלֹהִים לֹא תִקַּל (שמות כז, כז) ותרגומו דִּינָא, לפי שיש פרשיות בתורה שאם עשאו אדם מקבל שכר ואם לאו אינו מקבל עליהם פורעניות, יכול אף עשרת הדברות כן, תלמוד לומר וידבר אֱלֹהִים, דיין להפרע: את כל הדברים האלה. מלמד שאמר הקדוש ברוך הוא עשרת הדברות בדבור אחד, מה שאי אפשר לאדם לומר כן, אם כן מה תלמוד לומר עוד אנכי ולא יהיה לך, שחזר ופירש על כל דבור ודבור בפני עצמו. (קושיית אם כן כו', פירוש, לפי זה שמוכח מאת כל הדברים האלה, שגם שאר עשרת הדברות כולם אמר הקב"ה בדבור אחד, אם כן מה תלמוד לומר אנכי וגו', רצונו לומר מה צא להודיענו צמה שפרט לשון צ' דברות אלו מהשאר, מדוהיאם בלשון זה שהמשמעות דוקא אלו שנים צפרט מפי הגבורה יצאו, והלא לפי זה כולם כמשה, הקב"ה צבדו וצבצמו דיברם. ומיך שחזר ופירש וכו', ורצונו לומר, באותה החזרה, לא החזיר ללמד על הכלל יצא, אלא על הפרט אלו שתי דברות ראשונות ביחוד ודו"ק): לֵאמֹר. מלמד שהיו עונין על הן ועל לאו לאו (מכילתא שם):

(2) אשר הוצאתיך מארץ מצרים. כדאי היא ההוצאה, שתהיו משועבדים לי. דבר אחר, לפי שנגלה צים כגבור מלחמה

3	Thou shalt have no other gods before Me.	3	לֹא־יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל־פָּנָי:
4	Thou shalt not make unto thee a graven image, nor any manner of likeness, of any thing that is in heaven above, or that is in the earth beneath, or that is in the water under the earth;	4	לֹא־תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל וְכָל־תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם מִמֶּעַל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ:
5	thou shalt not bow down unto them, nor serve them; for I the LORD thy God am a jealous God, visiting the iniquity of the fathers upon the children unto the third and fourth generation of them that hate Me;	5	לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא פֹקֵד עֹון אָבֹת עַל־בָּנִים עַל־שְׁלֹשִׁים וְעַל־רִבְעִים לְשֹׁנְאֵי:
6	and showing mercy unto the thousandth generation of them that love Me and keep My commandments.	6	וְעֹשֶׂה חֶסֶד לְאֲלָפִים לְאֲהָבֵי וְלֹשְׁמֵרֵי מִצְוֹתַי: (ס)
7	Thou shalt not take the name of the LORD thy God in vain; for the LORD will not hold him guiltless that taketh His name in vain.	7	לֹא תִשָּׂא אֶת־שֵׁם־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹא כִּי לֹא יִנְקֹה יְהוָה אֶת אִשְׁר־יִשָּׂא אֶת־שְׁמוֹ לְשׁוֹא: (פ)

וּגְלָה כַּאֲן כּוֹקֵן מִלֵּא רַחֲמִים, שְׁנֹאֲמַר וְתַסַּחַת רִגְלָיו פְּעֻשָּׁה לְבָנֵת הַסָּפִיר (שמות כד, י), וְזֵה הִיא לִפְנֵי בָשַׁעַת הַשְּׁעָזוּד, וְכַעֲס הַשָּׁמַיִם מִשְׁנֻגָּלוֹ, הוֹאִיל וְאִי מִשְׁחַנָּה בְּמַרְאוֹת, אֵל תִּאֲמְרוּ שְׁתֵּי רִשְׁוִיּוֹת הֵן (מְכִילֵת פ"ה), אֲנִי הוּא אֲשֶׁר הוֹאֲתִיךָ מִמַּצְרַיִם וְעַל הַיָּם. דְּבַר אַחֵר, לִפִּי שְׁהִי שׁוֹמְעִין קוֹלוֹת הַרְבֵּה, שְׁנֹאֲמַר אֵת הַקּוֹלוֹת, קוֹלוֹת בָּאִין מִד' רוּחוֹת וּמִן הַשָּׁמַיִם וּמִן הָאָרֶץ, אֵל תִּאֲמְרוּ רִשְׁוִיּוֹת הַרְבֵּה הֵן. וְלִמָּה אֲמַר לִשׁוֹן יֶחֱיד אֱלֹהֶיךָ, לִיתֵן פִּתְחוֹן פֶּה לַמֶּשֶׁה לְלַמֵּד סִנְיֹורִיא בְּמַעֲשֵׂה הָעֵגֶל, וְזֵה הוּא שְׁנֹאֲמַר לְמָהּ ה' יַחְזִקֵהוּ אֶפְדָּה בְּעֻמָּךְ (שמות לב, יא), לֹא לֵהֵם צוּיִת לֹא יִהְיֶה לָכֵס אֱלֹהִים אַחֲרֵיכֶם, אֲלֵא לִי לְצַדִּי: מִבֵּית עֲבָדִים. מִצִּית פִּרְעֹה שֶׁהֵייתֶם עֲבָדִים לוֹ, אֲוֹ אִינוֹ אוֹמַר אֲלֵא מִצִּית עֲבָדִים שְׁהִי עֲבָדִים לְעֲבָדִים, תִּלְמֹד לֹמַר וַיִּפְדֶּךָ מִצִּית עֲבָדִים מִיַּד פִּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם, אֲמֹר מַעֲתָה, עֲבָדִים לְמֶלֶךְ הָיוּ, וְלֹא עֲבָדִים לְעֲבָדִים:

(3) לא ידירה לך. למה נאמר, לפי שנאמר לא תעשה לך, אין לי אלא שלא יעשה, העשוי כב מנין שלא יקיים, תלמוד לומר לא יהיה לך (מכילתא פ"ו): אלהים אחרים. שאין אלהות, אלא אחרים עשאוּם אלהים עליהם (מכילתא סס). ולא יתכן לפרש אלהים אחרים זולתי, שגנאי הוא כלפי מעלה לקרואם אלהות אֵלֵלּוּ. דבר אחר אלהים אחרים, שהם אחרים לעובדיהם, דועקים אליהם ואין עונים אותם, ודומה כאלו הוא אחר שאינו מכירו מעולם: על פני. כל זמן שאני קיים, שלא תאמר לא נִטְטוּוּ על עבודת אלילים אלא אותו הדור (מכילתא סס):

(4) פסל. על שם שנפסל: וכל תמונה. תמונת כל דבר אשר בשמים:

(5) אל קבא. מקנא להפרע, ואינו עוזר על מדתו למחול על עון עבדות חלילים. כל לשון קנא חנפריי"מנט בלע"ז (אייעפרנד) נותן לצ ליפרע: לשנאי. כתר גומו, כש'אוחזין מעשה אבותיהם בידיהם (סנהדרין כו:):

(6) נוצר חסד. שאלם עושה, לשלם שכר עד לאלפים דור, נמצאת מדה טובה ימירה על מדת פורעניות אחת על חמם מאות, שזו לארבעה דורות, וזו לאלפים (מוספחא קטנה ד, ח):

(7) לְשׂוּא. (השני לשון שקר, כתרוממו) בְּמָה דְּתִימַר אִי זֶהוּ שְׂבוּעַת שׂוּא, נִשְׁבַּע לִשְׁנוֹת אֶת הַיָּדוּעַ, עַל עֲמוּד שֶׁל אֶבֶן שֶׁהוּא שֶׁל זֶהָ, (הראשון לשון מגן, כתרוממו) זֶה הַנִּשְׁבַּע לְחוּס וּלְהַצֵּל עַל שֶׁל עַץ עֵץ, וְעַל אֶבֶן אֶבֶן (שְׂבוּעוֹת כּט):

8	Remember the sabbath day, to keep it holy.	הוּי דְּכִיר יְת יוֹמָא דְּשַׁבְּתָא לְקַדְּשׁוּתִיהּ:	זְכוֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ:	8
9	Six days shalt thou labour, and do all thy work;	שֵׁשֶׁת יוֹמִין תַּפְלַח וְתַעֲבִיד כָּל עֲבִידְתָּךְ:	שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל־מְלֹאכְתֶּךָ:	9
10	but the seventh day is a sabbath unto the LORD thy God, in it thou shalt not do any manner of work, thou, nor thy son, nor thy daughter, nor thy man-servant, nor thy maid-servant, nor thy cattle, nor thy stranger that is within thy gates;	וְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה שַׁבְּתָא קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבִיד כָּל עֲבִידָא אֶת וּבְרָךְ וּבְרַתְךָ עֲבָדְךָ וְאִמְתְּךָ וּבְעִירְךָ וּגְיוֹרְךָ דְּבִקְרְוֹךְ:	וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תַעֲשֶׂה כָל־מְלֹאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתְךָ עֲבָדְךָ וְאִמְתְּךָ וּבְהִמְתְּךָ וּגְרֶיךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ:	10
11	for in six days the LORD made heaven and earth, the sea, and all that in them is, and rested on the seventh day; wherefore the LORD blessed the sabbath day, and hallowed it.	אֲרִי שֵׁתָא יוֹמִין עֲבַד יְיָ יוֹמָא שְׁמִיָּא וְיֵת אֲרַעָא יוֹמָא וְיֵת כָּל דְּבָהּוֹן וְנַח בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה עַל כֵּן בְּרִיד יְיָ יוֹמָא דְּשַׁבְּתָא וְקֻדְּשִׁיהּ:	כִּי שֵׁשֶׁת־יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ אֶת־הַיָּם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּם וַיִּנַּח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל־כֵּן בֵּרַךְ יְהוָה אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ: (ס)	11
12	Honour thy father and thy mother, that thy days may be long upon the land which the LORD thy God giveth thee.	יִסַּר יְת אָבוּךָ וְיֵת אִמְךָ בְּדִיל דְּיִירָכּוֹן יוֹמֶךָ עַל אֲרַעָא דְּיִי אֱלֹהֶיךָ יַחֲיִיב לָךְ:	כְּבֹד אֶת־אָבִיךָ וְאֶת־אִמְךָ לְמַעַן יָאֲרִכּוֹן יָמֶיךָ עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: (ס)	12
13	Thou shalt not murder. Thou shalt not commit adultery. Thou shalt not steal. Thou shalt not bear false witness against thy neighbour.	לֹא תַקְטוּל נַפֶּשׁ לֹא תִגְוֹף לֹא תִגְנוֹב לֹא תִסְהִיד בְּחִבְרֶיךָ סִהְדוּתָא דְּשַׁקְרָא:	לֹא תִרְצַח (ס) לֹא תִנָּאֵף (ס) לֹא תִגְנוֹב לֹא־תַעֲנֶנֶה בְּרַעְיָךְ עַד שֹׁקֶר: (ס)	13

(8) זכור. זכור ושומר בדבור אחד נאמר, וכן מחלליה מות יומת (שמות לא, יד) וזכור השבת שני קצבים (במדבר כח, ט), וכן לא תלצש שטטגז גדלים שטטשה לך (דברים כב, יא), וכן ערות אשת אחיך (ויקרא יח, טו) וזמה יצא עליך (דברים כה, ה), הוא שנאמר אשת דבר חללים שטים זו שטמעי (תהלים סב, יב). זכור לשון פעול הוא, כמו אכול ושתו (ישעיה כב, יג), לזוף וצלה (שמואל-ב ג, טו), וכן פתרונו חנו לבד זכור חמיד את יום השבת, שאם נודמן לך חפץ יפה, תהא מזמינו לשבת (בינה טו): (9) ועשית כל מלאכתך. כשתצא שבת, יהא צעניך כאילו כל מלאכתך עשויה, שלא תהרהר אחר מלאכה (מכילתא פ"ו): (10) אמה ובנך ובתך. אלו הקטנים, או אינו אלא גדולים, אמרת, הרי כבר מזהרין הם, אלא לא בא אלא להזהיר גדולים על שציתם הקטנים, וזה ששנינו (שבת קכא). קטן שצא לכבוד, אין שומעים לו, מפני שציתו עליך: (11) וינח ביום השביעי. כזיכול הכתיב צעמנו מנוחה, ללמד הימנו קל וחומר לאדם שמלאכתו צעמל וציגיעה שיהא נוח שצבת: בריך. ויקדשהו. צרכו זמן לכופלו בששי לחם משנה, וקדשו זמן שלא היה יורד צו: (12) למען יאריכו ימך. אם תכזב יאריכו ימך, ואם לאו יקצרון, שדברי תורה נוטריקון הם נדרשים, מכלל הן לאו ומכלל לאו הן (מכילתא פ"ח): (13) לא תנאף. אין ניאוף אלא באשת איש, שנאמר מות יומת הנאף והנאפסת (ויקרא כ, ו), ואומר האשה המנאפסת פסח אשה פקח את זרים (יחזקאל טו, לב): לא תגנוב. בגונב נפשות הכתוב מדבר, לא תגנובו בגונב ממון, או אינו אלא זה בגונב ממון ולהלן בגונב נפשות, אמרת, דבר הלמד מענינו, מה לא תרצח לא תנאף מדבר דבדר שחייבין עליהם מיתת בית דין,

14 Thou shalt not covet thy
neighbour's house; thou shalt not
covet thy neighbour's wife, nor his
man-servant, nor his maid-servant,
nor his ox, nor his ass, nor any
thing that is thy neighbour's.

לֹא תַחֲמִיד בֵּית חֶבְרֹן לֹא
תַחֲמִיד אֶתֶת חֶבְרֹן וְעִבְדֶּיהָ
וְאִמָּתֶיהָ וְתוֹרֶיהָ וְחִמָּרֶיהָ וְכָל־
דֹּלְחֶבְרֹן:

לֹא תִחְמַד בֵּית רַעֲךָ לֹא-תִחְמַד
אִשֶּׁת רַעֲךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמָּתְךָ וְשׁוֹרְךָ
וְחִמְרוֹ וְכָל אֲשֶׁר לְרַעֲךָ: (פ)

15 And all the people perceived the
thunderings, and the lightnings,
and the voice of the horn, and the
mountain smoking; and when the
people saw it, they trembled, and
stood afar off.

וְכָל עָמָא חֲזֹן יָת קִלְיָא וְיָת
בְּעוֹרֵיָא וְיָת קַל שׁוּפְרָא וְיָת
שׁוּרָא דְתַנּוּן וְחֲזָא עָמָא וְזַעוּ
וְקִמּוּ מִרְחִיק:

וְכָל־הָעָם רֹאִים אֶת־הַקּוֹלֹת
וְאֶת־הַלְפִידִם וְאֵת קוֹל הַשֹּׁפָר
וְאֶת־הַהָר עֹשֶׂן וַיֵּרָא הָעָם וַיִּנְעוּ
וַיַּעֲמְדוּ מֵרָחֵק:

16 And they said unto Moses: 'Speak thou with us, and we will hear; but let not God speak with us, lest we die.'

וַיֹּאמְרוּ לְמֹשֶׁה מִלִּיל אֶת עֲמָנָא
וּנְקִבִּיל וְלֹא יִתְמַלֵּל עֲמָנָא מִן
קָדָם יי דִּלְמָא נִמּוּת:

וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה דַּבֵּר־אַתָּה
עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה וְאַל־יִדְבֹּר עִמָּנוּ
אֱלֹהִים בֵּין־נַפְשׁוֹת:

And Moses said unto the people:
17 'Fear not; for God is come to prove
you, and that His fear may be
before you, that ye sin not.'

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְעַמָּא לֹא תִדְחֲלוּן
אֲרֵי בְדִיל לְנִסָּאָה יִתְכּוֹן
אֲתַגְלִי לְכוֹן יִקְרָא דִּי וּבְדִיל
דִּתְתִּי דְחֻלְתִּיה עַל אִפְּיכוֹן
בְּדִיל דְּלֹא תַחֲבוּבוֹן:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אֶל־
 תִּירְאוּ כִּי לִבְעֹבוֹר נִסּוֹת אֶתְכֶם
 בָּא הָאֱלֹהִים וּבְעֹבוֹר תִּהְיֶה
 יִרְאָתוֹ עַל־פְּנֵיכֶם לְבִלְתִּי
 תַּחֲטְאוּ:

18 And the people stood afar off; but
Moses drew near unto the thick
darkness where God was.

וְקָם עָמָא מִרְחִיק וּמִשָּׁה קָרִיב
לְצַד אֲמִטָּתָא דְּתַמָּן יִקְרָא
דִּי:

וַיַּעֲמֵד הָעָם מֵרָחֵק וּמִשָּׁה
נָגַשׁ אֶל־הָעֶרְפָּל אֲשֶׁר־שָׁם
הָאֱלֹהִים: (ס)

And the LORD said unto Moses:
19 Thus thou shalt say unto the
children of Israel: Ye yourselves
have seen that I have talked with
you from heaven.

וַיֹּאמֶר יי' לְמֹשֶׁה כְּדָנָן תִּימָר
לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל אֶתְּוֹן חַיִּיתוֹן אֲדָרִי
מִן שְׂמִיא מְלִילִית עִמָּכֹן:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה כֹּה
תֹאמַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַתֶּם
רְאִיתֶם כִּי מִן-הַשָּׁמַיִם דִּבַּרְתִּי
עִמָּכֶם:

אף לא תגנוז דבר שחייב עליו מיתת בית דין (סנהדרין פו.):

(15) וכל העם רואים. תלמוד שלא היה צדק אחד סומא, ומניין שלא היה צדק אחד, תלמוד לומר ויענו כל העם, ומניין שלא היה צדק חרש, תלמוד לומר נעשה ונשמע (מכילתא פ"ט): רואים את הקולות. רואין את הנשמע, שאי אפשר לראות במקום אחר (שם): את הקולות. היוצאין מפי הגבורה: וינעו. אין נוע אלא זע (שם): ויעמדו מרחוק. היו נרתעין לאחוריהם שנים עשר מיל, כאורך מחניהם, ומלאכי השרת באין ומסייעין אותן להחזירם, שנאמר מלְכֵי צָלֹת יִלְדוּן יִלְדוּן (תהלים סה, יג. מכילתא שם):

(17) לבעבור נסות אתכם. לגדל אתכם צעולם, שינא לכם שם צאומות שהוא צכצדו וגלה עליכם: נסות. לשון הרמה וגדולה, כמו קרימו גם (ישעיה סב, י), ארים נפי (שם מט, כב), וכן על הצדקה (שם ל, יז), שהוא זקוק: ובעבור תהיה יראתו. על ידי שראיתם אותו יראוי ומאוס, תדעו כי אין זולמו, ומיראו מפניו:

(18) נגש אל הערפל. לפנים משלם מחילות, חושר, ענו, וערפל, שנאמר וְהָיָה כְּעָרַף עַל לֵב הַשָּׁמַיִם חֹשֶׁךְ עָנָן וְעָרַפֶּל (דברים 7, יא). ערפל הוא עב הענן, שאמר לו הנה אֶלְכִי בָא אֲלֵיךָ בְּעַב הָעָנָן (שמות 17, ט):

(19) כה תאמר. בלשון הזה: אתם ראיתם. יש הפרש צין מה שאלדס רואה למה שאחרים משיחין לו, שמה שאחרים

20 Ye shall not make with Me—gods of silver, or gods of gold, ye shall not make unto you.	לֹא תַעֲבֹדוּן קִדְמֵי דַחְלָן דְּכֶסֶף וְדַחְלָן דְּדָהָב לֹא תַעֲבֹדוּן לְכוּן:	20 לֹא תַעֲשׂוּן אֹתִי אֱלֹהֵי כֶסֶף וְאֹתִי זָהָב לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם:
21 An altar of earth thou shalt make unto Me, and shalt sacrifice thereon thy burnt-offerings, and thy peace-offerings, thy sheep, and thine oxen; in every place where I cause My name to be mentioned I will come unto thee and bless thee.	מִזְבֵּחַ אֲדָמָה תַעֲבִיד קִדְמֵי וְתָהִי דְבַח עֲלֹהֵי יָת עֲלֹתֶךָ וְיִת נִכְסֹת קוֹדֶשֶׁךָ מִן עֶנְךָ וּמִן תּוֹרֶךָ בְּכָל אֶתֶר דְּאֶשְׁרֵי שְׁכִינָתִי לְתַמֵּן אֲשַׁלַּח בְּרַכְתִּי לָךְ וְאֶבְרַכְנֶךָ:	21 מִזְבֵּחַ אֲדָמָה תַעֲשֶׂה לִּי וּזְבַחְתָּ עָלָיו אֶת־עֹלֹתֶיךָ וְאֶת־שְׁלָמֶיךָ אֶת־צֹאנֶךָ וְאֶת־בָּקָרְךָ בְּכָל־ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֶזְכִּיר אֶת־שְׁמִי אָבוֹא אֵלֶיךָ וּבֵרַכְתִּיךָ:
22 And if thou make Me an altar of stone, thou shalt not build it of hewn stones; for if thou lift up thy tool upon it, thou hast profaned it.	וְאִם מִזְבֵּחַ אֲבָנִים תַעֲבִיד קִדְמֵי לֹא תִבְנֶי וְתִהְיוּן פְּסִילִן לֹא תָרִים חֲרָבְךָ עָלֶיהָ וְתִחַלְלֶנָּה:	22 וְאִם־מִזְבֵּחַ אֲבָנִים תַעֲשֶׂה־לִּי לֹא־תִבְנֶנָּה אֶתֶּהֶן גִּזְיֹת כִּי חֲרָבְךָ הִנֵּפֶת עָלֶיהָ וְתִחַלְלֶנָּה:
23 Neither shalt thou go up by steps unto Mine altar, that thy nakedness be not uncovered thereon.	וְלֹא תִסַּק בְּדִרְגָּיִן עַל מִדְבָּחִי דְּלֹא תִתְגַּלִּי עֲרִיתְךָ עֲלֹהֵי:	23 וְלֹא־תַעֲלֶה בַּמַּעֲלֹת עַל־ מִזְבְּחִי אֲשֶׁר לֹא־תִתְגַּלֶּה עֲרוּתְךָ עָלָיו: (פ)

משיחין לו פעמים שלבו חלוק מלהאמין: כי מן השמים דברתי. וכמוצ אחר אומר, ויֵרֵד ה' על הר סיני, צא הכתוב השלישי והכריע ביניהם, מן השמים השמיך את קלו לְיִסְרָךְ וְעַל הָרָרֶךְ הָרָאךְ אֶת אִשּׁוֹ הַגְּדֹלָה (דברים ז, לו), כבודו בשמים, ואשו וגבורתו על הארץ. דבר אחר, הרפין השמים ושמי השמים, והגיען על ההר, וכן הוא אומר וַיֵּט שָׁמַיִם וַיֵּרֵד (תהלים יח, ו. מכילתא פ"ט):

(20) לֹא תַעֲשׂוּן אֹתִי. לא תעשון דמות שמשי המשמשים לפני במרום (מכילתא פ"י): אלהי כסף. צא להזהיר על הכרוזים, שאתה עושה לעמוד אחי, שלא יהיו של כסף, שאם שניתם לעשותם של כסף, הרי הן לפני כאלהות: ואלהי זהב. צא להזהיר שלא יוסיף על צ', שאם עשית ד', הרי הן לפני כאלהי זהב: לא תעשו לכם. לא תאמר, הריני עושה כרוזים צבתי כנסיות וצבתי מדרשות כדרך שאני עושה צבתי עולמים, לכן נאמר לא תעשו לכם:

(21) מִזְבֵּחַ אֲדָמָה. מחובר באדמה, שלא יבנו על גבי עמודים או על גבי כיפין (נ"א צבים) (מכילתא פ"א). דבר אחר, שהיה ממלא את חלל מזבח הנחשת אדמה בשעת חנייתו (מכילתא סג): תעשה לִי. שתהא תחלת עשייתו לשמי: וזבחת עליו. אללו, כמו וְעָלִי מִטָּה מְנַשֶּׁה (במדבר ז, כ), ואינו אלא עליו ממש, תלמוד לומר הַבָּשָׂר וְהַדָּם עַל מִזְבֵּחַ ה' אֵלֶיךָ (דברים יב, כז), ואין שחיטה צראש המזבח (מכילתא פ"א וצבים נח): את עולתך ואת שלמיך. אשר מלאך ומזקק. את זאנך ואת צקך. ירוש לאת עולתך ואת שלמיך: בכל המקום אשר אזכיר את שמי. אשר אתן לך רשות להזכיר שם המפורש שלי, שם אבוא אליך וצרכתיך, אשרה שכינתי עליך, מכאן אחת למד, שלא ניתן רשות להזכיר שם המפורש אלא במקום שהשכינה באה שם, וזהו בית הצחירה, שם ניתן רשות לכהנים להזכיר שם המפורש בנשיאת כפים לצדך את העם:

(22) וּבָנִים אֲבָנִים. רבי ישמעאל אומר, כל אס ואס שצמורה רשות, חוץ מג', ואם מוצא אבנים תעשה לִי, הרי אס זה משמש בלשון כאשר, וכאשר תעשה לי מוצא אבנים לא תבנה אֶתֶּהֶן גִּזְיֹת, שהרי חובה עליך לבנות מוצא אבנים, שנאמר וְהָבִינִי שְׁלָמֹת סֶבֶדָה (דברים כז, ו). וכן אס כֶּסֶף פְּלֹגָה (שמות כז, כד), חובה הוא, שנאמר וְהָבִינִי שְׁלָמֹת סֶבֶדָה (דברים כז, ח), ואף זה משמש בלשון כאשר. וכן וְאֵם פֶּקֶדֶץ מִקְדָּשׁ צְפוּרִים (ויקרא כז, יד), זו מנחת העומר שהיא חובה (מכילתא פ"א), ועל כרחך אין אס הללו תלויין, אלא ודאין, ובלשון כאשר הם משמשים: גזית. לשון גזיזה, שפוסלן ומכתתן בצרול: כי חרבך הנפת עליה. הרי כי זה משמש בלשון פה, שהוא דילמא, פה תניף חרבך עליה: ותחללה. הא למדת, שאם הנפת עליה צרול חללת שהמוצא נברא להאריך ימיו של אדם, והצרול נברא לקצר ימיו של אדם, אין זה צדין שיוקף המקצר על המאריך (מדות פ"ג מ"ד). ועוד, שהמוצא מטיל שלום בין ישראל לאציהם שבשמים, לפיכך לא יבא עליו כורת ומחלל, והרי דברים קל וחומר, ומה אבנים שאינם רואות ולא שומעות ולא מדברות, על ידי שמטילות שלום אמרה מורה לא תניף עליהם צרול, המטיל שלום בין איש לאשתו, בין משפחה למשפחה, בין אדם לחבירו, על אחת כמה וכמה שלא תבואהו פורענות:

The Haftarah is Isaiah 6:1 – 7:6 & 9:5 – 9:6 on page 217. Sepharadim read Isaiah 6:1 – 6:13.

XXI	Now these are the ordinances which thou shalt set before them.	וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים וְאֵלֶּיךָ דִּינֵיָא דְתַסְדֵּר לְפָנֵיהֶם:	משפטים טז
2	If thou buy a Hebrew servant, six years he shall serve; and in the seventh he shall go out free for nothing.	כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עִבְרִי שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וּבִשְׁבַעַת יָצֵא לְחֻפְשִׁי חֲנָם:	2
3	If he come in by himself, he shall go out by himself; if he be married, then his wife shall go out with him.	אִם בָּגָפוֹ יָבֵא בָגְפוֹ יֵצֵא אִם בְּעַל אִשָּׁה הוּא וַיֵּצְאָהָ אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ:	3
4	If his master give him a wife, and she bear him sons or daughters; the wife and her children shall be her master's, and he shall go out by himself.	אִם אֲדֹנָיו יִתֶּן-לָהּ אִשָּׁה וַיֵּלְדֶּה-לּוֹ בָּנִים אֹו בָנוֹת הָאִשָּׁה וַיֵּלְדֶּיהָ תִּהְיֶה לְאֲדֹנֶיהָ וְהוּא יֵצֵא בָגְפוֹ:	4

(23) ולא תעלה במעלות. כשאחיה צונה כצו למזבח, לא תעשהו מעלות מעלות, אשקנו"ש בלע"ז (שטופען שטאפלען) אלא חלוק יהא ומשופע: אשר לא תגלה ערותך. שעל ידי המעלות אחר צריך להרחיב פסיעותיך, ואף על פי שאינו גלוי ערוה ממך, שהרי כתיב ועשה להם מכנסים צד, מכל מקום הרחבת הפסיעות קרוב לגלוי ערוה הוא, ואחיה נוהג בהם מנהג ציון, והרי דברים קל וחומר, ומה אצנים הללו שאין בהם דעת להקפיד על ציון, אמרה תורה הואיל ויש בהם צורך לא תנהג בהם מנהג ציון, חזירך שהוא צדמות יוררך, ומקפיד על ציונו, על אחת כמה וכמה:

(1) ואלה המשפטים. כל מקום שנאמר אלה, פסל את הראשונים, ואלה, מוסיק על הראשונים (שמו"ר ל, ז), מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני. ולמה נסמכה פרשת דינין לפרשת מזבח, לומר לך שחשים סנהדרין אלל המקדש (ס"א המזבח): אשר תשים לפניך. אמר לו הקד"ה למשה, לא תעלה על דעתך לומר, אשנה להם הפרק וההלכה צ"א ג' פעמים, עד שחיה סדורה צפיהם כשמתה, ואיני מטריח עצמי להציג טעמי הדבר ופירושו, לך נאמר אשר תשים לפניך, כשלתן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם: לפניך. ולא לפני עובדי אלילים (גיטין פח:), ואפילו ידעת דין אחד שהם דיני אותו כדיני ישראל, אל תציאם בערכאות שלהם, שהמציא דיני ישראל לפני ארמים, מחלל את השם ומיקר שם האלילים להשביחם (ס"א להחשיצם), שנאמר כי לא כזורנו צורם ואויצינו פלילים (דברים לב, לא), כשאיצינו פלילים זהו עדות לעלוי יראתם:

(2) כי תקנה עבד עברי. עבד שהוא עברי, או אינו אלא עבדו של עברי, עבד כנעני שלקחתו מישראל, ועליו הוא אומר שש שנים יעבד, ומה אני מקיים וְהִתְנַחֲלָתָם אִתָּם (ויקרא כה, מו), בלקוח מן הכנענים, אבל בלקוח מישראל יא' בשש, תלמוד לומר כי ימכר לך אחיך העברי (דברים טו, יב), לא אמרתי אלא באחיך: כי תקנה. מיד בית דין שמכרוהו בגנבתו, כמו שנאמר אם אין לו וְנִמְכַּר בְּגִגְתּוֹ (שמות כב, ח), או אינו אלא צמוכר עצמו מפני דחקו, אבל מכרוהו בית דין לא יא' בשש, כשהוא אומר וכי ימוך אִחִיךָ עִמָּךְ וְנִמְכַּר לָךְ (ויקרא כה, לט), הרי מוכר עצמו מפני דוחקו אמור, ומה אני מקיים כי תקנה, צנוכר צצית דין: לחפשי. לחירות:

(3) אם בגפו יבא. שלא היה נשוי אשה, כתרוממו אם בלחודוהי. ולשון צגפ, צנכפו, שלא בא אלא כמות שהוא, יחידי בחוך לבושו, צנכף בגדו: בגפו יצא. מגיד, שאם לא היה נשוי מתחלה, אין רצו מוסר לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים (קידושין כ.). אם בעל אשה הוא. ישראלית (מכילתא פ"צ): ויצאה אשתו עמו. וכי הכניסה שחלא, אלא מגיד הכתוב, שהקונה עבד עברי חייב צמונות אשתו וצניו (קידושין כב:):

(4) אם אדניו יתן לו אשה. מכאן, שהרשות ציד רצו למסור לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים. או אינו אלא צישראלית, תלמוד לומר האשה וילדיה תהיה לאדוניה, הא אינו מדבר אלא בכנענית, שהרי העצירה אף היא יוצאה בשש,

But if the servant shall plainly say: I
5 love my master, my wife, and my
children; I will not go out free;

וְאִם-מִיָּמָר יִימָר עֲבָדְךָ
רְחִימָנָה יְתֵ רַבּוֹנִי יְתֵ אֶתִּי
וְיֵת בְּנִי לֹא אֶפֶס בְּרַ חֹרֶדִּין:
וְאִם-אָמַר יֹאמַר הָעֶבֶד אֶתְּבִילִי
אֶת-אֲדֹנִי אֶת-אֲשֵׁתִי וְאֶת-בְּנִי
לֹא אֶעָא חֲפָשִׁי:

6 then his master shall bring him
unto God, and shall bring him to
the door, or unto the door-post;
and his master shall bore his ear
through with an awl; and he shall
serve him for ever.

וְהִגִּישׁוּ אֶדְנֵי אֶל־הָאֱלֹהִים
וְהִגִּישׁוּ אֶל־הַדָּלֹת אוֹ אֶל־
הַמְּזוּזָה וְרָצַע אֶדְנֵי אֶת־אֲזָנָיו
בַּמִּרְצָע וַעֲבָדוּ לַעֲלָם: (ס)

7 And if a man sell his daughter to be
a maid-servant, she shall not go out
as the men-servants do.

וְאֵלֵינוּ יִזְכָּר וְגִבּוֹר יִתְבָּרְכֶהָ
לְאֻמָּהּ לֹא תִפּוֹק כְּמִפְקָנֹת
עַבְדָּא:

8 If she please not her master, who
hath espoused her to himself, then
shall he let her be redeemed; to sell
her unto a foreign people he shall
have no power, seeing he hath dealt
deceitfully with her.

אם-רָעָה בְּעֵינֵי אֲדֹנֶיהָ אֲשֶׁר-
(כ' לא) [ק' לו] יַעֲדָה וְהַפְּדָה
לָעַם נִכְרִי לֹא-יִמָּשָׁל לְמִכְרָהּ
בְּכֶגֶדוֹ-בָּה:

אם בישת בעיני רבונה
דיסיימה ליה ויפרקנה לגבר
אחרן לית ליה רשו לזבונה
במשלטיה בה:

וּפְסִילוֹ לִפְנֵי שֵׁשׁ אֲסִיפָהּ סִימָנִין יוֹאֵהָ, שְׁנֵאֲמַר קָסִידָהּ הֶעָבְרִי אֲוֹ הֶעָבְרִיָּה (דְּבָרִים טו, יג) מִלְּמַד שֶׁאֵף הָעֲבָרִיָּה יוֹאֵהָ בַּשֵּׁשׁ: (5) אֵת אֲשֶׁתִּי. הַשְׁפָּחָה:

(6) אל האלהים. לבית דין, לריש שימלך בזוכריו שמכרוהו לו (מכילתא פ"ב): אל הדלת או אל המזוזה. יכול ששה המזוזה כשרה לרצוע עליה, תלמוד לומר וְנִסְתָּה בְּאָזְנוֹ וּבְדָלָתָהּ (דברים טו, יז), גדלת ולא במזוזה, הא מה תלמוד לומר או אל המזוזה, הקיש דלת למזוזה, מה מזוזה מעומד אף דלת מעומד (קידושין כב): ורצע אדוניו את אזנו במרצע. הימנית, או אינו אלא של שמאל, תלמוד לומר און און לגזירה שוה, נאמר כאן ורצע אדוניו את אזנו, ונאמר במרצע פָּנוּךְ אָזְנוֹ הַמִּשְׁמֶרֶת הַיְמָנִית (ויקרא יד, יד), מה להלן הימנית אף כאן הימנית. ומה ראה און להרצע מכל שאר אברים שבגוף, אמר ר' יוחנן בן זכאי, און זאת ששמעה על הר סיני לא תגנוב, והלך וגנב, תרצע (מכילתא פ"ב), ואם מוכר עצמו, און ששמעה על הר סיני כי לי בני ישראל עבדים, והלך וקנה אדון לעצמו, תרצע. רבי שמעון היה דורש מקרא זה כמין חומר, (ר"ל קשר צרור מבזבז שחולין צוֹאֵר לתכשיט) מה נשתנו דלת ומזוזה מכל כלים שבצית, אמר הקב"ה, דלת ומזוזה שהיו עדים במצרים כשפסחתי על המסקוק ועל שתי המזוזות, ואמרתי כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם, ולא עבדים לעבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו, ירצע בפניהם: ועבדו לעולם. עד היוכל, או אינו אלא לעולם כמשמעו, תלמוד לומר וְאִישׁ קָל מִשְׁפָּחָתוֹ תִּשְׁבּוּ (ויקרא כה, י), מגיד שחמשים שנה קרוים עולם, ולא שיהא עובדו כל חמשים שנה, אלא עובדו עד היוכל, בין סמוך בין מופלג:

(7) וכי ימכר איש את בתו ל'אמה. בקטנה הכתוב מדבר (מכילתא פ"ג), יכול אפילו הציאה סימנים, אמרת קל וחומר, ומה מכורה קודם לכן יוצאה בסימנין, כמו שכתוב וינאה חנם אין כסף, שאנו דורשים אותו לסימני נערות, שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר (ערכין כט:): לא תצא כצאת העבדים. כיצאת עבדים כנענים שיוצאים בשן ועין, אבל זו לא תצא בשן ועין, אלא עובדת שש, או עד היוכל, או עד שתצא סימנין, וכל הקודם קודם לחירותה, ונותן לה דמי עינה או דמי שינה, או אינו אלא לא תצא כצאת העבדים בשש וציוכל, תלמוד לומר כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה, מקיש עבריה לעברי לכל יצאותיו, מה עברי יוצא בשש וציוכל, אף עבריה יוצאה בשש וציוכל, ומהו לא תצא כצאת העבדים, לא תצא בראשי איברים כעבדים כנענים, יכול העברי יוצא בראשי איברים, תלמוד לומר העברי או העבריה, מקיש עברי לעבריה, מה העבריה אינה יוצאה בראשי איברים, אף הוא אינו יוצא בראשי איברים:

(8) אם רעה בעיני אדניה. שלא נשאה חן בעיניו לכנסה (מכילתא פ"ג): אשר לא יעדה. שהיה לו ליעדה ולהכניסה לו לאשה, וכסף קנייתה הוא כסף קדושה. וכאן רמז לך הכתוב שמורה ביעוד, ורמז לך שאינה זריכה קדושין אחרים: והפדה. יתן לה מקום להפדות ולזאת, שאף הוא מסייע בפדיונה, ומה הוא מקום שנותן לה, שמגרע מפדיונה

- 9 ואם-לבנו ייעדנה כמשפט ואם לבריה יקיימנה כהלכת
הבנות יעשה-לה: בנות ישראל יעבד לה:
- 10 אם-אחרת יקח-לו שארה אם אוחרנתא יסב ליה זיונה
כסותה וענתה לא יגרע: כסותה וענתה לא ימנע:
- 11 ואם-שלוש-אלה לא יעשה לה ואם תלת אלין לא יעבד לה
ויצאה חנם אין כסף: (ס) ותפוק מנן דלא כסף:
- 12 מכה איש ומת מות יומת: דימחי לאנש ויקטליה
אתקטלא יתקטיל:
- 13 ואשר לא צדה והאלהים אנה ודלא כמן ליה ומן קדם יי
לידו ושמתו לך מקום אשר אתמסר לידיה ואשוי לך אתר
ינים שמה: (ס) ינוס שמה:

במספר השנים שעשתה אללו היא שכורה אללו, כיצד, הרי שקנאה במנה ועשתה אללו צ' שנים, אומרים לו, יודע היית שעמדיה לנאת לסוף שש שנה, נמצא שקנית עבדות כל שנה ושנה בששית המנה, ועשתה אללך צ' שנים, הרי שלשית המנה, טול שני שלשיות המנה ותנא מאללך: לעם נכרי לא ימשל למכרה. שאינו רשאי למכרה לאחר, לא האדון ולא האב (קידושין יח:). בבגדו בה. אם צא לצגוד זה, שלא לקיים זה מלות יעוד, וכן אביה, מאחר שבגד זה ומכרה לזה:

(9) ואם לבנו ייעדנה. האדון, מלמד שאף בנו קם מחמתו ליעדה אם ירצה אביו, ואינו צריך לקדושין אחרים, אלא אומר לה, הרי את מיועדת לי בכסף שקיבל אביך צדמך: כמשפט הבנות. שאר כסות ועונה:

(10) אם אחרת יקח לו. עליה: שארה כסותה וענתה לא יגרע. מן האמה שייעד לו כצר: שארה. מזונות (כתובות מז:). כסותה. כמשמעו: ענתה. תשמיש:

(11) ואם שלש אלה לא יעשה לה. אם אחת משלש אלה לא יעשה לה, ומה הן השלש, ייעדנה לו, או לבנו, או יגרע מפדיונה ותנא, וזה לא יעדה לו, ולא לבנו, והיא לא היה צידה לפדות את עצמה: ויצאה חנם. ריבה לה יציאה לזו יותר ממה שריבה לעבדים, ומה היא היציאה, ללמדך שתנא בסימנין, ותשהה עמו עוד עד שתצא סימנין, ואם הגיעו שש שנים קודם סימנין, כצר למדנו שתנא, שנאמר העבד או העבדקה ובעדך שש שנים (דברים טו, יב), ומהו האמור כאן וינאה חנם, שאם קדמו סימנים לשש שנים תנא בהן (מכילתא פ"ג), או אינו אומר שתנא אלא בצגרות (קידושין ד. ד), תלמוד לומר אין כסף, לרבות יציאת צגרות, ואם לא נאמרו שניהם, הייתי אומר וינאה חנם זו צגרות, לכך נאמרו שניהם שלא ליתן פתחון פה לבעל הדין לחלוק:

(12) מכה איש ומת. כמה כתובים נאמרו בפרשת רוחסין, ומה שצידי לפרש למה צאו כולם, אפרש: מכה איש ומת. למה נאמר, לפי שנאמר ואיש כי יכה קל נפש אדם מות יומת (ויקרא כד, יז), שומע אני הכאה בלא מיתה, תלמוד לומר מכה איש ומת, אינו חייב אלא בהכאה של מיתה (סנהדרין פד:). ואם נאמר מכה איש ולא נאמר ואיש כי יכה, הייתי אומר אינו חייב עד שיכה איש, הכה את האשה ואת הקטן מנין, תלמוד לומר כי יכה כל נפש אדם, אפילו קטן ואפילו אשה. ועוד, אילו נאמר מכה איש, שומע אני אפילו קטן שהכה והרג יהא חייב, תלמוד לומר ואיש כי יכה (שם), ולא קטן שהכה. ועוד, כי יכה כל נפש אדם אפילו נפלים במשמע, תלמוד לומר מכה איש, שאינו חייב עד שיכה בן קיימא, הראוי להיות איש (מכילתא פ"ד):

(13) ואשר לא צדה. לא ארצ לו ולא נתכוין. צדה לשון ארצ, וכן הוא אומר ונאספה צדה את נפשי לקחפה (שמואל-א כד, יא). ולא יתכן לומר צדה לשון הצד ציד, שצידת חיות אין נופל ה"א בפועל שלה, ושם דצר זה ציד, וזה שם דצר בו צדייה ופועל שלו צודה, וזהו פועל שלו צד. ואומר אני פתרונו כתרומו ודלא כמן ליה. ומנחם חזרו בחלק צד ציד, ואין אני מודה לו, ואם יש לחזרו באחת ממחלוקת של צד, נחזרנו בחלק על צד תנא (ישעיה סו, יב), צדה אורכה (שמואל-א כ, כ), ומלין לצד עלאה ימלל (דניאל ז, כה), אף כאן אשר לא צדה, לא צד למנוא לו שום צד מיתה, ואף זה יש להרהר עליו, מכל מקום לשון אורצ הוא: והאלהים אנה לידו. זמן לידו, לשון לא תאנה אליך קשה (תהלים נא, י), לא תאנה לצדיק קל און (משלי יב, כא), מתאנה הוא לי (מלכים-ב ה, ז), מזדמן למנוא לי עליה: והאלהים אנה לידו. ולמה תנא זאת מלפניו, הוא שאמר דוד, פאשר

- 14 And if a man come presumptuously upon his neighbour, to slay him with guile; thou shalt take him from Mine altar, that he may die. וְכִי־יֵצֵד אִישׁ עַל־רֵעֵהוּ לְהָרְגוֹ וְאִרְיֵשׁ גֹּבֵר עַל חֲבֵרִיהַּ בְּעֶרְמָה מֵעַם מִזְבְּחִי תִקְחֶנּוּ לְמִקְטְלֵיהַּ בְּנִכְלוֹ מִן מִדְּבָחִי תִדְבַּרְנִיהַּ לְמִקְטָל: (ס)
- 15 And he that smiteth his father, or his mother, shall be surely put to death. . וּמִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת וְדִימָחִי לְאִבּוֹהִי וּלְאִמִּיהַּ אֶתְקַטְּלָא יִתְקַטֵּיל: (ס)
- 16 And he that stealeth a man, and selleth him, or if he be found in his hand, he shall surely be put to death. וְגֵנֵב אִישׁ וּמָכְרוֹ וְנִמְצָא בְיָדוֹ וְיִזְבְּנֶנְיָהּ וְיִשְׁתַּכַּח בְּיָדֶיהָ מוֹת יוּמָת: (ס)
- 17 And he that curseth his father or his mother, shall surely be put to death. וּמִקְלָל אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת וְדִילּוּשׁ לְאִבּוֹהִי וְאִמִּיהַּ אֶתְקַטְּלָא יִתְקַטֵּיל: (ס)
- 18 And if men contend, and one smite the other with a stone, or with his fist, and he die not, but keep his bed; וְכִי־יִרִיבוּ אֲנָשִׁים וְהִכָּה־אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ בְּאֶבֶן אוֹ בְּאֹגֶרֶף וְלֹא יָמוּת וַיִּפּוֹל לְבִטְלָן: (ס)

יאמר משל הקדמני מרשעים יצא רשע (שמואל-א כד, יג), ומשל הקדמוני היא התורה, שהיא משל הקצ"ה שהוא קדמוני של עולם, והיכן אמרה תורה מרשעים יצא רשע, והאלהים אלה לידו, צמה הכתוב מדבר, בשני צני אדם, אחד הרג שוגג ואחד הרג מזיד, ולא היו עדים בדבר שיעידו, זה לא נהרג זה לא גלה, והקצ"ה מזמנן לפונדק אחד, זה שהרג במזיד יושב תחת הסולם, וזה שהרג שוגג עולה בסולם ונפל על זה שהרג במזיד והורגו, ועדים מעידים עליו ומחייבים אותו לגלות, נמלא זה שהרג בשוגג גולה, וזה שהרג במזיד נהרג: ושמותי לך מקום. אף במדבר שינום שמה. ואי זה מקום קולטו, זה מחנה לוי (מכות יב):

(14) וכי ייד. למה נאמר, לפי שנאמר מכה איש וגו', שומע אני אפילו רופא שהמית, ושליח בית דין שהמית במלקות ארבעים, והאז המכה את בנו, והרג הרודה את תלמידו, והשוגג, תלמוד לומר וכי יזיד ולא שוגג, להרגו בערמה ולא שליח בית דין והרופא והרודה בנו ותלמידו, שאף על פי שהם מזידין, אין מערימין: מעם מזבחי. אם היה כהן ורוצה לעבד עבודה, תקחנו למות (סנהדרין לה: יומא פה):

(15) ומכה אביו ואמו. לפי שלמדנו על החובל בחזירו שהוא בתשלומין ולא במיתה, הוצרך לומר על החובל באביו שהוא במיתה. ואינו חייב אלא בהכאה שיש בה חצורה (סנהדרין פד:): אביו ואמו. או זה או זה: מות יומת. בחנק:

(16) וגנב איש ומכרו. למה נאמר, לפי שנאמר פי יצא איש גנב נפש מאסיו (דברים כד, ז), אין לי אלא איש שגנב נפש, אשה או טומטום או אנדרוניוס שגנבו מנין, תלמוד לומר וגונב איש ומכרו. ולפי שנאמר כאן וגונב איש, אין לי אלא גונב איש, גונב אשה מנין, תלמוד לומר וגונב נפש (שם), לכך הוצרכו שניהם, מה שחסר זה גלה זה (מכילתא פ"ה): ונמצא בידו. שראוהו עדים שגנבו ומכרו, ונמצא בידו כצר קודם מכירה (סנהדרין פה:): מות יומת. בחנק. כל מיתה האמורה בתורה סתם, חנק היא. והפסיק הענין וכתב וגונב איש צין מכה אביו ואמו למקלל אביו ואמו, ונראה לי היינו פלוגתא, דמר סבר מקשינן הכאה לקללה, ומר סבר לא מקשינן (שם):

(17) ומקלל אביו ואמו. למה נאמר, לפי שהוא אומר איש איש יקלל את אביו (ויקרא כ, ט), אין לי אלא איש שקלל את אביו, אשה שקללה את אביה מנין, תלמוד לומר ומקלל אביו ואמו, סתם, צין איש וצין אשה, אם כן למה נאמר איש יקלל, להוציא את הקטן: מות יומת. בסקילה. וכל מקום שנאמר דמיו צו, בסקילה, וצנין אב לכולם, צאצאן ירגמו אהם דמיהם צם (שם, כז), ובמקלל אביו ואמו נאמר דמיו צו (ת"כ פ' קדושים קידושין ל:):

(18) וכי יריבון אנשים. למה נאמר, לפי שנאמר עין תחת עין, לא למדנו אלא דמי איברי, אבל שבת ורפוי לא למדנו, לכן נאמרה פרשה זו (מכילתא פ"ו): ונפל למשכב. כתרומתו ויפל לבוטלן, לחולי שמבטלו ממלאכתו:

<p>19 if he rise again, and walk abroad upon his staff, then shall he that smote him be quit; only he shall pay for the loss of his time, and shall cause him to be thoroughly healed.</p>	<p>אם יקום ויהלך בַּחֲזֵק עַל בְּרִייתוֹ ויהי זָכָא מְחִיָּא לְחֹד בּוֹטְלָנִיה יִתֵּן וְאָגֵר אֶסְיָא יִשְׁלִים:</p>	<p>19 אִם-יָקוּם וְהִתְהַלֵּךְ בַּחֲזֵק עַל-מִשְׁעָנָתוֹ וְנָקָה הַמַּכָּה רַק שְׁבִתּוֹ יִתֵּן וְרָפָא יִרְפָּא: (ס)</p>
<p>20 And if a man smite his bondman, or his bondwoman, with a rod, and he die under his hand, he shall surely be punished.</p>	<p>וְאִרִי יִמְחִי גִבֹר יֵת עֲבָדִיה או יֵת אֲמָתֶיה בְּשׁוּלְטָן ויָמוֹת תַּחֲוֹת יָדֶיה אֲתַדְנָא יִתְדֵן:</p>	<p>שני 20 וְכִי-יִכֶּה אִישׁ אֶת-עַבְדּוֹ אוֹ אֶת-אֲמָתוֹ בְּשֹׁבֶט וּמָת תַּחַת יָדוֹ נָקָם יִנָּקֵם:</p>
<p>21 Notwithstanding if he continue a day or two, he shall not be punished; for he is his money.</p>	<p>בְּרַם אִם יוֹמָא או תְּרִין יוֹמִין יִתְקַנִּים לָא יִתְדֵן אֲרִי כִסְפִיה הוּא:</p>	<p>21 אֲךְ אִם-יוֹם אוֹ יוֹמִים יַעֲמֹד לֹא יָקָם כִּי כִסְפוֹ הוּא: (ס)</p>
<p>22 And if men strive together, and hurt a woman with child, so that her fruit depart, and yet no harm follow, he shall be surely fined, according as the woman's husband shall lay upon him; and he shall pay as the judges determine.</p>	<p>וְאִרִי יִנְצוֹן גּוֹבְרִין ויִמְחֹזוֹן אֲתַתָּא מְעַדִּיא ויִפְקֹדוּ וְלִדְהָא וְלֹא יְהִי מוֹתָא אֲתַגְבָּהּ יִתְגַּבִּי כְּמָא דִישְׁנֵי עֲלוּהִי בַעֲלָה דִּאֲתַתָּא ויִתֵּן מִמֵּימֶר דִּינִינָא:</p>	<p>22 וְכִי-יִנְצוּ אָנָשִׁים וְנִגְפוּ אִשָּׁה הָרָה ויִצְאוּ יִלְדֶיהָ וְלֹא יְהִי אֶסְרוֹן עָנֹשׁ יַעֲנֹשׁ כְּאֲשֶׁר יִשִּׁית עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בַּפְּלָלִים:</p>
<p>23 But if any harm follow, then thou shalt give life for life,</p>	<p>וְאִם מוֹתָא יְהִי וְתִתִּין נַפְשָׁא חֲלָף נַפְשָׁא:</p>	<p>23 וְאִם-אֶסְרוֹן יְהִי וְנָתַתָּה נַפֶּשׁ תַּחַת נַפֶּשׁ:</p>

(19) על משענתו. על צוריו וכחו (מכילתא שם): ונקה המכה. וכי תעלה על דעתך שיהרג זה שלא הרג, אלא ללמדך כאן, שחובשים אותו עד שנראה אם יתרפא זה, וכן משמעו, כשקם זה והלך על משענתו, אז ונקה המכה, אזל עד שלא יקום זה, לא נקה המכה: רק שבתו. בטול מלאכתו מחמת החולי, אם קטע ידו או רגלו, רואין בטול מלאכתו מחמת החולי, כאילו הוא שומר קשואין, שהרי אף לאחר החולי אינו ראוי למלאכת יד ורגל, והוא כבר נתן לו מחמת נזקו דמי ידו ורגלו, שנאמר יד תחת יד רגל תחת רגל: ורפא ירפא. כתרגומו, ישלם שכר הרופא (בבא קמא פה):

(20) וכי יכה איש את עבדו או את אמתו. בעבד כנעני הכתוב מדבר, או אינו אלא בעברי, תלמוד לומר כי כספו הוא, מה כספו קנוי לו עולמית, אף עבד הקנוי לו עולמית, והרי היה בכלל מכה איש ומת, אלא בא הכתוב והוציאו מן הכלל, להיות נדון בדין יום או יומים, שאם לא מת תחת ידו ושהה מעת לעת פטור: בשבט. כשיש בו כדי להמית הכתוב מדבר, או אינו אפילו אין בו כדי להמית, תלמוד לומר בישראל, ואם צִלְצֹן יד אִשָּׁר יָמוֹתָהּ (במדבר לה, יז) (או בכלי עץ יד אשר ימות צו. גירסת ר"ס) הכהו, והלא דברים קל וחומר, מה ישראל חמור אין חייב עליו אלא אם כן הכהו בדבר שיש בו כדי להמית, ועל אחר שהוא כדי למות בהכרח זו, עבד הקל לא כל שכן: נקם ינקם. מיתת סייף (סנהדרין נז: מכילתא פ"ז), וכן הוא אומר קָרַב נִקְמָת נֶקֶם בְּרִית (ויקרא כו, כה):

(21) אך אם יום או יומים יעמוד לא יוקם. אם על יום אחד הוא פטור על יומים לא כל שכן, אלא יום שהוא כיומים, ואיזה, זה מעת לעת (מכילתא פ"ז): לא יוקם כי כספו הוא. הא אחר שהכהו, אף על פי ששהה מעת לעת קודם שמת, חייב:

(22) וכי ינצו אנשים. זה עס זה, ונתכוון להכות את חבירו, והכה את האשה (מכילתא פ"ח): ונגפו. אין נגיפה אלא לשון דחיפה והכאה, כמו פָּן תִּגַּף צִלְצֹן רִגְלָךְ (תהלים לא, יב), וצִטְרָם יִתְנַפְּפוּ רִגְלֵיכֶם (ירמיה יג, טז), וְלִצְוֹן נִגַּף (ישעיה ח, יד): ולא יהיה אסור באשה: ענוש יענש. לשלם דמי ולדות לבעל, שמיין אותה כמה היתה ראויה להמכר בשוק, להעלות דמיה בשביל הריונה: ענש יענש. יגבו ממון ממנו, כמו וְשָׁקְשׁוּ אֵתוֹ מֵאֶה כֶּסֶף (דברים כב, יט): כאשר ישיח עליו וגו'. כשימצענו הבעל בצית דין להשית עליו עונש על כך: ונתן. המכה דמי ולדות: בבללים. על פי הדיינים: (23) ואם אסון יהיה. באשה: ונתת נפש תחת נפש. רבותינו חולקין בדבר (סנהדרין עט.), יש אומרים נפש ממש, ויש אומרים ממון אצל לא נפש ממש, שהמתכוין להרוג את זה והרג את זה פטור ממיתה, ומשלם ליורשיו דמיו כמו שהיה נמכר

24	eye for eye, tooth for tooth, hand for hand, foot for foot,	עֵינַי תַּחַת עֵינֵי שֶׁן תַּחַת שֶׁן יָד תַּחַת יָד רֶגֶל תַּחַת רֶגֶל: עֵינָא חֲלָף עֵינָא שְׁנָא חֲלָף שְׁנָא יָדָא חֲלָף יָדָא רֶגְלָא חֲלָף רֶגְלָא:	24
25	burning for burning, wound for wound, stripe for stripe.	כּוֹיֵה תַּחַת כּוֹיֵה פָּצַע תַּחַת פָּצַע חֲבוּרָה תַּחַת חֲבוּרָה: (ס) כּוֹנָה חֲלָף כּוֹנָה פָּדַע חֲלָף פָּדַע מִשְׁקוּפִי חֲלָף מִשְׁקוּפִי:	25
26	And if a man smite the eye of his bondman, or the eye of his bondwoman, and destroy it, he shall let him go free for his eye's sake.	וְכִי־יִכָּה אִישׁ אֶת־עֵין עַבְדּוֹ אוֹ־אֶת־עֵין אִמּוֹתוֹ וְשִׁחְתָּהּ לַחֲפְשִׁי יִשְׁלַחְנוּ תַּחַת עֵינּוּ: וְאִרִי יִמְחִי גֵבֶר יֵת עֵינָא דְעַבְדִּיהּ אוֹ יֵת עֵינָא דְאִמְתִּיהּ וְיִחַבְלָנָה לְבֵר חוֹרִין יִפְטְרִניה חֲלָף עֵינִיה:	26
27	And if he smite out his bondman's tooth, or his bondwoman's tooth, he shall let him go free for his tooth's sake.	וְאִם־שֶׁן עַבְדּוֹ אוֹ־שֶׁן אִמּוֹתוֹ יִפֹּל לַחֲפְשִׁי יִשְׁלַחְנוּ תַּחַת שֶׁנּוּ: (פ) וְאִם שְׁנָא דְעַבְדִּיהּ אוֹ שְׁנָא דְאִמְתִּיהּ יִפֹּל לְבֵר חוֹרִין יִפְטְרִניה חֲלָף שְׁנִיה:	27
28	And if an ox gore a man or a woman, that they die, the ox shall be surely stoned, and its flesh shall not be eaten; but the owner of the ox shall be quit.	וְכִי־יִגַּח שׁוֹר אֶת־אִישׁ אוֹ אֶת־אִשָּׁה וּמָת סָקוּל יִסְקַל הַשׁוֹר וְלֹא יֵאָכַל אֶת־בָּשָׂרוֹ וּבָעַל הַשׁוֹר נָקִי: וְאִרִי יִגַּח תּוֹרָא יֵת גּוֹבְרָא אוֹ יֵת אֶתְהָא וְיָמוּת אֶתְרִגְמָא יִתְרַגֵּם תּוֹרָא וְלֹא יִתְאָכִיל יֵת בְּסָרְיָהּ וּבְסָרְיָהּ דְּתּוֹרָא יֵהִי זָכָא:	28

בשוק:

(24) עין תחת עין. סימא עין חזירו, ונתן לו דמי עינו כמה שפחתו דמיו למכור בשוק, וכן כולם, ולא נטילת אבר ממנו, כמו שדרשו רבותינו בפרק החובל (בבא קמא פד):

(25) כויה תחת כויה. מכות אש. ועד עכשיו דבר בחבלה שיש בה פחת דמים, ועכשיו בשאין בה פחת דמים חלל נער, כגון כוואו בשפוד על כפרניו, אומדים כמה אדם כיוצא בזה רואה ליטול להיות מנטער כך: פצע. היא מכה המוסיפה דם, שפעת את בשרו, נפר"דור בלע"ז (אפענע וואונדע) הכל לפי מה שהוא, אם יש בו פחת דמים נותן נזק, ואם נפל למשכב נותן שבת ורפוי וצמח ונער. ומקרא זה יתר הוא, ובהחובל דרשוהו רבותינו לחייב על הנער אפילו במקום נזק, שאף על פי שנותן לו דמי ידו, אין פוטריין אותו מן הנער, לומר, הואיל וקנה ידו, יש עליו לחטכה בכל מה שירצה, אלא אומרים יש לו לחטכה בדם שאינו מנטער כל כך, וזה חטכה בצרזל ונערו: חבורה. היא מכה שהדם נזרר בה ואינו יוצא, אלא שמאדים הבשר כנגדו, ולשון חבורה טק"א בלע"ז (פפלעקן) כמו וְנָמַר תְּצַרְצְרָקוּ (ירמיה יג, כג), ותרגומו משקופי, לשון חצטה, בטדור"א בלע"ז (שלאג) וכן שְׁדָפוֹת קָדִים, שקיפן קידום, חצוטות צרות. וכן וְעַל הַמִּשְׁקוֹף (שמות יב, ז), על שם שהדלת נוקש עליו:

(26) את עין עבדו. כנעני, אבל עברי אינו יוצא בשן ועין, כמו שאמרנו אלל לא תלך כלאה העבדים: תחת עינו. וכן בכ"ד ראשי אברים, אצבעות הידים והרגלים, ושתי אזניים, והחוטם, וראש הגויה שהוא גיד האמה. ולמה נאמר שן ועין, שאם נאמר עין ולא נאמר שן, הייתי אומר, מה עין שנצרב עמו אף כל שנצרב עמו, והרי שן לא נצרב עמו. ואם נאמר שן ולא נאמר עין, הייתי אומר, אפילו שן חינוק שיש לה חליפין, לכך נאמר עין (מכילתא פ"ט):

(28) וכי יגח שור. אחד שור ואחד כל בהמה וסיה ועוף, אלא שדבר הכתוב בהווה (בבא קמא נד): ולא יאכל את בשרו. ממשמע שנאמר סקול יסקל השור, איני יודע שהוא נבלה, ונבלה אסורה באכילה, אלא מה תלמוד לומר ולא יאכל את בשרו, שאפילו שחטו לאחר שנגמר דינו אסור באכילה, בהנאה מנין, תלמוד לומר ובעל השור נקי, כאדם האומר לחבירו יאל פלוני נקי מנכסיו ואין לו בהם הנאה של כלום, זהו מדרשו (פסחים כב:), בבא קמא מא). ופשוטו כמשמעו, לפי שנאמר במועד, וגם בעליו יומת, הוצרך לומר בזה ובעל השור נקי:

<p>29 But if the ox was wont to gore in time past, and warning hath been given to its owner, and he hath not kept it in, but it hath killed a man or a woman; the ox shall be stoned, and its owner also shall be put to death.</p>	<p>וְאִם שׁוֹר נִגַּח הוּא מִתְּמַל וְשְׁלֹשִׁים וְהוּעַד בְּבַעְלָיו וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ וְהָמִית אִישׁ אִו אִשָּׁה הַשּׁוֹר יִסָּקַל וְגַם-בְּעָלָיו יוּמָת:</p>	<p>29 וְאִם שׁוֹר נִגַּח הוּא מִתְּמַל וְשְׁלֹשִׁים וְהוּעַד בְּבַעְלָיו וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ וְהָמִית אִישׁ אִו אִשָּׁה הַשּׁוֹר יִסָּקַל וְגַם-בְּעָלָיו יוּמָת:</p>
<p>30 If there be laid on him a ransom, then he shall give for the redemption of his life whatsoever is laid upon him.</p>	<p>אִם מָמוֹן יִשּׁוּן עָלוּהִי וַיִּתֵּן פִּדְיוֹן נַפְשׁוֹ כֹּכֵל דִּישּׁוּן עָלוּהִי:</p>	<p>30 אִם-כֹּפֶר יוֹשֶׁת עָלָיו וַנִּתֵּן פִּדְיוֹן נַפְשׁוֹ כֹּכֵל אֲשֶׁר-יוֹשֶׁת עָלָיו:</p>
<p>31 Whether it have gored a son, or have gored a daughter, according to this judgment shall it be done unto him.</p>	<p>אִו לְבַר יִשְׂרָאֵל יִגַּח תּוֹרָא אִו לְבַת יִשְׂרָאֵל יִגַּח כְּדִינָא הָדִין יִתְעַבֵּד לִיה:</p>	<p>31 אִו-בֶּן יִגַּח אִו-בַּת יִגַּח כַּמִּשְׁפָּט הַזֶּה יַעֲשֶׂה לוֹ:</p>
<p>32 If the ox gore a bondman or a bondwoman, he shall give unto their master thirty shekels of silver, and the ox shall be stoned.</p>	<p>אִם לְעַבְדָּא יִגַּח תּוֹרָא אִו לְאִמָּתָא כֶּסֶףא תַּלְתִּין סָלְעִין יִתֵּן לְרַבּוּנֵיהּ וְתוֹרָא יִתְרָגִים:</p>	<p>32 אִם-עֶבֶד יִגַּח הַשּׁוֹר אִו אִמָּה כֶּסֶףוּ שְׁלֹשִׁים שֶׁקֶלִים יִתֵּן לֵאדֹנָיו וְהַשּׁוֹר יִסָּקַל: (ס)</p>
<p>33 And if a man shall open a pit, or if a man shall dig a pit and not cover it, and an ox or an ass fall therein,</p>	<p>וְאִרִּי יִפְתַּח גִּבַּר גּוֹב אִו אִרִּי יִכְרִי גִבַּר גּוֹב וְלֹא יִכְסִינֶיהּ וַיַּפּוּל תַּמָּן תּוֹרָא אִו חֲמֹרָא:</p>	<p>33 וְכִי-יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר אִו כִּי-יִכְרֶה אִישׁ בּוֹר וְלֹא יִכְסֶנּוּ וַנִּפֹּל-שָׁמָּה שׁוֹר אִו חֲמֹר:</p>
<p>34 the owner of the pit shall make it good; he shall give money unto the owner of them, and the dead beast shall be his.</p>	<p>מְרִיהּ דְּגּוֹבָא יִשְׁלִים כֶּסֶףא יִתֵּיב לְמַרְוֵהּ וּמִיתָא יִהִי דִילֵיהּ:</p>	<p>34 בַּעַל הַבּוֹר יִשְׁלֵם כֶּסֶף יֹשֵׁיב לְבַעְלָיו וְהָמִית יִהְיֶה-לוֹ: (ס)</p>

(29) מתמל שלשום. הרי שלש נגיחות (מכילתא פ"י): והועד בבעליו. לשון התראה צעדים, כמו העד העד צנו האיש (צראשית מג, ג): והמית איש וגו'. לפי שנאמר כי יגח, אין לי אלא שהמיתו צנניה, המיתו צנניה, דחיפה, וצניטה, מניין, תלמוד לומר והמית: וגם בעליו יומת. צידי שמים, יכול צידי אדם, תלמוד לומר מות יומת העפצה רצח הוא (צמדצ לה, טז), על רציחתו אמה הורגו, ואי אמה הורגו על רציחת שורו (סנהדרין טו:):

(30) אם כופר יושת עליו. אם זה אינו תלוי, והרי הוא כמו אם כסף תלוה, לשון אשר, זה משפטו, שישיתו עליו בית דין כופר: ונתן פדיון נפשו. דמי ניזק, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר, דמי מוזיק (צבא קמא כז:):

(31) או בן יגח. צן שהוא קטן: או בת. שהיא קטנה, לפי שנאמר והמית איש או אשה, יכול אינו חייב אלא על הגדולים, תלמוד לומר או צן יגח וגו', לחייב על הקטנים כגדולים (מכילתא נזיקין פ"א):

(32) אם עבד או אמה. כנעניים (מכילתא שם): שלשים שקלים יתן. גזירת הכתוב הוא, צין שהוא שזה אלף וזו, צין שאינו שזה אלף דינר. והשקל משקלו ד' זהובים, שהם חצי אונקיא למשקל הישר של קלוגיא"א:

(33) וכי יפתח איש בור. שהיה מכוסה וגלהו: או כי יכרה. למה נאמר, אם על הפתיחה חייב על הכרייה לא כל שכן, אלא להציא כורה אחר כורה שהוא חייב (צבא קמא נא:). ולא יכסנו. הא אם כסהו פטור, וצופר צרשות הרצים דצר הכתוב (שם נ:). שור או חמור. הוא הדין לכל בהמה וחיה, שכל מקום שנאמר שור וחמור, אנו למדין אותו שור שור משבת, שנאמר למען ינוח שורך וחמורך, מה להלן כל בהמה וחיה כשור, שהרי נאמר במקום אחר וכל בהמתך, אף כאן כל בהמה וחיה כשור, ולא נאמר שור וחמור אלא שור ולא אדם חמור ולא כלים (שם נג:):

(34) בעל הבור. צעל התקלה, אף על פי שאין הצור שלו, שעשאו צרשות הרצים, עשאו הכתוב צעליו להתחייב עליו צנזקיו: כסף ישיב לבעליו. ישיב, לרצות שזה כסף ואפילו סוצין (שם ז), (והא דכתיב מיתב שדהו וכתב רש"י שהניקין מן העידיה, תיכך צגמי צפרק קמא דצבא קמא רב הונא צריה דרבי יהושע, דזהו אם צא לצבות קרקע, אבל מטלטלי כל מילי

<p>35 And if one man's ox hurt another's, so that it dieth; then they shall sell the live ox, and divide the price of it; and the dead also they shall divide.</p>	<p>וְכִי־יִגָּף שׁוֹר־אִישׁ אֶת־שׁוֹר רֵעֵהוּ וּמָת וּמָכְרוּ אֶת־הַשׁוֹר הַחַי וַחֲצֹו אֶת־כַּסְפּוֹ וְגַם אֶת־הַמָּת יַחֲצִיּוּ:</p>	<p>וְכִי־יִגָּף שׁוֹר־אִישׁ אֶת־שׁוֹר רֵעֵהוּ וּמָת וּמָכְרוּ אֶת־הַשׁוֹר הַחַי וַחֲצֹו אֶת־כַּסְפּוֹ וְגַם אֶת־הַמָּת יַחֲצִיּוּ:</p>
<p>36 Or if it be known that the ox was wont to gore in time past, and its owner hath not kept it in; he shall surely pay ox for ox, and the dead beast shall be his own.</p>	<p>אוֹ אֲתִידַע אָרִי תוֹר נָגַח הוּא מֵאֲתָמְלִי וּמִדְקַמְוֵהוּ וְלֹא נִטְרִיה מְרִיה שְׁלָמָא יְשָׁלִים תוֹרָא חֲלָף תוֹרָא וּמִיתָא יְהִי דִילִיה:</p>	<p>אוֹ נוֹדַע כִּי שׁוֹר נָגַח הוּא מִתְמָוֵל שְׁלָשָׁם וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ בְעַלְיו שְׁלָם יִשְׁלָם שׁוֹר תַּחַת הַשׁוֹר וְהַמָּת יִהְיֶה־לּוֹ: (ס)</p>
<p>37 If a man steal an ox, or a sheep, and kill it, or sell it, he shall pay five oxen for an ox, and four sheep for a sheep.</p>	<p>אָרִי יִגְנוֹב גָּבַר תוֹר אוֹ אֹמֶר וְיִכְסְנִיָּה אוֹ יִזְכְּנִיָּה חֲמִשָּׁא תוֹרִין יְשָׁלִים חֲלָף תוֹרָא וְאַרְבַּע עָנָא חֲלָף אֹמֶרָא:</p>	<p>כִּי יִגְנוֹב־אִישׁ שׁוֹר אוֹ־שֶׂה וַיִּטְבְּחוּ אוֹ מָכְרוּ חֲמִשָּׁה בָקָר יְשָׁלָם תַּחַת הַשׁוֹר וְאַרְבַּע־צֹאן תַּחַת הַשֶּׂה:</p>
<p>XXII If a thief be found breaking in, and be smitten so that he dieth, there shall be no bloodguiltiness for him.</p>	<p>אִם בְּמַחֲתָרְתָּא יִשְׁתַּכַּח גִּנְבָּא וַיִּתְּמָחִי וַיָּמוּת לִית לִיה דָּם:</p>	<p>אִם־בְּמַחֲתָרְתָּא יִמָּצָא הַגִּנֵּב וַהֲפָה וּמָת אֵין לוֹ דָּמִים:</p>

מיטב הוא, דאי לא מזדבן הכא מזדבן הכא): והמת יהיה לו. לניזק, שמין את הנזלה ונוטלה צדמים, ומשלים לו המזיק עליה תשלומי נזקו (מכילתא פי"א צא קמא י:):

(35) ובי יגורף. ידחוף, בין בקרניו, בין בגופו, בין ברגליו, בין שנשכו בשיניו, כולן בכלל נגיפה הם, שאין נגיפה אלא לשון מכה: שור איש. שור של איש: ומכרו את השור וגו'. בשוים הכתוב מדבר, שור שור מאתים שהמית שור שור מאתים, בין שהנבלה שור הרבה בין שהיא שור מעט, כשנוטל זה חצי החי וחצי המה וזה חצי החי וחצי המה, נמא כל אחד מפסיד חצי נזק שהזיקה המיתה, למדנו, שהם משלם חצי נזק, שכן השוין אתה למד לשאינן שוין, כי דין הם לשלם חצי נזק לא פחות ולא יותר. או יכול אף בשאינן שוין בדמיהן כשהן חיים אמר הכתוב וחצי את שניהם, אם אמרת כן, פעמים שהמזיק משתכר הרבה, כשהנבלה שור לימכר לעובד כוכבים הרבה יותר מדמי שור המזיק, ואי אפשר שיאמר הכתוב שהיא המזיק נשכר, או פעמים שהניזק נוטל הרבה יותר מדמי נזק שלם, שהי דמי שור המזיק שור יותר מכל דמי שור הניזק, ואם אמרת כן הרי הם חמור ממועד. על כרחך לא דבר הכתוב אלא בשוין, ולמדך שהם משלם חצי נזק, ומן השוין חלמוד לשאינן שוין, שהשתלם חצי נזקו, שמי לו את הנבלה, ומה שפחתו דמיו בשביל המיתה נוטל חצי הפחת והולך. ולמה אמר הכתוב בלשון הזה ולא אמר ישלם חצי, ללמד שאין הם משלם אלא מגופו, ואם נגח ומת אח"כ, אין הניזק נוטל אלא הנבלה, ואם אינה מגעת לחצי נזקו יפסיד. או שור שור מנה שנגח שור שור חמש מאות זוז, אינו נוטל אלא את השור, שלא נתחייב הם לחייב את בעליו לשלם מן העליה (בבא קמא טו:):

(36) או בודע. אלא היה חס, אלא נודע כי שור נגח הוא, היום ומתמול שלשום, הרי שלש נגיחות: שלם ישלם שור. נזק שלם: והמת ידיה לו. לניזק, ועליו ישלם המזיק עד שיסתלם ניזק כל נזק:

(37) חמשה בקר וגר. אמר ר' יוחנן בן זכאי, חס המקום על כבודן של צריזות, שור שהולך ברגליו, ולא נתצוה בו הדגב לנשאו על כתפו, משלם חמשה, שה שנושאו על כתפו, משלם ארבעה, והאיל ונתצוה בו. אמר רבי מאיר, בא וראה כמה גדולה כחה של מלאכה, שור שצטלו ממלאכתו, חמשה, שה שלא צטלו ממלאכתו, ארבעה: תחת השור תחת השדה. שנאן הכתוב לומר, שאין מדת תשלומי ד' וה' ניהגת אלא בשור ושה בלבד (שם סז):

(1) אם במחאת. כשהיה חותמת הצית: אין לו דמים. אין זו רציחה, הרי הוא כמת מעיקרו. כאן למדתך תורה, אם צא להרג השכם להרגו, וזה להרג צא, שהרי יודע הוא שאין אדם מעמיד עצמו ורואה שנוטלין ממנו צפניו ושוקק, לפיכך, על מנת כן צא, שאם יעמוד בעל המון כנגדו, יהרגו (סנהדרין עב):

2	אם עֵינָא דְסִהְדִיָא נִפְלֵת עֲלוּהִי דְמָא לִיה שְׁלָמָא יִשְׁלִים אִם לִית לִיה וְיִזְדָּבֵן בְּגִנְבָתִיה:	2 אם-זרחת השמש עליו דמים לו שלם ישלם אם-אין לו ונמכר בגנבתו:
3	אם אִשְׁתַּכַּח בְּיָדִיה גְּנוּבָתָא מִתּוֹר עַד חֲמֹר עַד אִמֹר אֲנֹן חֲיִין עַל חַד תִּרְיִן יִשְׁלִים:	3 אם-המצא תמצא בידו הגנבה משור עד-חמור עד-שה חיים שנים ישלם: (ס)
4	ארי יוֹכִיל גִּבֹר חֲקַל אוֹ כֶרֶם וְיִשְׁלַח יָת בְּעִירִיה וְיִיכֹל בְּחֲקַל אַחֲרָן שְׂפָר חֲקִלִיה וּשְׂפָר כְּרָמִיה יִשְׁלִים:	שלישי 4 כִּי יִבְעֶר-אִישׁ שָׂדֶה אוֹ-כֶרֶם וְיִשְׁלַח אֶת-בְּעִירָהּ וּבְעֶר בְּשָׂדֶה אַחֵר מִיֵּטֵב שָׂדֶהּ וּמִיֵּטֵב כְּרָמָו יִשְׁלֵם: (ס)
5	ארי יִתְפַּק נֹר וְיִשְׂכַּח כּוֹבִין וְיִיכֹל גְּדִישִׁין אוֹ קֶמָא אוֹ חֲקַל שְׁלָמָא יִשְׁלִים דְּאֲדִלִּיק יָת דְּלִיקָתָא:	5 כִּי-תִצָּא אֵשׁ וּמִצָּאָה קִצִּים וְנֶאֱכַל גְּדִישׁ אוֹ הַקֶּמָּה אוֹ הַשָּׂדֶה שְׁלֵם יִשְׁלֵם הַמִּבְעֵר אֶת-הַבְּעִירָה: (ס)
6	ארי יִתֵּן גִּבֹר לַחֲבֵרִיה כֶּסֶף אוֹ מְנִין לְמִטָּר וְיִתְּנֵבּוֹן מִבֵּית גּוֹבְרָא אִם יִשְׁתַּכַּח גְּנוּבָא יִשְׁלִים עַל חַד תִּרְיִן:	6 כִּי-יִתֵּן אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ כֶּסֶף אוֹ- כִלִּים לְשֹׁמֵר וְגִנֵּב מִבֵּית הָאִישׁ אִם יִמָּצֵא הַגִּנֵּב יִשְׁלֵם שְׁנָיִם:

(2) אם זרחה השמש עליו. אין זה אלא כמין משל, אם צרור לך הדבר שיש לו שלום עמך, כשמש הזה שהוא שלום בעולם, כך פשוט לך שאינו צא להרוג אפילו יעמוד בעל הממון כנגדו, כגון אב החותר לגנוב ממון הבן, צידוע שרחמי האב על הבן ואינו צא על עסקי נפשות (מכילתא פי"ג, סנהדרין עב). דמים לו. כחי הוא חשוב, ורציחה היא אם יהרגנו בעל הדין: שלם ישלם. הגנב ממון שגנב, ואינו חייב מיתה. ואונקלוס שתרגם אם עינא דסִהְדִיָא נִפְלֵת עלוהי, לקח לו שטה אחרת, לומר שאם מנאחיו עדים קודם שצא בעל הדין, וכשצא בעל הדין נגדו התרו צו שלא יהרגוהו, דמים לו, חייב עליו אם הרגו, שמאחר שיש רואים לו, אין הגנב הזה צא על עסקי נפשות, ולא יהרוג את בעל הממון:

(3) אם המצא תמצא בידו. צרשותו, שלא טבח ולא מכר: משור עד חמור. כל דבר בכלל תשלומי כפל, צין שיש צו רוח חיים צין שאין צו רוח חיים, שהרי נאמר במקום אחר על שֶׁהָעַל שְׁלָמָה על פֶּל אֶצְדָּה וגו' יִשְׁלֵם שְׁנָיִם לְרֵעֵהוּ: חיים שנים ישלם. ולא ישלם לו מתים, אלא חיים או דמי חיים:

(4) כי יבער. את בעירה. ובער. כולם לשון צהמה, כמו אֶנְקִנוּ וְצִעֲרִינוּ (במדבר כ, ד): כי יבער. יולך צהמותיו בשדה וכרם של צבירו, ויזיק אותם באחת משתי אלו, או בשלוש בעירה, או בציעור, ופירשו רבותינו (בבא קמא ז:), ושלח הוא נזקי מדרכ כף רגל, ובער הוא נזקי השן האוכלת ומצערת: בשדה אחר. בשדה של איש אחר: מיטב שדהו ישלם. שמין את הנזק, ואם צא לשלם לו קרקע דמי נזק, ישלם לו ממיטב שדותיו, אם היה נזקו סלע, יתן לו שוה סלע מעידית שיש לו. למדך הכתוב, שהנזקין שמין להם בעידית (שם ו:):

(5) כי תצא אש. אפילו מעצמה: ומצאה קוצים. קרדו"נש צלע"ו: ונאכל גדיש. שליחה בקוצים, עד שהגיעה לגדיש או לקמה המחוצרת בקרקע: או השדה. שליחה את נירו, ואריך לניר אותה פעם שניה: שלם ישלם המבעיר. אף על פי שהדליק בתוך שלו, והיא יצאה מעצמה על ידי קוצים שמנאה, חייב לשלם, לפי שלא שמר את גחלתו שלא תנא ותזיק: (6) וגנב מבית האיש. לפי דבריו (שם סג:): אם ימצא הגנב. ישלם הגנב שנים לצעלים:

<p>7 If the thief be not found, then the master of the house shall come near unto God, to see whether he have not put his hand unto his neighbour's goods.</p>	<p>אם לא ישתכח גנבא ויתקרב מריה דביתא לקדם דיינא אם לא אושיט ידיה במא דמסר ליה חבריה:</p>	<p>7 אם-לא ימצא הגנב ונקרב בעל-הבית אל-האלהים אם-לא שלח ידו במלאכת רעהו:</p>
<p>8 For every matter of trespass, whether it be for ox, for ass, for sheep, for raiment, or for any manner of lost thing, whereof one saith: 'This is it,' the cause of both parties shall come before God; he whom God shall condemn shall pay double unto his neighbour.</p>	<p>על כל פתגם דחוב על תור על חמר על אמר על כסו על כל אבידתא דיימר ארי הוא דין לקדם דיינא ייעול דין תרוניהון דיתבון דיינא ישרים על חד תרין לחבריה:</p>	<p>8 על-כל-דבר-פשע על-שור על-חמור על-שה על-שלמה על-כל-אבדה אשר יאמר כיהוא זה עד האלהים יבא דבר-שניהם אשר ירשיען אלהים ישלם שנים לרעהו: (ס)</p>
<p>9 If a man deliver unto his neighbour an ass, or an ox, or a sheep, or any beast, to keep, and it die, or be hurt, or driven away, no man seeing it;</p>	<p>ארי יתן גבר לחבריה חמר או תור או אמר וכל בעירא למטר ומית או אתבר או אשתבי לית דחוי:</p>	<p>9 כיהיתן איש אל-רעהו חמור או-שור או-שה וכל-בהמה לשמר ומת או-נשבר או-נשבה אין ראה:</p>
<p>10 the oath of the LORD shall be between them both, to see whether he have not put his hand unto his neighbour's goods; and the owner thereof shall accept it, and he shall not make restitution.</p>	<p>מומתא דיי תהי בין תרוניהון אם לא אושיט ידיה במא דמסר ליה חבריה ויקביל מריה מניה מומתא ולא ישרים:</p>	<p>10 שבעת יהיה תהיה בין שניהם אם-לא שלח ידו במלאכת רעהו ולקח בעליו ולא ישלם:</p>

(7) אם לא ימצא הגנב. וזא השומר הזה שהוא בעל הצית: ונקרב. אל הדיינין, לדון עס זה, ולישבע לו שלא שלח ידו בשלו:

(8) על כל דבר פשע. שימצא שקרן בשזועתו, שיעידו עדים שהוא עצמו גנבו, וירשיעוהו אלהים על פי העדים: ישרם שנים לרעהו. למדך הכחוז, שהטוען צפקדון לומר גנב הימני, ונמצא שהוא עצמו גנבו, משלם תשלומי כפל, ואימתי, בזמן שנשבע ואחר כך באו עדים. שכן דרשו רבותינו, ונקרב בעל הצית אל האלהים, קריצה זו שזועה היא, אחת אומר לשזועה או אינו אלא לדין, שכיון שצא לדין וכפר לומר גנבה, מיד יתחייב צכפל אם באו עדים שהוא צידו, נאמר כאן שליחות יד, ונאמר למטה שליחות יד שצעת ה' פהיה בין שניהם אם לא שלח ידו, מה להלן שזועה אף כאן שזועה: אשר יאמר כי הוא זה. לפי פשוטו, אשר יאמר העד כי הוא זה שנשבעת עליו הרי הוא אצלך, עד הדיינין יבא דבר שניהם ויחקרו את העדות, ואם כשרים הם וירשיעוהו לשומר זה, ישלם שנים, ואם ירשיעו את העדים שנמצאו זוממין, ישלמו הם שנים לשומר. ורבותינו ז"ל דרשו, כי הוא זה, ללמד שאין מחייבין אותו שזועה אלא אם כן הודה במקצת, לומר כך וכך אני חייב לך, והמותר נגנב ממני (סס קו):

(9) כי יתן איש אל רעהו חמור או שור. פרשה ראשונה נאמרה בשומר חנם (צא מציעא כד): לפיכך פטר בו את הגנבה, כמו שכתוב וגונב מבית האיש אם לא ימצא הגנב ונקרב בעל הצית, לשזועה, למדת שפוטור עצמו בשזועה זו, ופרשה זו אמורה בשומר שכר, לפיכך אינו פטור אם גנבה, כמו שכתוב אם גנב יגנב מעמו ישרם, אצל על האונס, כמו מת מעצמו, או נשבר, או נשבה בחזקה על ידי לסטים, ואין רואה יעיד בדבר:

(10) שבעת ה' תהיה. ישבע שכן הוא כדצרינו, והוא לא שלח זה יד להשתמש זה לעצמו, שאם שלח זה יד ואחר כך נאנסה, חייב צאונסים: ולקח בעליו. השזועה: ולא ישרם. לו השומר כלום:

II	But if it be stolen from him, he shall make restitution unto the owner thereof.	וְאִם-גָּנַב מֵעַמּוֹ יִשְׁלַם וְאִם אֶת־גִּנְבּוֹ יִתְּנֶיב מֵעַמִּיהָ לְבַעְלָיו:
12	If it be torn in pieces, let him bring it for witness; he shall not make good that which was torn.	אִם-טָרַף יִטְרַף יִבְאֵהוּ עַד הַטְּרָפָה לֹא יִשְׁלַם: (פ)
13	And if a man borrow aught of his neighbour, and it be hurt, or die, the owner thereof not being with it, he shall surely make restitution.	וְכִי-יִשְׁאַל אִישׁ מֵעַם רֵעֵהוּ וְנִשְׁבַּר אֶזְמֹת בְּעָלָיו אִין-עַמּוֹ שְׁלֵם יִשְׁלַם:
14	If the owner thereof be with it, he shall not make it good; if it be a hireling, he loseth his hire.	אִם-בְּעָלָיו עַמּוֹ לֹא יִשְׁלַם אִם-שָׂכִיר הוּא בָּא בְּשָׂכְרוֹ: (ס)
15	And if a man entice a virgin that is not betrothed, and lie with her, he shall surely pay a dowry for her to be his wife.	וְכִי-יִפְתֶּה אִישׁ בְּתוּלָה אֲשֶׁר לֹא-אֲרֻשָּׁה וְשָׁכַב עִמָּה מְהֵרָה יִמְהַרְנֶה לָּו לְאִשָּׁה:
16	If her father utterly refuse to give her unto him, he shall pay money according to the dowry of virgins.	אִם-מָאֵן יִמָּאֵן אָבִיהָ לְתִתָּהּ לָּו כֶּסֶף יִשְׁקַל כְּמִהְרָה בְּתוּלָה: (ס)
17	Thou shalt not suffer a sorceress to live.	מְכַשֶּׁפָה לֹא תַחֲיֶה: חֲרָשָׁא לֹא תַחֲיֶה:
18	Whosoever lieth with a beast shall surely be put to death.	כָּל-שֹׁכֵב עִם-בְּהֵמָה מוֹת כָּל דֹּשָׁכּוֹב עִם בְּעִירָא אֶתְקַטְּלָא יִתְקַטֵּיל: (ס)

(12) אם טרף יטרף. על ידי חיה רעה: יבאהו עד. יציא עדים שנטרפה צאונם ופטור: הטרפה לא ישלם. אינו אומר טרפה לא ישלם, אלא הטרפה, יש טרפה שהוא משלם ויש טרפה שאינו משלם, טרפת חתול ושוועל ונמיה משלם, טרפת זאב ארי ודוב ונחש אינו משלם, ומי לחשך לדון כן, שהרי כתיב ומה או נשבר או נשבה, מה מיתה שאין יכול להציל, אף שזר ושניה שאין יכול להציל:

(13) וכי ישאל. צא ללמדך על השואל שחייב צאונסין: בעליו אין עמו. אם בעליו של שור אינו עם השואל במלאכתו (צבא מניעא שס):

(14) אם בעליו עמו. צין שהוא צאותה מלאכה צין שהוא במלאכה אחרת, היה עמו בשעת שאלה, אינו צריך להיות עמו בשעת שצורה ומתה (שס נה): אם שכיר הוא. אם השור אינו שאל אלא שכור, צא בשכרו ליד השוכר הזה ולא בשאלה, ואין כל הנאה שלו, שהרי על ידי שכרו נשחמם, ואין לו משפט שואל להסתחייב צאונסין. ולא פירש מה דינו אם כשומר חנם או כשומר שכר, לפיכך נחלקו צו חכמי ישראל, שוכר כיצד משלם, רבי מאיר אומר כשומר חנם, רבי יהודה אומר כשומר שכר: (15) וכי יפתה. מדבר על לבה עד ששומעת לו, וכן תרגומו וארי ישדל. שדל בלשון ארמי כפתוי בלשון עברי: ממהר ימהרנה. יפסוק לה מוהר כמשפט איש לאשתו, שכותב לה כחובה וישאנה:

(16) במהרה הבתולות. שהוא קצוב חמשים כסף אצל התופס את הבתולה ושוכב עמה צאונם, שנאמר ונקטן קאיש העקב עמָה לאצרי הנערה חמשים קָסָף (דברים כב, כט):

(17) מכשפה לא תחיה. אלא תומת צבית דין, ואחד זכרים ואחד נקבות, אלא שדבר הכתוב צהווה, שהנשים מזויות מכשפות (סנהדרין סז):

(18) (ס"א כל שוכב עם בהמה מוֹת יומת. צסקילה, רוצע כנרצעת, שכתוב צהן דמיהם צס):

19	He that sacrificeth unto the gods, save unto the LORD only, shall be utterly destroyed.	זָבַח לֵאלֹהִים יִחָרֵם בְּלִתי לִיהוָה לְבָדּוֹ:	וַיִּדְבַּח לְטִעֹת עֲמִיָּא יִתְקַטֵּל אֱלֹהִין לְשָׁמָא דִּי בְּלַחֲדוּתָּהּ:
20	And a stranger shalt thou not wrong, neither shalt thou oppress him; for ye were strangers in the land of Egypt.	וְגֵר לֹא-תוֹנֶה וְלֹא תִלְחָצֶנּוּ כִּי-גֵרִים הָיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם:	וְלִגְיורָא לֹא תוֹנִין וְלֹא תַעֲיָקוּן אֲרִי דִּיִּירִין הַיִּיתוּן בְּאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם:
21	Ye shall not afflict any widow, or fatherless child.	כָּל-אֶלְמָנָה וְיָתוֹם לֹא תַעֲנוּן:	כָּל אֶרְמְלָא וְיָתִים לֹא תַעֲנוּן:
22	If thou afflict them in any wise—for if they cry at all unto Me, I will surely hear their cry—	אִם-עָנָה תַעֲנֶה אֹתוֹ כִּי אִם-צָעַק יִצְעַק אֵלַי שָׁמַע אֲשַׁמְעֵה צַעֲקָתוֹ:	אִם עֲנָא תַעֲנִי יִתִּיה אֲרִי אִם מְקַבֵּל יְקַבֵּל קְדָמִי קְבֵלָא אֲקַבֵּל קְבִילְתִּיה:
23	My wrath shall wax hot, and I will kill you with the sword; and your wives shall be widows, and your children fatherless.	וַחֲרָה אַפִּי וְהִרְגָּתִי אֶתְכֶם בַּחֲרֹב וְהָיוּ נְשִׁיכֶם אֶלְמָנוֹת וּבְנֵיכֶם יָתוֹמִים: (פ)	וַיִּתְקַף רוּגְזִי וְאֶקְטוּל יִתְכוּן בַּחֲרָבָא וְהָיוּ נְשִׁיכֶן אֶרְמְלָן וּבְנֵיכֶן יָתִימִין:
24	If thou lend money to any of My people, even to the poor with thee, thou shalt not be to him as a creditor; neither shall ye lay upon him interest.	אִם-כֶּסֶף תַּלְוֶה אֶת-עַמִּי אֶת-הָעֹנִי עִמָּךְ לֹא-תִהְיֶה לוֹ כְּנֹשֶׁה לֹא-תִשְׁיָמוֹן עָלָיו גֹּשֶׁךְ:	אִם כֶּסְפָּא תוֹוִיף בְּעַמִּי לְעֹנִיָּא דְעַמָּךְ לֹא תִהִי כְּנֹשִׂיאָא לֹא תִשּׁוּן עָלּוּהּ חִיבּוּלָיָא:

(19) לאלהים. לעבודת גילולים. אילו היה נקוד לאלהים (הלמ"ד צנ"ר"), היה צריך לפרש ולכתוב אחרים, עכשיו שאמר לאלהים, אין צריך לפרש אחרים, שכל למ"ד וצ"ת וה"א המשמשות בראש הציצה, אם נקודה בחטף, כגון למלך, למדבר, לעיר, צריך לפרש לאיזה מלך, לאיזה מדבר, לאיזה עיר, וכן למלכים, ולרגלים, בחיר"ק, צריך לפרש לאיזה, ואם אינו מפרש, כל מלכים במשמע, וכן לאלהים כל אלהים במשמע, אפילו קודש, אבל כשהיא נקודה פתח, כמו למלך, למדבר, לעיר, (פתח וקמ"ץ ענין אחד בענין זה, וגם יש לומר בדרך אחר כמ"ס דקדוקי רש"י יעויין צו) נודע באיזה מלך מדבר, וכן לעיר נודע באיזה עיר מדבר, וכן לאלהים לאותן שהזרתם עליהם במקום אחר. כיוצא בו אין קמץ באלהים (תהלים פו, ח), לפי שלא פירש, הוצרך לינקד פתח: יחרם. יומת. ולמה נאמר יחרם, והלא כבר נאמרה צו מיתה במקום אחר והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההיא וגו' (דברים יז, ה), אלא לפי שלא פירש על איזו עבודה חייב מיתה, שלא תאמר כל עבודות במיתה, בא ופירש לך כאן וזבח לאלהים יחרם, לומר לך, מה זביחה עבודה הנעשית בפנים לשמים, אף אני מרצה המקטיר והמנסך שהם עבודות בפנים, וחיביצין עליהם לכל עבודת אלילים, בין שדרכה לעבדה בכך בין שאין דרכה לעבדה בכך, אבל שאר עבודות, כגון המכבד והמרבץ והמגפף והמנשק, אינו במיתה אלא באזרה:

(20) וגר לא תונה. אונאת דברים, קונטרס לר"ר בלע"ז (הענין) כמו והאכלתי את מונק את צָעַר (ישעיה מט, כו): ולא תלחצנו. בגזילת ממון: כי גרים הייתם. אם הניחו, אף הוא יכול להנותק, ולומר לך אף אתה מגרים באת, מוס שצך אל תאמר לחברך. כל לשון גר, אדם שלא נולד באותה מדינה, אלא בא ממדינה אחרת לגור שם: (21) כל אלמנה ויתום לא תענון. הוא הדין לכל אדם, אלא שדבר הכתוב בהווה, לפי שהם תשושי כח ודבר מנוי לענותם:

(22) אם ענה תענה אותו. הרי זה מקרא קצר, גזם ולא פירש ענשו, (והא דכתיב והיו נשיכם וגו', זהו אם כעוק יעק, אבל באם לא יעק לא פירש, וק"ל) כמו לָקַח כָּל הָרָג קִין (בראשית ד, טו), גזם ולא פירש ענשו, אף כאן אם ענה תענה אותו, לשון גזם, כלומר סופך ליטול את שלך, למה, כי אם כעק יעק אלו וגו':

(23) והיו נשיכם אלמנות. ממשמע שנאמר והרגתי אחכם, איני יודע שנשיכם אלמנות וזניכים יתומים, אלא הרי זו קללה אחרת, שיהיו הנשים צרות כאלמנות חיות, שלא יהיו עדים למיתת בעליהן ותהיינה אסורות להנשא, והזנים יהיו יתומים, שלא יניחום בית דין לירד לנכסי אביהם, לפי שאין יודעים אם מתו אם נשבו:

25 If thou at all take thy neighbour's garment to pledge, thou shalt restore it unto him by that the sun goeth down;	אם משכונא תסב כסותא דחברך עד מיעל שמשא תתיבניה ליה:	25 אם-תחבל תחבל שלמת רעה עד-בא השמש תשיבנו לו:
26 for that is his only covering, it is his garment for his skin; wherein shall he sleep? and it shall come to pass, when he crieth unto Me, that I will hear; for I am gracious.	ארי היא כסותיה בלחודה היא תותביה למשכיה במא ישכוב ויהי ארי יקבל קדמי ואקביל קבילתיה ארי חננא אנא:	26 כי הוא כסותה לבדה הוא שמלתו לערו במה ישכב והיה כייצעק אלי ושמעתי כייחנן אני: (ס)
27 Thou shalt not revile God, nor curse a ruler of thy people.	דינא לא תקיל ורבא בעמך לא תלוט:	רביעי 27 אלהים לא תקלל ונשיא בעמך לא תאר:
28 Thou shalt not delay to offer of the fulness of thy harvest, and of the outflow of thy presses. The first-born of thy sons shalt thou give unto Me.	בפורך ודמך לא תאחר בוכרא דבנך תפריש קדמי:	28 מלאתך ודמך לא תאחר בכור בניה תתן-לי:
29 Likewise shalt thou do with thine oxen, and with thy sheep; seven days it shall be with its dam; on the eighth day thou shalt give it Me.	כן תעביר לתורך לענך שבעא יומין יהי עם אמה ביומא תמינאה תפרישנה קדמי:	29 כן-תעשה לשרך לצאנך שבעת ימים יהיה עם-אמו ביום השמיני תתנו-לי:

(24) אם כסף תלוה את עמי. רבי ישמעאל אומר, כל אס ואס שצחורה רשות, חוץ מג', וזה אחד מהן: את עמי. עמי ונכרי, עמי קודם. עני ועשיר, עני קודם. עני עירך ועניי עיר אחרת, עניי עירך קודמין (בצא מניעא עא.). וזה משמעו, אס כסף תלוה, את עמי תלוה קודם לעוזד גילולים, ולאיזה מעמי, את העני, ולאיזה עני, לאותו שעמך. (ד"א את העני, שלא תנהוג בו מנהג ציון כהלוה שהוא עמי. את העני עמך. הוי מסתכל בעצמך כאילו אתה עני): לא תהיה לו כנשה. לא תצבענו בחזקה, אס אתה יודע שאין לו, אל תהי דומה עליו כאילו הלוינו, אלא כאילו לא הלוינו, כלומר, לא תכלימהו: נשך. רבית, שהוא כנשיכת נחש, שנחש נושך חצורה קטנה כרגלו ואינו מרגיש, ופתאום הוא מצנצץ ונופח עד קדקדו, כך רבית, אינו מרגיש ואינו ניכר עד שהרבית עולה ומחסרו ממון הרבה:

(25) אם חבול תחבל. כל לשון חבלה אינו משכון צשעת הלוהה, אלא שממשכנין את הלוה כשמיגיע הזמן ואינו פורע. (חבול תחבול כפל לך בחבלה עד כמה פעמים, אמר הקב"ה, כמה אתה חייב לי, והרי נפשך עולה אללי כל אמש ואמש ונותנת דין וחשבון ומתחייבת לפני, ואני מחזירה לך, אף אתה טול והשצ טול והשצ): עד בא השמש תשיבנו לו. כל היום תשיבנו לו עד בא השמש, וכצוא השמש תחזור ותטלנו עד שיבא בקר של מחר, ובכסות יוס הכתוב מדבר שאין צריך לה צלילה (מכילתא פי"ט):

(26) כי הוא כסותה. זו טלית: שמלתו. זו חלוק: במה ישכב. לרבות את המצע:

(27) אלהים לא תקלל. הרי זו אזהרה לזכרת השם, ואזהרה לקללת דיין (סנהדרין סו.):

(28) מלאתך. חוצה המוטלת עליך כשתמלא תבואתך להצטל, והם זכורים: ודמך. התרומה, ואיני יודע מהו לשון דמע: לא תאחר. לא תשנה סדר הפרשתן, לאחר את המוקדם ולהקדים את המאוחר, שלא יקדים תרומה לזכורים, ומעשר לתרומה: בכור בניך תתן לי. לפדותו צחמש סלעים מן הכהן, והלא כבר צוה עליו במקום אחר, אלא כדי לסמוך לו כן תעשה לשורך, מה זכור אדם לאחר לי יום פודהו, שנאמר ופדיוני מצן חדש תפדיה (במדבר יח, טו), אף זכור בהמה דקה מטפל צו לי יוס, ואחר כך נותנו לכהן:

(29) שבעת ימים יהיה עם אמו. זו אזהרה לכהן, שאס צא למחר את קרבנו, לא ימחר קודם שמונה, לפי שהוא מחוסר זמן: ביום השמיני תתנו לי. יכול יהא חוצה לצו זיוס, נאמר כאן שמיני ונאמר להלן ומיום השמיני וְהָלָא יָקָה (ויקרא כב, כז), מה שמיני האמור להלן להכשיר משמיני ולהלן, אף שמיני האמור כאן להכשיר משמיני ולהלן (מכילתא פי"ט), וכן

30	And ye shall be holy men unto Me; therefore ye shall not eat any flesh that is torn of beasts in the field; ye shall cast it to the dogs.	וְאַנְשֵׁי קֹדֶשׁ תִּהְיוּן לִי וּבֶשֶׂר בְּשָׂדֶה טֶרֶפָה לֹא תֹאכְלוּ לִכְלָב תִּשְׁלֹכֶנּוּ אֹתוֹ: (ס)	30
XXIII	Thou shalt not utter a false report; put not thy hand with the wicked to be an unrighteous witness.	לֹא תִשָּׂא שְׁמַע שְׁוֹא אֶל-תַּשֵּׁת יְדֶךָ עִם-רָשָׁע לְהִיט עַד חֲמָס: לֹא תִקְבִּיל שִׁמְעַ דְּשָׁקֶר לֹא תִשְׁוִי יָדְךָ עִם חַיִּיבָא לְמַהְנוּ לִיָּה סְהִיד שָׁקֶר:	XXIII
2	Thou shalt not follow a multitude to do evil; neither shalt thou bear witness in a cause to turn aside after a multitude to pervert justice;	לֹא תִהְיֶה אַחֲרֵי-רַבִּים לְרָעַת וְלֹא-תִעֲנֶה עַל-רֹב לְנִטְתָּ אַחֲרֵי רַבִּים לְחַטֹּת: לֹא תִהְיֶה בְּתֵר סִגְיֵי לֹא תִתְמַנֶּעַ מִלֵּא לָפֶא מֵא דְּבַעֲיָנְךָ עַל דִּינָא בְּתֵר סִגְיֵי שְׁלִים דִּינָא:	2
3	neither shalt thou favour a poor man in his cause.	וְעַל מַסְפִּינָא לֹא תִרְחִים בְּדִינָה:	3
4	If thou meet thine enemy's ox or his ass going astray, thou shalt surely bring it back to him again.	כִּי תִפְגַּע שׁוֹר אִיְבֹךָ אוֹ חֲמֹרוֹ תַעֲנֶה הָשֵׁב תְּשִׁיבֵנּוּ לוֹ: (ס) אֲרִי תִפְגַּע תּוֹרָא דְּשִׁנְאָךָ אוֹ חֲמֹרִיהָ דְּטַעֵי אֶתְבָּא תְּחִיבָנֶיהָ לִיָּה:	4

משמעו, וזיוס השמיני אתה ראשי ליתנו לי:

(30) ואנשי קודש תהיון לי. אם אתם קדושים ופרושים משקוצי נבלות וטרפות, הרי אתם שלי, ואם לאו אינכם שלי: ובשר בשדה טרפה. אף צבית כן, אלא שדבר הכתוב צהווה (מכילתא פ"ב), מקום שדרך צהמות ליטרף, וכן פי בַּשָּׂדֶה מְאָה (דברים כב, כז), וכן אֲשֶׁר לֹא יִהְיֶה טָהוֹר מִקְרָה לִיָּה (שם כג, יא), הוא הדין למקרה יוס, אלא שדבר הכתוב צהווה. (ואונקלוס תרגם) ושער דתליש מן חיוא חיתא, צשר שנתלש על ידי טרפת זאב או ארי (או) מן חיה כשרה או מצהמה כשרה צחייה: לכלב תשליכון אתו. אף הוא כו' או אינו אלא כלב כמשמעו צנצלה או מכור לנכרי קל וחומר לטרפה שמוסרת בכל הנאות א"כ מה תלוד לומר לכלב למדך הכתוב שאין הקצ"ה מקפח שכר כל צריה, שנאמר וְלָכֵן בְּיָמֶיךָ לֹא יִקָּרֵץ קָלָב לָשֵׁנו (שמות יא, ז), אמר הקצ"ה תנו לו שכרו (מכילתא פ"ב):

(1) לא תשא שמע שוא. כתרגומו לא תקבל שמע דשקר, אזהרה למקבל לשון הרע, ולדיין שלא ישמע דברי צעל דין עד שיצא צעל דין חצירו: אל תשת ירך עם רשע. הטוען את חצירו תציעת שקר, שהצטיחהו להיות לו עד חמס: (2) לא תהיה אחרי רבים לרעות. יש צמקרא זה מדרשי חכמי ישראל, אצל אין לשון המקרא מיושב צהן על אופניו. מכאן דרשו שאין מטין לחובה צהכרעת דיין אחד (סנהדרין ז, ב), וסוף המקרא דרשו, אחרי רבים להטות, שאם יש שנים מחייבין יותר על המזכין, הטעם הדין על פיהם לחובה, וצדיני נפשות הכתוב מדבר. ואמנע המקרא דרשו, ולא תענה על ריב, על רב, שאין חולקין על מופלא צצצית דין, לפיכך מתחילין צדיני נפשות מן הצד, לקטנים צצהן שואלין תחלה שיאמרו את דעתם. ולפי דברי רצותינו כן פתרון המקרא: לא תהיה אחרי רבים לרעת. לחייב מיתה צצציל דיין אחד שירצו מחייבין על המזכין. ולא תענה על רב. לנטות מדצרו, ולפי שהוא חסר יו"ד דרשו צו כן. אחרי רבים להטות. ויש רבים שאתה נוטה אחריהם, ואימתי, צומן שהן שנים המכריעין צמחייבין יותר מן המזכין. ומשמע שנאמר לא תהיה אחרי רבים לרעות, שומע אני אצל היה עמהם לטובה, מכאן אמרו דיני נפשות מטין על פי אחד לזכות ועל פי שנים לחובה. ואונקלוס תרגם לא תתמנע מלא לפא מה דצעיך על דינא, ולשון העצרי לפי התרגום כך הוא נדרש: לא תענה על ריב לנשות, אם ישאלך דבר למשפט, לא תענה לנטות לצד אחד ולסלק עצמך מן הריב, אלא הוי דן אותו לאמתו. ואני אומר ליצבו על אופניו כפשוטו וכך פתרונו. לא תהיה אחרי רבים לרעות. אם ראית רשעים מטין משפט, לא תאמר הואיל ורבים הם הנני נוטה אחריהם: ולא תענה על ריב לנשות וגו'. ואם ישאלך הנדון על אותו המשפט, אל תענו על הריב דבר הנוטה אחרי אותו רבים להטות את המשפט מאמתו, אלא אמור את המשפט כאשר הוא, וקולר יהא תלוי צנאחר הרבים: (3) לא תהדר. לא תחלוק לו כבוד לזכותו צדין ולומר, דל הוא אזכנו ואכצדנו:

<p>5 If thou see the ass of him that hateth thee lying under its burden, thou shalt forbear to pass by him; thou shalt surely release it with him.</p>	<p>אָרִי תַחֲזִי חֲמֹרָא דְסָנְאָךְ רְבִיעַ תַּחֲזִי טוּעֲנִיָּה וְתִתְּנֶנָּה מִלְּמַשְׁקַל לֵיהּ מִשְׁבָּק תִּשְׁבֹּק מָא דְבִלְבָּךְ עֲלוּזִי וְתַפְרִיק עִמָּיה:</p>	<p>5 כִּי-תִרְאֶה חֲמֹר שֹׁנֵאֲךָ רֹבֵץ תַּחַת מִשְׁאוֹ וְחָדְלָתָּ מֵעֹזֹב לוֹ עֹזֵב תִּעֲזֹב עִמּוֹ: (ו)</p>
<p>6 Thou shalt not wrest the judgment of thy poor in his cause.</p>	<p>לֹא תַצְלִי דִין מִסְכִּינָךְ בְּדִינָיָה:</p>	<p>חמישי לֹא תִטֹּה מִשְׁפֹּט אֲבִינָךְ בְּרִיבּוֹ:</p>
<p>7 Keep thee far from a false matter; and the innocent and righteous slay thou not; for I will not justify the wicked.</p>	<p>מִפְתָּנָמָא דְשִׁקְרָא הָוִי רַחֲקִי וְדִנְכִי וְדִנְפֹכְךָ דְכִי מִן דִּינָא לֹא תִקְטֹל אָרִי לֹא אֲזַכִּי חַיִּיבָא:</p>	<p>7 מִדְּבַר-שִׁקֶּר תִּרְחָק וְנָקִי וְצַדִּיק אַל-תִּהְרֹג כִּי לֹא-אֲצַדִּיק רָשָׁע:</p>
<p>8 And thou shalt take no gift; for a gift blindeth them that have sight, and perverteth the words of the righteous.</p>	<p>וְשׁוּחָדָא לֹא תִקְבִּיל אָרִי שׁוּחָדָא מְעוּר עֵינֵי חַיִּימִין וּמִקְלָקִיל פְּתָגְמִין תִּרְצִין:</p>	<p>8 וְשֹׁחַד לֹא תִקַּח כִּי הַשְׁחֵד יַעְוֶר פְּקֻדִים וַיִּסְלַף דְּבָרֵי צַדִּיקִים:</p>
<p>9 And a stranger shalt thou not oppress; for ye know the heart of a stranger, seeing ye were strangers in the land of Egypt.</p>	<p>וּלְגֵיזְרָא לֹא תַעֲיִקוּן וְאַתּוֹן יִדְעֵתוֹן יֵת נַפְשָׁא דְגֵיזְרָא אָרִי דִּיִּירִין הָוִיתוֹן בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>9 וְגַר לֹא תִלְחָץ וְאַתֶּם יִדְעֵתֶם אֶת-נַפְשׁ הַגֵּר כִּי-גֵרִים הָיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>10 And six years thou shalt sow thy land, and gather in the increase thereof;</p>	<p>וְשֵׁשׁ שָׁנִין תִּזְרַע יֵת אֲרָעְךָ וְתִכְנֹשׁ יֵת עַלְלָתָהּ:</p>	<p>10 וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע אֶת-אֲרָצְךָ וְאָסַפְתָּ אֶת-תְּבוּאָתָהּ:</p>

(5) כי תראה חמור שונאך וגר. הרי כי משמש כלשון דלמא, שהוא מד' לשונות של שמושי כי, וכה פתורנו, שמה תראה חמורו רובץ תחת משאו: וחדלת מעזוב לו. בתמיה: עזב תעזב עמו. עזיזה זו לשון עזרה, וכן עזר ופזר (מלכים-א יד, י), וכן ויעזבו ירושלמים עד החומה (נחמיה ג, ח), מלאכה עפר לעזוב ולסייע את חוזק החומה. כיוצא בו, כי תאמר בלצדך רצים הגוים האלה ממני וגו' (דברים ז, יז), שמה תאמר כן, בתמיה, לא תירא מהם. ומדרשו כך דרשו רבותינו, כי תראה וחדלת, פעמים שאתה חודל ופעמים שאתה עוזר, הא כיצד, זקן ואינו לפי כבודו, וחדלת, או בהמת עובד כוכבים ומשאו של ישראל (צבא מציעא לז:), וחדלת: עזב תעזב עמו. לפרק המשא, מלמשקל ליה, מליטול משאוי ממנו:

(6) אבינך. לשון אובה, שהוא מדולדל ומאז לכל טובה (שם קיא:):

(7) ונקי וצדיק אל תהרג. מנין ליוצא מצית דין חייב, ואמר אחד יש לי ללמד עליו זכות, שמחזירין אותו, תלמוד לומר ונקי אל תהרגו, ואף על פי שאינו צדיק, שלא נטדק צבית דין, מכל מקום נקי הוא מדין מיתה, שהרי יש לך לזכותו. ומנין ליוצא מצית דין זכאי, ואמר אחד יש לי ללמד עליו חובה שאין מחזירין אותו לצית דין, תלמוד לומר וצדיק אל תהרג, וזה צדיק הוא, שננטק צבית דין: כי לא אצדיק רשע. אין עליך להחזירו, כי אני לא אצדיקנו צדינו אם יצא מידך זכאי, יש לי שלוחים הרצה להמיתו צמיתה שנתחייב זה:

(8) ושחד לא תקח. אפילו לשפוט אמת, וכל שכן כדי להטות את הדין, שהרי כדי להטות את הדין נאמר כבר לא תטה משפט: יעור פקחים. ואפילו חכם צמורה ונוטל שוחד, סוף שמתרף דעתו עליו, וישתכח תלמודו, ויכה מאור עיניו (מכילתא פ"כ:): ויסלף. כמרגמו ומקלקל: דברי צדיקים. דברים המאודקים, משפטי אמת, וכן מרגמו פתגמין תריצין, ישרים:

(9) וגר לא תלחץ. בהרצה מקומות הזהירה תורה על הגר, מפני שסורו רע (צבא מציעא נט:): את נפש הגר. כמה קשה לו כשלוחמים אותו:

(10) ואספת את תבואתה. לשון הכנסה לצית, כמו ואספתו אל תוף ציקך (דברים כב, ז):

<p>but the seventh year thou shalt let it rest and lie fallow, that the poor of thy people may eat; and what they leave the beast of the field shall eat. In like manner thou shalt deal with thy vineyard, and with thy oliveyard.</p>	<p>והשביעית תשמיטנה ונטשתה ואכלו אביני עמך ויתרם תאכל חית השדה בן-תעשה לברמך לזיתך:</p>	<p>11</p>
<p>Six days thou shalt do thy work, but on the seventh day thou shalt rest; that thine ox and thine ass may have rest, and the son of thy handmaid, and the stranger, may be refreshed.</p>	<p>ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבת למען ינוח שורך וחמורך ונפש בן-אמתך וזגר:</p>	<p>12</p>
<p>And in all things that I have said unto you take ye heed; and make no mention of the name of other gods, neither let it be heard out of thy mouth. .</p>	<p>ובכל דאמרת אליכם תשמרו ושם אלהים אחרים לא תזכירו לא ישמע על-פיה:</p>	<p>13</p>
<p>Three times thou shalt keep a feast unto Me in the year.</p>	<p>תלת זמני תיחגון קדמי בשנת:</p>	<p>14</p>
<p>The feast of unleavened bread shalt thou keep; seven days thou shalt eat unleavened bread, as I commanded thee, at the time appointed in the month Abib—for in it thou camest out from Egypt; and none shall appear before Me empty;</p>	<p>את-חג המצות תשמר שבעת ימים תאכל מצות פאשר צויתך למועד חדש האביב כי-בו יצאת ממצרים ולא יראו פני ריקם:</p>	<p>15</p>

(11) תשמיטנה. מעבודה: ונטשתה. מאכילה אחר זמן הביעור. דבר אחר תשמיטנה, מעבודה גמורה, כגון חרישה וזריעה. ונטשתה, מלוצל ומלקשקש: ויתרם תאכל חית השדה. להקיש מאכל אציון למאכל חיה, מה חיה אוכלת בלא מעשר, אף אציונים אוכלים בלא מעשר, מכאן אמרו אין מעשר בשביעית (מכילתא פ"כ): בן תעשה לברמך. ותחלת המקרא מדבר בשדה הלזן, כמו שאמר למעלה הימנו תזרע את ארצך:

(12) וביום השביעי תשבת. אף בשנה השביעית לא תעקר שנת בראשית ממקומה (שס), שלא תאמר, הואיל וכל השנה קרויה שנת, לא תנהג זה שנת בראשית: למען ינוח שורך וחמורך. תן לו נייח, להחיר שיהא תולש ואוכל עשבים מן הקרקע, או אינו אלא יחשנו בתוך הבית, אמרת, אין זה נייח אלא זער: בן אמתך. בעבד הערל הכתוב מדבר (שס): וזגר. זה גר תושב:

(13) ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו. לעשות כל מצות עשה באזהרה, שכל שמירה שבתורה אזהרה היא במקום לאו (יל"ש שנה, בשם המכילתא): לא תזכירו. שלא יאמר לו, שמור לי כד עבודת אלילים פלונית (סנהדרין סג:), או תעמוד עמי ביום עבודת אלילים פלונית. דבר אחר ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו ושם אלהים אחרים לא תזכירו, ללמדך, ששקולה עבודת אלילים כנגד כל המצוות כולם, והנזהר זה כשומר את כולן: לא ישמע. מן הנכרי: על פיך. שלא תעשה שותפות עם עובדי כוכבים, וישבע לך בעבודת אלילים שלו, נמצאת שאתה גורם שיזכיר על ידך:

(14) רגלים. פעמים, וכן פי הדיקני זה שלש רגלים (במדבר כב, כח):

(15) חדש האביב. שהתבואה מתמלאת זו באביב. אביב לשון אב, בכור וראשון לצל פירות: ולא יראו פני ריקם. כשתבאו לראות פני ברגלים, הביאו לי עולות (חגיגה ז).

16	and the feast of harvest, the first-fruits of thy labours, which thou sowest in the field; and the feast of ingathering, at the end of the year, when thou gatherest in thy labours out of the field.	וְחַג הַקִּצִּיר בְּכוּרֵי מַעֲשֵׂיךָ אֲשֶׁר תִּזְרַע בַּשָּׂדֶה וְחַג הָאֶסֶף בְּצֹאת הַשָּׂנָה בְּאֶסְפֶּךָ אֶת־ מַעֲשֵׂיךָ מִן־הַשָּׂדֶה:	16
17	Three times in the year all thy males shall appear before the Lord GOD.	שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל־ זְכוּרְךָ אֶל־פְּנֵי הָאֵלֹהִים יְהוָה:	17
18	Thou shalt not offer the blood of My sacrifice with leavened bread; neither shall the fat of My feast remain all night until the morning.	לֹא־תִזְבַּח עַל־חֲמֹץ דָּם־זִבְחִי וְלֹא־יֵלִין חֶלֶב־חֲגִי עַד־בֹּקֶר:	18
19	The choicest first-fruits of thy land thou shalt bring into the house of the LORD thy God. Thou shalt not see the kid in its mother's milk.	רֵאשִׁית בְּכוּרֵי אֲדָמָתְךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשֹׁל גִּדִּי בְחֶלֶב אִמּוֹ: (פ)	19
20	Behold, I send an angel before thee, to keep thee by the way, and to bring thee into the place which I have prepared.	הִנֵּה אֲנִי שֹׁלֵחַ מַלְאָךְ לִפְנֶיךָ לְשׁמֹרְךָ בַּדֶּרֶךְ וְלְהַבְיִיאֲךָ אֶל־ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר תִּכְנֹתִי:	20
21	Take heed of him, and hearken unto his voice; be not rebellious against him; for he will not pardon your transgression; for My name is in him.	הִשָּׁמַר מִפְּנֵי וּשְׁמַע בְּקוֹלוֹ אֶל־ תִּמְרָר בּוֹ כִּי לֹא יִשָּׂא לְפִשְׁעֶכֶם כִּי שְׁמִי בְּקִרְבּוֹ:	21
21	Take heed of him, and hearken unto his voice; be not rebellious against him; for he will not pardon your transgression; for My name is in him.	אִסְתָּמַר מִן קִדְמוֹתָיו וְקִבֵּל לְמִימְרָיו לֹא תִסְרִיב לְקִבְלָיו אֲרִי לֹא יִשְׁבּוּק לְחוֹבִיכּוֹן אֲרִי בְּשִׁמִּי מִימְרָיו:	

(16) וחג הקציר. הוא חג שזעזע: בכורי מעשיך. שהוא זמן הזאת בכורים, ששתי הלחם הזאין צעזער, היו מתירין החדש למנחות ולהזבא בכורים למקדש, שנאמר ויזיוס הבכורים וגו' (צמדצר כח, כו): וחג האסף. הוא חג הסוכות: באספך את מעשיך. שכל ימות החמה התצואה מתייבשת צעזער, וצחג אוספים אותה אל הבית מפני הגשמים: (17) שלש פעמים וגו'. לפי שהענין מדצר צעזעית, הוצרך לומר שלא יתעקרו שלש רגלים ממקומן (מכילתא פ"כ): כל זכוּרך. הזכרים שצך: (18) לא תזבח על חמץ וגו'. לא תשחט את הפסח צי"ד צניסן עד שצזער החמץ (מכילתא שם פסחים סג): ולא ילין חלב חגי וגו'. חוץ למזבח: עד בקר. יכול אף על המערכה יפסל צלינה, תלמוד לומר על מוקדה על המזבח כל הליילה (ויקרא ו, צ): ולא ילין. אין לינה אלא צעמוד השחר, שנאמר עד צקר, אצל כל הלילה יכול להעלותו מן הרצפה למזבח: (19) ראשית בכורי אדמתך. אף הצעיעת חייצת צכורים, לכך נאמר אף כאן בכורי אדמתך. כיצד, אדם נכנס לחוך שדה, רואה תאנה צצכרה, כורך עליה גמי לסימן ומקדישה. ואין בכורים אלא משצעת המינין האמורין צמקרא קרץ חטה ושענה וגו' (דברים ח, ח): לא תבשל גדי. אף עגל וכצב צכלל גדי, שאין גדי אלא לשון ולד רך, ממה שאחה מוצא צכמה מקומות צתורה צכחוצ גדי והוצרך לפרש אחריו עזים, כגון אֲנִי אֲשֶׁלַח גְּדֵי עֲזִים (צראשית לח, יז), אֶת גְּדֵי הָעֲזִים (שם כ), שְׁנֵי גְדֵי עֲזִים (שם כו, ט). ללמדך שכל מקום שנאמר גדי סתם, אף עגל וכצב צמשמע. וצג מקומות נכח צתורה, אחד לאיסור אכילה, ואחד לאיסור הנאה, ואחד לאיסור צשול (חולין קטו): (20) הנה אנכי שולח מלאך. כאן נצצשרו שעתידין לחטוא ושכינה אומרת להם כי לא אֲשֶׁלַח צְקֶרְךָ (שמות לג, ג): אשר הכנותי. אשר זמנתי לחם לכס, וזה פשוטו. ומדרשו, אל המקום אשר הכינותי צצר, מקומי ניכר כנגדו, וזה אחד מן המקראות שאומרים צצית המקדש של מעלה, מכון כנגד צית המקדש של מטה:

22	But if thou shalt indeed hearken unto his voice, and do all that I speak; then I will be an enemy unto thine enemies, and an adversary unto thine adversaries.	כִּי אִם־שָׁמוּעַ תִּשְׁמַע בְּקוֹלִי וְעָשִׂיתָ כָּל אֲשֶׁר אֲדַבֵּר וְאִיבֹתִי אֶת־אֹיְבֶיךָ וְצָרְתִּי אֶת־צָרְרֶיךָ וְאֶעֱשֶׂיךָ לְדָמְעִין לְךָ׃	אֲרִי אִם מִבְּלֹא תִקְבִּיל לְמִימְרֶיהָ וְתַעֲבִיד כָּל דְּאֻמִּלִּיל וְאֶסְנִי יָת סְנֹאף וְאֶעֱשֶׂיךָ לְדָמְעִין לְךָ׃
23	For Mine angel shall go before thee, and bring thee in unto the Amorite, and the Hittite, and the Perizzite, and the Canaanite, the Hivite, and the Jebusite; and I will cut them off.	כִּי־יֵלֶךְ מִלְּאֲכִי לִפְנֶיךָ וְהֵבִיאֲךָ אֶל־הָאֲמֹרִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי וְהַכְּנַעֲנִי הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי וְהַכְּחַדְתִּיו׃	אֲרִי יְהוָה מִלְּאֲכִי קֹדֶמְךָ וְיַעֲלֶנְךָ לְנֹת אֲמֹרָאִי וְהַחִתִּי וּפְרִזָּאִי וְכְנַעֲנָאִי חִוָּאִי וַיְבוּסָאִי וְאֶשְׁחַצֵּנִיו׃
24	Thou shalt not bow down to their gods, nor serve them, nor do after their doings; but thou shalt utterly overthrow them, and break in pieces their pillars.	לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לֵאלֹהֵיהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם וְלֹא תַעֲשֶׂה כַּמַּעֲשִׂיהֶם כִּי הָרַסְתָּ תַהֲרֹסֵם וְשִׁבַּר תִּשְׁבַּר מִצְבֹּתֵיהֶם׃	לֹא תִסְגֹּד לְטִעֲוֹתֵהוֹן וְלֹא תִפְלַחְנִיו וְלֹא תַעֲבִיד כַּעֲבֹדֵיהֶן אֲרִי פִגְרָא תִפְגְּרֶנּוּן וְתִפְרָא תִמְתֵּהוֹן׃
25	And ye shall serve the LORD your God, and He will bless thy bread, and thy water; and I will take sickness away from the midst of thee.	וַעֲבַדְתֶּם אֶת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וַיְבָרֶךְ אֶת־לֶחֶמְךָ וְאֶת־מִימֶךָ וְהִסְרֹתִי מִחֲלָה מִקִּרְבְּךָ׃ (ס)	וְתִפְלַחוּן קֹדֶם יְיָ אֱלֹהֵכֹן וַיְבָרֶךְ יָת מִיכְלֶךָ וַיִּת מַשְׁתָּךְ וְאֶעֱדִי מַרְעִין מִבִּינְךָ׃
26	None shall miscarry, nor be barren, in thy land; the number of thy days I will fulfil.	לֹא תִהְיֶה מִשְׁכָּלָה וְעִקְרָה בְּאַרְצְךָ אֶת־מִסְפַּר יָמֶיךָ אֲמַלֵּא׃	לֹא תִהְיֶה תִכְלָא וְעִקְרָא בְּאַרְצֶךָ יָת מִנְּנָן יוֹמֶךָ אֲשַׁלֵּם׃
27	I will send My terror before thee, and will discomfit all the people to whom thou shalt come, and I will make all thine enemies turn their backs unto thee.	אֶת־אִימָתִי אֲשַׁלַּח לִפְנֶיךָ וְהִמַּתִּי אֶת־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר תָּבֹא בָהֶם וְנָתַתִּי אֶת־כָּל־אֹיְבֶיךָ אֵלֶיךָ עֶרְף׃	יָת אִימָתִי אֲשַׁלַּח קֹדֶמְךָ וְאֶשְׁגִּישׁ יָת כָּל עֲמָא דְאֵת אֲתִי לְאִגְחָא בְּהוֹן קָרֵב וְאֶמְסַר יָת כָּל בְּעָלֵי דְבִבְךָ קֹדֶמְךָ מִחֲזֵרֵי קִדְל׃

(21) אל תמר בו. לשון המראה, כמו פֶּשֶׁר זְמֶרָה קָם פִּיךָ (יהושע א, יח): כי לא ישא לפשעכם. אינו מלומד זכך, שהוא מן הכת שאין חוטאין, ועוד, שהוא שליט, ואינו עושה אלא שליחותו: כי שמי בקרבו. מחובר לראש המקרא, השמר מפניו כי שמי משותף זו. ורבותינו אמרו, זה מטטרו"ן, ששמו כשם רבו, מטטרו"ן בגימטריא שדי:

(22) וצרת. כתרגומו ואעיק:

(24) הרס תהרסם. לאותם אלהות: מצבותיהם. אבנים שהם מציבין להשתחוות להם:

(26) לא תהיה משכלה. אם תעשה רצוני: משכלה. מפלת נפלים או קוצרת את צניה, קרויה משכלה:

(27) והמותי. כמו והממתי, ותרגומו ואשגש. וכן כל תיבה שפועל שלה כפול אות אחרונה, כשתהפוך לדבר בלשון פעלתי, יש מקומות שנוטל אות הכפולה ומדגיש את האות ונוקדו במלאפו"ם, כגון והמותי, מגזרת וְהָמַס גִּלְגַּל עֲגָלָה (ישעיה כח, כח). וְסָפַרְתִּי, מגזרת וְסָבַב בֵּית הָאֵל (שמואל א ז, טו). דְּלוֹתִי, מגזרת דָּלְלוּ וְסָרְבוּ (ישעיה יט, ו). עַל פְּסִיסִי תִקְחֶיךָ (שם מט, טז), מגזרת תִּקְחֶיךָ לֵב (שופטים ה, טו). קָם מִי רָצוֹתִי (שמואל א יב, ג), מגזרת רָצַץ עֲזַב דָּלִים (איוב כ, יט). והמתרגס והמותי, ואקטל, טועה הוא, שאלו מגזרת מיתה היתה, אין ה"א שלה צפת"ח, ולא מ"ם שלה מודגשת, ולא נקודה מלאפו"ם. אלא וְהָמַתִּי (צירי) כגון וְהָמַתְּ אֶת הָעָם הַזֶּה (במדבר יד, טו), והמ"ו מודגשת לפי שתצא במקום צ' מו"ן, האחת נגשרת לפי שאין מיתה בלא תי"ו, והאחרת משמשת כמו אמרתי, חטאתי, עשיתי. וכן ונתתי, התי"ו מודגשת, שהיא צאה במקום שמים, לפי שהיה

<p>28 And I will send the hornet before thee, which shall drive out the Hivite, the Canaanite, and the Hittite, from before thee.</p>	<p>וְשִׁלַּחְתִּי אֶת־הַצִּרְעָה לְפָנֶיךָ וְגִרְשָׁה אֶת־הַחִיטִּי אֶת־הַכְּנַעֲנִי וְאֶת־הַחִיטִּי מִלְּפָנֶיךָ וְאֶשְׁלַח ית ערעיתא קדמך ותגריף ית חוואי ית כנענאי וית חתאי מן קדמך:</p>	<p>28 וְשִׁלַּחְתִּי אֶת־הַצִּרְעָה לְפָנֶיךָ וְגִרְשָׁה אֶת־הַחִיטִּי אֶת־הַכְּנַעֲנִי וְאֶת־הַחִיטִּי מִלְּפָנֶיךָ:</p>
<p>29 I will not drive them out from before thee in one year, lest the land become desolate, and the beasts of the field multiply against thee.</p>	<p>לֹא אֶגְרֹשֶׁנּוּ מִפְּנֶיךָ בְּשָׁנָה אֶחָת פֶּן־תִּהְיֶה הָאָרֶץ שְׁמֵמָה וּרְבֵבָה עָלֶיךָ חַיַּת הַשָּׂדֶה:</p>	<p>29 לֹא אֶגְרֹשֶׁנּוּ מִפְּנֶיךָ בְּשָׁנָה אֶחָת פֶּן־תִּהְיֶה הָאָרֶץ שְׁמֵמָה וּרְבֵבָה עָלֶיךָ חַיַּת הַשָּׂדֶה:</p>
<p>30 By little and little I will drive them out from before thee, until thou be increased, and inherit the land.</p>	<p>זָעִיר זָעִיר אֶתְּרִיכְנוּ מִן־קִדְמָךְ עַד דְּחִסְגִּי וְתַחֲסִין ית ארעא:</p>	<p>30 זָעִיר זָעִיר אֶתְּרִיכְנוּ מִפְּנֶיךָ עַד אֲשֶׁר תִּפְּרֹחַ וְנַחֲלִיתָ אֶת־הָאָרֶץ:</p>
<p>31 And I will set thy border from the Red Sea even unto the sea of the Philistines, and from the wilderness unto the River; for I will deliver the inhabitants of the land into your hand; and thou shalt drive them out before thee.</p>	<p>וְאֲשִׁי ית תחומך מימא דסוף ועד ימא דפלשתאי וממדברא עד פרת ארי אמסר בידכון ית יתבי ארעא ותתריכנו מן קדמך:</p>	<p>31 וְשִׁתִּי אֶת־גְּבֻלְךָ מִיַּם־סוּף וְעַד־יָם פְּלִשְׁתִּים וּמִמִּדְבָּר עַד־הַנָּהָר כִּי אֶתֶּן בְּיָדְכֶם אֶת־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ וְגִרְשָׁתֶמוּ מִפְּנֶיךָ:</p>
<p>32 Thou shalt make no covenant with them, nor with their gods.</p>	<p>לֹא תִגְזֹר לָהֶוּן וּלְטִעֻתָּהוֹן קִים:</p>	<p>32 לֹא־תִכְרֹת לָהֶם וּלְאֱלֹהֵיהֶם בְּרִית:</p>
<p>33 They shall not dwell in thy land—lest they make thee sin against Me, for thou wilt serve their gods—for they will be a snare unto thee.</p>	<p>לֹא יִתְּבוּן בְּאַרְעֶךָ דְּלִמָּא יַחֲטִיאוּ אֹתָךְ לִי כִי תַעֲבֹד אֶת־אֱלֹהֵיהֶם כִּי־יִהְיֶה לָךְ לִמְקַשׁ: (פ)</p>	<p>33 לֹא יִשְׁבּוּ בְּאַרְצְךָ פֶּן־יַחֲטִיאוּ אֹתָךְ לִי כִי תַעֲבֹד אֶת־אֱלֹהֵיהֶם כִּי־יִהְיֶה לָךְ לִמְקַשׁ: (פ)</p>
<p>XXIV And unto Moses He said: 'Come up unto the LORD, thou, and Aaron, Nadab, and Abihu, and seventy of the elders of Israel; and worship ye afar off;</p>	<p>וּלְמֹשֶׁה אָמַר סָק לִקְדָּם יי אֶת וְאַהֲרֹן נָדָב וְאַבִּיהוּא וְשִׁבְעִין מִסְּבֵי יִשְׂרָאֵל וְתִסְגְּדוּן מִרְחֵיק:</p>	<p>XXIV וְאֶל־מֹשֶׁה אָמַר עֲלֶה אֶל־יְהוָה אֹתָהּ וְאַהֲרֹן נָדָב וְאַבִּיהוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם מֵרָחֵק:</p>

זריך שלשה חו"ן, שמים ליסוד כמו ציוס פת ה' (יהושע י, יז), מפת אלהים היא (קהלת ג, יג), והשלישית לשמוש: עורף. שינוסו מלפניך ויהפכו לך ערפס:

(28) הצרעה. מין שרץ העוף, והיתה מכה אומם צעיניהם, ומטילה זהם ארס והם מתים. והצרעה לא עברה את הירדן (סוטה לו). והחתי והכנעני. הם ארץ סיחון ועוג, לפיכך מכל ז' אומות לא מנה כאן אלא אלו. וחוי, אף על פי שהוא מעבר הירדן והלאה, שנו רבותינו במסכת סוטה (שס), על שפת הירדן עמדה וזרקה זהם מרה:

(29) שממה. ריקנית מזני אדם, לפי שאחם מעט ואין כנס כדי למלאות אותה: ורבה עליך. ותרצה עליך:

(30) עד אשר תפרה. תרצה, לשון פרי, כמו פרו ורצו:

(31) ושתי. לשון השמה, והמיו מודגשת מפני שצאה תחת שמים, שאין שימה בלא תי"ו, והאחת לשמוש: עד הנהר. פרת: וגרשתמו. ותרשם:

(33) כי תעבד וגו'. הרי אלו כי משמשין במקום אשר, וכן בכמה מקומות, וזהו לשון אי, שהוא אחד מד' לשונות שהכי משמש, וגם מזניו בהרצה מקומות אס משמש בלשון אשר, כמו ואס פקריז מנחם צפורים (ויקרא ז, יד), שהיא חוצה:

(1) ואל משה אמר. פרשה זו נאמרה קודם עשרת הדברות, ובד' בסיון נאמרה לו עלה:

<p>and Moses alone shall come near 2 unto the LORD; but they shall not come near; neither shall the people go up with him.'</p>	<p>וַיִּתְקַרֵּב מֹשֶׁה בְּלַחְדוֹהִי לִקְדָּם יְיָ וְאֲנֹן לֹא יִתְקַרְבוּ וְעָמָא לֹא יִסְקֹון עִמָּיה:</p>	<p>וַיִּגַּשׁ מֹשֶׁה לְבַדּוֹ אֶל־יְהוָה וְהָם לֹא יִגָּשׁוּ וְהָעָם לֹא יַעֲלוּ עִמּוֹ:</p>
<p>And Moses came and told the 3 people all the words of the LORD, and all the ordinances; and all the people answered with one voice, and said: 'All the words which the Lord hath spoken will we do.'</p>	<p>וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיְסַפֵּר לָעָם אֶת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה וְאֵת כָּל־ הַמִּשְׁפָּטִים וַיַּעַן כָּל־הָעָם קוֹל אֶחָד וַיֹּאמְרוּ כָל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה:</p>	<p>וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיְסַפֵּר לָעָם אֶת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה וְאֵת כָּל־ הַמִּשְׁפָּטִים וַיַּעַן כָּל־הָעָם קוֹל אֶחָד וַיֹּאמְרוּ כָל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה:</p>
<p>And Moses wrote all the words of 4 the LORD, and rose up early in the morning, and builded an altar under the mount, and twelve pillars, according to the twelve tribes of Israel.</p>	<p>וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה יֵת כָּל פִּתְגָמֵי דִי וְאַקְדָּיִם בְּצִפְרָא וּבָנָא מִדְּבָחָא בְּשָׁפוּלֵי טוֹרָא וְתַרְתָּא עֲשָׂרֵי קָמָא לַתְּרֵי עֶשֶׂר שְׁבָטֵי דִּישְׂרָאֵל:</p>	<p>וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה וַיִּשָּׁכֶם בַּבֹּקֶר וַיִּבְנֶן מִזְבֵּחַ תַּחַת הָהָר וּשְׁתֵּים עָשָׂרָה מִצְבֵּה לַשִּׁבְטִים עֶשֶׂר שְׁבָטֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>And he sent the young men of the 5 children of Israel, who offered burnt-offerings, and sacrificed peace-offerings of oxen unto the LORD.</p>	<p>וַיִּשְׁלַח יֵת בְּכוֹרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶסִּיקוּ עֲלֹון וּנְכִיסוּ נִכְסֵת קוֹדֶשִׁין קָדָם יְיָ תוֹרִין:</p>	<p>וַיִּשְׁלַח אֶת־נְעָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּזְבְּחוּ זִבְחִים שְׁלָמִים לַיהוָה פָּרִים:</p>
<p>And Moses took half of the blood, 6 and put it in basins; and half of the blood he dashed against the altar.</p>	<p>וַיִּסֵּב מֹשֶׁה פִּלְגוֹת דָּמָא וְשׁוּי בְּמִזְבְּחֵי וּפְלָגוֹת דָּמָא זָרַק עַל מִדְּבָחָא:</p>	<p>וַיִּקַּח מֹשֶׁה חֲצִי הַדָּם וַיִּשֶּׂם בְּאִזְנוֹת וְחֲצִי הַדָּם זָרַק עַל־ הַמִּזְבֵּחַ:</p>
<p>And he took the book of the 7 covenant, and read in the hearing of the people; and they said: 'All that the LORD hath spoken will we do, and obey.'</p>	<p>וַיִּסֵּב סִפְרָא דְקִיָּמָא וַיִּקְרָא קָדָם עָמָא וַאֲמָרוּ כָל דְּמַלְלִיל יְיָ נַעֲבִיד וְנִקְבִּיל:</p>	<p>וַיִּקַּח סֵפֶר הַבְּרִית וַיִּקְרָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיֹּאמְרוּ כָל אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע:</p>
<p>And Moses took the blood, and 8 sprinkled it on the people, and said: 'Behold the blood of the covenant, which the LORD hath made with you in agreement with all these words.'</p>	<p>וַיִּסֵּב מֹשֶׁה יֵת דָּמָא וּזָרַק עַל מִדְּבָחָא לְכִפְרָא עַל עָמָא וַאֲמַר הָא דָם קִיָּמָא דִּגְזַר יְיָ עִמָּכֹון עַל כָּל פִּתְגָמֵי הָאֱלֹיִן:</p>	<p>וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם וַיִּזְרַק עַל־ הָעָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה דַם־הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת יְהוָה עִמָּכֶם עַל כָּל־ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:</p>

(2) ונגש משה לבדו. אל הערפל:

(3) ויבא משה ויספר לעם. זו ציוס: את כל דברי ה'. מלות, פרישה, והגבלה: ואת כל המשפטים. ז'
מלות שנלכטו צני נח, ושבת, וכבוד אצ ואס, ופרה אדומה, ודינין, שניחנו להם צמרה (מכילתא בחדש פ"ג):

(4) ויכתוב משה. מצראשית ועד מתן תורה, וכתב מלות שנלכטו צמרה (סס): וישכם בבקר. צמשה צסיון:

(5) את נערי. הצבורות:

(6) ויקח משה חצי הדם. מי חלקו, מלאך צא וחלקו: באגנות. שמי אגנות, אחד לחצי דם עולה, ואחד לחצי דם
שלמים, להזות אותם על העם. ומכאן למדו רבותינו, שנכנסו אבותינו לצרית במילה וטבילה והזאת דמים, שאין הזאה בלא
טבילה:

(7) ספר הברית. מצראשית ועד מתן תורה, ומלות שנלכטו צמרה:

9 Then went up Moses, and Aaron, Nadab, and Abihu, and seventy of the elders of Israel;	וַיַּעֲלֵם מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא וְשִׁבְעִין מִסְבֵּי יִשְׂרָאֵל:	9 וַיַּעֲלֵם מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל:
10 and they saw the God of Israel; and there was under His feet the like of a paved work of sapphire stone, and the like of the very heaven for clearness.	וַיַּחֲזוּ יְת יְקָר אֱלֹהֵא דִּישְׂרָאֵל וַתַּחֲזֹת כְּפֹרְסֵי יָקָרִיהָ כְּעֹבֵד אֲבָן טָבָא וּכְמַחְזֵי שָׁמַיָא לְכִרְיֹו:	10 וַיַּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַתַּחֲזֹת רִגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לַבֵּנֶת הַסָּפִיר וּכְעֶצֶם הַשָּׁמַיִם לְטָהָר:
11 And upon the nobles of the children of Israel He laid not His hand; and they beheld God, and did eat and drink.	וְלִדְבָרְבֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָוָה נִזְקָא וַחֲזֹו יְת יְקָרָא דִּי וַהֲוּוּ חָדָן בְּקֹורְבָנֵיהוֹן דִּאֲתַקְבְּלוּ כְּאֵלֹו אֲכָלִין וְשָׁתִין:	11 וְאֶל־אַצִּילֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁלַח יָדֹו וַיַּחֲזֹו אֶת־הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ: (ס)
12 And the LORD said unto Moses: 'Come up to Me into the mount and be there; and I will give thee the tables of stone, and the law and the commandment, which I have written, that thou mayest teach them.'	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה סֵם לְקִדְמֵי לְטֹוֶרָא וַהֲוֵי תַמָּן וְאַתִּין לָךְ יְת לֹוחֵי אֲבָנָא וְאוֹרִיתָא וְתַפְשִׁידָתָא דְכְּתִבִית לְאַלְפִיהוֹן:	12 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲלֵה אֵלַי הַהֲרָה וְהִי־הָיָה שָׁם וְאֶתְּנֶה לְךָ אֶת־לַחַת הָאֲבָן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי לְהוֹרָתָם:
13 And Moses rose up, and Joshua his minister; and Moses went up into the mount of God.	וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ מִשְׁלֹמִיָּה וַיַּעֲלֵם מֹשֶׁה לְטֹוֶרָא דִּאֲתַגְלִי עֲלוֹהֵי יְקָרָא דִּי:	13 וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ מִשְׁרָתֹו וַיַּעֲלֵם מֹשֶׁה אֶל־הַר הָאֱלֹהִים:
14 And unto the elders he said: 'Tarry ye here for us, until we come back unto you; and, behold, Aaron and Hur are with you; whosoever hath a cause, let him come near unto them.'	וְלִסְבִּיָא אָמַר אוֹרִיכוּ לָנָא חָכָא עַד דְּנָתִיב לְוַתְכוֹן וְהָא אַהֲרֹן וְחֹור עִמָּכוֹן מִן דִּיאִית לִיה דִּינָא וַתִּקְרַב לְקִדְמִיהוֹן:	14 וְאֶל־הַזִּקְנִים אָמַר שְׁבוּ־לָנוּ בָּזָה עַד אֲשֶׁר־נָשׁוּב אֲלֵיכֶם וְהִנֵּה אֶהְרֹן וְחֹור עִמָּכֶם מִי־בַעַל דְּבָרִים יִגַּשׁ אֲלֵהֶם:

(8) ויזרוק. ענין הזאה, ותרומתו וזרק על מדבחה לכפר על עמא:

(10) ויראו את אלהי ישראל. נסתכלו והזינו ונתחייצו מיתה, אלא שלא רצה הקב"ה לערבב שמחת התורה, והמתין לנדב ואציהוא עד יום חנוכת המשכן, ולזקנים עד ויהי העם קמתאננים וגו' ותבער צם אש ה' ופאכל צקלה המענה, בקצינים שזמנה: כמעשה לבנת הספיר. היא היתה לפניו שעת השעבוד, לזכור צרתן של ישראל שהיו משועבדים צמעשה לצנים: וכעצם השמים לטהר. משגאלו היה אור וחדוה לפניו: וכעצם. כתרומתו לשון מראה: לטהר. לשון צרור וללול:

(11) ואל אצילי. הם נדב ואציהוא והזקנים: לא שלח ידו. מכלל שהיו ראויים להשתלח בהם יד: ויחזו את האלהים. היו מסתכלין בו בצבגס, מתוך אכילה ושתיה, כך מדרש תנחומא (בהעלותך ט"ו). ואונקלוס לא תרגם כן, אצילי, לשון גדולים, כמו ומאציליה קראתיך (ישעיה מא, ט), ופאכל מן הרוח (צמדבר יא, כה), שש אמות אצילה (יחזקאל מא, ח): (12) ויאמר ה' אל משה. לאחר מתן תורה: עלה אלי ההרה והיה שם. מ' יוס: את לחת האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם. כל שש מאות ושלש עשרה מאות בכלל עשרת הדברות הן. ורבינו סעדיה פירש בצורה שישקד, לכל דבור ודבור מאות התלויות בו:

(13) ויקם משה ויהושע משרתו. לא ידעתי מה טיבו של יהושע כאן, ואומר אני שהיה התלמיד מלוה לרצ עד מקום הגבלת תחומי ההר, שאינו ראוי לילך משם והלאה, ומשם ויעל משה לצד אל הר האלהים, ויהושע נטה שם אהליו ונתעבב שם כל מ' יום, שכן מצינו כשירד משה, וישמע יהושע את קול העם צרעה, למדנו שלא היה יהושע עמהם:

15	And Moses went up into the mount, and the cloud covered the mount.	וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל-הָהָר וַיִּכֶס העֲנַן אֶת-הָהָר:	מפטיר
16	And the glory of the LORD abode upon mount Sinai, and the cloud covered it six days; and the seventh day He called unto Moses out of the midst of the cloud.	וַיֵּשְׁכֶן כְּבוֹד-יְהוָה עַל-הָהָר סִינַי וַיִּכְסֶהוּ העֲנַן שֵׁשֶׁת יָמִים וַיִּקְרָא אֶל-מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי מִתּוֹךְ העֲנַן:	16
17	And the appearance of the glory of the LORD was like devouring fire on the top of the mount in the eyes of the children of Israel.	וַיֵּרָא כְּבוֹד יְהוָה כַּאֲשֶׁר אָכַל בָּרָאשׁ הָהָר לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:	17
18	And Moses entered into the midst of the cloud, and went up into the mount; and Moses was in the mount forty days and forty nights.	וַיָּבֹא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ העֲנַן וַיַּעַל אֶל-הָהָר וַיְהִי מֹשֶׁה בְּהָרָא אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה: (פ)	קיס פסוקים

The Haftarah is Jeremiah 34:8 - 34:22 ש"ס 33:25 - 33:26 on page 219. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 - 16 on page 151, and the Haftarah is the special Haftarah on page 238. When Shabbat Shekalim is Rosh Hodesh, read as before but combine the 6th and 7th aliyot from the parsha, and read the 7th aliya for Shabbat Rosh Hodesh on page 233. On Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, the Maftir and Haftarah are on page 233. On Erev Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, read the Haftarah on page 236

XXV	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: וּמַלִּיל יִי עִם מֹשֶׁה לְמִימָר:	תרומה יח
2	'Speak unto the children of Israel, that they take for Me an offering; of every man whose heart maketh him willing ye shall take My offering.	דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ-לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל-אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לִבּוֹ תִקְחוּ אֶת-תְּרוּמָתִי: מַלִּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ-לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל-אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לִבּוֹ תִקְחוּ אֶת-תְּרוּמָתִי: אֶפְרָשִׁיתִי:	2

(14) ואל הזקנים אמר. צלחתו מן המחנה: שבו לנו בזה. והתעבדו כאן עם שאר העם במחנה, להיות נכונים לשפוט לכל איש ריבו: חור. צנה של מרים היא, ואציו כלב צן יפנה, שנאמר ויקח לו קלב קת אפרת וקלד לו קת חור (דברי הימים-א, 3, יט), אפרת זו מרים, כדאיתא בסוטה (יא:): מי בעל דברים. מי שיש לו דין: (16) ויכסו הענן. רבותינו חולקים בדבר (יומא ד. 7), יש מהם אומרים אלו ששה ימים שמראש חדש (עד עצרת יום מתן תורה. רש"י שם): ויכסו הענן. להר: ויקרא אל משה ביום השביעי. לומר עשרת הדברות, ומשה וכל בני ישראל עומדים, אלא שחלק הכתוב צדוד למשה. ויש אומרים, ויכסו הענן למשה ו' ימים, לאחר עשרת הדברות, והם היו צחלות מ' יום שעלה משה לקבל הלוחות, ולמדך שכל הנכנס למחנה שכינה טעון פרישה ששה ימים (שם): (18) בתוך הענן. ענן זה כמין עשן הוא, ועשה לו הקצה למשה שציל (נ"א חופה) צחוכו: (2) ויקחו לי תרומה. לי, לשמי: תרומה. הפרשה, יפרישו לי מממונם נדבה: ידבנו לבו. לשון נדבה, והוא לשון רצון טוב, פיישנ"ט צלע"ז (געשענק) תקחו את תרומתי. אמרו רבותינו, ג' תרומות אמורות כאן, אחת תרומת צקע לגלגלת שנעשו מהם האדנים, כמו שמפורש באלה פקודי, ואחת תרומת המזבח צקע לגלגלת, לקופות, לקנות מהן קרצות

3	And this is the offering which ye shall take of them: gold, and silver, and brass;	וְזֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֵתם זָהָב וְכֶסֶף וְנֹחֶשֶׁת:	וְדָא אִפְרָשׁוּתָא דְתַסְבִּין מִנְהוּן דִּהְבָּא וְכֶסֶף וְנֹחֶשֶׁא:
4	and blue, and purple, and scarlet, and fine linen, and goats' hair;	וְתִכְלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְיֶשֶׁשׁ וְעֵיִם:	וְתִכְלָא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעָה זָהוּרִי וְבוּץ וְמַעֲזִי:
5	and rams' skins dyed red, and sealskins, and acacia-wood;	וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תַּחֲשִׁים וְעֵצֵי שִׁטִּים:	וּמִשְׁכֵּי דִדְכָרִי מְסוּמָקִי וּמִשְׁכֵּי סִגְוִנָא וְאַעִי שִׁטִּין:
6	oil for the light, spices for the anointing oil, and for the sweet incense;	וְשֶׁמֶן לַמָּאָר בְּשָׂמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסָּמִים:	מִשְׁחָא לְאַנְהָרוּתָא בּוֹסְמִיָּא לְמִשַׁח רַבּוּתָא וְלִקְטֹרֶת בּוֹסְמִיָּא:
7	onyx stones, and stones to be set, for the ephod, and for the breastplate.	אֲבִנֵי־שֹׁהַם וְאֲבִנֵי מִלֵּאִים לְאַפֹּד וְלַחֹשֶׁן:	אֲבִנֵי בּוּרְלָא וְאֲבִנֵי אֶשְׁלָמוּתָא לְשִׁקְעָא בְּאַיְפוּדָא וּבְחֹשֶׁנָּא:
8	And let them make Me a sanctuary, that I may dwell among them.	וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנֹתִי בְּתוֹכָם:	וַיַּעֲבִדוּן קֳדָמִי מִקְדָּשׁ וְאֶשְׁרֵי שְׁכִינֹתִי בִּינִיהוּן:
9	According to all that I show thee, the pattern of the tabernacle, and the pattern of all the furniture thereof, even so shall ye make it.	כָּכָל אֲשֶׁר אֲנִי מְרַאֶה אוֹתְךָ אֵת תַּבְנִית הַמִּשְׁכָּן וְאֵת תַּבְנִית כָּל־כֵּלָיו וְכֵן תַּעֲשׂוּ: (ס)	כָּכָל דְּאַנָּא מַחֲזִי יְתִיד דְּמוֹת מִשְׁכָּנָא וְיֵת דְּמוֹת כָּל מְנוּחֵי וְכֵן תַּעֲבִדוּן:

צבור, ואחת תרומת המשכן, נדבת כל אחד ואחד שהתנדבו. י"ג דברים האמורים בענין, כולם הוצרכו למלאכת המשכן או לצגדי כהונה כשהתקדק בהם:

(3) זהב וכסף ונחשת וגו'. כלם באו צנצנה איש איש מה שנדבו לצו, חוץ מן הכסף שצא צוה, מחצית השקל לכל אחד. ולא מצינו בכל מלאכת המשכן שהוצרך שם כסף יותר, שנאמר וְכָסֶף פְּקוּדֵי קָעָה וְגו' צָקַע לְגִלְגָּלֶת וְגו' (שמות לח, כו), ושאר הכסף הזה שם צנצנה, עשאוה לכלי שרת:

(4) ותכלת. אמר צבוע צדס חלזון (מנחות מד), וצבוע ירוק: וארגמן. אמר צבוע ממין צבוע ששמו ארגמן: ושש. הוא פשתן (יצמות ד:). ועזים. נוזה של עזים, לכך תרגם אונקלוס וימעז, הצא מן העזים, ולא עזים עצמן, שחרגום של עזים עזנא:

(5) מאדמים. צבועות היו אדום לאחר עבודת: תחשים. מין חיה, ולא היתה אלא לשעה (שבת כח:), והרבה גוונים היו לה, לכך מתרגם סגגוגא, שש ומתפאר בגוונין שלו (שס): ועצי שטים. ומאין היו להם צמדצר, פירש רבי תנחומא (תרומה ט), יעקב צבינו צפה צרוח הקדש שעמידין ישראל לצנות משכן צמדצר, והציא ארזים למצרים ונטעם, וזוה לצניו ליעלם עממה כשיצאו ממצרים:

(6) שמן למאור. שמן זית וזך להעלות נר תמיד: בשמים לשמן המשחה. שנעשה למשוח כלי המשכן והמשכן לקדשו, והוצרכו לו צשמים, כמו שמפורש בצי תשא: ולקטורת הסמים. שהיו מקטירין בכל ערב וצקר, כמו שמפורש בוצאתה תזרה. ולשון קטרת, העלאת קטור ותמרות עשן:

(7) אבני שדה. שמים הוצרכו שם, לצורך האפוד בואתה תזרה: מלאים. על שם שעושין להם צוה מושב כמין גומא, ונותנין האבן שם למלאות הגומא, קרויים אבני מלאים, ומקום המושב קרוי משצנות: לאפוד ולחושן. אבני השם לאפוד ואבני המלוואים לחושן. וחושן ואפוד מפורשים בואתה תזרה, והם מיני תכשיט:

(8) ועשו לי מקדש. ועשו לשמי בית קדושה:

(9) ככל אשר אני מראה אותך. כאן, את תבנית המשכן (מנחות כט). המקרא הזה מחוצר למקרא שלמעלה הימנו, ועשו לי מקדש ככל אשר אני מראה אותך: וכן תעשו. לדורות (סנהדרין עז:), שצועות יד:), אם יאחד אחד מן הכלים או

10	And they shall make an ark of acacia-wood: two cubits and a half shall be the length thereof, and a cubit and a half the breadth thereof, and a cubit and a half the height thereof.	וַיַּעֲבֹדוּן אֲרוֹנָא דְּאָעִי שְׁטִין תַּרְתִּין אַמִּין וּפְלָגָא אוּרְכִיָּה וְאַמְתָּא וּפְלָגָא פּוּתְיָיָה וְאַמְתָּא וּפְלָגָא רּוּמִיָּה:	וַעֲשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָתִים וְחִצֵּי אַרְבֹּ וְאַמָּה וְחִצֵּי רֶחֱבּוֹ וְאַמָּה וְחִצֵּי קָמָתוֹ:	ישראל
11	And thou shalt overlay it with pure gold, within and without shalt thou overlay it, and shalt make upon it a crown of gold round about.	וְתַחֲפִי יְתִיה דְּהַב דְּכִי מְגִין וּמִבְּרָא תַחֲפִינִיָּה וְתַעֲבִיד עֲלוּהִי זִיר דְּדָהַב סָחור סָחור:	וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר מִבַּיִת וּמִחוּץ תַּצְפֶּנּוּ וַעֲשִׂיתָ עָלָיו זֶר זָהָב סָבִיב:	11
12	And thou shalt cast four rings of gold for it, and put them in the four feet thereof; and two rings shall be on the one side of it, and two rings on the other side of it.	וְתַפִּיד לִיה אַרְבַּע עֲזָן דְּדָהַב וְתַתִּין עַל אַרְבַּע זַוְיָתִיה וְתַרְתִּין עֲזָן עַל סְטָרִיה חֹד וְתַרְתִּין עֲזָן עַל סְטָרִיה תַּנְיָנָא:	וְיַצְקָתָ לּוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲת זָהָב וְנָתַתָּה עַל אַרְבַּע פַּעֲמָתָיו וּשְׁתֵּי טַבַּעֲת עַל-צִלְעוֹ הָאַחַת וּשְׁתֵּי טַבַּעֲת עַל-צִלְעוֹ הַשֵּׁנִית:	12
13	And thou shalt make staves of acacia-wood, and overlay them with gold.	וְתַעֲבִיד אֲרִיחֵי דְּאָעִי שְׁטִין וְתַחֲפִי יְתִהוֹן דְּהַבָּא:	וַעֲשִׂיתָ בָדִי עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב:	13
14	And thou shalt put the staves into the rings on the sides of the ark, wherewith to bear the ark.	וְתַעִיל יָת אֲרִיחָא בְּעִזְקָתָא עַל סְטָרֵי אֲרוֹנָא לְמַטַּל יָת אֲרוֹנָא בְּהוֹן:	וְהִבֵּאתָ אֶת-הַבָּדִים בְּטַבַּעֲת עַל צִלְעֹת הָאָרוֹן לְשֵׂאת אֶת-הָאָרוֹן בָּהֶם:	14
15	The staves shall be in the rings of the ark; they shall not be taken from it.	בְּעִזְקָת אֲרוֹנָא יִהְיוּ אֲרִיחָא לֹא יַעֲדוּן מִנֶּיהָ:	בְּטַבַּעֲת הָאָרוֹן יִהְיוּ הַבָּדִים לֹא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ:	15
16	And thou shalt put into the ark the testimony which I shall give thee.	וְתַתִּין בְּאֲרוֹנָא יָת סִדְרוּתָא דְּאַתִּין לָךְ:	וְנָתַתָּ אֶל-הָאָרוֹן אֶת הָעֵדוּת אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלֶיךָ:	16

כשתעשו לי כלי בית עולמים, כגון שולחנות ומנורות וכיורות ומכונות שעשה שלמה, כחזנית אלו תעשו אותם. ואם לא היה המקרא מחובר למקרא שלמעלה הימנו, לא היה לו לכתוב וכן תעשו, אלא כן תעשו, והיה מדבר על עשיית אהל מועד וכליו: (10) ועשו ארון. כמין ארונות שעושים בלא רגלים, עשויים כמין ארגז שקורין אישקרי"ן (שריין שראנק) יושב על שוליו: (11) מבית ומחוץ תצפנו. שלשה ארונות עשה בללאל, ב' של זהב וא' של עץ (יומא עב.), וד' כתלים ושולים לכל אחד, ופתוחים מלמעלה, נחן של עץ צחור של זהב, ושל זהב צחור של עץ, וחספה שפתו העליונה צובה, נמלא מזופה מבית ומחוץ: זר זהב. כמין כתר מוקף לו סביב, למעלה משפתו, שעשה הארון החיצון גבוה מן הפנימי, עד שעלה למול עובי הכפורת ולמעלה הימנו משהו, וכשהכפורת שוכב על עובי הכתלים, עולה הזר למעלה מכל עובי הכפורת כל שהוא, והוא סימן לכתר מורה: (12) ויצקת. לשון התכה כתרומתו: פעמותיו. כתרומתו וזכויות העליונות סמוך לכפורת היו נחונים, שמים מכאן ושמים מכאן לרחצו של ארון, והבדים נחונים בהם, וארכו של ארון מפסיק בין הבדים אמתים וחצי בין צד לצד, שיהיו שני בני אדם הנושאים את הארון מהלכין ביניהם, וכן מפורש במנחות (נח): צפרק שתי הלחם: ושתי טבעות על צלעו האחת. הן הן ד' טבעות שצמחלת המקרא, ופירש לך היכן היו, והיו"ו וז' יתירה היא, ופתורנו כמו שתי טבעות, ויש לך לישבה כן, ושתי מן הטבעות האלו על צלעו האחת: צלעו. נדו: (13) בדי. מוטות: (15) לא יסורו ממנו לעולם (יומא עב.):

17	And thou shalt make an ark-cover of pure gold: two cubits and a half shall be the length thereof, and a cubit and a half the breadth thereof.	וַתַּעֲבִיד כְּפֹרֶתָא דְדָהָב דְּכִי תִרְתִּין אַמִּין וּפְלָגָא אֹרְכָה וְאַמָּתָא וּפְלָגָא פּוּתִיָּה:	וַעֲשִׂיתָ כִּפְרֹת זָהָב טָהוֹר אֲמָתִים וַחֲצִי אֲרָכָה וְאַמָּה וַחֲצִי רָחֶבָה:	שני
18	And thou shalt make two cherubim of gold; of beaten work shalt thou make them, at the two ends of the ark-cover.	וַתַּעֲבִיד תְּרִין כְּרוּבִין דְּדָהָב נְגִיד תַּעֲבִיד יִתְהוֹן מִתְרִין סְטָרֵי כְּפֹרֶתָא:	וַעֲשִׂיתָ שְׁנַיִם כְּרָבִים זָהָב מִקְשָׁה תַעֲשֶׂה אֹתָם מִשְׁנֵי קְצוֹת הַכִּפְרֹת:	18
19	And make one cherub at the one end, and one cherub at the other end; of one piece with the ark-cover shall ye make the cherubim of the two ends thereof.	וַעֲבִיד כְּרוּבָא חַד מִסְטָרָא מְכָא וּכְרוּבָא חַד מִסְטָרָא מְכָא מִן כְּפֹרֶתָא תַעֲבִידוּן יָת כְּרוּבָא עַל תְּרִין סְטָרוֹהִי:	וַעֲשֶׂה כְּרוּב אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה וּכְרוּב־אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה מִן הַכִּפְרֹת תַעֲשׂוּ אֶת־הַכְּרָבִים עַל־שְׁנֵי קְצוֹתָיו:	19
20	And the cherubim shall spread out their wings on high, screening the ark-cover with their wings, with their faces one to another; toward the ark-cover shall the faces of the cherubim be.	וַיְהוֹן כְּרוּבָא פְּרִיסִין גְּדַפִּיהוֹן לְעֵילָא מְטָלִין בְּגַדְפִּיהוֹן עַל כְּפֹרֶתָא וְאַפִּיהוֹן חַד לְקַבִּיל חַד לְקַבִּיל כְּפֹרֶתָא יְהוֹן אַפִּי כְּרוּבָא:	וַהְיוּ הַכְּרָבִים פְּרָשֵׁי כְנָפֵים לְמַעַל סָבְכִים בְּכַנְפֵיהֶם עַל־ הַכִּפְרֹת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל־אָחִיו אֶל־הַכִּפְרֹת יְהִיו פְּנֵי הַכְּרָבִים:	20
21	And thou shalt put the ark-cover above upon the ark; and in the ark thou shalt put the testimony that I shall give thee.	וַתִּתִּין יָת כְּפֹרֶתָא עַל אֲרוֹנָא מִלְעִילָא וּבְאֲרוֹנָא תִתִּין יָת סְהִדוּתָא דְאַתִּין לָךְ:	וְנָתַתָּ אֶת־הַכִּפְרֹת עַל־הָאָרֶן מִלְמַעְלָה וְאֶל־הָאָרֶן תִּתֵּן אֶת־ הָעֵדֻת אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלֶיךָ:	21

(16) ונתת אל הארון. כמו צארון. העדות. המורה, שהיא לעדות זיני וזיניכס שזייתי אתכם מלכות הכתובות זה:
(17) כפורת. כסוי על הארון, שהיה פתוח מלמעלה, ומניחו עליו כמין דף: אמתים וחצי ארכה. כארכו של ארון,
ורחבה כרחבו של ארון, ומונחת על עובי הכתלים ארבעתם, ואף על פי שלא נתן שיעור לעוביה, פירשו רבותינו שהיה עוביה
טפח (סוכה ה.).

(18) כרבים. דמות פרסוף מינוק להם: מקשה תעשה. שלא תעשה צפני עצמם ותחזרם צראשי הכפורת לאחר
עשייתם, כמעשה נורפים שקורין שולדירי"ץ, אלא הטיל זהב הרבה בתחלת עשיית הכפורת, והכה צפטיש וצקורנס באמצע,
וראשין בולטין למעלה, וזייר הכרובים בצליטת קנאותיו: מקשה. בטד"ץ בלע"ז כמו דא לְדא נָקָשׁ (דניאל ה, ו): קצות
הכפורת. ראשי הכפורת:

(19) ועשה כרוב אחד מקצה. שלא תאמר שנים כרובים לכל קצה וקצה, לכך הוצרך לפרש כרוב אחד מקצה מזה: מן
הכפורת. ענמה תעשה את הכרובים, זהו פירושו של מקשה תעשה אותם, שלא תעשה צפני עצמם ותחזרם לכפרת:
(20) פורשי כנפים. שלא תעשה כנפיהם שוככים, אלא פרושים וגבוהים למעלה אלל ראשיהם, שהיא י' טפחים בחלל שצין
הכנפים לכפורת, כדאימא בסוכה (ה):

(21) ואל הארון תתן את העדות. לא ידעתי למה נכפל, שהרי כבר נאמר ונתת אל הארון את העדות, ויש לומר, שזא
ללמד שצדודו ארון לצדו בלא כפורת, יתן מחלה העדות לחוכו, ואחר כך יתן את הכפורת עליו, וכן מצינו כשהקים את המשכן,
נאמר וישן את העדות אל הארון (שמות מ, כ), ואחר כך וישן את הכפורת על הארון מלמעלה:

<p>And there I will meet with thee, and I will speak with thee from 22 above the ark-cover, from between the two cherubim which are upon the ark of the testimony, of all things which I will give thee in commandment unto the children of Israel.</p>	<p>וְנִוְעַדְתִּי לְךָ שָׁם וְדִבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִּים אֲשֶׁר עַל-אֲרוֹן הָעֵדֻת אֵת כָּל-אֲשֶׁר אֶצְוֶה אוֹתְךָ אֶל- בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ)</p>	<p>22 וְנִוְעַדְתִּי לְךָ שָׁם וְדִבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִּים אֲשֶׁר עַל-אֲרוֹן הָעֵדֻת אֵת כָּל-אֲשֶׁר אֶצְוֶה אוֹתְךָ אֶל- בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ)</p>
<p>And thou shalt make a table of 23 acacia-wood: two cubits shall be the length thereof, and a cubit the breadth thereof, and a cubit and a half the height thereof.</p>	<p>וְתַעֲבִיד פֶּתוּרָא דְאֵעִי שְׁטִין תְּרֵתִין אַמּוּן אוּרְכֵיהּ וְאַמְתָּא פּוּתֵיהּ וְאַמְתָּא וּפְלָגָא רּוּמֵיהּ:</p>	<p>23 וְעָשִׂיתָ שֻׁלְחָן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָתִים אַרְבֹּו וְאַמָּה רְחֵבּוּ וְאַמָּה וְחָצִי קָמָתּוּ:</p>
<p>And thou shalt overlay it with pure 24 gold, and make thereto a crown of gold round about.</p>	<p>וְתַחֲפִי יִתִּיה דְּהָב דְּכִי וְתַעֲבִיד לִיה זִיר דְּדְהָב סָחוּר סָחוּר:</p>	<p>24 וְצִפִּיתָ אוֹתוֹ זָהָב טָהוֹר וְעָשִׂיתָ לּו זֶר זָהָב סָבִיב:</p>
<p>And thou shalt make unto it a 25 border of a handbreadth round about, and thou shalt make a golden crown to the border thereof round about.</p>	<p>וְתַעֲבִיד לִיה גְּדִנְפָא רּוּמֵיהּ פּוּשְׁפָא סָחוּר סָחוּר וְתַעֲבִיד זִיר דְּדְהָב לְגְדִנְפֵיהּ סָחוּר סָחוּר:</p>	<p>25 וְעָשִׂיתָ לּו מִסְגֶּרֶת טַפַּח סָבִיב וְעָשִׂיתָ זֶר-זָהָב לְמִסְגֶּרְתּוֹ סָבִיב:</p>
<p>And thou shalt make for it four 26 rings of gold, and put the rings in the four corners that are on the four feet thereof.</p>	<p>וְתַעֲבִיד לִיה אַרְבַּע עֲזָקוֹן דְּדְהָב וְתַתִּין יֵת עֲזָקְתָא עַל אַרְבַּע זְוִיָּתָא דְּלְאַרְבַּע רְגְלוֹהִי:</p>	<p>26 וְעָשִׂיתָ לּו אַרְבַּע טַבַּעֲתֵי זָהָב וְנָתַתָּ אֶת-הַטַּבַּעֲתֵי עַל אַרְבַּע הַפְּאֵת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רְגְלָיו:</p>
<p>Close by the border shall the rings 27 be, for places for the staves to bear the table.</p>	<p>לְקַבִּיל גְּדִנְפָא יְהוּוֹן עֲזָקְתָא אֲתֵרָא לְאַרְיֵחָא לְמַטֵּל יֵת פֶּתוּרָא:</p>	<p>27 לְעִמּוֹת הַמִּסְגֶּרֶת תַּתְּיִן הַטַּבַּעֲתֵי לְבָתִּים לְבָדִים לְשֵׂאת אֶת- הַשֻּׁלְחָן:</p>

(22) וְנִוְעַדְתִּי: כַּשֶּׁאֲקַבֵּעַ מוֹעֵד לָךְ לְדַבֵּר עִמָּךְ, אוֹתוֹ מִקּוֹם אֲקַבֵּעַ לְמוֹעֵד, שֶׁאֵצָא שָׁם לְדַבֵּר אֵלֶיךָ: וְדִבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת. וּבְמִקּוֹם אַחֵר הוּא אוֹמֵר, וַיִּדְבָּר ה' אֵלָיו מֵאֶחָל מוֹעֵד לְאֹמֵר (וַיִּקְרָא א, א), זֶה הַמַּשְׁכָּן מִחוּץ לְפָרְכָה, נִמְלָא שְׁנֵי כְמוֹצִים מִכִּחְשִׁים זֶה אֵת זֶה, זֶה הַכְּמוֹצֵי הַשְׁלִישִׁי וְהַכְּרִיעַ צִיְיָהֶם, וַיִּצָּא מֹשֶׁה אֶל אֶחָל מוֹעֵד וַיִּשְׁמַע אֵת הַקּוֹל מִדְבַּר אֵלָיו מֵעַל הַפֶּתַח וְגו' (בַּמִּדְבָּר ז, פט), מֹשֶ�ה הָיָה נִכְנָס לַמַּשְׁכָּן, וְכִיּוֹן שֶׁצָּא בְּחוּץ הַפֶּתַח, קוֹל יוֹרֵד מִן הַשָּׁמַיִם לְצִין הַכְּרוֹצִים, וּמִשָּׁם יוֹצֵא וְנִשְׁמַע לְמֹשֶׁה בְּאֶחָל מוֹעֵד: וְאֵת כָּל אֲשֶׁר אֶצְוֶה אוֹתְךָ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. הֲרִי וַיִּו' זוּ יִתִּירָה וְטַפְלָה, וְכַמּוֹהֵר הַרְבֵּה בְּמִקְרָא, וְכֵה תַפְתֵּר, וְאֵת אֲשֶׁר אֲדַבֵּר עִמָּךְ שֶׁאֵת כָּל אֲשֶׁר אֶצְוֶה אוֹתְךָ, אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הוּא: (23) קוֹמָתּוֹ. גּוֹבֵה רְגְלָיו עִם עוֹצֵי הַשֻּׁלְחָן (פְּסָחִים קט: וּבְתוֹס' שֶׁם ד"ה אֲמַתָּה): (24) זֶר זָהָב. סִימָן לְכַתֵּר מַלְכוּת, שֶׁהַשֻּׁלְחָן שֶׁם עוֹשֶׂר וּגְדוּלָה, כְּמוֹ שְׁאוּמְרִים שֶׁלֹּחַן מַלְכִּים: (25) מִסְגֶּרֶת. כְּתַרְגוּמוֹ גְּדִנְפָא, וְנִחְלָקוּ חֻכְמֵי יִשְׂרָאֵל דְּבַדְרָא, יֵשׁ אוֹמְרִים לְמַעַל הַיָּתֶה סָבִיב לְשׁוֹלְחָן, כְּמוֹ לְבַצְזִין שֶׁבִּשְׁפַת שׁוֹלְחָן שְׂרִים, וַיֵּשׁ אוֹמְרִים לְמַטָּה הַיָּתֶה חֻקוּעָה, מִרְגַּל לְרַגַל בְּאַרְבַּע רוּחוֹת הַשֻּׁלְחָן, וְדָף הַשֻּׁלְחָן שׁוֹכֵב עַל אוֹתָהּ מִסְגֶּרֶת: וְעָשִׂיתָ זֶר זָהָב לְמִסְגֶּרְתּוֹ. הוּא זֶר הָאֲמוֹר לְמַעַל, וּפִירֵשׁ לָךְ כֵּן שֶׁעַל הַמִּסְגֶּרֶת הַיָּתֶה: (27) לְעִמּוֹת הַמִּסְגֶּרֶת תַּתְּיִן הַטַּבַּעֲתֵי. צִרְגִּילִים חֻקוּעוֹת כְּנֶגֶד רֵאשֵׁי הַמִּסְגֶּרֶת: לְבָתִּים לְבָדִים. אוֹתָם טַבַּעוֹת יֵהִיוּ נְתִים לְהַכְנִים בְּהֵן הַצִּדִּים: לְבָתִּים. לְזוֹרֵן צִמִּים: לְבָדִים. כְּתַרְגוּמוֹ לְאַתְרָא לְאַרְיֵחָא:

28 And thou shalt make the staves of acacia-wood, and overlay them with gold, that the table may be borne with them.	וְתַעֲבִיד יֵת אַרְיֵינָא דְאֵעִי שְׁטִין וְתַחֲפִי יִתְהוֹן דְּהִבָּא וִיהוֹן נְטָלִין בְּהוֹן יֵת פְּתוּרָא:	28 וְעָשִׂיתָ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וְצָפִיתָ אֹתָם זָהָב וְנִשְׂאָבָם אֶת־הַשֻּׁלְחָן:
29 And thou shalt make the dishes thereof, and the pans thereof, and the jars thereof, and the bowls thereof, wherewith to pour out; of pure gold shalt thou make them.	וְתַעֲבִיד מִגִּסְוָהִי וּבִזְכוּהִי וְקִסְוָתִיהָ וּמִכִּילָתִיהָ דִּיתְנַסְדָּ בְּהוֹן דְּהִבָּא דְכִי תַעֲבִיד יִתְהוֹן:	29 וְעָשִׂיתָ קְעָרָתָיו וְכַפֹּתָיו וְקִשּׁוֹתָיו וּמִנְקִיָּתָיו אֲשֶׁר יִסֹּךְ בָּהֶן זָהָב טָהוֹר תַּעֲשֶׂה אֹתָם:
30 And thou shalt set upon the table showbread before Me always.	וְתַתִּין עַל פְּתוּרָא לַחִים אֲפִיָּא קְדָמִי תְּדִירָא:	30 וְנָתַתָּ עַל־הַשֻּׁלְחָן לֶחֶם פָּנִים לִפְנֵי תַמִּיד: (פ)
31 And thou shalt make a candlestick of pure gold: of beaten work shall the candlestick be made, even its base, and its shaft; its cups, its knops, and its flowers, shall be of one piece with it.	דְכִי וְתַעֲבִיד מִנְרֵתָא דְדִהָב דְכִי נְגִיד תַּחֲעֲבִיד מִנְרֵתָא שְׂדֵה וְקִנָּה פְּלִידָהָ חֲזִירָהָ וְשׁוֹשְׁנָהָ מִנָּה יְהוֹן:	שלישי וְעָשִׂיתָ מִנְרֵת זָהָב טָהוֹר מִקְשָׁה תַעֲשֶׂה (בספרי ספרד ואשכנז תיעשה) הַמְנוֹרָה יִרְכָּה וְקִנָּה גְבִיעֶיהָ כַּפֹּתֶיהָ וּפְרָחֶיהָ מִמִּנָּה יִהְיוּ:

(28) ונשא בם. לשון נפעל, יהיה נשא צם את השלחן:
 (29) ועשית קערותיו וכפותיו. קערותיו זה הדפוס, שהיה עשוי כדפוס הלחם, והלחם היה עשוי כמין תיבה פרוזה משתי רוחותיה, שולים לו למטה, וקופל מכאן ומכאן כלפי מעלה כמין כותלים, ולכך קרוי לחם הפנים, שיש לו פנים רואין לכאן ולכאן, לזדי הבית מזה ומזה, נותן ארכו לרחבו של שולחן, וכתליו זקופים כנגד שפת השולחן. והיה עשוי לו דפוס זהב ודפוס ברזל, בשל ברזל הוא נאפה, וכשמוציאו מן התנור נותנו בשל זהב עד למחר בשבת שמסדרו על השולחן, ואותו דפוס קרוי קערה: וכפותיו. הן בזיכין שנותנין זהם לבונה, ושחים היו לשני קומאי לבונה שנותנין על שתי המערכות, שנאמר וְנָתַתָּ עַל הַמִּצְבֵּה לֶצֶנָה זָקָה (ויקרא כד, ז): וקשותיו. הן כמין חללי קנים חלולים הנסדקין לארכן, דוגמתן עשה של זהב, ומסדר ג' על ראש כל לחם, שישב לחם האחד על גבי אותן הקנים, ומצדילין צין לחם ללחם, כדי שחכנס הרוח ביניהם ולא יתעפשו, ובלשון ערבי כל דבר חלול קרוי קסור"א: ומנקיותיו. תרגומו ומְקִילָתִיהָ, הן סניפים, כמין יסודות זהב עומדין בארך, וגובהים עד למעלה מן השולחן הרבה כנגד גובה מערכת הלחם, ומפוצלים ששה (הרא"ס גורם חמשה) פזולים זה למעלה מזה, וראשי הקנים שצין לחם ללחם סמוכין על אותן פזולין, כדי שלא יכבד משא הלחם העליונים על התחתונים וישצרו, ולשון מְקִילָתִיהָ, סובלותיו, כמו גְלִילָתִיהָ קָבִיל (ירמיה ו, יא). אבל לשון מנקיות איני יודע איך נופל על סניפין, ויש מחכמי ישראל אומרים (מנחות זז.), קשותיו אלו סניפין, שמקשין אותם ומחזיקים אותם שלא ישצרו. ומנקיותיו. לו הקנים שמנקין אותם שלא יתעפשו, אבל אוגקלום שתרגם מְקִילָתִיהָ, היה שונה כדברי האומר מנקיות הן סניפין: אשר יסך בהן. אשר יכוסה בהן, ועל קשותיו הוא אומר אשר יוסך, שהיו עליו כמין סכך וכסוי, וכן צמקום אחר הוא אומר וְאֵת קָשׁוֹת הַנֶּסֶךְ (במדבר ד, ז), וזה זה, יוסך והנסך, לשון סכך וכסוי הם:

(30) לחם פנים. שיש לו פנים, כמו שפירשתי, ומנין הלחם וסדר מערכותיו, מפורשים צאמור אל הכהנים:
 (31) מקשה תיעשה המנורה. שלא יעשה חוליות, ולא יעשה קניה ונרותיה איברים איברים, ואחר כך ידביקם כדרך הנורפים שקורין שולדיר"ך, אלא כולה באה מחתיכה אחת, ומקיש בקורנס וחותך בכלי האומנות, ומפריד הקנים חילך וחילך: מקשה. תרגומו נְגִיד, לשון המשכה, שממשיך את האיברים מן העשת לכלאן ולכאן בהקשת הקורנס, ולשון מקשה מכת קורנס, צמד"ן בלע"ז כמו דָּא לָדָא נְקָשָׁן (דניאל ה, ו): תיעשה המנורה. מאליה (תנחומא דהעלותך ג), לפי שהיה משה מתקשה בה (מנחות כט.), אמר לו הקב"ה, השלך את הככר לאור והיא נעשית מאליה, לכך לא נכתב תעשה (תנחומא שם): ירכבה. הוא הרגל של מטה העשוי כמין תיבה, ושלשה רגלים יוצאין הימנה ולמטה: וקנה. הקנה האמצעי שלה העולה בצאמט הירך, זקוף כלפי מעלה, ועליו נר האמצעי עשוי כמין צוך, לזקק השמן לתוכו ולתת הפתילה: גביעיה. הן כמין כוסות שעושין מזכוכית, ארוכים וקצרים, וקורין להם מדירג"ם, ואלו עשוין מזהב, ובולטין ויוצאין מכל קנה וקנה כמין שנתן זהם הכתוב, ולא היו זה אלא לנוי: כפתריה. כמין תפוחים היו, עגולין סביב, בולטין סביבות הקנה האמצעי, כדרך שעושין

<p>And there shall be six branches going out of the sides thereof: three branches of the candlestick out of the one side thereof, and three branches of the candle-stick out of the other side thereof;</p>	<p>וּשְׁלֹשָׁה קָנִים יֵצְאוּ מִצְדֵּיהָ וּשְׁתֵּי קָנִין נִפְקִין מִסְטַרְתָּהּ וּשְׁלֹשָׁה קָנִי מִנְּהָּ מִצְדָּהּ וְתִלְתָּה קָנִי מִנְּהָּ מִסְטַרְתָּהּ וְהָאֶחָד וּשְׁלֹשָׁה קָנִי מִנְּהָּ מִצְדָּהּ הַשֵּׁנִי:</p>
<p>three cups made like almond-blossoms in one branch, a knop and a flower; and three cups made like almond-blossoms in the other branch, a knop and a flower; so for the six branches going out of the candlestick.</p>	<p>וּשְׁלֹשָׁה גִבְעִים מְשֻׁקָּדִים בְּקֶנֶה הָאֶחָד כַּפֹּתָר וּפֶרֶחַ וּשְׁלֹשָׁה גִבְעִים מְשֻׁקָּדִים בְּקֶנֶה הָאֶחָד כַּפֹּתָר וּפֶרֶחַ בֵּן לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֵּצְאוֹת מִן־הַמִּנְרָה:</p>
<p>And in the candlestick four cups made like almond-blossoms, the knops thereof, and the flowers thereof.</p>	<p>וּבַמִּנְרָה אַרְבָּעָה גִבְעִים מְשֻׁקָּדִים כַּפֹּתֶיהָ וּפֶרְחֶיהָ: וּבַמִּנְרָתָא אַרְבָּעָה כְּלִידִין מְצִירִין וּשְׁוֹשֵׁן וְתִלְתָּה מְצִירִין חֲזוּר וּשְׁוֹשֵׁן בְּקֶנֶה חֲזוּר וּשְׁוֹשֵׁן בֵּן לְשֵׁשֶׁת קָנִין דִּנְפָקִין מִן מִנְרָתָא:</p>
<p>And a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, for the six branches going out of the candlestick.</p>	<p>וּכְפֹתֶר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמִּנְהָ וּכְפֹתֶר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמִּנְהָ וּכְפֹתֶר תַּחַת־שְׁנֵי הַקָּנִים מִמִּנְהָ לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֵּצְאוֹת מִן־הַמִּנְרָה:</p>

למנורות שלפני השרים, וקורין להם פימל"ש, ומנין שלהם כחוצ צפרשה כמה כפתורים צולטין ממנה וכמה חלק שצין כפתור לכפתור: ופרחיה. לזורין עשוין צה כמין פרחין: ממנה יהיו. הכל מקשה יוצא מתוך חתיכת השעת, ולא יעשה לצדס וידציקס:

(32) יוצאים מצדיה. לכאן ולכאן, צאלכסון נמשכים ועולין עד כנגד גובהה של מנורה, שהוא קנה האמצעי, ויוצאין מתוך קנה האמצעי זה למעלה מזה, התחתון ארוך, ושל מעלה קצר הימנו, והעליון קצר הימנו, לפי שהיה גובה ראשיהן שוה לגובהה של קנה האמצעי השביעי שממנו יוצאים הששה קנים:

(33) משקדים. כמרגומו, מציירים היו, כדרך שעושין לכלי כסף וזהב שקורין גיאל"ר: ושלשה גבעים. צולטין מכל קנה וקנה: כפתור ופרח. היה לכל קנה וקנה:

(34) ובמנרה ארבעה גבעים. גגופה של מנורה היו ארבעה גביעים, אחד צולט צה למטה מן הקנים, והג' למעלה מן יציאת הקנים היוצאין מצדיה: משקדים כפתוריה ופרחיה. זה אחד מחמשה מקראות שאין להם הכרע (יומא נב:), אין ידוע אם גביעים משוקדים, או משוקדים כפתוריה ופרחיה:

(35) וכפתור תחת שני הקנים. מתוך הכפתור היו הקנים נמשכים משני צדיה אילך ואילך. כך שנינו צמלכת המשכן (מנחות כח:), גובהה של מנורה י"ח טפחים, הרגלים והפרח ג' טפחים, הוא הפרח האמור ביך, שנאמר עד יִרְכָּה עד פְּרָקָה (במדבר ח, ד), וטפחיים חלק, וטפח שצו גביע מהארבעה גביעים, וכפתור ופרח משני כפתורים ושני פרחים האמורים במנורה עצמה, שנאמר משוקדים כפתוריה ופרחיה, למדנו שהיו צקנה שני כפתורים ושני פרחים לצד מן הג' כפתורים שהקנים נמשכין מתוכן, שנאמר וכפתור תחת שני הקנים וגו', וטפחיים חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו אילך ואילך נמשכים ועולים כנגד גובהה של מנורה, טפח חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו ונמשכים ועולין כנגד גובהה של מנורה, וטפחיים חלק, נשתיירו שם ג' טפחים, שצבם ג' גביעים וכפתור ופרח, נמצאו גביעים כ"ב, י"ח לששה קנים ג' לכל אחד ואחד, וארבעה בגופה של מנורה הרי כ"ב, ואחד עשר כפתורים, ו' צששת הקנים, וג' בגופה של מנורה שהקנים יוצאים מהם, ושנים עוד נאמרו במנורה, שנאמר משוקדים כפתוריה, ומיעוט כפתורים שנים, האחד למטה אלל הירך, והאחד בג' טפחים העליונים עם ג' הגביעים, ותשעה פרחים היו לה, ו' צששת הקנים, שנאמר צקנה האחד כפתור ופרח, וג' למנורה, שנאמר משוקדים כפתוריה ופרחיה, ומיעוט פרחים שנים, ואחד האמור בפרשת

36	Their knops and their branches shall be of one piece with it; the whole of it one beaten work of pure gold.	כַּפְתֵּרֵיהֶם וּקְנָתָם מִמִּנְהָ יִהְיוּ כֹלֶיהָ מִקְשֶׁה אֶחָת זָהָב טָהוֹר: כֹּלֶיהָ נִגְיָדָא חֲדָא דְדָהֵב דְּכִי:	כַּפְתֵּרֵיהֶם וּקְנָתָם מִמִּנְהָ יִהְיוּ כֹלֶיהָ מִקְשֶׁה אֶחָת זָהָב טָהוֹר:	36
37	And thou shalt make the lamps thereof, seven; and they shall light the lamps thereof, to give light over against it.	וַתַּעֲבִיד יֵת בּוֹצִינְהָא שִׁבְעָא וְתַדְלִיק יֵת בּוֹצִינְהָא וַיְהִי מִנְהֵרִין לְקַבִּיל אִפְהָא:	וַעֲשִׂיתָ אֶת־נֵרְתֶיהָ שִׁבְעָה וַתַּדְלִיק אֶת־נֵרְתֶיהָ וַהֲאִיר עַל־עֵבֶר פָּנֶיהָ:	37
38	And the tongs thereof, and the snuffdishes thereof, shall be of pure gold.	וּצִיבְתָהָא וּמַחְתֵּיתָהָ דְדָהֵב דְּכִי:	וּמִלְקָחֶיהָ וּמַחְתֵּיתָהָ זָהָב טָהוֹר:	38
39	Of a talent of pure gold shall it be made, with all these vessels.	כֶּכֶר זָהָב דְדָהֵבָא דְכִיָּא יַעֲבִיד יְתָה יֵת כָּל מְנִיָּא הָאֵלִין:	כֶּכֶר זָהָב טָהוֹר יַעֲשֶׂה אֹתָהּ אֶת כָּל־הַכֵּלִים הָאֵלֶּה:	39
40	And see that thou make them after their pattern, which is being shown thee in the mount.	וְרָאָה וַעֲשֶׂה בְתַבְנִיתָם אֲשֶׁר־אֵתָה מֵרָאָה בְּהָר: (ס)	וְרָאָה וַעֲשֶׂה בְתַבְנִיתָם אֲשֶׁר־אֵתָה מֵרָאָה בְּהָר: (ס)	40
XXVI	Moreover thou shalt make the tabernacle with ten curtains: of fine twined linen, and blue, and purple, and scarlet, with cherubim the work of the skilful workman shalt thou make them.	וְיֵת מִשְׁכָּנָא תַעֲבִיד עֶשֶׂר יִרְיעוֹת דְּבִינָא שְׁזִיר וְתַכְלָא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעָה וְזָהָב צִוְרֵת כְּרוֹבִין עוֹבֵד אוּמָן תַעֲבִיד יְתָהוֹן:	וְאֶת־הַמִּשְׁכָּן תַעֲשֶׂה עֶשֶׂר יִרְיעוֹת שֵׁשׁ מִשְׁזֹר וְתַכְלָת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי כְרוֹבִים מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב תַעֲשֶׂה אֹתָם:	יט

36) בעלותך, עד ירכה עד פרחו. ואם תדקדק צמשנה זו הכתובה למעלה, תמצאם כמינים איש איש במקומו:
 (37) את נרותיה. כמין זיכין שנותנין צמחן והפחילות: והאיר על עבר פניה. עשה פי ששם הנרות שצראשי
 הקנים היוצאים מזדיה, מוסצים כלפי האמצעי, כדי שיהיו הנרות כשדליקים מאירים על עבר פניה, מוסב אורם אל זד פני
 הקנה האמצעי שהוא גוף המנורה:
 (38) ומלכחיה. הם הלצחים העשויין ליקח צהם הפחילה מחוך השמן, לישבן ולמושכן צפי הנרות, ועל שם שלוקחים צהם
 קרויים מלקחים. וְצִיבְתָהָ שֶׁמֶרְגָס אֲוִנְקֹלֹס, לשון צבת, טוליי"ש צלע"ו ומחתותיה. הם כמין זיכין קטנים, שחותה צהן
 את האפר שצנר בצקר בצקר, כשהוא מטיב את הנרות מאפר הפחילות שדלקו הלילה וכצו, ולשון מחתה פוייש"ד צלע"ו כמו
 לְחַפּוֹת אֵשׁ מִקִּיד (ישעיה ל, יד):
 (39) ככר זהב טהור. שלא יהיה משקלה עם כל כליה אלא ככר, לא פחות ולא יותר, והככר של חול ששים מנה, ושל
 קדש היה כפול, ק"ך מנה, והמנה הוא ליטרא ששוקלין זה כסף למשקל קולוני"א, והם ק' זהובים, כ"ה סלעים, והסלע ארבעה
 זהובים:
 (40) וראה ועשה. ראה כאן צהר צבנית שאני מראה אותך. מגיד שנתקשה משה צמעשה המנורה, עד שהראה לו הקצ"ה
 מנורה של אש: אשר אתה מראה. כמרגמו דְּאֵסְתָּ מִתְּחִיָּא צְטוּרָא, אילו היה נקוד מראה צפת"ח, היה פתרונו אמה מראה
 לאחרים, עכשיו שנקוד חטף קמץ, פתרונו דאח מתחזי, שאחרים מראים לך (שהנקוד מפריד בין עושה לנעשה):
 (1) ואת המשכן תעשה עשר יריעות. להיות לו לגג, ולמחיצות מחוך לקרשים, שהיריעות תלויות מאחוריהן לכסותן:
 שש משור וּתַכְלָת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי. הרי ארבע מינין יחד בכל חוט וחוט, אחד של פשתים, וג' של זמר, וכל חוט וחוט
 כפול, הרי ד' מינין כשהן שזרין יחד כ"ד כפלים לחוט (בריימא דמלאכת המשכן): כרובים מעשה חשב. כרובים היו
 מזיירין צהם בצריגתן, ולא צריקמה שהוא מעשה מחט, אלא בצריגה צשני כותלים, פרוץ אחד מכאן ופרוץ אחד מכאן,
 ארי מלד זה וגשר מלד זה, כמו שאורגין חגורות של משי שקורין צלע"ו פייש"א

<p>The length of each curtain shall be eight and twenty cubits, and the breadth of each curtain four cubits; all the curtains shall have one measure.</p>	<p>אֹרְכָא דִּירִיעָתָא חֲדָא עֶשְׂרִין וְתִמְנֵי אַמִּין וּפְּתִיא אַרְבַּע אַמִּין דִּירִיעָתָא חֲדָא מִשְׁחָתָא חֲדָא לְכָל יִרְיעָתָא:</p>	<p>אֹרְכָהּ הִירִיעָה הָאֶחָת שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים בָּאַמָּה וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאַמָּה הִירִיעָה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לְכָל־הִירִיעָת:</p>
<p>Five curtains shall be coupled together one to another; and the other five curtains shall be coupled one to another.</p>	<p>חֲמִישׁ יִרְיעֹן יִהְיוּן מִלְּפָפֹן חֲדָא עִם חֲדָא וְחֲמִישׁ יִרְיעֹן מִלְּפָפֹן חֲדָא עִם חֲדָא:</p>	<p>חֲמִשׁ הִירִיעֹת תִּהְיוּן חִבְרֹת אִשָּׁה אֶל־אַחֲתָהּ וְחֲמִשׁ יִרְיעֹת חִבְרֹת אִשָּׁה אֶל־אַחֲתָהּ:</p>
<p>And thou shalt make loops of blue upon the edge of the one curtain that is outmost in the first set; and likewise shalt thou make in the edge of the curtain that is outmost in the second set.</p>	<p>וְתַעֲבִיד עֲנוּבִין דְּתַכְלָא עַל סִפְתָּא דִּירִיעָתָא חֲדָא מִסְטָרָא בֵּית לֹפִי וְכֵן תַּעֲבִיד בְּסִפְתָּא דִּירִיעָתָא בְּסִטְרָא בֵּית לֹפִי תִּנְיָנָא:</p>	<p>וְעָשִׂיתָ לָלֶאֱת תְּכֵלֶת עַל שִׁפְתֵי הִירִיעָה הָאֶחָת מִקְצֶה בַּחֲבֵרֶת וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשִׁפְתֵי הִירִיעָה הַקִּיצוֹנָה בַּמַּחֲבֵרֶת הַשֵּׁנִית:</p>
<p>Fifty loops shalt thou make in the one curtain, and fifty loops shalt thou make in the edge of the curtain that is in the second set; the loops shall be opposite one to another.</p>	<p>חֲמִשִּׁין עֲנוּבִין תַּעֲבִיד בִּירִיעָתָא חֲדָא וְחֲמִשִּׁין עֲנוּבִין תַּעֲבִיד בְּסִטְרָא דִּירִיעָתָא דְּבֵית לֹפִי תִּנְיָנָא מִכּוֹנֵן עֲנוּבִיא חֲדָא לְקַבִּיל חֲדָא:</p>	<p>חֲמִשִּׁים לָלֶאֱת תַּעֲשֶׂה בִּירִיעָה הָאֶחָת וְחֲמִשִּׁים לָלֶאֱת תַּעֲשֶׂה בִּקְצֶה הִירִיעָה אֲשֶׁר בַּמַּחֲבֵרֶת הַשֵּׁנִית מִקַּבִּילֹת הַלָּלֶאֱת אִשָּׁה אֶל־אַחֲתָהּ:</p>

(3) תהיין חוברות. תופרן במחט 20 צד 20, חמש לצד וחמש לצד: אשה אל אחותה. כך דרך המקרא לדבר בצד זה הוא לשון נקבה, וצד זה הוא לשון זכר אומר איש אל אחיו כמו שנאמר בבראשית, וַיִּפְגְּשׁ אִישׁ אִשׁ אֵלָּא קָטְו (שמות כה, כ):

(4) לולאות. לל"ש בלע"ו וכן תרגם אוגוסטוס ענינו, לשון ענינה: מקצה בחוברת. צאונה יריעה שצדו החזור. קצונת חמשת היריעות קרויה חוברת: וכן תעשה בשפת היריעה הקיצונה במחברת השנית. צאונה יריעה שהיא קיצונה, לשון קצה, כלומר לסוף החוברת:

(5) מקבילות הלולאות אשה אל אחותה. שמור שתעשה הלולאות צמדה אחת, מכוונות הצדליתן זו מזו, וכמדון יריעה זו כן יהא צדצדה, כשתפרוש חוברת אלל חוברת יהיו הלולאות של יריעה זו מכוונות כנגד לולאות של זו, וזהו לשון מקבילות, זו כנגד זו, תרגומו של כנגד, לקבל. היריעות ארכן כ"ח ורחבן ארבע, וכשהצר חמש יריעות יחד נמצא רחבן כ', וכן החוברת השנית. והמשכן ארכו שלשים מן המזרח למערב, שנאמר עשרים קרשים לפאת נגבה חמימה, וכן ללפון, וכל קרש אמה וחצי האמה, הרי שלשים מן המזרח למערב. רוחב המשכן מן הלפון לדרום עשר אמות, שנאמר ולירכתי המשכן ימה וגו', ושני קרשים למקצעות הרי עשר, ובמקומם אפרשם למקראות הללו. נותן היריעות ארכן לרחבו של משכן, עשר אמות אמצעיות לגג חלל רוחב המשכן, ואמה מכאן ואמה מכאן לעוצי ראשי הקרשים שעוציים אמה, נשתיירו ט"ז אמה, ח' ללפון וח' לדרום מכסות קומת הקרשים שגבהן עשר, נמצאו שתי אמות התחתונות מגולות. רחבן של יריעות ארבעים אמה כשהן מחוברות, עשרים אמה לחוברת, שלשים מהן לגג חלל המשכן לארכו, ואמה כנגד עוצי ראשי הקרשים שצמערב, ואמה לכסות עוצי העמודים שצמורח, שלא היו קרשים צמורח אלל ד' (צד"י ישן חמשה) עמודים, שהמסך פרוש ותלוי צוהין שבהן כמין וילון, נשתיירו ח' אמות התלויין על אחורי המשכן שצמערב, ושתי אמות התחתונות מגולות. זו מלאתי בצרייתא דמסכת מדות, אבל במסכת שבת (פרק הוזק למ:), אין היריעות מכסות את עמודי המזרח, וט' אמות תלויים אחורי המשכן, והכתוב בפרשה זו מסייענו ונתת את הפרוכת תחת הקרשים, ואם כדברי הצרייתא הזאת, נמצאת פרוכת משוכה מן הקרשים ולמערב אמה:

<p>6 And thou shalt make fifty clasps of gold, and couple the curtains one to another with the clasps, that the tabernacle may be one whole.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ חֲמִשִּׁים קְרָסִי זָהָב וְחִבַּרְתָּ אֶת־הַיְרִיעֹת אִשָּׁה אֶל־אַחֶתָּה בַּקְּרָסִים וְהָיָה הַמִּשְׁכָּן אֶחָד׃</p>	<p>6 וְעָשִׂיתָ חֲמִשִּׁים קְרָסִי זָהָב וְחִבַּרְתָּ אֶת־הַיְרִיעֹת אִשָּׁה אֶל־אַחֶתָּה בַּקְּרָסִים וְהָיָה הַמִּשְ�כָּן אֶחָד׃</p>
<p>7 And thou shalt make curtains of goats' hair for a tent over the tabernacle; eleven curtains shalt thou make them.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ יְרִיעֹת עֲזִים לְאֹהֶל עַל־הַמִּשְׁכָּן עֶשְׂתֵּי־עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת תַּעֲשֶׂה אֹתָם׃</p>	<p>7 וְעָשִׂיתָ יְרִיעֹת עֲזִים לְאֹהֶל עַל־הַמִּשְ�כָּן עֶשְׂתֵּי־עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת תַּעֲשֶׂה אֹתָם׃</p>
<p>8 The length of each curtain shall be thirty cubits, and the breadth of each curtain four cubits; the eleven curtains shall have one measure.</p>	<p>אֹרְכָּא דִירִיעֶתָא חֲדָא תְּלָתִין אַמִּין וּפְתִילָא אַרְבַּע אַמִּין דִירִיעֶתָא חֲדָא מִשְׁחָתָא חֲדָא לְחֲדָא עֲשָׂרִי יְרִיעֹן׃</p>	<p>8 אֹרְכָּא דִירִיעֶתָא חֲדָא תְּלָתִין אַמִּין וּפְתִילָא אַרְבַּע אַמִּין דִירִיעֶתָא חֲדָא מִשְׁחָתָא חֲדָא לְחֲדָא עֲשָׂרִי יְרִיעֹן׃</p>
<p>9 And thou shalt couple five curtains by themselves, and six curtains by themselves, and shalt double over the sixth curtain in the forefront of the tent.</p>	<p>וְחִבַּרְתָּ אֶת־חֲמֵשׁ הַיְרִיעֹת לְבָד וְאֶת־שֵׁשׁ הַיְרִיעֹת לְבָד וּכְפַלְתָּ אֶת־הַיְרִיעָה הַשְּׁשִׁית אֶל־מוֹל פְּנֵי הָאֹהֶל׃</p>	<p>9 וְחִבַּרְתָּ אֶת־חֲמֵשׁ הַיְרִיעֹת לְבָד וְאֶת־שֵׁשׁ הַיְרִיעֹת לְבָד וּכְפַלְתָּ אֶת־הַיְרִיעָה הַשְּׁשִׁית אֶל־מוֹל פְּנֵי הָאֹהֶל׃</p>
<p>10 And thou shalt make fifty loops on the edge of the one curtain that is outmost in the first set, and fifty loops upon the edge of the curtain which is outmost in the second set.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ חֲמִשִּׁים עֲנוּבִין עַל־סַפְתָּא דִירִיעֶתָא חֲדָא בְּסַטְרָא בֵּית לֹפִי וְחֲמִשִּׁים עֲנוּבִין עַל־סַפְתָּא דִירִיעֶתָא דְּבֵית לֹפִי תַנִּינָא׃</p>	<p>10 וְעָשִׂיתָ חֲמִשִּׁים לְלֹאֶת עַל־שַׁפֹּת הַיְרִיעָה הָאֶחָת הַקִּיצָנָה בַּחֲבֵרַת וְחֲמִשִּׁים לְלֹאֶת עַל־שַׁפֹּת הַיְרִיעָה הַחֲבֵרַת הַשְּׁנִיָּת׃</p>
<p>11 And thou shalt make fifty clasps of brass, and put the clasps into the loops, and couple the tent together, that it may be one.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ קְרָסִי נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים וְהִבַּאתָ אֶת־הַקְּרָסִים בְּלֹלֶאֶת וְחִבַּרְתָּ אֶת־הָאֹהֶל וְהָיָה אֶחָד׃</p>	<p>11 וְעָשִׂיתָ קְרָסִי נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים וְהִבַּאתָ אֶת־הַקְּרָסִים בְּלֹלֶאֶת וְחִבַּרְתָּ אֶת־הָאֹהֶל וְהָיָה אֶחָד׃</p>
<p>12 And as for the overhanging part that remaineth of the curtains of the tent, the half curtain that remaineth over shall hang over the back of the tabernacle.</p>	<p>וְסִרְחָה הָעֶדְף בִּירִיעֹת הָאֹהֶל חֲצִי הַיְרִיעָה הָעֶדְפָּת תִּסְרַח עַל־אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן׃</p>	<p>12 וְסִרְחָה הָעֶדְף בִּירִיעֹת הָאֹהֶל חֲצִי הַיְרִיעָה הָעֶדְפָּת תִּסְרַח עַל־אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן׃</p>

- (6) קרסי זהב. פירמיל"ש זלע"ז ומכניסין ראשן אחד זלולאות שמוצרת זז, וראשן אחד זלולאות שמוצרת זז, ומחזרין זכה;
- (7) יריעות עזים. מנוזה של עזים: לאהל על המשכן. לפרוש אותן על היריעות התחתונות:
- (8) שלשים באמה. שכשנותן ארכן לרוחב המשכן כמו שנתן את הראשונות, נמצאו אלו עודפות אמה מכאן ואמה מכאן, לכסות אחת מהשתי אמות שנשארו מגולות מן הקרשים, והאמה התחתונה של קרש שאין היריעה מכסה אותו, היא האמה התחתונה צנקן האדן, שהאדנים גבהן אמה:
- (9) וכפלת את היריעה הששית. העודפת זאלו העליונות יותר מן התחתונות: אל מול פני האהל. חצי רחבה היה תלוי, וכפול על המסך שצמורח כנגד הפתח, דומה לכלה נזועה המכוסה צעיף על פניה:
- (12) וסרח העודף ביריעות האהל. על יריעות המשכן. יריעות האהל הן העליונות של עזים, שקרוים אהל, כמו

- 13 And the cubit on the one side, and the cubit on the other side, of that which remaineth over in the length of the curtains of the tent, shall hang over the sides of the tabernacle on this side and on that side, to cover it.
- 14 And thou shalt make a covering for the tent of rams' skins dyed red and a covering of sealskins above.
- 15 And thou shalt make the boards for the tabernacle of acacia-wood, standing up.
- 16 Ten cubits shall be the length of a board, and a cubit and a half the breadth of each board.
- 17 Two tenons shall there be in each board, joined one to another; thus shalt thou make for all the boards of the tabernacle.
- וְהָאֹמֶה מִזֶּה וְהָאֹמֶה מִזֶּה בְּעֶדְךָ בְּאֶרֶץ יִרְיעֵת הָאֹהֶל יִהְיֶה סָרוּחַ עַל-צִדֵּי הַמִּשְׁכָּן מִזֶּה וּמִזֶּה לְכַסּוֹתוֹ:
- וְעָשִׂיתָ מִכְסֵּה לְאֹהֶל עֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וּמִכְסֵּה עֹרֹת תַּחְשִׁים מְלֻמָּעָה: (פ)
- וְעָשִׂיתָ אֶת-הַקֶּרְשִׁים לְמִשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים עֲמֻדִים:
- עֶשֶׂר אַמּוֹת אֶרֶץ הַקֶּרֶשׁ וְאֹמֶה וּחֲצִי הָאֹמֶה רֹחַב הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד:
- שְׁתֵּי יָדוֹת לַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד מְשֻׁלָּבֹת אִשָּׁה אֶל-אַחֲתָהּ כֵּן תַּעֲבִיד לְכָל קֶרֶשׁ הַמִּשְׁכָּן:
- וְהָאֹמֶה מִזֶּה וְהָאֹמֶה מִזֶּה בְּעֶדְךָ בְּאֶרֶץ יִרְיעֵת הָאֹהֶל יִהְיֶה סָרוּחַ עַל-צִדֵּי הַמִּשְׁכָּן מִזֶּה וּמִזֶּה לְכַסּוֹתוֹ:
- וְעָשִׂיתָ מִכְסֵּה לְאֹהֶל עֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וּמִכְסֵּה עֹרֹת תַּחְשִׁים מְלֻמָּעָה: (פ)
- וְעָשִׂיתָ אֶת-הַקֶּרְשִׁים לְמִשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים עֲמֻדִים:
- עֶשֶׂר אַמּוֹת אֶרֶץ הַקֶּרֶשׁ וְאֹמֶה וּחֲצִי הָאֹמֶה רֹחַב הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד:
- שְׁתֵּי יָדוֹת לַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד מְשֻׁלָּבֹת אִשָּׁה אֶל-אַחֲתָהּ כֵּן תַּעֲבִיד לְכָל קֶרֶשׁ הַמִּשְׁכָּן:

שנאמר בהן לאהל על המשכן, וכל אהל האמור בהן אינו אלא לשון גג, שמא הילול ומסככות על התחתונות, והן היו עודפות על התחתונות חצי היריעה למערב, שהחצי של יריעה אחת עשרה יתירה, היה נכפל אל מול פני האהל, נשאר שתי אמות רוחב חזיה, עודף על רוחב התחתונות: תסרה על אחורי המשכן. לכסות צ' אמות שהיו מגולות בקרשים: אחורי המשכן. הוא צד מערבי, לפי שהפתח במזרח שהן פניו, ואפון ולדרום קרוין צדדין, לימין ולשמאל:

(13) והאמה מזה והאמה מזה. לפון ולדרום: בעדף באורך יריעות האהל. שהן עודפות על אורך יריעות המשכן שתי אמות: יהיה סרוח על צדי המשכן. לפון ולדרום, כמו שפירשתי למעלה. למדה תורה דרך ארץ, שיהא אדם חס על היפה:

(14) מכסה לאהל. לאותו גג של יריעות עזים, עשה עוד מכסה אחד של עורות אילים מאדמים, ועוד למעלה ממנו מכסה עורות תחשים, ואותן מכסאות לא היו מכסין אלא את הגג, ארכן ל' ורחבן י', אלו דברי רבי נחמיה. ולדברי רבי יהודה, מכסה אחד היה חצי של עורות אילים מאדמים וחצי של עורות תחשים:

(15) ועשית את הקרשים. היה לו לומר ועשית קרשים, כמו שנאמר בכל דבר ודבר, מהו הקרשים, מאותן העומדין ומיוחדין לכן. יעקב אבינו נטע ארזים במצרים, וכשמת, צוה לבניו להעלותם עמהם כשיצאו ממצרים, ואמר להם שעתיד הקצ"ה לזאת אותן לעשות משכן במדבר מעצי שטים, ראו שהיו מזומנים בידכם, הוא שיסד הצבלי בפיטם שלו, טס מטע מזוזקים קורות בחייו ארזים, שנזכרו להיות מוכנים בידם מקודם לכן: עצי שטים עומדים. אישטנצ"ש צלע"ז שיהא אורך הקרשים זקוף למעלה בקירות המשכן, ולא תעשה הכתלים בקרשים שוכבים, להיות רוחב הקרשים לגובה הכתלים קרש על קרש:

(16) עשר אמות אורך הקרש. למדנו, גבהו של משכן עשר אמות: ואמה וחצי האמה רוחב. למדנו, ארכו של משכן ל' קרשים שהיו צלפון וצדדרום מן המזרח למערב, ל' אמה:

(17) שתי ידות לקרש האחד. היה חורף את הקרש מלמטה בצמנעו בגובה אמה, ומניח רביע רחבו מכאן ורביע רחבו מכאן, והחריץ חצי רוחב הקרש בצמנעו, (רצונו לומר, קרש נקרא מה שנשאר לאחר שחרץ מכאן ומכאן, ואז נשאר רוחב אמה, נמצא חצי רוחב הקרש שצמנעו הוא חצי אמה. וכן פירש רש"י צהדיא צפ' הזורק (שבת דף ט"ז:) שהחריץ בצמנעו רחב חצי אמה, והיה חורף רביעית אמה מכל צד, וכל יד היה רוחב רביעית אמה, וכן כל שפת אדן היה רוחב רביעית

18 And thou shalt make the boards for the tabernacle, twenty boards for the south side southward:	וַעֲשִׂיתָ אֶת־הַקָּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן וְתַעֲבִיד יָת דַּפְּיָא לַמִּשְׁכָּנָא עֲשָׂרִים קָרֶשׁ לַפֶּאֶת נִגְבָּה דְּפִין לְרוּחַ עִיבֵר דְּרוּמָא:	18 וְעֲשִׂיתָ אֶת־הַקָּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֲשָׂרִים קָרֶשׁ לַפֶּאֶת נִגְבָּה תִּימָנָה:
19 And thou shalt make forty sockets of silver under the twenty boards: two sockets under one board for its two tenons, and two sockets under another board for its two tenons;	וְאַרְבָּעִין סִמְכִין דְּכֶסֶף תַּעֲבִיד תַּחְתֹּת עֲשָׂרִין דַּפֵּין תְּרִין סִמְכִין תַּחְתֹּת דַּפָּא חַד לְתַרְיִן צִירוּהִי וְתַרְיִן סִמְכִין תַּחְתֹּת דַּפָּא חַד לְתַרְיִן צִירוּהִי:	19 וְאַרְבָּעִים אֲדָנִי־כֶסֶף תַּעֲשֶׂה תַּחַת עֲשָׂרִים הַקָּרֶשׁ שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד לְשֹׁתֵי יָדָיו וְשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד לְשֹׁתֵי יָדָיו:
20 and for the second side of the tabernacle, on the north side, twenty boards.	וְלִצְלַע הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית לַפֶּאֶת צְפֹנָא עֲשָׂרִים קָרֶשׁ: וְלִסְטֵר מִשְׁכָּנָא תִּנְנָא לְרוּחַ צְפוֹנָא עֲשָׂרִין דַּפֵּין:	20 וְלִצְלַע הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית לַפֶּאֶת צְפֹנָא עֲשָׂרִים קָרֶשׁ:
21 And their forty sockets of silver: two sockets under one board, and two sockets under another board.	וְאַרְבָּעִין סִמְכִיהוֹן דְּכֶסֶף תְּרִין סִמְכִין תַּחְתֹּת דַּפָּא חַד וְתַרְיִן סִמְכִין תַּחְתֹּת דַּפָּא חַד:	21 וְאַרְבָּעִים אֲדָנִיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד וְשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד:
22 And for the hinder part of the tabernacle westward thou shalt make six boards.	וְלִירְבָּתִי הַמִּשְׁכָּן יָמָּה תַּעֲשֶׂה וְלִסְפֵי מִשְׁכָּנָא מַעֲרָבָא תַּעֲבִיד שֵׁתָא דַּפֵּין:	22 וְלִירְבָּתִי הַמִּשְׁכָּן יָמָּה תַּעֲשֶׂה שֵׁשָׁה קָרָשִׁים:
23 And two boards shalt thou make for the corners of the tabernacle in the hinder part.	וְשְׁנֵי קָרָשִׁים תַּעֲשֶׂה לַמִּקְצֶעַת וְתַרְיִן דַּפֵּין תַּעֲבִיד לְזוּיֹת מִשְׁכָּנָא בְּסוּפְהוֹן:	23 וְשְׁנֵי קָרָשִׁים תַּעֲשֶׂה לַמִּקְצֶעַת הַמִּשְׁכָּן בִּירְבָּתֵי־הֶם:
24 And they shall be double beneath, and in like manner they shall be complete unto the top thereof unto the first ring; thus shall it be for them both; they shall be for the two corners.	וְיִהְיוּ תְּאֵמָם מִלְמֻטָּה וְיִחַדּוּ וְיִהְיוּ תְּמִים עַל־רֹאשׁוֹ אֶל־הַטֹּבַעַת הָאֶחָת בֶּן יִהְיֶה לְשְׁנֵי הַמִּקְצֶעַת יִהְיוּ: וְיִהְיוּ תְּאֵמָם מִלְמֻטָּה וְיִחַדּוּ וְיִהְיוּ תְּמִים עַל־רֹאשׁוֹ אֶל־הַטֹּבַעַת הָאֶחָת בֶּן יִהְיֶה לְשְׁנֵי הַמִּקְצֶעַת יִהְיוּ:	24 וְיִהְיוּ תְּאֵמָם מִלְמֻטָּה וְיִחַדּוּ וְיִהְיוּ תְּמִים עַל־רֹאשׁוֹ אֶל־הַטֹּבַעַת הָאֶחָת בֶּן יִהְיֶה לְשְׁנֵי הַמִּקְצֶעַת יִהְיוּ:

אמה. ודוק היטב ואז סרה תלונת הרמב"ן ותמיהתו מסולקת) ואותן הידות מכנים באדנים שהיו חלולים, והאדנים גבה אמה, ויושבים רזופים מ' זה אלל זה, וידות הקרש הנכנסות בחלל האדנים חרוצות משלשה לדיהן, רוחב החרץ כעובי שפת האדן, שיכסה הקרש את כל ראש האדן, שאם לא כן נמצא ריוח בין קרש לקרש כעובי שפת שני האדנים שיפסיקו ביניהם, וזהו שנאמר ויהיו תאמים מלמטה, שימרוץ את לדי הידות כדי שימחצרו הקרשים זה אלל זה: משולבות. עשויות כמין שליזות סולם, מוצלות זו מזו, ומשופין ראשיהם ליכנס בתוך חלל האדן, כשליצה הנכנסת בנקב עמודי הסולם: אשה אל אחתה. מכוונות זו כנגד זו, שהיו חריציהם שוים זו כמדת זו, כדי שלא יהיו שתי ידות זו משוכה ללד פנים וזו משוכה ללד חוץ בעובי הקרש שהוא אמה, ותרגום של ידות זירין, לפי שדומות לזירי הדלת הנכנסים בחורי המפתח:

(18) לפאת נגבה תימנה. אין פאה זו לשון מקצוע, אלא כל הרוח קרויה פאה, כתרגומו לרוח עיצר דרומא:

(22) ולירכתי. לשון סוף, כתרגומו ולספיי. ולפי שהפתח צמורח קרוי מורח פנים והמערב אחרים, וזהו סוף, שהפנים הוא הראש: תעשה ששה קרשים. הרי ט' אמות רוחב:

(23) ושני קרשים תעשה למקצעת. אחד למקצוע צפונית מערבית ואחד למערבית דרומית, כל שמה קרשים צסדר אחד הן, אלא שאלו השטים אינן בחלל המשכן, אלא חצי אמה מזו וחצי אמה מזו נראות בחלל להשלים רחבו לעשר, והאמה מזו והאמה מזו, באות כנגד אמות עובי קרשי המשכן הצפון והדרום, כדי שיהא המקצוע מצחוץ שוה:

(24) ויהיו תאמים מלמטה. כל הקרשים תאמים זה לזה מלמטה, שלא יפסיק עובי שפת שני האדנים ביניהם להרחיקן

- 25 Thus there shall be eight boards, and their sockets of silver, sixteen sockets: two sockets under one board, and two sockets under another board. ויהיו שְׁמֹנֶה קַרְשִׁים וְאַדְנִיתָהֶם כֶּסֶף שֵׁשֶׁה עָשָׂר אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד:
- 26 And thou shalt make bars of acacia-wood: five for the boards of the one side of the tabernacle, וְתַעֲבִיד עֲבָרֵי דָאֲעִי שְׁטִין חֲמִשָּׁה לְדָפֵי סֵטֵר מִשְׁכַּנָּא הָאֶחָד:
- 27 and five bars for the boards of the other side of the tabernacle, and five bars for the boards of the side of the tabernacle, for the hinder part westward; וְחֲמִשָּׁה עֲבָרִין לְדָפֵי סֵטֵר מִשְׁכַּנָּא הַנִּינָא וְחֲמִשָּׁה עֲבָרִין לְדָפֵי סֵטֵר מִשְׁכַּנָּא לְסוֹפָהוֹן מִעֶרְבָא:
- 28 and the middle bar in the midst of the boards, which shall pass through from end to end. וְהַבָּרִיחַ הַתִּיכָן בְּתוֹךְ הַקַּרְשִׁים וְעֲבָרָא מִצִּיעָאָה בְּגוֹ דְּפִיא מִבֶּרֶחַ מִן־הַקְּצֵה אֶל־הַקְּצֵה מַעֲבֵר מִן סִפֵּי לְסִפֵּי:

זו מזו, זהו שפרשתי, שיהיו יצירי הידות חרוטים מזדיהן, שיהא רוחב הקרש צולט לצדיו חוץ לידי הקרש, לכסות את שפת האדן, וכן הקרש שאלו, ונמצאו תואמים זה לזה, וקרש המקצוע שבסדר המערב, חרוץ לרחבו צעזיו כנגד חרין של ד קרש הצפוני והדרומי, כדי שלא יפרידו האדנים ציניהם: ויחדו יהיו תמים. כמו תאומים: על ראשו. של קרש: אל הטבעת האחת. כל קרש וקרש היה חרוץ מלמעלה ברחבו שני חריצין בשני צדיו כמו עוזי טבעת, ומכניסו בטבעת אחת, נמצא מתאים לקרש שאלו. אבל אותן טבעות לא ידעתי אם קצועות הן אם מטולטלות. ובקרש שבמקצוע היה טבעת צעזי הקרש (נראה כי מלות הדרומי והצפוני אלמטה קאי, ורואה לומר שהדרומי והצפוני וראש קרש כו' נכנס לתוכו, ומה שכתב היה טבעת צעזי קרש, רואה לומר צעזי קרש המערבי. וד"ק) הדרומי והצפוני, וראש קרש המקצוע שבסדר מערב נכנס לתוכו, נמצאו שני הכתלים מחוברים: כן יהיה לשניהם. לשני הקרשים שבמקצוע, לקרש שבסוף צפון ולקרש המערבי, וכן לשני המקצועות:

(25) והיו שמנה קרשים. הן האמורות למעלה תעשה ששה קרשים ושני קרשים תעשה למקצועות, נמצאו שמנה קרשים בסדר מערבי. כך שניה במשנה מעשה סדר הקרשים במלאכת המשכן. היה עושה את האדנים חלולים, וחוץ את הקרש מלמטה רביע מכאן, והחריץ חציו באמצע, ועשה לו שתי ידות כמין שני חמוקין (ולי נראה שהגרסא כמין שני חווקין) כמין שני שליבות סולם המזבחות זו מזו, ומשפוט להכנס בחלל האדן כשליבה הנכנסת בנקב עמודי הסולם, והוא לשון משולבות, עשויות כמין שליבה, ומכניסן לתוך שני אדנים, שנאמר שְׁנֵי אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים (שמות לו, ל), וחוץ את הקרש מלמעלה אצבע מכאן ואצבע מכאן, ונחתן לתוך טבעת אחת של זהב, כדי שלא יהיו נפרדין זה מזה, שנאמר ויהיו תואמים מלמטה וגו', כך היא המשנה, והפירוש שלה הנעתי למעלה בסדר המקראות:

(26) בריחם. כתרוממו עֲבָרִין, ובלע"ז אשפיר"ש חמשה לקרשי צלע המשכן. אלו ה', ג' הן, אלא שהצריח העליון והתחתון עשוי משתי חתיכות, זה מצריח עד חצי הכותל וזה מצריח עד חצי הכותל, זה נכנס בטבעת מזד זה וזה נכנס בטבעת מזד זה, עד שמגיעין זה לזה, נמצא שעליון ותחתון שנים שהן ארבע, אבל האמצעי ארכו כנגד כל הכותל, ומצריח מקצה הכותל ועד קצהו, שנאמר והצריח התיכון וגו' מצריח מן הקצה אל הקצה, שהעליונים והתחתונים היו להן טבעות בקרשים להכנס לתוכן, שתי טבעות לכל קרש, משולשים בתוך עשר אמות של גובה הקרש, חלק אחד מן הטבעת העליונה ולמעלה, וחלק אחד מן התחתונה ולמטה, וכל חלק הוא רביע אורך הקרש, ושני חלקים בין טבעת לטבעת, כדי שיהיו כל הטבעות מכוונות זו כנגד זו, אבל לצריח התיכון אין טבעות, אלא הקרשים נקובין צעזים, והוא נכנס בהם דרך הנקבים שהם מכוונין זה מול זה, וזהו שנאמר בתוך הקרשים. הצריחים העליונים והתחתונים שצפון ושבדרום, אורך כל אחת ט"ו אמה, והתיכון ארכו ל' אמה, וזהו מן הקצה אל הקצה, מן המזרח ועד המערב, וה' צריחים שבמערב אורך העליונים והתחתונים ו' אמות, והתיכון ארכו י"ב, כנגד רוחב ח' קרשים, כך היא מפורשת במלאכת המשכן (שבת נח:):

<p>29 And thou shalt overlay the boards with gold, and make their rings of gold for holders for the bars; and thou shalt overlay the bars with gold.</p>	<p>וְאֶת־הַקֶּרָשִׁים תַּצְפֶּה זָהָב וְאֶת־טַבַּעְתֵיהֶם תַּעֲשֶׂה זָהָב בָּתִּים לְבָרִיחָם וְצִפִּית אֶת־הַבָּרִיחִם זָהָב:</p>	<p>29 וְאֶת־הַקֶּרָשִׁים תַּצְפֶּה זָהָב וְאֶת־טַבַּעְתֵיהֶם תַּעֲשֶׂה זָהָב בָּתִּים לְבָרִיחָם וְצִפִּית אֶת־הַבָּרִיחִם זָהָב:</p>
<p>30 And thou shalt rear up the tabernacle according to the fashion thereof which hath been shown thee in the mount.</p>	<p>וְהִקְמַת אֶת־הַמִּשְׁכָּן כְּמֹשֶׁפְּטֹו אֲשֶׁר הִרְאִיתָ בְּהָרִ: (ס)</p>	<p>30 וְהִקְמַת אֶת־הַמִּשְׁכָּן כְּמֹשֶׁפְּטֹו אֲשֶׁר הִרְאִיתָ בְּהָרִ: (ס)</p>
<p>31 And thou shalt make a veil of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen; with cherubim the work of the skilful workman shall it be made.</p>	<p>וְעָשִׂית פָּרֹכֶת תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֶׂה חָשָׁב יַעֲשֶׂה אֹתָהּ כָּרָבִים:</p>	<p>חמישי כ וְעָשִׂית פָּרֹכֶת תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֶׂה חָשָׁב יַעֲשֶׂה אֹתָהּ כָּרָבִים:</p>
<p>32 And thou shalt hang it upon four pillars of acacia overlaid with gold, their hooks being of gold, upon four sockets of silver.</p>	<p>וְנָתַתָּה אֹתָהּ עַל־אַרְבַּעַת עַמֻּדֵי שִׁטִּים מְצֻפִּים זָהָב וְוִיהֶם זָהָב עַל־אַרְבַּעַת אֲדָנֵי־כָסֶף:</p>	<p>32 וְנָתַתָּה אֹתָהּ עַל־אַרְבַּעַת עַמֻּדֵי שִׁטִּים מְצֻפִּים זָהָב וְוִיהֶם זָהָב עַל־אַרְבַּעַת אֲדָנֵי־כָסֶף:</p>
<p>33 And thou shalt hang up the veil under the clasps, and shalt bring in thither within the veil the ark of the testimony; and the veil shall divide unto you between the holy place and the most holy.</p>	<p>וְנָתַתָּה אֶת־הַפָּרֹכֶת תַּחַת הַקֶּרָסִים וְהִבֵּאתָ שָׁמָּה מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְהִבְדִּילָהּ הַפָּרֹכֶת לָכֶם בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים:</p>	<p>33 וְנָתַתָּה אֶת־הַפָּרֹכֶת תַּחַת הַקֶּרָסִים וְהִבֵּאתָ שָׁמָּה מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְהִבְדִּילָהּ הַפָּרֹכֶת לָכֶם בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים:</p>
<p>34 And thou shalt put the ark-cover upon the ark of the testimony in the most holy place.</p>	<p>וְנָתַתָּה אֶת־הַכַּפֹּרֶת עַל אֲרוֹן הָעֵדוּת בְּקֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים:</p>	<p>34 וְנָתַתָּה אֶת־הַכַּפֹּרֶת עַל אֲרוֹן הָעֵדוּת בְּקֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים:</p>

(29) בתים לבריהם. הטבעות שמעשה זה היו צמים להכניס בהן הצריחים: וצפית את הבריהם זהב. לא שהיה הזהב מדונק על הצריחים, שאין עליהם שום כפוי, אלא בקרש היה קובע כמין צ' פיפיות של זהב כמין צ' סדקי קנה חלול, וקובען אל הטבעות לכאן ולכאן, ארכן ממלא את רוחב הקרש מן הטבעת לכאן וממנה לכאן, והצריח נכנס לחוכו, וממנו לטבעת, ומן הטבעת לפה השני, נמלא הצריחים מצופים זהב כשהן תחובין בקרשים, והצריחים הללו מצחוץ היו בולטות. הטבעות והפיפיות לא היו נראות בתוך המשכן, אלא כל הכותל חלק מצפנים:

(30) והקמת את המשכן. לאחר שיגמור, הקימהו: הראית בהר. קודם לכן, שאני עמיד ללמדך ולהראותך סדר הקמתו:

(31) פרוכת. לשון מחילה הוא, ובלשון חכמים פרגוד, דבר המבדיל בין המלך ובין העם: תכלת וארגמן. כל מין ומין היה כפול, בכל חוט וחוט ו' חוטין: מעשה חושב. כבר פרשתי שזו היא אריגה של שתי קירות, והצירוף שמשני עצריה אינן דומין זה לזה: כרבים. צירוף של צריות יעשה זה.

(32) ארבעה עמודי שטים. ד' עמודים תקועים בתוך ד' אדנים, ואונקליות קבועין בהן, עקומין למעלה להושיב עליהן כלונס שראש הפרוכת כרוך בה, והאונקליות הן הווין, שהרי כמין ווין הן עשויים, והפרוכת ארכה י' אמות לרחבו של משכן, ורחבה י' אמות כגבהן של קרשים, פרוסה בשליש של משכן, שיהא הימנה ולפנים עשר אמות, והימנה ולחוץ כ' אמה, נמלא בית קדשי הקדשים עשר על עשר, שנאמר וְנָתַתָּה אֶת הַפָּרֹכֶת סָפַת הַקֶּרָסִים, המחצרים את שתי חוצרות של יריעות המשכן, ורוחב החוצרת כ' אמה, וכשפרשם על גג המשכן מן הפתח למערב, כלמה צבאי שלישי המשכן, והחוצרת השנית כסמה שלישו של משכן, והמותר תלוי לאחריו לכסות את הקרשים:

<p>And thou shalt set the table without the veil, and the candlestick over against the table on the side of the tabernacle toward the south; and thou shalt put the table on the north side.</p>	<p>וְשַׁמֶּתָ אֶת־הַשֻּׁלְחָן מִחוּץ לַפָּרֹכֶת וְאֶת־הַמְנִרָה נֹכַח הַשֻּׁלְחָן עַל צֶלַע הַמִּזְשָׁן תִּימָנָה וְהַשֻּׁלְחָן תַּתָּן עַל־צֶלַע צָפוֹן:</p>	<p>וְשַׁמֶּתָ אֶת־הַשֻּׁלְחָן מִחוּץ לַפָּרֹכֶת וְאֶת־הַמְנִרָה נֹכַח הַשֻּׁלְחָן עַל צֶלַע הַמִּזְשָׁן תִּימָנָה וְהַשֻּׁלְחָן תַּתָּן עַל־צֶלַע צָפוֹן:</p>
<p>And thou shalt make a screen for the door of the Tent, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, the work of the weaver in colours.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ מִסָּךְ לַפֶּתַח הָאֹהֶל תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְיָשׁ מִשְׁזֹר מַעֲשֵׂה רָקִים:</p>	<p>וְעָשִׂיתָ מִסָּךְ לַפֶּתַח הָאֹהֶל תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְיָשׁ מִשְׁזֹר מַעֲשֵׂה רָקִים:</p>
<p>And thou shalt make for the screen five pillars of acacia, and overlay them with gold; their hooks shall be of gold; and thou shalt cast five sockets of brass for them.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ לַמִּסָּךְ חֲמִשָּׁה עַמּוּדֵי שִׁטִּים וְצָפִיתָ אֹתָם זָהָב וְוִיָּהֶם זָהָב וְיִצְקֶתָ לָהֶם חֲמִשָּׁה אֲדָנֵי נְחֹשֶׁת: (ס)</p>	<p>וְעָשִׂיתָ לַמִּסָּךְ חֲמִשָּׁה עַמּוּדֵי שִׁטִּים וְצָפִיתָ אֹתָם זָהָב וְוִיָּהֶם זָהָב וְיִצְקֶתָ לָהֶם חֲמִשָּׁה אֲדָנֵי נְחֹשֶׁת: (ס)</p>
<p>And thou shalt make the altar of acacia-wood, five cubits long, and five cubits broad; the altar shall be four-square; and the height thereof shall be three cubits.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ אֹת־הַמִּזְבֵּחַ עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשַּׁת אַמּוֹת אָרְדָּ וְחֲמִשַּׁת אַמּוֹת רָחֵב רְבֹעַ יִהְיֶה הַמִּזְבֵּחַ וְשָׁלֹשׁ אַמּוֹת קָמָתוֹ:</p>	<p>וְעָשִׂיתָ אֹת־הַמִּזְבֵּחַ עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשַּׁת אַמּוֹת אָרְדָּ וְחֲמִשַּׁת אַמּוֹת רָחֵב רְבֹעַ יִהְיֶה הַמִּזְבֵּחַ וְשָׁלֹשׁ אַמּוֹת קָמָתוֹ:</p>
<p>And thou shalt make the horns of it upon the four corners thereof; the horns thereof shall be of one piece with it; and thou shalt overlay it with brass.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ קַרְנֹתָיו עַל אַרְבַּע פְּנֵתָיו מִמָּזוֹ תִּהְיֶינָה קַרְנֹתָיו וְצָפִיתָ אוֹתוֹ נְחֹשֶׁת:</p>	<p>וְעָשִׂיתָ קַרְנֹתָיו עַל אַרְבַּע פְּנֵתָיו מִמָּזוֹ תִּהְיֶינָה קַרְנֹתָיו וְצָפִיתָ אוֹתוֹ נְחֹשֶׁת:</p>
<p>And thou shalt make its pots to take away its ashes, and its shovels, and its basins, and its flesh-hooks, and its fire-pans; all the vessels thereof thou shalt make of brass.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ סִירֵּיתוֹ לְדִשְׁנוֹ וְיָעִיו וּמִזְרָקָתוֹ וּמִזְלָגָתוֹ וּמַחְתָּתוֹ לְכָל־כֵּלָיו תַּעֲשֶׂה נְחֹשֶׁת:</p>	<p>וְעָשִׂיתָ סִירֵּיתוֹ לְדִשְׁנוֹ וְיָעִיו וּמִזְרָקָתוֹ וּמִזְלָגָתוֹ וּמַחְתָּתוֹ לְכָל־כֵּלָיו תַּעֲשֶׂה נְחֹשֶׁת:</p>

(35) ושמת את השלחן. שלחן בצפון, משוך מן הכותל הצפוני שמי אמות ומחצה, ומנורה דדרוס, משוכה מן הכותל הדרומי שמי אמות ומחצה, ומזבח הזהב נתון כנגד אור שצין שלחן למנורה, משוך קמעה כלפי המזרח, וכולס נתונים מן חצי המשכן ולפנים. כיגד, אורך המשכן מן הפתח לפרוכת עשרים אמה, המזבח והשלחן והמנורה משוכים מן הפתח לגד מערב עשר אמות:

(36) ועשית מסך. וילון, הוא מסך כנגד הפתח, כמו שֶׁכֶּף צֶעֶדו (איז א, י), לשון מגין: מעשה רוקם. הנורות עשויות צו מעשה מחט, כפרצוף של עזר זה כך פרצוף של עזר זה: רוקם. שם האומן ולא שם האומנות, ומרגומו עוצד זייר, ולא עוצד זיור. מדת המסך כמדת הפרוכת י אמות על י אמות:

(1) ועשית את המזבח וגר. ושלש אמות קומתו. דברים ככתבן, דברי רבי יהודה, רבי יוסי אומר, נאמר כאן רצוע ונאמר בפנימי רצוע, מה להלן גבהו פי שנים כארכו, אף כאן גבהו פי שנים כארכו, ומה אני מקיים ושלש אמות קומתו, משפת סובב ולמעלה (זבחים נט):

(2) ממנו תהיין קרנותיו. שלא יעשם לצדס ויחצרס צו: וצפית אותו נחושת. לכפר על עזות מזח, שנאמר ומִזְרָקָה נְחֹשֶׁת (ישעיה מח, 7):

(3) סירותיו. כמין יורות: לדשנו. להסיר דשנו למוכה, והוא שחרגס אונקלום לִמְקַפִּי קִטְמִיָּה, לכפות הדשן לתוכס, כי

<p>And thou shalt make for it a 4 grating of network of brass; and upon the net shalt thou make four brazen rings in the four corners thereof.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ לָּוּ מִכָּבֶד מַעֲשֵׂה רֶשֶׁת מִצְדָּתָא דְנִחָשָׁא וְתַעֲבִיד עַל מִצְדָּתָא אַרְבַּע עֲזָקִין דְנִחָשָׁא עַל אַרְבַּעָא סְטְרוֹהִי:</p>	<p>וְעָשִׂיתָ לָּוּ מִכָּבֶד מַעֲשֵׂה רֶשֶׁת נְחֹשֶׁת וְעָשִׂיתָ עַל-הָרֶשֶׁת אַרְבַּע טַבָּעֹת נְחֹשֶׁת עַל אַרְבַּע קְצוֹתָיו:</p>
<p>And thou shalt put it under the 5 ledge round the altar beneath, that the net may reach halfway up the altar.</p>	<p>וְנִתְּנָה אֹתָהּ תַּחַת כִּרְכַּב דְּמִדְבָּחָא מִלְרַע וְתֵהִי מִצְדָּתָא עַד פְּלִגוּת מִדְבָּחָא:</p>	<p>וְנִתְּנָה אֹתָהּ תַּחַת כִּרְכַּב הַמִּזְבֵּחַ מִלְמַטָּה וְהִיְתָה הָרֶשֶׁת עַד חֲצֵי הַמִּזְבֵּחַ:</p>
<p>And thou shalt make staves for the 6 altar, staves of acacia-wood, and overlay them with brass.</p>	<p>וְתַעֲבִיד אֲרִיחָא לְמִדְבָּחָא אֲרִיחֵי דְאֵעִי שִׁטִּין וְתַחֲפִי יְתֵהוֹן נְחָשָׁא:</p>	<p>וְעָשִׂיתָ בָּדִים לְמִזְבֵּחַ בְּדֵי עֲצֵי שִׁטִּים וְצַפִּיתָ אֹתָם נְחֹשֶׁת:</p>
<p>And the staves thereof shall be put 7 into the rings, and the staves shall be upon the two sides of the altar, in bearing it.</p>	<p>וַיַּעֲלֵל יֵת אֲרִיחֹהִי בְעִזְקָתָא וַיִּהְיוּ אֲרִיחָא עַל תְּרִין סְטְרֵי מִדְבָּחָא בְּמַטְל יְתִיה:</p>	<p>וְהִוָּבֵא אֶת-בְּדָיו בְּטַבָּעֹת וְהָיוּ הַבָּדִים עַל-שְׁתֵּי צְלָעֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּשִׂאתָא אֹתוֹ:</p>

יש מלות בלשון עברית מלה אחת מתחלפת בפתרון, לשמש בנין וסמירה כמו וּפְשָׁרֶשׁ שְׁרָפִיָּה (תהלים פ, י), אָוִיל מִשְׁרִישׁ (איוב ז, ג), וחלופו, וּבְקָל כְּבוֹדִיתִי שְׁרָשׁ (שם לא, יב). וכמוהו בְּסַעֲפִיָּה פְרִיָּה (ישעיה יז, ו), וחלופו מִסְעָף פְּאֶרֶה (שם י, לג), מפשח סעיפיה. וכמוהו וְהָאֶחָד עֲלָמוֹ (ירמיה ג, יז), שבר עֲלָמִי. וכמוהו וַיִּסְקָלְהוּ בְּאֶבְנִים (מלכים א כא, יג), וחלופו סְקָלוּ מִאֶבֶן (ישע' סב, י), הסירו אבניה, וכן וַיַּעֲקֹרְהוּ וַיִּסְקָלְהוּ (שם ה, ז). אף כאן לדשנו להסיר דשנו, ובלע"ז אֲדַשְׁדַּר"ר ויעיר. כתרומתו, מגרפות שוטל זה הדשן, והן כמין כסוי קדירה של מחכת דק, ולו בית יד, ובלע"ז ויד"ל ומזרקותיו. לקבל זה דם הזבחים: ומזלגותיו. כמין אונקליות כפופים, ומכה זהם בצצר ונחשבים זו, ומתהפכין זהן על גחלי המערכה שיהא ממחר שריפתו, ובלע"ז קרוליג"ש ובלשון חכמים נגוריות: ומזלגותיו. בית קבול יש להם, לטול זהן גחלים מן המזבח לשאחם על מזבח הפנימי לקטרת, ועל שם חתייתן קרויים מחתות, כמו לְקַחֹת אֵשׁ מִקִּיד (ישעיה ל, יד), לשון שאיבת אש ממקומה, וכן הַיִּסְסָה אֵשׁ אֵשׁ צִיָּקוֹ (משלי כו, כז): לבל כלילי: כמו כל כלי:

(4) מכבר. לשון כברה שקורין קריצ"ש (זיעצ) כמין לבוש עשוי לו למזבח, עשוי חורין חורין כמין רשת, ומקרא זה מסורס, וכה פתרונו, ועשית לו מכבר נחוש מעשה רשת:

(5) כרכב המזבח. סובב, כל דבר המקיף סביב צגול קרוי כרכב, כמו ששינו צהכל שוחטין (חולין כה), אלו הן גולמי כלי עץ, כל שעמיד לשוף ולכרכב, והוא כמו שעשין חריצין עגולין בקרשי דפני החיצות וספסלי העץ, אף למזבח עשה חריץ סביבו, והיה רחבו אמה בדפנו לנוי, והוא לסוף שלש (ס"א שש) אמות של גבהו, כדברי האומר גבהו פי שנים כארכו, הא מה אני מקיים ושלש אמות קומתו, משפת סובב ולמעלה, אבל סובב להלך הכהנים, לא היה למזבח הנחשת, אלא על ראשו לפני מקרנותיו, וכן שנינו זבחים (סב). איזהו כרכוב, צין קרן לקרן, והיה רוחב אמה ולפנים מהן אמה של הלך רגלי הכהנים, שתי אמות הללו קרויים כרכוב. ודקדקנו שם, והכתיב תחת כרכוב המזבח מלמטה, למדנו שהכרכוב בדפנו הוא ולבוש המכבר תחתיו, וסירץ המתרחץ, תרי הוי, חד לנוי, וחד לכהנים דלא ישתרגו, זה שצדופן לנוי היה, ומתחתיו הלבישו המכבר, והגיע רחבו עד חצי המזבח, נמצא שהמכבר רחב אמה, והוא היה סימן לחצי גבהו, להצדיל צין דמים העליונים לדמים התחתונים, וכנגדו עשו למזבח בית עולמים, דוגמת חוט הסקרא באמצעו. וכש שהיו עולין זו, אף על פי שלא פירשו צענין זה, כבר שמענו בפרשת מזבח אדמה תעשה לי, ולא תעלה זמעות, לא תעשה לו מעלות בכש שלו אלא בכש חלק, למדנו שהיה לו כש. כך שנינו במכילתא (בחדש פ"א). ומזבח אדמה הוא מזבח הנחשת, שהיו ממלאין חללו אדמה במקום חנייתו, והכש היה בדרום המזבח, מובדל מן המזבח מלא חוט השערה, ורגליו מגיעין עד אמה סמוך לקלעי החצר שצדו, כדברי האומר י' אמות קומתו. ולדברי האומר דברים ככתבן, ג' אמות קומתו, לא היה אורך הכש אלא י' אמות, כך מלאכי במשנה מ"ט מדות, וזה שהיה מובדל מן המזבח מלא החוט, במסכת זבחים (סב): למדנו מן המקרא:

(7) בטבעות. צארבע טבעות שנעשו למכבר:

8	Hollow with planks shalt thou make it; as it hath been shown thee in the mount, so shall they make it.	8 נָכוֹב לַחַת תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ כַּאֲשֶׁר הִרְאָה אֹתְךָ בְּהָר־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (ס)
9	And thou shalt make the court of the tabernacle: for the south side southward there shall be hangings for the court of fine twined linen a hundred cubits long for one side.	9 וְעָשִׂיתָ אֶת חֲצֵר הַמִּשְׁכָּן לַפָּאֵת נֶגֶב־תִּימָנָה קִלְעִים לַחֲצֵר שֵׁשׁ מִשְׁזָר מֵאָה בֵּאֲמָה אֶרֶךְ לַפָּאֵה הָאֶחָת:
10	And the pillars thereof shall be twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets shall be of silver.	10 וְעַמֻּדָיו עֲשָׂרִים וְאַדְנִיָּהֶם עֲשָׂרִים נְחֹשֶׁת וְנִי הָעַמֻּדִים וְנִחְשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף:
11	And likewise for the north side in length there shall be hangings a hundred cubits long, and the pillars thereof twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets of silver.	11 וְכֵן לַפָּאֵת צָפוֹן בְּאֶרֶךְ קִלְעִים מֵאָה אֶרֶךְ וְעַמֻּדָיו עֲשָׂרִים וְאַדְנִיָּהֶם עֲשָׂרִים נְחֹשֶׁת וְנִי הָעַמֻּדִים וְנִחְשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף:
12	And for the breadth of the court on the west side shall be hangings of fifty cubits: their pillars ten, and their sockets ten.	12 וְרֹחַב הַחֲצֵר לַפָּאֵת־יָם קִלְעִים חֲמִשִּׁים אֲמָה עַמֻּדֵיהֶם עֲשָׂרָה וְאַדְנִיָּהֶם עֲשָׂרָה:
13	And the breadth of the court on the east side eastward shall be fifty cubits.	13 וְרֹחַב הַחֲצֵר לַפָּאֵת קִדְמָה מֵזְרָחָה חֲמִשִּׁים אֲמָה:

(8) נכוֹב לוחות. כתרומתו תליל לוחין, לוחות עני שטים מכל זד והחלל באמצע, ולא יאה כולו עץ אחד, שיהא עצי ה' אמות על ה' אמות, כמין סדן:

(9) קלעים. עשוין כמין קלעי ספינה נקצים נקצים, מעשה קליעה ולא מעשה אורג, ותרומתו סך דין כתרומתו של מכצר המתורגס סך דל לפי שהן מנוקצין ככזרה: לפאה האחת. כל הרוח קרוי פאה:

(10) ועמודיו עשרים. חמש אמות בין עמוד לעמוד: ואדניהם. של העמודים נחשת, האדנים יושבים על הארץ, והעמודים תקועין לתוכן, היה עושה כמין קונדסין שקורין פלא"ש, ארכן ו' טפחים ורחבן ג', וטבעת נחשת קצוע צו באמצעו, וכורך שפת הקלע סביבו במיתרים כנגד כל עמוד ועמוד, וחולה הקונדס דרך טבעתו באונקליות שבעמוד העשוי כמין וי"ו, ראשו זקוף למעלה וראשו אחד תקוע בעמוד, כאותן שעושין להניב דלתות שקורין גוני"ש, ורחב הקלע תלוי מלמטה, והיא קומת מחיצות החצר: ווי העמודים. הם האונקליות: וחשוקיהם. מוקפות היו העמודים בחוטי כסף סביב, ואיני יודע אם על פני כולן, אם בראשם, ואם באמצעם, אך יודע אני שחשוק לשון חגורה, שכן מנינו צפילגש בגבעה, וְעָמָו לְמַד שְׁמוֹרִים שְׁבוּשִׁים (שופטים יט, י), תרגומו חשוקים:

(13) לפאת קדמה מזרח. פני המזרח קרוי קדס, לשון פנים, אחור, לשון אחורים, לפיכך המזרח קרוי קדס שהוא פנים, ומערב קרוי אחור, כמו דתרגס אונקלוס ה'ס הַאֲחֻרָן (דברים יא, כד), ימא מערבא: חבושים אמה. אותן נ' אמה לא היו סחומים כולם בקלעים, לפי ששם הפתח, אלא ט"ו אמה קלעים לפתח הפתח מכאן, וכן לפתח השני, נשאר רחב חלל הפתח בנתיב כ' אמה, וזהו שנאמר וְלָשַׁעַר הַקָּדָם עֲשָׂרִים אֲמָה, וילון למסך כנגד הפתח, כ' אמה ארך כרוחב הפתח:

14 The hangings for the one side [of the gate] shall be fifteen cubits: their pillars three, and their sockets three.	וְחֵמֶשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה קִלְעִים לְכַתֵּף עַמֻּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאֲדָנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה: וְחֵמֶשׁ עֶשְׂרֵה אַמִּין סָרְדֵי לְעֵבְרָא עַמֻּדֵיהוֹן תִּלְתָּא וְסֻמְכֵיהוֹן תִּלְתָּא:	14 וְחֵמֶשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה קִלְעִים לְכַתֵּף עַמֻּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאֲדָנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה:
15 And for the other side shall be hangings of fifteen cubits: their pillars three, and their sockets three.	וְלַכַּתֵּף הַשֵּׁנִית חֵמֶשׁ עֶשְׂרֵה קִלְעִים עַמֻּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאֲדָנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה: וְלַכַּתֵּף הַשֵּׁנִית חֵמֶשׁ עֶשְׂרֵה סָרְדֵי עַמֻּדֵיהוֹן תִּלְתָּא וְסֻמְכֵיהוֹן תִּלְתָּא:	15 וְלַכַּתֵּף הַשֵּׁנִית חֵמֶשׁ עֶשְׂרֵה קִלְעִים עַמֻּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאֲדָנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה:
16 And for the gate of the court shall be a screen of twenty cubits, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, the work of the weaver in colours: their pillars four, and their sockets four.	וְלַתְּרֵעַ דֶּרְתָּא פְּרָסָא עֶשְׂרִין אַמָּה תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֵׂה רֶקֶם עַמֻּדֵיהֶם אַרְבָּעָה וְאֲדָנֵיהֶם אַרְבָּעָה: וְלַתְּרֵעַ דֶּרְתָּא פְּרָסָא עֶשְׂרִין אַמִּין דְּתַכְלָא וְאַרְגָּמָן וְצִיֵּיר זְהוּרִי וּבּוּץ שְׁזִיר עוֹבֵד צִיֵּיר עַמֻּדֵיהוֹן אַרְבָּעָה וְסֻמְכֵיהוֹן אַרְבָּעָה:	16 וְלַשַּׁעַר הַחֲצָר מִסָּדוּ עֶשְׂרִים אַמָּה תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֵׂה רֶקֶם עַמֻּדֵיהֶם אַרְבָּעָה וְאֲדָנֵיהֶם אַרְבָּעָה:
17 All the pillars of the court round about shall be filleted with silver; their hooks of silver, and their sockets of brass.	כָּל-עַמֻּדֵי הַחֲצָר סָבִיב מִחֻשָּׁקִים כָּסָף וְוִיהֶם כָּסָף וְאֲדָנֵיהֶם נְחֹשֶׁת: כָּל עַמֻּדֵי דֶּרְתָּא סָחֹר סָחֹר מְכַוְּשִׁין כָּסָף וְוִיהוֹן כָּסָף וְסֻמְכֵיהוֹן דְּנְחָשָׁא:	מפטיר 17 כָּל-עַמֻּדֵי הַחֲצָר סָבִיב מִחֻשָּׁקִים כָּסָף וְוִיהֶם כָּסָף וְאֲדָנֵיהֶם נְחֹשֶׁת:
18 The length of the court shall be a hundred cubits, and the breadth fifty every where, and the height five cubits, of fine twined linen, and their sockets of brass.	אֹרְכָא דֶּרְתָּא מֵאָה אַמִּין וּפְתִיתָא חֲמִשִּׁין בְּחֻמְשִׁין וְרוּמָא חֲמִישׁ אַמִּין דְּבּוּץ שְׁזִיר וְסֻמְכֵיהוֹן דְּנְחָשָׁא: אֹרְכָא דֶּרְתָּא מֵאָה וַחֲבֹ חֲמִשִּׁים בְּחֻמְשִׁים וְקֹמָה חֲמִישׁ אַמּוֹת שֵׁשׁ מִשְׁזָר וְאֲדָנֵיהֶם נְחֹשֶׁת:	18 אֹרֶךְ הַחֲצָר מֵאָה בְּאַמָּה וַחֲבֹ חֲמִשִּׁים בְּחֻמְשִׁים וְקֹמָה חֲמִישׁ אַמּוֹת שֵׁשׁ מִשְׁזָר וְאֲדָנֵיהֶם נְחֹשֶׁת:
19 All the instruments of the tabernacle in all the service thereof, and all the pins thereof, and all the pins of the court, shall be of brass.	לְכָל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן בְּכָל עֲבֹדָתוֹ וְכָל-יִתְדָתָיו וְכָל-יִתְדֵת הַחֲצָר נְחֹשֶׁת: (ס) לְכָל מְנִי מִשְׁכָּנָא בְּכָל פּוֹלְחָנִיה וְכָל סְבוּהֵי וְכָל סְפֵי דֶּרְתָּא דְּנְחָשָׁא:	19 לְכָל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן בְּכָל עֲבֹדָתוֹ וְכָל-יִתְדָתָיו וְכָל-יִתְדֵת הַחֲצָר נְחֹשֶׁת: (ס)

(14) עמדיהם שלשה. חמש אמות בין עמוד לעמוד, בין עמוד שצראש הדרום העמוד במקצוע דרומית מזרחית, עד עמוד שהוא מן הג' שצמזרח ה' אמות, וממנו לשני חמש אמות, ומן השני לשלישי חמש אמות, וכן לכתף השנית, וארבעה עמודים למסך, הרי י' עמודים למזרח כנגד י' למערב:

(17) כל עמודי החצר סביב וגו'. לפי שלא פירש ווין וחשוקים ואדני נחשת אלא לנפון ולדרום, אצל למזרח ולמערב לא נאמר ווין וחשוקים ואדני נחשת, לכך צא ולמד כאן:

(18) ארך החצר. הנפון והדרום שמן המזרח למערב מאה באמה: ורחב חמשים בחמשים. חצר שצמזרח היתה מרובעת חמשים על חמשים, שהמשכן ארכו שלשים ורחבו עשר, העמיד מזרח פתחו בשפת נ' החיצונים של אורך החצר, נמצאו קלו בחמשים הפנימים, וכלה ארכו לסוף ל', נמצאו כ' אמה ריוח לאחוריו בין הקלעים שצמערב ליריעות של אחורי המשכן, ורחב המשכן עשר אמות צאמצע רוחב החצר, נמצאו לו עשרים אמה ריוח לנפון ולדרום מן קלעי החצר ליריעות המשכן, וכן למערב, וחמשים על חמשים חצר לפניו (עירובין כג:). וקומה חמש אמות. גובה מחילות החצר, והוא רוחב הקלעים: ואדניהם נחושת. להציא אדני המסך, שלא תאמר לא נאמרו אדני נחושת אלא לעמודי הקלעים, אצל אדני המסך של מין אחר היו. כך נראה בעיני שלכך חזר ושנאן:

(19) לכל כלי המשכן. שהיו צריכין להקמתו ולהורדתו, כגון מקצות לתקוע יתדות ועמודים: יתדות. כמין נגרי נחושת עשויין ליריעות האהל ולקלעי החצר, קשורים במיתרים סביב סביב בשפוליהן, כדי שלא תהא הרוח מגזיהתן, ואיני

The Haftarah is I Kings 5:26 – 6:13 on page 221. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16 on page 151, and the Haftarah is the special Haftarah on page 238. When Shabbat Shekalim is Rosh Hodesh, read as before but combine the 6th and 7th aliyot from the parsha, and read the 7th aliya for Shabbat Rosh Hodesh on page 233. For Shabbat Zachor the maftir and haftarah are on page 240. On Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, the Maftir and Haftarah are on page 233.

20 And thou shalt command the children of Israel, that they bring unto thee pure olive oil beaten for the light, to cause a lamp to burn continually.

וְאֵת הַמִּכְבֵּד יִתְּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִסְבֹּן לָךְ מִשֶּׁח זֵיתָא דְּכִיָּא כְּתִישָׁא לְאַנְהָרָא לְאַדְלָקָא בּוֹצִינְיָא תְּדִירָא:

וְאֵתָה תְּצִנְתָּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כִּתִּית לְמֵאוֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד:

תצוה
כא

21 In the tent of meeting, without the veil which is before the testimony, Aaron and his sons shall set it in order, to burn from evening to morning before the LORD; it shall be a statute for ever throughout their generations on the behalf of the children of Israel.

בְּמִשְׁכַּן זִמְנָא מִבְּרָא לְפָרוּכְתָּא דְּעַל סִדְהוּתָא יִסְדֵּר יְתִיה אֶהְרֹן וּבְנוֹהֵי מִרְמָשָׁא עַד צִפְרָא קָדָם יי קִים עָלֵם לְדִרְהוֹן מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

בְּאֹהֶל מוֹעֵד מְחוּץ לַפֶּרֶכֶת אֲשֶׁר עַל־הַעֲדוֹת יַעֲרֹף אֹתוֹ אֶהְרֹן וּבְנָיו מֵעֶרֶב עַד־בֹּקֶר לִפְנֵי יְהוָה חֹמֶת עוֹלָם לְדֹרֹתָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (ס)

21

XXVIII And bring thou near unto thee Aaron thy brother, and his sons with him, from among the children of Israel, that they may minister unto Me in the priest's office, even Aaron, Nadab and Abihu, Eleazar and Ithamar, Aaron's sons.

וְאֵת קָרִיב לְוַתֵּךְ יִתְּ אֶהְרֹן אֲחִיךָ וְאֶת־בְּנָיו אֹתוֹ מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכַהֲנוֹ לִי אֶהְרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר בְּנֵי אֶהְרֹן:

XXVIII

2 And thou shalt make holy garments for Aaron thy brother, for splendour and for beauty.

וְתַעֲבִיד לְבוּשֵׁי קוֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אֲחִיךָ וּלְתוֹשָׁבְתָא:

וְעָשִׂיתָ בְּגָדֵי־קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אֲחִיךָ לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת:

2

3 And thou shalt speak unto all that are wise-hearted, whom I have filled with the spirit of wisdom, that they make Aaron's garments to sanctify him, that he may minister unto Me in the priest's office.

וְאֵת הַמְלִיל עִם כָּל חֲכִמֵי לְבָא דְּאַשְׁלִימִית עֲמִהוֹן רוּחַ חֲכָמָא וְיַעֲבִדוּן יִתְּ לְבוּשֵׁי אֶהְרֹן לְקַדְּשׁוּתִיהָ לְשִׁמְשָׁא קְדָמִי:

וְאֵתָה תְּדַבֵּר אֶל־כָּל־חֲכָמֵי לֵב אֲשֶׁר מִלֵּאתִיו רוּחַ חֲכָמָה וְעָשׂוּ אֶת־בְּגָדֵי אֶהְרֹן לְקַדְּשׁוֹ לְכַהֲנוֹ לִי:

3

יודע אס תחזין צארך, או קשורין ותלויין וכוזדן מכזיד שפולי היריעות שלא יועו צרות, ואומר אני, ששמן מוכיח עליהם שהם תקועין צארך, לכך נקראו יחדות, ומקרא זה מסייעני, אֲהֵל זַל יִצְעָן זַל יִשַׁע יִסְלְקִיו לְנֶזֶח (ישעיה לג, כ):

(20) זך. צלי שמרים, כמו ששנינו במנחות (פ.), מגרגרו בראש הית וכו': כתיב. הזיתים היה כותש במכתשת ואינו טוחן בריחים, כדי שלא יהא צו שמרים, ואחר שהוציא טפה ראשונה, מכניסן לריחים וטוחנן, והשמן השני פסול למנורה וכשר למנחות, שנאמר כחית למאור, ולא כחית למנחות: להעלות נר תמיד. מדליק עד שיהא שלהבת עולה מאלה (שבת כא:). תמיד. כל לילה ולילה קרוי תמיד, כמו שאתה אומר עלת פְּמִיד (במדבר כה, ו), ואינה אלא מיום ליום. וכן במנחת חזיתין נאמר תמיד (ויקרא ו, יג), ואינה אלא מִתְּצִיָּה צִצְקָר וּמִתְּצִיָּה צִצְקָר, אבל תמיד האמור בלחם הפנים, משבת לשבת הוא:

(21) מערב עד בוקר. תן לה מדתה שיהא דולקת מערב ועד בוקר, ושיערו חכמים חצי לוג ללילי טבת הארוכין, וכן לכל הלילות, ואם יותר אין צדק כלום:

(1) ואתה הקרב אליך. לאחר שתגמור מלאכת המשכן:

<p>And these are the garments which they shall make: a breastplate, and an ephod, and a robe, and a tunic of chequer work, a mitre, and a girdle; and they shall make holy garments for Aaron thy brother, and his sons, that he may minister unto Me in the priest's office.</p>	<p>וְאֵלֶּיךָ לְבוּשֵׁי יָדֵי־עֲבֹדָה וְחֹשֶׁן וְאַיִפֹּד וְכִתְנֹת וְהַמְנִינִי וְקֹדֶשָׁא לְבִנְיָהּ לְשִׁמְשׁא קֹדֶם־י:</p>	<p>וְאֵלֶּה הַבְּגָדִים אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ חֹשֶׁן וְאַיִפֹּד וְכִתְנֹת תִּשְׁבֵּץ מִצְנֶפֶת וְאַבְנֶט וְעֵשׂוּ בְּגָדֵי־קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אֶחֱיד וּלְבָנָיו לְכַהֲנוֹ־לִי:</p>
<p>And they shall take the gold, and the blue, and the purple, and the scarlet, and the fine linen.</p>	<p>וְאֵנִי יִסְבוּן יָת דְּהָבָא וְיָת תְּכֵלֵא וְיָת אֲרָגֹנָא צִבְעָה וְהוֹרֵי וְיָת בּוּצָא:</p>	<p>וְהֵם יִקְחוּ אֶת־הַזָּהָב וְאֶת־הַתְּכֵלֶת וְאֶת־הָאֲרָגָמָן וְאֶת־תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת־הַשֵּׁשׁ: (פ)</p>
<p>And they shall make the ephod of gold, of blue, and purple, scarlet, and fine twined linen, the work of the skilful workman.</p>	<p>וְיַעֲבֹדוּן יָת אִיפֹדָא דְּהָבָא תְּכֵלֵא וְאַרְגָּמָנָא צִבְעָה וְהוֹרֵי וּבִיץ שִׁזִּיר עוֹבֵד אֹמֶן:</p>	<p>וְעֵשׂוּ אֶת־הָאִיפֹד זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן תּוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב:</p>

(3) לקדשו לכהנו לי. לקדשו להכניסו בכהונה על ידי הבגדים, שיהא כהן לי, ולשון כהונה שירות הוא, שנטריא"ה בלע"ז

(4) חושן. תכשיט כנגד הלז: ואפוד. לא שמעתי (שהוא לבוש) ולא מלאתי בצרייתא פירוש תבניתו, ולזי אומר לי שהוא חגור לו מאחוריו, רחבו כרוחב גב איש, כמין סינר שקורין פורז"נט שחגורות השורות כשוככות על הסוסים, כך מעשהו מלמטה, שנאמר וְדוֹד חָגוֹר אִפֹּד דָּד (שמואל"ב ו, יד), למדנו שהאפוד חגורה היא. ואי אפשר לומר שאין זו אלא חגורה לבדה, שהרי נאמר וַיִּשֶׁן עָלָיו אֶת הָאִפֹּד (ויקרא ח, ז) ואחר כך וַיִּסְגֹּר אֹתוֹ בְּתֵשֶׁבֶת הָאִפֹּד (שם), ותרגם אונקלוס בְּהִמְנִין אִפֹּדָא, למדנו שהחשז הוא החגור, והאפוד שם תכשיט לבדו. ואי אפשר לומר שעל שם שתי הכתפות שבו הוא קרוי אפוד, שהרי נאמר שתי כתפות האפוד, למדנו שהאפוד שם לבד, והכתפות שם לבד, וכך אני אומר שעל שם הסינר של מטה קרוי אפוד, על שם שאפודו ומקשטו זו, כמו שנאמר ויאפד לו זו (שם), והחשז הוא חגור שלמעלה הימנו, והכתפות קבועות זו. ועוד אומר לי לזי, שיש ראהי שהוא מין לבוש, שתרגם יונתן ודוד חגור אפוד צד, פְּרָדוּט דְּצוֹן, ותרגם כמו כן מעילין, פְּרָדוּטִין, במעשה תמר אחות אבשלום, פי כן תְּלַבֵּשׁ צִנּוֹת הַמֶּלֶךְ הַבְּתוּלָה מְעִילִים (שמואל"ב יג, יח): ומעיל. הוא כמין חלוק, וכן הכתונת, אלא שהכתונת סמוך לבשרו, ומעיל קרוי חלוק העליון: תשבץ. עשוין משצות לנוי, והמשצות הם כמין גומות העשויות בתכשיטי זהב למושב קביעת אצנים טובות ומרגליות, כמו שנאמר באבני האפוד מִשְׁצֹת זָהָב, ובלע"ז קוראין אותו קשטוני"ש מצנפת. כמין כיפת כובע שקורין קופי"א, שהרי במקום אחר קורא להם מגבעות, ומתרגמין פוֹבְעִין (עיין יומא כה:). ואבנט. היא חגורה על הכתונת, והאפוד חגורה על המעיל, כמו שמצינו בסדר לבישתו, וַיִּשֶׁן עָלָיו אֶת הַבְּתֹלָה וַיִּסְגֹּר אֹתוֹ בְּתֵשֶׁבֶת וַיִּלְבֹּשׁ אֹתוֹ אֶת הַמְּעִיל וַיִּשֶׁן עָלָיו אֶת הָאִפֹּד: בגדי קדש. מתרומה המקודשת לשמי יעשו אותם:

(5) והם יקחו. אותם חכמי לב שיעשו הבגדים, יקבלו מן המתנדבים את הזהב ואת התכלת, לעשות מהן את הבגדים: (6) ועשו את האפוד. אם באתי לפרש מעשה האפוד והחשן על סדר המקראות, הרי פירושן פריקים וישנה הקורא בצרופן, לכך אני כותב מעשיהם כמות שהוא, למען ירוץ הקורא זו, ואחר כך אפרש על סדר המקראות. האפוד עשוי כמין סינר של נשים רוכבות סוסים, וחוגר אותו מאחוריו כנגד לבו למטה מאחיליו, רחבו כמדת רוחב גבו של אדם ויותר, ומגיע עד עקביו, והחשז מחובר בראשו על פני רחבו מעשה אורג, ומאריך לכאן ולכאן כדי להקיף ולחגור זו, והכתפות מחוברות בחשז, אחת לימין ואחת לשמאל, מאחורי הכהן לשני קצות רחבו של סינר, וכשזוקפן עומדות לו על שני כתפיו, והן כמין שתי רצועות עשויות ממין האפוד, ארוכות כדי שיעור לזקפן אצל אורחו מכאן ומכאן, ונקפלות לפניו למטה מכתפיו מעט, ואבני השם קבועות בהם, אחת על כתף ימין ואחת על כתף שמאל, והמשצות נחוות בראשיהם לפני כתפיו, ושתי עבותות הזהב מחוברות בשתי טבעות שבחשן בשני קצות רחבו העליון, אחת לימין ואחת לשמאל, ושני ראשי השרשרות תקועים במשצות לימין, וכן שני ראשי השרשרות השמאלית תקועין במשצות שבכתף שמאל, נמצא החשן חלוי במשצות האפוד על לבו מלפניו, ועוד שתי טבעות בשני קצות החשן בתחתיתו, וכנגדם שתי טבעות בשתי כתפות האפוד מלמטה, בראשו התחתון המחובר בחשז, טבעות

7 It shall have two shoulder-pieces joined to the two ends thereof, that it may be joined together.	7 תָּרִין כְּתָפִין מִלְּפָנָיִם יִהְיוּ לָיָהּ עַל תָּרִין סִטְרוֹהֵי וַיִּתְּלָפֶהּ:	7 שְׁתֵּי כְתָפֶת חֲבֵרֶת יִהְיֶה־לָּהּ אֶל־שְׁנֵי קְצוֹתָיו וְחִבֵּר:
8 And the skilfully woven band, which is upon it, wherewith to gird it on, shall be like the work thereof and of the same piece: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen.	8 וְהָמִין תְּקוּנִיָּה דְעֻלּוֹהֵי כְּעוֹבְדִיָּה מִנִּיָּה יְהִי דְהָבָא תְּכֵלֵא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעֵי זָהָב וְבוּץ שִׁזְיָר:	8 וְחָשֵׁב אֶפְדָּתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו כְּמַעֲשָׂהוּ מִמָּנֹה יִהְיֶה זָהָב תְּכֵלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר:
9 And thou shalt take two onyx stones, and grave on them the names of the children of Israel:	9 וְתֹסֵב יֵת תְּרִיתִין אֲבְנֵי בִירְלָא וְתַגְלוֹף עֲלֵיהֶן שְׁמֵהֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	9 וְלָקַחְתָּ אֶת־שְׁתֵּי אֲבְנֵי־שֹהַם וּפְתַחְתָּ עֲלֵיהֶם שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
10 six of their names on the one stone, and the names of the six that remain on the other stone, according to their birth.	10 שְׁתֵּא מִשְׁמֵהֶתְהוֹן עַל אֲבָנָא חֲדָא וַיֵּת שְׁמֵהֶת שְׁתֵּא דְּאַשְׁתָּארוּ עַל אֲבָנָא תְּנִיחָא כְּתוֹלְדָתְהוֹן:	10 שְׁשֹׁה מִשְׁמֹתָם עַל הָאֶבֶן הָאֶחָת וְאֶת־שְׁמוֹת הַשְּׁשֹׁה הַנּוֹתָרִים עַל־הָאֶבֶן הַשְּׁנִית כְּתוֹלְדָתָם:
11 With the work of an engraver in stone, like the engravings of a signet, shalt thou engrave the two stones, according to the names of the children of Israel; thou shalt make them to be inclosed in settings of gold.	11 עוֹבֵד אוּמָן אֶבֶן טָבָא כְּתָב מִפְּרֵשׁ כְּגִלְף דְּעֻזְקָא תַּגְלוֹף יֵת תְּרִיתִין אֲבְנֵא עַל שְׁמֵהֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִשְׁקַעַן מְרֻמָּצָן דְּדָהָב תַּעֲבִיד יִתְהוֹן:	11 מַעֲשֶׂה חֲרָשׁ אֶבֶן פְּתוּחִי חָתָם תַּפְתַּח אֶת־שְׁתֵּי הָאֲבָבִים עַל־שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִסִּבָּת מִשְׁבָּצוֹת זָהָב תַּעֲשֶׂה אֹתָם:

החשן אל מול טבעות האפוד שוכנים זה על זה, ומרכסן כפתיל תכלת תחוב צטבעות האפוד והחשן, שיהא תחתית החשן דבוק לחשך האפוד, ולא יהא נד ונצל, הולך וחוזר: זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר. חמשה מינים הללו שזורין בכל חוט וחוט. היו מרדדין את הזהב כמין טסים דקין, וקולצין פתילים מהם, וטווין אותן חוט של זהב עם שש חוטין של תכלת, וחוט של זהב עם שש חוטין של ארגמן, וכן בצולעת שני, וכן בשש, שכל המינין חוטן כפול ששה וחוט של זהב עם כל אחד ואחד, ואחר כך שזור את כולם כאחד, נמצא חוטן כפול כ"ח, וכן מפורש במס' יומא (עב.). ולמד מן המקרא הוה וירקעו את פחי הזהב וקצץ פתילים לעשות (את פחילי הזהב) בתוך התכלת ובתוך הארגמן וגו', למדנו שחוט של זהב שזור עם כל מין ומין: מעשה חושב. כבר פרשתי שהוא אריגת שתי קירות שאין לוורת שני עזריהם דומות זו לזו:

(7) שתי כחפות וגו'. הסינר מלמטה, וחשך האפוד היא החגורה, ולמודה לו מלמעלה דוגמת סינר הנשים, ומגבו של כהן היו מחוברות בחשך שתי חתיכות כמין שתי רצועות רחבות, אחת כנגד כל כחף וכחף, וזקפן על שתי כחפותיו עד שנקפלות לפניו כנגד החזה, ועל ידי חבורן לטבעות החשן נאחזין מלפניו כנגד לבו שאין נופלת, כמו שמפורש בענין, והיו זקופות והולכות כנגד כחפיו, ושתי אבני שהם קצועות זהב, אחת בכל אחת: אל שני קצותיו. אל רחבו של אפוד, שלא היה רחבו אלא כנגד גבו של כהן, וגבהו עד כנגד האצילים שקורין קוד"ש, שנאמר לא יקָרוּ צִיָּע (יחזקאל מד, יח), אין חוגרין במקום זיעה, לא למעלה מאציליהם ולא למטה ממחניהם, אלא כנגד אציליהם: וחבר. האפוד עם אותן שתי כחפות האפוד יחבר אותם במחט למטה בחשך, ולא יארגם עמו, אלא אורגם לבד ואחר כך מחברים:

(8) וחשב אפדתו. וחגור שעל ידו, הוא מאפדו ומתקנהו לכהן ומקסטו: אשר עליו. למעלה בשפת הסינר היא החגורה: כמעשהו. כאריגת הסינר מעשה חושך ומחמשת מינין, כך אריגת החשך מעשה חושך ומחמשת המינים: במנו יהיה. עמו יהיה ארוג, ולא יארגנו לבד ויחברנו:

(10) כתולדותם. כסדר שגולד, ראובן שמעון לוי יהודה דן ונפתלי, על האחת, ועל השנייה, גד אשר יששכר זבולן יוסף, ובימיין מלך, שכן הוא כתוב במקום תולדותו, כ"ה אותיות בכל אחת ואחת:

(11) מעשה חרש אבן. מעשה אומן של אבנים. חרש זה, דבוק הוא למינה שלאחריו, ולפיכך הוא נקוד פתח בסופו,

<p>12 And thou shalt put the two stones upon the shoulder-pieces of the ephod, to be stones of memorial for the children of Israel; and Aaron shall bear their names before the LORD upon his two shoulders for a memorial.</p>	<p>וּתְשִׁי יָת תְּרֵתֵינִי אֲבִיָּא עַל כַּתְּפֵי אֵיפֹדָא אֲבִי דְיוֹכְרָנָא לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִשָּׂא אֶהְרֹן יָת שְׁמֵיהֶון קֳדָם יי עַל תְּרִין כַּתְּפוֹהִי לְדְיוֹכְרָנָא:</p>	<p>12 וְשִׂמְתָּ אֶת־שְׁתֵּי הָאֲבִנִים עַל כַּתְּפֹת הָאֹפֶד אֲבִי זָכָרֹן לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִשָּׂא אֶת־שְׁמוֹתָם לְפָנַי יְהוָה עַל־שְׁתֵּי כַתְּפָיו לְזָכָרֹן: (ס)</p>
<p>13 And thou shalt make settings of gold;</p>	<p>וְתַעֲבִיד מְרֻמָּצֵן דְּדָהָב:</p>	<p>שני וְעָשִׂיתָ מְשֻׁבָּצֹת זָהָב:</p>
<p>14 and two chains of pure gold; of plaited thread shalt thou make them, of wreathen work; and thou shalt put the wreathen chains on the settings.</p>	<p>וְתַרְתִּין תְּפִין דְּדָהָב דְּבִי מְתַחְמֵן תַּעֲבִיד יְתֵהוֹן עוֹבֵד גְּדִילוֹ וְתַתִּין יָת תְּפִיָּא גְּדִילָתָא עַל מְרֻמָּצָתָא:</p>	<p>14 וּשְׁתֵּי שַׁרְשְׁרֹת זָהָב טָהוֹר מְגַבְּלֹת תַּעֲשֶׂה אֹתָם מַעֲשֵׂה עֶבֶת וְנָתַתָּה אֶת־שַׁרְשְׁרֹת הָעֶבֶתָת עַל־הַמְּשֻׁבָּצֹת: (ס)</p>
<p>15 And thou shalt make a breastplate of judgment, the work of the skilful workman; like the work of the ephod thou shalt make it: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, shalt thou make it.</p>	<p>וְתַעֲבִיד חֲשֹן דִּינָא עוֹבֵד אוֹמֵן כְּעוֹבֵד אֵיפֹדָא תַּעֲבִיד נִיָּה דְּהָבָא תְּכֵלֵא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעֵה זָהָרִי וּבוּץ שְׁזִיר תַּעֲבִיד יְתִיָּה:</p>	<p>15 וְעָשִׂיתָ חֲשֹן מְשֻׁפָּט מַעֲשֵׂה חֵשֶׁב כְּמַעֲשֵׂה אֹפֶד תַּעֲשֶׂנוּ זָהָב תְּכֵלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ:</p>
<p>16 Four-square it shall be and double: a span shall be the length thereof, and a span the breadth thereof.</p>	<p>מְרֻבַּע יְהִי עֵיף זֶרֶתָא אוֹרְפֵיָה וְזֶרֶתָא פוֹתִיָּה:</p>	<p>16 רְבֹעַ יִהְיֶה כְּפֹלֵל זֶרֶת אָרְכּוֹ וְזֶרֶת רָחְבּוֹ:</p>
<p>17 And thou shalt set in it settings of stones, four rows of stones: a row of carnelian, topaz, and smaragd shall be the first row;</p>	<p>וְתַשְׁלִים בֵּיהּ אֲשֻׁלְמוֹת אֲבָנָא אֲרַבְּעָא סְדָרִין דְּאֶבֶן טָבָא סְדָרָא קִדְמָאָה סִמְקֹן יֶרְקֵן וּבִרְקֵן סְדָרָא חֹד:</p>	<p>17 וּמִלֵּאתָ בּוֹ מִלֵּאת אֶבֶן אֲרַבְּעָה טוֹרִים אֶבֶן טוֹר אֲדָם פִּטְדָה וּבִרְקֵת הַטּוֹר הָאֶחָד:</p>

וכן קרש עזים נטה קו (ישעיה מד, יג), חרש של עזים. וכן קרש צנל מעצד (שם יצ), כל אלה דבוקים ופתוחים: פתוחי חותם. כתר גומא פסג מפסג פגלף דעזקא, חרוטות האותיות בתוכן, כמו שחורצין חותמי טבעות שהם לחתום אגרות, כח ניכר ומפורש: על שמות. כמו צממות: מסבות משבצות. מוקפות האזנים צמסצות זהב, שעושה מושב האזן זוהב כמין גומא למדת האזן, ומשקעה צמסצות, נמלאת המשצות סובצת את האזן סביב, ומחצר המשצות בכחפות האפוד:

(12) לזכרון. שיהא רואה הקצה את השצטים כחוצים לפניו, ויזכור לדקתם: (13) ועשית משבצות. מיעוט משצות שמים, ולא פירש לך עתה צפרשה זו אלא מקצת זרכן, וצפרשת החשן גומר לך פירושן:

(14) שרשרות זהב. שלשלאות: מגבלות. לסוף גצול החשן תעשה אותם: מעשה עבות. מעשה קליעת חוטין, ולא מעשה נקבים וכפלים כאותן שעושין לצורות, אלא כאותן שעושין לעצדקקאות שקורין אינשינשייר"ש (רוכפאס) (בינה כז): ונתתה את שרשרות. של עבותות העשויות מעשה עבות על משצות הללו. ולא זה הוא מקום נוואת עשייתן של שרשרות ולא נוואת קביעותן, ואין תעשה האמור כאן לשון זווי, ואין ונתתה האמור כאן לשון זווי, אלא לשון עמיד, כי צפרשת החשן חוזר ומזוהו על עשייתן ועל קביעותן, ולא נכתב כאן אלא להודיעך מקצת כורך המשצות שזוה לעשות עס האפוד, וכחז לך זאת, לומר לך המשצות הללו יזקקו לך, לכשתעשה שרשרות מגבלות על החשן, תתנס על המשצות הללו:

(15) חושן משפט. שמכפר על קלקול הדין. דבר אחר משפט, שמזכר דבריו והצטחתו אמת, דרישנמ"ט צלע"ו שהמשפט משמש ג' לשונות, דברי טענות בעלי הדין, וגמר הדין, ועונש הדין, אס עונש מיתה אס עונש מכות אס עונש ממון, וזה משמש לשון צירור דברים, שמפרש ומזכר דבריו: כמעשה אפוד. מעשה חושב ומחמשת מינין:

(16) זרת ארכו וזרת רחבו. כפול, ומוטל לו לפניו כנגד לבו, שנאמר וְהָיוּ עַל לִבְ אֶהְרֹן, תלוי בכחפות האפוד הצאות מאחוריו על כתפיו, ונקפלות ויורדות לפניו מעט, והחשן תלוי בהן צפרשרות וטבעות, כמו שמפורש בענין:

18	and the second row a carbuncle, a sapphire, and an emerald;	וְהַטֹּר הַשֵּׁנִי נֶפֶךְ סַפִּיר וִיהָלָם: וְסַדְרָא תַנִּינָא אֶזְמַרְגָּדִין שְׁבִיזִי וְסַבְהָלוּם:	18
19	and the third row a jacinth, an agate, and an amethyst;	וְהַטֹּר הַשְּׁלִישִׁי לָשֵׁם שָׁבוּ וְסַדְרָא תְּלִיתָאָה קַנְפִּירִי טַרְקִיָּא וְעִין עֵגְלָא: וְאַחֲלָמָה:	19
20	and the fourth row a beryl, and an onyx, and a jasper; they shall be inclosed in gold in their settings.	וְהַטֹּר הָרְבִיעִי תַרְשִׁישׁ וְשֹהַם וְיָשָׁפָה מְשַׁבָּצִים זָהָב יִהְיוּ בְּמִלּוֹאֲתָם: וְסַדְרָא רַבִּיעָאָה כְּרוֹם יָמָא וּבִזְרָלָא וּפְנִתִירִי מְרַמְצָן בְּדָהָב יִהְיוּ בְּאַשְׁלֻמִּיתָהוֹן:	20
21	And the stones shall be according to the names of the children of Israel, twelve, according to their names; like the engravings of a signet, every one according to his name, they shall be for the twelve tribes.	וְהָאֲבָנִים תְּהִיֶּינּוּ עַל-שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּים עָשָׂרָה עַל-שְׁמֹתָם פְּתוּחֵי חוֹתָם אִישׁ עַל-שְׁמוֹ תְּהִיֶּינּוּ לְשֵׁנֵי עֶשֶׂר שְׁבֻטֹת: וְאֲבָנִיא יִהְיוּן עַל שְׁמֹתָהּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּרֵמָא עֶשְׂרִי עַל שְׁמֹתָהוֹן כְּתָב מִפְּרֶשׁ כְּגֻלָּף דְּעִזְקָא גָבַר עַל שְׁמִיָּהּ יִהְיוּן לְתַרִּי עֶשֶׂר שְׁבֻטִין:	21
22	And thou shalt make upon the breastplate plaited chains of wreathen work of pure gold.	וְעָשִׂיתָ עַל-הַחֹשֶׁן שְׂרֶשֶׁת גְּבֻלָּת מַעֲשֵׂה עֲבֹת זָהָב טָהוֹר: וְתַעֲבִיד עַל חוֹשְׁנָא תַכִּין מְתַחֲמֵן עוֹבָד גְּדִילוֹ דְּדָהָב דְּכִי:	22
23	And thou shalt make upon the breastplate two rings of gold, and shalt put the two rings on the two ends of the breastplate.	וְעָשִׂיתָ עַל-הַחֹשֶׁן שְׁתֵּי טַבָּעוֹת זָהָב וְנָתַתָּ אֶת-שְׁתֵּי הַטַּבָּעוֹת עַל-שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן: וְתַעֲבִיד עַל חוֹשְׁנָא תְּרֵתִין עִזְקָן דְּדָהָב וְתַתִּין יֵת תְּרֵתִין עִזְקָתָא עַל תְּרִין סַטְרֵי חוֹשְׁנָא:	23
24	And thou shalt put the two wreathen chains of gold on the two rings at the ends of the breastplate.	וְנָתַתָּה אֶת-שְׁתֵּי עֲבֹתֵי הַזָּהָב וְתַתִּין יֵת תְּרֵתִין גְּדִילָן דְּדָהָב עַל-שְׁתֵּי הַטַּבָּעוֹת אֶל-קְצוֹת עִזְקָתָא בְּסַטְרֵי חוֹשְׁנָא: וְהַחֹשֶׁן:	24

(17) ומלאות בו. על שם שהאזנים ממלאות גומות המשצות הממוקנות להן, קורא אותן כלשון מלואים:
(20) משבצים זהב. יהיו הטורים במלואותם, מוקפים משצות זהב צעומק שיעור שיתמלא בעוצי האזן, וזה לשון במלואותם, כשיעור מלוי עציין של אזנים יהיה עומק המשצות, לא פחות ולא יותר:
(21) איש על שמו. כסדר תולדותם סדר האזנים, אודם לראובן, פטדה לשמעון, וכן כלם:
(22) על החושן. כשציל החשן, לקצעם בצבעותיו, כמו שמפורש למטה בענין: שרשת. לשון שרשי אילן, המאחזין לאילן להאחז ולהתקע בארץ, אף אלו יהיו מאחזין לחשן, שבהם יהיה תלוי באפוד, והן שמי שרשרות האמורות למעלה בענין המשצות, ואף שרשרות פחר מנחם בן סרוק לשון שרשים, ואמר שהרי"ש יתירה, כמו מ"ם שצשלשום, ומ"ם שצריקס, ואיני רואה את דבריו, אלא שרשרת כלשון עבדות כשלשלת כלשון משנה: גבלת. הוא מגבולות האמור למעלה, שתתקעם בצבעות שיהיו בגבול החשן, וכל גבול לשון קצה, אשומי"ל כלע"ז מעשה עבות. מעשה קליעה:
(23) על החושן. לצורך החושן, כדי לקצעם זו. ולא יתכן לומר שמהאחז עשייתן עליו, שאם כן מה הוא שחוזר ואומר ונתת את שמי הטבעות, והלא כבר נתונים זו, היה לו לכתוב בתחלת המקרא, ועשית על קצות החשן שמי טבעות זהב, ואף ששרשרות צריך אותה לפתור כן: על שני קצות החושן. לשמי פאות שכנגד הצואר לימנית ולשמאלית הצאים מול כתפות האפוד:
(24) ונתתה את שתי עבותות הזהב. הן שרשרות גבולות הכמוצות למעלה, ולא פירש מקום קצוען בחשן, עכשיו מפרש לך שיהא מוחזק אותן בצבעות, ומדע לך שהן הן הראשונות, שהרי בפרשת אלה פקודי לא הוכפלו:

- 25 And the other two ends of the two wreathen chains thou shalt put on the two settings, and put them on the shoulder-pieces of the ephod, in the forepart thereof.
- 26 And thou shalt make two rings of gold, and thou shalt put them upon the two ends of the breastplate, upon the edge thereof, which is toward the side of the ephod inward.
- 27 And thou shalt make two rings of gold, and shalt put them on the two shoulder-pieces of the ephod underneath, in the forepart thereof, close by the coupling thereof, above the skilfully woven band of the ephod.
- 28 And they shall bind the breastplate by the rings thereof unto the rings of the ephod with a thread of blue, that it may be upon the skilfully woven band of the ephod, and that the breastplate be not loosed from the ephod.
- וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת תָּתִין עַל-שְׁתֵּי הַמְּשַׁבְצוֹת וְנָתַתָּה עַל-כְּתָפוֹת הָאֶפֶד אֶל-מוֹל פָּנָיו:
- וְעָשִׂיתָ שְׁתֵּי טַבָּעוֹת זָהָב וְשָׂמַתָּ אֹתָם עַל-שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן עַל-שִׁפְתּוֹ אֲשֶׁר אֶל-עֵבֶר הָאֶפֶד (בַּסְּפָרִי סִפְרָד וּאֲשַׁכְנוּ הָאֶפֶד) בְּיָתְהָ:
- וְעָשִׂיתָ שְׁתֵּי טַבָּעוֹת זָהָב וְנָתַתָּה אֹתָם עַל-שְׁתֵּי כְתָפוֹת הָאֶפֶד מִלְּמַטָּה מִמוֹל פָּנָיו לַעֲמֹת מִחֲבֶרְתּוֹ מִמַּעַל לַחֹשֶׁב הָאֶפֶד:
- וְיִרְכְּסוּ אֶת-הַחֹשֶׁן מִטַּבָּעָתוֹ אֶל-טַבָּעַת הָאֶפֶד בַּבִּתִּיל תַּכְלֹת לַהֲיוֹת עַל-חֹשֶׁב הָאֶפֶד וְלֹא-יִנָּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶד:
- וְהַעֲבִיד תָּרְתִּין עֶזְקֵן דָּדָהָב וַתִּשְׂוִי וַתְּהַיֵּן עַל תָּרִין סְטָרִי חוּשְׁנָא עַל סַפְתִּיהָ דְלַעֲבָרָא דְאִפֻּדָא לְגִיּו:
- וְהַעֲבִיד תָּרְתִּין עֶזְקֵן דָּדָהָב וַתִּתִּין וַתְּהַיֵּן עַל תָּרִין כְּתָפֵי אִפֻּדָא מִלְרַע מִלְקַבִּיל אֶפֹּהִי לְקַבִּיל בֵּית לֹאֲפִי מַעֲלִי לְהַמִּין אִפֻּדָא:
- וַיַּחֲדִינוּ יָת חוּשְׁנָא מַעֲזָקֶיהָ לַעֲזָקַת אִפֻּדָא בְּחוּטָא דְתַכְּלִיתָא לְמַהֲנִי עַל הַמִּין אִפֻּדָא וְלֹא יִתְפָּרַק חוּשְׁנָא מַעֲלִי אִפֻּדָא:

(25) ואת שתי קצות. של שתי העצמות, צ' ראשיהם של כל אחת ואחת: תתן על שתי המשבצות. הן הן הכתובות למעלה בין פרשת החשן ופרשת האפוד, ולא פירש את זרכן ואת מקומן, עכשיו מפרש שיתקע בהן ראשי העצמות התחבצות בטבעות החשן לימין ולשמאל אלל הנזאר, שני ראשי שרשרות הימנית תוקע במשצות של ימין, וכן בשל שמאל שני ראשי שרשרות השמאלית: ונתתה. המשצות על כתפות האפוד, אחת בזו ואחת בזו, נמצאו כתפות האפוד מחזיקין את החשן שלא יפול ובהן הוא תלוי, ועדיין שפת החשן התחמונה הולכת וצאה, ונוקשת על כריסו ואינה דבוקה לו יפה, לכך הוצרך עוד צ' טבעות לתחיתו, כמו שמפרש והולך: אל מול פניו. של אפוד, שלא יתן המשצות בעצר הכתפות שכלפי המעיל, אלא בעצר העליון שכלפי החוץ, והוא קרוי מול פניו של אפוד, כי אותו עבר שאינו נראה אינו קרוי פנים:

(26) על שני קצות החושן. הן שתי פאותיו התחמונה לימין ולשמאל: על שפתו אשר אל עבר האפוד ביתה. הרי לך שני סימנין, האחד שיתנס בשני קצות של תחיתו, שהוא כנגד האפוד, שעליו אינו כנגד האפוד, שהרי סמוך לזואר הוא, והאפוד נתון על מתניו, ועוד נתן סימן, שלא יקבעם בעצר החושן שכלפי החוץ, אלא בעצר שכלפי פנים, שנאמר ביתה, ואותו העצר הוא לזד האפוד, שחשצ האפוד חוגרו לכהן, ונקפל הסינר לפני הכהן על מתניו, וקצת כריסו מכאן ומכאן עד כנגד קצות החשן, וקצותיו שוכצין עליו:

(27) על שתי כתפות האפוד מלמטה. שהמשצות נתונות צראשי כתפות האפוד העליונים, הצאים על כתפיו כנגד גרונו ונקפלות ויורדות לפניו, והטבעות נזה ליתן צראשן השני שהוא מחוצר לאפוד, והוא שנאמר לעומת מחצרתו, סמוך למקום חצורן צאפוד למעלה מן החגורה מעט, שהמחצרת לעומת החגורה, ואלו נתונים מעט בגובה זקיפת הכתפות, הוא שנאמר ממעל לחשצ האפוד, והן כנגד סוף החשן, ונותן פחיל תכלת צאותן הטבעות וטבעות החשן, ורוכסן צאותו פחיל לימין ולשמאל, שלא יהא תחתית החשן הולך לפניו וחוזר לאחור ונוקש על כריסו, ונמצא מיושצ על המעיל יפה: ממוול פניו. בעצר החיוון:

(28) וירכסו. לשון חצור, וכן מִרְכָּסִי אִישׁ (תהלים לא, כא), חצורי חצרי רשעים. וכן וְהִרְכָּסִים לְנִקְפָּה (ישעיה מ, ד),

- 29 And Aaron shall bear the names of the children of Israel in the breastplate of judgment upon his heart, when he goeth in unto the holy place, for a memorial before the LORD continually. .
- 29 וְנָשָׂא אֶהָרֹן אֶת־שְׁמוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּחֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט עַל־לִבּוֹ בָּבֹאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ לְזִכְרוֹן לִפְנֵי־יְהוָה תָּמִיד:
- 30 And thou shalt put in the breastplate of judgment the Urim and the Thummim; and they shall be upon Aaron's heart, when he goeth in before the LORD; and Aaron shall bear the judgment of the children of Israel upon his heart before the LORD continually.
- 30 וְנָתַתָּ אֶל־חֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט אֶת־הָאוּרִים וְאֶת־הַתֻּמִּיִּם וְהָיוּ עַל־לֵב אֶהָרֹן בָּבֹאוֹ לִפְנֵי־יְהוָה וְנָשָׂא אֶהָרֹן אֶת־מִשְׁפַּט בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל עַל־לִבּוֹ לִפְנֵי־יְהוָה תָּמִיד: (ס)
- 31 And thou shalt make the robe of the ephod all of blue.
- 31 וְעָשִׂיתָ אֶת־מְעִיל הָאֶפֹּד כָּלִיל וְתַעֲבִיד יָת מְעִיל אִיפֹדָא גָּמִיר תַּכְלָא:
- 32 And it shall have a hole for the head in the midst thereof; it shall have a binding of woven work round about the hole of it, as it were the hole of a coat of mail that it be not rent.
- 32 וְהָיָה פִּי־רֹאשׁוֹ בְּתוֹכוֹ שְׂפָה וְהָיָה לְפָיו סָבִיב מַעֲשֵׂה אֲרָג כָּפִי תַחְרָא יְהִי־לּוֹ לֹא יִקְרַע:
- 33 And upon the skirts of it thou shalt make pomegranates of blue, and of purple, and of scarlet, round about the skirts thereof; and bells of gold between them round about:
- 33 וְעָשִׂיתָ עַל־שׁוּלְיוֹ רִמְנוֹי תַּכְלָת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי עַל־שׁוּלְיוֹ סָבִיב וּפַעֲמָנֵי זָהָב בְּתוֹכָם עַל־שְׁפּוּלוֹהֵי סָחוֹר וְזָגִין דְּדָהָב בֵּינֵיהֶן סָחוֹר סָחוֹר:

הרים הסמוכים זה לזה, שאי אפשר לירד לגיא שצניניהם אלא בקושי גדול, שמתוך סמיכתן הגיא זקופה ועמוקה, יהיו לזקעת מישור ונוחה לילך: להיות על חשב האפוד. להיות החשן דבוק אל חשב האפוד: ולא יזח. לשון ניתוק, ולשון ערבי הוא כדברי דונש בן לברט:

(30) האורים ואת התמים. הוא כתב שם המפורש שהיה נותנו בתוך כפלי החשן, שעל ידו הוא מאיר דבריו ומתמם את דבריו (יומא עג:). ובמקדש שני היה החשן, שאי אפשר לכהן גדול להיות מחוסר בגדים, אבל אותו השם לא היה בתוכו, ועל שם אותו הכתב הוא קרוי משפט, שנאמר וְשָׁלַל לוֹ צִמְשֵׁפֶט הָאֲוִירִים (במדבר כז, כא): את משפט בני ישראל. דבר שהם נשפטים ונוכחים על ידו אם לעשות דבר או לא לעשות. ולפי המדרש אגדה, שהחשן מכפר על מעוטי הדין נקרא משפט, על שם סליחת המשפט:

(31) את מעיל האפוד. שאפוד ניתן עליו לחגורה: כליל תכלת. כולו תכלת, שאין מין אחר מעורב בו: (32) והיה פי ראשו. פי המעיל צנצהו, הוא פתיחת צית הנאמר: בתוכו. כתרגומו פָּסִיל לְגִינָה, כפול לחוכו, להיות לו לשפה כפילתו, והיה מעשה אורג ולא צמחט: כפי תחרא. למדנו שהשריונים שלהם כפול לחוכו: לא יקרע. כדי שלא יקרע, והקורעו עובר בלאו, שזה ממנין לאוין שצמחורה, וכן לא יִצֵּא החשן, וכן לא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ (שמות כה, טו), הנאמר צדי הארון:

(33) רמוני. עגולים וחלולים היו, כמין רמונים העשויים בצנח תרגולת: ופעמוני זהב. זגין עם עִנְזָלִין שצמחוס: בתוכם סביב. צניניהם סביב, צין שני רמונים פעמון אחד, דבוק ותלוי בשולי המעיל:

<p>34 a golden bell and a pomegranate, a golden bell and a pomegranate, upon the skirts of the robe round about.</p>	<p>וְגָא דְדִהָבָא וְרִמּוֹנָא זָנָא דְדִהָבָא וְרִמּוֹנָא עַל שְׂפוּלֵי מְעִילָא סָחוּר סָחוּר:</p>	<p>34 פֶּעֱמֹן זָהָב וְרִמּוֹן פֶּעֱמֹן זָהָב וְרִמּוֹן עַל־שְׁלֵי הַמְעִיל סָבִיב:</p>
<p>35 And it shall be upon Aaron to minister; and the sound thereof shall be heard when he goeth in unto the holy place before the LORD, and when he cometh out, that he die not.</p>	<p>וַיְהִי עַל אַהֲרֹן לְשִׁמְשָׁא וַיִּשְׁתַּמַּע קִלְיָה בְּמִיעֲלִיָּה לְקִידָשָׁא לְקִדְם יְיָ וּבְמִפְקִיָּה וְלֹא יָמוּת:</p>	<p>35 וַיְהִי עַל־אַהֲרֹן לְשֶׁרֶת וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּבָאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ לִפְנֵי יְהוָה וּבִצְאוֹ וְלֹא יָמוּת: (ס)</p>
<p>36 And thou shalt make a plate of pure gold, and engrave upon it, like the engravings of a signet: HOLY TO THE LORD.</p>	<p>וְתַעֲבִיד צִיצָא דְדִהָב דְּכִי וְתַגְלוֹף עֲלוּהִי כְּתָב מִפְּרִשׁ קֹדֶשׁ לֵי:</p>	<p>36 וַעֲשִׂיתָ צִיץ זָהָב טָהוֹר וּפְתִיחָתָא עָלָיו פְּתִיחַ חֹתָם קֹדֶשׁ לַיהוָה:</p>
<p>37 And thou shalt put it on a thread of blue, and it shall be upon the mitre; upon the forefront of the mitre it shall be.</p>	<p>וְתַשִּׁי יְתִידָה עַל חוּטָא דְּתַכִּילְתָּא וַיְהִי עַל מְצַנְפְתָּא לְקַבִּיל אַפִּי מְצַנְפְתָּא יְהִי:</p>	<p>37 וְשִׂמְתָּ אֹתוֹ עַל־פִּתְּיֵל תְּכֵלֶת וַיְהִי עַל־הַמְצַנְפֶּת אֶל־מוֹל פְּנֵי־הַמְצַנְפֶּת יְהִיָּה:</p>
<p>38 And it shall be upon Aaron's forehead, and Aaron shall bear the iniquity committed in the holy things, which the children of Israel shall hallow, even in all their holy gifts; and it shall be always upon his forehead, that they may be accepted before the LORD.</p>	<p>וַיְהִי עַל בֵּית עֵינֹהִי דְאַהֲרֹן וַיִּשְׁוֹל אַהֲרֹן יַת עֲוֹנוֹת קוֹדֶשִׁיא דִּיקְדָּשׁוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל מִתְּנֵת קוֹדֶשִׁיהוֹן וַיְהִי עַל בֵּית עֵינֹהִי תְּדִירָא לְרַעְנָא לְהוֹן קֹדֶם יְיָ:</p>	<p>38 וַיְהִי עַל־מִצַּח אַהֲרֹן וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת־עֹן הַקֹּדָשִׁים אֲשֶׁר יִקְדִּישׁוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל־מִתְּנֵת קֹדֶשִׁיהֶם וַיְהִי עַל־מִצַּחוֹ תָּמִיד לְרַצּוֹן לָהֶם לִפְנֵי יְהוָה:</p>

(34) פֶּעֱמֹן זָהָב וְרִמּוֹן וּגְרִי. פֶּעֱמֹן זָהָב וְרִמּוֹן אֵלָּלוּ:
 (35) וְלֹא יָמוּת. מְכַלֵּל לֹא אֶחָד שׁוֹמֵעַ הֵן, אִם יִהְיֶה לוֹ לֹא יִתְחַיֵּב מִיָּתָהּ, הֵא אִם יִכְנַס מִחוּסָר אֶחָד מִן הַבְּגָדִים הַלֵּלוּ, חַיִּיב מִיָּתָהּ בְּיָדֵי שְׂמִימָה:
 (36) צִיץ. כְּמִין טֶסֶס שֶׁל זָהָב הִיָּה, רוֹחֵב צ' אֲצָבָעוֹת, מְקִיף עַל הַמִּצַּח מֵאֲוִזן לֵאמֹר (סוֹכָה ה:):
 (37) עַל פִּתְּיֵל תְּכֵלֶת. וּבְמִקּוֹם אֲחֵר הוּא אֹמֵר, וַיִּשְׁוֹל עָלָיו פִּתְּיֵל תְּכֵלֶת (שְׁמוֹת לט, לא), וְעוֹד, כְּתִיב כֹּהֵן וְהִיָּה עַל הַמִּצַּנְפֶּת, וְלִמְטָה הוּא אֹמֵר וְהִיָּה עַל מִצַּח אַהֲרֹן, וּבְשָׂחִיטָה קֹדָשִׁים שְׂנִינֵי (וַצְחִים יט:), שֶׁעָרָו הִיָּה נִרְאָה בִּין צִיץ לַמִּצַּנְפֶּת שֶׁשֶׁם מְנִיחַ תְּפִלִּין, לְמַדְנוּ שֶׁהַמִּצַּנְפֶּת לְמַעַלָּה בְּגוֹזֶה הָרָאשׁ, וְאִינִי עֲמוּקָה לְהַכְנִס בָּהּ כָּל הָרָאשׁ עַד הַמִּצַּח, וְהַצִּץ מְלִמְטָה, וְהַפִּתְּיֵלִים הֵיוּ בְּנִקְצִים, וְתַלְוִיין בּוֹ בְּשָׁנֵי רָאשִׁים וּבְאִמְצָעוֹ, שֶׁשֶׁהַבְּגָמִקּוּמוֹת הַלֵּלוּ, פִּתְּיֵל מְלִמְעַלָּה אֶחָד מִבְּחוּץ וְאֶחָד מִבְּפָנִים כְּנֶגֶד, וְקוֹשֶׁר רָאשֵׁי הַפִּתְּיֵלִים מֵאֲחוּרֵי הָעוֹרֶף שֶׁלִּשְׁתֵּן, וְנִמְצָאוּ בִּין אֹרֶךְ הַטֶּס וּפִתְּיֵלֵי רָאשֵׁי מְקִיפִין אֶת הַקֶּדֶקֶד, וּפִתְּיֵל הָאִמְצָעִי שֶׁבְּרָאשׁוֹ קָשׁוּר עִם רָאשֵׁי הַשְּׂנִינִים, וְהוֹלֵךְ עַל פְּנֵי רוֹחֵב הָרָאשׁ מְלִמְעַלָּה, נִמְצָא עָשׂוּי כְּמִין כּוֹבַע, וְעַל פִּתְּיֵל הָאִמְצָעִי הוּא אֹמֵר וְהִיָּה עַל הַמִּצַּנְפֶּת, וְהִיָּה נֹתֵן הַצִּץ עַל רָאשׁוֹ כְּמִין כּוֹבַע עַל הַמִּצַּנְפֶּת, וְהַפִּתְּיֵל הָאִמְצָעִי מִחֻיּוֹק שְׂאִינוֹ נּוֹפֵל, וְהַטֶּס תַּלְוִי כְּנֶגֶד מִנְחוֹ, וְנִתְקַיְּמוּ כָּל הַמְּקַרְאוֹת, פִּתְּיֵל עַל הַצִּץ, וְצִיץ עַל הַפִּתְּיֵל, וּפִתְּיֵל עַל הַמִּצַּנְפֶּת מְלִמְעַלָּה:
 (38) וְנָשָׂא אַהֲרֹן. לְשׁוֹן סְלִיחָה, וְאֵף עַל פִּי כֵן אִינוֹ זֶה מִשְׁמַעוֹ, אַהֲרֹן נוֹשֵׂא אֶת הַמִּשָּׁא שֶׁל עוֹן, נִמְצָא מְסוּלָק הָעוֹן מִן הַקֹּדָשִׁים: אֶת עוֹן הַקֹּדָשִׁים. לְרִצּוֹת עַל הַדָּם וְעַל הַחֵלֶב שֶׁקָּרְצוּ בְּטוֹמָאָה, כְּמוֹ שֶׁשְׂנִינֵינוּ (מִנְחוֹת כה), אִי זֶה עוֹן הוּא נוֹשֵׂא, אִם עוֹן פְּגוּל הָרִי כְּבֵר נֶאֱמַר לֹא יִרְאֶה, וְאִם עוֹן נֹתֵר הָרִי נֶאֱמַר לֹא יִחַשֵׁב, וְאִין לֹא יִחַשֵׁב עַל עוֹן הַכֹּהֵן שֶׁהִקְרִיב טָמֵא, שֶׁהָרִי עוֹן הַקֹּדָשִׁים נֶאֱמַר, וְלֹא עוֹן הַמְּקַרְבִּים, הֵא אִינוֹ מִרְצָה אֵלָּא לְהַכְשִׁיר הַקֶּרְבֵּן: וְהִיָּה עַל מִצַּחוֹ תָּמִיד. אִי אִפְשָׁר לֹאמֹר שִׁיחָא עַל מִנְחוֹ תָּמִיד, שֶׁהָרִי אִינוֹ עָלָיו אֵלָּא בְּשַׁעַת הַעֲבֹדָה, אֵלָּא תָּמִיד לְרִצּוֹת לָהֶם, אִפְּלִינֵי אִינוֹ עַל מִנְחוֹ, שֶׁלֹּא הִיָּה כֹּהֵן גָּדוֹל עוֹבֵד בְּאוֹתָהּ שָׁעָה, וְלִדְבָרֵי הָאוֹמֵר עוֹדֵהוּ עַל מִנְחוֹ מְכַפֵּר וּמִרְצָה, וְאִם לֹא אִינוֹ מִרְצָה, נִדְרָשׁ עַל מִנְחוֹ תָּמִיד, לְמַלְמַד שֶׁמִּשְׁמַשׁ בּוֹ בְּעוֹדוֹ עַל מִנְחוֹ, שֶׁלֹּא יִסְיַח דַּעְתּוֹ מִמֶּנּוּ:

39	And thou shalt weave the tunic in chequer work of fine linen, and thou shalt make a mitre of fine linen, and thou shalt make a girdle, the work of the weaver in colours.	וְשִׁבְצָתָהּ הַכֹּתֶנֶת שֵׁשׁ וְעִשִּׂיתָ מִצְנֶפֶת שֵׁשׁ וְאַבְנֵת תַּעֲשֶׂה וְהַמָּנִן תַּעֲבִיד עֹבֵד צִיִּיר:	וְשִׁבְצָתָהּ הַכֹּתֶנֶת שֵׁשׁ וְעִשִּׂיתָ מִצְנֶפֶת שֵׁשׁ וְאַבְנֵת תַּעֲשֶׂה וְהַמָּנִן תַּעֲבִיד עֹבֵד צִיִּיר:	39
40	And for Aaron's sons thou shalt make tunics, and thou shalt make for them girdles, and head-tires shalt thou make for them, for splendour and for beauty.	וְלִבְנֵי אַהֲרֹן תַּעֲבִיד כֹּתֶנֶת וְעִשִּׂיתָ לָהֶם אַבְנֵיטִים וּמִגְבָּעוֹת תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת:	וְלִבְנֵי אַהֲרֹן תַּעֲשֶׂה כֹּתֶנֶת וְעִשִּׂיתָ לָהֶם אַבְנֵיטִים וּמִגְבָּעוֹת תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת:	40
41	And thou shalt put them upon Aaron thy brother, and upon his sons with him; and shalt anoint them, and consecrate them, and sanctify them, that they may minister unto Me in the priest's office.	וְהִלַּבַשְׁתָּ אֹתָם אֶת-אַהֲרֹן אֶחָיֶד וְאֶת-בָּנָיו אִתּוֹ וּמִשַּׁחְתָּ אֹתָם וּמִלֵּאתָ אֶת-יָדָם וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם וְכַהֲנוּ לִי:	וְהִלַּבַשְׁתָּ אֹתָם אֶת-אַהֲרֹן אֶחָיֶד וְאֶת-בָּנָיו אִתּוֹ וּמִשַּׁחְתָּ אֹתָם וּמִלֵּאתָ אֶת-יָדָם וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם וְכַהֲנוּ לִי:	41
42	And thou shalt make them linen breeches to cover the flesh of their nakedness; from the loins even unto the thighs they shall reach.	וַעֲשֶׂה לָהֶם מְכַנְסֵי-בָד לְכִסּוֹת בָּשָׂר עֲרוֹהָ מִמֵּתְנִים וְעַד-יָרְכִים יִהְיוּ:	וַעֲשֶׂה לָהֶם מְכַנְסֵי-בָד לְכִסּוֹת בָּשָׂר עֲרוֹהָ מִמֵּתְנִים וְעַד-יָרְכִים יִהְיוּ:	42
43	And they shall be upon Aaron, and upon his sons, when they go in unto the tent of meeting, or when they come near unto the altar to minister in the holy place; that they bear not iniquity, and die; it shall be a statute for ever unto him and unto his seed after him.	וְהָיוּ עַל-אַהֲרֹן וְעַל-בָּנָיו בְּבֹאֵם אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד אֹו בְּגִשְׁתָּם אֶל-הַמִּזְבֵּחַ לְשִׁרְתָּ בִקְדֹשׁ וְלֹא-יָשְׂאוּ עֹון וּמָתוּ חֻקַּת עוֹלָם לוֹ וּלְזֶרְעוֹ אַחֲרָיו: (ס)	וְהָיוּ עַל-אַהֲרֹן וְעַל-בָּנָיו בְּבֹאֵם אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד אֹו בְּגִשְׁתָּם אֶל-הַמִּזְבֵּחַ לְשִׁרְתָּ בִקְדֹשׁ וְלֹא-יָשְׂאוּ עֹון וּמָתוּ חֻקַּת עוֹלָם לוֹ וּלְזֶרְעוֹ אַחֲרָיו: (ס)	43
XXIX	And this is the thing that thou shalt do unto them to hallow them, to minister unto Me in the priest's office: take one young bullock and two rams without blemish,	וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר-תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְקַדֵּשׁ אֹתָם לְכַהֵן לִי לְקַח פֶּר אֶחָד בֶּן-בָּקָר וְאֵילָם שְׁנַיִם תְּמִימִם:	וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר-תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְקַדֵּשׁ אֹתָם לְכַהֵן לִי לְקַח פֶּר אֶחָד בֶּן-בָּקָר וְאֵילָם שְׁנַיִם תְּמִימִם:	רביעי כב

(39) ושבצת. עשה אותם משצצות, וכולם של שש:
(40) ולבני אהרן תעשה כתנת. ארבעה צגדים הללו ולא יותר, כתונת, ואבנט, ומגבעות היא מצנפת, ומכנסים הכתוצים למטה צפרסה:
(41) והלבשת אותם את אהרן. אותם האמורין צאהרן, חשן, ואפוד, ומעיל, וכתונת תשצץ, מצנפת, ואבנט, וליץ, ומכנסים, הכתוצים למטה כולס: ואת בניו אתו. אותם הכתוצים צהס: ומשחת אותם. את אהרן ואת בניו צשמן המשחה: ומלאת את ידם. כל מלוי ידיים לשון חנוך, כשהוא נכנס לדצר להיות מוחזק צו מאותו יוס והלאה, וצלשון לע"ז, כשממנין אדם על פקודת דצר, נותן השליט צידו צית יד של עור שקורין גוואל"טו, ועל ידו הוא מחזיקו צדצר, וקורין לאותו מסירה וויר"סטי, והוא מלוי ידיים:
(42) ועשה להם. לאהרן ולצניו: מכנסי בד. הרי"ח צגדים לכהן גדול וארבעה לכהן הדיוט:
(43) והיו על אהרן. כל הצגדים האלה, על אהרן הראויין לו: ועל בניו. האמורין צהס: בבואם אל אהל מועד. להיכל וכן למשכן: ומתו. הא למדת, שהמשמש מחוסר צגדים, צמיתה: חקת עולם לו. כל מקום שנאמר חקת עולם, הוא גזירה מיד ולדורות לעכצ צו:

<p>and unleavened bread, and cakes 2 unleavened mingled with oil, and wafers unleavened spread with oil; of fine wheaten flour shalt thou make them.</p>	<p>וְלֶחֶם מִצּוֹת וְחֻלֵּת מִצָּת בְּלִילֵת בַּשֶּׁמֶן וּרְקִיקֵי מִצּוֹת מִשְׁחֵים בַּשֶּׁמֶן סֵלֶת חֲטִים תַּעֲשֶׂה אֹתָם: וְנָתַתָּ אוֹתָם עַל-סֵל אֶחָד וְהִקְרַבְתָּ אֹתָם בֶּסֶל וְאֶת-הַפֶּר וְאֵת שְׁנֵי הָאֵילִם: וְאֶת-אֶהֱרֹן וְאֶת-בָּנָיו תִּקְרִיב אֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְרַחֲצֵת אֹתָם בַּמַּיִם: וְלִקַּחְתָּ אֶת-הַבְּגָדִים וְהַלְבַּשְׁתָּ אֶת-אֶהֱרֹן אֶת-הַכֹּהֲנֶת וְאֵת מְעִיל הָאֵפֹד וְאֶת-הָאֵפֹד וְאֶת-הַחֹשֶׁן וְאֶפְדָּתָ לּוֹ בְּחֹשֶׁב הָאֵפֹד: וְשִׂמְתָּ הַמִּצְנֶפֶת עַל-רֹאשׁוֹ וְנָתַתָּ אֶת-נֹזֶר הַקֹּדֶשׁ עַל-הַמִּצְנֶפֶת: וְלִקַּחְתָּ אֶת-שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּצְקֶתָ עַל-רֹאשׁוֹ וּמִשַּׁחְתָּ אוֹתוֹ: וְאֶת-בָּנָיו תִּקְרִיב וְהַלְבַּשְׁתָּם כְּתֹנֶת:</p>
<p>And thou shalt put them into one 3 basket, and bring them in the basket, with the bullock and the two rams.</p>	<p>וְנָתַתָּ אוֹתָם עַל-סֵל אֶחָד וְהִקְרַבְתָּ אֹתָם בֶּסֶל וְאֶת-הַפֶּר וְאֵת שְׁנֵי הָאֵילִם: וְאֶת-אֶהֱרֹן וְאֶת-בָּנָיו תִּקְרִיב אֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְרַחֲצֵת אֹתָם בַּמַּיִם: וְלִקַּחְתָּ אֶת-הַבְּגָדִים וְהַלְבַּשְׁתָּ אֶת-אֶהֱרֹן אֶת-הַכֹּהֲנֶת וְאֵת מְעִיל הָאֵפֹד וְאֶת-הָאֵפֹד וְאֶת-הַחֹשֶׁן וְאֶפְדָּתָ לּוֹ בְּחֹשֶׁב הָאֵפֹד: וְשִׂמְתָּ הַמִּצְנֶפֶת עַל-רֹאשׁוֹ וְנָתַתָּ אֶת-נֹזֶר הַקֹּדֶשׁ עַל-הַמִּצְנֶפֶת: וְלִקַּחְתָּ אֶת-שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּצְקֶתָ עַל-רֹאשׁוֹ וּמִשַּׁחְתָּ אוֹתוֹ: וְאֶת-בָּנָיו תִּקְרִיב וְהַלְבַּשְׁתָּם כְּתֹנֶת:</p>
<p>And Aaron and his sons thou shalt 4 bring unto the door of the tent of meeting, and shalt wash them with water.</p>	<p>וְנָתַתָּ אוֹתָם עַל-סֵל אֶחָד וְהִקְרַבְתָּ אֹתָם בֶּסֶל וְאֶת-הַפֶּר וְאֵת שְׁנֵי הָאֵילִם: וְאֶת-אֶהֱרֹן וְאֶת-בָּנָיו תִּקְרִיב אֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְרַחֲצֵת אֹתָם בַּמַּיִם: וְלִקַּחְתָּ אֶת-הַבְּגָדִים וְהַלְבַּשְׁתָּ אֶת-אֶהֱרֹן אֶת-הַכֹּהֲנֶת וְאֵת מְעִיל הָאֵפֹד וְאֶת-הָאֵפֹד וְאֶת-הַחֹשֶׁן וְאֶפְדָּתָ לּוֹ בְּחֹשֶׁב הָאֵפֹד: וְשִׂמְתָּ הַמִּצְנֶפֶת עַל-רֹאשׁוֹ וְנָתַתָּ אֶת-נֹזֶר הַקֹּדֶשׁ עַל-הַמִּצְנֶפֶת: וְלִקַּחְתָּ אֶת-שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּצְקֶתָ עַל-רֹאשׁוֹ וּמִשַּׁחְתָּ אוֹתוֹ: וְאֶת-בָּנָיו תִּקְרִיב וְהַלְבַּשְׁתָּם כְּתֹנֶת:</p>
<p>And thou shalt take the garments, 5 and put upon Aaron the tunic, and the robe of the ephod, and the ephod, and the breastplate, and gird him with the skilfully woven band of the ephod.</p>	<p>וְנָתַתָּ אוֹתָם עַל-סֵל אֶחָד וְהִקְרַבְתָּ אֹתָם בֶּסֶל וְאֶת-הַפֶּר וְאֵת שְׁנֵי הָאֵילִם: וְאֶת-אֶהֱרֹן וְאֶת-בָּנָיו תִּקְרִיב אֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְרַחֲצֵת אֹתָם בַּמַּיִם: וְלִקַּחְתָּ אֶת-הַבְּגָדִים וְהַלְבַּשְׁתָּ אֶת-אֶהֱרֹן אֶת-הַכֹּהֲנֶת וְאֵת מְעִיל הָאֵפֹד וְאֶת-הָאֵפֹד וְאֶת-הַחֹשֶׁן וְאֶפְדָּתָ לּוֹ בְּחֹשֶׁב הָאֵפֹד: וְשִׂמְתָּ הַמִּצְנֶפֶת עַל-רֹאשׁוֹ וְנָתַתָּ אֶת-נֹזֶר הַקֹּדֶשׁ עַל-הַמִּצְנֶפֶת: וְלִקַּחְתָּ אֶת-שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּצְקֶתָ עַל-רֹאשׁוֹ וּמִשַּׁחְתָּ אוֹתוֹ: וְאֶת-בָּנָיו תִּקְרִיב וְהַלְבַּשְׁתָּם כְּתֹנֶת:</p>
<p>And thou shalt set the mitre upon 6 his head, and put the holy crown upon the mitre.</p>	<p>וְנָתַתָּ אוֹתָם עַל-סֵל אֶחָד וְהִקְרַבְתָּ אֹתָם בֶּסֶל וְאֶת-הַפֶּר וְאֵת שְׁנֵי הָאֵילִם: וְאֶת-אֶהֱרֹן וְאֶת-בָּנָיו תִּקְרִיב אֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְרַחֲצֵת אֹתָם בַּמַּיִם: וְלִקַּחְתָּ אֶת-הַבְּגָדִים וְהַלְבַּשְׁתָּ אֶת-אֶהֱרֹן אֶת-הַכֹּהֲנֶת וְאֵת מְעִיל הָאֵפֹד וְאֶת-הָאֵפֹד וְאֶת-הַחֹשֶׁן וְאֶפְדָּתָ לּוֹ בְּחֹשֶׁב הָאֵפֹד: וְשִׂמְתָּ הַמִּצְנֶפֶת עַל-רֹאשׁוֹ וְנָתַתָּ אֶת-נֹזֶר הַקֹּדֶשׁ עַל-הַמִּצְנֶפֶת: וְלִקַּחְתָּ אֶת-שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּצְקֶתָ עַל-רֹאשׁוֹ וּמִשַּׁחְתָּ אוֹתוֹ: וְאֶת-בָּנָיו תִּקְרִיב וְהַלְבַּשְׁתָּם כְּתֹנֶת:</p>
<p>Then shalt thou take the anointing 7 oil, and pour it upon his head, and anoint him.</p>	<p>וְנָתַתָּ אוֹתָם עַל-סֵל אֶחָד וְהִקְרַבְתָּ אֹתָם בֶּסֶל וְאֶת-הַפֶּר וְאֵת שְׁנֵי הָאֵילִם: וְאֶת-אֶהֱרֹן וְאֶת-בָּנָיו תִּקְרִיב אֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְרַחֲצֵת אֹתָם בַּמַּיִם: וְלִקַּחְתָּ אֶת-הַבְּגָדִים וְהַלְבַּשְׁתָּ אֶת-אֶהֱרֹן אֶת-הַכֹּהֲנֶת וְאֵת מְעִיל הָאֵפֹד וְאֶת-הָאֵפֹד וְאֶת-הַחֹשֶׁן וְאֶפְדָּתָ לּוֹ בְּחֹשֶׁב הָאֵפֹד: וְשִׂמְתָּ הַמִּצְנֶפֶת עַל-רֹאשׁוֹ וְנָתַתָּ אֶת-נֹזֶר הַקֹּדֶשׁ עַל-הַמִּצְנֶפֶת: וְלִקַּחְתָּ אֶת-שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּצְקֶתָ עַל-רֹאשׁוֹ וּמִשַּׁחְתָּ אוֹתוֹ: וְאֶת-בָּנָיו תִּקְרִיב וְהַלְבַּשְׁתָּם כְּתֹנֶת:</p>
<p>And thou shalt bring his sons, and 8 put tunics upon them.</p>	<p>וְנָתַתָּ אוֹתָם עַל-סֵל אֶחָד וְהִקְרַבְתָּ אֹתָם בֶּסֶל וְאֶת-הַפֶּר וְאֵת שְׁנֵי הָאֵילִם: וְאֶת-אֶהֱרֹן וְאֶת-בָּנָיו תִּקְרִיב אֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְרַחֲצֵת אֹתָם בַּמַּיִם: וְלִקַּחְתָּ אֶת-הַבְּגָדִים וְהַלְבַּשְׁתָּ אֶת-אֶהֱרֹן אֶת-הַכֹּהֲנֶת וְאֵת מְעִיל הָאֵפֹד וְאֶת-הָאֵפֹד וְאֶת-הַחֹשֶׁן וְאֶפְדָּתָ לּוֹ בְּחֹשֶׁב הָאֵפֹד: וְשִׂמְתָּ הַמִּצְנֶפֶת עַל-רֹאשׁוֹ וְנָתַתָּ אֶת-נֹזֶר הַקֹּדֶשׁ עַל-הַמִּצְנֶפֶת: וְלִקַּחְתָּ אֶת-שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּצְקֶתָ עַל-רֹאשׁוֹ וּמִשַּׁחְתָּ אוֹתוֹ: וְאֶת-בָּנָיו תִּקְרִיב וְהַלְבַּשְׁתָּם כְּתֹנֶת:</p>

- (1) לקח. כמו קח, ושמי גזרות הן, אחת של קיסה ואחת של לקיסה, ולהן פתרון אחד: פר אחד. לכפר על מעשה העגל שהוא פר:
- (2) ולחם מצות וחלת מצת ורקיקי מצות. הרי אלו ג' מינין, רבוכה, וחלות, ורקיקין. לחם מצות היא הקרויה למטה צענין חלת לחם שמן, על שם שנותן שמן צר רבוכה כנגד החלות והרקיקין, וכל המינין באים עשר עשר חלות (מנחות עו.): בשמן. כשהן קמח, יולק צהן שמן וכוללן (שם עה.): משחים בשמן. אחר אפייתן מושחן כמין כ"ף יוגית שהיא עשויה כנו"ן שלנו (שם):
- (3) והקרבת אותם. אל חצר המשכן ציוס הקממו:
- (4) ורחצת. זו טבילת כל הגוף:
- (5) ואפדת. קשט ומקן הסגולה והסינר סביבותיו:
- (6) נזר הקדש. זה הנציץ: על המצנפת. כמו שפירשתי למעלה, על ידי הפתיל האמצעי ושני פתילין שצראשו הקשורין שלשמן מאחורי העורף, הוא נותנו על המצנפת כמין כוזב:
- (7) ומשחת אותו. אף משיחה זו כמין כ"ף יוגית, נותן שמן על ראשו, ובין ריסי עיניו, ומחברן באצבעו:

<p>9 And thou shalt gird them with girdles, Aaron and his sons, and bind head-tires on them; and they shall have the priesthood by a perpetual statute; and thou shalt consecrate Aaron and his sons.</p>	<p>וְתִזְרִיז יִתְּהוֹן הַמִּינִין אֹהֶלֶן וּבְנֵיהֶי וְתִתְּקִין לָהֶן קוֹבְעִין וְתִהְיֶה לָהֶן כְּהוֹנָתָא לְקִים עֲלֵם וְתִקְרִיב קוֹדֶבְנָא דְאֹהֶלֶן וְקוֹדֶבְנָא דְבְנֵיהֶי:</p>	<p>9 וְחִגְרְתָּ אֹתָם אֲבָנִט אֹהֶלֶן וּבְנֵיהֶם וְחִבְשְׁתָּ לָהֶם מִגְבָּעֹת וְהָיְתָה לָהֶם כְּהֹנָה לְחֻקֹּת עוֹלָם וּמִלֵּאתָ יָד־אֹהֶלֶן וַיֵּד־בָּנָיו:</p>
<p>10 And thou shalt bring the bullock before the tent of meeting; and Aaron and his sons shall lay their hands upon the head of the bullock.</p>	<p>וְתִקְרִיב יֵת תּוֹרָא לְקִדְם מִשְׁכַּן זִמְנָא וַיִּסְמְדוּ אֹהֶלֶן וּבְנֵיהֶי יֵת יְדֵיהֶן עַל רִישׁ תּוֹרָא:</p>	<p>10 וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַפָּר לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְסָמְדוּ אֹהֶלֶן וּבְנֵיהֶם יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הַפָּר:</p>
<p>11 And thou shalt kill the bullock before the LORD, at the door of the tent of meeting.</p>	<p>וְתַכּוֹס יֵת תּוֹרָא קִדְם יֵי בִתְרַע מִשְׁכַּן זִמְנָא:</p>	<p>11 וְשַׁחֲטָה אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:</p>
<p>12 And thou shalt take of the blood of the bullock, and put it upon the horns of the altar with thy finger; and thou shalt pour out all the remaining blood at the base of the altar.</p>	<p>וְתִסַּב מִדָּמָא דְתּוֹרָא וְתִתִּין עַל קַרְנֵת מִדְּבָחָא בְּאַצְבָּעֶךָ וְיֵת כָּל דָּמָא תִשְׁפּוֹךְ לִיסוּדָא דְמִדְּבָחָא:</p>	<p>12 וְלָקַחְתָּ מִדָּם הַפָּר וְנָתַתָּה עַל־קַרְנֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּאַצְבָּעֶךָ וְאֶת־כָּל־הַדָּם תִּשְׁפּוֹךְ אֶל־יִסוּד הַמִּזְבֵּחַ:</p>
<p>13 And thou shalt take all the fat that covereth the inwards, and the lobe above the liver, and the two kidneys, and the fat that is upon them, and make them smoke upon the altar.</p>	<p>וְתִסַּב יֵת כָּל תְּרַבָּא דְחִפֵּי יֵת גִּנָּא וְיֵת חִצְרָא דְעַל כְּבִדָּא וְיֵת תְּרִיתִין כּוֹלִין וְיֵת תְּרַבָּא דְעַל־יהֶן וְתִסִּיק לְמִדְּבָחָא:</p>	<p>13 וְלָקַחְתָּ אֶת־כָּל־הַחֵלֶב הַמְּכַסֶּה אֶת־הַקֶּבֶד וְאֶת הַיִּתְרֹת עַל־הַכְּבֵד וְאֶת שְׁתֵּי הַכְּלִיֹּת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיתָן וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַ:</p>
<p>14 But the flesh of the bullock, and its skin, and its dung, shalt thou burn with fire without the camp; it is a sin-offering.</p>	<p>וְיֵת בָּשָׂר תּוֹרָא וְיֵת מִשְׁפִּיהָ וְיֵת אוֹכְלִיהָ תּוֹקִיד בְּנוֹרָא מִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא חֲטָאתָא הוּא:</p>	<p>14 וְאֶת־בָּשָׂר הַפָּר וְאֶת־עֹרֹו וְאֶת־פָּרְשׁוֹ תִשְׂרֹף בָּאֵשׁ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה חֲטָאת הוּא:</p>
<p>15 Thou shalt also take the one ram; and Aaron and his sons shall lay their hands upon the head of the ram.</p>	<p>וְיֵת דְּכָרָא חֵד תִּסַּב וַיִּסְמְכוּ אֹהֶלֶן וּבְנֵיהֶי יֵת יְדֵיהֶן עַל רִישׁ דְּכָרָא:</p>	<p>15 וְאֶת־הָאֵיל הָאֶחָד תִּקַּח וְסָמְכוּ אֹהֶלֶן וּבְנֵיהֶם אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל:</p>

- (9) והיתה להם. מלוי ידים זה לכהונת עולם: ומלאות. על ידי הדצרים האלה: יד אהרן ויד בניו. צמילוי ופקודת הכהונה:
 (11) פתח אהל מועד. צחצר המשכן שלפני הפתח:
 (12) על קרנות. למעלה, בקרנות ממש (וצחצח נג.). ואת כל הדם. שירי הדם: אל יסוד המזבח. כמין צליטת בית קבול עשוי לו סביב סביב לאחר שעלה אמה מן הארץ (מדות פ"ג מ"א):
 (13) החלב המכסה את הקרב. הוא הקרום שעל הכרס שקורין טיל"א: ואת היתרת. הוא טרפשא דקצדא שקורין איבר"ש (ראטהפליש): על הכבד. אף מן הכבד יטול עמה (ת"כג, ד):
 (14) תשרף באש. לא מנינו חטאת חילוה נשרפת אלא זו:

16 And thou shalt slay the ram, and thou shalt take its blood, and dash it round about against the altar. וְשַׁחַטְתָּ אֶת־הָאֵיל וְלִקַּחְתָּ אֶת־דְּמֹו וְזָרַקְתָּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

17 And thou shalt cut the ram into its pieces, and wash its inwards, and its legs, and put them with its pieces, and with its head. וְאֶת־הָאֵיל תִּנְתַּח לִנְתָּחוֹ וְרִחַצְתָּ קִרְבּוֹ וּכְרָעָיו וְנִתְתָּ עַל־נִתָּחוֹ וְעַל־רֹאשׁוֹ:

18 And thou shalt make the whole ram smoke upon the altar; it is a burnt-offering unto the LORD; it is a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD. וְהִקְטַרְתָּ אֶת־כָּל־הָאֵיל הַמִּזְבֵּחַ עֲלֶה הוּא לַיהוָה רֵיחַ נִיחֹחַ אֲשֶׁה לַיהוָה הוּא:

19 And thou shalt take the other ram; and Aaron and his sons shall lay their hands upon the head of the ram. וְלִקַּחְתָּ אֶת־הָאֵיל הַשֵּׁנִי וְסִמְךָ אֹהֲרָן וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל:

20 Then shalt thou kill the ram, and take of its blood, and put it upon the tip of the right ear of Aaron, and upon the tip of the right ear of his sons, and upon the thumb of their right hand, and upon the great toe of their right foot, and dash the blood against the altar round about. וְשַׁחַטְתָּ אֶת־הָאֵיל וְלִקַּחְתָּ מִדְּמוֹ וְנִתְתָּה עַל־תִּנְיֹהֶ אֹזֶן אֹהֲרָן וְעַל־תִּנְיֹהֶ אֹזֶן בְּנָיו הַיְמָנִית וְעַל־בִּהֶן יָדָם הַיְמָנִית וְעַל־בִּהֶן רַגְלָם הַיְמָנִית וְזָרַקְתָּ אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

21 And thou shalt take of the blood that is upon the altar, and of the anointing oil, and sprinkle it upon Aaron, and upon his garments, and upon his sons, and upon the garments of his sons with him; and he and his garments shall be hallowed, and his sons and his sons' garments with him. וְלִקַּחְתָּ מִן־הַדָּם אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וּמִשְׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְהִזִּיתָ עַל־אֹהֲרָן וְעַל־בְּגָדָיו וְעַל־בְּנָיו וְעַל־בְּגָדֵי בְנָיו אֹתוֹ וְקִדְשׁ הוּא וּבְגָדָיו וּבְנָיו וּבְגָדֵי בְנָיו אֹתוֹ:

(16) וזרקת. צללי, אוחז במזרק וזורק כנגד הקרן, כדי שיראה לכאן ולכאן, ואין קרבן טעון מתנה באצבע אלא חטאת בלבד, אבל שאר זבחים אינן טעונין קרן ולא אצבע, שמתן דמם מחזי המזבח ולמטה, ואינו עולה בכבש, אלא עומד בארץ וזורק: סביב. כך מפורש בשחיטת קדשים (וזבחים נג:), שאין סביב אלא צ' מתנות שהן ארבע, האחת בקרן וזית זו, והאחת בקרן שכנגדה באלכסון, וכל מתנה נראית בשני צדי הקרן אילך ואילך, נמצא הדם נתון צד' רוחות סביב, לכך קרוי סביב: (17) על נתיניו. עם נתיניו, וסוף על שאר הנתינים:

(18) ריח ניחוח. נחת רוח לפני, שאמרתי ונעשה רצוני: אשה. לשון אש, והיא הקטרת איצרים שעל האש: (20) תנוך. הוא הסומם ("כ"מילואים כ"א), גדר האמנעי שבתוך האוזן, שקורין טנדור"ס: בהן ידם. הגודל, ובפרק האמנעי:

<p>Also thou shalt take of the ram the fat, and the fat tail, and the fat that covereth the inwards, and the lobe of the liver, and the two kidneys, and the fat that is upon them, and the right thigh; for it is a ram of consecration;</p>	<p>וּלְקַחְתָּ מִן־הָאֵיל הַחֹלֶב וְהָאֵלֶּיָּה וְאֶת־הַחֲלָבֹה הַמִּכְסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת יִתְרַת הַכֶּבֶד וְאֶת שְׁתֵּי הַכְּלִיֹּת וְאֶת־הַחֲלָב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן וְאֶת שׁוֹק הַיָּמִין כִּי אֵיל מִלְאִים הוּא:</p>	<p>22</p>
<p>and one loaf of bread, and one cake of oiled bread, and one wafer, out of the basket of unleavened bread that is before the LORD.</p>	<p>וּכְפֹר לֶחֶם אֶחָת וְחֹלֶת לֶחֶם שֶׁמֶן אֶחָת וְרִקִּיק אֶחָד מִסֵּל הַמִּצּוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה:</p>	<p>23</p>
<p>And thou shalt put the whole upon the hands of Aaron, and upon the hands of his sons; and shalt wave them for a wave-offering before the LORD.</p>	<p>וּשְׁמַתְהָ הַכֹּל עַל כַּפֵּי אַהֲרֹן וְעַל כַּפֵּי בָנָיו וְהִנַּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה:</p>	<p>24</p>
<p>And thou shalt take them from their hands, and make them smoke on the altar upon the burnt-offering, for a sweet savour before the LORD; it is an offering made by fire unto the LORD.</p>	<p>וּלְקַחְתָּ אֹתָם מִיָּדָם וְהִקְשַׁרְתָּ הַמִּזְבֵּחַה עַל־הָעֹלָה לְרִיחַ נִיחֹחַ לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁה הוּא לִיהוָה:</p>	<p>25</p>
<p>And thou shalt take the breast of Aaron's ram of consecration, and wave it for a wave-offering before the LORD; and it shall be thy portion.</p>	<p>וּלְקַחְתָּ אֶת־הַחֹזֶה מֵאֵיל הַמִּלְאִים אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן וְהִנַּפְתָּ אֹתוֹ תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וְהָיָה לָךְ לְמִנְחָה:</p>	<p>26</p>

(22) החלב. זה חלב הדקים או הקיזה (חולין מט:). והאליה. מן הכליות ולמטה, כמו שמפורש בויקרא (ג, ט) שנאמר לַעֲמֹת הָעֵצָה יִסְרְקָהּ, מקום שהכליות יוערות, ובאמורי הפר לא נאמר אליה, שאין אליה קריצה אלא צבצב וכבשה ואיל, אצל שור ועז אין טעונים אליה: ואת שוק הימין. לא מצינו הקטרה בשוק הימין עם האמורים, אלא זו בלבד: כי איל מלואים הוא. שלמים לשון שלמות, שהושלם בכל. מגיד הכתוב שהמלואים שלמים, ששמיים שלום למזבח, ולעובד העבודה, ולצעלים לכך אני מצריכו החזה, להיות לו לעובד העבודה למנה, וזה משה ששימש צמלואים, והשאר אכלו אהרן ובניו, שהם צעלים, כמפורש בענין:

(23) וכבר לחם. מן החלות: וחלת לחם שמן. ממין הרבוצה: ורקי. מן הרקיקין אחד, מעשר שבכל מין ומין. ולא מצינו תרומת לחם הבא עם זבח נקטרת, אלא זו בלבד, שתרומת לחמי תודה ואיל נזיר נתונה לכהנים עם חזה ושוק, ומזה לא היה למשה למנה, אלא חזה בלבד:

(24) על כפי אהרן וגור והנפת. שניהם עסוקין בתנופה, הצעלים והכהן, הא כיצד, כהן מניח ידו תחת יד הצעלים ומניף, וזוהו היו אהרן ובניו צעלים ומשה כהן: תנופה. מוליך ומציא למי שארבע רוחות העולם שלו, ותנופה מעבדת ומצטלת פורעניות ורוחות רעות. תרומה, מעלה ומוריד למי שהשמים והארץ שלו, ומעבדת טללים רעים (מנחות טז.).

(25) על העולה. על האיל הראשון שהעלית עולה: לריח ניחוח. לנחת רוח למי שאמר ונעשה רצונו: אשה. לאש נתן: לה. לשמו של מקום:

27 And thou shalt sanctify the breast of the wave-offering, and the thigh of the heave-offering, which is waved, and which is heaved up, of the ram of consecration, even of that which is Aaron's, and of that which is his sons'.

28 And it shall be for Aaron and his sons as a due for ever from the children of Israel; for it is a heave-offering; and it shall be a heave-offering from the children of Israel of their sacrifices of peace-offerings, even their heave-offering unto the LORD.

29 And the holy garments of Aaron shall be for his sons after him, to be anointed in them, and to be consecrated in them.

30 Seven days shall the son that is priest in his stead put them on, even he who cometh into the tent of meeting to minister in the holy place.

31 And thou shalt take the ram of consecration, and seethe its flesh in a holy place.

32 And Aaron and his sons shall eat the flesh of the ram, and the bread that is in the basket, at the door of the tent of meeting.

וּתְקַדִּישׁ יֵת חֲדָיָא דְאַרְמוּתָא וְיֵת שְׂקָא דְאַפְרָשׁוּתָא דְאַתְרָם וְדִאֲתַפְרֵשׁ מִדְּכַר קוֹרְבָנֵי־אֵל מִדְּלֶאֱהֲרֹן וּמִדְּלִבְנָוֵהוּ:

וְיִהְיֶה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו לְקִים עֹלָם מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲרִי אַפְרָשׁוּתָא הוּא וְאַפְרָשׁוּתָא יְהִי מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִנְכַּסֶּת קוֹדֶשֶׁהוֹן אַפְרָשׁוּתָהוֹן קִדְּם:

וּלְבוּשֵׁי קוֹדֶשָׁא דְלֶאֱהֲרֹן וְהוֹן לְבָנָיו אַחֲרָיו לְמִשְׁחָה בָהֶם וּלְמַלְאֲכָם אֶת־יָדָם:

שִׁבְעָא יוֹמִין יִלְבָּשׁוּן כְּהֵנָּא תַּחֲתוֹתָיו מִבְּנֵי דְיִיעוּל לְמִשְׁכָּן זְמָנָא לְשִׁמְשָׁא בְּקוֹדֶשָׁא:

וְיֵת דְּכַר קוֹרְבָנֵי־אֵל תִּסַּב וְתִבְשִׁיל יֵת בְּשָׂרִיהּ בְּאַתֵּר קִדִּישׁ:

וְיִכּוּל אַהֲרֹן וּבָנָיו יֵת בֶּשֶׂר דְּכָרָא וְיֵת לַחְמָא דְּבַסְלָא בְּתַרְע מִשְׁכָּן זְמָנָא:

וְקִדִּשְׁתָּ אֶת־זֶה הַתְּנוּפָה וְאֶת־שׁוֹק הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הִנֵּף וְאֲשֶׁר הִוָּרֵם מֵאֵילִל הַמִּלֵּאִים מֵאֲשֶׁר לְאַהֲרֹן וּמֵאֲשֶׁר לְבָנָיו:

וְהָיָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו לְחֶקֶר עֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי תְרוּמָה הִוא וְתְרוּמָה יִהְיֶה מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחֵי שְׁלָמֵיהֶם תְּרוּמָתָם לַיהוָה:

וּבִגְדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן וְהָיוּ לְבָנָיו אַחֲרָיו לְמִשְׁחָה בָהֶם וּלְמַלְאֲכָם אֶת־יָדָם:

שִׁבְעַת יָמִים יִלְבָּשׁם הַכֹּהֵן תַּחֲתָיו מִבְּנָיו אֲשֶׁר יָבֹא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לְשָׁרֵת בְּקֹדֶשׁ:

וְאֵת אֵילֵי הַמִּלֵּאִים תִּקַּח וּבִשְׁלַת אֶת־בָּשָׂרָם בְּמָקָם קֹדֶשׁ:

וְאָכַל אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־בֶּשֶׂר הָאֵילִל וְאֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר בַּסָּל פָּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

(27) וקדשת את חזה התנופה ואת שוק התרומה וגו'. קדשם לדורות, להיות נוהגת תרומתם והנפתם בחזה ושוק של שלמים, אצל לא להקטרה, אלא והיה לאהרן ולבניו לאכול: תנופה. לשון הולכה והצאה, וינטלי"ר צלע"ז: הורם. לשון מעלה ומוריד:

(28) לחק עולם מאת בני ישראל. שהשלמים לצעלים, ואת החזה ואת השוק יתנו לכהן: כי תרומה הוא. החזה ושוק הזה:

(29) לבניו אחרייו. למי שצא בגדולה אחרייו: למשחה. להמגדל צהם, שיש משיחה שהיא לשון שררה, כמו לך נסתים למִשְׁחָה (צמדכר יח, ח), אל תִּנְעוּ צִמְשִׁי (תהלים קה, טו): ולמלא בם את ידם. על ידי הנגידים הוא מתלבש בכהונה גדולה:

(30) שבעת ימים. רשופין: ילבשם הכהן. אשר יקום מצניו תחתיו לכהונה גדולה, כשימנוהו להיות כהן גדול: אשר יבא אל אהל מועד. אותו כהן המוכן להכנס לפני ולפנים ציוס הכפורים, וזהו כהן גדול, שאין עצודת יוס הכפורים כשרה אלא צו (יומא עג.). תחתיו מבניו. מלמד, שאם יש לו לכהן גדול צן ממלא את מקומו, ימנוהו כהן גדול תחתיו (ת"כ ו, טו): הכהן תחתיו מבניו. מכאן ראינו, כל לשון כהן, לשון פועל עוצד ממש, לפיכך ניגון קָצִיר נמשך לפניו:

(31) במקום קדש. צמח אהל מועד, שהשלמים הללו קדשי קדשים היו:

(32) פתח אהל מועד. כל המצר קרוי כן:

- 33 And they shall eat those things
wherewith atonement was made, to
consecrate and to sanctify them;
but a stranger shall not eat thereof,
because they are holy.
- 34 And if aught of the flesh of the
consecration, or of the bread,
remain unto the morning, then
thou shalt burn the remainder with
fire; it shall not be eaten, because it
is holy.
- 35 And thus shalt thou do unto Aaron,
and to his sons, according to all
that I have commanded thee; seven
days shalt thou consecrate them.
- 36 And every day shalt thou offer the
bullock of sin-offering, beside the
other offerings of atonement; and
thou shalt do the purification upon
the altar when thou makest
atonement for it; and thou shalt
anoint it, to sanctify it.
- 37 Seven days thou shalt make
atonement for the altar, and
sanctify it; thus shall the altar be
most holy; whatsoever toucheth the
altar shall be holy.
- וְאָכְלוּ אֹתָם אֲשֶׁר כִּפֵּר בָּהֶם
לְמַלֵּא אֶת־יָדָם לְקַדֵּשׁ אֹתָם וְזָר
לֹא־יֹאכַל כִּי־קֹדֶשׁ הֵם:
- וְאִם־יִנָּתַר מִבֶּשֶׂר הַמִּלֻּאִים
וּמִן־הַלֶּחֶם עַד־הַבֹּקֶר וְשִׁרְפָתָהּ
אֶת־הַנּוֹתֵר בָּאֵשׁ לֹא יֹאכַל
כִּי־קֹדֶשׁ הוּא:
- וְעָשִׂיתָ לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו כָּכָה
כָּל־אֲשֶׁר־צִוִּיתִי אֹתְכָה שִׁבְעַת
יָמִים תְּמַלֵּא יָדָם:
- וּפָר חֲטָאת תַּעֲשֶׂה לַיּוֹם עַל־
הַכֹּהֲנִים וְחֲטָאתָ עַל־הַמִּזְבֵּחַ
בְּכַפֵּרָה עָלָיו וּמִשְׁחָתָה אֹתוֹ
לְקַדְּשׁוֹ:
- שִׁבְעַת יָמִים תִּכְפֹּר עַל־הַמִּזְבֵּחַ
וּקְדַשְׁתָּ אֹתוֹ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ
קָדֹשׁ קְדָשִׁים כָּל־הַנִּגַּע בַּמִּזְבֵּחַ
יִקְדָּשׁ: (ס)

(33) ואכלו אותם. אהרן וזניו, לפי שהם צעליהם: אשר כפר בהם. להם כל זרות ומיעוץ: למלא את ידם. צאיל ולחם הללו: לקדש אתם. שעל ידי המלוואים הללו נתמלאו ידיהם ונתקדשו לכהונה: כי קדש הם. קדשי קדשים, ומכאן למדנו אזהרה לזר האוכל קדשי קדשים, שנתן המקרא טעם לדבר משום דקדש הם:

(35) ועשית לאהרן ולבניו ככה. שנה הכתוב וכל לעבד, שאם חסר דבר אחד מכל האמור צענין, לא נתמלאו ידיהם להיות כהנים, ועצודתם פסולה: אתכה. כמו אותך: שבעת ימים תמלא וגר. צענין הזה וצקצנות הללו בכל יום:

(36) על הכפורים. צעציל הכפורים, לכפר על המזבח מכל זרות ומיעוץ, ולפי שנאמר שבעת ימים תמלא ידם, אין לי אלא דבר הבא צעצילם, כגון האילים והלחם, אבל הבא צעציל המזבח, כגון פר שהוא לחטוי המזבח, לא שמענו, לכך הוצרך מקרא זה. ומדרש תורת כהנים (מילואים ט"ו) אומר, כפרת המזבח הוצרך, שמה התנדב איש דבר גזול צמלאכת המשכן והמזבח: וחטאת. וקדשי, לשון מתנת דמים הנתונים באצבע קרוי חטוי: ומשחת אותו. בשמן המשחה, וכל המשיחות כמין כ"ף יוני:

(37) והיה המזבח קדש. ומה היא קדושתו, כל הנוגע צמזבח יקדש, אפילו קרבן פסול שעלה עליו, קדשו המזבח להכשירו שלא ירד, מתוך שנאמר כל הנוגע וגו' יקדש, שומע אני בין ראוי בין שאינו ראוי, כגון דבר שלא היה פסולו בקדש, כגון הרובע והנרצע, ומוקצה, ונעצד, והטריפה, וכיוצא בהן, תלמוד לומר וזה אשר תעשה, הסמוך אחריו, מה עולה ראוייה אף כל ראוייה (ת"כ ו, ב. זכאים פג:), שנראה לו כזר ונפסל משאג לעזרה, כגון הלן, והיוצא, והטמא, ושנשחט צמזבח מתוך לזמנו וחוץ למקומו, וכיוצא בהן:

<p>38 Now this is that which thou shalt offer upon the altar: two lambs of the first year day by day continually.</p>	<p>וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל-הַמִּזְבֵּחַ וְדִין דְּתַעֲבִיד עַל מִדְּבָחָא אֶמְרִין בְּנֵי שָׁנָא תָרִין לְיוֹמָא תְּדִירָא:</p>	<p>שס וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל-הַמִּזְבֵּחַ כִּבְשִׁים בְּנֵי-שָׁנָה שְ�נַיִם לַיּוֹם תָּמִיד:</p>
<p>39 The one lamb thou shalt offer in the morning; and the other lamb thou shalt offer at dusk.</p>	<p>וְיֵת אֶמְרָא חַד תַּעֲבִיד בְּצַפְרָא וְיֵת אֶמְרָא תְּנִינָא תַעֲבִיד בֵּין שְׁמַשְׁיָא:</p>	<p>39 אֶת-הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בִּבְקָר וְאֶת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים:</p>
<p>40 And with the one lamb a tenth part of an ephah of fine flour mingled with the fourth part of a hin of beaten oil; and the fourth part of a hin of wine for a drink-offering.</p>	<p>וְעֶשְׂרֹנָא סוּלְתָא דְּפִיל בְּמִשַּׁח כְּתִישָׁא רַבְעוֹת הִינָּא וְנִסְכָּא רַבְעוֹת הִינָּא חֲמֻרָא לְאֶמְרָא חַד:</p>	<p>40 וְעֶשְׂרֵן סֹלֶת בְּלוֹל בְּשֶׁמֶן כֶּתִית רַבַּע הַחֵין וְנִסְךְ רַבִּיעֵת הַחֵין יֵין לִכְבֹּשׂ הָאֶחָד:</p>
<p>41 And the other lamb thou shalt offer at dusk, and shalt do thereto according to the meal-offering of the morning, and according to the drink-offering thereof, for a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD.</p>	<p>וְיֵת אֶמְרָא תְּנִינָא תַעֲבִיד בֵּין שְׁמַשְׁיָא כְּמִנְחַת צַפְרָא וְכִנְסָכָה תַעֲבִיד לָהּ לְאֶחָקְבֵּלָא בְּרַעְנָא קוֹרְבָנָא קֹדֶם יְיָ:</p>	<p>41 וְאֶת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים כְּמִנְחַת הַבֹּקֶר וְכִנְסָכָה תַעֲשֶׂה-לָּהּ לִבְיֹת נִיחֹחַ אִשָּׁה לַיהוָה:</p>
<p>42 It shall be a continual burnt-offering throughout your generations at the door of the tent of meeting before the LORD, where I will meet with you, to speak there unto thee.</p>	<p>עֲלֹת תְּדִירָא לְדָרִיכֹן בְּתַרְע מִשְׁכַּן זִמְנָא קֹדֶם יְיָ דְּאִזְמִין מִימְרֵי לָכוֹן תִּמְן לְמַלְלָא עִמָּךְ תִּמְן:</p>	<p>42 עֲלֹת תָּמִיד לְדָרִיכֶיכֶם פֶּתַח אֹהֶל-מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר אוֹעֵד לָכֶם שָׁמָּה לְדַבֵּר אֵלֶיךָ שָׁם:</p>
<p>43 And there I will meet with the children of Israel; and [the Tent] shall be sanctified by My glory.</p>	<p>וְאִזְמִין מִימְרֵי תִמְן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶתְקַדַּשׁ בִּיקְרִי:</p>	<p>43 וְנִעַדְתִּי שָׁמָּה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדַּשׁ בְּכְבוֹדִי:</p>

(40) ועשרון סולת. עשירית האיפה, מ"ג ציאים וחומש ציאה: בשמן כתית. לא לחוצה נאמר כתית, אלא להכשיר, לפי שנאמר כתית למאור, ומשמע למאור ולא למנחות, יכול לפסול למנחות, תלמוד לומר כאן כתית, ולא נאמר כתית למאור אלא למעט מנחות שאין צריך כתית, שאף הטחון צרחיים כשר בהן (מנחות פו.). רבע ההין. שלשה לוגין: ונסך. לספלים, כמו ששנינו במסכת סוכה (מח.), שני ספלים של כסף היו צראש המזבח, ומנוקבים כמין שני חוטמין דקים, נותן היין לחוכו, והוא מקלח ויוצא דרך החוטם, ונופל על גג המזבח, ומשם יורד לשיתין צמזבח צית עולמים, וצמזבח הנחשת יורד מן המזבח לארץ:

(41) לריח ניחוח. על המנחה נאמר, שמנחת נסכים כולה כליל, וסדר הקרבתם, האיברים בתחלה ואחר כך המנחה, שנאמר עֲלֶה וּמִנְחָה (ויקרא כג, לו.):

(42) תמיד. מיום אל יום, ולא יפסיק יום צנתיים: אשר אועד לכם. כשאקבע מועד לדבר אליך, שם אקבענו לצא. ויש מרבותינו למדים מכאן, שמעל מזבח הנחשת היה הקד"ה מדבר עם משה משהווקס המשכן, ויש אומרים מעל הכפורת כמו שנאמר וְדַבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַפֶּתַח (שמות כה, כג). ואשר אועד לכם האמור כאן אינו אמור על המזבח, אלא על אהל מועד הנזכר במקרא:

(43) ונועדתי שמה. אתועד עמם צדצור, כמלך הקובע מקום מועד לדבר עם עבדיו שם: ונקדש. המשכן: בכבודי. שחשבה שכינתו צו. ומדרש אגדה, אל תקרי צכצודי אלא צמכודי, צמכודים שלי, כאן רמז לו מיתת בני אהרן ציוס הקמתו, והוה שאמר משה הוא אֲשֶׁר דָּבָר ה' לֵאמֹר צִקְרָצִי אֶקְדֵּשׁ (ויקרא יג, ג), והיכן דָּבָר, ונקדש צכצודי:

44 And I will sanctify the tent of meeting, and the altar; Aaron also and his sons will I sanctify, to minister to Me in the priest's office.	וְקִדַּשְׁתִּי אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־אֶהֱרֹן וְאֶת־בָּנָיו אֶקְדֹּשׁ לְכַהֵן לִי:	44 וְקִדַּשְׁתִּי אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־אֶהֱרֹן וְאֶת־בָּנָיו אֶקְדֹּשׁ לְכַהֵן לִי:
45 And I will dwell among the children of Israel, and will be their God.	וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים:	45 וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים:
46 And they shall know that I am the LORD their God, that brought them forth out of the land of Egypt, that I may dwell among them. I am the LORD their God.	וַיָּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וַיֹּצִיֵּן אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְשָׁכְנִי בְּתוֹכָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: (פ)	46 וַיָּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וַיֹּצִיֵּן אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְשָׁכְנִי בְּתוֹכָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: (פ)
XXX And thou shalt make an altar to burn incense upon; of acacia-wood shalt thou make it.	וְתַעֲבִיד מִדְּבָחָא לְאַקְטָרָא עֲלוֹהֵי קְטֹרֶת בּוֹסְמִין דְּאֵשִׁי שְׁטִין תַּעֲבִיד יְתִיה:	סזיעי כג וְעֲשִׂית מִזְבֵּחַ מִקְטָר קְטֹרֶת עֲצֵי שִׁטִּים תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ:
2 A cubit shall be the length thereof, and a cubit the breadth thereof; foursquare shall it be; and two cubits shall be the height thereof; the horns thereof shall be of one piece with it.	אֹמָה אָרְכּוֹ וְאֹמָה רָחְבּוֹ רְבֹעַ יְהִיָּה וְאַמְתָּיִם קַמּוֹתוֹ מִמֶּנּוּ קַרְנֵיהֶם:	2 אֹמָה אָרְכּוֹ וְאֹמָה רָחְבּוֹ רְבֹעַ יְהִיָּה וְאַמְתָּיִם קַמּוֹתוֹ מִמֶּנּוּ קַרְנֵיהֶם:
3 And thou shalt overlay it with pure gold, the top thereof, and the sides thereof round about, and the horns thereof; and thou shalt make unto it a crown of gold round about.	וְתַחֲפִי יְתִיה דְּהַב דְּכִי יֵת אֲגִרִיה וְיֵת כֹּתִלֹהִי סְחֹר סְחֹר וְיֵת קַרְנֵיהֶם וְתַעֲבִיד לִיה זִיר דְּדְהַב סְחֹר סְחֹר:	3 וְצִפִּית אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת גֻּזּוֹ וְאֶת־קִירָתָיו סָבִיב וְאֶת־קַרְנֵיהֶם וְעֲשִׂית לָו זָר זָהָב סָבִיב:
4 And two golden rings shalt thou make for it under the crown thereof, upon the two ribs thereof, upon the two sides of it shalt thou make them; and they shall be for places for staves wherewith to bear it.	וְתַרְתִּין עֲזָקִין דְּדְהַב תַּעֲבִיד לִיה מִלְרַע לְזִירִיה עַל תַּרְתִּין זְוִיָּתִיה תַּעֲבִיד עַל תַּרְתִּין סְטְרוֹהִי וְיֵת לְאַתְרָא לְאַרְיִחָא לְמַטְל יְתִיה בְּהוֹן:	4 וְשָׂתִי טַבַּעַת זָהָב תַּעֲשֶׂה־לָּו מִתַּחַת לְזִרוֹ עַל שְׁתֵּי צִלְעֵיהֶם תַּעֲשֶׂה עַל־שְׁנֵי צִדָּיו וְהָיָה לְבָתִּים לְבָדִים לְשֵׂאת אֹתוֹ בְּהֶמָּה:
5 And thou shalt make the staves of acacia-wood, and overlay them with gold.	וְתַעֲבִיד יֵת אֲרִיחָא דְּאֵשִׁי שְׁטִין וְתַחֲפִי יְתִיה דְּהַבָּא:	5 וְעֲשִׂית אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּית אֹתָם זָהָב:

(46) לשכני בחוכם. על מנת לשכון אני בחוכם:

(1) מקטר קטורת. להעלות עליו קטור עשן סמים:

(3) את גזו. זה היה לו גג, אבל מזבח העולה לא היה לו גג, אלא ממלאים חללו אדמה בכל חנייתם: זר זהב. סימן הוא לכתר כהונה:

(4) צלעותיו. כאן הוא לשון זיוות כסרגומו, לפי שנאמר על שני זדיו, על שתי זיוותיו שזשני זדיו: והיה. מעשה הטענות האלה: לבתים לבדים. לכל בית מהיה הטענת לזד:

<p>And thou shalt put it before the veil that is by the ark of the testimony, before the ark-cover that is over the testimony, where I will meet with thee.</p>	<p>וְתָתִין יְתִידָהּ קֹדֶם פְּרוֹכֶתָא דְּעַל אֲרוֹנָא דְּסִהְדוּתָא קֹדֶם כְּפֹרֶתָא דְּעַל סִהְדוּתָא דְּאַזְמִין מִימְרֵי לָךְ תִּמְנָן:</p>	<p>וְנִתְּנָה אֶת־לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת אֲשֶׁר עַל־אֲרֹן הָעֵדֻת לִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־הָעֵדֻת אֲשֶׁר אוֹעֵד לָךְ שָׁמָּה:</p>
<p>And Aaron shall burn thereon incense of sweet spices; every morning, when he dresseth the lamps, he shall burn it.</p>	<p>וַיִּקְטֹר עָלוֹהִי אֶהָרֹן קִטְרֶת בּוֹסְמִין בְּצֶפֶר בְּצֶפֶר בְּאַתְקִנּוּתִיהָ יֵת בּוֹצִינְיָא יִקְטִירֶנָּה:</p>	<p>וַהֲקִטִּיר עָלָיו אֶהָרֹן קִטְרֶת סִמִּים בְּבֹקֶר בְּבֹקֶר בְּהִיטִיבוֹ אֶת־הַנֵּרֹת יִקְטִירֶנָּה:</p>
<p>And when Aaron lighteth the lamps at dusk, he shall burn it, a perpetual incense before the LORD throughout your generations.</p>	<p>וּבְאַדְלָקוֹת אֶהָרֹן יֵת בּוֹצִינְיָא בֵּין שְׁמֵשָׁא יִקְטִירֶנָּה קִטְרֶת בּוֹסְמִין תְּדִירָא קֹדֶם יי לְדָרִיכוֹן:</p>	<p>וּבְהַעֲלֹת אֶהָרֹן אֶת־הַנֵּרֹת בֵּין הָעֶרְבִים יִקְטִירֶנָּה קִטְרֶת תָּמִיד לִפְנֵי יְהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם:</p>
<p>Ye shall offer no strange incense thereon, nor burnt-offering, nor meal-offering; and ye shall pour no drink-offering thereon.</p>	<p>לֹא תִסְקִין עָלוֹהִי קִטְרֶת בּוֹסְמִין נֹכְרָאִין וְעֹלֹתָא וּמִנְחָתָא וְנִסְכָּא לֹא תִנְסְכוּן עָלוֹהִי:</p>	<p>לֹא־תַעֲלוּ עָלָיו קִטְרֶת זָרָה וְעֹלָה וּמִנְחָה וְנִסֵּךְ לֹא תִסְכוּ עָלָיו:</p>
<p>And Aaron shall make atonement upon the horns of it once in the year; with the blood of the sin-offering of atonement once in the year shall he make atonement for it throughout your generations; it is most holy unto the LORD.</p>	<p>וַיִּכַּפֵּר אֶהָרֹן עַל קַרְנֹתֶיהָ חֹדָא בְּשֵׁתָא מִדָּם חַטָּאת כְּפֹרִיָא חֹדָא בְּשֵׁתָא יִכַּפֵּר עָלוֹהִי לְדָרִיכוֹן קֹדֶשׁ קוֹדֶשִׁין הוּא קֹדֶם יי:</p>	<p>וַיִּכַּפֵּר אֶהָרֹן עַל־קַרְנֹתָיו אֶחָת בְּשָׁנָה מִדָּם חַטָּאת הַכֹּפָרִים אֶחָת בְּשָׁנָה יִכַּפֵּר עָלָיו לְדֹרֹתֵיכֶם קֹדֶשׁ־קֹדֶשִׁים הוּא לִיהוָה: (פ)</p>

מפטיר

קא פסוקים

The Haftarah is Ezekiel 43:10 – 43:27 on page 223. For Shabbat Zachor the maftir and haftarah are on page 240.

ii And the LORD spoke unto Moses, saying: וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: וּמַלִּיל יי עִם מֹשֶׁה לְמִימֹר:

כי תשא

(6) לפני הפרכת. שמה תאמר משוך מכנגד הארון לכפון או לדרוס, תלמוד לומר לפני הכפרת, מכיון כנגד הארון מבחוץ:

(7) בהיטיבו. לשון נקוי הצידין של המנורה מדשן הפתילות שנשרפו בלילה, והיה מטיבן בכל צקר וצקר: הגרות. לוי"ש בלע"ז, וכן כל נרות האמורות במנורה, חוץ ממקום שנאמר שם העלאה, שהוא לשון הדלקה:

(8) ובהעלות. כשידליקם להעלות להצתן: יקטירנה. בכל יום, פרס מקטיר שחרית, ופרס מקטיר בין הערבים:

(9) לא תעלו עליו. על מזבח זה: קטרת זרה. שום קטורת של נדבה, כולן זרות לו חוץ מזו: ועולה ומנחה. ולא עולה ומנחה. עולה של צהמה ועוף, ומנחה היא של לחם:

(10) וכפר אהרן. מתן דמים: אחת בשנה. ציום הכפורים, הוא שנאמר באחרי מות וינא אל המזבח אשר לפני ה' ויכפר עליו (ויקרא טז, יח): חטאת הכפרים. הם פר ושעיר של יום הכפורים, המכפרים על טומאת מקדש וקדשיו: קדש קדשים. המזבח מקודש לדברים הללו בלבד, ולא לעבודה אחרת:

<p>12 When thou takest the sum of the children of Israel, according to their number, then shall they give every man a ransom for his soul unto the LORD, when thou numberest them; that there be no plague among them, when thou numberest them.</p>	<p>כִּי תִשָּׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וְנָתַנוּ אִישׁ כֹּפֶר נַפְשׁוֹ לַיהוָה בַּפֶּקֶד אַתֶּם וְלֹא־יְהִי בָהֶם נֶגֶף בַּפֶּקֶד אַתֶּם: 12</p> <p>אֲרִי תִקְבִּיל יְת חוֹשֶׁבֶן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִנְיָהוֹן וְיִתְּנוּ גֹבֶר פִּזְרֹן נִפְשֵׁיהֶם קֹדֶם יְיָ כִּד תִּמְנֶי יִתְּהוֹן וְלֹא יִהְי בָּהוֹן מוֹתָא כִּד תִּמְנֶי יִתְּהוֹן:</p>
<p>13 This they shall give, every one that passeth among them that are numbered, half a shekel after the shekel of the sanctuary—the shekel is twenty gerahs—half a shekel for an offering to the LORD.</p>	<p>זֶהוּ יִתְּנוּ כָל־הָעֹבֵר עַל־הַפִּקְדִים מִחֻצֵּי הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מִחֻצֵּי הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַיהוָה: 13</p> <p>דִּין יִתְּנוּ כָל דְּעֹבֵר עַל מִנְיָא פְּלָגוֹת סְלֵעָא בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא עֶשְׂרִין מְעִין סְלֵעָא פְּלָגוֹת סְלֵעָא אֲפָרְשׁוּתָא קֹדֶם יְיָ:</p>
<p>14 Every one that passeth among them that are numbered, from twenty years old and upward, shall give the offering of the LORD.</p>	<p>כָּל הָעֹבֵר עַל־הַפִּקְדִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה יִתֵּן תְּרוּמַת יְהוָה: 14</p> <p>כָּל דְּעֹבֵר עַל מִנְיָא מִבֶּן עֶשְׂרִין שָׁנִין וְלַעֲלִילָא יִתֵּן אֲפָרְשׁוּתָא קֹדֶם יְיָ:</p>
<p>15 The rich shall not give more, and the poor shall not give less, than the half shekel, when they give the offering of the LORD, to make atonement for your souls.</p>	<p>הָעָשִׂיר לֹא־יִרְבֶּה וְהַדָּל לֹא יִמְעֹט מִמִּחֻצֵּי הַשֶּׁקֶל לְתֵת אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם: 15</p> <p>דְּעֵתִיר לֹא יִסְגִי וְדַמְסָפִין לֹא יִזְעַר מִפְּלָגוֹת סְלֵעָא לְמִתֵּן יִת אֲפָרְשׁוּתָא קֹדֶם יְיָ לְכַפֵּרָא עַל נַפְשָׁתְכוֹן:</p>

(12) כי תשא. לשון קבלה כתרומה, כשתחפון לקבל כסוס מנינם לדעת כמה הם, אל תמנע לגלגולת, אלא יתנו כל אחד מחצית השקל, ותמנה את השקלים ותדע מנינם: ולא יהיה בהם נגף. שהמנין שולט בו עין הרע, וְדָבָר זֶה עֲלֵיהֶם, כמו שמצינו צימי דוד:

(13) זה יתנו. הראה לו כמין מטבע של אש ומשקלה מחצית השקל, ואמר לו כזה יתנו: העובר על הפקודים. דרך המונין מעבירין את הנמנין זה אחר זה, וכן כל חֶשֶׁר יִעָצֵר שֶׁמֶט הַשֶּׁקֶל (ויקרא כז, לב), וכן שֶׁעֶזְרָה הָאֵלֹהִים עַל יְדֵי מוֹנֶה (ירמיה לג, יג): מחצית השקל בשקל הקדש. במשקל השקל שקצנתי לך לשקול בו שקלי הקדש, כגון שקלים האמורין בצרפת ערכין ושדה אחוזה: עשרים גרה השקל. עכשיו פירש לך כמה הוא: גרה. לשון מעה, וכן בשמואל (א, ז, לו) יצוא להשפחות לו ללגורת פסח וכפר לקס: עשרים גרה השקל. שהשקל השלם ד' זוזים, והזו מתחלתו חמש מעות, אלא צאו והוסיפו עליו שמונה, והעלוהו לשש מעה כסף, ומחצית השקל הזה שאמרתי לך, יתנו תרומה לה':

(14) מבין עשרים שנה ומעלה. למדך כאן, שאין פחות מבין עשרים יוצא לצבא, ונמנה בכלל אנשים:

(15) לכפר על נפשותיכם. שלא תנגפו על ידי מנין. דבר אחר לכפר על נפשותיכם, לפי שרמו להם כאן ג' תרומות, שנכתב כאן תרומת ה' ג' פעמים, אחת תרומת אדנים, שמנאן כשהתחילו צנדבת המשכן, ונתנו כל אחד ואחד מחצית השקל, ועלה למאת הכתר, שנאמר וְכָסֶף פְּקוּדֵי הָעֶדָה מֵאֶת פֶּקֶד (שמות לח, כה), ומהם נעשו האדנים שנאמר וְהָיָה מֵאֶת פֶּקֶד הַכֶּסֶף וְגו' (שם שם, כז). והשנית אף היא על ידי מנין, שמנאן משהוקם המשכן, הוא המנין האמור בתחלת חומש הפקודים, וְהָיָה לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם (במדבר א, ח), ונתנו כל אחד מחצית השקל, והן לקנות מהן קרצנות לצור של כל שנה ושנה, והשוו זהם עניים ועשירים, ועל אותה תרומה נאמר לכפר על נפשותיכם, שהקרצנות לכפרה הם באים. והשלישית היא תרומת המשכן, כמו שנאמר כָּל מְרִיס תְּרוּמַת כֶּסֶף וְנִחְשֶׁת (שמות לה, כד), ולא היתה יד כלם שוה זה, אלא איש איש מה שנדדו לזו:

<p>16 And thou shalt take the atonement money from the children of Israel, and shalt appoint it for the service of the tent of meeting, that it may be a memorial for the children of Israel before the LORD, to make atonement for your souls.'</p>	<p>וְלִקְחֹתָ אֶת־כֶּסֶף הַכֹּפְרִים מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתָּ אֹתוֹ עַל־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזִכְרוֹן לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם: (פ)</p>	<p>16</p>
<p>17 And the LORD spoke unto Moses, saying:</p>	<p>וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: וּמִלִּיל יִי עִם מֹשֶׁה לְמִימַר:</p>	<p>17</p>
<p>18 'Thou shalt also make a laver of brass, and the base thereof of brass, whereat to wash; and thou shalt put it between the tent of meeting and the altar, and thou shalt put water therein.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ כִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְכַנּוֹ נְחֹשֶׁת לְרִחְצָה וְנָתַתָּ אֹתוֹ בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁמָּה מַיִם:</p>	<p>18</p>
<p>19 And Aaron and his sons shall wash their hands and their feet thereat;</p>	<p>וַיִּרְחֲצוּ אֹהֶלֶן וּבְנָיו מִמֶּנּוּ אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם:</p>	<p>19</p>
<p>20 when they go into the tent of meeting, they shall wash with water, that they die not; or when they come near to the altar to minister, to cause an offering made by fire to smoke unto the LORD;</p>	<p>בְּבָאֵם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּרְחֲצוּ מַיִם וְלֹא יָמָתוּ אוֹ בְּגִשְׁתָּם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ לְשָׁרֵת לְהִקְטִיר אֲשֶׁה לַיהוָה:</p>	<p>20</p>

(16) ונתת אותו על עבודת אהל מועד. למדת, שננטו למנותם בתחלת נדבחת המשכן אחר מעשה העגל, מפני שנכנס זהם מגפה, כמו שנאמר וַיִּגַּע ה' אֶת הָעָם (שמות לב, לה), משל לנאץ החציצה על צעליה שנפל זה דבר, ומפסק, אמר לו לרועה בצקשה ממך, מנה את לאני ודע כמה נותרו זהם, להודיע שהיא חציצה עליו. ואי אפשר לומר שהמנין הזה הוא האמור בחומש הפקודים, שהרי נאמר בו בַּקָּדָשׁ הַשֵּׁנִי (במדבר א, א), והמשכן הוקם באחד לחמש הראשון, שנאמר בַּיּוֹם הַרְבֵּעִי בְּרָאשׁוֹן בַּקָּדָשׁ שְׁקִים וגו' (שמות מ, ז), ומהמנין הזה נעשו האדנים משקלים שלו, שנאמר וַיְהִי מֵאֵת כֶּכֶר הַכֶּסֶף לָקָחַת וגו' (שם לח, כו), הא למדת, ששמים היו, אחת בתחלת נדבחת אחר יום הכפורים בשנה ראשונה, ואחת בשנה שנייה באייר משהוקם המשכן. ואם תאמר, וכי אפשר שבשניהם היו ישראל שוים, ו' מאות אלף וג' אלפים וה' מאות וי', שהרי בכסף פקודי העדה נאמר כן, ובחומש הפקודים אף בו נאמר כן, וַיְהִי כֹל הַפְּקָדִים שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשָׁת אֲלָפִים וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת וְעֶשְׂרִים (במדבר א, מו), והלא בשתי שנים היו, ואי אפשר שלא היו בשעת מנין הראשון בני י"ט שנה שלא נמנו, ובשנייה נעשו בני כ'. תשובה לדבר, אצל שנות האנשים בשנה אחת נמנו, אצל למנין יציאת מצרים היו שתי שנים, לפי שליציאת מצרים מונין מניסן, כמו ששנינו במסכת ראש השנה (ז), ונבנה המשכן בראשונה והוקם בשנייה, שנחשדה שנה באחד בניסן, אצל שנות האנשים מונין למנין שנות עולם המתחילין מתשרי, נמנאו שני המנינים בשנה אחת, המנין הראשון היה בתשרי לאחר יום הכפורים, שנחשדה המקום לישראל לסלוח להם וננטו על המשכן, והשני באחד באייר: על עבודת אהל מועד. הן אדנים שנעשו בו:

(18) כיור. כמין דוד גדולה, ולה דדים המריקים צפיהם מים: וכנו. כתרומתו צְסִיָּה, מושב מתוקן לכיור: לרחצה. מושב על הכיור: ובין המזבח. מזבח העולה, שכתוב בו שהוא לפני פתח משכן אהל מועד, והיה הכיור מִשְׁוֹךְ קמעה, ועומד כנגד אור שצין המזבח והמשכן ואינו מפסיק כלל בנתיים, משום שנאמר וְאֵת מִצָּחַת הָעֹלָה שָׁם פָּתַח מִשְׁוֹךְ אֹהֶל מוֹעֵד (שמות מ, כט), כלומר מזבח לפני אהל מועד, ואין כיור לפני אהל מועד, הא כיצד, משוך קמעה כלפי הדרום, כך שנויה צוּחִים (נט):

(19) את ידיהם ואת רגליהם. צבת אחת היה מקדש ידי ורגליו, וכך שנינו צוּחִים (יע), כיצד קדוש ידים ורגלים, מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית, וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית, ומקדשן:

<p>21 so they shall wash their hands and their feet, that they die not; and it shall be a statute for ever to them, even to him and to his seed throughout their generations.'</p>	<p>וְרָחֲצוּ יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם וְלֹא יָמָתוּ וְהָיְתָה לָהֶם חֻק־עוֹלָם לֹא יִזְרְעוּ לְדֹרֹתָם: (פ)</p>	<p>ע"כ בחול</p>
<p>22 Moreover the LORD spoke unto Moses, saying:</p>	<p>וַיֹּדְבֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:</p>	<p>22 וַיֹּדְבֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:</p>
<p>23 'Take thou also unto thee the chief spices, of flowing myrrh five hundred shekels, and of sweet cinnamon half so much, even two hundred and fifty, and of sweet calamus two hundred and fifty,</p>	<p>וְאֵת סֹב לָךְ בּוֹסְמִין רִישָׁא מִירָא דְכִנָּא מִתְקַל חֲמִישׁ מָאָה וְקִנְמֹן בֶּשֶׂם פְּלִגְוִיתִיה מִתְקַל מֵאֲתָן וְחֲמִשִּׁין וְקִנִּי בּוֹסְמָא מִתְקַל מֵאֲתָן וְחֲמִשִּׁין:</p>	<p>23 וְאֵתָה קַח־לָךְ בְּשָׂמִים רִאשׁ מִרְדְּרוֹר חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְקִנְמֹן בֶּשֶׂם מִחֲצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתָיִם וְקִנְיָה־בֶּשֶׂם חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתָיִם:</p>
<p>24 and of cassia five hundred, after the shekel of the sanctuary, and of olive oil a hin.</p>	<p>וְקִצְיֶעְתָּא מִתְקַל חֲמִישׁ מָאָה בְּסֻלְעֵי קוֹדֶשָׁא וּמִשַּׁח זֵיתָא מְלִי הֵינָא:</p>	<p>24 וְקִדְּהָ חֲמֵשׁ מֵאוֹת בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ וְשֶׁמֶן זֵיתֵי הָיִן:</p>
<p>25 And thou shalt make it a holy anointing oil, a perfume compounded after the art of the perfumer; it shall be a holy anointing oil.</p>	<p>וְתַעֲבִיד יִתִּיה מִשַּׁח רְבוֹת קוֹדֶשָׁא בּוֹסֵם מְבוֹסֵם עוֹבֵד בּוֹסְמֵנו מִשַּׁח רְבוֹת קוֹדֶשָׁא יְהִי:</p>	<p>25 וְעָשִׂיתָ אֹתוֹ שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ רֶקַח מִרְקַחַת מַעֲשֶׂה רֶקַח שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ יִהְיֶה:</p>
<p>26 And thou shalt anoint therewith the tent of meeting, and the ark of the testimony,</p>	<p>וְתַרְבִּי בִיה יֵת מִשְׁכַּן זִמְנָא וְיֵת אֲרוֹנָא דְסִתְרוּתָא:</p>	<p>26 וּמִשְׁחַת בּוֹ אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת אֲרוֹן הָעֵדֻת:</p>
<p>27 and the table and all the vessels thereof, and the candlestick and the vessels thereof, and the altar of incense,</p>	<p>וְיֵת פִּתּוּרָא וְיֵת כָּל מְנוּהֵי וְיֵת מִנְרֵתָא וְיֵת מְנֵהָ וְיֵת מִדְּבָחָא דְקִטְרֶת בּוֹסְמִיָּא:</p>	<p>27 וְאֶת־הַשְּׁלֶחָן וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַמִּנְרָה וְאֶת־כָּלֶיהָ וְאֶת מִזְבֵּחַ הַקֹּטֶרֶת:</p>

(20) בבואם אל אהל מועד. להקטיר שחרית וצין הערבים קטרת, או להזות מדם פר כהן המשיח ושעירי עזודת אלילים: ולא ימותו. הא אם לא ירחצו ימותו, שבתורה נאמרו כללות, ומכלל לאו אחת שומע הן: אל המזבח. החיטין, שאין כאן ציאת אהל מועד אלא בחצר:

(21) ולא ימותו. לחייב מיתה על המשמש צמוצח ואינו רחוך ידיים ורגלים, שממיתה הראשונה לא שמענו אלא על הנכנס להיכל:

(23) בשמים ראש. חסודים: וקנמן בשם. לפי שהקנמן קליפת עץ הוא, יש שהוא טוב ויש בו ריח טוב וטעם, ויש שאינו אלא כעך, לכך הוצרך לומר קנמן צסס, מן הטוב: מחציתו חמשים ומאתים. מחצית הצאתו תהא חמשים ומאתים, נמצא כלו חמש מאות, כמו שיעור מר דרור, אם כן למה נאמר בו חציין, גזרת הכתוב היא להציאו לחציין, להרבות בו צ' הכרעות, שאין שוקלין עין צעין, וכך שנויה צכריות (ה): וקנה בושם. קנה של צסס, לפי שיש קנים שאינן של צסס, הוצרך לומר צסס: חמשים ומאתים. סך משקל כולו:

(24) וקדה. שם שורש עשצ, וצלשון חכמים קציעה: הין. י"ב לוגין, ונחלקו צו חכמי ישראל, ר' מאיר אומר, צו שלקו את העקרין, אמר לו ר' יהודה, והלא לסוך את העקרין אינו סיפק, אלא שראוים צמים שלא יצלעו את השמן, ואחר כך הציף עליהם השמן, עד שקלט הריח וקפחו לשמן שעל העקרין:

(25) רוקח מרקהת. רוקח שם דצר הוא, והרי הוא כמו רקע, רגע, ואינו כמו רגע הים (ישעיה נא, טו), וכמו לוקע קלץ (שם מצ, ה), שהטעם למטה, וכל דצר המעורב צחצירו, עד שזה קופח מזה או ריח או טעם, קרוי מרקחת: רקה מרקהת. רקה העשוי על ידי אומנות וטערוצות: מעשה רוקח. שם האומן דצצר:

(26) ומשחת בו. כל המשיחות כמין כ"ף יונית, חוץ משל מלכים שהן כמין נור:

28	and the altar of burnt-offering with all the vessels thereof, and the laver and the base thereof.	וְיִתְּ מִדְּבַחַּת דְּעֹלֹתָא וְיִתְּ מְנוּחֵי וְיִתְּ כִּיּוֹרָא וְיִתְּ בְּסִיסָהּ:	וְאֶת־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַכִּיּוֹר וְאֶת־כַּנּוֹ:	28
29	And thou shalt sanctify them, that they may be most holy; whatsoever toucheth them shall be holy.	וְתִקְדָּשׁ יִתְהוֹן וְיִתְהוֹן קֹדֶשׁ קוֹדֶשִׁין כָּל דִּקְרַב בָּהוֹן יִתְקַדֵּשׁ:	וְקִדְשָׁתָם אֹתָם וְהָיוּ קֹדֶשׁ קִדָּשִׁים כָּל־הַנִּגָּע בָּהֶם יִקְדָּשׁ:	29
30	And thou shalt anoint Aaron and his sons, and sanctify them, that they may minister unto Me in the priest's office.	וְיִתְּ אֹהֶלֶן וְיִתְּ בְּנוֹהֵי תַרְבִּי וְתִקְדָּשׁ יִתְהוֹן לְשֹׁמְשָׁא קִדָּמִי:	וְאֶת־אֹהֶלֶן וְאֶת־בָּנָיו תִּמְשָׁח וְקִדְשָׁתָם אֹתָם לְכַהֵן לִי:	30
31	And thou shalt speak unto the children of Israel, saying: This shall be a holy anointing oil unto Me throughout your generations.	וְעַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּמְלִיל לְמִימַר מִשַּׁח רַבּוֹת קוֹדֶשָׁא יְהִי דִין קִדָּמִי לְדִרְיֹכּוֹן:	וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּדְבֹּר לֵאמֹר שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶה לִּי לְדֹרֹתֵיכֶם:	31
32	Upon the flesh of man shall it not be poured, neither shall ye make any like it, according to the composition thereof; it is holy, and it shall be holy unto you.	עַל בִּשְׂרָא דְאַנְשָׁא לֹא יִתְסַךְ וּבְדַמּוּתִיהָ לֹא תַעֲבֹדִין כְּוִתִּיהָ קוֹדֶשָׁא הוּא קוֹדֶשָׁא יְהִי לְכּוֹן:	עַל־בִּשְׂרָא אָדָם לֹא יִסָּךְ וּבְמַתְכַנְתּוֹ לֹא תַעֲשׂוּ כְּמֹהוּ קֹדֶשׁ הוּא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם:	32
33	Whosoever compoundeth any like it, or whosoever putteth any of it upon a stranger, he shall be cut off from his people.	גִּבְרָ דִּיבָסִים דְּכֻתִּיהָ וְדִיתִין מִנִּיהָ עַל חִילוּנִי וְיִשְׁתַּיְצִי מֵעַמִּיהָ:	אִישׁ אֲשֶׁר יִרְקַח כְּמֹהוּ וְאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל־זֶר וְנִגְרַת מֵעַמּוֹ: (ס)	33
34	And the LORD said unto Moses: 'Take unto thee sweet spices, stacte, and onycha, and galbanum; sweet spices with pure frankincense; of each shall there be a like weight.	וְאֵמַר יְיָ לְמֹשֶׁה סֹב לָךְ בּוֹסְמִין נְטוּפָא וְשׁוּפָא וְחִלְבֹנְתָא בּוֹסְמִין וּלְבֹנְתָא דְּכִיתָא מִתְקַל בְּמִתְקַל יְהִי:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה קַח־לָךְ סֹמִים נְטֹף וְשַׁחֲלֹת וְחִלְבֹנָה סֹמִים וּלְבֹנָה זָכָה בָּד בָּבַד יִהְיֶה:	34

(29) וקדשת אותם. משיחה זו מקדשתם להיות קדש קדשים, ומה היא קדושתם, כל הנוגע וגוי, כל הראוי לכלי שרת, משנכנס לתוכו קדוש קדושת הגוף, להפסל בזיוף, ולניה, וטבול יוס, ואינו נפדה לזאת לחולין, אבל דבר שאינו ראוי להם אין מקדשין. ושנויה היא משנה שלימה אצל מזבח, מתוך שנאמר כל הפגע במזבח יקדש (שמות כט, לז), שומע אני אין ראוי בין שאינו ראוי, תלמוד לומר כבשים, מה כבשים ראויים אף כל ראויים. כל משיחת משכן וכהנים ומלכים מתורגס לשון רבוי, לפי שאין צורך משיחתם אלא לגדולה, כי כן יסד המלך שזה חנוך גדולתו, ושאר משיחות, כמו ריקקין משוחין ונראשית שמינים ימשחו (עמוס ו, ו), לשון ארמית בהן כלשון עזרית:

(31) לדרתיהם. מכאן למדו רבותינו לומר שכולו קיים לעתיד לבא (הוריות יא:): זה. בגימטריא תריסר לוגין הוו: (32) לא ייסך. בשני יודיין, לשון לא יפעל, כמו למען ייטב לך (דברים ו, יח): על בשר אדם לא ייסך. מן השמן הזה עזמו: ובמתכנתו לא תעשו כמדהו. בסקוס סממניו, לא תעשו אחר כמוהו במשקל סממניו הללו, לפי מדת הין שמן, אבל אם פחת או רבה סממניו לפי מדת הין שמן, מותר, ואף העשוי במתכונתו של זה, אין הסך ממנו חייב, אלא הרוקח (כריתות ה:). ובמתכנתו. לשון חשבון, כמו מתכנת הלכנים, וכן במתכונתה, של קטורת:

(33) ואשר יתן ממנו. מאותו של משה: על זר. שאינו צורך כהונה ומלכות: (34) נטף. הוא זרי, ועל שאינו אלא שרף הנוטף מעצי הקטף קרוי נטף, ובלע"ז גומ"א (גוממא), והזרי קורין לו טרי"אקה (טהעריאק): ושחלת. שורש בשם, חלק ומזהיר כשפורן, ובלשון המשנה קרוי כפורן, וזהו שתרסס אונקלוס וטופקא:

<p>35 And thou shalt make of it incense, a perfume after the art of the perfumer, seasoned with salt, pure and holy.</p>	<p>וְתַעֲבִיד יְתָה קְטֹרֶת בּוֹסְמִין בּוֹסֶם עוֹבֵד בּוֹסְמִינוּ מְעֻרָּב דְּכִי לְקוֹדֶשָׁא:</p>	<p>35 וְעָשִׂיתָ אֹתָהּ קְטֹרֶת רֶקַח מַעֲשֶׂה רֶקַח מִמָּלַח טָהוֹר קָדֹשׁ:</p>
<p>36 And thou shalt beat some of it very small, and put of it before the testimony in the tent of meeting, where I will meet with thee; it shall be unto you most holy.</p>	<p>וְתַשְׁחֹק מִנֶּה וְתִדְּיק וְתִתִּין מִנֶּה קָדָם סְהַדוּתָא בְּמִשְׁכָּן זְמַנָּא דְּאַזְמִין מִימְרֵי לָךְ תִּמְן קָדֹשׁ קוֹדֶשִׁין תִּהְיִי לָכֵן:</p>	<p>36 וְשַׁחֲקֶתָ מִמֶּנָּה הִדֵּק וְנִתְתָּה מִמֶּנָּה לִפְנֵי הָעֵדֻת בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר אֲנִיעַד לָךְ שָׁמָּה קָדֹשׁ קֹדָשִׁים תִּהְיֶה לָכֶם:</p>
<p>37 And the incense which thou shalt make, according to the composition thereof ye shall not make for yourselves; it shall be unto thee holy for the LORD.</p>	<p>וְקְטֹרֶת בּוֹסְמִין דְּתַעֲבִיד בְּדַמּוּתָהּ לֹא תַעֲבִידוּן לָכֵן קוֹדֶשָׁא תִהְיִי לָךְ קָדָם יי:</p>	<p>37 וְהַקְטֹרֶת אֲשֶׁר תַעֲשֶׂה בְּמַתְכַנְתָּהּ לֹא תַעֲשֶׂוּ לָכֶם קָדֹשׁ תִּהְיֶה לָךְ לַיהוָה:</p>
<p>38 Whosoever shall make like unto that, to smell thereof, he shall be cut off from his people.</p>	<p>גְּבַר דִּיעֲבִיד דְּכִנְתָּהּ לְאַרְחָא בַּהּ וְיִשְׁתַּיְצִי מֵעַמִּיהָ:</p>	<p>38 אִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה כְמוֹתָ לְהָרִיחַ בָּהּ וּנְכַרְתָּ מֵעַמּוּי: (ס)</p>
<p>XXXI And the LORD spoke unto Moses, saying:</p>	<p>וּמִלִּיל יי עִם מֹשֶׁה לְמִימַר:</p>	<p>כד וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:</p>
<p>2 'See, I have called by name Bezalel the son of Uri, the son of Hur, of the tribe of Judah;</p>	<p>חֲזִי דְרַבִּיתִּי בְּשׁוֹם בְּצַלְאֵל בֶּר אֹוְרִי בֶר חוּר לְשִׁבְטָא דִּיהוּדָה:</p>	<p>2 רְאֵה קָרָאתִי בְּשֵׁם בְּצַלְאֵל בֶּן־אֹוְרִי בֶן־חוּר לְמִטַּה יְהוּדָה:</p>
<p>3 and I have filled him with the spirit of God, in wisdom, and in understanding, and in knowledge, and in all manner of workmanship,</p>	<p>וְאַשְׁלִימִית עִמּוּיה רּוּחַ מִן קָדָם יי בְּחֻכְמָהּ וּבְסוּכְלָתָנָהּ וּבְמַדָּע וּבְכָל עֲבִידָא:</p>	<p>3 וְאַמְלֵא אֹתוֹ רּוּחַ אֱלֹהִים בְּחֻכְמָהּ וּבְתַבּוּנָהּ וּבְדַעַת וּבְכָל־מְלָאכָה:</p>

וחלבנה. צסם שריחו רע, וקורין לו גלז"נא (גאלנאן) ומנאה הכתוב צין סממני הקטורת, ללמדנו שלא יקל צעינינו לזרף עמנו באגודת תעניותינו ותפלתנו את פושעי ישראל שיהיו נמנין עמנו: סמים. אחרים: ולבונה זכה. מכאן למדו רבותינו (כריתות ו:)'א סממנין נאמרו לו למשה צסיני, מעוט סמים שנים, נטף ושחלת וחלצנה ג', הרי ה', סמים, לרבות עוד כמו אלו, הרי עשר, ולצונה, הרי י"א. ואלו הן, הנרי, והאפורן, החלצנה, והלצונה, מור, וקציעה, שזולת נרד, וכרכוס, הרי ח', שהשזולת ונרד אחד שהנרד דומה לשזולת, הקושט, והקילופה, והקנמון, הרי י"א. צורית כרשינה אינו נקטר, אלא צו שפיין את האפורן ללצנה שמהא נאה: בד בבד יהיה. אלו הארצעה הנזכרים כאן יהיו שוין משקל צמשקל, כמשקלו של זה כך משקלו של זה, וכן שנינו, הנרי והאפורן והחלצנה והלצונה משקל שצעים שצעים מנה. ולשון צד, נראה צעיני שהוא לשון יחיד, אחד באחד יהיה, זה כמו זה:

(35) ממלח. כתרמומו מעורב, שיערב שחיקתן יפה יפה זה עם זה, ואומר אני שדומה לו ויזלאו המלחים (יונה א, ה), מלשיך וחלץ: (יחזקאל כז, כז), על שם שמהפכין את המים צמשוטות כשמהיגים את הספינה, כאדם המהפך צכף ציזים טרופות לערבן עם המים, וכל דצר שאדם רוצה לערב יפה יפה, מהפכו באצבע או בצוך: ממולח טהור קדש. ממולח יהיה, וטהור יהיה, וקדש יהיה:

(36) ונתתה ממנה וגו'. היא קטרת שצכל יוס ויוס שעל מוצח הפנימי שהוא צאהל מועד: אשר אועד לך שמה. כל מועדי דצור שאקצע לך, אני קוצעם לאותו מקום:

(37) במתכנתה. צמנין סממניה: קדש תהיה לך לה'. שלא תעשנה אלא לשמי:

(38) להריח בה. אכל עושה אתה צמתכנתה משלך כדי למכרה ללצור:

(2) קראתי בשם. לעשות מלאכתי, את צלאל:

4	to devise skilful works, to work in gold, and in silver, and in brass,	4	לְחַשֵּׁב מַחֲשָׁבֹת לַעֲשׂוֹת בַּזָּהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחָשָׁת׃
5	and in cutting of stones for setting, and in carving of wood, to work in all manner of workmanship.	5	וּבַחֲרָשֶׁת אֲבָן לְמִלֵּאת וּבַחֲרָשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל־מְלָאכָה׃
6	And I, behold, I have appointed with him Oholiab, the son of Ahisamach, of the tribe of Dan; and in the hearts of all that are wise-hearted I have put wisdom, that they may make all that I have commanded thee:	6	וְאֲנִי הִנֵּה נָתַתִּי אֹתוֹ אֵת אֹהֱלִיאֵב בֶּן־אֲחִיסָמָךְ לְמִטָּה־דָן וּבְלֵב כָּל־חֲכָמִים־לֵב נָתַתִּי חֲכֻמָּה וַעֲשׂוּ אֵת כָּל־אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ׃
7	the tent of meeting, and the ark of the testimony, and the ark-cover that is thereupon, and all the furniture of the Tent;	7	אֹתוֹ אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הָאָרֹן לַעֲדוֹת וְאֶת־הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עָלָיו וְאֵת כָּל־כְּלֵי הָאֹהֶל׃
8	and the table and its vessels, and the pure candlestick with all its vessels, and the altar of incense;	8	וְאֶת־הַשֻּׁלְחָן וְאֶת־כְּלָיו וְאֶת־הַמְנִרָה הַטְּהוֹרָה וְאֶת־כָּל־כְּלָיָהּ וְאֵת מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת׃
9	and the altar of burnt-offering with all its vessels, and the laver and its base;	9	וְאֶת־מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כְּלָיו וְאֶת־הַכִּיּוֹר וְאֶת־כַּנּוֹ׃
10	and the plaited garments, and the holy garments for Aaron the priest, and the garments of his sons, to minister in the priest's office;	10	וְאֵת בְּגָדֵי הַשָּׂרָד וְאֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בְּגָדֵי בָנָיו לְכַהֵן׃

(3) בחכמה. מה שאדם שומע דברים מאחרים ולמד: ובתבונה. מציין דבר מלצו מתוך דברים שלמד: ובדעת. רוח הקדש:

(4) לחשוב מחשבות. אריגת מעשה חשב:

(5) ובחרשת. לשון אומנות, כמו פָּרַשׁ פָּרַשׁ (ישעיה מ, כ). ואונקלוס פירש, ושנה בפירושן, שאומן אבנים קרוי אומן, וחרש עץ קרוי נגר: למלאכת. להושיבה צמסצות שלה צמלואה, לעשות המצנע למדת מושב האבן ועוציה:

(6) ובלב כל חכם לב וגו'. ועוד שאר חכמי לב שצבם, וכל אשר נתתי צו חכמה, ועשו את כל אשר צויתך:

(7) ואת הארון לעדות. לצורך לוחות העדות:

(8) הטהורה. על שם זה טהור:

(10) ואת בגדי השרד. אומר אני לפי פשוטו של מקרא, שאי אפשר לומר שצבגדי כהונה מדבר, לפי שנאמר אללם ואת צבגי הקדש לאהרן הכהן ואת צבגי בניו לכהן, אלא אלו צבגי השרד הם, צבגי התכלת והארגמן וחולעת שני האמורים צפרשת מסעות, וְקָטְנוּ עָלָיו צָגָד פְּתִילָה (צמדבר ד, יז). וְקָטְנוּ עָלָיו צָגָד אֲרָגְמָן (שם יג), וְקָטְנוּ עָלָיו צָגָד חֹלְעַת שְׁנִי (שם ח), וגרמין דברי, שנאמר וּמִן הַפְּתִילָה וְהָאֲרָגְמָן וְחֹלְעַת הַשְּׁנִי עָשׂוּ צָבָדִי שָׂרָד לְשָׂרֵת בְּקָדֶשׁ (שמות לט, א), ולא הוזכר שם עמהם, ואם צבגדי כהונה מדבר, לא מצינו באחד מהם ארגמן או חולעת שני בלא שם: בגדי השרד. יש מפרשים לשון עבודה ושירות, כתרומתו לְבִשְׂתֵי שְׂמוֹשָׁא, ואין לו דמיון צמקרא, ואין אומר שהוא לשון ארמי, כתרומתו של קלעים ותרומתו של מכזר,

<p>and the anointing oil, and the 11 incense of sweet spices for the holy place; according to all that I have commanded thee shall they do.'</p>	<p>וְאֵת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת-קִטְרֶת 11 הַסַּמִּים לְקֹדֶשׁ כָּכָל אֲשֶׁר- צִוִּיתִךָ יַעֲשׂוּ: (פ)</p>
<p>12 And the LORD spoke unto Moses, saying:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: 12 וְאָמַר יי לְמֹשֶׁה לְמִימַר:</p>
<p>'Speak thou also unto the children 13 of Israel, saying: Verily ye shall keep My sabbaths, for it is a sign between Me and you throughout your generations, that ye may know that I am the LORD who sanctify you.</p>	<p>וְאָתָּה דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל 13 לֵאמֹר אֲךָ אֶת-שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ כִּי אוֹת הוּא בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדַרְתֵּיכֶם לָדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשְׁכֶם:</p>
<p>Ye shall keep the sabbath therefore, 14 for it is holy unto you; every one that profaneth it shall surely be put to death; for whosoever doeth any work therein, that soul shall be cut off from among his people.</p>	<p>וּשְׁמַרְתֶּם אֶת-הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ 14 הוּא לָכֶם מִחֻלְלֶיהָ מוֹת יוּמָת כִּי כָל-הָעֹשֶׂה בָּהּ מְלָאכָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמִּיהָ:</p>
<p>Six days shall work be done; but on 15 the seventh day is a sabbath of solemn rest, holy to the LORD; whosoever doeth any work in the sabbath day, he shall surely be put to death.</p>	<p>שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלָאכָה 15 וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת שַׁבְּתוֹן קֹדֶשׁ לַיהוָה כָּל-הָעֹשֶׂה מְלָאכָה בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת מוֹת יוּמָת:</p>
<p>Wherefore the children of Israel 16 shall keep the sabbath, to observe the sabbath throughout their generations, for a perpetual covenant.</p>	<p>וּשְׁמְרוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-הַשַּׁבָּת 16 לַעֲשׂוֹת אֶת-הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתָם בְּרִית עוֹלָם:</p>

שהיו ארוגים במחט, עשויים נקצים נקצים, לל"ד"ן זלע"ז (שלינגווערק):
 (11) ואת קטורת הסמים לקדש. לזרז הקטרת ההיכל שהוא קדש:
 (13) ואתה דבר אל בני ישראל. ואח"כ על פי שהפקדתיך לזוהם על מלאכת המשכן, אל יקל בעיניך לדחות
 את השבת מפני אותה מלאכה: אך את שבתותי תשמורו. אף על פי שזהו רדופין וזריזין וזריזות המלאכה, שבת אל
 תדחה מפניה. כל אכין ורקין מעוטין, למעט שבת ממלאכת המשכן: כי אות היא ביני וביניכם. אות גדולה היא ציינו
 שצחרתי צבם, צהגחילי לכם את יום מנוחתי למנוחה: לדעת. האומות צה, כי אני ה' מקדשכם:
 (14) מות יומת. אם יש עדים והמראה: ונכרתה. צלל המראה: מחלליה. הנוהג צה חול צקדושה:
 (15) שבת שבתון. מנוח מרגוע ולא מנוח עראי: (שבת שבתון. לך כפלו הכחוצ, לומר שאסור בכל מלאכה, אפילו
 אוכל נפש, וכן יום הכפורים שנאמר צו שבת שבתון הוא לך (ויקרא כג, לז), אסור בכל מלאכה, אבל יום טוב לא נאמר צו כי
 אם צוים הרשון שבתון וצוים השמיני שבתון (שם, לט), אסורים בכל מלאכת עבודה, ומותרים במלאכת אוכל נפש: קדש
 לה. שמירת קדושה לשמי וצממות:

It is a sign between Me and the children of Israel for ever; for in six days the LORD made heaven and earth, and on the seventh day He ceased from work and rested.'

17

בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֹת
הוּא לְעֹלָם כִּי־שֵׁשֶׁת יָמִים
עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־
הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת
וַיִּנָּפֶשׁ: (ס)

17

And He gave unto Moses, when He had made an end of speaking with him upon mount Sinai, the two tables of the testimony, tables of stone, written with the finger of God.

18

וַיִּתֵּן אֶל־מֹשֶׁה כְּכֹלֹתוֹ לְדַבֵּר
אֹתוֹ בְּהַר סִינַי שְׁנֵי לְחֹת הָעֵדֻת
לְחֹת אֲבָן פְּתָיִים בְּאֶצְבַּע
אֱלֹהִים:

שני

And when the people saw that Moses delayed to come down from the mount, the people gathered themselves together unto Aaron, and said unto him: 'Up, make us a god who shall go before us; for as for this Moses, the man that brought us up out of the land of Egypt, we know not what is become of him.'

XXXII

וַיֵּרָא הָעָם כִּי־בִשֵּׁשׁ מֹשֶׁה
לִרְדֹּת מִן־הָהָר וַיִּקְהַל הָעָם
עַל־אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּמ
עֲשֵׂה־לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ
לְפָנֵינוּ כִּי־זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר
הֶעֱלֵנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדָעְנוּ
מַה־הָיָה לוֹ:

XXXII

(17) וינפש. כתרומתו ונח, וכל לשון נפש הוא לשון נפש, שמשיב נפשו ונשימתו בהרגיעו מטורח המלאכה, ומי שכח צו לא ייעץ ולא ייגע (ישעיה מ, כח), וכל פעולו במאמר הכתיב מנוחה לעצמו, לשגור האוזן מה שהיא יכולה לשמוע:
(18) ויתן אל משה וגו'. אין מוקדם ומאוחר בתורה, מעשה העגל קודם לזווי מלאכת המשכן ימים רבים היה, שהרי ב"ז נתמזו נשתברו הלוחות, וציוס הכפורים נתראה הקצ"ה לישראל, ולמחרת התחילו נדבצת המשכן והוקם באחד בניסן. (ז"ע טובא, דילמא הכל כסדר, וזווי הקצ"ה למשה היה בארבעים ימים הראשונים, טרם עשות העגל, וקודם רדתו מההר עשו העגל, ומשה לא הגיד לישראל צווי המשכן עד למחרת יום הכפורים, שהיו ישראל מרואים להקצ"ה, וכן הוא בהדיא בזהר ויקהל, אשר על כן צווי הקצ"ה כתיב מאת כל איש, דהיינו גס ערב רב, כמו שדרשו רבותינו ז"ל, איש איש, מלמד וכו', ומשה צוויי אמר לישראל, קחו מאתכם דייקא, ולא מערב רב, לפי שהם גרמו צנזקין וק"ל): ככלתו, כתיב חסר, שנמסרה לו תורה במתנה ככלה לחתן, שלא היה יכול ללמוד כולה בזמן מועט כזה. דבר אחר, מה כלה מתקשטת בכ"ד קשטין, הן האמורים בספר ישעיה (ג, חכד), אף תלמיד חכם צריך להיות צקי בכ"ד ספרים: לדבר אחר. החקים והמשפטים שצאלה המשפטים: לדבר אחר. מלמד שהיה משה שומע מפי הגבורה, וחוזרין ושונין את ההלכה שניהם יחד: לחת. לחת כתיב, שהיו שמהן שוות:

(1) כי בשש משה. כתרומתו לשון איחור, וכן צ"ש ר'קצו (שופטים ה, כח), ויחילו עד צ"ש (ש, ג, כה), כי כשעלה משה להר אמר להם, לסוף ארבעים יום אני בא בתוך ו' שעות, כסדורים הם שאותו יום שעלה מן המנין הוא, והוא אמר להם שלמים, ארבעים יום וילינו עמו, ויום עלייתו אין לילו עמו, שהרי צ"ב צסין עלה, נמאל יום ארבעים בשצעה עשר בתמוז, צ"ו בא השטן וערבצ את העולם, והראה דמות חשך ואפלה וערצוציא, לומר ודאי מת משה לכך בא ערצוציא לעולם, אמר להם מת משה שכבר באו שש שעות ולא בא וכו', כדאיתא במסכת שבת (פט.). ואי אפשר לומר שלא טעו אלא ביום המעון, צין קודם חלות צין לאחר חלות, שהרי לא ירד משה עד יום המחרת, שנאמר וינשקומו ממקדקת ויעלו עלות: אשר ילכו לפנינו. אלהות הרבה אינו להם: כי זה משה האיש. כמין דמות משה הראה להם השטן, שנושאים אותו באויר רקיע השמים: אשר העלנו מארץ מצרים. והיה מורה לנו דרך אשר נעלה בה, עתה צריכין לנו לאלהות אשר ילכו לפנינו:

<p>And Aaron said unto them: 'Break off the golden rings, which are in the ears of your wives, of your sons, and of your daughters, and bring them unto me.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֶלֶהֶם אֶהְיֶה פָּרְקוּ קִדְשֵׁי דְבָהֳבָא דְבָאֻדְנִי נְשִׁיכֹן בְּנִיכֹן וּבְנִתְכֹן וְאִיתֹו לְנָתִי:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֶלֶהֶם אֶהְיֶה פָּרְקוּ נִזְמִי הִזָּהֵב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵי נְשִׁיכֶם בְּנִיכֶם וּבְנִתֵיכֶם וְהָבִיאוּ אֵלַי:</p>
<p>And all the people broke off the golden rings which were in their ears, and brought them unto Aaron.</p>	<p>וַיִּתְּפְּרְקוּ כָּל-הָעָם אֶת-נִזְמֵי הִזָּהֵב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵיהֶם וַיָּבִיאוּ אֶל-אַהֲרֹן:</p>	<p>וַיִּתְּפְּרְקוּ כָּל-הָעָם אֶת-נִזְמֵי הִזָּהֵב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵיהֶם וַיָּבִיאוּ אֶל-אַהֲרֹן:</p>
<p>And he received it at their hand, and fashioned it with a graving tool, and made it a molten calf; and they said: 'This is thy god, O Israel, which brought thee up out of the land of Egypt.'</p>	<p>וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיַּצֵּר אֹתוֹ בַּחֲרֹט וַיַּעֲשֶׂהוּ עֵגֶל מִסִּכָּה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵעֲלֵינוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיַּצֵּר אֹתוֹ בַּחֲרֹט וַיַּעֲשֶׂהוּ עֵגֶל מִסִּכָּה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵעֲלֵינוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>And when Aaron saw this, he built an altar before it; and Aaron made proclamation, and said: 'To-morrow shall be a feast to the LORD.'</p>	<p>וַיֵּרָא אֶהְיֶה וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ לִפְנֵי וַיִּקְרָא אֶהְיֶה וַיֹּאמֶר חֵג לַיהוָה מָחָר:</p>	<p>וַיֵּרָא אֶהְיֶה וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ לִפְנֵי וַיִּקְרָא אֶהְיֶה וַיֹּאמֶר חֵג לַיהוָה מָחָר:</p>
<p>And they rose up early on the morrow, and offered burnt-offerings, and brought peace-offerings; and the people sat down to eat and to drink, and rose up to make merry.</p>	<p>וַיִּשְׁכְּבֻם מִמָּחָרָת וַיַּעֲלֹו עֹלֹת וַיִּגְשׁוּ שְׁלָמִים וַיֵּשֶׁב הָעָם לֶאֱכֹל וּשְׁתֹּו וַיִּקְמֻ לְצַחֵק: (פ)</p>	<p>וַיִּשְׁכְּבֻם מִמָּחָרָת וַיַּעֲלֹו עֹלֹת וַיִּגְשׁוּ שְׁלָמִים וַיֵּשֶׁב הָעָם לֶאֱכֹל וּשְׁתֹּו וַיִּקְמֻ לְצַחֵק: (פ)</p>

(2) באזני נשיכם. אמר אהרן כלכו, הנשים והילדים חסים בתכשיטיהן, שמה יתעבז הדבר, ובתוך כך יבא משה, והם לא המתינו ופרקו מעל ענמם: פרקו. לשון זיו, מגזרת פרק ליחיד, כמו זכרו מגזרת ברכ: (3) ויתפרקו. לשון פריקת משא, כשנטלו מאזניהם נמלאו הם מפורקים מנומיהם, דישקריי"ר בלע"ז (ענטלאזטעט): את נזמי. כמו מנומי, כמו קלאתי את העיר (שמות ט, כט), מן העיר: (4) ויצר אותו בחרט. יש לתרגמו בשני פנים, האחד ויצר לשון קשירה, בחרט לשון סודר, כמו והמטפחות והפריטים (ישעיה ג, כז), ויצר פקדים פקד פקדתי את העיר (שמות ט, כט), מן העיר: (5) וירא אהרן. שהיה זה רוח חיים, שנאמר צמציני שור אכל עש (תהלים קו, כ), וראה שהלחית מעשה שטן, ולא היה לו פה לדחות לגמרי: ויבן מזבח. לדחות: ויאמר חג לה' מחר. ולא היום, שמה יבא משה קודם שיעבדוהו, וזה פשוטו. ומדרשו בויקרא רבה (י, ג), דברים הרבה ראה אהרן, ראה חור בן אחותו שהיה מוכיחם והרגוהו, וזהו ויבן (לשון בינה) מזבח לפניו, ויבן מזבח לפניו, ועוד ראה ואמר מוטב שיתלה בי הסרחון ולא בהם, ועוד ראה ואמר, אם הם בונים את המזבח, זה מביא זרור וזה מביא אבן ונמצאת מלאכת עושה צבת אחת, מתוך שאני בונה אותו ומתעלל במלאכתי, בין כך ובין כך משה צא: חג לה'. כלכו היה לשמים, בטוח היה שיבא משה ויעבדו את המקום: (6) וישכימו. השטן זרזם כדי שיחטאו: לצחק. יש במשמע הזה גלוי עריות, כמו שנאמר לזקק צי (בראשית לט, יז),

<p>And the LORD spoke unto Moses: 7 'Go, get thee down; for thy people, that thou broughtest up out of the land of Egypt, have dealt corruptly;</p>	<p>וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּךְ־רָד 7 כִּי שָׁחַת עַמְּךָ אֲשֶׁר הֵעֵלִיתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>they have turned aside quickly out of the way which I commanded 8 them; they have made them a molten calf, and have worshipped it, and have sacrificed unto it, and said: This is thy god, O Israel, which brought thee up out of the land of Egypt.'</p>	<p>סָרוּ מִהֶר מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר 8 צִוִּיתָם עֲשׂוּ לָהֶם עֹגֶל מִסֶּכֶה וַיִּשְׁתַּחֲווּ־לּוֹ וַיִּזְבְּחוּ־לּוֹ וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵעֵלוּנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>And the LORD said unto Moses: 'I 9 have seen this people, and, behold, it is a stiffnecked people.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רְאִיתִי 9 אֶת־הָעָם הַזֶּה וְהִנֵּה עַם־קָשֶׁה־ עֲרָף הוּא:</p>
<p>Now therefore let Me alone, that 10 My wrath may wax hot against them, and that I may consume them; and I will make of thee a great nation.'</p>	<p>וְעַתָּה הַנִּיחָה לִּי וַיַּחֲרֹאֲפִי 10 בָהֶם וַאֲכַלֶּם וְאָעִשָׂה אוֹתָךְ לְגוֹי גָּדוֹל:</p>
<p>And Moses besought the LORD his 11 God, and said: 'LORD, why doth Thy wrath wax hot against Thy people, that Thou hast brought forth out of the land of Egypt with great power and with a mighty hand?</p>	<p>וַיַּתַּל מֹשֶׁה אֶת־פָּנָיו יְהוָה אֱלֹהָיו 11 וַיֹּאמֶר לְמַה יְהוָה יַחֲרֶה אַפְּךָ בְּעַמְּךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּכֹחַ גָּדוֹל וּבְיָד חֲזָקָה:</p>
<p>Wherefore should the Egyptians 12 speak, saying: For evil did He bring them forth, to slay them in the mountains, and to consume them from the face of the earth? Turn from Thy fierce wrath, and repent of this evil against Thy people.</p>	<p>לְמַה יֹּאמְרוּ מִצְרַיִם לֵאמֹר 12 בְּרָעָה הוֹצִיאָם לְהָרֹג אוֹתָם בַּהָרִים וּלְכַלֹּתָם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה שׁוּב מִחֲרוֹן אַפְּךָ וְהִנָּחֵם עַל־הָרָעָה לְעַמְּךָ:</p>

ושפיכות דמים, כמו שנאמר יקומו גא הנערים וישחקו לפגניו (שמואל"ב ז, יד), אף כאן נהרג חור:
(7) וידבר. לשון קושי הוא, כמו וידבר אסם קשות (בראשית מז, ז): לך רד. רד מגדולתך, לא נתתי לך גדולה אלא
בשצילם (ברכות לז), באותה שעה נחנדה משה מפי בית דין של מעלה: שחת עמך. שחת העם לא נאמר, אלא עמך, ערצ
רצ שקבלת מעמך וג' יירחם, ולא נמלכת זי, ואמרת טוב שידבקו גרים בשכינה, הם שחתו והשחיתו:
(9) קשה עורף. מחזירין קשי ערפם לגד מוכיחיהם וממאנים לשמוע:
(10) הניחה לי. עדיין לא שמענו שהתפלל משה עליהם והוא אומר הניחה לי, אלא כאן פתח לו פתח והודיעו שהדבר תלוי
בו, שאם יתפלל עליהם לא יכלם (שמו"ר מז, י):
(11) למה ה' יחרה אפך. כלום מתקנא אלא חכם בכם, גבור בצור:
(12) והנחם. התעשת מחשבה אחרת להיטיב להם: על הרעה. אשר חשבת להם:

<p>Remember Abraham, Isaac, and Israel, Thy servants, to whom Thou didst swear by Thine own self, and saidst unto them: I will multiply your seed as the stars of heaven, and all this land that I have spoken of will I give unto your seed, and they shall inherit it for ever.'</p>	<p>זָכֹר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ וַתְּדַבֵּר אֱלֹהִים אֲרֻכָּה אֶת־זֶרְעֶכֶם כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכָל־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֶתֶן לְזֶרְעֶכֶם וְנָחֳלוּ לָעַלְמִם:</p>	<p>13</p>
<p>And the LORD repented of the evil which He said He would do unto His people.</p>	<p>וַיִּנָּחֵם יְהוָה עַל־הַרְעָה אֲשֶׁר דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ: (פ)</p>	<p>14</p>
<p>And Moses turned, and went down from the mount, with the two tables of the testimony in his hand; tables that were written on both their sides; on the one side and on the other were they written.</p>	<p>וַיָּפֶן וַיֵּרֶד מֹשֶׁה מִן־הָהָר וּשְׁנֵי לַחַת הָעֵדֻת בְּיָדוֹ לַחַת כְּתָבִים מִשְׁנֵי עֲבָרֵיהֶם מִזֶּה וּמִזֶּה הֵם כְּתָבִים:</p>	<p>כה</p>
<p>And the tables were the work of God, and the writing was the writing of God, graven upon the tables.</p>	<p>וְהַלַּחַת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הָמָּה וְהַמְּכָתֵב מְכָתֵב אֱלֹהִים הוּא חֲרוּת עַל־הַלַּחַת:</p>	<p>16</p>
<p>And when Joshua heard the noise of the people as they shouted, he said unto Moses: 'There is a noise of war in the camp.'</p>	<p>וַיִּשְׁמַע יְהוֹשֻׁעַ אֶת־קוֹל הָעָם בָּרָעָה וַיֹּאמֶר אֶל־מֹשֶׁה קוֹל מִלְחָמָה בְּמַחֲנֵה:</p>	<p>17</p>
<p>And he said: 'It is not the voice of them that shout for mastery, neither is it the voice of them that cry for being overcome, but the noise of them that sing do I hear.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֵין קוֹל עֲנוּת גְּבוּרָה וְאֵין קוֹל עֲנוּת חֲלוּשָׁה קוֹל עֲנוּת אֲנָכִי שִׁמְעִי:</p>	<p>18</p>

(13) זכור לאברהם. אם עצרו על עשרת הדצרות, אזרהם אזיהם נחנסה צעשר נסיונות ועדיין לא קבל שכר, תנהו לו ויאלו עשר צעשר: לאברהם ליצחק ולישראל. אם לשרפה הם, זכור לאברהם שמסר עצמו להשרף עליך צאור כשדים, אם להריגה, זכור ליצחק שפשט נוארו לעקידה, אם לגלות, זכור ליעקב שגלה לחרן (שמו"ר מד, ה), ואם אינן נזולין בזכותן, מה אחת אומר לי ואעשה אותך לגוי גדול, ואם כסא של שלש רגלים אינו עומד לפניך צעשת כעסך, קל וחומר לכסא של רגל אחד (צרכות לב). אשר נשבעת להם כך. לא נצבעת להם צדצר שהוא כלה, לא צשמים ולא צארך, לא צהרים ולא צגצעות, אלא כך, שאתה קיים וצצועתך קיימת לעולם, שנאמר צי נצצעפי נאם ה' (צראשית כב, טז), וליצחק נאמר, וְאֶקְיַמְתִּי אֶת הַשָּׂדֶה הַזֶּה לְעֵשָׂר נֶאֱמָר לְאֶזְרָהָם אֲבִיךָ (שם כו, ג), וליעקב נאמר אֲנִי אֵל שְׂדֵי פְּרָה וְרָצָה (שם לה, יא), נצצע לו צאל שדי: (15) משני עבריהם. היו האותיות נקראות, ומעשה נסים היה (צצת קד):

(16) מעשה אלהים המה. כמשמעו, הוא צצצודו עשאן. צצר אחר, כאדם האומר לחצרו כל עסקיו של פלוני צמלאכה פלונית, כך כל שעשועיו של הקצ"ה צצורה: חרות. לשון חרט וחרט אחד הוא, שניהם לשון חיקוק, אנטליי"ר צלע"ו (איינשניידען):

(17) ברעה. צהריעו, שהיו מריעים ושמחים ונחמקים:

(18) אין קול ענות גבורה. אין קול הזה נראה קול עניית גצורים הנעקים נחמן, ולא קול חלשים שצועקים וי, או ניסה:

<p>19 And it came to pass, as soon as he came nigh unto the camp, that he saw the calf and the dancing; and Moses' anger waxed hot, and he cast the tables out of his hands, and broke them beneath the mount.</p>	<p>וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל-הַמַּחֲנֶה וַיֵּרָא אֶת-הָעֵגֹל וּמַחֲלֵת וַיַּחֲרֶ- אֵף מֹשֶׁה וַיִּשְׁלַךְ מִיָּדוֹ אֶת- הַלְּחָת וַיִּשְׁבֶּר אֹתָם תַּחַת הָהָר:</p>	<p>19 וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל-הַמַּחֲנֶה וַיֵּרָא אֶת-הָעֵגֹל וּמַחֲלֵת וַיַּחֲרֶ- אֵף מֹשֶׁה וַיִּשְׁלַךְ מִיָּדוֹ אֶת- הַלְּחָת וַיִּשְׁבֶּר אֹתָם תַּחַת הָהָר:</p>
<p>20 And he took the calf which they had made, and burnt it with fire, and ground it to powder, and strewed it upon the water, and made the children of Israel drink of it.</p>	<p>וַיִּקַּח אֶת-הָעֵגֹל אֲשֶׁר עָשׂוּ וַיִּשְׂרֹף בָּאֵשׁ וַיִּטְחֵן עַד אֲשֶׁר- דָּק וַיִּזֹּר עַל-פְּנֵי הַמַּיִם וַיִּשְׁק אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>20 וַיִּקַּח אֶת-הָעֵגֹל אֲשֶׁר עָשׂוּ וַיִּשְׂרֹף בָּאֵשׁ וַיִּטְחֵן עַד אֲשֶׁר- דָּק וַיִּזֹּר עַל-פְּנֵי הַמַּיִם וַיִּשְׁק אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>21 And Moses said unto Aaron: 'What did this people unto thee, that thou hast brought a great sin upon them?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן מַה- עָשָׂה לָךְ הָעָם הַזֶּה כִּי-הִבֵּאתָ עָלֵיו חַטָּאת גְּדוֹלָה:</p>	<p>21 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן מַה- עָשָׂה לָךְ הָעָם הַזֶּה כִּי-הִבֵּאתָ עָלֵיו חַטָּאת גְּדוֹלָה:</p>
<p>22 And Aaron said: 'Let not the anger of my lord wax hot; thou knowest the people, that they are set on evil.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן אֶל-יְהוָה אֵף אֲדֹנָי אַתָּה יַדְעָתָ אֶת-הָעָם כִּי בָרַע הוּא:</p>	<p>22 וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן אֶל-יְהוָה אֵף אֲדֹנָי אַתָּה יַדְעָתָ אֶת-הָעָם כִּי בָרַע הוּא:</p>
<p>23 So they said unto me: Make us a god, which shall go before us; for as for this Moses, the man that brought us up out of the land of Egypt, we know not what is become of him.</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ לִי עֲבִיד לָנָא דַּחֲלָן דִּיהֲכֹן קִדְמָנָא אַרִי דִּין מֹשֶׁה גּוֹבְרָא דְאַסְקָנָא מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם לֹא יָדַעְנָא מַה הָיָה לֵיהּ:</p>	<p>23 וַיֹּאמְרוּ לִי עֲשֵׂה-לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לְפָנֵינוּ כִּי-יָזַח מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֵעֵלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מַה-הָיָה לוֹ:</p>
<p>24 And I said unto them: Whosoever hath any gold, let them break it off; so they gave it me; and I cast it into the fire, and there came out this calf.</p>	<p>וַיֹּאמֶר לָהֶם לְמִי זָהָב הִתְפַּקְדוּ וַיִּתְּנוּ-לִי וַאֲשַׁלְכֵהוּ בָאֵשׁ וַיֵּצֵא הָעֵגֹל הַזֶּה:</p>	<p>24 וַיֹּאמֶר לָהֶם לְמִי זָהָב הִתְפַּקְדוּ וַיִּתְּנוּ-לִי וַאֲשַׁלְכֵהוּ בָאֵשׁ וַיֵּצֵא הָעֵגֹל הַזֶּה:</p>
<p>25 And when Moses saw that the people were broken loose—for Aaron had let them loose for a derision among their enemies—</p>	<p>וַיֵּרָא מֹשֶׁה יָת עַמָּא אַרִי בְּטִיל הוּא אַרִי בְּטִילָנוּן אַהֲרֹן לְאַסְבּוּתָהוֹן שׁוּם בִּישׁ לְדָרְיָהוֹן:</p>	<p>25 וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת-הָעָם כִּי פָרַע הוּא כִּי-פָרַעַה אַהֲרֹן לְשִׁמְצָה בְּקִמְיָהֶם:</p>

קול ענות. קול חרופין וגדופין, המענין את נפש שומעין כשנאמרין לו: (19) וישלך מידו וגר. אמר, מה פסח שהוא אחד מן המלות, אמרה תורה כל זן נכר לא יאכל צו, התורה כולה כאן, וכל ישראל מומרים ואחננה להם: תחת ההר. לרגלי ההר: (20) ויזר. לשון נפון, וכן יזרה על נוה גפרית (איז ית, טו), וכן פי חָס מִזְרָה קָשָׁת (משלי א, יז), שזרין זה דגן וקטניות: וישק את בני ישראל. נחמין לצדקס כסוטות, שלש מימות נדונו שם, אס יש עדים והתראה, צסיף, כמשפט אנשי עיר הנדחת שהן מרובין, עדים בלא התראה, במגפה, שנאמר ויגף ה' את העם, לא עדים ולא התראה, בהדרוקן (יומא סו:), שצדקוס המים ונצו צטניהם: (21) מזה עשה לך העם. כמה יסורים סבלת שיסרוך עד שלא תביא עליהם חטא זה: (22) כי ברע הוא. דרך רע הם הולכין תמיד, ובנסיונות לפני המקום: (24) ואמר להם. דבר אחד, למי זה צד, והם מהרו והתפרקו ויתנו לי: ואשלכהו באש. ולא ידעתי שיצא העגל הזה, ויאל:

<p>26 then Moses stood in the gate of the camp, and said: 'Whoso is on the LORD'S side, let him come unto me.' And all the sons of Levi gathered themselves together unto him.</p>	<p>וַיַּעֲמֵד מֹשֶׁה בַּשַּׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִן דִּחְלִיא דִּי יִתּוֹן לִוְיִי וְאַתְּנִישׁוּ לִוְיָהּ כָּל בְּנֵי לִוִּי:</p>	<p>26 וַיַּעֲמֵד מֹשֶׁה בַּשַּׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִן דִּחְלִיא דִּי יִתּוֹן לִוְיִי וְאַתְּנִישׁוּ לִוְיָהּ כָּל בְּנֵי לִוִּי:</p>
<p>27 And he said unto them: 'Thus saith the LORD, the God of Israel: Put ye every man his sword upon his thigh, and go to and fro from gate to gate throughout the camp, and slay every man his brother, and every man his companion, and every man his neighbour.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שִׁימוּ אִישׁ חֶרֶב עַל-יָרְכּוֹ עִבְרוּ וְשׁוּבוּ מִשַּׁעַר לְשַׁעַר בַּמַּחֲנֶה וְהָרְגוּ אִישׁ-אֶת-אָחִיו וְאִישׁ אֶת-רֵעֵהוּ וְאִישׁ אֶת-קָרְבּוֹ:</p>	<p>27 וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שִׁימוּ אִישׁ חֶרֶב עַל-יָרְכּוֹ עִבְרוּ וְשׁוּבוּ מִשַּׁעַר לְשַׁעַר בַּמַּחֲנֶה וְהָרְגוּ אִישׁ-אֶת-אָחִיו וְאִישׁ אֶת-רֵעֵהוּ וְאִישׁ אֶת-קָרְבּוֹ:</p>
<p>28 And the sons of Levi did according to the word of Moses; and there fell of the people that day about three thousand men.</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי-לִוִּי כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיִּפֹּל מִן-הָעָם בְּיוֹם הַהוּא כֶּשֶׁלֶשֶׁת אֲלָפֵי אִישׁ:</p>	<p>28 וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי-לִוִּי כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיִּפֹּל מִן-הָעָם בְּיוֹם הַהוּא כֶּשֶׁלֶשֶׁת אֲלָפֵי אִישׁ:</p>
<p>29 And Moses said: 'Consecrate yourselves to-day to the LORD, for every man hath been against his son and against his brother; that He may also bestow upon you a blessing this day.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קְרִיבוּ יָדֵיכֶם יוֹמָא דִּין קוֹרְבָנָא קָדָם יְיָ אֲרִי גֹבֵר בְּבָרִיָּהּ וּבְאַחֻוּי וּלְאַיְתָאָה עָלֵיכֶם יוֹמָא דִּין בִּרְכָן:</p>	<p>29 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מְלֵאוּ יָדְכֶם הַיּוֹם לַיהוָה כִּי אִישׁ בִּבְנוֹ וּבְאָחִיו וּלְתַת עֲלֵיכֶם הַיּוֹם בִּרְכָה:</p>
<p>30 And it came to pass on the morrow, that Moses said unto the people: 'Ye have sinned a great sin; and now I will go up unto the LORD, peradventure I shall make atonement for your sin.'</p>	<p>וַיְהִי מִמָּחָרָת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם אַתֶּם חָטֵאתֶם חֲטָאתָה גְדֹלָה וַעֲתָה אֶעֱלֶה אֶל-יְהוָה אוֹלִי אֲכַפֵּרָה בְּעֵד חַטֹּאתֵכֶם:</p>	<p>30 וַיְהִי מִמָּחָרָת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם אַתֶּם חָטֵאתֶם חֲטָאתָה גְדֹלָה וַעֲתָה אֶעֱלֶה אֶל-יְהוָה אוֹלִי אֲכַפֵּרָה בְּעֵד חַטֹּאתֵכֶם:</p>
<p>31 And Moses returned unto the LORD, and said: 'Oh, this people have sinned a great sin, and have made them a god of gold.</p>	<p>וַתָּב מֹשֶׁה לִקְדָם יְיָ וַיֹּאמֶר בְּכַעַר חָב עָמַא הָדִין חוֹבָא רַבָּא וַעֲבָדוּ לָהֶן דִּחְלָן דִּדְהָב:</p>	<p>31 וַיָּשָׁב מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה וַיֹּאמֶר אָנָּה חֲטָא הָעָם הַזֶּה חֲטָאתָה גְדֹלָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהִי זָהָב:</p>

- (25) פרוע. מגולה, נתגלה שמנו וקלנו, כמו ופרע את ראש האשה (צמדזר ה, יח): לשמצה בקמיהם. להיות להם הדבר הזה לגנות צפי כל הקמים עליהם:
- (26) מי לדי אלי. יבא אלי: בני לוי. מכאן שכל השצט כשר (יומא שס):
- (27) כה אמר וגו'. והיכן אמר, וזה לאלהים יתקם (שמות כז, יט), כך שנויה צמכילתא (פסחא פ"ז): אחיו. מאמו, והוא ישראל:
- (29) מלאו ידכם. אתם ההורגים אותם, דצזר זה תחנכו להיות כהנים למקום: כי איש. מכס ימלא ידו צנו ובאחיו:
- (30) אכפרה בעד חטאתכם. אשים כופר וקנוח וסתימה לנגד חטאתכם, להצדיל צניכס וצין החטא:
- (31) אלהי זהב. אתה הוא שגרמת להם, שהשפעת להם זהב וכל חפצם, מה יעשו שלא יחטאו (יומא פו: ברכות לז.). משל למלך, שהיה מאכיל ומשקה את צנו ומקשטו, ותולה לו כים צווארו ומעמידו צפתח בית זונות, מה יעשה הצן שלא יחטא (ברכות שס):

32 Yet now, if Thou wilt forgive their sin—; and if not, blot me, I pray Thee, out of Thy book which Thou hast written.'

וְעַתָּה אִם־תִּשָּׂא חַטָּאתָם וְאִם־
אֵין מַחְנִי נָא מִסִּפְרֶךָ אֲשֶׁר
כָּתַבְתָּ:
וְכֵן אִם שִׁבַּקְתָּ לְחַוְבֵּיהוֹן
וְאִם לֹא מַחְנִי כֵן מִסִּפְרֶךָ
דְּכַתְבָּתָּ:

32

33 And the LORD said unto Moses: 'Whosoever hath sinned against Me, him will I blot out of My book.

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מִי אֲשֶׁר
חָטָא־לִי אֶמְחֶנּוּ מִסִּפְרִי:
וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה מִן דְּחָב קִדְמִי
אֶמְחִינִיה מִסִּפְרִי:

33

34 And now go, lead the people unto the place of which I have spoken unto thee; behold, Mine angel shall go before thee; nevertheless in the day when I visit, I will visit their sin upon them.'

וְעַתָּה לֵךְ נִתְּחָ אֶת־הָעָם אֶל־
אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לְךָ הַנֶּה מַלְאָכִי
יֵלֵךְ לִפְנֶיךָ וּבְיוֹם פָּקְדִי
וּפְקַדְתִּי עֲלֵהֶם חַטָּאתָם:
וְכֵן אִיזִיל דְּבַר יְת עָמָא
לְאַתְרָא דְמַלְלִית לְךָ הָא
מַלְאָכִי יְהוָה קִדְמָךְ וּבְיוֹם
אֶסְעֲרוּתִי וְאֶסְעַר עֲלֵיהוֹן
חַוְבֵּיהוֹן:

34

35 And the LORD smote the people, because they made the calf, which Aaron made.

וַיִּגַּף יְהוָה אֶת־הָעָם עַל אֲשֶׁר
עָשׂוּ אֶת־הָעֵגֹל אֲשֶׁר עָשָׂה
אַהֲרֹן:
וּמָחָא יי יְת עָמָא עַל
דְּאַשְׁתַּעֲבָדוּ לְעֵגֹל דְּעַבַד
אַהֲרֹן:

35

XXXIII

And the LORD spoke unto Moses: 'Depart, go up hence, thou and the people that thou hast brought up out of the land of Egypt, unto the land of which I swore unto Abraham, to Isaac, and to Jacob, saying: Unto thy seed will I give it—

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵךְ
עֲלֵה מִזֶּה אֶתְּחָ וְהָעָם אֲשֶׁר
הָעֵלִית מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶל־
הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם
לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לְוָרְעָה
אֶתְנַנָּה:
וּמַלִּיל יי עִם מֹשֶׁה אִיזִיל סָק
מִכָּא אֶת וְעָמָא דְאַסִּיקְתָּא
מֵאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם לְאַרְעָא
דְּנִימִית לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק
וּלְיַעֲקֹב לְמִימַר לְבָנְךָ אֶתְנַנָּה:

XXXIII

2 and I will send an angel before thee; and I will drive out the Canaanite, the Amorite, and the Hittite, and the Perizzite, the Hivite, and the Jebusite—

וְשִׁלַּחְתִּי לִפְנֶיךָ מַלְאָךְ וְגֵרְשִׁיתִי
אֶת־הַכְּנַעֲנִי הָאֲמֹרִי וְהַחִתִּי
וְהַפְּרִזִּי הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי:
וְאֶשְׁלַח קִדְמָךְ מַלְאָךְ
וְאֶתְרִיף יְת כְּנַעֲנָאִי אֲמֹרִאי
וְחִתָּאי וּפְרִזָּאי חִוָּאי וַיְבוּסָאי:

2

3 unto a land flowing with milk and honey; for I will not go up in the midst of thee; for thou art a stiffnecked people; lest I consume thee in the way.'

לְאַרְעָא עֲבָדָא חֵלֶב וּדְבַשׁ אֲרִי
לֹא אֶסְלִיק שְׁכִינְתִּי מִבִּינְךָ
אֲרִי עִם קָשִׁי קָדַל אֶת דְּלִמָּא
אֲשִׁיצִינְךָ בְּאוֹרְחָא:
אֶל־אֶרֶץ זָבַת חֵלֶב וּדְבַשׁ
כִּי לֹא אֶעֱלֶה בְּקִרְבְּךָ כִּי
עִם־קָשָׁה־עֲרִף אֶתְּחָ פֶּן־אֶכְלֶךָ
בְּדֶרֶךְ:

3

(32) ועתה אם תשא חטאתם. הרי טוב, איני אומר לך מחני: ואם אין מחני. וזה מקרא קצר, וכן הרצה: מספרך. מכל התורה כולה, שלא יאמרו עלי שלא הייתי כדאי לבקש עליהם רחמים:

(34) אל אשר דברתי לך. יש כאן לך אלל דבור במקום אליך, וכן לדבר לו על אדוניהו (מלכים-א ז, יט): הנה מלאכי. ולא אני: וביום פקדי וגו'. עשה שמעתי אליך מלכותם יחד, ותמיד תמיד כשאפקוד עליהם עונותיהם, ופקדתי עליהם מעט מן העון הזה עס שאר העונות, ואין פורענות צאה על ישראל שאין בה קצת מפרעון עון העגל:

(35) ויגוף ה' את העם. מיחה זידי שמים, לעדים צלל התראה:

(1) לך עלה מזה. ארץ ישראל גבוה מכל הארצות, לכן נאמר עלה. דבר אחר, כלפי שאמר לו בשעת הכעס לך רד, אמר לו בשעת רצון לך עלה: אתה והעם. כאן לא אמר ועמך:

(2) וגרשתי את הכנעני וגו'. ששה אומות הן, והגרשתי עמד ופנה מפניהם מאליו:

- 4 And when the people heard these evil tidings, they mourned; and no man did put on him his ornaments.
- 4 וַיִּשְׁמַע הָעָם אֶת־הַדְּבָר הַרָּע הַזֶּה וַיִּתְאַבְּלוּ וְלֹא־שָׁתוּ אִישׁ עֲדָיו עָלָיו:
- And the LORD said unto Moses: 'Say unto the children of Israel: Ye are a stiffnecked people; if I go up into the midst of thee for one moment, I shall consume thee; therefore now put off thy ornaments from thee, that I may know what to do unto thee.'
- 5 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֲמַר אֶל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אִתְּם־עִם־קֹשֶׁה־עֹרֶף רָגַע אֶחָד אֶעֱלֶה בְּקִרְבְּךָ וְכִלִּיתִיךָ וְעַתָּה הוֹרֵד עֲדִיךָ מֵעַלֶיךָ וְאִדְעָה מָה אֶעֱשֶׂה־לָּךְ:
- 6 And the children of Israel stripped themselves of their ornaments from mount Horeb onward.
- 6 וַיִּתְּנֻצְלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־עֲדֵיהֶם מִהָר הַחֹרֵב:
- Now Moses used to take the tent and to pitch it without the camp, afar off from the camp; and he called it The tent of meeting. And it came to pass, that every one that sought the LORD went out unto the tent of meeting, which was without the camp.
- 7 וּמֹשֶׁה יָקַח אֶת־הָאֹהֶל וַנִּטְהַר לוֹ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה הַרְחֵק מִן־הַמַּחֲנֶה וַקְרָא לוֹ אֹהֶל מוֹעֵד וַהֲיָה כָּל־מִבְקֵשׁ יְהוָה יֵצֵא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר מִחוּץ לַמַּחֲנֶה:
- 8 And it came to pass, when Moses went out unto the Tent, that all the people rose up, and stood, every man at his tent door, and looked after Moses, until he was gone into the Tent.
- 8 וַהֲיָה כַּצָּאת מֹשֶׁה אֶל־הָאֹהֶל יָקוּמוּ כָּל־הָעָם וַיִּנָּצְבוּ אִישׁ פֶּתַח אֹהֶלוֹ וַהֲבִיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה עַד־בָּאוּ הָאֹהֶלָה:

(3) אל ארץ זבת חלב ודבש. אני אומר לך להעלותם: כי לא אעלה בקרבך. לכן אני אומר לך ושלחתי לפניך מלאך: כי עם קשה עורף אתה. וכשכניתי צקצקם ואחס ממרים צי, מרצה אני עליכם זעם: אבלך. לשון כליון: (4) הדבר הרע. שאין השכינה שורה ומהלכת עמם: איש עדין. כחרים שניתנו להם צחורצ כשאמרו נעשה ונשמע (שבת פח):

(5) רגע אחד אעלה בקרבך וכליתך. אם אעלה צקצק ואחס ממרים צי צקציות ערפכם, אזעום עליכם רגע אחד, שהוא שיעור זעמי, שנאמר צָי קָמַעַט רָגַע עַד יַעֲזָר זַעַם (ישעיה כו, כ), ואכלה אתכם, לפיכך טוב לכם שאשלח מלאך: ועתה. פורענות זו תלקו מיד, שמורידו עדיכם מעליכם: ואדעה מזה אעשה לך. צפקודת שאר העון, אני יודע מה שצלצי לעשות לך:

(6) את עדים מהר חורב. את העדי שהיה צידם מהר חורב:

(7) ומשה. מאותו עון והללה. יקח את האהל. לשון הווה הוא, לוקח אהלו וגו' וטוהר מחוץ למחנה, אמר, מנודה לרב מנודה לתלמיד: הרחק. אלפים אמה, כענין שנאמר אֶךְ רְחוֹק יְהִיֶּה צִינִיקָם וַיָּבִיאוּ קֶלְפִּים: אִמָּה צִמְדָּה (יהושע ג, ד): וקרא לו. והיה קורא לו אהל מועד, הוא בית ועד למבקשי תורה: כל מבקש ה'. מכאן למבקש פני זקן, כמקבל פני שכינה: יצא אל אהל מועד. כמו יוצא. דבר אחר והיה כל מבקש ה', אפילו מלאכי השרת כשהיו שואלים מקום שכינה, חצריהם אומרים להם הרי הוא צאהלו של משה:

<p>9 And it came to pass, when Moses entered into the Tent, the pillar of cloud descended, and stood at the door of the Tent; and [the LORD] spoke with Moses.</p>	<p>וַהֲיָה כַּבֹּא מֹשֶׁה הָאֹהֶלָה יֵרֵד עִמּוּד הָעֲנָן וְעַמּוּד הָאֹהֶל יֵרֵד עִם מֹשֶׁה:</p>	<p>9 וַהֲיָה כַּבֹּא מֹשֶׁה הָאֹהֶלָה יֵרֵד עִמּוּד הָעֲנָן וְעַמּוּד הָאֹהֶל יֵרֵד עִם מֹשֶׁה:</p>
<p>10 And when all the people saw the pillar of cloud stand at the door of the Tent, all the people rose up and worshipped, every man at his tent door.</p>	<p>וְרָאָה כָּל־הָעָם אֶת־עַמּוּד הָעֲנָן עֹמֵד בַּתַּחַת הָאֹהֶל וְקָם כָּל־הָעָם וַהֲשִׁתָּחוּ אִישׁ בַּתַּח אֹהֶלֹו:</p>	<p>10 וְרָאָה כָּל־הָעָם אֶת־עַמּוּד הָעֲנָן עֹמֵד בַּתַּחַת הָאֹהֶל וְקָם כָּל־הָעָם וַהֲשִׁתָּחוּ אִישׁ בַּתַּח אֹהֶלֹו:</p>
<p>11 And the LORD spoke unto Moses face to face, as a man speaketh unto his friend. And he would return into the camp; but his minister Joshua, the son of Nun, a young man, departed not out of the Tent.</p>	<p>וּמִמַּלְּיָל יְיָ עִם מֹשֶׁה מִמַּלְּיָל כְּמֵא דִּימְלִיל גּוֹבְרָא עִם חֲבֵרִיָּה וְתַאֲיִב לְמִשְׁרֵיתָא וּמִשְׁוִמְשְׁנִיָּה יְהוֹשֻׁעַ בֶּר נֹון עוֹלִימָא לֹא עָדִי מִגּוֹ מִשְׁכָּנָא:</p>	<p>11 וַדָּבָר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פָּנִים אֶל־פָּנִים כַּאֲשֶׁר יִדְבָּר אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ וְשָׁב אֶל־הַמַּחֲנֶה וּמִשְׁרָתוֹ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון זָעַר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל: (פ)</p>
<p>12 And Moses said unto the LORD: 'See, Thou sayest unto me: Bring up this people; and Thou hast not let me know whom Thou wilt send with me. Yet Thou hast said: I know thee by name, and thou hast also found grace in My sight.</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קְדָם יְיָ חֲזִי דַּאֲתָּ אֲתָהּ אֹמֵר אֵלַי הֵעַל אֶת־הָעָם הַזֶּה וְאַתָּה לֹא הוֹדַעְתָּנִי אֵת אֲשֶׁר־תִּשְׁלַח עִמִּי וְאַתָּה אָמַרְתָּ בְּשׁוֹם יְדַעְתִּיךָ בְּשֵׁם וְגַם־מִצָּאתָ חֵן בְּעֵינַי:</p>	<p>12 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה רֹאֵה אֲתָהּ אֹמֵר אֵלַי הֵעַל אֶת־הָעָם הַזֶּה וְאַתָּה לֹא הוֹדַעְתָּנִי אֵת אֲשֶׁר־תִּשְׁלַח עִמִּי וְאַתָּה אָמַרְתָּ בְּשׁוֹם יְדַעְתִּיךָ בְּשֵׁם וְגַם־מִצָּאתָ חֵן בְּעֵינַי:</p>

(8) והיה. לשון הווה: כצאת משה מן המחנה. ללכת אל האהל: יקומו כל העם. עומדים מפניו, ואין יושבין עד שנחמסם מהם: והביטו אחרי משה. לשבח, אשר ילוד אשה שכן מוצטח שהשכינה תכנסם אחרי לפתח אהליו: (9) ודבר עם משה. כמו ומדבר עם משה. תרגומו ומתמלל עם משה, שהוא כבוד השכינה, כמו וישמע את הקול מדבר אליו (במדבר 1, פט), ואינו קורא מדבר אליו, כשהוא קורא מדבר פתרונו הקול מדבר בינו לבין עצמו, וההדיוט שומע מאליו, וכשהוא קורא מדבר, משמע שהמלך מדבר עם ההדיוט: (10) והשתחויו. לשכינה:

(11) ודבר ה' אל משה פנים אל פנים. ומתמלל עם משה: ושב אל המחנה. לאחר שנדבר עמו, היה שז משה אל המחנה, ומלמד לזקנים מה שלמד, והדבר הזה נהג משה מיום הכפורים עד שהוקם המשכן ולא יותר, שהרי בשצעה עשר בתמוז נשתצרו הלוחות (תענית כח:), וזי"ח שרף את העגל ודן את החוטאים, וזי"ט עלה, שנאמר ויהי ממחרת ויאמר משה אל ה' (שמות 32, ל), ועשה שם ארבעים יום וצקש רחמים, שנאמר ואתנפל לפני ה' וגו' (דברים 10, יח), ובראש חדש אלול נאמר לו ועלית בצקר אל הר סיני, לקבל לוחות האחרונות, ועשה שם מ' יום, שנאמר בהם ואלכזי עמדתי צהר פְּמִים הרִאשונים וגו' (שם 1, י), מה הראשונים בראון אף האחרונים בראון, אמור מעתה, אמנעיים היו צבעם. ב' צחשירי נתרצה הקד"ה לישראל בשמחה וצלצ שלם, ואמר לו למשה קלקטי פֶּדְרִיךְ, ומסר לו לוחות אחרונות, וירד והתחיל לזוותן על מלאכת המשכן, ועשהו עד אחד צניסן, ומשהוקם לא נדבר עמו עוד, אלא מאהל מועד: ושב אל המחנה. תרגומו וקָם לְמִשְׁרֵיתָא, לפי שהוא לשון הווה, וכן כל הענין, וראה כל העם וחזן, ונצבו וקיימין. והביטו, ומסתכלין. והשתחויו, וקִגְדִין. ומדרשו, ודבר ה' אל משה שישב אל המחנה, אמר לו אני צבעם ואתה צבעם, אם כן מי יקרבם:

(12) ראה אתה אומר אלי. ראה, תן עיניך ולבך על דברך, אתה אומר אלי וגו' ואתה לא הודעתני וגו', ואשר אמרת לי הגה אֲנִי שְׁלַח מִלֶּאֱךָ (שמות כג, כ), אין זו הודעה, שאין אני חפץ בה: ואתה אמרת ידעתיך בשם. הכרתיך משאר בני אדם בשם חשיבות, שהרי אמרת לי הגה אֲנִי שְׁלַח מִלֶּאֱךָ אֲלֵיךָ צַעַב הָעֵקֶן וגו' וגם צֶךְ יִאֲמִינוּ לְעוֹלָם (שם יט, ט):

- 13 Now therefore, I pray Thee, if I have found grace in Thy sight, show me now Thy ways, that I may know Thee, to the end that I may find grace in Thy sight; and consider that this nation is Thy people.'
וְעַתָּה אִם־נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ הוֹדִיעֵנִי נָא אֶת־דְּרָכְךָ וְאֶדְעָךָ לְמַעַן אֲמַצֶּא־חֵן בְּעֵינֶיךָ וְרָאֵה כִּי עַמְּךָ הִנְּנִי הַזֶּה:
- 14 And He said: 'My presence shall go with thee, and I will give thee rest.'
וַיֹּאמֶר פָּנִי יֵלְכוּ וְהִנַּחְתִּי לְךָ:
- 15 And he said unto Him: 'If Thy presence go not with me, carry us not up hence.'
וַיֹּאמֶר אֵלָיו אִם־אֵין פָּנֶיךָ הֹלְכִים אֶל־תַּעֲלֵנוּ מִזֶּה:
- 16 For wherein now shall it be known that I have found grace in Thy sight, I and Thy people? is it not in that Thou goest with us, so that we are distinguished, I and Thy people, from all the people that are upon the face of the earth?'
וּבַמָּהוּ יוֹדֵעַ אֲפֹא כִּי־מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲנִי וְעַמְּךָ הַלּוֹא בְּלִכְתָּךְ עִמָּנוּ וּנְפַלְיֵנוּ אֲנִי וְעַמְּךָ מִכָּל־הָעָם אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה: (פ)
- 17 And the LORD said unto Moses: 'I will do this thing also that thou hast spoken, for thou hast found grace in My sight, and I know thee by name.'
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה גַּם אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֲעֲשֶׂה כִּי־מָצָאתָ חֵן בְּעֵינִי וְאֶדְעָךָ בְּשֵׁם:
- 18 And he said: 'Show me, I pray Thee, Thy glory.'
וַיֹּאמֶר הִרְאֵנִי נָא אֶת־כְּבוֹדְךָ:
- 19 And He said: 'I will make all My goodness pass before thee, and will proclaim the name of the LORD before thee; and I will be gracious to whom I will be gracious, and will show mercy on whom I will show mercy.'
וַיֹּאמֶר אֲנִי אֲעֲבִיר כָּל־טוֹבִי עַל־פָּנֶיךָ וְקָרָאתִי בְשֵׁם יְהוָה לְפָנֶיךָ וְחַנּוּתִי אֶת־אֲשֶׁר אֲחֹן וְרַחֲמֹתַי אֶת־אֲשֶׁר אֲרַחֵם:

(13) ועתה. אם אמת שמצאתי חן בעיניך, הודיעני נא את דרכיך, מה שבראתה נותן למוצאי חן בעיניך: ואדעך למען אמצא חן בעיניך. ואדע בזו מדת תגמוליך, מה היא מציאת חן שמצאתי בעיניך, ופתרון למען אמצא חן, למען אכיר כמה שבר מציאת חן: וראה כי עמך הגוי הזה. שלא תאמר ואעשה אותך לגוי גדול, ואת אלה תעזוב, ראה כי עמך הם מקדם, ואם זהם תמאס, איני סומך על היוצאים מחלצי שיתקיימו, ואת תשלום השכר שלי בעם הזה תודיעני. ורבותינו דרשוהו במסכת ברכות (ז), ואני ליישב המקראות על אופניהם ועל סדרם באתי:

(14) ויאמר פני ילכו. כתרומתו, לא אשלח עוד מלאך, אני בעצמי אלך, כמו ופניך הלכים בקרב (שמואל ב' יז, יא):

(15) ויאמר אליו. זו אני חפץ, כי על ידי מלאך אל תעלנו מזה:

(16) ובמה יודע אפוא. יודע מציאת חן, הלא בלכתך עמנו, ועוד דבר אחר אני שואל ממך, שלא תשרה שכינתך עוד על אומות עובדי אלילים: ונפלינו אני ועמך. ונהיה מובדלים בדבר הזה מכל העם, כמו והפלה ה' ציון מקנה ישראל וגו' (שמות ט, ז):

(17) גם את הדבר הזה. שלא תשרה שכינתי עוד על עובדי אלילים אעשה, ואין דבריו של בלעם הרשע על ידי שריית שכינה, אלא נופל וגלוי עינים, כגון ואלו דברים יגב (איוב ד, ז), שומעים על ידי שליח:

(18) ויאמר הראני נא את כבודך. ראה משה שהיה עת רצון ודבריו מקובלים, והוסיף לשאול להראותו מראית כבודו:

20	And He said: 'Thou canst not see My face, for man shall not see Me and live.'	וַיֹּאמֶר לֹא תִכּוֹל לִמְחֹזֵי יַת אַפִּי שְׂכִינְתִּי אֲרִי לֹא יִחְזִינִי אִנְשָׁא וַיִּתְקַיֵּים:	וַיֹּאמֶר לֹא תִכּוֹל לִרְאֹת אֶת-פָּנַי כִּי לֹא-יִרְאֵנִי הָאָדָם וְחָי:	20
21	And the LORD said: 'Behold, there is a place by Me, and thou shalt stand upon the rock.	וַיֹּאמֶר יְיָ הֵא אֶתֶר מְתוּשֵׁן קִדְמִי וְתִתְעַתֵּד עַל טֶנֶּקְרָא:	וַיֹּאמֶר יְהוָה הִנֵּה מָקוֹם אֵתִי וְנִצַּבְתָּ עַל-הַצּוּר:	21
22	And it shall come to pass, while My glory passeth by, that I will put thee in a cleft of the rock, and will cover thee with My hand until I have passed by.	וַיְהִי בְּמַעְבַּר יָקָרִי וְאַשְׁוִינֶךָ בְּמַעְרַת טֶנֶּקְרָא וְאֶגִּין בְּמִימָרִי עָלֶיךָ עַד דְּאַעְבֵּר:	וְהָיָה בְּעֶבֶר כַּבְדִּי וְשִׁמְתִּיךָ בְּנִקְרַת הַצּוּר וְשִׁפְתִּי כַּפִּי עָלֶיךָ עַד-עֲבָרִי:	22
23	And I will take away My hand, and thou shalt see My back; but My face shall not be seen.'	וְאַעֲדִי יַת דְּבַרְתִּי יָקָרִי וְתִחְזִי יַת דְּבַתְרִי וְדִקְדָּמִי לֹא יִתְחַזֵּן:	וְהִסְרֹתִי אֶת-כַּפִּי וְרָאִיתָ אֶת- אַחֲרִי וּפָנַי לֹא יִרְאוּ: (פ) (ספֵק פֶּרֶשָׁה סְתוּמָה בְּכַתֵּר אֲרִם צוּבָה)	23
XXXIV	And the LORD said unto Moses: 'Hew thee two tables of stone like unto the first; and I will write upon the tables the words that were on the first tables, which thou didst break.	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה פֶּסֶל לָךְ תִּרְוֶן לִוְחֵי אֲבָנִיָּא כְּקִדְמָאִי וְאַכְתוּב עַל לִוְחֵיָא יַת פְּתוּנְמֵיָא דְּהָווּ עַל לִוְחֵיָא קִדְמָאִי דְּתִבְרַתָּא:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה פֶּסֶל- לָךְ שְׁנֵי-לַחֹת אֲבָנִים כְּרֵאשֵׁנִים וְכַתְּבְתִּי עַל-הַלַּחֹת אֶת- הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל-הַלַּחֹת הָרֵאשִׁנִּים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ:	חמישי כה*

(19) ויאמר אני אעביר וגו'. הגיעה שעה שתרצה כצודי מה שארשה אותך לראות, לפי שאני רואה ואריך ללמדך סדר חפלה, שכשנזכרת לזקש רחמים על ישראל, הזכרת לי זכות אבות, כסבור אחת שאם תמה זכות אבות אין עוד תקוה, אני אעביר כל מדת טובי לפניך על הנור, ואחת לפון צמעה: וקראתי בשם ה' לפניך. ללמדך סדר צקשת רחמים, אף אם תכלה זכות אבות. וכסדר זה שאתה רואה אותי מעוטף וקורא י"ג מדות (ראש השנה יז), הוי מלמד את ישראל לעשות כן, ועל ידי שיזכירו לפני רחום וחנון, יהיו נענין, כי רחמי לא כלים: ורחומי את אשר אהון. אותן פעמים שארשה לחון: ורחמתי. עת שאחפון לרחם. עד כאן לא הצטיחו אלא עתים אענה ועתים לא אענה, אבל בשעת מעשה אמר לו הנה קנתי צרתי, הצטיחו שאין חוזרות ריקם (שס):

(20) ויאמר לא תוכל וגו'. אף כשאעביר כל טובי על פניך, איני נותן לך רשות לראות את פני: (21) הנה מקום אתי. זהר אשר אני מדבר עמך תמיד, יש מקום מוכן לי לזרכך שאטמינך שם שלא תזוק, ומשם תראה מה שתרצה, זו פשוטו. ומדרשו, על מקום שהשכינה שם מדבר, ואומר המקום אתי ואינו אומר אני במקום, שהקצ"ה מקומו של עולם ואין עולמו מקומו:

(22) בעבור כבודי. כשאעזור לפניך: בנקרת הצור. כמו העיני הַלְגָּשִׁים הָהֵם סְנַקָר (צמד צר טז, יד), יקרוץ עקצי נסל (משליל, יז), אָנִי קָרָתִי וְשִׁתִּיתִי מִיָּס (ישעיה לז, כה), גזרה אחת להם: נקרת הצור. כריית הנור: ושכותי כפי. מכאן שנחנה רשות למחבלים לחבל (ת"כ פ' ויקרא), ותרגומו וְאֶגִּין צְמִימָרִי, כנוי הוא לדרך כבוד של מעלה, שאינו נריך לסוכך עליו ככף ממש:

(23) והסרתי את כפי. וְאַעֲדִי יַת דְּבַרְתִּי יָקָרִי, כשתסתלק הנהגת צודי מנגד פניך, ללכת משם ולהלן: וראית את אחורי. הראהו קשר של תפילין:

(1) פסל לך. הראהו מחצב סנפירינן מתוך אהלו, ואמר לו הפסולת יהיה שלך, ומשם נחשך משה הרצה: פסל לך. אחת שצרת הראשונות, אחת פסל לך אחרות, משל למלך שהלך למדינת הים והניח ארוסתו עם השפחות, מתוך קלקול השפחות יצא עליה שם רע, עמד שושבינה וקרע כתובתה, אמר, אם יאמר המלך להורגה, אומר לו עדיין אינה אשתך, צדק המלך ומאז שלא היה הקלקול אלא מן השפחות, נתרצה לה, אמר לו שושבינה, כתוב לה כתובה אחרת שנקרעה הראשונה, אמר לו המלך,

<p>2 And be ready by the morning, and come up in the morning unto mount Sinai, and present thyself there to Me on the top of the mount.</p>	<p>וְהָיָה נָכוֹן לִבְקֹר וְעָלִיתָ בִּבְקֹר אֶל־הָרַי סִינַי וְנִצַּבְתָּ לִּי שָׁם עַל־ רֹאשׁ הָהָר: וְהָיָה זְמַן לְצַפְרָא וְתַסַּק בְּצַפְרָא לְטוֹרָא דְסִינַי וְתַתְּעִיד קִדְמֵי תַמָּן עַל רִישׁ טוֹרָא:</p>	<p>2 וְהָיָה נָכוֹן לִבְקֹר וְעָלִיתָ בִּבְקֹר אֶל־הָרַי סִינַי וְנִצַּבְתָּ לִּי שָׁם עַל־ רֹאשׁ הָהָר: וְהָיָה זְמַן לְצַפְרָא וְתַסַּק בְּצַפְרָא לְטוֹרָא דְסִינַי וְתַתְּעִיד קִדְמֵי תַמָּן עַל רִישׁ טוֹרָא:</p>
<p>3 And no man shall come up with thee, neither let any man be seen throughout all the mount; neither let the flocks nor herds feed before that mount.'</p>	<p>וְאִישׁ לֹא־יַעֲלֶה עִמָּךְ וְגַם־אִישׁ אֶל־יֶרֶא בְּכָל־הָהָר גַּם־הַצֹּאֵן וְהַבָּקָר אֶל־יֶרְעוּ אֶל־מִוֶּל הָהָר הַהוּא:</p>	<p>3 וְאִישׁ לֹא־יַעֲלֶה עִמָּךְ וְגַם־אִישׁ אֶל־יֶרֶא בְּכָל־הָהָר גַּם־הַצֹּאֵן וְהַבָּקָר אֶל־יֶרְעוּ אֶל־מִוֶּל הָהָר הַהוּא:</p>
<p>4 And he hewed two tables of stone like unto the first; and Moses rose up early in the morning, and went up unto mount Sinai, as the LORD had commanded him, and took in his hand two tables of stone.</p>	<p>וַיַּסֵּל תַּרְיִן לוחֵי אבִּנִיָּא כַּדְמָאִי וְאַקְדִּים מֹשֶׁה בְּצַפְרָא וּסְלִיק לְטוֹרָא דְסִינַי כְּמָא דְפִקִּיד וְיִתִּיה וְנָסִיב בִּידֵיהּ תַּרְיִן לוחֵי אבִּנִיָּא:</p>	<p>4 וַיַּסֵּל שְׁנֵי־לַחַת אֲבָנִים כְּרֹאשֵׁינִים וַיִּשְׁלֶם מֹשֶׁה בִּבְקֹר וַיַּעַל אֶל־הָרַי סִינַי כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ שְׁנֵי לַחַת אֲבָנִים:</p>
<p>5 And the LORD descended in the cloud, and stood with him there, and proclaimed the name of the LORD.</p>	<p>וַיֵּרֶד יְהוָה בְּעָנָן וַיִּתְּצַב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה: וְאֶתְגַּלִּי וְיִ בַּעֲנָנָא וְאֶתְעִיד עִמִּיהּ תַמָּן וַיִּקְרָא בְּשֵׁמָא דֵּי:</p>	<p>5 וַיֵּרֶד יְהוָה בְּעָנָן וַיִּתְּצַב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה: וְאֶתְגַּלִּי וְיִ בַּעֲנָנָא וְאֶתְעִיד עִמִּיהּ תַמָּן וַיִּקְרָא בְּשֵׁמָא דֵּי:</p>
<p>6 And the LORD passed by before him, and proclaimed: 'The LORD, the LORD, God, merciful and gracious, long-suffering, and abundant in goodness and truth;</p>	<p>וַיַּעֲבֹר יְיָ שְׁכִינְתִּיהּ עַל אַפּוּהִי וַיִּקְרָא יְיָ אֱלֹהֵא רַחֲמָנָא וְחַנּוּנָא מְרַחֵק רָגִז וּמְסֻגִּי לְמַעֲבַד טָבוֹן וְקָשׁוּט:</p>	<p>6 וַיַּעֲבֹר יְהוָה עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא יְהוָה יְהוָה אֱלֹהִים רַחֻם וְחַנּוּן אֲרֻךְ אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד וְאֱמֶת:</p>
<p>7 keeping mercy unto the thousandth generation, forgiving iniquity and transgression and sin; and that will by no means clear the guilty; visiting the iniquity of the fathers upon the children, and upon the children's children, unto the third and unto the fourth generation.</p>	<p>נָטִיר טִיבוֹ לְאַלְפֵי דְרִין שְׁבִיב לְעוֹנִין וְלַמְרֹד וּלְחֻבִּין סְלַח לְדַתִּיבִין לְאַדְרִיתִיהּ וְלִדְלָא תִּיבִין לֹא מִזְבִּי מִסַּעַר חֻבִּי אַבְהֹן עַל בְּנִין וְעַל בְּנֵי בְנִין מִדְרִין עַל דֶּר תְּלִיתַי וְעַל דֶּר רַב־עֵא:</p>	<p>7 נָצַר (בספרי תימן נצר בנרן רגילה) חֶסֶד לְאַלְפִים נֶשֶׁא עוֹן וּפִשַׁע וְחַטָּאָה וְנִקְחָ לֹא יִנְקָה פִּקְדוֹ עוֹן אֲבוֹת עַל־בָּנִים וְעַל־ בְּנֵי בָנִים עַל־שְׁלֹשִׁים וְעַל־ רַב־עֵים:</p>

אתה קרעת אומה, אתה קנה לה נייר אחר ואני אכתוב לה ככתב ידי, כן המלך זה הקב"ה, השפחות אלו ערצ רב, והשושצין זה משה, ארוסתו של הקב"ה אלו ישראל, לכך נאמר פסל לך:

(2) נכון. מזומן:

(3) ואיש לא יעלה עמך. הראשונות על ידי שהיו צתשואות וקולות וקהלות, שלטה בהן עין רעה, אין לך יפה מן הזניעות:

(5) ויקרא בשם ה'. מתרגמין וקרא בשמא דה':

(6) יי' יי'. מדת רחמים היא, אחת קודם שיחטא, ואחת לאחר שיחטא וישוב (ראש השנה יז): אל. אף זו מדת רחמים, וכן הוא אומר, אֵלֵי לָמָּה עֲזַבְתָּנִי (תהלים כג, ז), ואין לומר למדת הדין למה עזבתני, כך מנאסתי במכילתא (שירה פ"ג): ארך אפים. מאריך אפו, ואינו ממחר ליפרע, שמא יעשה תשובה: ורב חסד. לזריכים חסד, שאין להם זכויות כל כך: ואמת. לשלם שכר טוב לעושי רצונו:

8 וַיַּמְהַר מֹשֶׁה וַיִּקְדַּ אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶהוּ: 8 ואֹחִי מֹשֶׁה וַכָּרַע עַל אֶרְעָא וַסִּגִּיד:

9 וַיֹּאמֶר אֶם-נָא מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנָי יְיָ-נָא אֲדֹנָי בְּקִרְבְּנוּ כִּי עִם-קִשָּׁה-עָרְפָּה הוּא וְסִלַּחְתָּ לַעֲוֹנָנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַלְתָּנוּ: 9 וַאֲמַר אִם אֶם כֶּעַן אֲשַׁכִּיחַ רַחֲמִין קְדָמָךְ יְיָ תִּתֶּנָּה כֶּעַן שְׂכִינְתָא דִּי בִּינְנָא אֲרִי עִם קִשִּׁי קָדָל הוּא וְתִשְׁבּוּק לְחֻבְנָא וּלְחַטָּאנָא וְתַחֲסִנְנָא:

10 וַיֹּאמֶר הִנֵּה אֲנִכִּי כֹרֶת בְּרִית נִגְדָה כָּל-עַמֶּךָ אֲעִשֶׂה נִפְלְאוֹת אֲשֶׁר לֹא-נִבְרְאוּ בְּכָל-הָאָרֶץ וּבְכָל-חַגּוּוֹת וְרָאָה כָּל-הָעָם אֲשֶׁר-אַתָּה בְּקִרְבּוֹ אֶת-מַעֲשֶׂה יְהוָה בִּי-נוֹרָא הוּא אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּךְ: 10 וַאֲמַר הָא אֲנָא נִזְר קִים קָדָם כָּל עַמָּךְ אֲעִבִיד פְּרִישָׁן דְּלֹא אֲתַפְּרִיאוּ בְּכָל אֶרְעָא וּבְכָל עַמֻּמָּא וְיַחֲזִי כָל עַמָּא דְאַתָּ בִּינְיָהוֹן יָת עֻבְדָּא דִּי אֲרִי דְחִיל הוּא דְאַנָּא עֲבִיד עִמָּךְ:

11 שְׁמֹר-לָךְ אֶת אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצֻּוֹת הַיּוֹם הִנְנִי גֹרֵשׁ מִפְּנֶיךָ אֶת-הָאֱמֹרִי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי: 11 טַר לָךְ יָת דְּאַנָּא מִפְּקֻדָּה יוֹמָא דִּין הָאֲנָא מִתְּרִיז מִן קְדָמָךְ יָת אֱמֹרָאִי וְכְנַעֲנָאִי וְחִתָּאִי וּפְרִזָּאִי וְחִוָּאִי וְיְבוּסָאִי:

12 הֲשֹׁמֵר לָךְ פֶּן-תִּכְרֶת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָּא עֲלֶיהָ פֶּן-יִהְיֶה לְמוֹקֵשׁ בְּקִרְבְּךָ: 12 אֲסַתְמַר לָךְ דְּלִמָּא תִּגְזֹר קִים לְיִתִּיב אֶרְעָא דְאַתָּה עֲלִיל עֲלֶה דְלִמָּא יִהְיִי לְתַקְלָא בֵּינָךְ:

13 כִּי אֶת-מִזְבְּחֵתָם תִּתְּצוּן וְאֶת-מִצְבְּתָם תִּשְׁבְּרוּן וְאֶת-אֲשֵׁרֵי תִכְרֶתוּן: 13 אֲרִי יָת אִיגֻרְיָהוֹן תִּתְּרַעֲנוּ וְיָת קְמַתְהוֹן תִּתְּבְּרוּן וְיָת אֲשִׁירֵיהוֹן תִּקְצְצוּן:

(7) נוצר חסד. שהאדם עושה לפניו: לאלפים. לשני אלפים דורות. עונות, אלו הזדונות. פשעים, אלו המרדסים שאדם עושה להכעיס: ונקמה לא ינקה. לפי פשוטו משמע, שאינו מוותר על העון לגמרי, אלא נפרע ממנו מעט מעט. ורבותינו דרשו (יומא פו.). מנקה הוא לשצים ולא ינקה לשאינן שצים: פוקד עון אבות על בנים. כשאחוזים מעשה אבותיהם זידיהם, שכבר פירש במקרא אחר לשונאי: ועל רביעי, נמצאת מדה טובה מרובה על מדת פורענות אחת לחמש מאות, שצמדה טובה הוא אומר נוצר חסד לאלפים:

(8) וימהר משה. כשראה משה שכונה עוצרת ושמע קול הקריאה, מיד וישתחו:

(9) ילך נא ה' בקרבנו. כמו שהצטחנו, מאחר שאתה נושא עון, ואם עס קשה עורף הוא וימרו בך, ואמרת על זאת פן אלכלך דרךך, אתה תסלח לעווננו וגו'. יש כי במקום אס: ונחלחנו. ותחנונו לך לנחלה (ס"א שמתן לנו נחלה) מיוחדת, זו היא צקשת ונפלינו אני ועמך, שלא תשרה שכונתך על האומות עובדי אלילים:

(10) כורת ברית. על זאת: אעשה נפלאות. לשון ונפלינו, שמהיו מוצדלים צו מכל האומות עובדי אלילים, שלא תשרה שכונתי עליהם:

(11) את האמורי וגו'. ו' אומות יש כאן, כי הגרגשי עמד ופנה מפניהם:

14	For thou shalt bow down to no other god; for the LORD, whose name is Jealous, is a jealous God;	אֲרִי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְשׁוֹנֵי עֲמֻמֹּת אֲרִי יְיָ קִנְאָה שְׁמִיהָ אֵל קִנְאָה הוּא:	כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אֲחֵר כִּי יְהוָה קִנְאָה שְׁמוֹ אֵל קִנְאָה הוּא:	14
15	lest thou make a covenant with the inhabitants of the land, and they go astray after their gods, and do sacrifice unto their gods, and they call thee, and thou eat of their sacrifice;	דְּלֹמָא תִּגְזֹר קִיָּם לְיִתִּיב אֶרְעָא וַיִּשְׁעוּן בְּתַר שְׁעוֹתֵהוֹן וַיִּדְבַּחוּן לְשׁוֹנֵי עֲמֻמֹּת וַיִּקְרֹוּן לָךְ וַתִּיכּוֹל מִזִּבְחֵהוֹן:	פֶּן־תִּכְלֹת בְּרִית לְיוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ וְזָנּוּ אַחֲרַי אֱלֹהֵיהֶם וַיִּזְבְּחוּ לְאֱלֹהֵיהֶם וַיִּקְרָא לָךְ וַאֲכַלְתָּ מִזִּבְחָם:	15
16	and thou take of their daughters unto thy sons, and their daughters go astray after their gods, and make thy sons go astray after their gods.	וְתִסָּב מִבְּנוֹתֵהוֹן לְבָנֶיךָ וַיִּשְׁעוּן בְּנוֹתֵהוֹן בְּתַר שְׁעוֹתֵהוֹן וַיִּשְׁעוּן יָת בָּנֶיךָ בְּתַר שְׁעוֹתֵהוֹן:	וְלִקְחָתָּ מִבְּנוֹתֵיהֶם לְבָנֶיךָ וְזָנּוּ בְּנוֹתֵיהֶם אַחֲרַי אֱלֹהֵיהֶם וַהֲזָנּוּ אֶת־בְּנֶיךָ אַחֲרַי אֱלֹהֵיהֶם:	16
17	Thou shalt make thee no molten gods.	דְּחָלוֹן דְּמִתְקָא לֹא תַעֲבִיד לָךְ:	אֱלֹהֵי מִסְכָּה לֹא תַעֲשֶׂה לָךְ:	17
18	The feast of unleavened bread shalt thou keep. Seven days thou shalt eat unleavened bread, as I commanded thee, at the time appointed in the month Abib, for in the month Abib thou camest out from Egypt.	יָת חֲגֵא דְּפִטִּירָא תִּטְרַן שְׁבַע יוֹמִין תִּיכּוֹל פִּטִּירָא דְּפִשִׁידְתָּךְ לְזִמְן יִרְחָא דְּאַבִּיבָא אֲרִי בִּירְחָא דְּאַבִּיבָא נִפְקָתָא מִמִּצְרַיִם:	אֶת־חַג הַמַּצּוֹת תִּשְׁמֹר שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מַצּוֹת אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ לְמוֹעֵד תֹּדֶשׁ הָאָבִיב כִּי בַתֹּדֶשׁ הָאָבִיב יֵצְאתָ מִמִּצְרַיִם:	18
19	All that openeth the womb is Mine; and of all thy cattle thou shalt sanctify the males, the firstlings of ox and sheep.	כָּל פֶּתַח וּלְדָא דִּילִי הוּא וְכָל בְּעִירָךְ תִּקְדִּישׁ דְּכָרִין בְּכוֹר תּוֹר וְאֹמֶר:	כָּל־פֶּטֶר רֶחֶם לִי וְכָל־מִקְנֶךָ תִּזְכֹּר פֶּטֶר שׁוֹר וְשֶׂה:	19
20	And the firstling of an ass thou shalt redeem with a lamb; and if thou wilt not redeem it, then thou shalt break its neck. All the first-born of thy sons thou shalt redeem. And none shall appear before Me empty.	וּבִיכְרָא דְּחִמְרָא תִּפְרוֹק בְּאִמְרָא וְאִם לֹא תִפְרוֹק וְתִקְפִּיהָ כָּל בִּיכְרָא דְּבָנֶיךָ תִּפְרוֹק וְלֹא יִתְחַזּוּן קֳדָמִי רִיקָנִין:	וּפֶטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בְּשֶׂה וְאִם לֹא תִפְדֶּה וְעִרְפָתּוֹ כָּל בְּכוֹר בְּנֵיךָ תִּפְדֶּה וְלֹא־יֵרָאוּ פָנַי רִיקָם:	20

(13) אשריו. הוא אילן שעוצדים אותו:

(14) קנא שמו. מקנא להפרע ואינו מוותר. וזהו כל לשון קנאה, אוחז בנצחונו ופורע מעוזביו:

(15) ואכלת מזבחך. כסבור אתה שאין עונש צאכילתו, ואני מעלה עליך כמודה בעבודתו, שמתוך כך אתה צא ולוקח מבנותיו לבניך (עבודה זרה ח.).

(18) חדש האביב. חדש הצפור, שהתצואה מתזכרת בציסולה:

(19) כל פטר רחם לי. צאדם: וכל מקנך תזכר וגו'. וכל מקנך אשר תזכר בפטר שור ושה, אשר יפטור זכר את רחמה. פטר. לשון פמיחה, וכן פוטור מים ראשית מלון (משלי יז, יד). חיי"ו של תזכר לשון נקבה היא, מוסב על היולדת:

(20) ופטר חמור. ולא שאר בהמה טמאה: תפדה בשוה. נותן שוה לכהן, והוא חולין ביד כהן, ופטר חמור מותר בעבודה לבעלים: וערפחו. עורפו בקופיץ, הוא הפסיד ממון כהן, לפיכך יופסד ממנו: כל בכור בניך תפדה. חמשה סלעים פדיונו קלוב, שנאמר ופדיון מִצֵּן חֶדֶשׁ תִּפְדֶּה (במדבר יח, טז): ולא יראו פני ריקם. לפי פשוטו של מקרא, דבר בפני עזמו הוא, ואינו מוסב על הבכור, שאין במצות בכור ראיית פנים, אלא אזהרה אחרת היא, וכשתעלו לרגל לראות, לא יראו פני ריקם, מזה עליכם להביא עולת ראיית פנים. ולפי מדרש ברייתא, מקרא יתר הוא, ומופנה לגזרה שוה, ללמד

<p>21 Six days thou shalt work, but on the seventh day thou shalt rest; in plowing time and in harvest thou shalt rest.</p>	<p>שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבְיוֹמָא הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת בְּחֹרֶשׁ וּבְקָצִיר תִּשְׁבֹּת:</p>	<p>21 שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבְיוֹמָא הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת בְּחֹרֶשׁ וּבְקָצִיר תִּשְׁבֹּת:</p>
<p>22 And thou shalt observe the feast of weeks, even of the first-fruits of wheat harvest, and the feast of ingathering at the turn of the year.</p>	<p>וְחַג שָׁבֻעַת תַּעֲשֶׂה לָּךְ בַּבּוֹרִי קָצִיר חִטִּים וְחַג הָאֲסִיף תִּקְוֶפֶת הַשָּׁנָה:</p>	<p>22 וְחַג שָׁבֻעַת תַּעֲשֶׂה לָּךְ בַּבּוֹרִי קָצִיר חִטִּים וְחַג הָאֲסִיף תִּקְוֶפֶת הַשָּׁנָה:</p>
<p>23 Three times in the year shall all thy males appear before the Lord God, the God of Israel.</p>	<p>תֵּלֶת זְמַנִּין בְּשָׁתָא יִתְחַזֵּן כָּל דְּבוֹרָךְ קֳדָם רַבּוֹן עָלְמָא יי אַלְהָא דִּישְׂרָאֵל:</p>	<p>23 שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל- זְכוּרְךָ אֶת-פָּנֵי הָאֱלֹהִים י וַיְהִי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>24 For I will cast out nations before thee, and enlarge thy borders; neither shall any man covet thy land, when thou goest up to appear before the LORD thy God three times in the year.</p>	<p>אֲרִי אֶתְרִיד עִמָּיִן מִן קֳדָמְךָ וְאֶפְתִּי יַת תְּחוּמֶיךָ וְלֹא יִחְמִיד אִנָּשׁ יַת אֶרְעֶךָ בְּמִסְקֶךָ לְאִתְחַזָּא קֳדָם יי אֱלֹהֶיךָ תֵּלֶת זְמַנִּין בְּשָׁתָא:</p>	<p>24 כִּי-אוֹרִישׁ גּוֹיִם מִפְּנֶיךָ וְהִרְחַבְתִּי אֶת-גְּבוּלְךָ וְלֹא- יִחְמַד אִישׁ אֶת-אֶרְצְךָ בַּעֲלִיתָךְ לְרֹאוֹת אֶת-פָּנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים בַּשָּׁנָה:</p>
<p>25 Thou shalt not offer the blood of My sacrifice with leavened bread; neither shall the sacrifice of the feast of the passover be left unto the morning.</p>	<p>לֹא תִכּוּס עַל חֲמִיעַ דָּם פִּסְחִי וְלֹא יִבִּיתוּן לְצַפְרָא תַּרְבִּי נִכְסַת חֲגָא דְּפִסְחָא:</p>	<p>25 לֹא-תִשְׁחַט עַל-חֶמֶץ דָּם-זִבְחִי וְלֹא-יֵלִין לִפְקֹר זֶבַח חַג הַפִּסַּח:</p>
<p>26 The choicest first-fruits of thy land thou shalt bring unto the house of the LORD thy God. Thou shalt not seethe a kid in its mother's milk.'</p>	<p>רִישׁ בַּבּוֹרִי אֶרְעֶךָ תִּבְרִי לְבֵית מִקְדָּשָׁא דִּי אֱלֹהֶיךָ לֹא תִכְלֹן בֶּשֶׂר בְּחֵלֶב:</p>	<p>26 רִאשִׁית בַּבּוֹרִי אֶדְמָתְךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא-תִבְשֹׁל גִּדִּי בְחֵלֶב אִמּוֹ: (פ)</p>

על הענקתו של עבד עברי שהוא חמשה סלעים מכל מין ומין, כפדיון צדור, צמסכת קדושין (יז):

(21) בחריש ובקציר תשבות. למה נזכר חריש וקציר, יש מרבותיו אומרים (ראש השנה ט), על חריש של ערב שביעית הנכנס לשביעית וקציר של שביעית היואל למואל שביעית, ללמדך שמוספין מחול על הקדש, וכך משמעו, שש ימים תעבד וציוס השביעית תשבות, ועבודת ו' הימים שהתרחי לך, יש שנה שהחריש והקציר אסור, ואין לרד לומר חריש וקציר של שביעית, שהרי כבר נאמר שך לא תזקע וגו' (ויקרא כה, ד). ויש אומרים שאינו מדבר אלא בשבת, וחריש וקציר שהוזכר בו לומר לך, מה חריש רשות אף קציר רשות, יאל קציר העומר שהוא מזוה, ודוחה את השבת:

(22) בכורי קציר חטים. שאתה מציא צו שתי הלחם מן החטים. בכורם שהיא מנחה ראשונה הצאה מן החדש של חטים למקדש, כי מנחת העומר הצאה צפסח, מן השעורים היא: וחג האסיף. צומן שאתה אסף תצורחך מן השדה לצית. אסיפה זו לשון הכנסה לצית, כמו ואלספחו אל פוך ציתך (דברים כב, צ): תקופת השנה. שהיא צמורת השנה, צמחלת השנה הצאה: תקופת. לשון מסירה והקפה:

(23) כל זכורך. כל הזכרים שצך. הרצה מזות צמורה נאמרו ונכפלו, ויש מהם שלש פעמים וארבע, לחייב ולענוש על מנין לאוין שזה, ועל מנין עשה שזה:

(24) אוריש. כמרגומו אסף, וכן קחל קש (דברים כ, לא), וכן ויורש את האמרי (צמדצר כא, לב), לשון גירושין: והרחבתי את גבולך. ואתה רחוק מצית הצמירה, ואינך יכול לראות לפני תמיד, לכך אני קובע לך שלשה רגלים הללו:

(25) לא תשחט וגו'. לא תשחט את הפסח ועדיין חמץ קיים, אזורה לשוחט, או לזורק, או לאחד מצני צמורה (פסחים סג): ולא ילין. כמרגומו, אין לינה מועלת צראש המוצח, ואין לינה אלא צעמוד השחר: זבח חג הפסח. אמוריו, ומכאן אתה למד לכל הקטר חלבים ואצרים:

174

<p>33 And when Moses had done speaking with them, he put a veil on his face.</p>	<p>וַיְכַל מֹשֶׁה מִדְּבַר אֲתָם וַיָּתֵן עַל־פָּנָיו מִסָּוָה: וַיָּהֲבֵה עַל אַפֹּהֵי בֵית אֹפֶי:</p>	<p>מפטיר וַיְכַל מֹשֶׁה מִדְּבַר אֲתָם וַיָּתֵן עַל־פָּנָיו מִסָּוָה:</p>
<p>34 But when Moses went in before the LORD that He might speak with him, he took the veil off, until he came out; and he came out; and spoke unto the children of Israel that which he was commanded.</p>	<p>וַיָּבֹא מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לְדַבֵּר אִתּוֹ וַיִּסֹּר אֶת־הַמָּסוֹה עַד־צֵאתוֹ וַיֵּצֵא וּדְבַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר יְצָוָה: וְכַד עָלִיל מֹשֶׁה לִקְדָּם יְיָ לְמַלְלָא עֲמִיה מַעֲדֵי יֵת בֵּית אֹפֶי עַד מַפְקִיה וְנִפִּיק וּמַמְלִיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת דְּמַתְּפַקֵּד:</p>	<p>34 וַיָּבֹא מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לְדַבֵּר אִתּוֹ וַיִּסֹּר אֶת־הַמָּסוֹה עַד־צֵאתוֹ וַיֵּצֵא וּדְבַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר יְצָוָה:</p>
<p>35 And the children of Israel saw the face of Moses, that the skin of Moses' face sent forth beams; and Moses put the veil back upon his face, until he went in to speak with Him.</p>	<p>וַרְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֵי מֹשֶׁה כִּי קָרָן עוֹר פָּנֵי מֹשֶׁה וְהַשִּׁיב מֹשֶׁה אֶת־הַמָּסוֹה עַל־פָּנָיו עַד־בֹּאוֹ לְדַבֵּר אִתּוֹ: (ס) וַחֲזֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת אֹפֶי מֹשֶׁה אֲרִי סָגִי זִיו וְקָרָא דְּאֹפֶי מֹשֶׁה וּמִתִּיב מֹשֶׁה יֵת בֵּית אֹפֶי עַל אַפֹּהֵי עַד דְּעָלִיל לְמַלְלָא עֲמִיה:</p>	<p>קלט פסוקים וַרְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֵי מֹשֶׁה כִּי קָרָן עוֹר פָּנֵי מֹשֶׁה וְהַשִּׁיב מֹשֶׁה אֶת־הַמָּסוֹה עַל־פָּנָיו עַד־בֹּאוֹ לְדַבֵּר אִתּוֹ: (ס)</p>

The Haftarah is I Kings 18:1 – 18:39 on page 225. Sepharadim read I Kings 18:20 – 18:39. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftarah on page 244.

<p>XXXV And Moses assembled all the congregation of the children of Israel, and said unto them: 'These are the words which the LORD hath commanded, that ye should do them.</p>	<p>וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת־כָּל־עַדֶּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֲתָם: וּכְנַשׁ מֹשֶׁה יֵת כָּל כְּנִשְׁתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר לְהוֹן אֵלֵין פְּתִיגְמִיָּא דְּפִקִּיד יְיָ לְמַעֲבֵד יִתְהוֹן:</p>	<p>ויקהל ויקהל מֹשֶׁה אֶת־כָּל־עַדֶּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֲתָם:</p>
<p>2 Six days shall work be done, but on the seventh day there shall be to you a holy day, a sabbath of solemn rest to the LORD; whosoever doeth any work therein shall be put to death.</p>	<p>שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קָדֹשׁ שַׁבַּת שְׁבִתוֹן לַיהוָה כָּל־הָעֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה יוּמָת: שְׁתָּא יוֹמִין תַּתְּעַבִּיד עֲבִידְתָּא וּבַיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה יְהִי לְכוֹן קוּדְשָׁא שְׂבָא שְׁבִתָּא קָדָם יְיָ כָּל דְּיַעֲבִיד בֵּיהּ עֲבִידְתָּא יִתְקַטֵּל:</p>	<p>2 שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קָדֹשׁ שַׁבַּת שְׁבִתוֹן לַיהוָה כָּל־הָעֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה יוּמָת:</p>

(32) ואחרי כן נגשו. אחר שלמד לזקנים, חוזר ומלמד הפרשה או ההלכה לישראל. תנו רבנן, כיצד סדר המשנה, משה היה לומד מפי הגבורה, נכנס אהרן, שנה לו משה פרקו, נסתלק אהרן וישב לו לשמאל משה, נכנסו בניו, שנה להם משה פרקם, נסתלקו הם, ישב אלעזר לימין משה ואיתמר לשמאל אהרן, נכנסו זקנים, שנה להם משה פרקם, נסתלקו זקנים ישבו לזדדין, נכנסו כל העם, שנה להם משה פרקם, נמלא ציד כל העם א', ציד הזקנים ב', ציד בני אהרן שלשה, ציד אהרן ארבעה וכו', כדאיתא בעירובין (נד:):

(33) ויתן על פניו מסוה. כתר גומו צית אפי, לשון ארמי הוא בגמרא סוי לץא (כתובות סב:), ועוד בכתובות (ס.), הוה קא מסוה לאפה, לשון הבטה, היה מסתכל זה, אף כאן מסוה, בגד הניתן כנגד הפרצוף וצית העינים, ולכבוד קרני ההוד שלא יזונו הכל מהם, היה נותן המסוה כנגדן, ונוטלו בשעה שהיה מדבר עם ישראל, ובשעה שהמקום נדבר עמו עד לאתו, ובאמתו ילא בלא מסוה:

(34) ודבר אל בני ישראל. וראו קרני ההוד בפניו, וכשהוא מסתלק מהם:

(35) והשיב משה את המסוה על פניו עד באו לדבר אתו. וכשבא לדבר אתו נוטלו מעל פניו:

(1) ויקהל משה. למחרת יום הכפורים כשירד מן ההר, והוא לשון הפעיל, שאינו אוסף אנשים צידים, אלא הן נאספים על פי דבורו, ומרגמו ואקגש:

(2) ששת ימים. הקדים להם אזרת שבת לנווי מלאכת המשכן, לומר, שאינו דוחה את השבת:

<p>3 Ye shall kindle no fire throughout your habitations upon the sabbath day.'</p>	<p>לֹא תִבְעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל מוֹתְבִנֵיכֶם בְּיוֹמֵי שַׁבָּת:</p>	<p>3 לֹא־תִבְעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל מוֹשְׁבֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת: (פ)</p>
<p>4 And Moses spoke unto all the congregation of the children of Israel, saying: 'This is the thing which the LORD commanded, saying:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימַר דִּין פְּתִיחָא דְפָשִׁיד יְיָ לְמִימַר:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־כָּל־עֵדֶת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר:</p>
<p>5 Take ye from among you an offering unto the LORD, whosoever is of a willing heart, let him bring it, the LORD'S offering: gold, and silver, and brass;</p>	<p>סִבּוּ מִכֹּחַ אִפְרָשׁוּתָא קֹדֶם יְיָ כָּל דִּיתְרֵי לִבִּיהּ יִיתִי יְיָ אִפְרָשׁוּתָא קֹדֶם יְיָ דְהָבָא וְכֶסֶף וְנָחֶשֶׁא:</p>	<p>5 קָחוּ מֵאִתְּכֶם תְּרוּמָה לַיהוָה כָּל נָדִיב לִבּוֹ וַיָּבִיֵּא אֶת תְּרוּמַת יְהוָה זָהָב וְכֶסֶף וְנָחֶשֶׁת:</p>
<p>6 and blue, and purple, and scarlet, and fine linen, and goats' hair;</p>	<p>וְתַכְלָא וְאַרְגָּמָן וְצִבְעָה וְזָהָב וְכֶסֶף וְנָחֶשֶׁא:</p>	<p>6 וְתַכְלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים:</p>
<p>7 and rams' skins dyed red, and sealskins, and acacia-wood;</p>	<p>וּמִשְׁכֵּי דְדִכְרֵי מִסְמָקֵי וּמִשְׁכֵּי סִסְגֻנָא וְאַעִי שִׁטִּין:</p>	<p>7 וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תַּחֲשִׁים וְעֵצֵי שִׁטִּים:</p>
<p>8 and oil for the light, and spices for the anointing oil, and for the sweet incense;</p>	<p>וּמִשְׁחָא לְאַנְהָרוּתָא וּבֹסְמֵי לְמִשַׁח רְבוּתָא וְלִקְטֹרֶת בֹּסְמֵי:</p>	<p>8 וְשֶׁמֶן לַמָּאֹר וּבִשְׁמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסָּמִים:</p>
<p>9 and onyx stones, and stones to be set, for the ephod, and for the breastplate.</p>	<p>וְאַבְנֵי בֹדֶלָא וְאַבְנֵי אִשְׁלֻמוּתָא לְשִׁקְעָא בְּאַיְפוּדָא וּבְחֻשָּׁנָא:</p>	<p>9 וְאַבְנֵי־שֹהַם וְאַבְנֵי מְלֵאִים לְאַפֹּד וְלַחֹשֶׁן:</p>
<p>10 And let every wise-hearted man among you come, and make all that the LORD hath commanded:</p>	<p>וְכָל חֲכִימֵי לֵבָא דְבָכוּן יִיתִן וַיַּעֲבֹדוּ יְיָ כָּל דְּפָשִׁיד יְיָ:</p>	<p>10 וְכָל־חֲכָם־לֵב בְּכֶם יָבֹאוּ וַיַּעֲשׂוּ אֶת־כָּל־אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה:</p>
<p>11 the tabernacle, its tent, and its covering, its clasps, and its boards, its bars, its pillars, and its sockets;</p>	<p>יְיָ מִשְׁכְּנָא יְיָ פְּרִסְיָה וְיְיָ חוּפְאִיָּה פּוּרְפּוּהִי דְפּוּהִי עֲבֹרוּהִי עֲמֻדוֹהִי וְסִמְכוּהִי:</p>	<p>יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּשְׁכָּן אֶת־אֹהֶלֹו וְאֶת־מִכְסֹו אֶת־קַרְסִיו וְאֶת־קַרְשָׁיו אֶת־בְּרִיחֹו אֶת־עַמֻּדָיו וְאֶת־אֲדָנָיו:</p>
<p>12 the ark, and the staves thereof, the ark-cover, and the veil of the screen;</p>	<p>יְיָ אֲרוֹנָא וְיְיָ אֲרִיחֻהִי יְיָ כַּפֹּרֶתָא וְיְיָ פְּרוּכָתָא דְפָרְסָא:</p>	<p>12 אֶת־הָאָרֹן וְאֶת־בַּדָּיו אֶת־הַכִּפֹּרֶת וְאֶת־פָּרְכַת הַמָּסֶךְ:</p>

(3) לא תבערו אש. יש מרצותינו אומרים, הצערה ללאו יאלת, ויש אומרים לחלק יאלת (סנהדרין לה: יצמות ו:):

(4) זה הדבר אשר צוה ה'. לי לאמר לכס:

(5) נדיב לבו. על שם שלזו נדזו קרוי נדיב לב. כבר פירשתי נדזת המשכן ומלאכתו במקום נוואחס:

(11) את המשכן. יריעות המחתמות הנראות בתוכו קרוים משכן: את אהלו. היא אהל יריעות עזים העשוי לגג:

ואת מכסהו. מכסה עורות חילים והתחשים:

13	the table, and its staves, and all its vessels, and the showbread;	וְיָת פִּתּוּרָא וְיָת אֲרִיחֹהִי וְיָת כָּל מְנוּחֵי וְיָת לַחִים אֲפִיא:	אֶת־הַשֻּׁלְחָן וְאֶת־בְּדָיו וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים:	13
14	the candlestick also for the light, and its vessels, and its lamps, and the oil for the light;	וְיָת מְנֻרָתָא דְאֶנְהוּרֵי וְיָת מְנֵהָ וְיָת בּוֹצִינְהָא וְיָת מִשְׁחָא דְאֶנְהוּרֹתָא:	וְאֶת־מְנֻרַת הַמָּאֹר וְאֶת־כֵּלֶיהָ וְאֶת־נִרְתֶּיהָ וְאֶת שֶׁמֶן הַמָּאֹר:	14
15	and the altar of incense, and its staves, and the anointing oil, and the sweet incense, and the screen for the door, at the door of the tabernacle;	וְיָת מִדְּבָחָא דְקִטְרֵת בּוֹסְמִיא וְיָת אֲרִיחֹהִי וְיָת מִשְׁחָא דְרִבּוּתָא וְיָת קִטְרֵת בּוֹסְמִיא וְיָת פָּרֶסָא דְתַרְעָא לְתַרְעָא מִשְׁכָּנָא:	וְאֶת־מִזְבֵּחַ הַקִּטְרֹת וְאֶת־בְּדָיו וְאֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת קִטְרֵת הַסַּמִּים וְאֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח לַפֶּתַח הַמִּשְׁכָּן:	15
16	the altar of burnt-offering, with its grating of brass, its staves, and all its vessels, the laver and its base;	וְיָת מִדְּבָחָא דְעֻלְתָּא וְיָת סְרָדָא דְנִחָשָׁא דִּילֵיהּ יָת אֲרִיחֹהִי וְיָת כָּל מְנוּחֵי יָת כִּיּוֹרָא וְיָת בְּסִיסָהּ:	אֹתוֹ מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת־מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־לוֹ אֶת־בְּדָיו וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו אֶת־הַכִּיּוֹר וְאֶת־כִּנּוֹ:	16
17	the hangings of the court, the pillars thereof, and their sockets, and the screen for the gate of the court;	וְיָת סְרָדֵי דְרֵתָא יָת עֲמּוּדֹהִי וְיָת סְמֻכָּהּ וְיָת פָּרֶסָא דְתַרְעָא דְרֵתָא:	אֶת קַלְעֵי הַחֹצֵר אֶת־עֲמֻדָיו וְאֶת־אֲדָנֶיהָ וְאֶת מָסַךְ שַׁעַר הַחֹצֵר:	17
18	the pins of the tabernacle, and the pins of the court, and their cords;	יָת סָבִי מִשְׁכָּנָא וְיָת סָבִי דְרֵתָא וְיָת אֲטוּיָהוֹן:	אֶת־יִתְדֵת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־יִתְדֵת הַחֹצֵר וְאֶת־מִיתְרֵיהֶם:	18
19	the plaited garments, for ministering in the holy place, the holy garments for Aaron the priest, and the garments of his sons, to minister in the priest's office.'	יָת לְבוּשֵׁי שְׂמוּשָׂא לְשִׁמְשָׂא בְּקוּדְשָׁא יָת לְבוּשֵׁי קוּדְשָׂא לְאַהֲרֹן כְּהֵנָּא וְיָת לְבוּשֵׁי בְנוֹהֵי לְשִׁמְשָׂא:	אֶת־בְּגָדֵי הַשָּׂרָד לְשִׁרְתָּת בְּקֹדֶשׁ אֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בְּגָדֵי בָנָיו לְכַהֵן:	19
20	And all the congregation of the children of Israel departed from the presence of Moses.	וַיִּנָּפְקוּ כָּל כְּנַשְׂתָּא דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן קֳדָם מֹשֶׁה:	וַיֵּצְאוּ כָּל־עַדֶּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה:	20

(12) ואת פרוכת המסך. פרוכת המחילה. כל דבר המגין בין למעלה בין מכנגד קרוי מסך, וכן שָׁקֵף צִעֵלו (איוב א, 1), הַגִּי שָׁךְ אֶת דִּרְכָּךְ (הושע ב, ח):

(13) לֶחֶם הַפָּנִים. כֹּזֵר פִּירֵשְׁתִּי, על שם שהיו לו פנים לכאן ולכאן, שהיה עשוי כמין חִיצָה פְּרוּשָׁה:

(14) ואת כלֵיהָ. מַלְקָחִים וּמַחְמוֹת: נְרוֹתֶיהָ. לוֹזִינִי"ש בלע"ז, בְּזִיכִים שֶׁהַשֶּׁמֶן וְהַפַּחֲלִיּוֹת נְתוּנִין בָּהֶן: ואת שֶׁמֶן הַמָּאֹר. אֵף הוּא צֶרֶךְ חֲמִי לָז, שֶׁהוּא מְשׁוּנָה מִשָּׂאֵר שְׂמָנִים, כִּמוֹ שֶׁמְפֹרֵשׁ בַּמִּנְחוֹת (פס.), מִגִּרְגְּרוֹ בְּרָאשׁ הַזֵּית, וְהוּא כְּתִיב וַיִּךְ:

(15) מִסַּךְ הַפֶּתַח. וּלְיוֹן שֶׁלִּפְנֵי הַמּוֹרָח, שֶׁלֹּא הָיוּ שָׁם קִרְשִׁים וְלֹא יִרְיעוֹת:

(17) אֵת עֲמּוּדָיו וְאֵת אֲדָנֶיהָ. הֵרִי חֹזֵר קְרוֹי כֹּאן לְשׁוֹן זָכַר וְלְשׁוֹן נִקְבָּה, וְכֵן דְּבָרִים הִרְצָה: ואת מִסַּךְ הַחֹצֵר. וּלְיוֹן פְּרוּשׁ לָזֵד הַמּוֹרָח עֲשֵׂרִים אֲמָה אֲמַעֲוִית, שֶׁל רוּחַז הַחֹזֵר שֶׁהִיא חֲמִשִּׁים רֹחַז, וְכַתּוּבִין הֵימָנוּ לָזֵד לְפָנֵי ט"ו אֲמָה, וְכֵן לְדִרוּס, שֶׁנֶּאֱמַר וַתִּמָּשֶׁ עֲשָׂרָה אֲמָה קָלְעִים לְקַתֵּף (שמות כז, יד):

(18) יִתְדוֹת. לְתַקּוֹעַ וּלְקִשּׁוֹר בָּהֶם סוּפֵי הִירְיעוֹת בְּחָרָץ, שֶׁלֹּא יִנּוּעוּ צְרוּת: מִיתְרֵיהֶם. חֲבִלִּים לְקִשּׁוֹר:

(19) בְּגָדֵי הַשָּׂרָד. לְכַסּוֹת הָאֲרוֹן וְהַשֻּׁלְחָן וְהַמְנוֹרָה וְהַמִּנְחוֹת בַּשָּׂעֵת סִילּוֹק מִסַּעוֹת:

- 21 And they came, every one whose heart stirred him up, and every one whom his spirit made willing, and brought the LORD'S offering, for the work of the tent of meeting, and for all the service thereof, and for the holy garments. .
- 22 And they came, both men and women, as many as were willing-hearted, and brought nose-rings, and ear-rings, and signet-rings, and girdles, all jewels of gold; even every man that brought an offering of gold unto the LORD.
- 23 And every man, with whom was found blue, and purple, and scarlet, and fine linen, and goats' hair, and rams' skins dyed red, and sealskins, brought them.
- 24 Every one that did set apart an offering of silver and brass brought the LORD'S offering; and every man, with whom was found acacia-wood for any work of the service, brought it.
- 25 And all the women that were wise-hearted did spin with their hands, and brought that which they had spun, the blue, and the purple, the scarlet, and the fine linen.
- 26 And all the women whose heart stirred them up in wisdom spun the goats' hair.
- וַיָּבֹאוּ כָּל-אִישׁ אֲשֶׁר-נִשְׁאָו לִבּוֹ וְכָל אִשֶּׁר נָדְבָה רוּחוֹ אֹתוֹ הֵבִיאוּ אֶת-תְּרוּמַת יְהוָה לַמִּלְאָכֶת אֹהֶל מוֹעֵד וְלִכְל-עֲבֹדָתוֹ וּלְבִגְדֵי הַקֹּדֶשׁ:
- וַיָּבֹאוּ הָאֲנָשִׁים עַל-הַנָּשִׁים כָּל נָדִיב לֵב הֵבִיאוּ חָח וְנָזָם וְטַבַּעַת וְכוּמָז כָּל-כְּלֵי זָהָב וְכָל-אִישׁ אֲשֶׁר הֵנִיף תְּנוּפֶת זָהָב לַיהוָה:
- וְכָל-אִישׁ אֲשֶׁר-נִמְצָא אֹתוֹ תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תְּחָשִׁים הֵבִיאוּ:
- כָּל-מְרִים תְּרוּמַת כֶּסֶף וְנִחֲשֶׁת הֵבִיאוּ אֶת תְּרוּמַת יְהוָה וְכָל אֲשֶׁר נִמְצָא אֹתוֹ עֲצֵי שִׁטִּים לְכָל-מִלְאָכֶת הָעֲבֹדָה הֵבִיאוּ:
- וְכָל-אִשָּׁה חַכְמַת-לֵב בִּידֶיהָ טָווּ וַיָּבִיאוּ מִטּוֹה אֶת-תְּכֵלֶת וְאַתְּ-הָאֲרָגָמָן וְאֶת-הָאַרְגָּמָן אֶת-תוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת-הַשֵּׁשׁ:
- וְכָל-הַנָּשִׁים אֲשֶׁר נָשָׂא לִבָּן אֶתְנָה בְּחֻכְמָה טָווּ אֶת-הָעִזִּים:
- וְכָל נִשְׂיָא דְאַתְרֵי לְבָהוֹן עֲמָהוֹן בְּחֻכְמָה עֲזָלוּ יָת מַעֲזִיא:

(22) על הנשים. עם הנשים, וסמוכין אליהם. (מה שהתרגום הניח על כפשוטו, משום דלא מתרגם ויצאו האנשים וְאֵתוּ גְּזֵרָא, כמו שמתרגם לעיל מיניה, רק מתרגם ומִיִּתָּן, ורצה לומר שהביאו חס ונוס בעודן על הנשים, כמו שכתב רש"י על טו (את העזים): חח. הוא תכשיט של זהב עגול, נתון על הזרוע, והוא הזמיר: וכומז. כלי זהב הוא, נתון כנגד אותו מקום לאשה, ורבותינו פירשו שם כומז, כאן מקום זמה: (23) וכל איש אשר נמצא אֹתוֹ. תכלת או ארגמן או תולעת שני או עורות אילים או תחשים, כולם הביאו: (26) טוו את העזים. היא היתה אומנות יתירה, שמעל גבי העזים היו טווין אותם (שבת נט.).

<p>27 And the rulers brought the onyx stones, and the stones to be set, for the ephod, and for the breastplate;</p>	<p>וְהַנְּשָׂאִים הֵבִיאוּ אֶת אֲבִנֵי הַשֹּׁהַם וְאֶת אֲבִנֵי תְּמָלָאִים לְאַפֹּד וּלְחֹשֶׁן:</p>	<p>27 וְהַנְּשָׂאִים הֵבִיאוּ אֶת אֲבִנֵי הַשֹּׁהַם וְאֶת אֲבִנֵי תְּמָלָאִים לְאַפֹּד וּלְחֹשֶׁן:</p>
<p>28 and the spice, and the oil, for the light, and for the anointing oil, and for the sweet incense.</p>	<p>וְיֵת בֹּסֶמֶת וְיֵת מִשְׁחָא לְאַנְהֲרוּתָא וּלְמִשַׁח רַבּוּתָא וּלְקַטְרֶת בֹּסֶמֶי:</p>	<p>28 וְאֶת־הַבֶּשֶׂם וְאֶת־הַשֶּׁמֶן לְמָאֹר וְלִשְׁמֹן הַמִּשְׁחָה וּלְקַטְרֶת הַסִּמִּים:</p>
<p>29 The children of Israel brought a freewill-offering unto the LORD; every man and woman, whose heart made them willing to bring for all the work, which the LORD had commanded by the hand of Moses to be made.</p>	<p>כָּל־אִישׁ וְאִשָּׁה אֲשֶׁר נָדָב לָבָם אָתָם לְהֵבִיא לְכָל־הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּיַד־מֹשֶׁה הֵבִיאוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל נִדְבָה לַיהוָה: (פ)</p>	<p>29 כָּל־אִישׁ וְאִשָּׁה אֲשֶׁר נָדָב לָבָם אָתָם לְהֵבִיא לְכָל־הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּיַד־מֹשֶׁה הֵבִיאוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל נִדְבָה לַיהוָה: (פ)</p>
<p>30 And Moses said unto the children of Israel: 'See, the LORD hath called by name Bezalel the son of Uri, the son of Hur, of the tribe of Judah.</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל רְאוּ קָרָא יְהוָה בְּשֵׁם בְּצַלְאֵל בֶּן־אוּרִי בֶן־חֹור לְמִטֵּה יְהוּדָה:</p>	<p>30 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רְאוּ קָרָא יְהוָה בְּשֵׁם בְּצַלְאֵל בֶּן־אוּרִי בֶן־חֹור לְמִטֵּה יְהוּדָה:</p>
<p>31 And He hath filled him with the spirit of God, in wisdom, in understanding, and in knowledge, and in all manner of workmanship.</p>	<p>וַיִּמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים וַיַּחַכְמֵהוּ בְּחִכְמָא פִּסְוִכְלָתְנוּ וּבְמִדַּע וּבְכָל־מְלָאכָה:</p>	<p>31 וַיִּמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים וַיַּחַכְמֵהוּ בְּחִכְמָה בְּתַבּוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל־מְלָאכָה:</p>
<p>32 And to devise skilful works, to work in gold, and in silver, and in brass,</p>	<p>וּלְחַשֵּׁב מַחֲשָׁבֶת לַעֲשׂוֹת בַּזָּהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחָשָׁת:</p>	<p>32 וּלְחַשֵּׁב מַחֲשָׁבֶת לַעֲשׂוֹת בַּזָּהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחָשָׁת:</p>
<p>33 and in cutting of stones for setting, and in carving of wood, to work in all manner of skilful workmanship.</p>	<p>וּבַחֲרָשֶׁת אָבֶן לְמִלָּאָה וּבַחֲרָשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל־מְלָאכֶת מַחֲשָׁבֶת:</p>	<p>33 וּבַחֲרָשֶׁת אָבֶן לְמִלָּאָה וּבַחֲרָשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל־מְלָאכֶת מַחֲשָׁבֶת:</p>
<p>34 And He hath put in his heart that he may teach, both he, and Oholiab, the son of Ahisamach, of the tribe of Dan.</p>	<p>וְלַהוֹרֹת נָתַן בְּלִבּוֹ הוּא וְאֶהֱלִיאָב בֶּן־אֲחִיסָמָךְ לְמִטֵּה דָן:</p>	<p>34 וְלַהוֹרֹת נָתַן בְּלִבּוֹ הוּא וְאֶהֱלִיאָב בֶּן־אֲחִיסָמָךְ לְמִטֵּה דָן:</p>

(27) והנשאים הביאו. אמר ר' נתן, מה ראו נשיאים להתנדב צחוכה המוצח צחולה, וצמלכת המשכן לא התנדבו צחולה, אלא כך אמרו נשיאים, יתנדבו לצור מה שמתנדבים, ומה שמחסרין לנו משלימין אותם, כיון שהשלימו לצור את הכל, שנאמר וְהַמְּלָאכָה הָיְתָה דָּיִם (שמות לו, ז), אמרו נשיאים מה עלינו לעשות, הביאו את אבני השם וגו', לכך התנדבו צחוכה המוצח צחולה, ולפי שנחשלו מתחלה, נחסרה אות משמם, והנשאים כתיב:

(30) חור. צנה של מרים היה:

(34) ואהליאב. משצט דן, מן הירודין שצצטים, מצני השפחות, והשוהו המקום לצללל למלאכת המשכן, והוא מגדולי

Them hath He filled with wisdom of heart, to work all manner of workmanship, of the craftsman, and of the skilful workman, and of the weaver in colours, in blue, and in purple, in scarlet, and in fine linen, and of the weaver, even of them that do any workmanship, and of those that devise skilful works.

And Bezalel and Oholiab shall work, and every wise-hearted man, in whom the LORD hath put wisdom and understanding to know how to work all the work for the service of the sanctuary, according to all that the LORD hath commanded.'

And Moses called Bezalel and Oholiab, and every wise-hearted man, in whose heart the LORD had put wisdom, even every one whose heart stirred him up to come unto the work to do it.

And they received of Moses all the offering, which the children of Israel had brought for the work of the service of the sanctuary, wherewith to make it. And they brought yet unto him freewill-offerings every morning.

And all the wise men, that wrought all the work of the sanctuary, came every man from his work which they wrought.

And they spoke unto Moses, saying: 'The people bring much more than enough for the service of the work, which the LORD commanded to make.'

מֵלֵא אֹתָם חֲכֵמַת-לֵב לַעֲשׂוֹת כָּל-מְלָאכֶת חֶרֶשׁ וְחֹשֶׁב וְרָקֶם בַּתְּכֵלֶת וּבְאַרְגָּמָן בְּתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבַשֵּׁשׁ וְאַרְגֵּי עֹשִׂי כָל-מְלָאכָה וְחֹשְׁבֵי מַחְשְׁבֹת: אֲשֶׁלִּים עֲמֵהוּן חֲכִימוֹת לְבָא לְמַעֲבֹד כָּל עֲבִידַת נָגֵד וְאוֹמֵן וְצִיִּיר בַּתְּכֵלֵא וּבְאַרְגָּמָא בְּצִבְעֵי זְהוּרִי וּבְבוֹצָא וּמַחִי עֲבָדֵי כָל עֲבִידָא וּמְלָפֵי אוֹמְנֹן:

וַעֲשֶׂה בְּצִלָּאֵל וְאֶהְיָאֵב וְכָלֹ אִישׁ חָכֵם-לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חֲכֵמָה וּתְבוּנָה בְּהִמָּה לַדַּעַת לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-מְלָאכֶת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לְכָל אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה:

וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל-בְּצִלָּאֵל וְאֶהְיָאֵב וְכָלֹ אִישׁ חָכֵם-לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חֲכֵמָה בְּלִבּוֹ כָּל אֲשֶׁר נִשְׁאָו לַבּוֹ לְקַרְבָּה אֶל-הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ:

וַיִּקְחוּ מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה אֶת כָּל-הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הֵבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמְלָאכֶת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהֵם הֵבִיאוּ אֵלָיו עוֹד נִדְבָה בִּבְקָר בִּבְקָר:

וַיָּבֹאוּ כָל-הַחֲכָמִים הָעֹשִׂים אֶת כָּל-מְלָאכֶת הַקֹּדֶשׁ אִישׁ-אִישׁ מִמְּלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר-הִמָּה עֹשִׂים:

וַיֹּאמְרוּ אֶל-מֹשֶׁה לֹאֹמֵר מִדְּבָרִים הָעֵם לְהֵבִיא מִדִּי הָעֲבָדָה לְמְלָאכָה אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ:

השצטים, לקיים מה שנאמר ולא נפר שע לפני דל (איוצ לד, יט):
(5) מדרי העבודה. יוסר מכדי לזרן העבודה:

<p>And Moses gave commandment, and they caused it to be proclaimed throughout the camp, saying: 'Let neither man nor woman make any more work for the offering of the sanctuary.' So the people were restrained from bringing.</p>	<p>וַיִּצְוֵנוּ מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמַחֲנֶה לֵאמֹר אִישׁ וְאִשָּׁה אַל-יַעֲשׂוּ עוֹד מְלָאכָה לְתִרְוַמַת הַקֹּדֶשׁ וַיִּכְלֹא הָעָם מִהָבִיא:</p>	<p>וַיִּצְוֵנוּ מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמַחֲנֶה לֵאמֹר אִישׁ וְאִשָּׁה אַל-יַעֲשׂוּ עוֹד מְלָאכָה לְתִרְוַמַת הַקֹּדֶשׁ וַיִּכְלֹא הָעָם מִהָבִיא:</p>
<p>For the stuff they had was sufficient for all the work to make it, and too much.</p>	<p>וְהַמְּלָאכָה הָיְתָה דִּיּוֹם לְכָל-הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהוֹתֵר: (ס)</p>	<p>וְהַמְּלָאכָה הָיְתָה דִּיּוֹם לְכָל-הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהוֹתֵר: (ס)</p>
<p>And every wise-hearted man among them that wrought the work made the tabernacle with ten curtains: of fine twined linen, and blue, and purple, and scarlet, with cherubim the work of the skilful workman made he them.</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ כָל-חֲכָמִים-לֵב בַּעֲשֵׂי הַמְּלָאכָה אֶת-הַמִּשְׁכָּן עֲשָׂר יְרִיעֹת שֶׁשׁ מִשְׁזָר וְתַכְלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי כְּרָבִים מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב עָשָׂה אֹתָם:</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ כָל-חֲכָמִים-לֵב בַּעֲשֵׂי הַמְּלָאכָה אֶת-הַמִּשְׁכָּן עֲשָׂר יְרִיעֹת שֶׁשׁ מִשְׁזָר וְתַכְלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי כְּרָבִים מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב עָשָׂה אֹתָם:</p>
<p>The length of each curtain was eight and twenty cubits, and the breadth of each curtain four cubits; all the curtains had one measure.</p>	<p>אֹרְכָא דִּירִיעֶתָא חֲדָא עֲשָׂרִין וְתַמְנִי אַמִּין וּפְּוִתָּא אַרְבַּע אַמִּין דִּירִיעֶתָא חֲדָא מִשְׁחָתָא חֲדָא לְכָל יְרִיעֶתָא:</p>	<p>אֹרְכָא דִּירִיעֶתָא חֲדָא עֲשָׂרִין וְתַמְנִי אַמִּין וּפְּוִתָּא אַרְבַּע אַמִּין דִּירִיעֶתָא חֲדָא מִשְׁחָתָא חֲדָא לְכָל יְרִיעֶתָא:</p>
<p>And he coupled five curtains one to another; and the other five curtains he coupled one to another.</p>	<p>וַיַּחֲבֹר אֶת-חֲמִשׁ הַיְרִיעֹת אַחַת אֶל-אַחַת וְחֲמִשׁ יְרִיעֹת חִבְר אַחַת אֶל-אַחַת:</p>	<p>וַיַּחֲבֹר אֶת-חֲמִשׁ הַיְרִיעֹת אַחַת אֶל-אַחַת וְחֲמִשׁ יְרִיעֹת חִבְר אַחַת אֶל-אַחַת:</p>
<p>And he made loops of blue upon the edge of the one curtain that was outmost in the first set; likewise he made in the edge of the curtain that was outmost in the second set.</p>	<p>וַיַּעַבְד עֲנוּבִין דְּתַכְלָא עַל סְפָתָא דִּירִיעֶתָא חֲדָא מִסְטָרָא בֵּית לֹפִי כֵן עָבַד בְּסָפָתָא דִּירִיעֶתָא בְּסָטָרָא בֵּית לֹפִי תַנְיָנָא:</p>	<p>וַיַּעַבְד עֲנוּבִין דְּתַכְלָא עַל סְפָתָא דִּירִיעֶתָא חֲדָא מִסְטָרָא בֵּית לֹפִי כֵן עָבַד בְּסָפָתָא דִּירִיעֶתָא בְּסָטָרָא בֵּית לֹפִי תַנְיָנָא:</p>
<p>Fifty loops made he in the one curtain, and fifty loops made he in the edge of the curtain that was in the second set; the loops were opposite one to another.</p>	<p>חֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עָבַד בִּירִיעֶתָא חֲדָא וְחֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עָבַד בְּסָטָרָא דִּירִיעֶתָא דְּבֵית לֹפִי תַנְיָנָא מְכוֹנִן עֲנוּבִיָּא חֲדָא לְקַבִּיל חֲדָא:</p>	<p>חֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עָבַד בִּירִיעֶתָא חֲדָא וְחֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עָבַד בְּסָטָרָא דִּירִיעֶתָא דְּבֵית לֹפִי תַנְיָנָא מְכוֹנִן עֲנוּבִיָּא חֲדָא לְקַבִּיל חֲדָא:</p>

(6) ויכלא לשון מניעה:

(7) והמלאכה היתה דים לכל המלאכה ומלאכת ההנאה היתה דים של עושי המשכן, לכל המלאכה של משכן לעשות אותה, ולהוטר: והותר. כמו וְהִקְצַדְתָּ אֶת לְצוֹ (שמות ט, יא), וְהִפְּוִתְתָּ אֶת מוֹאָז (מלכים-ב ג, כד):

13	And he made fifty clasps of gold, and coupled the curtains one to another with the clasps; so the tabernacle was one.	וַיַּעַשׂ חֲמִשִּׁים קְרָסִי זָהָב וַיַּחְבֵּר אֶת־הַיִּרְיעוֹת אִתָּהּ אֶחָת אֶחָת בַּקְּרָסִים וַיְהִי הַמִּשְׁכָּן אֶחָד: (פ)	וַיַּעַבְד חֲמִשִּׁין פּוֹרְפִין זָהָב וְלִפְיָהּ יֵת יִרְיעָתָא חֲדָא עִם חֲדָא בְּפוֹרְפִיא וְהָיָה מִשְׁכָּנָא חֶד:
14	And he made curtains of goats' hair for a tent over the tabernacle; eleven curtains he made them.	וַיַּעַשׂ יִרְיעוֹת עֲזִים לְאַהֲלֵה עַל־הַמִּשְׁכָּן עֲשֶׂתִּי־עֶשְׂרֶה יִרְיעוֹת עָשָׂה אֹתָם:	וַיַּעַבְד יִרְעֵן דְּמַעְזִי לַפִּרְסָא עַל מִשְׁכָּנָא חֲדָא עֲשְׂרֵי יִרְעֵן עַבְד וְתַהוֹן:
15	The length of each curtain was thirty cubits, and four cubits the breadth of each curtain; the eleven curtains had one measure.	אֹרֶךְ הַיִּרְיעָה הָאֶחָת שְׁלֹשִׁים בָּאֲמָה וְאַרְבַּע אַמּוֹת רָחֵב הַיִּרְיעָה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לְעֶשְׂתֵּי עֶשְׂרֶה יִרְיעוֹת:	אוּרְכָא דִּירְיעָתָא חֲדָא תְּלָתִין אַמִּין וְאַרְבַּע אַמִּין פּוֹתִיא דִּירְיעָתָא חֲדָא מִשְׁתָּא חֲדָא לַחֲדָא עֲשְׂרֵי יִרְעֵן:
16	And he coupled five curtains by themselves, and six curtains by themselves.	וַיַּחְבֵּר אֶת־חֲמֵשׁ הַיִּרְיעוֹת לִבָּד וְאֶת־שֵׁשׁ הַיִּרְיעוֹת לִבָּד:	וְלִפְיָהּ יֵת חֲמִישׁ יִרְעֵן לְחוּד וְיֵת שֵׁשׁ יִרְעֵן לְחוּד:
17	And he made fifty loops on the edge of the curtain that was outmost in the first set, and fifty loops made he upon the edge of the curtain which was outmost in the second set.	וַיַּעַשׂ לְלֹאֵת חֲמִשִּׁים עַל־שַׁפֹּת הַיִּרְיעָה הַקִּיצָנָה בַּמַּחְבֵּרֶת וְחֲמִשִּׁים לְלֹאֵת עָשָׂה עַל־שַׁפֹּת הַיִּרְיעָה הַחֲבֵרֶת הַשֵּׁנִית:	וַיַּעַבְד עֲנוּבִין חֲמִשִּׁין עַל סַפְתָּא דִּירְיעָתָא בְּסִטְרָא בֵּית לֹופִי וְחֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עַבְד עַל סַפְתָּא דִּירְיעָתָא דְּבֵית לֹופִי תַנְיָנָא:
18	And he made fifty clasps of brass to couple the tent together, that it might be one.	וַיַּעַשׂ קְרָסִי נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים לַחְבֵּר אֶת־הָאֹהֶל לְהֵיئֵל אֶחָד:	וַיַּעַבְד פּוֹרְפִין דְּנְחֹשׁ חֲמִשִּׁין לְלַפְפָּא יֵת מִשְׁכָּנָא לְמַהוּי חֶד:
19	And he made a covering for the tent of rams' skins dyed red, and a covering of sealskins above.	וַיַּעַשׂ מִכְסֵּה לְאַהֲלֵה עֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וּמִכְסֵּה עֹרֹת תַּחְשִׁים מִלְּמַעְלָה: (ס)	וַיַּעַבְד חוּפָאָה לְמִשְׁכָּנָא דְּמִשְׁכִּי דְּכַרִּי מְסַמְקִי וְחוּפָאָה דְּמִשְׁכִּי סִסְגוֹנָא מְלַעִילָא:
20	And he made the boards for the tabernacle of acacia-wood, standing up.	וַיַּעַשׂ אֶת־הַקְּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים עֹמְדִים:	וַיַּעַבְד יֵת דְּפִיא לְמִשְׁכָּנָא דְּאָעִי שִׁטִּין קִימִין:
21	Ten cubits was the length of a board, and a cubit and a half the breadth of each board.	עֶשֶׂר אַמּוֹת אֹרֶךְ הַקְּרֶשׁ וְאַמָּה וְחֲצִי הָאֲמָה רָחֵב הַקְּרֶשׁ הָאֶחָד:	עֶשֶׂר אַמִּין אוּרְכָא דְּדַפָּא וְאַמָּתָא וּפְלִגּוּת אַמָּתָא פּוֹתִיא דְּדַפָּא חֶד:
22	Each board had two tenons, joined one to another. Thus did he make for all the boards of the tabernacle.	שְׁתֵּי יָדָת לַקְּרֶשׁ הָאֶחָד מְשֻׁלָּבֹת אֶחָת אֶל־אֶחָת כֵּן עָשָׂה לְכָל קְרָשֵׁי הַמִּשְׁכָּן:	תְּרִין צִירִין לְדַפָּא חֶד מְשֻׁלָּבִין חֶד לְקַבִּיל חֶד כֵּן עַבְד לְכָל דְּפִי מִשְׁכָּנָא:

23 And he made the boards for the tabernacle; twenty boards for the south side southward.	וַיַּעַשׂ אֶת־הַקֶּרְשִׁים לַמִּשְׁכָּן וַעֲבַד יָת דְּפִיָּא לַמִּשְׁכָּנָא עֲשָׂרִים קֶרֶשִׁים דְּפִין לְרוּחַ עֵיבֵר דִּירוּמָא:	23 וַיַּעַשׂ אֶת־הַקֶּרְשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֲשָׂרִים קֶרֶשִׁים לַפָּאָת נֹגֵב תִּימָנָה:
24 And he made forty sockets of silver under the twenty boards: two sockets under one board for its two tenons, and two sockets under another board for its two tenons.	וְאַרְבַּעִין סֻמְכִין דְּכֶסֶף עָבַד תַּחַת עֲשָׂרִין דְּפִין תַּרְיִן סֻמְכִין תַּחַת דְּפָא חַד לַתַּרְיִן צִירוּהֵי וְתַרְיִן סֻמְכִין תַּחַת דְּפָא חַד לַתַּרְיִן צִירוּהֵי:	24 וְאַרְבַּעִים אֲדָנֵי־כֶסֶף עָשָׂה תַּחַת עֲשָׂרִים הַקֶּרָשִׁים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָיו וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָיו:
25 And for the second side of the tabernacle, on the north side, he made twenty boards,	וְלִסְטֵר מִשְׁכָּנָא תַּנְיָנָא לְרוּחַ צְפוֹנָא עָבַד עֲשָׂרִין דְּפִין:	25 וְלִצְלַע הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית לַפָּאָת צִפּוֹן עָשָׂה עֲשָׂרִים קֶרֶשִׁים:
26 and their forty sockets of silver: two sockets under one board, and two sockets under another board.	וְאַרְבַּעִין סֻמְכִיהוֹן דְּכֶסֶף תַּרְיִן סֻמְכִין תַּחַת דְּפָא חַד וְתַרְיִן סֻמְכִין תַּחַת דְּפָא חַד:	26 וְאַרְבַּעִים אֲדָנֵיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד:
27 And for the hinder part of the tabernacle westward he made six boards.	וְלִסְפִּי מִשְׁכָּנָא מַעֲרָבָא עָבַד שֵׁשׁ דְּפִין:	27 וְלִירְכָתֵי הַמִּשְׁכָּן יָמָּה עָשָׂה שֵׁשָׁה קֶרֶשִׁים:
28 And two boards made he for the corners of the tabernacle in the hinder part;	וְתַרְיִן דְּפִין עָבַד לְזוּיָת מִשְׁכָּנָא בְּסוּפְהוֹן:	28 וּשְׁנֵי קֶרֶשִׁים עָשָׂה לַמְּקַצֶּת הַמִּשְׁכָּן בִּירְכָתָיו:
29 that they might be double beneath, and in like manner they should be complete unto the top thereof unto the first ring. Thus he did to both of them in the two corners.	וְהָיוּ מְכֻנָּיִן מְלָרַע וּכְחֻדָּא הָיוּ מְכֻנָּיִן בְּרִישֵׁיהוֹן בְּעֻזְקָתָא חֻדָּא בִּן עָבַד לַתַּרְוֵיהוֹן לַתַּרְתֵּין זָוִין:	29 וְהָיוּ תּוֹאֲמִם מְלֻמָּטָה וַיַּחֲדּוּ יְהִיוּ תְּמוּלִם אֶל־רֵאשֻׁוֹ אֶל־הַטֹּבַעַת הָאֶחָת בִּן עָשָׂה לְשְׁנֵיהֶם הַמְּקַצֶּת:
30 And there were eight boards, and their sockets of silver, sixteen sockets: under every board two sockets.	וְהָיוּ תַּמְנָיָא דְּפִין וְסֻמְכִיהוֹן דְּכֶסֶף שְׁתַּת עֶשֶׂר סֻמְכִין תַּרְיִן סֻמְכִין תַּרְיִן סֻמְכִין תַּחַת דְּפָא חַד:	30 וְהָיוּ שְׁמֹנֶה קֶרֶשִׁים וְאֲדָנֵיהֶם כֶּסֶף שֵׁשָׁה עֶשֶׂר אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד:
31 And he made bars of acacia-wood: five for the boards of the one side of the tabernacle,	וַעֲבַד עֲבָרֵי דְאַעִי שִׁטִּין חֲמִשָּׁא לְדְפִי סֵטֵר מִשְׁכָּנָא חַד:	31 וַיַּעַשׂ בָּרִיחֵי עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשָּׁה לְקֶרְשֵׁי צֶלַע־הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָת:
32 and five bars for the boards of the other side of the tabernacle, and five bars for the boards of the tabernacle for the hinder part westward.	וְחֲמִשָּׁא עֲבָרִין לְדְפִי סֵטֵר מִשְׁכָּנָא תַּנְיָנָא וְחֲמִשָּׁא עֲבָרִין לְדְפִי מִשְׁכָּנָא לְסוּפְהוֹן מַעֲרָבָא:	32 וְחֲמִשָּׁה בָּרִיחֵם לְקֶרְשֵׁי צֶלַע־הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית וְחֲמִשָּׁה בָּרִיחֵם לְקֶרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן לִירְכָתָיו יָמָּה:

<p>33 And he made the middle bar to pass through in the midst of the boards from the one end to the other.</p>	<p>וַעֲבַד יֵת עֲבָרָא מְצִיעָא לְאֶעְבָּרָא בְּגוּ דְּפִיא מִן סִיפֵי לְסִיפֵי:</p>	<p>33 וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּרִית הַתִּיכֹן לְבָרֶחַל בְּתוֹךְ הַקְּרָשִׁים מִן־הַקְּצָה אֶל־הַקְּצָה:</p>
<p>34 And he overlaid the boards with gold, and made their rings of gold for holders for the bars, and overlaid the bars with gold.</p>	<p>וַיֵּת דְּפִיא חֲפָא דְּהָבָא וַיֵּת עֲזָקְתָּהוֹן עֲבַד דְּהָבָא אֶתְרָא לְעֲבָרֵיא וַחֲפָא יֵת עֲבָרֵיא דְּהָבָא:</p>	<p>34 וְאֶת־הַקְּרָשִׁים צָפָה זָהָב וְאֶת־טַבַּעְתָּם עָשָׂה זָהָב בָּתִּים לְבָרִיחָם וַיַּצֵּף אֶת־הַבָּרִיחִם זָהָב:</p>
<p>35 And he made the veil of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen; with the cherubim the work of the skilful workman made he it.</p>	<p>וַעֲבַד יֵת פְּרוּכְתָּא דְּחֻכְלָא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעֵי זָהָב וְכֹרֵם וְשִׁיר עוֹבַד אוֹמֵן עֲבַד יֵת צוּרַת כְּרוֹבִין:</p>	<p>35 וַיַּעַשׂ אֶת־הַפָּרֹכֶת תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב עָשָׂה אֹתָהּ כְּרָבִים:</p>
<p>36 And he made thereunto four pillars of acacia, and overlaid them with gold, their hooks being of gold; and he cast for them four sockets of silver.</p>	<p>וַעֲבַד לָהּ אַרְבַּעַ עֲמוּדֵי שִׁטִּים וַחֲפָנִין דְּהָבָא וַיֵּהוֹן דְּהָבָא וְאֹתֵיד לָהֶון אַרְבַּעַ סְמָכִין דְּכֶסֶף:</p>	<p>36 וַיַּעַשׂ לָהּ אַרְבַּעַ עֲמוּדֵי שִׁטִּים וַיִּצְפֵּם זָהָב וַיִּהְיֶם זָהָב וַיַּצֵּק לָהֶם אַרְבַּעַ אֲדָנִי־כֶסֶף:</p>
<p>37 And he made a screen for the door of the Tent, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, the work of the weaver in colours;</p>	<p>וַעֲבַד פָּרֹסָא לְתַרְע מִשְׁכָּנָא דְּחֻכְלָא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעֵי זָהָב וְכֹרֵם וְשִׁיר עוֹבַד צִיר:</p>	<p>37 וַיַּעַשׂ מָסָךְ לְפֶתַח הָאֹהֶל תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר מַעֲשֵׂה רָקִים:</p>
<p>38 and the five pillars of it with their hooks; and he overlaid their capitals and their fillets with gold; and their five sockets were of brass.</p>	<p>וַיֵּת עֲמוּדֵיהִי חֲמִשָּׁא וַיֵּת וַיֵּהוֹן וַחֲפֵי רִישֵׁיהֶון וַכְּבוּשֵׁיהֶון דְּהָבָא וְסְמָכֵיהֶון חֲמִשָּׁא דְּנְחָשָׁא:</p>	<p>38 וְאֶת־עֲמוּדֵיהֶון חֲמִשָּׁה וְאֶת־וַיִּהְיֶם וְצָפָה רִאשֵׁיהֶם וַחֲשֻׁקֵיהֶם זָהָב וְאֲדָנֵיהֶם חֲמִשָּׁה נְחָשֶׁת: (פ)</p>
<p>XXXVII And Bezalel made the ark of acacia-wood: two cubits and a half was the length of it, and a cubit and a half the breadth of it, and a cubit and a half the height of it.</p>	<p>וַעֲבַד בְּצַלְאֵל יֵת אֹרְנָא דְּאָעִי שִׁטִּין תְּרֵתִין אַמִּין וּפְלָגָא אוּרְכֵיהּ וְאַמְתָּא וּפְלָגָא פּוּתְיֵיהּ וְאַמְתָּא וּפְלָגָא רּוּמִיָּה:</p>	<p>כז וַיַּעַשׂ בְּצַלְאֵל אֶת־הָאֹרֶן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָתַיִם וַחֲצִי אַרְכּוֹ וְאַמָּה וַחֲצִי רָחְבּוֹ וְאַמָּה וַחֲצִי קִמְתּוֹ:</p>
<p>2 And he overlaid it with pure gold within and without, and made a crown of gold to it round about.</p>	<p>וַחֲפָהי דְּהָב דְּכִי מִגִּיו וּמִבְּרָא וַעֲבַד לִיה זִיר דְּדָהָב סָחוּר סָחוּר:</p>	<p>2 וַיַּצְפֹּהוּ זָהָב טָהוֹר מִבִּיַּת וּמִחוּץ וַיַּעַשׂ לוֹ זֶרֶז זָהָב סָבִיב:</p>
<p>3 And he cast for it four rings of gold, in the four feet thereof: even two rings on the one side of it, and two rings on the other side of it.</p>	<p>וְאֹתֵיד לִיה אַרְבַּע עֲזָקִין דְּדָהָב עַל אַרְבַּע זְוִיחֵיהּ וְתִרְתִּין עֲזָקִין עַל סְטֵרִיהּ חֵד וְתִרְתִּין עֲזָקִין עַל סְטֵרִיהּ הַנִּינָא:</p>	<p>3 וַיַּצֵּק לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲתֵי זָהָב עַל אַרְבַּע פַּעֲמָתָיו וּשְׁתֵּי טַבַּעֲתֵי עַל־צִלְעוֹ הָאַחַת וּשְׁתֵּי טַבַּעֲתֵי עַל־צִלְעוֹ הַשֵּׁנִית:</p>

(1) ויעש בצלאל. לפי שנתן נפשו על המלאכה יותר משאר חכמים, נקראת על שמו:

4	And he made staves of acacia-wood, and overlaid them with gold.	וַיַּעַבְד אֲרִיחֵי דָאֲעִי שֹׁטִין וַחֲפָא יִתְהוֹן דְּהָבָא:	וַיַּעַשׂ בְּדֵי עֲצֵי שֹׁטִים וַיַּצֵּף אֹתָם זָהָב:	4
5	And he put the staves into the rings on the sides of the ark, to bear the ark.	וַאֲעִיל יֵת אֲרִיחֵיא בְּעִזְקָתָא עַל סְטְרֵי אַרְוֹנָא לְמַטֵּל יֵת אַרְוֹנָא:	וַיָּבֵא אֶת־הַכַּבִּדִּים בְּטַבְעֹת עַל צִלְעֹת הָאָרֹן לְשֵׂאת אֶת־הָאָרֹן:	5
6	And he made an ark-cover of pure gold: two cubits and a half was the length thereof, and a cubit and a half the breadth thereof.	וַעֲבַד כְּפֹרֶתָא דְּדָהָב דְּכִי תַרְתִּין אַמִּין וּפְלָגָא אוֹרְכָה וְאַמְתָּא וּפְלָגָא פּוֹתִיָּה:	וַיַּעַשׂ כְּפֹרֶת זָהָב טָהוֹר אַמְתִּים וַחֲצִי אַרְכָּה וְאַמָּה וַחֲצִי רְחִבָּה:	6
7	And he made two cherubim of gold: of beaten work made he them, at the two ends of the ark-cover:	וַעֲבַד תַּרְיִן כְּרוּבִין דְּדָהָב נְגִיד עֲבַד יִתְהוֹן מִתַּרְיִן סְטְרֵי כְּפֹרֶתָא:	וַיַּעַשׂ שְׁנֵי כְּרֻבִים זָהָב מִקְשָׁה עָשָׂה אֹתָם מִשְׁנֵי קְצוֹת הַכְּפֹרֶת:	7
8	one cherub at the one end, and one cherub at the other end; of one piece with the ark-cover made he the cherubim at the two ends thereof.	כְּרוּבָא חַד מִסְטָרָא מְכָא וְכְרוּבָא חַד מִסְטָרָא מְכָא מִן כְּפֹרֶתָא עֲבַד יֵת כְּרוּבֵיא מִתַּרְיִן סְטְרוֹהֵי:	כְּרוּב־אַחַד מְקַצָּה מִזָּה וְכְרוּב־אַחַד מְקַצָּה מִזָּה מִן־הַכְּפֹרֶת עָשָׂה אֶת־הַכְּרֻבִים מִשְׁנֵי (כ' קְצוּוֹתוֹ) [ק' קְצוּוֹתוֹ]:	8
9	And the cherubim spread out their wings on high, screening the ark-cover with their wings, with their faces one to another; toward the ark-cover were the faces of the cherubim.	וְהוּו כְּרוּבֵיא פְּרִיסִין גְּדַפִּיהוֹן לְעִילָא מְטֹלֵן בְּגַדְפִּיהוֹן עַל כְּפֹרֶתָא וְאַפִּיהוֹן חַד לְקַבִּיל חַד לְקַבִּיל כְּפֹרֶתָא הוּו אִפִּי כְּרוּבֵיא:	וַיִּהְיוּ הַכְּרֻבִים פֹּרְשֵׁי כַנָּפִים לְמַעַלָּה סְכָכִים בְּכַנְפֵיהֶם עַל־הַכְּפֹרֶת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל־אָחִיו אֶל־הַכְּפֹרֶת הָיוּ פְּנֵי הַכְּרֻבִים: (פ)	9
10	And he made the table of acacia-wood: two cubits was the length thereof, and a cubit the breadth thereof, and a cubit and a half the height thereof.	וַעֲבַד יֵת פִּתּוּקָא דָאֲעִי שֹׁטִין תַּרְתִּין אַמִּין אוֹרְכָּה וְאַמְתָּא פּוֹתִיָּה וְאַמְתָּא וּפְלָגָא רִמְיָה:	וַיַּעַשׂ אֶת־הַשֻּׁלְחָן עֲצֵי שֹׁטִים אַמְתִּים אַרְכּוֹ וְאַמָּה רְחִבּוֹ וְאַמָּה וַחֲצִי קָמָתוֹ:	10
11	And he overlaid it with pure gold, and made thereto a crown of gold round about.	וַחֲפָא יִתִּיה דָּהָב דְּכִי וַעֲבַד לִיה זִיר דְּדָהָב סָחוֹר סָחוֹר:	וַיַּצֵּף אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר וַיַּעַשׂ לוֹ זֶרֶז זָהָב סָבִיב:	11
12	And he made unto it a border of a hand-breadth round about, and made a golden crown to the border thereof round about.	וַעֲבַד לִיה גְּדַנְפָא רִוְמִיה פּוֹשְׂקָא סָחוֹר סָחוֹר וַעֲבַד זִיר דְּדָהָב לְגְּדַנְפִּיה סָחוֹר סָחוֹר:	וַיַּעַשׂ לוֹ מִסְגֶּרֶת טַפַּח סָבִיב וַיַּעַשׂ זֶרֶז־זָהָב לְמִסְגֶּרְתּוֹ סָבִיב:	12
13	And he cast for it four rings of gold, and put the rings in the four corners that were on the four feet thereof.	וְאַתִּיד לִיה אַרְבַּע עֲזָן דְּדָהָב וַיַּחֵב יֵת עֲזָקָתָא עַל אַרְבַּע זַוִּיתָא דְּלְאַרְבַּע רַגְלוֹהֵי:	וַיִּצֹק לוֹ אַרְבַּע טַבְעֹת זָהָב וַיִּתֵּן אֶת־הַטַּבְעֹת עַל אַרְבַּע הַפְּאֹת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רַגְלָיו:	13

14	Close by the border were the rings, the holders for the staves to bear the table.	לְעֻמַּת הַמִּסְגֶּרֶת הָיוּ הַטַּבָּעֹת בְּתֵימִים לַבַּדִּים לְשֵׂאת אֶת־הַשֻּׁלְחָן:	14
15	And he made the staves of acacia-wood, and overlaid them with gold, to bear the table.	וַיַּעַשׂ אֶת־הַבַּדִּים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצָּף אֹתָם זָהָב לְשֵׂאת אֶת־הַשֻּׁלְחָן:	15
16	And he made the vessels which were upon the table, the dishes thereof, and the pans thereof, and the bowls thereof, and the jars thereof, wherewith to pour out, of pure gold.	וַיַּעַשׂ אֶת־הַכֵּלִים אֲשֶׁר עַל־הַשֻּׁלְחָן אֶת־קַעֲרָתָיו וְאֶת־כַּפְתָּיו וְאֵת מְנַקֵּיתָיו וְאֶת־הַקְּשֹׁת אֲשֶׁר יִסֹּךְ בָּהֶן זָהָב טָהוֹר: (פ)	16
17	And he made the candlestick of pure gold: of beaten work made he the candlestick, even its base, and its shaft; its cups, its knops, and its flowers, were of one piece with it.	וַיַּעַשׂ אֶת־הַמְּנֹרָה זָהָב טָהוֹר מְקֻשָּׁה עֲשֵׂה אֶת־הַמְּנֹרָה יִרְכָּה וְקָנָה גְּבִיעֶיהָ כַּפְתֻּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ מִמִּנְּהָ הָיוּ:	שש
(שלישי)
18	And there were six branches going out of the sides thereof: three branches of the candlestick out of the one side thereof, and three branches of the candlestick out of the other side thereof;	וּשְׁשֶׁה קָנִים יֵצְאִים מִצְדֶּיהָ שְׁלֹשָׁה קֳנִי מִנֹּכַח מִצְדֶּיהָ הָאֶחָד וּשְׁלֹשָׁה קֳנִי מִנֹּכַח מִצְדֶּה הַשֵּׁנִי:	18
19	three cups made like almond-blossoms in one branch, a knop and a flower; and three cups made like almond-blossoms in the other branch, a knop and a flower. So for the six branches going out of the candlestick.	שְׁלֹשָׁה גְּבִעִים מְשֻׁקָּדִים בַּקָּנָה הָאֶחָד כַּפְתֵּר וּפְרָח וּשְׁלֹשָׁה גְּבִעִים מְשֻׁקָּדִים בַּקָּנָה הָאֶחָד כַּפְתֵּר וּפְרָח בֵּן לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֵּצְאִים מִן־הַמְּנֹרָה:	19
20	And in the candlestick were four cups made like almond-blossoms, the knops thereof, and the flowers thereof;	וּבַמְּנֹרָה אַרְבָּעָה גְּבִעִים מְשֻׁקָּדִים כַּפְתֻּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ:	20
21	and a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, for the six branches going out of it.	וּכַפְתֵּר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמִּנְּהָ וּכַפְתֵּר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמִּנְּהָ וּכַפְתֵּר תַּחַת־שְׁנֵי הַקָּנִים מִמִּנְּהָ לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֵּצְאִים מִמִּנְּהָ:	21

22	Their knops and their branches were of one piece with it; the whole of it was one beaten work of pure gold.	כַּפְתֵּרֵיהֶם וּקְנָתָם מִמְּנֶה הָיוּ כֹּלָהּ מִקְשָׁה אַחַת זָהָב טָהוֹר: כֹּלָהּ נִגְדָּא חֲדָא דְדָהָב דְכִי:	כַּפְתֵּרֵיהֶם וּקְנָתָם מִמְּנֶה הָיוּ כֹּלָהּ מִקְשָׁה אַחַת זָהָב טָהוֹר:	22
23	And he made the lamps thereof, seven, and the tongs thereof, and the snuffdishes thereof, of pure gold.	וַיַּעַבְדֵּהוּ יֵת בּוֹצִינְהָא שִׁבְעָא וְצִיבְתָהָא וּמַחְתֵּיתָהָא דְדָהָב דְכִי:	וַיַּעַשׂ אֶת־נִרְתִּיהָ שִׁבְעָה וּמִלְקָחֶיהָ וּמַחְתֵּיתָהָ זָהָב טָהוֹר:	23
24	Of a talent of pure gold made he it, and all the vessels thereof.	כֶּכֶר זָהָב דְדָהָבָא דְכִיָּא עֲבַד יְתָהּ וְיֵת כָּל מְנָהָא:	כֶּכֶר זָהָב טָהוֹר עָשָׂה אֹתָהּ וְאֵת כָּל־כְּלִיָּהּ: (פ)	24
25	And he made the altar of incense of acacia-wood: a cubit was the length thereof, and a cubit the breadth thereof, four-square; and two cubits was the height thereof; the horns thereof were of one piece with it.	וַיַּעַבְדֵּהוּ יֵת מִדְּבָחָא דְקִטְרֵת בּוֹסְמִיָּא דְאֵעִי שְׁטִין אֲמָתָא אֹרְכִיהָ וְאֲמָתָא פּוֹתִיָּהּ מִרְבַּע וְתַרְתִּין אֲמִין רֹמִיָּה מְנִיָּה הִנָּאָה קַרְנוֹהִי:	וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבֵּחַ הַקִּטְרֵת עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָה אֶרְכּוֹ וְאֲמָה רָחְבּוֹ רְבֹועַ וְאֲמָתִים קָמָתוֹ מִמְּנוּ הָיוּ קַרְנֹתָיו:	25
26	And he overlaid it with pure gold, the top thereof, and the sides thereof round about, and the horns of it; and he made unto it a crown of gold round about.	וַחֲפָא יְתִיהָ דְהָב דְכִי יֵת אֲנָרִיהָ וְיֵת פּוֹתְלוֹהִי סָחוֹר סָחוֹר וְיֵת קַרְנוֹהִי וַעֲבַד לִיהָ זִיר דְדָהָב סָחוֹר סָחוֹר:	וַיִּצַּף אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת־גֻּזּוֹ וְאֶת־קִירְתּוֹ סָבִיב וְאֶת־קַרְנֹתָיו וַיַּעַשׂ לָזֶר זָהָב סָבִיב:	26
27	And he made for it two golden rings under the crown thereof, upon the two ribs thereof, upon the two sides of it, for holders for staves wherewith to bear it.	וְתַרְתִּין עֲזָרָן דְדָהָב עֲבַד לִיהָ מִלְרַע לְזִירִיהָ עַל תַּרְתִּין זְוִיָּתִיהָ עַל תַּרְתִּין סְטְרוֹהִי לְאֶתְרָא לְאַרְיִחָא לְמַטֵּל יְתִיהָ בְּהוֹן:	וּשְׁתֵּי טַבַּעַת זָהָב עָשָׂה־לָּהּ מִתַּחַת לְזִרוֹ עַל שְׁתֵּי צִלְעֹתָיו עַל שְׁנֵי צַדָּיו לְבָתִּים לְבָדִים לְשֵׁאת אֹתוֹ בָּהֶם:	27
28	And he made the staves of acacia-wood, and overlaid them with gold.	וַעֲבַד יֵת אֲרִיחָא דְאֵעִי שְׁטִין וַחֲפָא יְתֵהוֹן דְהָבָא:	וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצַּף אֹתָם זָהָב:	28
29	And he made the holy anointing oil, and the pure incense of sweet spices, after the art of the perfumer.	וַעֲבַד יֵת מִשְׁחָא דְרִבּוֹתָא קוֹדֶשָׁא וְיֵת קִטְרֵת בּוֹסְמִיָּא דְכִי עוֹבָד בּוֹסְמָנוּ:	וַיַּעַשׂ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה קֹדֶשׁ וְאֶת־קִטְרֵת הַסַּמִּים טָהוֹר מַעֲשֵׂה רֶקֶח: (ס)	29
XXXVIII	And he made the altar of burnt-offering of acacia-wood: five cubits was the length thereof, and five cubits the breadth thereof, four-square, and three cubits the height thereof.	וַעֲבַד יֵת מִדְּבָחָא דְעֻלְתָּא דְאֵעִי שְׁטִין חֲמִישׁ אֲמִין אֹרְכִיהָ וְחֲמִישׁ אֲמִין פּוֹתִיָּהּ מִרְבַּע וְתֵלֶת אֲמִין רֹמִיָּה:	וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה עֲצֵי שִׁטִּים חֲמֵשׁ אֲמֹת אֶרְכּוֹ וְחֲמֵשׁ אֲמֹת רָחְבּוֹ רְבֹועַ וּשְׁלֹשׁ אֲמֹת קָמָתוֹ:	סזע (רזיע)
2	And he made the horns thereof upon the four corners of it; the horns thereof were of one piece with it; and he overlaid it with brass.	וַעֲבַד קַרְנוֹהִי עַל אַרְבַּע זְוִיָּתִיהָ מְנִיָּה הִנָּאָה קַרְנוֹהִי וַחֲפָא יְתִיהָ נְחָשָׁא:	וַיַּעַשׂ קַרְנֹתָיו עַל אַרְבַּע פְּנֵתָיו מִמְּנוּ הָיוּ קַרְנֹתָיו וַיִּצַּף אֹתוֹ נְחָשֶׁת:	2

<p>And he made all the vessels of the altar, the pots, and the shovels, and the basins, the flesh-hooks, and the fire-pans; all the vessels thereof made he of brass.</p>	<p>וַיַּעַבְדֵּת יִתְּ כָּל מִנֵּי מִדְּבַחַת יִתְּ פֶסֶסְתִּירֹתָא וְיִתְּ מְגֻרֹפִיתָא וְיִתְּ מִזְרְקִיָּא יִתְּ צִנּוּרִיתָא וְיִתְּ מַחְתֵּיתָא כָּל מְנוּחֵי עֲבָד נְחָשָׁא:</p>	<p>וַיַּעַשׂ אֶת־כָּל־כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ אֶת־הַסִּירֹת וְאֶת־הַיָּעִים וְאֶת־הַמִּזְרְקֹת אֶת־הַמִּזְלָגֹת וְאֶת־הַמַּחְתֹּת כָּל־כְּלָיו עָשָׂה נְחֹשֶׁת:</p>
<p>And he made for the altar a grating of network of brass, under the ledge round it beneath, reaching halfway up.</p>	<p>וַיַּעַבְדֵּת לַמִּדְבַחַת סְרָדָא עֹבֵד מִצְדָּתָא דְנְחָשָׁא תַּחַת סוּבִיבִיָּה מִלְרַע עַד פְּלָגִיָּה:</p>	<p>וַיַּעַשׂ לַמִּזְבֵּחַ מִכְבָּר מַעֲשֶׂה רֶשֶׁת נְחֹשֶׁת תַּחַת פְּרָכְבוֹ מִלְמַטָּה עַד־חֻצְיוֹ:</p>
<p>And he cast four rings for the four ends of the grating of brass, to be holders for the staves.</p>	<p>וְאִתִּיד אַרְבַּע עֲזָקָן בְּאַרְבַּע זְוִיתָא לְסְרָדָא דְנְחָשָׁא אֲתָרָא לְאַרְיִחָא:</p>	<p>וַיִּצֶק אַרְבַּע טַבַּעֲת בְּאַרְבַּע הַקְּצוֹת לַמִּכְבָּר הַנְּחֹשֶׁת בָּתִּים לְבָדִים:</p>
<p>And he made the staves of acacia-wood, and overlaid them with brass.</p>	<p>וַיַּעַבְדֵּת יִתְּ אַרְיִחָא דְאֵעִי שְׁטִין וְנִחָא יְתֵהוּן נְחָשָׁא:</p>	<p>וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצְקֵם אֹתָם נְחֹשֶׁת:</p>
<p>And he put the staves into the rings on the sides of the altar, wherewith to bear it; he made it hollow with planks.</p>	<p>וְאִעִיל יִתְּ אַרְיִחָא בְּעִזְקָתָא עַל סְטֵרֵי מִדְבַחַת לְמַטֵּל יִתִּיה בְּהוֹן חֲלִיל לִזְחִין עֲבָד יִתִּיה:</p>	<p>וַיָּבֵא אֶת־הַבָּדִים בַּטַּבַּעֲת עַל צִלְעֹת הַמִּזְבֵּחַ לְשֵׂאת אֹתוֹ בָּהֶם נָכוֹב לְחַת עָשָׂה אֹתוֹ: (ס)</p>
<p>And he made the laver of brass, and the base thereof of brass, of the mirrors of the serving women that did service at the door of the tent of meeting.</p>	<p>וַיַּעַבְדֵּת יִתְּ כִּיּוֹרָא דְנְחָשָׁא וְיִתְּ בְּסִיסִיָּה דְנְחָשָׁא בְּמַחְזִיזֵי נְשִׂיאָא דְאֲחִין לְצִלָּאָה בְּתַרְע מִשְׁכָּן זְמָנָא:</p>	<p>וַיַּעַשׂ אֶת־הַכִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְאֶת־כְּנוֹ נְחֹשֶׁת בְּמִרְאֹת הַצִּבְאוֹת אֲשֶׁר צָבְאוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד: (ס)</p>
<p>And he made the court; for the south side southward the hangings of the court were of fine twined linen, a hundred cubits.</p>	<p>וַיַּעַבְדֵּת יִתְּ דְרֹתָא לְרוּחַ עֵיבָר דְרֹמָא סְרָדִי דְרֹתָא דְבוּץ שְׂזִיר מֵאָה אַמּוֹן:</p>	<p>וַיַּעַשׂ אֶת־הַחֲצֵר לִפְאַתּוֹ נֹגֵב תִּימְנָה קִלְעֵי הַחֲצֵר שֵׁשׁ מִשְׁזֹר מֵאָה בָּאֲמָה:</p>

(7) נבוב לוחות. נבוב הוא חלול, וכן ועציו ארבע ארבעות נבוב (ירמיה נב, כא): נבוב לוחות. הלוחות של עצי שטים לכל רוח, והחלל באמצע:

(8) במראות הצבאות. צנות ישראל היו בידן מראות, שרואות בהן כשהן מתקשטות, ואף אותן לא עכבו מלהביא לדעת המשכן, והיה מואם משה בהן, מפני שעשויים ליצר הרע, אמר לו הקב"ה קבל, כי אלו חציבין עלי מן הכל, שעל ידיהם העמידו הנשים לצבאות רבות במצרים, כשהיו בעליהם יגיעים בעבודת פרך, היו הולכות ומוליכות להם מאכל ומשתה ומאכליות אותם, ונוטלות המראות, וכל אחת רואה עצמה עם בעלה במראה, ומשדלתו בדברים, לומר אני נאה ממך, ומתוך כך מביאות לבעליהם לידי תאוה, ונוקקות להם, ומתעצרות ויולדות שם, שנאמר פסח הפפוח עורקתיך (שיר השירים ח, ה), וזה שנאמר במראות הצבאות, ונעשה הכיור מהם, שהוא לשום שלום בין איש לאשתו, להשקות ממים שבתוכו למי שקנא לה בעלה ונסתרה, ומדע לך שהן מראות ממש, שהרי נאמר ונחשת התנופה שבעים ככר וגו' ויעש זה וגו', וכיור וכו' לא הזכירו שם, למדת, שלא היה נחשת של כיור מנחשת התנופה, כך דרש רבי תנחומא (פקודי ט), וכן תרגם אונקלוס דַּמְקִינִת נְשִׂאָה, והוא תרגום של מראות, מירוא"ש צלע"ז (שפיעעל), וכן מצינו בישעיה (ג, כג), וְהַגְלִינִים, מתרגמין וּמְקִינִתָא: אשר צבאו. להביא נדבחו:

<p>10 Their pillars were twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets were of silver.</p>	<p>עמודיהם עשרים ואדניהם עשרים נחשת ווי העמודים ונחשיהם כסף:</p> <p>עמודיהן עשרין וסמכיהן עשרין דנחשא ווי עמודיא וכבושיהן כסף:</p>	<p>10 עמודיהם עשרים ואדניהם עשרים נחשת ווי העמודים ונחשיהם כסף:</p>
<p>11 And for the north side a hundred cubits, their pillars twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets of silver.</p>	<p>ולפאת צפון מאה באמה עמודיהן עשרין וסמכיהן עשרין דנחשא ווי עמודיא וכבושיהן כסף:</p>	<p>11 ולפאת צפון מאה באמה עמודיהם עשרים ואדניהם עשרים נחשת ווי העמודים ונחשיהם כסף:</p>
<p>12 And for the west side were hangings of fifty cubits, their pillars ten, and their sockets ten; the hooks of the pillars and their fillets of silver.</p>	<p>ולפאת ים קלעים חמשים באמה עמודיהם עשרה ואדניהם עשרה ווי העמודים ונחשיהם כסף:</p> <p>ולרוח מערבא סרדי חמשים אמין עמודיהן עשרה וסמכיהן עשרה ווי עמודיא וכבושיהן כסף:</p>	<p>12 ולפאת ים קלעים חמשים באמה עמודיהם עשרה ואדניהם עשרה ווי העמודים ונחשיהם כסף:</p>
<p>13 And for the east side eastward fifty cubits.</p>	<p>ולפאת קדמה מזרחה חמשים אמין:</p>	<p>13 ולפאת קדמה מזרחה חמשים אמין:</p>
<p>14 The hangings for the one side [of the gate] were fifteen cubits; their pillars three, and their sockets three.</p>	<p>קלעים חמש עשרה אמנה אל תפתח עמודיהם שלשה ואדניהם שלשה:</p> <p>סרדי חמש עשרה אמין לעברא עמודיהן תלתא וסמכיהן תלתא:</p>	<p>14 קלעים חמש עשרה אמנה אל תפתח עמודיהם שלשה ואדניהם שלשה:</p>
<p>15 And so for the other side; on this hand and that hand by the gate of the court were hangings of fifteen cubits; their pillars three, and their sockets three.</p>	<p>ולפאת השנית מזה ומזה לשער החצר קלעים חמש עשרה אמנה עמודיהם שלשה ואדניהם שלשה:</p> <p>ולעברא תנינא מכא ומכא לתרע דרתא סרדי חמש עשרה אמין עמודיהן תלתא וסמכיהן תלתא:</p>	<p>15 ולפאת השנית מזה ומזה לשער החצר קלעים חמש עשרה אמנה עמודיהם שלשה ואדניהם שלשה:</p>
<p>16 All the hangings of the court round about were of fine twined linen.</p>	<p>כל סרדי דרתא סחור סחור דבויץ שזיר:</p>	<p>16 כל קלעי החצר סביב שש משזר:</p>
<p>17 And the sockets for the pillars were of brass; the hooks of the pillars and their fillets of silver; and the overlaying of their capitals of silver; and all the pillars of the court were filleted with silver.</p>	<p>וסמכיא לעמודיא דנחשא ווי עמודיא וכבושיהן כסף וחפוי רישיהן כסף ואנני מכובשין כסף כל עמודי דרתא:</p>	<p>17 והאדנים לעמודים נחשת ווי העמודים ונחשיהם כסף וצפוי ראשיהם כסף והם מחשקים כסף כל עמדי החצר:</p>
<p>18 And the screen for the gate of the court was the work of the weaver in colours, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen; and twenty cubits was the length, and the height in the breadth was five cubits, answerable to the hangings of the court.</p>	<p>ומסך שער החצר מעשה רגם תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר ועשרים אמנה ארך וקומה ברחב חמש אמות לעמת קלעי החצר:</p> <p>ופרסא דתרע דרתא עובד צייר דתכלא וארגנא וצבע זהורי ובויץ שזיר ועשרין אמין אורכא ורומא בפותיא חמש אמין לקביל סרדי דרתא:</p>	<p>18 ומסך שער החצר מעשה רגם תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר ועשרים אמנה ארך וקומה ברחב חמש אמות לעמת קלעי החצר:</p>

מפטי

- 19 And their pillars were four, and their sockets four of brass; their hooks of silver, and the overlaying of their capitals and their fillets of silver. וְעַמֻּדֵיהֶם אַרְבַּעָה וְאֲדָנֵיהֶם אַרְבַּעָה נְחֹשֶׁת וְנִיָּהֶם כָּסֶף וְצִפּוּי רָאשֵׁיהֶם וְחֻשְׁקֵיהֶם כָּסֶף: כָּסֶף: וְעַמֻּדֵיהֶם אַרְבַּעָה וְאֲדָנֵיהֶם אַרְבַּעָה נְחֹשֶׁת וְנִיָּהֶם כָּסֶף וְחֻשְׁקֵיהֶם וְצִפּוּי רָאשֵׁיהֶם כָּסֶף:
- 20 And all the pins of the tabernacle, and of the court round about, were of brass. וְכָל־חִיתָדֹת לַמִּשְׁכָּן וְלַחֲצֵר סָבִיב נְחֹשֶׁת: (ס) וְכָל סָבִיב לַמִּשְׁכָּן וְלַחֲצֵר סָחֹר וְנְחֹשֶׁת:

The Haftarah is I Kings 7:40 – 7:50 on page 229. Sepharadim read I Kings 7:13 – 7:26. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16 on page 151, and the Haftarah is the special Haftarah on page 238. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftarah on page 244. On Shabbat HaHodesh, Maftir is Exodus 12:1 – 20 on page 46, and the Haftarah is on page 248.

- 21 These are the accounts of the tabernacle, even the tabernacle of the testimony, as they were rendered according to the commandment of Moses, through the service of the Levites, by the hand of Ithamar, the son of Aaron the priest. אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכַּן אֱלֹהֵי מֹנִינֵי מִשְׁכַּן מִשְׁכַּן הָעֵדוּת אֲשֶׁר פָּקַד עַל־פִּי מֹשֶׁה מִיַּמְרָא דְּמֹשֶׁה פּוֹלְחָן לִיֻּאִי עֲבַדְתָּ הַלְוִיִּם בִּיד אֵיתָמָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן: אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכַּן אֱלֹהֵי מֹנִינֵי מִשְׁכַּן מִשְׁכַּן הָעֵדוּת אֲשֶׁר פָּקַד עַל־פִּי מֹשֶׁה מִיַּמְרָא דְּמֹשֶׁה פּוֹלְחָן לִיֻּאִי עֲבַדְתָּ הַלְוִיִּם בִּיד אֵיתָמָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן:
- 22 And Bezalel the son of Uri, the son of Hur, of the tribe of Judah, made all that the LORD commanded Moses. וּבְצַלָּאֵל בֶּן־אוּרִי בֶן־חֹר וּבְצַלָּאֵל בֶּן־אוּרִי בֶן־חֹר לְמַטֵּה יְהוּדָה עָשָׂה אֵת כָּל־אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: וּבְצַלָּאֵל בֶּן־אוּרִי בֶן־חֹר וּבְצַלָּאֵל בֶּן־אוּרִי בֶן־חֹר לְמַטֵּה יְהוּדָה עָשָׂה אֵת כָּל־אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

(18) לעמת קלעי החצר. כמדת קלעי החצר.
 (21) אלה פקודי. צפרשה זו נמנו כל משקלי נדבת המשכן לכסף ולזהב ולנחשת, ונמנו כל כליו לכל עבודתו: המשכן משכן. שני פעמים, רמז למקדש שנתמשכן בשני חורבנין על עוונותיהן של ישראל: משכן העדות. עדות לישראל שויתר להם הקב"ה על מעשה העגל, שהרי השרה שכינתו ביניהם: עבודת הלויים. פקודי המשכן וכליו, הוא עבודה המסורה ללויים במדבר, לשאת ולהוריד ולהקים, איש איש למשאו המופקד עליו, כמו שאמור צפרשת נשא (במדבר ד): ביד איתמר. הוא היה פקיד עליהם למסור לכל בית אב עבודה שעליו:
 (22) ובצלאל בן אורי וגר עשה אל כל אשר צוה ה' את משה. אשר צוה אותו משה אין כתיב כאן, אלא כל אשר צוה ה' את משה, אפילו דברים שלא אמר לו רבו, הסכימה דעתו למה שנאמר למשה בסיני, כי משה צוה לצלאל לעשות תחלה כלים ואחר כך משכן, (לא לענין צווי להתנדב קאמר, דהא אדרבה להיפך צוה הקב"ה צפרשת תרומה, מתחלה הכלים שלחן מנורה יריעות, ואחר כך ציווי הקרשים, וציווי משה רבינו ע"ה ריש ויקהל, תחלה המשכן ואהלו ואחר כך הכלים, הא מיירי לענין ציווי לפועל איך יפעול כסדר, ותמצא צפרשת כי תשא ראה קראתי בשם צלאל וגו', הוזכר מתחלה את אהל מועד, ואחר כך הכלים, אצל לענין להתנדב להכין מה שיהיו צריכין, מה לי מה שמתנדב תחלה, ועיין בתוספות פרק הרוואה (ברכות נה). ואם תאמר מנלן שמשנה רבינו ע"ה צוה לצלאל הפך הענין, ויש לומר, כיון דכתיב צפרשת ויקהל ויקרא משה אל צלאל ואל אהליאז וגו', וקרא מה שדיבר עמהם, והאי קרא מדכתיב כל אשר צוה ה' את משה, חזינן דהיה מצוה להם צהיפוך. ודוק היטב). אמר לו צלאל מנהג העולם לעשות תחלה בית ואחר כך משים כלים בתוכו, אמר לו כך שמעתי מפי הקב"ה, אמר משה, צלל אל היית, כי וודאי כך צוה לי הקב"ה, וכן עשה, המשכן תחלה ואחר כך עשה כלים:

23 And with him was Oholiab, the son of Ahihamach, of the tribe of Dan, a craftsman, and a skilful workman, and a weaver in colours, in blue, and in purple, and in scarlet, and fine linen.—

24 All the gold that was used for the work in all the work of the sanctuary, even the gold of the offering, was twenty and nine talents, and seven hundred and thirty shekels, after the shekel of the sanctuary.

25 And the silver of them that were numbered of the congregation was a hundred talents, and a thousand seven hundred and three-score and fifteen shekels, after the shekel of the sanctuary:

26 a beka a head, that is, half a shekel, after the shekel of the sanctuary, for every one that passed over to them that are numbered, from twenty years old and upward, for six hundred thousand and three thousand and five hundred and fifty men.

27 And the hundred talents of silver were for casting the sockets of the sanctuary, and the sockets of the veil: a hundred sockets for the hundred talents, a talent for a socket.

28 And of the thousand seven hundred seventy and five shekels he made hooks for the pillars, and overlaid their capitals, and made fillets for them.

וְאִתּוֹ אֹהֲלִיאָב בֶּן־אֲחִיסָמֶךְ לְמַטֵּה־דָן חָרָשׁ וְחָשֵׁב וְרָקֵם בְּתַכְלִית וּבְאַרְגָּמָן וּבְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבְשֵׁשׁ: (ס)

כָּל־הַזָּהָב הַעֲשׂוּי לַמִּלְאכָה בְּכָל מִלְאכַת הַקֹּדֶשׁ וַיְהִי זָהָב הַתְּנוּפָה תִשַּׁע וְעֶשְׂרִים כֶּכֶר וּשְׁבַע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים שֶׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:

וְכֶסֶף פְּקוּדֵי הָעֵדָה מֵאֵת כֶּכֶר וְאַלְף וּשְׁבַע מֵאוֹת וַחֲמִשָּׁה וּשְׁבַעִים שֶׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:

בְּקַע לְגִלְגָּלֹת מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ לְכָל הָעֹבֵר עַל־הַפְּקָדִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְיָמָעְלָה לְשֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלְף וּשְׁלֹשָׁת אֲלָפִים וַחֲמִשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים:

וַיְהִי מֵאֵת כֶּכֶר הַכֶּסֶף לְצֻקֹת אֵת אֲדָנֵי הַקֹּדֶשׁ וְאֵת אֲדָנֵי הַפָּרֹכֶת מֵאֵת אֲדָנִים לַמֵּאֵת הַכֶּכֶר כֶּכֶר לְאֶדָן:

וְאֶת־הָאֶלְף וּשְׁבַע הַמֵּאוֹת וַחֲמִשָּׁה וּשְׁבַעִים עֶשֶׂה וָיִם לְעִמּוּדִים וְצִפָּה רָאשֵׁיהֶם וַחֲשֵׁק אֲתָם:

(24) ככר. ששים מנה, ומנה של קדש כפול היה, הרי הככר ק"כ מנה, והמנה כ"ה סלעים, הרי ככר של קדש שלשת אלפים שקלים, לפיכך מנה צפּרופּוט כל השקלים שפחותין צמנינם מג' אלפים, שאין מגיעין לככר:

(26) בקע. הוא שם משקל של מחצית השקל: לשש מאות אלף וגר. כך היו ישראל, וכך עלה מנינם אחר שהוקם המשכן בצפר צמדצר, ואף עתה צמדצת המשכן כך היו, ומנין חלצי השקלים של שש מאות אלף, עולה מאת ככר כל אחד של שלשת אלפים שקלים, כיצד, שש מאות אלף חלצין הרי הן ג' מאות, אלף שלימים, הרי מאת ככר, והשלשת אלפים וחמש מאות וחמשים חלצין, עולין אלף ושבע מאות וחמשה ושבעים שקלים:

(27) לצקת. כתרמומו לְאַצְקָא: את אדני הקדש. של קרשי המשכן, שהם מ"ח קרשים, ולהן ז'ו' אדנים, ואדני פרכת ארבעה, הרי מאה, וכל שאר האדנים נחשת כתיב צהם:

29	And the brass of the offering was seventy talents and two thousand and four hundred shekels.	וַנַּחֲשׁ אֶרְמוֹתָא שִׁבְעִין פָּכָרִין וַתְּרִין אֲלָפִין וָאַרְבַּע מָאָה סָלְעִין:	וַנַּחֲשׁת הַתְּנוּפָה שִׁבְעִים פָּכָר וְאַלְפִים וָאַרְבַּע-מֵאוֹת שֶׁקֶל:	29
30	And therewith he made the sockets to the door of the tent of meeting, and the brazen altar, and the brazen grating for it, and all the vessels of the altar,	וַעֲבַד בָּהּ ית סְמִי כִּתְרֵע מִשְׁכָּן וּמִנָּה וַיַּת מִדְּבַחָא דִּנְחָשָׁא וַיַּת סִרְדָּא דִּנְחָשָׁא דִּילִיָּה וַיַּת כָּל מִנֵּי מִדְּבַחָא:	וַיַּעַשׂ בָּהּ אֶת-אֲדָנִי פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת מִזְבֵּחַ הַנְּחֹשֶׁת וְאֶת-מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר-לֹו וְאֶת כָּל-כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ:	30
31	and the sockets of the court round about, and the sockets of the gate of the court, and all the pins of the tabernacle, and all the pins of the court round about.	וַיַּת סְמִי דִּרְתָּא סָחוּר סָחוּר וַיַּת סְמִי כִּתְרֵע דִּרְתָּא וַיַּת כָּל סָפֵי מִשְׁכָּנָא וַיַּת כָּל סָפֵי דִּרְתָּא סָחוּר סָחוּר:	וְאֶת-אֲדָנִי הַחֲצֵר סָבִיב וְאֶת-אֲדָנִי שַׁעַר הַחֲצֵר וְאֶת כָּל-יִתְדֵת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת-כָּל-יִתְדֵת הַחֲצֵר סָבִיב:	31
XXXIX	And of the blue, and purple, and scarlet, they made plaited garments, for ministering in the holy place, and made the holy garments for Aaron, as the LORD commanded Moses.	וּמִן תְּכֵלֵא וְאַרְגָּמָנָא וְצִבְעֵי זָהָרִי עֲבָדוּ לְבוּשֵׁי שְׁמוּשָׁא לְשִׁמְשָׁא בְּקוֹדֶשָׁא וְעֲבָדוּ ית לְבוּשֵׁי קוֹדֶשָׁא דְלֹאֲהֲרֹן כְּמֹא דְפָקִיד יי ית מִשָּׁה:	וּמִן-הַתְּכֵלֶת וְהָאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי עָשׂוּ בְּגָדֵי-שָׂרָד לְשֵׁרֶת בִּקְדָּשׁ וַיַּעַשׂוּ אֶת-בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לֹאֲהֲרֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: (פ)	XXXIX
2	And he made the ephod of gold, blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen.	וַעֲבַד ית אֵיפֹדָא דְהָבָא תְּכֵלֵא וְאַרְגָּמָנָא וְצִבְעֵי זָהָרִי וּבֹיץ שֹׁזֵר:	וַיַּעַשׂ אֶת-הָאֵפֹד זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזֹּר:	שני (חמישי)
3	And they did beat the gold into thin plates, and cut it into threads, to work it in the blue, and in the purple, and in the scarlet, and in the fine linen, the work of the skilful workman.	וַרְדִּידוּ ית טָסִי דְדִּהָבָא וּקְצִיצוּ חוּטִין לְמַעַבְד בְּגוֹ תְּכֵלֵא וּבְגוֹ אֲרָגָמָנָא וּבְגוֹ צִבְעֵי זָהָרִי וּבְגוֹ בּוּצָא עוֹבָד אוּמָן:	וַיִּרְקְעוּ אֶת-פַּתִּי הַזָּהָב וּקְצִץ פְּתִילִם לַעֲשׂוֹת בְּתוֹךְ הַתְּכֵלֶת וּבְתוֹךְ הָאַרְגָּמָן וּבְתוֹךְ תוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבְתוֹךְ הַשֵּׁשׁ מַעֲשֵׂה חָשָׁב:	3
4	They made shoulder-pieces for it, joined together; at the two ends was it joined together.	כְּתֻפֹת עֲבָדוּ לִיה מְלַפְפָן עַל תְּרִין סְטְרוֹהֵי מְלַפֵּף:	כְּתֻפֹת עָשׂוּ-לֹו חֲבֵרֶת עַל-שְׁנֵי (כ' קצוותיו) [ק' קצוותיו] חֲבֵר:	4

(28) וצפה ראשיהם. של עמודים מהן, שזכולן כתיב וצפה ראשיהם וחשוקיהם כסף: (1) ומן התכלת והארגמן וגו'. שש לא נאמר כאן, ומכאן אני אומר שאין צגדי שרד הללו צגדי כהונה, שצגדי כהונה היה שש, אלא הם צגדים שמכסים צהם כלי הקדש בשעת סלוק מסעות, שלא היה צהם שש: (3) וירקעו. כמו לרקע קֶלֶךְ (תהלים קלו, ו), כתרומתו ורדידו טסין, היו מרדדין מן הזהב, אשטני"דרא צלע"ו (אויזדעהנען), טסין דקות. כאן הוא מלמדך היאך היו טווין את הזהב עם החוטין, מרדדים טסין דקין, וקוצצין מהן פתילים לאורך הטס, לעשות אותן פתילים מעורבים עם כל מין ומין בחשן ואפוד, שנאמר צהן זהב, חוט אחד של זהב עם ששה חוטין של תכלת, וכן עם כל מין ומין, שכל המינין חוטין כפול ששה, וזהב חוט שזיעי עם כל אחד ואחד:

<p>And the skilfully woven band, that was upon it, wherewith to gird it</p> <p>5 on, was of the same piece and like the work thereof: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, as the LORD commanded Moses.</p>	<p>וְהָיָה בִּגְדוֹ הַמְּעֻשָּׂה מְעֻשֵׁה מִנִּיָּה הוּא כְּעֹבְדוֹהִי דְהָבָא תְּכֵלֵא וְאַרְגָּמָא וְצָבֵעַ וְזָהָבִי וּבִזְיָ שִׁזִּיר כְּמֵא דְפָקִיד יְיָ יְתֵּ מֹשֶׁה:</p>	<p>וְחָשַׁב אֶפְדָּתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו מִמִּנֵּה הוּא כְּמַעֲשֵׂהוּ זָהָב תְּכֵלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־ מֹשֶׁה: (ס)</p>
<p>And they wrought the onyx stones, inclosed in settings of gold, graven with the engravings of a signet, according to the names of the children of Israel.</p> <p>6</p>	<p>וַעֲבָדוּ יְתֵ אֲבִנֵי בִּזְיָא מִשְׁקָעָן מִרְמָצָן בְּדָהָב גְּלִיפָן כְּתֹב מִפְּרָשׁ עַל שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ אֶת־אֲבִנֵי הַשֵּׁהָם מִסִּבָּת מִשְׁבָּצָת זָהָב מִפְּתַחַת פְּתוּחֵי חֻזָּתָם עַל־שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>And he put them on the shoulder-pieces of the ephod, to be stones of memorial for the children of Israel, as the LORD commanded Moses.</p> <p>7</p>	<p>וְשָׂא יְתָהוֹן עַל כְּתָפֵי אֵיפֻדָּא אֲבִנֵי דִּיכְרָנָא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמֵא דְפָקִיד יְיָ יְתֵ מֹשֶׁה:</p>	<p>וַיִּשֶׂם אֹתָם עַל כְּתֻפֹת הָאֶפֶד אֲבִנֵי זִכְרוֹן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־ מֹשֶׁה: (פ)</p>
<p>And he made the breastplate, the work of the skilful workman, like the work of the ephod: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen.</p> <p>8</p>	<p>וַעֲבַד יְתֵ חוֹשֶׁנָּא עֹבֵד אוֹמֵן כְּעֹבֵד אֵיפֻדָּא דְהָבָא תְּכֵלֵא וְאַרְגָּמָא וְצָבֵעַ וְזָהָבִי וּבִזְיָ שִׁזִּיר:</p>	<p>וַיַּעַשׂ אֶת־הַחֹשֶׁן מְעֻשֶׁה חָשַׁב כְּמַעֲשֵׂה אֶפֶד זָהָב תְּכֵלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר:</p>
<p>It was four-square; they made the breastplate double; a span was the length thereof, and a span the breadth thereof, being double.</p> <p>9</p>	<p>מִרְבַּע הָיָה עֵיף עֲבָדוּ יְתֵ חוֹשֶׁנָּא זָרְתָא אוֹרְכֶיהָ וְזָרְתָא פּוֹתֵייהָ עֵיף:</p>	<p>רְבֹוע הָיָה כְּפֹול עָשׂוּ אֶת־ הַחֹשֶׁן זָרֵת אָרְכּוֹ וְזָרֵת רָחְבּוֹ כְּפֹול:</p>
<p>And they set in it four rows of stones: a row of carnelian, topaz, and smaragd was the first row.</p> <p>10</p>	<p>וְאִשְׁלִימוּ בֵיהּ אַרְבַּעַא סְדָרִין דְּאֲבֵן טָבָא סְדָרָא קְדָמָא סְמָן יֶרֶקֶן וּבְרָקֶן סְדָרָא חֲדָ:</p>	<p>וַיִּמְלְאוּ־בּוֹ אַרְבַּעַה טֹוֵרֵי אֲבֵן טֹוֵר אֲדָם פְּטֻדָּה וּבְרָקֶת הַטֹּוֹר הָאֶחָד:</p>
<p>And the second row, a carbuncle, a sapphire, and an emerald.</p> <p>11</p>	<p>וּסְדָרָא תַנְיָנָא אִזְמַרְגֵּדִין שְׁבִיזִי וּסְבִהָלוּם:</p>	<p>וְהַטֹּוֹר הַשֵּׁנִי נִפְךְ סַפִּיר וַיְהִלֵּם:</p>
<p>And the third row, a jacinth, an agate, and an amethyst.</p> <p>12</p>	<p>וּסְדָרָא תְּלִיתָאָה קִנְפִּירִי טַרְקִיא וְעִין עֵגְלָא:</p>	<p>וְהַטֹּוֹר הַשְּׁלִישִׁי לְשֵׁם שְׁבִיזִי וְאֶחָלָמָה:</p>
<p>And the fourth row, a beryl, an onyx, and a jasper; they were inclosed in fittings of gold in their settings.</p> <p>13</p>	<p>וּסְדָרָא רְבִיעָאָה כְּרוּם יָמָא וּבִזְיָא וּפְנִתִירִי מִשְׁקָעָן מִרְמָצָן בְּדָהָב בְּאִשְׁלֵמוֹתֵהוֹן:</p>	<p>וְהַטֹּוֹר הָרְבִיעִי תְּרִשִׁישׁ שֵׁהָם וְיִשְׁפָּה מִוּסְבָּת מִשְׁבָּצָת זָהָב בְּמִלְאָתָם:</p>

<p>14 And the stones were according to the names of the children of Israel, twelve, according to their names, like the engravings of a signet, every one according to his name, for the twelve tribes.</p>	<p>וְהָאֲבָנִים עַל־שְׁמֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הָנָה שְׁתֵּים עָשָׂרָה עַל־שְׁמֹתָם פְּתוּחֵי חֹתֶם אִישׁ עַל־שְׁמוֹ לְשָׁנִים עָשָׂר שִׁבְטִי:</p>	<p>14 וְהָאֲבָנִים עַל־שְׁמֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הָנָה שְׁתֵּים עָשָׂרָה עַל־שְׁמֹתָם פְּתוּחֵי חֹתֶם אִישׁ עַל־שְׁמוֹ לְשָׁנִים עָשָׂר שִׁבְטִי:</p>
<p>15 And they made upon the breastplate plaited chains, of wreathen work of pure gold.</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ עַל־הַחֹשֶׁן שְׁרָשְׁרֹת גְּבֻלַת מַעֲשֵׂה עֶבֶת זָהָב טָהוֹר:</p>	<p>15 וַיַּעֲשׂוּ עַל־הַחֹשֶׁן שְׁרָשְׁרֹת גְּבֻלַת מַעֲשֵׂה עֶבֶת זָהָב טָהוֹר:</p>
<p>16 And they made two settings of gold, and two gold rings; and put the two rings on the two ends of the breastplate.</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי מַשְׁבָּצֹת זָהָב וּשְׁתֵּי טַבַּעַת זָהָב וַיִּתְּנוּ אֶת־שְׁתֵּי הַטַּבַּעֲת עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן:</p>	<p>16 וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי מַשְׁבָּצֹת זָהָב וּשְׁתֵּי טַבַּעַת זָהָב וַיִּתְּנוּ אֶת־שְׁתֵּי הַטַּבַּעֲת עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן:</p>
<p>17 And they put the two wreathen chains of gold on the two rings at the ends of the breastplate.</p>	<p>וַיִּתְּנוּ שְׁתֵּי הָעֶבֶתֹת הַזֹּהָב עַל־שְׁתֵּי הַטַּבַּעֲת עַל־קְצוֹת הַחֹשֶׁן:</p>	<p>17 וַיִּתְּנוּ שְׁתֵּי הָעֶבֶתֹת הַזֹּהָב עַל־שְׁתֵּי הַטַּבַּעֲת עַל־קְצוֹת הַחֹשֶׁן:</p>
<p>18 And the other two ends of the two wreathen chains they put on the two settings, and put them on the shoulder-pieces of the ephod, in the forepart thereof.</p>	<p>וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֶבֶתֹת נָתַנוּ עַל־שְׁתֵּי הַמַּשְׁבָּצֹת וַיִּתְּנֵם עַל־כְּתֻפֶּת הָאֶפֶד אֶל־מֹול פָּנָיו:</p>	<p>18 וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֶבֶתֹת נָתַנוּ עַל־שְׁתֵּי הַמַּשְׁבָּצֹת וַיִּתְּנֵם עַל־כְּתֻפֶּת הָאֶפֶד אֶל־מֹול פָּנָיו:</p>
<p>19 And they made two rings of gold, and put them upon the two ends of the breastplate, upon the edge thereof, which was toward the side of the ephod inward.</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי טַבַּעֲת זָהָב וַיִּשְׁימוּ עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן עַל־שִׁפְתּוֹ אֲשֶׁר אֶל־עֵבֶר הָאֶפֶד בִּיְתֵּהּ:</p>	<p>19 וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי טַבַּעֲת זָהָב וַיִּשְׁימוּ עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן עַל־שִׁפְתּוֹ אֲשֶׁר אֶל־עֵבֶר הָאֶפֶד בִּיְתֵּהּ:</p>
<p>20 And they made two rings of gold, and put them on the two shoulder-pieces of the ephod underneath, in the forepart thereof, close by the coupling thereof, above the skilfully woven band of the ephod.</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי טַבַּעֲת זָהָב וַיִּתְּנֵם עַל־שְׁתֵּי כְּתֻפֶּת הָאֶפֶד מִלְּמַטָּה מִמֹּול פָּנָיו לְעֻמָּת מַחְבְּרָתוֹ מִמַּעַל לְחֹשֶׁב הָאֶפֶד:</p>	<p>20 וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי טַבַּעֲת זָהָב וַיִּתְּנֵם עַל־שְׁתֵּי כְּתֻפֶּת הָאֶפֶד מִלְּמַטָּה מִמֹּול פָּנָיו לְעֻמָּת מַחְבְּרָתוֹ מִמַּעַל לְחֹשֶׁב הָאֶפֶד:</p>
<p>21 And they did bind the breastplate by the rings thereof unto the rings of the ephod with a thread of blue, that it might be upon the skilfully woven band of the ephod, and that the breastplate might not be loosed from the ephod; as the LORD commanded Moses.</p>	<p>וַיִּרְכְּסוּ אֶת־הַחֹשֶׁן מִטַּבַּעָתוֹ אֶל־טַבַּעַת הָאֶפֶד בַּפִּתִּיל תְּכֵלֶת לְהִיט עַל־חֹשֶׁב הָאֶפֶד וְלֹא־יִנָּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶד כַּאֲשֶׁר צֻוְּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (פ)</p>	<p>21 וַיִּרְכְּסוּ אֶת־הַחֹשֶׁן מִטַּבַּעָתוֹ אֶל־טַבַּעַת הָאֶפֶד בַּפִּתִּיל תְּכֵלֶת לְהִיט עַל־חֹשֶׁב הָאֶפֶד וְלֹא־יִנָּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶד כַּאֲשֶׁר צֻוְּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (פ)</p>

22	And he made the robe of the ephod of woven work, all of blue;	וַיַּעַשׂ אֶת־מְעִיל הָאֵפֹד מַעֲשָׂה אָרֶג כָּלִיל תְּכֵלֶת:	שלישי (שש)
23	and the hole of the robe in the midst thereof, as the hole of a coat of mail, with a binding round about the hole of it, that it should not be rent.	וּפְּתִיחַ הַמְּעִיל כַּפִּיל לַגְּנוּיָה כַּפּוֹם שְׂרִיז תּוֹרָא מִקְרָא לְפִתְחֵיהָ סָחֹר סָחֹר לֹא יִתְבַּזֵּעַ:	23
24	And they made upon the skirts of the robe pomegranates of blue, and purple, and scarlet, and twined linen.	וַיַּעֲשׂוּ עַל־שׁוּלֵי הַמְּעִיל רְמוֹנֵי תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי מְשֻׁזָּר:	24
25	And they made bells of pure gold, and put the bells between the pomegranates upon the skirts of the robe round about, between the pomegranates:	וַיַּעֲשׂוּ פַעֲמָנֵי זָהָב טָהוֹר וַיִּתְּנוּ אֶת־הַפַּעֲמָנִים בְּתוֹךְ הָרְמוֹנִים עַל־שׁוּלֵי הַמְּעִיל סָבִיב בְּתוֹךְ הָרְמוֹנִים:	25
26	a bell and a pomegranate, a bell and a pomegranate, upon the skirts of the robe round about, to minister in; as the LORD commanded Moses.	פַּעֲמָן וְרֶמֶן פַּעֲמָן וְרֶמֶן עַל־שׁוּלֵי הַמְּעִיל סָבִיב לְשֵׁרֶת פֶּאֶשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)	26
27	And they made the tunics of fine linen of woven work for Aaron, and for his sons,	וַיַּעֲשׂוּ אֶת־הַכְּתָנֹת שֵׁשׁ מַעֲשָׂה אָרֶג לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו:	27
28	and the mitre of fine linen, and the goodly head-tires of fine linen, and the linen breeches of fine twined linen,	וְאֵת הַמִּצְנֶפֶת שֵׁשׁ וְאֵת־פָּאָרִי הַמְּגַבֵּעֹת שֵׁשׁ וְאֵת־מְכַנְסֵי הַבֶּד שֵׁשׁ מְשֻׁזָּר:	28
29	and the girdle of fine twined linen, and blue, and purple, and scarlet, the work of the weaver in colours; as the LORD commanded Moses.	וְאֵת־הָאֲבֵגֶט שֵׁשׁ מְשֻׁזָּר וְתְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי מַעֲשָׂה רָקֵם פֶּאֶשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)	29
30	And they made the plate of the holy crown of pure gold, and wrote upon it a writing, like the engravings of a signet: HOLY TO THE LORD.	וַיַּעֲשׂוּ אֶת־צִיץ נֹזֵר־הַקֹּדֶשׁ זָהָב טָהוֹר וַיִּכְתְּבוּ עָלָיו מִכְתָּב פִּתּוּחֵי חוֹתָם קֹדֶשׁ לַיהוָה:	30

(28) ואת פארי המגבעות. תפארת המגבעות, המגבעות המפוארות:

31 And they tied unto it a thread of blue, to fasten it upon the mitre above; as the LORD commanded Moses.	וַיִּתְּנוּ עָלָיו פֶּתִיל תְּכֵלֶת לִתֵּת עַל־הַמִּצְנֶפֶת מִלְמַעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)	31 וַיִּתְּנוּ עָלָיו פֶּתִיל תְּכֵלֶת לִתֵּת עַל־הַמִּצְנֶפֶת מִלְמַעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)
32 Thus was finished all the work of the tabernacle of the tent of meeting; and the children of Israel did according to all that the LORD commanded Moses, so did they.	וַתֵּכֶל כָּל־עֲבֹדַת מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֶּן עֲשִׂי: (פ)	32 וַתֵּכֶל כָּל־עֲבֹדַת מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֶּן עֲשִׂי: (פ)
33 And they brought the tabernacle unto Moses, the Tent, and all its furniture, its clasps, its boards, its bars, and its pillars, and its sockets;	וַיָּבִיאוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן אֶל־מֹשֶׁה אֶת־הָאֹהֶל וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו קַרְסָיו קַרְשָׁיו בְּרִיחָו וְעַמֻּדָיו וְאַדְנָיו: וְאִיתָיו יֵת מִשְׁכָּנָא לֹת מֹשֶׁה יֵת מִשְׁכָּנָא וְיֵת כָּל מְנוּהֵי פוּרְפוּהֵי דְפוּהֵי עֲבֹדָהּ וְעַמֻּדָהּ וְסֻמְכוּהֵי:	רביעי כט 33 וַיָּבִיאוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן אֶל־מֹשֶׁה אֶת־הָאֹהֶל וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו קַרְסָיו קַרְשָׁיו בְּרִיחָו וְעַמֻּדָיו וְאַדְנָיו:
34 and the covering of rams' skins dyed red, and the covering of sealskins, and the veil of the screen;	וְאֶת־מִכְסֵּה עוֹרֹת הָאֵילִם הַמְּאֻדָּמִים וְאֶת־מִכְסֵּה עֹרֹת הַתְּחָשִׁים וְאֶת פֶּרֶכֶת הַמָּסָד:	34 וְאֶת־מִכְסֵּה עוֹרֹת הָאֵילִם הַמְּאֻדָּמִים וְאֶת־מִכְסֵּה עֹרֹת הַתְּחָשִׁים וְאֶת פֶּרֶכֶת הַמָּסָד:
35 the ark of the testimony, and the staves thereof, and the ark-cover;	אֶת־אֲרוֹן הָעֵדוּת וְאֶת־בְּרָדָיו וְאֶת הַכַּפֹּרֶת:	35 אֶת־אֲרוֹן הָעֵדוּת וְאֶת־בְּרָדָיו וְאֶת הַכַּפֹּרֶת:
36 the table, all the vessels thereof, and the showbread;	אֶת־הַשֻּׁלְחָן אֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים:	36 אֶת־הַשֻּׁלְחָן אֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים:
37 the pure candlestick, the lamps thereof, even the lamps to be set in order, and all the vessels thereof, and the oil for the light;	אֶת־הַמְּנֹרֶה הַטָּהוֹרָה אֶת־נֵרֹתֶיהָ נֵרֹת הַמַּעֲרֵכָה וְאֶת כָּל־כֵּלֶיהָ וְאֶת שֶׁמֶן הַמָּאֹר:	37 אֶת־הַמְּנֹרֶה הַטָּהוֹרָה אֶת־נֵרֹתֶיהָ נֵרֹת הַמַּעֲרֵכָה וְאֶת כָּל־כֵּלֶיהָ וְאֶת שֶׁמֶן הַמָּאֹר:

(31) לתת על המצנפת מלמעלה. ועל ידי הפחילים היה מושיבן על המצנפת כמין כתר, ואי אפשר לומר הניץ על המצנפת, שהרי זשחטת קדשים שנינו (זבחים יט:), שערו היה נראה בין ניץ למצנפת ששם מניח תפילין, והניץ היה נתון על המצת, הרי המצנפת למעלה והניץ למטה, ומהו על המצנפת מלמעלה. ועוד הקשיתי זה, כאן הוא אומר ויתנו עליו פתיל תכלת, ובענין הזוואה הוא אומר ושמם אלו על פתיל תכלת (שמות כח, לו). ואומר אני, פתיל תכלת זה חוטין הן, לקשרו זהו במצנפת, לפי שהניץ אינו אלא מאוזן לאוזן וזמה יקשרנו במצחו, והיו קבועין בו חוטין תכלת לשני ראשיו וזאמנעיתו, שזהו קושרו ותולהו במצנפת כשהוא בראשו, ושני חוטין היו בכל קצה וקצה, אחת ממעל ואחת מתחת לזד מצחו, וכן באמצעו, שכן הוא נוח לקשור, ואין דרך קשירה בפחות משני חוטין, לכך נאמר על פתיל תכלת, ועליו פתיל תכלת, וקושר ראשיהם השנים כולם יחד מאחוריו למול ערפו, ומושיבו על המצנפת. ואל תתמה שלא נאמר פתילי תכלת, הואיל ומרובין הן, שהרי מצינו בחשן ואפוד ויִרְקָסוּ אֶת הַחֹשֶׁן וגו', ועל כרחק פחות משנים לא היו, שהרי זשמי קצות החשן היו ז' טבעות החשן, וזב' כתפות האפוד היו ז' טבעות האפוד שכנגדן, ולפי דרך קשירה ד' חוטין היו, ומכל מקום פחות משנים אי אפשר:

(32) ויעשו בני ישראל. את המלאכה ככל אשר צוה ה' וגו':

(33) ויביאו את המשכן וגו'. שלא היו יכולין להקימו, ולפי שלא עשה משה שום מלאכה במשכן, הניח לו הקצ"ה הקמחו, שלא היה יכול להקימו שום אדם, מחמת כובד הקרשים שאין כח באדם לזקפן, ומשה העמידו, אמר משה לפני הקצ"ה, איך אפשר הקממו על ידי אדם, אמר לו עסוק אהה זידך, נראה כמקימו והוא נוקף וקם מאליו, והוא שנאמר (שמות מ, יז) הוקם המשכן, הוקם מאליו. מדרש רבי תנחומא (פקודי י"א):

38 and the golden altar, and the anointing oil, and the sweet incense, and the screen for the door of the Tent;	וְיִתְּ מִדְּבַחַא דְּדָהָבָא וְיִתְּ מִשְׁחָא דְּרִבּוּתָא וְיִתְּ קִטְרֶת בּוֹסְמִיָּא וְיִתְּ פָרָסָא דְּתַרְע מִשְׁכָּנָא:	וְאֵת מִזְבֵּחַ הַזָּהָב וְאֵת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֵת קִטְרֶת הַסַּמִּים וְאֵת מָסַךְ פֶּתַח הָאֹהֶל:	38
39 the brazen altar, and its grating of brass, its staves, and all its vessels, the laver and its base;	יִתְּ מִדְּבַחַא דְּנְחָשָׁא וְיִתְּ סָרְדָּא דְּנְחָשָׁא דִּילִיָּהּ יִתְּ אֲרִיחוֹהִי וְיִתְּ כָּל מְנוּהֵי יִתְּ כִּיּוֹרָא וְיִתְּ בְּסִיסָהּ:	אֵתוּ מִזְבֵּחַ הַנְּחָשֶׁת וְאֵת־מִכְבָּר הַנְּחָשֶׁת אֲשֶׁר־לוֹ אֶת־בְּדָיו וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו אֶת־הַכִּיּוֹר וְאֶת־כִּנּוֹ:	39
40 the hangings of the court, its pillars, and its sockets, and the screen for the gate of the court, the cords thereof, and the pins thereof, and all the instruments of the service of the tabernacle of the tent of meeting;	יִתְּ סָרְדֵי דֶרְתָּא יִתְּ עֲמוּדֵהָא וְיִתְּ סִמְכָהָא וְיִתְּ פָרָסָא לְתַרְע דֶּרְתָּא יִתְּ אֲטוּנוֹהִי וְיִתְּ כָּל מְנֵי פּוֹלְחָן מִשְׁכָּנָא לְמִשְׁכַּן זִמְנָא:	אֵת קַלְעֵי הַחֹצֵר אֶת־עַמֻּדֶיהָ וְאֶת־אֲדָנֶיהָ וְאֶת־הַמָּסַךְ לְשַׁעַר הַחֹצֵר אֶת־מִיתְרָיו וְיִתְּדֵיהֶם וְאֵת כָּל־כְּלֵי עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן לְאֹהֶל מוֹעֵד:	40
41 the plaited garments for ministering in the holy place; the holy garments for Aaron the priest, and the garments of his sons, to minister in the priest's office.	יִתְּ לְבוּשֵׁי שְׁמוּשָׁא לְשִׁמְשָׁא בְּקוֹדֶשֶׁת יִתְּ לְבוּשֵׁי קוֹדֶשֶׁת לְאַהֲרֹן כֹּהֵנָא וְיִתְּ לְבוּשֵׁי בְנוֹהֵי לְשִׁמְשָׁא:	אֶת־בְּגָדֵי הַשָּׂרָד לְשֶׁרֶת בְּקֹדֶשׁ אֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בְּגָדֵי בָנָיו לְכֹהֵן:	41
42 According to all that the LORD commanded Moses, so the children of Israel did all the work.	כָּכָל דְּפַקִּיד יְיָ יִתְּ מֹשֶׁה בֶּן עֲבָדֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל יִתְּ כָּל פּוֹלְחָנָא:	כָּכָל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֶּן עֲשׂוֹ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל־הָעֲבֹדָה:	42
43 And Moses saw all the work, and, behold, they had done it; as the LORD had commanded, even so had they done it. And Moses blessed them.	וַיַּחֲזֵא מֹשֶׁה יִתְּ כָּל עֲבִידָתָא וְהָא עֲבָדֵי יְתָה כְּמָא דְּפַקִּיד יְיָ בֶּן עֲבָדֵי וּבִרְדֵּי יְתָהוֹן מֹשֶׁה:	וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת־כָּל־הַמְּלָאכָה וְהִנֵּה עָשׂוּ אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה בֶּן עָשׂוֹ וַיְבָרֶךְ אֹתָם מֹשֶׁה: (פ)	43
XL And the LORD spoke unto Moses, saying:	וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימַר:	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:	חמישי (שזיעי)
2 'On the first day of the first month shalt thou rear up the tabernacle of the tent of meeting.	בְּיוֹם יִרְחָא קִדְמָאָה בְּחַד לִירְחָא תָּקִים יִתְּ מִשְׁכָּנָא מִשְׁכַּן זִמְנָא:	בְּיוֹם־הַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ תָּקִים אֶת־מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד:	2
3 And thou shalt put therein the ark of the testimony, and thou shalt screen the ark with the veil.	וּתְנָשִׂי תִמָּן יִתְּ אֲרוֹנָא דְּסִדְרוּתָא וּתְטִיל עַל אֲרוֹנָא יִתְּ פְרוּכְתָּא:	וְשִׁמַּתָּ שָׁם אֵת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְסַכַּתָּ עַל־הָאֲרוֹן אֶת־הַפְּרָכֶת:	3

(43) וַיְבָרֶךְ אוֹתָם מֹשֶׁה. אָמַר לָהֶם יְהִי רָצוֹן שְׂמִינָה שְׂמִינָה דְּמַעֲשֵׂה יְדִיכֶם, וְיְהִי נָעִם ה' לְאֵלֵהֶינוּ עֲלֵינוּ וְגו' (תהלים 5, יז), וְהוּא אֶחָד מִי"א מְזֻמְרִים שֶׁנִּתְּפַלֵּה לְמֹשֶׁה:

4	And thou shalt bring in the table, and set in order the bread that is upon it; and thou shalt bring in the candlestick, and light the lamps thereof.	וְהִבֵּאתָ אֶת־הַשֻּׁלְחָן וְעִרְכָתָּ אֶת־עֲרֻכּוֹ וְהִבֵּאתָ אֶת־הַמְנִרָה וְהַעֲלִיתָ אֶת־נֵרֹתֶיהָ:	וְהִבֵּאתָ אֶת־הַשֻּׁלְחָן וְעִרְכָתָּ אֶת־הַמְנִרָה וְהַעֲלִיתָ אֶת־נֵרֹתֶיהָ:
5	And thou shalt set the golden altar for incense before the ark of the testimony, and put the screen of the door to the tabernacle.	וְנִתְּתָה אֶת־מִזְבַּח הַזָּהָב לְקִטְרֹת לִפְנֵי אֲרוֹן הָעֵדֻת וְשַׂמְתָּ אֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח לַמִּשְׁכָּן:	וְנִתְּתָה אֶת־מִזְבַּח הַזָּהָב לִקְטֹרֶת לִפְנֵי אֲרוֹן הָעֵדֻת וְשַׂמְתָּ אֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח לַמִּשְׁכָּן:
6	And thou shalt set the altar of burnt-offering before the door of the tabernacle of the tent of meeting.	וְנִתְּתָה אֶת מִזְבַּח הָעֹלָה לִפְנֵי פֶתַח מִשְׁכַּן אֹהֶל־מוֹעֵד:	וְנִתְּתָה אֶת מִזְבַּח הָעֹלָה לִפְנֵי פֶתַח מִשְׁכַּן אֹהֶל־מוֹעֵד:
7	And thou shalt set the laver between the tent of meeting and the altar, and shalt put water therein.	וְנִתְּתָה אֶת־הַכִּיֹּר בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁם מַיִם:	וְנִתְּתָה אֶת־הַכִּיֹּר בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁם מַיִם:
8	And thou shalt set up the court round about, and hang up the screen of the gate of the court.	וְשַׂמְתָּ אֶת־הַחֹצֵר סָבִיב וְנָתַתָּ אֶת־מָסַךְ שַׁעַר הַחֹצֵר:	וְשַׂמְתָּ אֶת־הַחֹצֵר סָבִיב וְנָתַתָּ אֶת־מָסַךְ שַׁעַר הַחֹצֵר:
9	And thou shalt take the anointing oil, and anoint the tabernacle, and all that is therein, and shalt hallow it, and all the furniture thereof; and it shall be holy.	וְלָקַחְתָּ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בּוֹ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְהָיָה קֹדֶשׁ:	וְלָקַחְתָּ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בּוֹ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְהָיָה קֹדֶשׁ:
10	And thou shalt anoint the altar of burnt-offering, and all its vessels, and sanctify the altar; and the altar shall be most holy.	וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְקִדַּשְׁתָּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים:	וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְקִדַּשְׁתָּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים:
11	And thou shalt anoint the laver and its base, and sanctify it.	וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כְּנֹס וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ:	וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כְּנֹס וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ:
12	And thou shalt bring Aaron and his sons unto the door of the tent of meeting, and shalt wash them with water.	וְהִקְרַבְתָּ אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וּרְחַצְתָּ אֹתָם בַּמַּיִם:	וְהִקְרַבְתָּ אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וּרְחַצְתָּ אֹתָם בַּמַּיִם:
13	And thou shalt put upon Aaron the holy garments; and thou shalt anoint him, and sanctify him, that he may minister unto Me in the priest's office.	וְהִלְבַּשְׁתָּ אֶת־אַהֲרֹן אֶת בְּגָדָיו הַקֹּדֶשׁ וּמִשַּׁחְתָּ אֹתוֹ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ וְכָהֵן לִי:	וְהִלְבַּשְׁתָּ אֶת־אַהֲרֹן אֶת בְּגָדָיו הַקֹּדֶשׁ וּמִשַּׁחְתָּ אֹתוֹ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ וְכָהֵן לִי:

(3) וסכות על הארון. לשון הגנה, שהרי מחיצה הייתה:

(4) וערכת את ערכו. שמי מערכות של לחם הפנים:

14	And thou shalt bring his sons, and put tunics upon them.	וְאֶת־בָּנָיו תִּקְרִיב וְהִלְבַּשְׁתָּ אֹתָם כְּתֹנֶת:	14
15	And thou shalt anoint them, as thou didst anoint their father, that they may minister unto Me in the priest's office; and their anointing shall be to them for an everlasting priesthood throughout their generations.'	וּמִשַּׁחְתָּ אֹתָם כַּאֲשֶׁר מִשַּׁחְתָּ אֶת־אַבְיָהֶם וְכִהְנוּ לִי וְהָיְתָה לְהֵיئֵת לָהֶם מִשַּׁחְתָּם לְכֹהֲנֵת עוֹלָם לְדֹרֹתָם:	15
16	Thus did Moses; according to all that the LORD commanded him, so did he.	וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ כֵּן עָשָׂה: (ס)	16
17	And it came to pass in the first month in the second year, on the first day of the month, that the tabernacle was reared up.	וַיְהִי בַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּת בְּאַחַד לַחֲדָשׁ הַזֶּה הִמְשִׁכָּן:	17
18	And Moses reared up the tabernacle, and laid its sockets, and set up the boards thereof, and put in the bars thereof, and reared up its pillars.	וַיִּקֶּם מֹשֶׁה אֶת־הַמִּשְׁכָּן וַיִּתֵּן אֶת־אֲדָנָיו וַיִּשֶׂם אֶת־קַרְשָׁיו וַיִּתֵּן אֶת־בָּרִיחָיו וַיִּקֶּם אֶת־עַמֻּדָיו:	18
19	And he spread the tent over the tabernacle, and put the covering of the tent above upon it; as the LORD commanded Moses.	וַיִּפְרֹשׂ אֶת־הָאֹהֶל עַל־הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֶׂם אֶת־מִכְסֵּה הָאֹהֶל עָלָיו מִלְּמַעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)	19
20	And he took and put the testimony into the ark, and set the staves on the ark, and put the ark-cover above upon the ark.	וַיִּקָּח וַיִּתֵּן אֶת־הָעֵדֻת אֶל־הָאָרֶן וַיִּשֶׂם אֶת־הַפָּדִים עַל־הָאָרֶן וַיִּתֵּן אֶת־הַכַּפֹּרֶת עַל־הָאָרֶן מִלְּמַעְלָה:	20
21	And he brought the ark into the tabernacle, and set up the veil of the screen, and screened the ark of the testimony; as the LORD commanded Moses.	וַיָּבֵא אֶת־הָאָרֶן אֶל־הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֶׂם אֶת־פָּרְכַת הַמָּסָךְ וַיִּסֹּךְ עַל־אָרוֹן הָעֵדֻת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)	21
22	And he put the table in the tent of meeting, upon the side of the tabernacle northward, without the veil.	וַיִּתֵּן אֶת־הַשֻּׁלְחָן בְּאֹהֶל מוֹעֵד עַל־יָרֵךְ הַמִּשְׁכָּן צִפְנָה מִחוּץ לַפָּרְכַת:	22

(19) ויפרש את האהל. הן יריעות העזים:

(20) את העדות. הלומות:

23	And he set a row of bread in order upon it before the LORD; as the LORD commanded Moses.	וַיַּעֲרֹךְ עָלָיו עֵרֶךְ לֶחֶם לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ (ס)	וּסְדֵּר עֲלוּהֵי סִדְרִין דְּלַחִים קֳדָם יי כְּמָא דְּפִקִּיד יי ית מֹשֶׁה׃
24	And he put the candlestick in the tent of meeting, over against the table, on the side of the tabernacle southward.	וַיִּשֶׂם אֶת־הַמְּנֹרָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד נֹכַח הַשְּׁלֹחַן עַל יֶרֶךְ הַמִּשְׁכָּן נֹגֵבָה׃	וְשׂוּי ית מְנֹרָתָא בְּמִשְׁכַּן זְמָנָא לְקַבִּיל פְּתוּרָא עַל שְׂדָא דְּמִשְׁכָּנָא דְּרוּמָא׃
25	And he lighted the lamps before the LORD; as the LORD commanded Moses.	וַיַּעַל הַנֵּרוֹת לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ (ס)	וְאִדְלִיק בּוֹצִינְיָא קֳדָם יי כְּמָא דְּפִקִּיד יי ית מֹשֶׁה׃
26	And he put the golden altar in the tent of meeting before the veil;	וַיִּשֶׂם אֶת־מִזְבֵּחַ הַזָּהָב בְּאֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי הַפָּתָח׃	וְשׂוּי ית מִדְּבָחָא דְּדִהָבָא בְּמִשְׁכַּן זְמָנָא קֳדָם פְּרוּכָתָא׃
27	and he burnt thereon incense of sweet spices; as the LORD commanded Moses.	וַיִּקְטֹר עָלָיו קִטְרֶת סַמִּים כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ (ס)	וְאִקְטֹר עֲלוּהֵי קִטְרֶת בּוֹסְמִין כְּמָא דְּפִקִּיד יי ית מֹשֶׁה׃
28	And he put the screen of the door to the tabernacle.	וַיִּשֶׂם אֶת־מִסְךְ הַפֶּתַח לַמִּשְׁכָּן׃	וְשׂוּי ית פֶּרֶסָא דְּתִרְעָא לַמִּשְׁכָּנָא׃
29	And the altar of burnt-offering he set at the door of the tabernacle of the tent of meeting, and offered upon it the burnt-offering and the meal-offering; as the LORD commanded Moses.	וְאֵת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה שָׂם פֶּתַח מִשְׁכָּן אֹהֶל־מוֹעֵד וַיַּעַל עָלָיו אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ (ס)	וְיַת מִדְּבָחָא דְּעֹלָתָא שׂוּי בְּתִרְעָא מִשְׁכָּנָא זְמָנָא וְאִסִּיק עֲלוּהֵי ית עֹלָתָא וְיַת מִנְחָתָא כְּמָא דְּפִקִּיד יי ית מֹשֶׁה׃
30	And he set the laver between the tent of meeting and the altar, and put water therein, wherewith to wash;	וַיִּשֶׂם אֶת־הַכִּיּוֹר בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וַיִּתֵּן שָׁמָּה מַיִם לְרִחְצָה׃	וְשׂוּי ית כִּיּוֹרָא בֵּין מִשְׁכָּן זְמָנָא וּבֵין מִדְּבָחָא וַיִּהַב תַּמָּן מֵיָא לְקִדּוּשׁ׃
31	that Moses and Aaron and his sons might wash their hands and their feet thereat;	וַרְחֲצוּ מַמְנוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם׃	וּמִקְדָּשׁוֹן מִנְיָה מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבָנָיו ית יְדֵיהֶון וְיַת רַגְלֵיהֶון׃

(22) על ירך המשכן צפונה. בחצי הצפוני של רוחב הבית (יומא לג:). ירך. כתר גומו קדא, כירך הזה שהוא בצדו של אדם:

(27) ויקטר עליו קטורת. שחרית וערבית, כמו שנאמר בצקצר בצקצר דְּהִיטִיזוּ אֶת הַגִּלְתִּי וגו' (שמות ל, ז);
 (29) ויעל עליו וגו'. אף ציוס השמיני למלואים שהוא יוס הקמת המשכן, שמש משה והקריב קרבנות לצור, חוץ מאותן שנעטו אחריו צו ציוס, שנאמר קרב אל המזבח וגו' (ויקרא ט, ז); את העולה. עולת התמיד: ואת המנחה. מנחת נסכים של תמיד, כמו שנאמר וְעָשְׂרִין סֶלֶת צִלּוֹל בְּשָׁמֶן וגו' (שמות כט, מ);
 (31) ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו. יוס שמיני למלואים הושוו כולם לכהונה, ותר גומו וְיִקְדָּשׁוֹן מִנְיָה, צו ציוס קדש משה עמהם:

<p>when they went into the tent of meeting, and when they came near unto the altar, they should wash; as the LORD commanded Moses.</p>	<p>בבֹּאֵם אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד וּבִקְרִבְתֶּם אֶל-הַמִּזְבֵּחַ יִרְחֲצוּ כַאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: (ס)</p>	<p>32</p>
<p>And he reared up the court round about the tabernacle and the altar, and set up the screen of the gate of the court. So Moses finished the work.</p>	<p>וַיָּקָם אֶת-הַחֲצֵר סָבִיב לַמִּשְׁכָּן וּלְמִזְבֵּחַ וַיָּתֵן אֶת-מָסַךְ שַׁעַר הַחֲצֵר וַיְכַל מֹשֶׁה אֶת- הַמְלָאכָה: (פ)</p>	<p>33</p>
<p>Then the cloud covered the tent of meeting, and the glory of the LORD filled the tabernacle.</p>	<p>וַיִּכָּס הָעָנָן אֶת-אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּכְבֹּד יְהוָה מְלֵא אֶת-הַמִּשְׁכָּן: וַיִּקְרָא דִּי אֶתְמַלִּי יֵת מִשְׁכָּנָא:</p>	<p>מפטיר</p>
<p>And Moses was not able to enter into the tent of meeting, because the cloud abode thereon, and the glory of the LORD filled the tabernacle.—</p>	<p>וְלֹא-יָכֹל מֹשֶׁה לָּבוֹא אֶל- אֹהֶל מוֹעֵד כִּי-שָׁכַן עָלָיו הָעָנָן וַיִּכְבֹּד יְהוָה מְלֵא אֶת-הַמִּשְׁכָּן: וְלֹא יָכִיל מֹשֶׁה לָּמִיעַל לַמִּשְׁכָּן זִמְנָא אַרְי שָׂרָא עֲלוּהִי עָנָא וַיִּקְרָא דִּי אֶתְמַלִּי יֵת מִשְׁכָּנָא:</p>	<p>35</p>
<p>And whenever the cloud was taken up from over the tabernacle, the children of Israel went onward, throughout all their journeys.</p>	<p>וּבַהֲעֲלֹת הָעָנָן מֵעַל הַמִּשְׁכָּן יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַסְעֵיהֶם: וּבְאַסְתַּלְקוֹת עָנָא מֵעֲלֵי מִשְׁכָּנָא נָטְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַטְלֵיהוֹן:</p>	<p>36</p>
<p>But if the cloud was not taken up, then they journeyed not till the day that it was taken up.</p>	<p>וְאִם-לֹא יַעֲלֶה הָעָנָן וְלֹא יִסְעוּ עַד-יוֹם הָעֲלֹתוֹ: וְאִם לֹא מִסְתַּלַּק עָנָא וְלֹא נָטְלוּ עַד יוֹם אֶסְתַּלְקוּתִיהָ:</p>	<p>37</p>
<p>For the cloud of the LORD was upon the tabernacle by day, and there was fire therein by night, in the sight of all the house of Israel, throughout all their journeys.—</p>	<p>כִּי עָנָן יְהוָה עַל-הַמִּשְׁכָּן יוֹמָם וְאֵשׁ תִּהְיֶה לַיְלָה בּוֹ לְעֵינֵי כָל- בֵּית-יִשְׂרָאֵל בְּכָל-מַסְעֵיהֶם: אַרְי עָנָן וַיִּקְרָא דִּי עַל מִשְׁכָּנָא בְּיוֹמָא וְחִיזוּ אִישְׁתָּא הָיוּ בְּלֵילִיא בֵּיה לְעֵינֵי כָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַטְלֵיהוֹן:</p>	<p>מסוקים</p>

The Haftarah is I Kings 7:51 – 8:21 on page 230. Sepharadim read I Kings 7:40 – 7:50. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16 on page 151, and the Haftarah is the special Haftarah on page 238. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftarah on page 244. On Shabbat HaHodesh, Maftir is Exodus 12:1 – 20 on page 46, and the Haftarah is on page 248.

(32) ובקרבחם. כמו וזקרבחם, כשיקרבו:
(35) ולא יכול משה לבוא אל אהל מועד. וכמו אחד אומר, וצא משה אל אהל מועד (צמדצר ז, פט), צא הכחוצ
השלישי והכריע צנייהם, כי שכן עליו הענן, אמר מעשה, כל זמן שהיה עליו הענן, לא היה יכול לצוא, נסתלק הענן, נכנס ומדבר
עמו (פתיחה לח"כ ח):
(38) לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם. כלל מסע שהיו נוסעים, היה הענן שוכן במקום אשר יחנו שם. מקום חנייתם
אף הוא קרוי מסע, וכן וַיֵּלֶךְ לְמַסְעוֹ (צראשית יג, ג), וכן אֵלֶּה מַסְעֵי (צמדצר לג, א), לפי שמקום החנייה חזרו ונסעו, לכך
נקראו כולן מסעות:

וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלָיו מֵאֵתֶּל מוֹעֵד לֵאמֹר:

ויקרא

And the LORD called unto Moses, and spoke unto him out of the tent of meeting, saying:

דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אָדָם כִּי־יִקְרִיב מִכֶּם קָרְבָן לַיהוָה מִן־הַבְּהֵמָה מִן־הַבָּקָר וּמִן־הַצֹּאן תִּקְרִיבוּ אֶת־קָרְבָנְכֶם:

2

Speak unto the children of Israel, and say unto them: When any man of you bringeth an offering unto the LORD, ye shall bring your offering of the cattle, even of the herd or of the flock.

אם־עֹלָה קָרְבָנוֹ מִן־הַבָּקָר זָכָר תָּמִים יִקְרִיבֵנוּ אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד יִקְרִיב אֹתוֹ לִרְצוֹנוֹ לִפְנֵי יְהוָה:

3

If his offering be a burnt-offering of the herd, he shall offer it a male without blemish; he shall bring it to the door of the tent of meeting, that he may be accepted before the LORD.

וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֹלָה וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו:

4

And he shall lay his hand upon the head of the burnt-offering; and it shall be accepted for him to make atonement for him.

וְשָחַט אֶת־בֶּן הַבָּקָר לִפְנֵי יְהוָה וְהִקְרִיבוּ בְנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אֲשֶׁר־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

ו

And he shall kill the bullock before the LORD; and Aaron's sons, the priests, shall present the blood, and dash the blood round about against the altar that is at the door of the tent of meeting.

וְהַפְשִׁיט אֶת־הָעֹלָה וְנָתַח אֶתָּהּ לַנֹּתָחִיהָ:

6

And he shall flay the burnt-offering, and cut it into its pieces.

וְנִתְּנוּ בְנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְעָרְכוּ עֵצִים עַל־הָאֵשׁ:

7

And the sons of Aaron the priest shall put fire upon the altar, and lay wood in order upon the fire.

וְעָרְכוּ בְנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַנֹּתָחִים אֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־הַפֶּדֶר עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ:

8

And Aaron's sons, the priests, shall lay the pieces, and the head, and the suet, in order upon the wood that is on the fire which is upon the altar;

וְקִרְבּוֹ וּכְרָעָיו וְרִתְצָן בְּמַיִם וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל הַמִּזְבֵּחַהּ עֹלָה אֲשֶׁה רִיח־נִיחֹחַ לַיהוָה: (ס)

9

but its inwards and its legs shall he wash with water; and the priest shall make the whole smoke on the altar, for a burnt-offering, an offering made by fire, of a sweet savour unto the LORD.

וְאִם־מִן־הַצֹּאן קָרְבָנוֹ מִן־הַכֹּשָׂשִׁים אוֹ מִן־הָעִזִּים לְעֹלָה זָכָר תָּמִים יִקְרִיבֵנוּ:

ישראל

And if his offering be of the flock, whether of the sheep, or of the goats, for a burnt-offering, he shall offer it a male without blemish.

וְשָחַט אֹתוֹ עַל יָרֵךְ הַמִּזְבֵּחַ צָפֹנָה לִפְנֵי יְהוָה וְזָרְקוּ בְנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־דָּמֹו עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

11

And he shall kill it on the side of the altar northward before the LORD; and Aaron's sons, the priests, shall dash its blood against the altar round about.

וְנָתַח אֹתוֹ לְנִתְחָיו וְאֶת־רֹאשׁוֹ וְאֶת־פָּדָרוֹ
וְעֶרְבֵי הַכֶּהֱן אֹתָם עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר
עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ:

וְהִקְרִיב וְהִכְרִיעַ יָרֵתַי בְּמִים וְהִקְרִיב
הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ עֲלֶיהָ
חֹוֹא אֲשֶׁה רִיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה: (פ)

12

And he shall cut it into its pieces; and the priest shall lay them, with its head and its suet, in order on the wood that is on the fire which is upon the altar.

13

But the inwards and the legs shall he wash with water; and the priest shall offer the whole, and make it smoke upon the altar; it is a burnt-offering, an offering made by fire, of a sweet savour unto the LORD.

שירת הים ועשרת הדברות

שירת הים

אֲזַי וְיִשְׁרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה תִּזְאָל לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ לֹא־מֵרֶסֶס	וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה תִּזְאָל לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ לֹא־מֵרֶסֶס	אֲזַי וְיִשְׁרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה תִּזְאָל לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ לֹא־מֵרֶסֶס
וְרָכְבוּ רָמָה בָּיָם:	וְרָכְבוּ רָמָה בָּיָם:	וְרָכְבוּ רָמָה בָּיָם:
לִישׁוּעָה	לִישׁוּעָה	לִישׁוּעָה
אָבִי וְאַרְמְנָהוּ:	אָבִי וְאַרְמְנָהוּ:	אָבִי וְאַרְמְנָהוּ:
שָׁמוֹ:	שָׁמוֹ:	שָׁמוֹ:
שְׁלֹשִׁי טַבְּעוּ בַּיָּם־סוּף:	שְׁלֹשִׁי טַבְּעוּ בַּיָּם־סוּף:	שְׁלֹשִׁי טַבְּעוּ בַּיָּם־סוּף:
אָבִי:	אָבִי:	אָבִי:
יְהוָה תִּרְעַץ אוֹיֵב:	יְהוָה תִּרְעַץ אוֹיֵב:	יְהוָה תִּרְעַץ אוֹיֵב:
קִמְיָךְ	קִמְיָךְ	קִמְיָךְ
אֶפְיָךְ נִעְרַמּוּ מַיִם	אֶפְיָךְ נִעְרַמּוּ מַיִם	אֶפְיָךְ נִעְרַמּוּ מַיִם
נִזְלִים	נִזְלִים	נִזְלִים
אוֹיֵב אֶרְדָּךְ אֲשִׁיג	אוֹיֵב אֶרְדָּךְ אֲשִׁיג	אוֹיֵב אֶרְדָּךְ אֲשִׁיג
נַפְשִׁי	נַפְשִׁי	נַפְשִׁי
בְּרוּחְךָ כִּסְמוּ יָם	בְּרוּחְךָ כִּסְמוּ יָם	בְּרוּחְךָ כִּסְמוּ יָם
אֲדִירִים:	אֲדִירִים:	אֲדִירִים:
כְּמִכָּה נֶאֱדָר בִּקְדָּשׁ	כְּמִכָּה נֶאֱדָר בִּקְדָּשׁ	כְּמִכָּה נֶאֱדָר בִּקְדָּשׁ
פֶּלֶא:	פֶּלֶא:	פֶּלֶא:
בַּחֲסִדְךָ עַם־נֹו גִאֲלֹתָ	בַּחֲסִדְךָ עַם־נֹו גִאֲלֹתָ	בַּחֲסִדְךָ עַם־נֹו גִאֲלֹתָ
קִדְשֶׁךָ:	קִדְשֶׁךָ:	קִדְשֶׁךָ:
אֲחִיז יִשְׁבִּי פִלִּשְׁתִּי:	אֲחִיז יִשְׁבִּי פִלִּשְׁתִּי:	אֲחִיז יִשְׁבִּי פִלִּשְׁתִּי:
אֲדֹם	אֲדֹם	אֲדֹם
כָּל יִשְׁבֵּי כְנָעַן:	כָּל יִשְׁבֵּי כְנָעַן:	כָּל יִשְׁבֵּי כְנָעַן:
וּפְחַד	וּפְחַד	וּפְחַד

יַעֲבֹד עִמָּךָ יְהוָה
קָנִיתִי: תִּבְאֲמוּ וְתִטְעֲמוּ בְּהָרַ נְחֹלֶתְךָ
עַד־יַעֲבֹד עִמָּךָ מִכּוֹן
מִקֵּדָשׁ אֲדֹנָי כּוֹנֵנִי לְשִׁבְתְּךָ פַּעֲלֹת יְהוָה
יָדִיד: יְהוָה | יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד:
כֹּאֲלוֹס פִּרְעֹה בִּרְכָבוֹ וּבִפָּרָשָׁיו בָּיִם וַיָּשָׁב יְהוָה עֲלֵהֶם
אֶת־מִי הָיִם וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הָלְכוּ בִּיבֹשָׁה בְּתוֹךְ הָיִם:

עשרת הדברות בטעם עליון

אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים: לֹא יִהְיֶה־לְךָ אֱלֹהִים
אֲחֵרִים עַל־פָּנָי לֹא תַעֲשֶׂה־לְךָ פֶסֶל וְכָל־תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם וּמִמַּעַל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת
וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל
קָנָא פֶקֶד עֵוֹן אֲבֹת עַל־בָּנִים עַל־שְׁלֹשִׁים וְעַל־רִבְעִים לְשֹׁנָאִי וְעָשָׂה חֶסֶד לְאֵלִפִּים לְאֹהֲבֵי
וּלְשֹׁמְרֵי מִצְוֹתַי: (ס) לֹא תִשָּׂא אֶת־שֵׁם־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹא כִּי לֹא יִנָּקֶה יְהוָה אֶת־אֲשֶׁר־יִשָּׂא
אֶת־שְׁמוֹ לְשׁוֹא: (פ)

זָכוֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל־מְלָאכָתְךָ יוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּתוֹ
לִיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָּל־מְלָאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ עַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וּבְהֵמָתְךָ וּגְרֶךָ אֲשֶׁר
בִּשְׁעָרֶיךָ כִּי שֵׁשֶׁת־יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ אֶת־הָיָם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּם וַיָּנַח
בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל־כֵּן בִּרְךָ יְהוָה אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ: (ס) כִּבְדֹּר אֶת־אָבִיךָ וְאֶת־אִמְךָ
לְמַעַן יֵאָרְכוֹן יָמֶיךָ עַל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: (ס) לֹא תִרְצַח: (ס) לֹא תִנָּאֵף:
(ס) לֹא תִגְנוֹב: (ס) לֹא־תַעֲנֶה בִּרְעֹךָ עַד שִׁקֹּר: (ס) לֹא תַחֲמוֹד בֵּית רְעֹךָ לֹא־תַחֲמוֹד
אֶשֶׁת רְעֹךָ וְעַבְדּוֹ וְאִמָּתוֹ וְשׁוֹרְךָ וְחֲמֹרְךָ וְכָל־אֲשֶׁר לְרְעֹךָ: (פ)

הפטרות

הפטרת שמות

The Haftarah is Isaiah 27:6 – 28:13 & 29:22 – 29:23.

הַבָּאִים יִשְׂרָשׁ יַעֲקֹב וְיִצְיָן וּפְרָח יִשְׂרָאֵל
וּמִלְאוּ פְּנֵי-תֵבֶל תְּנוּבָה: (פ)

XXVII:6

In days to come shall Jacob take root, Israel shall blossom and bud; And the face of the world shall be filled with fruitage.

הַכֹּמֶכֶת מִכֶּהוּ הִכֶּהוּ אִם-כִּתְּרָג הִרְגִּיו
הִרְגָּ:

7

Hath He smitten him as He smote those that smote him? Or is he slain according to the slaughter of them that were slain by Him?

בְּסֹאסָאָה בְּשִׁלְחָהּ תִּרְיֶבְנָהּ הָגָה בְּרוּחוֹ
הַקָּשָׁה בְּיוֹם קָדִים:

8

In full measure, when Thou sendest her away, Thou dost contend with her; He hath removed her with His rough blast in the day of the east wind.

לְכֵן בְּזֹאת יִכָּפֵר עֲוֹן-יַעֲקֹב וְזֶה כָּל-
פְּרִי הַסֵּר חֲטָאתוֹ בְּשׁוּמָו כָּל-אֲבָנֵי מִזְבֵּחַ
כְּאֲבָנֵי-גֵר מִנִּפְצוֹת לֹא-יִקְמוּ אֲשֵׁרִים
וְחַמְנִים:

9

Therefore by this shall the iniquity of Jacob be expiated, And this is all the fruit of taking away his sin: When he maketh all the stones of the altar as chalkstones that are beaten in pieces, So that the Asherim and the sun-images shall rise no more.

כִּי עִיר בְּצִוְרָהּ בְּדָד נִזְה מְשֻׁלָּח וְנִעְזָב
כַּמְדָּבָר שֵׁם יִרְעָה עֵגֶל וְשֵׁם יִרְבֵּץ וְכֻלָּהּ
סַעֲפִיהָ:

10

For the fortified city is solitary, A habitation abandoned and forsaken, like the wilderness; There shall the calf feed, and there shall he lie down, And consume the branches thereof.

בִּיבֹשׁ קִצִּירָהּ תִּשְׁכַּרְנָה נָשִׁים בָּאוֹת
מְאִירוֹת אוֹתָהּ כִּי לֹא עַם-בִּינּוֹת הִוא
עַל-כֵּן לֹא-יִרְחַמְנוּ עֲשָׂהוּ וַיִּצְרוּ לֹא
יִחַנְנוּ: (פ)

11

When the boughs thereof are withered, They shall be broken off; The women shall come, and set them on fire; For it is a people of no understanding; Therefore He that made them will not have compassion upon them, And He that formed them will not be gracious unto them.

וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יַחַבֵּט יְהוָה מִשְׁבָּלֵת
הַנְּהָר עַד-נַחַל מִצְרַיִם וְאַתֶּם תִּלְקָטוּ
לְאֶחָד אֶחָד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ)

12

And it shall come to pass in that day, That the LORD will beat off [His fruit] From the flood of the River unto the Brook of Egypt, And ye shall be gathered one by one, O ye children of Israel.

וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל
וּבָאוּ הָאֲבָדִים בְּאֶרֶץ אַשּׁוּר וְהַנִּדְחִים
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהִשְׁתַּחֲוּ לַיהוָה בְּהַר
הַקֹּדֶשׁ בִּירוּשָׁלַם: (פ)

13

And it shall come to pass in that day, That a great horn shall be blown; And they shall come that were lost in the land of Assyria, And they that were dispersed in the land of Egypt; And they shall worship the LORD in the holy mountain at Jerusalem.

הוּי עֲטָרַת גְּאוֹת שִׁכְרֵי אֶפְרַיִם וְיִצְיָן נִבֵּל
צָבִי תִפְאֶרְתּוֹ אֲשֶׁר עַל-רֹאשׁ גֵּיא-שְׁמָנִים
הַלּוּמֵי יַיִן:

XXVIII:1

Woe to the crown of pride of the drunkards of Ephraim, And to the fading flower of his glorious beauty, Which is on the head of the fat valley of them that are smitten down with wine!

הִנֵּה חֶזֶק וְאַמֶּץ לְאֹדֹנִי כְּזֶרֶם בָּרָד שֶׁעַר
קָטַב כְּזֶרֶם מַיִם כְּבִירִים שֹׁטְפִים הַנִּית
לְאֶרֶץ בִּיד:

2 Behold, the Lord hath a mighty and strong one, As a storm of hail, a tempest of destruction, As a storm of mighty waters overflowing, That casteth down to the earth with violence.

בְּרִנָּלִים תִּרְמַסְנָה עֲטֹרַת גָּאוֹת שְׂכוּרֵי
אֶפְרַיִם:

3 The crown of pride of the drunkards of Ephraim Shall be trodden under foot;

וְהַיָּתָה צִיצֵת נָבֵל צְבִי תִפְאַרְתּוֹ אֲשֶׁר עַל-
רֹאשׁ גֵּיא שְׂמָנִים כְּבִפְרֹדָה בְּטָרֶם קִיץ
אֲשֶׁר יִרְאֶה הָרֹאֶה אוֹתָהּ בְּעוֹדָה בְּכַפּוֹ
יִבְלַעְנָה: (ס)

4 And the fading flower of his glorious beauty, Which is on the head of the fat valley, Shall be as the first-ripe fig before the summer, Which when one looketh upon it, While it is yet in his hand he eateth it up.

בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְהוָה צְבָאוֹת לְעֲטֹרַת
צְבִי וְלַצִּפֹּרֶת תִּפְאַרְתָּה לְשָׂאֵר עַמּוֹ:

5 In that day shall the LORD of hosts be For a crown of glory, and for a diadem of beauty, Unto the residue of His people;

וְלִרְיוֹחַ מִשְׁפָּט לִיוֹשֵׁב עַל-הַמִּשְׁפָּט
וְלַגְבוּרָה מְשִׁיבֵי מִלְחָמָה שְׁעָרָה: (ס)

6 And for a spirit of judgment to him that sitteth in judgment, And for strength to them that turn back the battle at the gate.

וְגַם-אֵלֶּה בִּיַּיִן וּבִשְׁכָּר תָּעוּ כֹּהֵן וְנָבִיא
שָׁגוּ בִשְׁכָּר נִבְלָעוּ מִן-חַיִּין תָּעוּ מִן-הַשְּׁכָר
שָׁגוּ בִּרְאָה פָקוּ פְּלִילִיָּה:

7 But these also reel through wine, And stagger through strong drink; The priest and the prophet reel through strong drink, They are confused because of wine, They stagger because of strong drink; They reel in vision, they totter in judgment.

כִּי כָל-שֻׁלְחָנוֹת מָלְאוּ קִיא צֹאֵה בְּלִי
מָקוֹם: (פ)

8 For all tables are full of filthy vomit, and no place is clean.

אֶת-מִי יוֹרֶה דַּעָה וְאֶת-מִי יִבִּין שְׁמוּעָה
גְּמוּלִי מִחֶלֶב עֵתִיקִי מִשְׁדִּידִים:

9 Whom shall one teach knowledge? And whom shall one make to understand the message? Them that are weaned from the milk, Them that are drawn from the breasts?

כִּי צוֹ לְצוֹ צוֹ לְצוֹ קוֹ לְקוֹ קוֹ לְקוֹ זַעִיר
שֵׁם זַעִיר שֵׁם:

10 For it is precept by precept, precept by precept, Line by line, line by line; Here a little, there a little.

כִּי בִלְעָנִי שִׁפְהָ וּבִלְשׁוֹן אַחֲרֵת יִדְבֹּר אֶל-
הָעָם הַזֶּה:

11 For with stammering lips and with a strange tongue Shall it be spoken to this people;

אֲשֶׁרוֹ אָמַר אֲלֵיהֶם זֹאת הַמְנוּחָה הַנִּיחוּ
לְעֵיף וְזֹאת הַמְרַגְעָה וְלֹא אָבוּא שְׁמוּעָה:

12 To whom it was said: 'This is the rest, Give ye rest to the weary; And this is the refreshing'; Yet they would not hear.

וְהָיָה לָהֶם דְּבַר-יְהוָה צוֹ לְצוֹ צוֹ לְצוֹ
קוֹ לְקוֹ קוֹ לְקוֹ זַעִיר שֵׁם זַעִיר שֵׁם
לְמַעַן יָלְכוּ וּכְשָׁלוּ אַחֲוֹר וְנִשְׁבְּרוּ וְנוֹקְשׁוּ
וְנִלְקְדוּ: (פ)

13 And so the word of the LORD is unto them Precept by precept, precept by precept, Line by line, line by line; Here a little, there a little; That they may go, and fall backward, and be broken, And snared, and taken.

לָכֵן כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי בֵּית יַעֲקֹב אֲשֶׁר
פָּדָה אֶת־אֲבֹרָהֶם לֹא־עָתָה יִבּוֹשׁ יַעֲקֹב
וְלֹא עָתָה פָּנָיו יִחְוָרוּ:

XXIX:22

Therefore thus saith the LORD, who redeemed Abraham, concerning the house of Jacob: Jacob shall not now be ashamed, Neither shall his face now wax pale;

כִּי בִּרְאֹתוֹ יִלְדִּי מַעֲשֵׂה יָדַי בְּקִרְבּוֹ
יִקְדִּישׁוּ שְׁמִי וְהִקְדִּישׁוּ אֶת־קִדְוֹשׁ יַעֲקֹב
וְאֶת־אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יַעֲרִיצוּ:

23

When he seeth his children, the work of My hands, in the midst of him, That they sanctify My name; yea, they shall sanctify the Holy One of Jacob, And shall stand in awe of the God of Israel.

הפטרות וארא

The Haftarah is Ezekiel 28:25 – 29:21. On Rosh Hodesh, read the Maftir and Haftarah on page 233.

כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה בְּקִבְצִי אֶת־בֵּית
יִשְׂרָאֵל מִן־הָעַמִּים אֲשֶׁר נִפְצוּ בָּם
וְנִקְדַּשְׁתִּי בָּם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם וְיָשְׁבוּ עַל־
אֲדָמָתָם אֲשֶׁר נָתַתִּי לְעַבְדִּי לְיַעֲקֹב:

XXVIII:25

Thus saith the Lord GOD: When I shall have gathered the house of Israel from the peoples among whom they are scattered, and shall be sanctified in them in the sight of the nations, then shall they dwell in their own land which I gave to My servant Jacob.

וְיָשְׁבוּ עָלֶיהָ לְבִטָּחַ וּבָנוּ בָתִּים וְנִטְעוּ
כַּרְמִים וְיָשְׁבוּ לְבִטָּח בַּעֲשׂוֹתַי שְׁפֹטִים
בְּכָל הַשָּׂאטִים אֲתָם מִסְבִּיבוֹתָם וְיָדְעוּ כִּי
אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: (פ)

26

And they shall dwell safely therein, and shall build houses, and plant vineyards; yea, they shall dwell safely; when I have executed judgments upon all those that have them in disdain round about them; and they shall know that I am the LORD their God.'

בַּשָּׁנָה הָעֲשָׂרִית בַּעֲשָׂרֵי בִשְׁנָיִם עָשָׂר
לַחֹדֶשׁ הַיָּהּ דְּבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

XXIX:1

In the tenth year, in the tenth month, in the twelfth day of the month, the word of the LORD came unto me, saying:

בֶּן־אָדָם שִׁים פָּנֶיךָ עַל־פַּרְעֹה מֶלֶךְ
מִצְרַיִם וְהִנָּבֵא עָלָיו וְעַל־מִצְרַיִם כְּלָה:

2

'Son of man, set thy face against Pharaoh king of Egypt, and prophesy against him, and against all Egypt;

דַּבֵּר וְאָמַרְתָּ כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה הִנְנִי
עָלֶיךָ פַּרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם הַתַּנִּים הַגְּדֹל
הָרֹבֵץ בְּתוֹךְ יָאֲרֹוֹ אֲשֶׁר אָמַר לִי יָאֲרִי
וְאֲנִי עָשִׂיתִנִּי:

3

speak, and say: Thus saith the Lord GOD: Behold, I am against thee, Pharaoh King of Egypt, The great dragon that lieth In the midst of his rivers, That hath said: My river is mine own, And I have made it for myself.

וְנָתַתִּי (כ' חַחִים) [ק' חַחִים] בְּלַחְיֶיךָ
וְהִדְבַקְתִּי דְגַת־יָאֲרֶיךָ בְּשִׁשְׁשִׁיתֶיךָ
וְהַעֲלִיתִיךָ מִתּוֹךְ יָאֲרֶיךָ וְאֵת כָּל־דְּגַת
יָאֲרֶיךָ בְּשִׁשְׁשִׁיתֶיךָ תִּדְבֹּק:

4

And I will put hooks in thy jaws, and I will cause the fish of thy rivers to stick unto thy scales; and I will bring thee up out of the midst of thy rivers, and all the fish of thy rivers shall stick unto thy scales.

וְנִשְׁפְּתִיךָ הַמִּדְבָּרָה אוֹתִיךָ וְאֵת כָּל־דָּגַת
יְאֲרִיךָ עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה תִּפּוֹל לֹא תִאָּסֵף
וְלֹא תִקְבֹּץ לַחֲיַת הָאָרֶץ וּלְעוֹף הַשָּׁמַיִם
נִתְּנִיךָ לְאָכְלָהּ:

5 And I will cast thee into the wilderness, Thee and all the fish of thy rivers; Thou shalt fall upon the open field; Thou shalt not be brought together, nor gathered; To the beasts of the earth and to the fowls of the heaven Have I given thee for food.

וַיֵּדְעוּ כָּל־יֹשְׁבֵי מִצְרַיִם כִּי אֲנִי יְהוָה יַעֲזוּ
הַיּוֹתֶם מִשְׁעֶנֶת קִנָּה לְבֵית יִשְׂרָאֵל:

6 And all the inhabitants of Egypt shall know That I am the LORD, Because they have been a staff of reed To the house of Israel.

בְּתִפְשָׁם בָּךְ (כ' בַּכַּפֶּךָ) [ק' בַּכַּף] תִּרְוֹץ
וּבִקְעֶתָ לָהֶם כָּל־כֶּתֶף וּבִהֲשָׁעָנָם עָלֶיךָ
תִּשָּׁבֵר וְהַעֲמַדְתָּ לָהֶם כָּל־מָתְנֵי: (ס)

7 When they take hold of thee with the hand, thou dost break, And rend all their shoulders; And when they lean upon thee, thou breakest, And makest all their loins to be at a stand.

לָכֵן כֹּה אָמַר יְהוָה אֲדֹנָי יְהוֹה הִנְנִי מֵבִיא עָלֶיךָ
חֶרֶב וְהִכְרַתִּי מִמֶּךָ אָדָם וּבְהֵמָה:

8 Therefore thus saith the Lord GOD: Behold, I will bring a sword upon thee, and will cut off from thee man and beast.

וְהָיְתָה אֶרֶץ־מִצְרַיִם לְשָׂמָמָה וְחִרְבָּה
וַיֵּדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה יַעֲזוּ אָמַר יְאֹר לִי וְאֲנִי
עָשִׂיתִי:

9 And the land of Egypt shall be desolate and waste, and they shall know that I am the LORD; because he hath said: The river is mine, and I have made it.

לָכֵן הִנְנִי אֵלֶיךָ וְאֶל־יְאֲרִיךָ וְנִתְּתִי אֶת־
אֶרֶץ מִצְרַיִם לְחִרְבוֹת חֶרֶב שְׂמָמָה
מִמִּגְדֹּל סוּנָה וְעַד־גְּבוּל כּוּשׁ:

10 Therefore, behold, I am against thee, and against thy rivers, and I will make the land of Egypt utterly waste and desolate, from Migdol to Syene even unto the border of Ethiopia.

לֹא תַעֲבֹר־בָּהּ רֶגֶל אָדָם וְרֶגֶל בְּהֵמָה לֹא
תַעֲבֹר־בָּהּ וְלֹא תִשָּׁב אַרְבָּעִים שָׁנָה:

11 No foot of man shall pass through it, nor foot of beast shall pass through it, neither shall it be inhabited forty years.

וְנִתְּתִי אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׂמָמָה בְּתוֹךְ
אֲרָצוֹת נִשְׁמוֹת וְעָרֶיהָ בְּתוֹךְ עָרִים
מִחִרְבוֹת תִּהְיוּ שְׂמָמָה אַרְבָּעִים שָׁנָה
וְהִפְצַלְתִּי אֶת־מִצְרַיִם בְּגוֹיִם וּזְרִיתִם
בְּאֲרָצוֹת: (ס)

12 And I will make the land of Egypt desolate in the midst of the countries that are desolate, and her cities among the cities that are laid waste shall be desolate forty years; and I will scatter the Egyptians among the nations, and will disperse them through the countries.

כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה מֶלֶךְ אַרְבָּעִים שָׁנָה
אֶקְבֹּץ אֶת־מִצְרַיִם מִן־הָעַמִּים אֲשֶׁר־נִפְצְאוּ
שָׂמָה:

13 For thus saith the Lord GOD: At the end of forty years will I gather the Egyptians from the peoples whither they were scattered;

וְשִׁבַּתִּי אֶת־שְׁבוֹת מִצְרַיִם וְהִשְׁבַּתִּי אֹתָם
אֶרֶץ פְּתָרוֹס עַל־אֶרֶץ מְכוֹרֶתָם וְהָיוּ שָׁם
מַמְלָכָה שְׁפִלָּה:

14 and I will turn the captivity of Egypt, and will cause them to return into the land of Pathros, into the land of their origin; and they shall be there a lowly kingdom.

מִן־הַמַּמְלָכוֹת תִּהְיֶנָּה שְׂפִלָּה וְלֹא־תִתְנַשֵּׂא
עוֹד עַל־הַגּוֹיִם וְהִמְעַטְתִּים לְבִלְתִּי רְדוֹת
בְּגוֹיִם:

15 It shall be the lowliest of the kingdoms, neither shall it any more lift itself up above the nations; and I will diminish them, that they shall no more rule over the nations.

וְלֹא יִהְיֶה־עוֹד לְבֵית יִשְׂרָאֵל לְמִבְטָח
מִזִּכִּיר עוֹן בְּפָנוּתָם אַחֲרֵיהֶם וַיֵּדְעוּ כִּי אֲנִי
אֲדֹנֵי יְהוָה: (פ)

16 And it shall be no more the confidence of the house of Israel, bringing iniquity to remembrance, when they turn after them; and they shall know that I am the Lord God.'

וַיְהִי בַּעֲשָׂרִים וּשְׁבַע שָׁנָה בְּרִאשׁוֹן בְּאַחַד
לַחֹדֶשׁ הַיָּהּ דְּבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

17 And it came to pass in the seven and twentieth year, in the first month, in the first day of the month, the word of the LORD came unto me, saying:

בֶּן־אָדָם נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל הֶעֱבִיד
אֶת־חֵילוֹ עֲבָדָה גְּדוֹלָה אֶל־צָר כָּל־רֹאשׁ
מִקֶּרֶחַ וְכָל־כֶּתֶף מְרוּטָה וְשָׁכָר לֹא־הָיָה
לוֹ וּלְחֵילוֹ מִצָּר עַל־הָעֲבָדָה אֲשֶׁר־עָבַד
עָלָיָה: (ס)

18 'Son of man, Nebuchadrezzar king of Babylon caused his army to serve a great service against Tyre; every head was made bald, and every shoulder was peeled; yet had he no wages, nor his army, from Tyre, for the service that he had served against it;

לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנֵי יְהוָה הִנְנִי נֹתֵן
לְנְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל אֶת־אֶרֶץ
מִצְרַיִם וְנִשְׂא תַמְנָה וּשְׁלָל שָׁלָלָהּ וּבָזָז
בָּזָה וְהִיתָה שָׂכָר לְחֵילוֹ:

19 Therefore thus saith the Lord God: Behold, I will give the land of Egypt unto Nebuchadrezzar king of Babylon; and he shall carry off her abundance, and take her spoil, and take her prey; and it shall be the wages for his army.

פָּעַלְתוּ אֲשֶׁר־עָבַד בָּהּ נֹתַתִּי לוֹ אֶת־אֶרֶץ
מִצְרַיִם אֲשֶׁר עָשׂוּ לִי נֹאם אֲדֹנֵי יְהוָה:

20 I have given him the land of Egypt as his hire for which he served, because they wrought for Me, saith the Lord God.

בַּיּוֹם הַהוּא אֶצְמִית קֶרֶן לְבֵית יִשְׂרָאֵל
וְלֹךְ אֶתֶן פֶּתַח־חַוִּיָּה בְּתוֹכָם וַיֵּדְעוּ כִּי־אֲנִי
יְהוָה: (פ)

21 In that day will I cause a horn to shoot up unto the house of Israel, and I will give thee the opening of the mouth in the midst of them; and they shall know that I am the LORD.'

הפטרות בא

The Haftarah is Jeremiah 46:13 – 46:28.

הַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־יִרְמְיָהוּ
הַנָּבִיא לָבוֹא נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל
לְהַכּוֹת אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם:

XLVI:13 The word that the LORD spoke to Jeremiah the prophet, how that Nebuchadrezzar king of Babylon should come and smite the land of Egypt.

הִגִּידוּ בְּמִצְרַיִם וְהִשְׁמִיעוּ בְּמִגְדוֹל
וְהִשְׁמִיעוּ בְּנוֹף וּבְתַחֲפָנְחָס אֲמָרוּ הִתְנַצַּב
וְהִכָּן לִי כִי־אֶכְלָה חֶרֶב סְבִיבָיָה:

14 Declare ye in Egypt, and announce in Migdol, And announce in Noph and in Tahpanhes; Say ye: 'Stand forth, and prepare thee, For the sword hath devoured round about thee.'

מִדּוּעַ נִסְתַּח אֲבִירֶיךָ לֹא עָמַד כִּי יְהוָה הִדְפּוֹ:	15	Why is thy strong one overthrown? He stood not, because the LORD did thrust him down.
הִרְבֵּה כּוֹשֵׁל גַּם-נָפַל אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ וַיֹּאמְרוּ קוֹמְהוּ וְנִשְׁבֵּה אֶל-עַמּוּנֵנוּ וְאֶל-אַרְצֵנוּ מִזֶּלְדֵּתָנוּ מִפְּנֵי חֶרֶב הַיּוֹנָה:	16	He made many to stumble; Yea, they fell one upon another, And said: 'Arise, and let us return to our own people, And to the land of our birth, From the oppressing sword.'
קָרְאוּ שֵׁם פַּרְעֹה מֶלֶךְ-מִצְרַיִם שְׁאוֹן הַעֲבִיר הַמוֹעֵד:	17	They cried there: 'Pharaoh king of Egypt is but a noise; He hath let the appointed time pass by.'
חַי-אֲנִי נֶאֱמַר-הַמֶּלֶךְ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ כִּי כְּתָבוֹר בְּהָרִים וּכְכַרְמֶל בַּיָּם יָבוֹא:	18	As I live, saith the King, Whose name is the LORD of hosts, Surely like Tabor among the mountains, And like Carmel by the sea, so shall he come.
כָּלִי גוֹלָה עָשִׂי לָךְ יוֹשֶׁבֶת בַּת-מִצְרַיִם כִּי- נָךְ לְשִׁמְמָה תִּהְיֶה וְנִצָּתָה מֵאִין יוֹשֵׁב: (ס)	19	O thou daughter that dwellest in Egypt, Furnish thyself to go into captivity; For Noph shall become a desolation, And shall be laid waste, without inhabitant.
עֲגֹלָה יַפְה־פִּיָּה מִצְרַיִם קֶרֶן מִצָּפוֹן בָּא בָּא:	20	Egypt is a very fair heifer; But the gadfly out of the north is come, it is come.
גַּם-שֹׁכְרֶיהָ בְּקִרְבָּהּ פְּעֻלֵי מְרִבָּק כִּי-גַם- הֵמָּה הִפְנוּ נִסּוּ וַיִּחַדּוּ לֹא עָמְדוּ כִּי יוֹם אִידָם בָּא עֲלֵיהֶם עַת פִּקְדָתָם:	21	Also her mercenaries in the midst of her Are like calves of the stall, For they also are turned back, they are fled away together, They did not stand; For the day of their calamity is come upon them, The time of their visitation.
קוֹלָהּ כְּנִחֹשׁ יִלְךְ כִּי-בַחִיל יֵלְכוּ וּבְקִרְדָּמוֹת יָבֹאוּ לָהּ כַּחֲטָבֵי עֲצִים:	22	The sound thereof shall go like the serpent's; For they march with an army, And come against her with axes, As hewers of wood.
כָּרְתוּ יַעְרָהּ נֶאֱמַר-יְהוָה כִּי לֹא יִתְקַר כִּי רַבּוּ מְאֹרְבָּה וְאִין לָהֶם מִסְפָּר:	23	They cut down her forest, saith the LORD, Though it cannot be searched; Because they are more than the locusts, And are innumerable.
הִבִּישָׁה בַת-מִצְרַיִם נִתְּנָה בְּיַד עַם-צָפוֹן:	24	The daughter of Egypt is put to shame; She is delivered into the hand of the people of the north.
אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִנְנִי פּוֹקֵד אֶל-אַמּוֹן מִנָּא וְעַל-פַּרְעֹה וְעַל- מִצְרַיִם וְעַל-אֱלֹהֵיהֶם וְעַל-מַלְכֵיהֶם וְעַל- פַּרְעֹה וְעַל הַבֹּטְחִים בּוֹ:	25	The LORD of hosts, the God of Israel, saith: Behold, I will punish Amon of No, and Pharaoh, and Egypt, with her gods, and her kings; even Pharaoh, and them that trust in him;
וְנִתְּנִים בְּיַד מְבַקְשֵׁי נַפְשָׁם וּבְיַד נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ-בָּבֶל וּבְיַד-עַבְדָּיו וְאַחֲרֵי-כֵן תִּשְׁכֹּן כִּימִי-קֶדֶם נֶאֱמַר- יְהוָה: (פ)	26	and I will deliver them into the hand of those that seek their lives, and into the hand of Nebuchadrezzar king of Babylon, and into the hand of his servants; and afterwards it shall be inhabited, as in the days of old, saith the LORD.

וְאַתָּה אֶל-תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב וְאֶל-תַּחַת
יִשְׂרָאֵל כִּי הִנְנִי מוֹשְׁעֶךָ מִרְחוֹק וְאֶת-
זֶרְעֶךָ מֵאֶרֶץ שָׁבִים וְשָׁב יַעֲקֹב וְשָׁקֵט
וְשָׁאֲנָן וְאֵין מַחְרִיד:

27

But fear not thou, O Jacob My servant, Neither be dismayed, O Israel; For, lo, I will save thee from afar, And thy seed from the land of their captivity; And Jacob shall again be quiet and at ease, And none shall make him afraid.

וְאַתָּה אֶל-תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב נֶאֱמַר-יְהוָה
כִּי אִתְּךָ אֲנִי כִּי אֶעֱשֶׂה כָלָה בְּכָל-
הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִדַּחְתִּיךָ שָׁמָּה וְאִתְּךָ לֹא-
אֶעֱשֶׂה כָלָה וְיִסְרְתִּיךָ לְמִשְׁפָּט וְנִקְּה לֹא
אֲנַקְּךָ: (פ)

28

Fear not thou, O Jacob My servant, saith the LORD, For I am with thee; For I will make a full end of all the nations whither I have driven thee, But I will not make a full end of thee; And I will correct thee in measure, But will not utterly destroy thee.

הפטרת בשלח

The Haftarah is Judges 4: 4 – 5: 31.

וְדִבּוּרָה אִשָּׁה נְבִיאָה אִשֶּׁת לִפְדֹּת הָיָה
שֹׁפֵטָה אֶת-יִשְׂרָאֵל בָּעֵת הַהִיא:

IV:4

Now Deborah, a prophetess, the wife of Lappidoth, she judged Israel at that time.

וְהָיָה יוֹשְׁבֵת תַּחַת-הַתָּמָר דְּבוּרָה בֵּין
הָרָמָה וּבֵין בֵּית-אֵל בְּתַר אֶפְרַיִם וַיָּעֲלוּ
אֵלֶיהָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפָּט:

5

And she sat under the palm-tree of Deborah between Ramah and Beth-el in the hill-country of Ephraim; and the children of Israel came up to her for judgment.

וַתִּשְׁלַח וַתִּקְרָא לְבָרַק בֶּן-אֲבִינוֹם מִקְדֵּשׁ
נַפְתָּלִי וַתֹּאמֶר אֵלָיו הֲלֹא צִוָּהוּ יְהוָה
אֱלֹהֵי-יִשְׂרָאֵל לֵךְ וּמַשְׁכָּל בְּהַר תָּבוֹר
וּלְקַחְתָּ עִמָּךְ עֶשְׂרֵת אֲלָפִים אִישׁ מִבְּנֵי
נַפְתָּלִי וּמִבְּנֵי זְבֻלֹן:

6

And she sent and called Barak the son of Abinoam out of Kedesh-naphtali, and said unto him: 'Hath not the LORD, the God of Israel, commanded, saying: Go and draw toward mount Tabor, and take with thee ten thousand men of the children of Naphtali and of the children of Zebulun?

וּמַשְׁכָּתִי אֵלֶיךָ אֶל-נָחַל קִישׁוֹן אֶת-סִיסְרָא
שֶׁר-צָבָא יָבִין וְאֶת-רֶכֶבוֹ וְאֶת-הַמּוֹנֶה
וְנִתְּתִיהוּ בְיָדְךָ:

7

And I will draw unto thee to the brook Kishon Sisera, the captain of Jabin's army, with his chariots and his multitude; and I will deliver him into thy hand.

וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ בָּרַק אִם-תֵּלַכְנִי עִמִּי וְהִלַּכְתִּי
וְאִם-לֹא תֵלַכְנִי עִמִּי לֹא אֵלֶךְ:

8

And Barak said unto her: 'If thou wilt go with me, then I will go; but if thou wilt not go with me, I will not go.'

וַתֹּאמֶר הֲלֹךְ אִתְּךָ עִמָּךְ אָפֶס כִּי לֹא תִהְיֶה
תַּפְאֶרְתְּךָ עַל-הַדָּרֶךְ אֲשֶׁר אִתְּךָ הוֹלֵךְ כִּי
בְיַד-אִשָּׁה יִמָּכַר יְהוָה אֶת-סִיסְרָא וְתָקַם
דְּבוּרָה וַתִּלָּךְ עִם-בָּרַק קֹדֶשָׁה:

9

And she said: 'I will surely go with thee; notwithstanding the journey that thou takest shall not be for thy honour; for the LORD will give Sisera over into the hand of a woman.' And Deborah arose, and went with Barak to Kedesh.

וַיִּזְעַק בָּרָק אֶת־זְבוּלֹן וְאֶת־נַפְתָּלִי קְדֵשׁה
וַיַּעַל בְּרִגְלָיו עֶשְׂרֵת אֲלָפֵי אִישׁ וַתַּעַל עִמּוֹ
דִּבּוֹרָה׃

10 And Barak called Zebulun and Naphtali together to Kedes; and there went up ten thousand men at his feet; and Deborah went up with him.

וְחֶבֶר הַקֵּינִי נִפְרָד מִמֶּנּוּ מִבְּנֵי חֶבֶב
חֲתָן מֹשֶׁה וַיֵּט אֹהֶלּוֹ עַד־אֵילֹן (כ)
בְּצַעַנִים] (ק' בְּצַעַנִּים) אֲשֶׁר אֶת־קְדֵשׁ׃

11 Now Heber the Kenite had severed himself from the Kenites, even from the children of Hobab the father-in-law of Moses, and had pitched his tent as far as Elon-bezaanannim, which is by Kedes.

וַיִּגְדּוּ לְסִיסְרָא כִּי עָלָה בָרָק בֶּן־אֲבִינוֹם
הַר־תַּבּוֹר׃

12 And they told Sisera that Barak the son of Abinoam was gone up to mount Tabor.

וַיִּזְעַק סִיסְרָא אֶת־כָּל־רֶכֶבּוֹ תִשַׁע מֵאוֹת
רֶכֶב בְּרֹזָל וְאֶת־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ
מִחֶרֶשֶׁת הַגּוֹיִם אֶל־נַחַל קִישׁוֹן׃

13 And Sisera gathered together all his chariots, even nine hundred chariots of iron, and all the people that were with him, from Harosheth-goiim, unto the brook Kishon.

וַתֹּאמֶר דִּבּוֹרָה אֶל־בָּרָק כּוֹס כִּי זֶה הַיּוֹם
אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֶת־סִיסְרָא בְיָדְךָ הֲלֹא
יְהוָה יֵצֵא לְפָנֶיךָ וַיִּרֶד בָּרָק מִהַר תַּבּוֹר
וְעֶשְׂרֵת אֲלָפִים אִישׁ אַחֲרָיו׃

14 And Deborah said unto Barak: 'Up; for this is the day in which the LORD hath delivered Sisera into thy hand; is not the LORD gone out before thee?' So Barak went down from mount Tabor, and ten thousand men after him.

וַיִּהְיֶה יְהוָה אֶת־סִיסְרָא וְאֶת־כָּל־הָרֶכֶב
וְאֶת־כָּל־הַמַּחֲנֶה לְפִי־חֶרֶב לְפָנֵי בָרָק
וַיִּרֶד סִיסְרָא מֵעַל הַמָּרְכָבָה וַיָּנֶס
בְּרִגְלָיו׃

15 And the LORD discomfited Sisera, and all his chariots, and all his host, with the edge of the sword before Barak; and Sisera alighted from his chariot, and fled away on his feet.

וּבָרָק רָדַף אַחֲרֵי הָרֶכֶב וְאַחֲרֵי הַמַּחֲנֶה
עַד חֶרֶשֶׁת הַגּוֹיִם וַיִּפֹּל כָּל־מַחֲנֶה סִיסְרָא
לְפִי־חֶרֶב לֹא נִשָּׂאָר עַד־אַחַד׃

16 But Barak pursued after the chariots, and after the host, unto Harosheth-goiim; and all the host of Sisera fell by the edge of the sword; there was not a man left.

וּסִיסְרָא נָס בְּרִגְלָיו אֶל־אֹהֶל יַעַל אִשְׁתּוֹ
חֶבֶר הַקֵּינִי כִּי שָׁלוֹם בֵּין יַבִּין מֶלֶךְ־חֲצוֹר
וּבֵין בֵּית חֶבֶר הַקֵּינִי׃

17 Howbeit Sisera fled away on his feet to the tent of Jael the wife of Heber the Kenite; for there was peace between Jabin the king of Hazor and the house of Heber the Kenite.

וַתֵּצֵא יַעַל לִקְרֹאת סִיסְרָא וַתֹּאמֶר אֵלָיו
סוּרָה אֲדֹנָי סוּרָה אֵלַי אֶל־תִּירָא וַיָּסֶר
אֵלָיָה הָאֹהֶל וַתִּכְסֶּהוּ בַּשֹּׁמִיכָה׃

18 And Jael went out to meet Sisera, and said unto him: 'Turn in, my lord, turn in to me; fear not.' And he turned in unto her into the tent, and she covered him with a rug.

וַיֹּאמֶר אֵלָיָה הַשְׁקִינִי נָא מִעֵט־מַיִם כִּי
צָמָאתִי וַתִּפְתַּח אֶת־נְאוֹד הַחֶלֶב וַתִּשְׁקֶהוּ
וַתִּכְסֶּהוּ׃

19 And he said unto her: 'Give me, I pray thee, a little water to drink; for I am thirsty.' And she opened a bottle of milk, and gave him drink, and covered him.

וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ עֲמֵד פֶּתַח הָאֹהֶל וְהָיָה אִם־
אִישׁ יָבֹא וּשְׁאַלְךָ וְאָמַר הֲנִשְׁפָּה אִישׁ
וְאָמַרְתְּ אֵין:

20 And he said unto her: 'Stand in the door of the tent, and it shall be, when any man doth come and inquire of thee, and say: Is there any man here? that thou shalt say: No.'

וַתִּקַּח יַעֲלָ אֶשֶׁת־חֶבֶר אֶת־יֵתֶד הָאֹהֶל
וַתִּשֶׂם אֶת־הַמַּקְבֵּת בִּידָהּ וַתִּבְּוֹא אֵלָיו
בַּלָּאט וַתַּתְקֵעַ אֶת־הַיֵּתֶד בְּרִקְתּוֹ וַתִּצָּנַח
בָּאָרֶץ וְהוּא־נֹרֵדִם וַיָּעַף וַיָּמָת:

21 Then Jael Heber's wife took a tent-pin, and took a hammer in her hand, and went softly unto him, and smote the pin into his temples, and it pierced through into the ground; for he was in a deep sleep; so he swooned and died.

וַהֲנִיחַ בָּרַק רֶדֶף אֶת־סִיסְרָא וַתֵּצֵא יַעֲלָ
לִקְרֹאתוֹ וַתֹּאמֶר לוֹ לֵךְ וְאַרְאֶךָ אֶת־
הָאִישׁ אֲשֶׁר־אַתָּה מִבְקֵשׁ וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וְהָנִיחַ
סִיסְרָא נָפֶל מֹת וְהַיֵּתֶד בְּרִקְתּוֹ:

22 And, behold, as Barak pursued Sisera, Jael came out to meet him, and said unto him: 'Come, and I will show thee the man whom thou seekest.' And he came unto her; and, behold, Sisera lay dead, and the tent-pin was in his temples.

וַיִּכְנַע אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יָבִין מֶלֶךְ־
כְּנָעַן לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

23 So God subdued on that day Jabin the king of Canaan before the children of Israel.

וַתִּלָּךְ יָד בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הַלְּוֹד וְקִשָּׁה עַל
יָבִין מֶלֶךְ־כְּנָעַן עַד אֲשֶׁר הִכְרִיתוּ אֶת
יָבִין מֶלֶךְ־כְּנָעַן: (פ)

24 And the hand of the children of Israel prevailed more and more against Jabin the king of Canaan, until they had destroyed Jabin king of Canaan.

וַתִּשָּׂר דְּבוֹרָה וּבָרַק בֶּן־אֲבִינוֹאֻם (ס)
בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר: (ס)

V:1 Then sang Deborah and Barak the son of Abinoam on that day, saying:

בַּפֹּרֶעַ פָּרְעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל (ס) בַּהֲתַנְגֵּב
עִם בָּרְכוּ יְהוָה: (ס)

2 When men let grow their hair in Israel, When the people offer themselves willingly, Bless ye the LORD.

שִׁמְעוּ מְלָכִים הִאֲזִינוּ רוֹנִים (ס) אֲנָכִי
לַיהוָה אֲנָכִי אֲשִׁירָה (ס) אֲזַמֵּר לַיהוָה
אֵלֵהִי יִשְׂרָאֵל: (ס)

3 Hear, O ye kings; give ear, O ye princes; I, unto the LORD will I sing; I will sing praise to the LORD, the God of Israel.

יְהוָה בְּצֹאתְךָ מִשְׁעִיר (ס) בְּצַעֲדְךָ
מִשְׁדֵּה אֲדוֹם (ס) אֶרֶץ רַעֲשָׁה גַם־שָׁמַיִם
נָטְפוּ (ס) גַּם־עָבִים נָטְפוּ מַיִם: (ס)

4 LORD, when Thou didst go forth out of Seir, When Thou didst march out of the field of Edom, The earth trembled, the heavens also dropped, Yea, the clouds dropped water.

הָרִים נָזְלוּ מִפְּנֵי יְהוָה (ס) זֶה סִינֵי מִפְּנֵי
יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: (ס)

5 The mountains quaked at the presence of the LORD, Even yon Sinai at the presence of the LORD, the God of Israel.

בַּיָּמִי שִׁמְגָר בֶּן־עֲנַת (ס) בַּיָּמִי יַעֲלָ חָדְלוּ
אֶרְחוֹת (ס) וְהַלְכֵי נְתִיבוֹת יִלְכּוּ אֶרְחוֹת
עַקְלָקְלוֹת: (ס)

6 In the days of Shamgar the son of Anath, In the days of Jael, the highways ceased, And the travellers walked through byways.

חָדְלוּ פָּרִזוֹן בְּיִשְׂרָאֵל חָדְלוּ (ס)
עַד שִׁקְמָתִי דְּבוּרָה שִׁקְמָתִי אִם
בְּיִשְׂרָאֵל: (ס)

7 The rulers ceased in Israel, they ceased, Until that thou didst arise, Deborah, That thou didst arise a mother in Israel. .

יִבְחַר אֱלֹהִים חֲדָשִׁים אֲזַ לָתֵם
שְׁעָרִים (ס) מִגֵּן אִם־יִרְאֶה וְלִמָּח (ס)
בְּאַרְבָּעִים אֶלֶף בְּיִשְׂרָאֵל: (ס)

8 They chose new gods; Then was war in the gates; Was there a shield or spear seen Among forty thousand in Israel?

לִבִּי לַחֲזֻקֵּי יִשְׂרָאֵל (ס) הִמָּתְנָדְבִים
בָּעַם בָּרְכוּ יְהוָה: (ס)

9 My heart is toward the governors of Israel, That offered themselves willingly among the people. Bless ye the LORD.

רֹכְבֵי אֲתָנוֹת צְהָרוֹת (ס) יֹשְׁבֵי עַל־מִדְיָן
וְהֹלְכֵי עַל־דֶּרֶךְ שִׁיחוּ: (ס)

10 Ye that ride on white asses, Ye that sit on rich cloths, And ye that walk by the way, tell of it;

מִקּוֹל מְחַצְצִים בֵּין מִשְׁאֲבִים (ס) שֹׁם
יִתְנֹו צִדְקוֹת יְהוָה (ס) צִדְקַת פְּרוֹזֹנוֹ
בְּיִשְׂרָאֵל (ס) אֲזַ יֵרְדוּ לַשְּׁעָרִים עִם־
יְהוָה: (ס)

11 Louder than the voice of archers, by the watering-troughs! There shall they rehearse the righteous acts of the LORD, Even the righteous acts of His rulers in Israel. Then the people of the LORD went down to the gates.

עוֹרֵי עוֹרֵי דְבוּרָה (ס) עוֹרֵי עוֹרֵי
דְּבָרֵי־שִׁיר (ס) קוֹם בָּרַק וּשְׁבֵה שְׁבִיָּה
בֶּן־אַבִּינוֹאִם: (ס)

12 Awake, awake, Deborah; Awake, awake, utter a song; Arise, Barak, and lead thy captivity captive, thou son of Abinoam.

אֲזַ יַרְדֵּ שְׁלִיד לְאֲדִירִים עִם (ס) יְהוָה
יַרְד־לִי בַּגְּבוּרִים: (ס)

13 Then made He a remnant to have dominion over the nobles and the people; The LORD made me have dominion over the mighty.

מִנֵּי אֶפְרַיִם שֶׁרֶשׁ בְּעַמְלֶק (ס) אַחֲרִיָּה
בְּנִימִין בְּעַמְמִיָּה (ס) מִנֵּי מַכִּיר יֵרְדוּ
מִחֻקָּלִים (ס) וּמִזְבוֹלָן מִשְׁכִּים בְּשֶׁבֶט
סֹפֵר: (ס)

14 Out of Ephraim came they whose root is in Amalek; After thee, Benjamin, among thy peoples; Out of Machir came down governors, And out of Zebulun they that handle the marshal's staff.

וְשָׂרֵי בִישָׁשְׁכָר עִם־דְּבָרָה (ס) וַיִּשְׁשָׁכָר
בֶּן בָּרַק בְּעַמְקֶם שָׁלַח בְּרוּגְלָיו (ס)
בְּפִלְגֹת רְאוּבֵן גְּדָלִים חֲקִי־לֵב: (ס)

15 And the princes of Issachar were with Deborah; As was Issachar, so was Barak; Into the valley they rushed forth at his feet. Among the divisions of Reuben There were great resolves of heart.

לָמָּה יִשְׁבֶּתָּ בֵּין הַמִּשְׁפָּתִים (ס) לִשְׁמֹעַ
שְׂרָקוֹת עֲדָרִים (ס) לְפִלְגֹת רְאוּבֵן
גְּדוּלִים חֲקִר־לֵב: (ס)

16 Why sattest thou among the sheep-folds, To hear the pipings for the flocks? At the divisions of Reuben There were great searchings of heart.

גִּלְעָד בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן שָׁכֵן (ס) וְדָן
לָמָּה יִגוּר אֲנִיּוֹת (ס) אֲשֶׁר יֹשֵׁב לְחוּף
יָמִים (ס) וְעַל מִפְּרָצָיו יִשְׁכּוּן: (ס)

17 Gilead abode beyond the Jordan; And Dan, why doth he sojourn by the ships? Asher dwelt at the shore of the sea, And abideth by its bays.

זְבֻלוֹן עַם חָרַף נַפְשׁוֹ (ס) לָמוֹת וְנַפְתָּלִי
עַל מְרוֹמֵי שָׂדֶה: (ס)

18 Zebulun is a people that jeopardized their lives unto the death, And Naphtali, upon the high places of the field.

בָּאוּ מְלָכִים נִלְחָמוּ (ס) אֶזְנֵי נִלְחָמוּ מְלָכֵי
כְנָעַן (ס) בְּתַעֲנָךְ עַל-מֵי מִגְדּוֹ (ס) בָּצַע
כֶּסֶף לֹא לָקְחוּ: (ס)

19 The kings came, they fought; Then fought the kings of Canaan, In Taanach by the waters of Megiddo; They took no gain of money.

מִן-שָׁמַיִם נִלְחָמוּ (ס) הַכּוֹכָבִים
מִמְּסֻלוֹתָם נִלְחָמוּ עַם-סִיסְרָא: (ס)

20 They fought from heaven, The stars in their courses fought against Sisera.

נָחַל קִישׁוֹן גָּרַפָם (ס) נָחַל קְדוּמַיִם נָחַל
קִישׁוֹן (ס) תִּדְרֹכֶי נַפְשִׁי עֲזֹ: (ס)

21 The brook Kishon swept them away, That ancient brook, the brook Kishon. O my soul, tread them down with strength.

אֶזְנֵי הַלָּמֹו עֲקִבֵּי-סוּס (ס) מִדְּהֲרוֹת
דְּהֲרוֹת אַבִּירָיו: (ס)

22 Then did the horsehoofs stamp By reason of the prancings, the prancings of their mighty ones.

אֹרֻר מְרוֹז אָמַר מֶלֶאֲכָד יְהוָה אֹרֻר
יִשְׁבִּיָהּ (ס) כִּי לֹא-בָאוּ לְעֶזְרָת
יְהוָה (ס) לְעֶזְרָת יְהוָה בַּגְּבוּרִים: (ס)

23 'Curse ye Meroz', said the angel of the LORD, 'Curse ye bitterly the inhabitants thereof, Because they came not to the help of the LORD, To the help of the LORD against the mighty.'

תְּבָרַךְ מִנְּשִׁים יַעֲלֵ אִשֶּׁת תִּכְרֵ הַקֵּינִי (ס)
מִנְּשִׁים בְּאֹהֶל תְּבָרַךְ: (ס)

24 Blessed above women shall Jael be, The wife of Heber the Kenite, Above women in the tent shall she be blessed.

מֵיִם שָׁאַל חֶלֶב נָתַנָּה (ס) בְּסֶפֶל אֲדִירִים
הִקְרִיבָה חֲמָאָה: (ס)

25 Water he asked, milk she gave him; In a lordly bowl she brought him curd.

יָדָהּ לִיתֵד תִּשְׁלַחְנָה (ס) וַיִּמְיֶנָה
לְהַלְמוֹת עֲמִלִּים (ס) וְהִלְמָה סִיסְרָא
מִחֶקֶה רָאשׁוֹ (ס) וּמִחֶצֶה וְחִלְפָה
רָקֵתוֹ: (ס)

26 Her hand she put to the tent-pin, And her right hand to the workmen's hammer; And with the hammer she smote Sisera, she smote through his head, Yea, she pierced and struck through his temples.

בֵּין רַגְלֶיהָ כָּרַע נָפַל שָׁכַב (ס) בֵּין
רַגְלֶיהָ כָּרַע נָפַל (ס) בְּאֶשֶׁר כָּרַע שָׁם
נָפַל שָׁדוּד: (ס)

27 At her feet he sunk, he fell, he lay; At her feet he sunk, he fell; Where he sunk, there he fell down dead.

בְּעַד הַחֲלוֹן נִשְׁקָפָה וַתִּיבֹב אִם
סִיסְרָא בְּעַד הָאֲשָׁנָב (ס) מִדּוּעַ
בָּשָׂשׁ רָכַב לָבוֹא (ס) מִדּוּעַ אֲחִירֹו
פָּעַמִּי מְרַכְבוֹתָיו: (ס)

28 Through the window she looked forth, and peered, The mother of Sisera, through the lattice: 'Why is his chariot so long in coming? Why tarry the wheels of his chariots?

חֲכָמוֹת שְׂרוּתֶיהָ תַעֲנִינָהּ (ס) אַף-הִיא
תָּשִׁיב אֲמַרְיָהּ לָהּ: (ס)

29 The wisest of her princesses answer her, Yea, she returneth answer to herself:

הֲלֹא יִמְצְאוּ יַחֲלִקוּ שְׁלָל (ס) רַחֵם
רַחֲמָתִים לְרֹאשׁ גִּבּוֹר (ס) שְׁלָל צְבָעִים
לְסִיסָא (ס) שְׁלָל צְבָעִים רַקְמָה (ס)
צֶבַע רַחֲמָתִים לְצוּאֵרֵי שְׁלָל: (ס)

כֵּן יִאבְדּוּ כָל-אוֹיְבֵיךָ יְהוָה וְאֶהְיוּ
כְּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בְּגִבּוֹרָתוֹ (ס) וַתִּשְׁקֹט
הָאָרֶץ אַרְבָּעִים שָׁנָה: (פ)

'Are they not finding, are they not dividing the spoil?
A damsel, two damsels to every man; To Sisera a spoil
of dyed garments, A spoil of dyed garments of
embroidery, Two dyed garments of broidery for the
neck of every spoiler?'

So perish all Thine enemies, O LORD; But they that
love Him be as the sun when he goeth forth in his
might. And the land had rest forty years.

הפסטר יתרו

The Haftarah is Isaiah 6:1 – 7:6 ו' 9:5 – 9:6.

בְּשָׁנַת-מוֹת הַמֶּלֶךְ עֲזִיָּהוּ וְאַרְאָה אֶת-
אֲדֹנָי יֵשֵׁב עַל-כִּסֵּא רָם וְנִשָּׂא וְשׁוּלְיוֹ
מַלְאִים אֶת-הַחֵיכָל:

שְׂרָפִים עֹמְדִים וּמִמֶּעַל לוֹ שֵׁשׁ כְּנָפִים
שֵׁשׁ כְּנָפִים לְאַחַד בְּשִׁתָּיִם וּכְסָה פָּנָיו
וּבְשִׁתָּיִם יְכַסֶּה רַגְלָיו וּבְשִׁתָּיִם יַעֲוֹפֶף:

וְקָרָא זֶה אֶל-זֶה וְאָמַר קְדוֹשׁ וּ
קְדוֹשׁ יְהוָה צְבָאוֹת מֶלֶךְ כָּל-הָאָרֶץ
כְּבוֹדוֹ:

וַיִּנָּעוּ אֲמוֹת הַסָּפִים מִקּוֹל הַקּוֹרָא וַהֲבִית
יִמְלֵא עָשָׁן:

וְאָמַר אוֹיְלִי כִי-נִדְמִיתִי כִי אִישׁ טָמֵא-
שִׁפְתָּיִם אֲנִכִּי וּבִתְוֹךְ עַם-טָמֵא שִׁפְתָּיִם
אֲנִכִּי יוֹשֵׁב כִּי אֶת-הַמֶּלֶךְ יְהוָה צְבָאוֹת
רָאוּ עֵינַי:

וַיַּעַף אֵלַי אֶחָד מִן-הַשְּׂרָפִים וּבִידּוֹ רִצְפָּה
בְּמִלְקָחִים לָקַח מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ:

וַיִּגַּע עַל-פִּי וַיֹּאמֶר הִנֵּה נֹגַע זֶה עַל-
שִׁפְתֶּיךָ וְסֹר עֲוֹנְךָ וַחֲטֹאתֶיךָ תִּכָּפֵּר:

וְאֶשְׁמָע אֶת-קוֹל אֲדֹנָי אֲמַר אֶת-מִי אֶשְׁלַח
וּמִי יֵלֶךְ-לָנוּ וְאָמַר הִנְנִי שְׁלַחְנִי:

VI:1

In the year that king Uzziah died I saw the Lord
sitting upon a throne high and lifted up, and His
train filled the temple.

2

Above Him stood the seraphim; each one had six
wings: with twain he covered his face and with twain
he covered his feet, and with twain he did fly.

3

And one called unto another, and said: Holy, holy,
holy, is the LORD of hosts; The whole earth is full of
His glory.

4

And the posts of the door were moved at the voice of
them that called, and the house was filled with smoke.

5

Then said I: Woe is me! for I am undone; Because I am
a man of unclean lips, And I dwell in the midst of a
people of unclean lips; For mine eyes have seen the
King, The LORD of hosts.

6

Then flew unto me one of the seraphim, with a
glowing stone in his hand, which he had taken with
the tongs from off the altar;

7

and he touched my mouth with it, and said: Lo, this
hath touched thy lips; And thine iniquity is taken
away, And thy sin expiated.

8

And I heard the voice of the Lord, saying: Whom
shall I send, And who will go for us? Then I said:
'Here am I; send me.'

וַיֹּאמֶר לָךְ וְאָמַרְתָּ לָעָם הַזֶּה שְׁמָעוּ שְׁמוֹעַ
וְאַל-תִּבְּנִי וּרְאוּ רְאוּ וְאַל-תִּדְּעוּ:

9

And He said: 'Go, and tell this people: Hear ye indeed, but understand not; and see ye indeed, but perceive not.

הַשְׁמֵן לִב־הָעָם הַזֶּה וְאָזְנוֹ הַכֶּבֶד וְעֵינָיו
הַשֹּׁעַ פֶּן-יֵרָאֶה בְּעֵינָיו וּבְאָזְנוֹ יִשְׁמָע
וּלְבָבוֹ יָבִין וְשָׁב וּרְפָא לוֹ:

10

Make the heart of this people fat, and make their ears heavy, and shut their eyes; lest they, seeing with their eyes, and hearing with their ears, and understanding with their heart, return, and be healed.'

וַאֲמַר עַד-מָתִי אֲדַנִּי וַיֹּאמֶר עַד אֲשֶׁר אִם-
שָׂאוּ עָרִים מֵאֵין יוֹשֵׁב וּבָתִּים מֵאֵין אָדָם
וְהָאֲדָמָה תִּשָּׁאָה שְׁמָמָה:

11

Then said I: 'Lord, how long?' And He answered: 'Until cities be waste without inhabitant, and houses without man, And the land become utterly waste,

וּרְחַק יִהְיֶה אֶת-הָאָדָם וּרְבֵּה הַעֲזוּבָה
בְּקֶרֶב הָאָרֶץ:

12

And the LORD have removed men far away, and the forsaken places be many in the midst of the land.

וְעוֹד בָּהּ עֲשָׂרִיָּה וְשִׁבְּה וְהִיתָה לְבַעַר
כְּאַלְנָה וְכְאֵלֹן אֲשֶׁר בִּשְׁלֶכֶת מִצָּבֶת בָּם
זֶרַע קָדֵשׁ מִצָּבֶתָהּ: (פ)

13

And if there be yet a tenth in it, it shall again be eaten up; as a terebinth, and as an oak, whose stock remaineth, when they cast their leaves, so the holy seed shall be the stock thereof.'

וַיְהִי בִימֵי אָחִז בֶּן-יֹזָבָב בֶּן-עֲזִיָּהוּ מֶלֶךְ
יְהוּדָה עָלָה רִצְיִן מֶלֶךְ-אַרָם וּפֶקַח בֶּן-
רִמְלִיָּהוּ מֶלֶךְ-יִשְׂרָאֵל יִרְוּשָׁלַם לְמִלְחָמָה
עָלָיָהּ וְלֹא יָכַל לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ:

VII:1

And it came to pass in the days of Ahaz the son of Jotham, the son of Uzziah, king of Judah, that Rezin the king of Aram, and Pekah the son of Remaliah, king of Israel, went up to Jerusalem to war against it; but could not prevail against it.

וַיִּגְדַּל לְבַיִת דָּוִד לֵאמֹר נָחָה אָרָם עָלַי-
אֶפְרַיִם וַיָּנֻעַ לְבָבוֹ וּלְבַב עַמּוֹ כְּנוֹעַ עֲצֵי-
יַעַר מִפְּנֵי-רוּחַ: (ס)

2

And it was told the house of David, saying: 'Aram is confederate with Ephraim.' And his heart was moved, and the heart of his people, as the trees of the forest are moved with the wind.

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-יִשְׁעִיָּהוּ צֶא-נָא לִקְרֹאת
אָחִז אֶתְּהָ וּשְׂאָר יְשׁוּבֵי בְנֵי אֶל-קִצֵּה
תְּעֹלֹת הַבֵּרֶכֶה הָעֹלִינָה אֶל-מִסְלַת שְׂדֵה
כּוֹבֵס:

3

Then said the LORD unto Isaiah: 'Go forth now to meet Ahaz, thou, and Shear-jashub thy son, at the end of the conduit of the upper pool, in the highway of the fullers' field;

וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִשָּׁמֶר וְהִשְׁקָט אַל-תִּירָא
וּלְבָבְךָ אַל-יִרָד מִשְׁנֵי זַנְבוֹת הָאוֹרִידִים
הָעֹשִׂים הָאֵלֶּה בְּחַר־יָאֵף רִצְיִן וְאַרָם
וּבֶן-רִמְלִיָּהוּ:

4

and say unto him: Keep calm, and be quiet; fear not, neither let thy heart be faint, because of these two tails of smoking firebrands, for the fierce anger of Rezin and Aram, and of the son of Remaliah.

יֵעַן כִּי-יַעַץ עָלֶיךָ אָרָם רָעָה אֶפְרַיִם וּבֶן-
רִמְלִיָּהוּ לֵאמֹר:

5

Because Aram hath counselled evil against thee, Ephraim also, and the son of Remaliah, saying:

נַעֲלֶה בִיהוּדָה וְנִקְיָצְנָה וְנִבְקַעְנָה אֵלֵינוּ
וְנִמְלִיךְ מֶלֶךְ בְּתוֹכָהּ אֶת בֶּן-טַבְּאֵל: (פ)

6

Let us go up against Judah, and vex it, and let us make a breach therein for us, and set up a king in the midst of it, even the son of Tabeel;

כִּי־יֵלֵד יֶלֶד־לָנוּ בֶן נָתַן־לָנוּ וְנָתַתִּי
הַמְשָׁרָה עַל־שִׁכְמוֹ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ פֶּלֶא יוֹעֵז
אֵל גִּבּוֹר אָבִי־עַד שַׁר־שָׁלוֹם:

IX:5

For a child is born unto us, a son is given unto us; and the government is upon his shoulder; and his name is called Pele-joez-el-gibbor Abi-ad-sar-shalom;

(כ' לם רבה) [ק' לַמַּרְבָּה] הַמְשָׁרָה
וְלִשְׁלוֹם אֵין־קֵץ עַל־כֶּסֶּא דָּוִד וְעַל־
מַמְלַכְתּוֹ לְהַכִּין אֹתָהּ וְלִסְעָדָהּ בְּמִשְׁפָּט
וּבְצִדְקָה מִעַתָּה וְעַד־עוֹלָם קִנְיָתָּהּ יִהְיֶה
צָבָאוֹת תַּעֲשֶׂה־זֹאת: (פ)

6

That the government may be increased, and of peace there be no end, upon the throne of David, and upon his kingdom, to establish it, and to uphold it through justice and through righteousness From henceforth even for ever. The zeal of the LORD of hosts doth perform this.

הפטרת משפטים

The Haftarah is Jeremiah 34:8 – 34:22 & 33:25 – 33:26. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16 on page 151, and the Haftarah is the special Haftarah on page 238. When Shabbat Shekalim is Rosh Hodesh, read as before but combine the 6th and 7th aliyot from the parsha, and read the 7th aliya for Shabbat Rosh Hodesh on page 233. On Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, the Maftir and Haftarah are on page 233. On Erev Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, read the Haftarah on page 236

הַדָּבָר אֲשֶׁר־הָיָה אֶל־יִרְמְיָהוּ מֵאֵת יְהוָה
אַחֲרֵי כִּרְתֹּת הַמִּלֵּךְ צִדְקִיָּהוּ בְרִית אֶת־
כָּל־הָעָם אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם לִקְרֹא לָהֶם
דָּרוֹר:

XXXIV:8

The word that came unto Jeremiah from the LORD, after that the king Zedekiah had made a covenant with all the people that were at Jerusalem, to proclaim liberty unto them;

לְשַׁלַּח אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת־שִׁפְחָתוֹ
הָעִבְרִי וְהָעִבְרִיָּה חֲפְשִׁים לְבִלְתִּי עֲבֹד־
בָּם בִּיהוּדֵי אֶחֱיהוּ אִישׁ:

9

that every man should let his manservant, and every man his maidservant, being a Hebrew man or a Hebrew woman, go free; that none should make bondmen of them, even of a Jew his brother;

וַיִּשְׁמְעוּ כָל־הַשָּׂרִים וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר־בָּאוּ
בְּבְרִית לְשַׁלַּח אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת־
שִׁפְחָתוֹ חֲפְשִׁים לְבִלְתִּי עֲבֹד־בָּם עוֹד
וַיִּשְׁמְעוּ וַיִּשְׁלְחוּ:

10

and all the princes and all the people hearkened, that had entered into the covenant to let every one his man-servant, and every one his maid-servant, go free, and not to make bondmen of them any more; they hearkened, and let them go;

וַיָּשׁוּבוּ אַחֲרֵי־כֵן וַיַּשְׁבּוּ אֶת־הָעֲבָדִים
וְאֶת־הַשִּׁפְחֹת אֲשֶׁר שִׁלְחוּ חֲפְשִׁים
(כ' וַיִּכְבִּישׁוּם) [ק' וַיִּכְבְּשׁוּם] לַעֲבָדִים
וְלִשְׁפָחוֹת: (פ)

11

but afterwards they turned, and caused the servants and the handmaids, whom they had let go free, to return, and brought them into subjection for servants and for handmaids;

וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־יִרְמְיָהוּ מֵאֵת יְהוָה
לֵאמֹר:

12

therefore the word of the LORD came to Jeremiah from the LORD, saying:

כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲנֹכִי כְרָתִי
בְרִית אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם בְּיוֹם הוֹצֵאִי אוֹתָם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים לֵאמֹר:

13 Thus saith the LORD, the God of Israel: I made a covenant with your fathers in the day that I brought them forth out of the land of Egypt, out of the house of bondage, saying:

מִקֵּץ שִׁבְעַת שָׁנִים תִּשְׁלַחֻ אוֹשׁ אֶת־אֶחָיו
הָעֶבְרִי אֲשֶׁר־יָמְכַר לָךְ וְעַבְדְּךָ שֵׁשׁ
שָׁנִים וְשִׁלַּחְתּוֹ חָפְזִי מֵעִמְךָ וְלֹא־שָׁמְעוּ
אֲבוֹתֵיכֶם אֵלַי וְלֹא הִטּוּ אֶת־אָזְנוֹם:

14 'At the end of seven years ye shall let go every man his brother that is a Hebrew, that hath been sold unto thee, and hath served thee six years, thou shalt let him go free from thee'; but your fathers hearkened not unto Me, neither inclined their ear.

וַתִּשְׁכּוּ אַתֶּם הַיּוֹם וַתַּעֲשׂוּ אֶת־הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי
לִקְרֹא דְרוֹר אוֹשׁ לְרַעְיָהוּ וַתַּכְרִתּוּ בְרִית
לִפְנֵי בֵּית אֲשֶׁר־נִקְרָא שְׁמִי עָלָיו:

15 And ye were now turned, and had done that which is right in Mine eyes, in proclaiming liberty every man to his neighbour; and ye had made a covenant before Me in the house whereon My name is called;

וַתִּשְׁכּוּ וַתַּחֲלִילוּ אֶת־שְׁמִי וַתִּשְׁכּוּ אוֹשׁ אֶת־
עַבְדּוֹ וְאוֹשׁ אֶת־שִׁפְחָתוֹ אֲשֶׁר־שִׁלַּחְתֶּם
חָפְזִים לְנַפְשָׁם וַתַּכְבִּשׁוּ אוֹתָם לַהֲנוֹת
לָכֶם לְעֲבָדִים וְלִשְׁפָחוֹת: (ס)

16 but ye turned and profaned My name, and caused every man his servant, and every man his handmaid, whom ye had let go free at their pleasure, to return; and ye brought them into subjection, to be unto you for servants and for handmaids.

לָכֵן כֹּה־אָמַר יְהוָה אַתֶּם לֹא־שָׁמַעְתֶּם
אֵלַי לִקְרֹא דְרוֹר אוֹשׁ לְאֶחָיו וְאוֹשׁ
לְרַעְיָהוּ הִנְנִי קֹרֵא לָכֶם דְּרוֹר נֹאֵם־
יְהוָה אֶל־הַחֶרֶב אֶל־הַדָּבָר וְאֶל־הָרָעָב
וְנָתַתִּי אֶתְכֶם (כ' לזוּעָה) [ק' לזוּעָה] לְכָל
מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ:

17 Therefore thus saith the LORD: Ye have not hearkened unto Me, to proclaim liberty, every man to his brother, and every man to his neighbour; behold, I proclaim for you a liberty, saith the LORD, unto the sword, unto the pestilence, and unto the famine; and I will make you a horror unto all the kingdoms of the earth.

וְנָתַתִּי אֶת־הָאֲנָשִׁים הָעֹבְרִים אֶת־בְּרִיתִי
אֲשֶׁר לֹא־הִקְיִמוּ אֶת־דִּבְרֵי הַבְּרִית אֲשֶׁר
כָּרְתוּ לִפְנֵי הָעֵגֹל אֲשֶׁר כָּרְתוּ לִשְׁנָיִם
וַיַּעֲבְרוּ בֵּין בְּתָרָיו:

18 And I will give the men that have transgressed My covenant, that have not performed the words of the covenant which they made before Me, when they cut the calf in twain and passed between the parts thereof;

שְׂרֵי יְהוּדָה וְשְׂרֵי יְרוּשָׁלַם הַסֹּרְסִים
וְהַכֹּהֲנִים וְכָל עַם הָאָרֶץ הָעֹבְרִים בֵּין
בְּתָרֵי הָעֵגֹל:

19 the princes of Judah, and the princes of Jerusalem, the officers, and the priests, and all the people of the land, that passed between the parts of the calf; .

וְנָתַתִּי אוֹתָם בְּיַד אוֹיְבֵיהֶם וּבְיַד מִבְקָשֵׁי
נַפְשָׁם וְהִיתָה נִבְלָתָם לְמֶאֱכָל לְעוֹף
הַשָּׁמַיִם וּלְבִהֶמַת הָאָרֶץ:

20 I will even give them into the hand of their enemies, and into the hand of them that seek their life; and their dead bodies shall be for food unto the fowls of the heaven, and to the beasts of the earth.

וְאֶת־צִדְקִיָּהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה וְאֶת־שָׂרָיו
אֶתֵּן בְּיַד אֹיְבֵיהֶם וּבְיַד מְבַקְשֵׁי נַפְשָׁם
וּבְיַד חֵיל מֶלֶךְ בָּבֶל הָעֲלִים מֵעַלְיָכֶם:

21

And Zedekiah king of Judah and his princes will I give into the hand of their enemies, and into the hand of them that seek their life, and into the hand of the king of Babylon's army, that are gone up from you.

הִנְנִי מִצְוֶה נְאֻם־יְהוָה וְהִשְׁבַּתִּים אֶל־
הָעִיר הַזֹּאת וְנִלְחַמְנוּ עָלֶיהָ וּלְכַדּוּהָ
וְשָׂרְפָהּ בָּאֵשׁ וְאֶת־עָרֵי יְהוּדָה אֶתֵּן שְׁמָמָה
מֵאִין יֵשֵׁב: (פ)

22

Behold, I will command, saith the LORD, and cause them to return to this city; and they shall fight against it, and take it, and burn it with fire; and I will make the cities of Judah a desolation, without inhabitant.

כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי בְרִיתִי יוֹמָם
וּלְיָלָה חֻקֹּת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא־שִׁמְתִּי:

XXXIII:25

Thus saith the LORD: If My covenant be not with day and night, if I have not appointed the ordinances of heaven and earth;

גַּם־זָרַע יַעֲקֹב וְדָוִד עַבְדִּי אֲמַאֲס מִקַּחַת
מִזֶּרְעוֹ מִשְׁלָיִם אֶל־זָרַע אֲבֹרָהֶם יִשְׁחַק
וְיַעֲקֹב בֶּן־(כ' אֲשׁוּב) [ק' אֲשִׁיב] אֶת־
שְׁבוּתָם וְרַחֲמָתִים: (פ)

26

then will I also cast away the seed of Jacob, and of David My servant, so that I will not take of his seed to be rulers over the seed of Abraham, Isaac, and Jacob; for I will cause their captivity to return, and will have compassion on them.'

הפסרת תרומה

The Haftarah is I Kings 5:26 – 6:13. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16 on page 151, and the Haftarah is the special Haftarah on page 238. When Shabbat Shekalim is Rosh Hodesh, read as before but combine the 6th and 7th aliyot from the parsha, and read the 7th aliya for Shabbat Rosh Hodesh on page 233. For Shabbat Zachor the maftir and haftarah are on page 240. On Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, the Maftir and Haftarah are on page 233.

וַיְהִינֶה נָתַן חֲכָמָה לְשֹׁלֹמֹה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־
לּוֹ וַיְהִי שָׁלֹם בֵּין חִירָם וּבֵין שֹׁלֹמֹה
וַיַּכְרִיתוּ בְרִית שְׁנֵיהֶם:

V:26

And the LORD gave Solomon wisdom, as He promised him; and there was peace between Hiram and Solomon; and they two made a league together.

וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ שֹׁלֹמֹה מִסּוּ מִכָּל־יִשְׂרָאֵל וַיְהִי
הָמָס שְׁלֹשִׁים אֶלֶף אִישׁ:

27

And king Solomon raised a levy out of all Israel; and the levy was thirty thousand men.

וַיִּשְׁלָחֵם לְבִנְיָנָה עֲשָׂרַת אֲלָפִים בְּחֹדֶשׁ
חֲלִיפֹת חֹדֶשׁ יִהְיוּ בְּלִבְנוֹן שְׁנַיִם חֳדָשִׁים
בְּבֵיתוֹ וְאֲדֹנִירָם עַל־הֶמָּס: (ס)

28

And he sent them to Lebanon, ten thousand a month by courses: a month they were in Lebanon, and two months at home; and Adoniram was over the levy.

וַיְהִי לְשֹׁלֹמֹה שְׁבַעִים אֶלֶף נֹשֵׂא סִבָּל
וּשְׁמֹנִים אֶלֶף חֲצֹב בָּהָר:

29

And Solomon had threescore and ten thousand that bore burdens, and fourscore thousand that were hewers in the mountains;

לְבַד מְשָׁרֵי הַנֹּצָצִים לְשֹׁלֹמֹה אֲשֶׁר עַל־
הַמְּלָאכָה שְׁלֹשָׁת אֲלָפִים וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת
הָרָדִים בָּעֵם הָעֹשִׂים בַּמְּלָאכָה: (ס)

30

besides Solomon's chief officers that were over the work, three thousand and three hundred, who bore rule over the people that wrought in the work.

וַיִּצְוֵה הַמֶּלֶךְ וַיִּסְעוּ אֲבָנִים גְּדֹלוֹת אֲבָנִים
יָקָרוֹת לִיסֹד הַבַּיִת אֲבָנֵי גִזִּית:

31 And the king commanded, and they quarried great stones, costly stones, to lay the foundation of the house with hewn stone.

וַיַּסְסֻלוּ בְנֵי שְׁלֹמֹה וּבְנֵי חִירֹם
וְהַגְּבָלִים וַיְכִינוּ הָעֵצִים וְהָאֲבָנִים
לְבִנוֹת הַבַּיִת: (פ)

32 And Solomon's builders and Hiram's builders and the Gebalites did fashion them, and prepared the timber and the stones to build the house.

וַיְהִי בִשְׁמוֹנִים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה
לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ־מִצְרַיִם בִּשְׁנָה
הָרְבִיעִית בְּחֹדֶשׁ ז' הוּא הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי
לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה עַל־יִשְׂרָאֵל וַיִּבֶן הַבַּיִת
לַיהוָה:

VI:1 And it came to pass in the four hundred and eightieth year after the children of Israel were come out of the land of Egypt, in the fourth year of Solomon's reign over Israel, in the month Ziv, which is the second month, that he began to build the house of the LORD.

וְהַבַּיִת אֲשֶׁר בָּנָה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה לַיהוָה
שְׁשִׁים־אַמָּה אָרְכוֹ וְעֶשְׂרִים רָחְבוֹ
וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתוֹ:

2 And the house which king Solomon built for the LORD, the length thereof was threescore cubits, and the breadth thereof twenty cubits, and the height thereof thirty cubits.

וְהָאוֹלָם עַל־פְּנֵי הַיֵּכָל הַבַּיִת עֶשְׂרִים אַמָּה
אָרְכוֹ עַל־פְּנֵי רֹחַב הַבַּיִת עֶשֶׂר בָּאֲמָה
רֹחְבוֹ עַל־פְּנֵי הַבַּיִת:

3 And the porch before the atemple of the house, twenty cubits was the length thereof, according to the breadth of the house; and ten cubits was the breadth thereof before the house.

וַיַּעַשׂ לַבַּיִת חֲלוּנֵי שְׂקָפִים אֲטוּמִים:

4 And for the house he made windows broad within, and narrow without.

וַיִּבֶן עַל־קִיר הַבַּיִת (כ' יְצוּעַ) [ק' יְצִיעַ]
סָבִיב אֶת־קִירוֹת הַבַּיִת סָבִיב לַהֵיכָל
וּלְדָבָר וַיַּעַשׂ צִלְעוֹת סָבִיב:

5 And against the wall of the house he built a side-structure round about, against the walls of the house round about, both of the temple and of the sanctuary; and he made side-chambers round about;

(כ' הַיְצוּעַ) [ק' הַיְצִיעַ] הַתַּחְתּוֹנָה חֲמִשָּׁה
בָּאֲמָה רֹחְבָּהּ וְהַתִּיכְנָה שֵׁשׁ בָּאֲמָה
רֹחְבָּהּ וְהַשְּׁלִישִׁית שֶׁבַע בָּאֲמָה רֹחְבָּהּ כִּי
מִגֵּרְעוֹת נָתַן לַבַּיִת סָבִיב חוּצָה לְבִלְתִּי
אֲחוּז בְּקִירוֹת־הַבַּיִת:

6 the nethermost story of the side-structure was five cubits broad, and the middle was six cubits broad, and the third was seven cubits broad; for on the outside he made rebatements in the wall of the house round about, that the beams should not have hold in the walls of the house.—

וְהַבַּיִת בְּהִבְנָתוֹ אֲבָן־שְׁלֹמֹה מִסַּע נִבְנָה
וּמִקְבוֹת וְהַגִּרְזֹן כָּל־כְּלִי בַרְזֶל לֹא־נִשְׁמַע
בַּבַּיִת בְּהִבְנָתוֹ:

7 For the house, when it was in building, was built of stone made ready at the quarry; and there was neither hammer nor axe nor any tool of iron heard in the house, while it was in building.—

פֶּתַח הַצֵּלַע הַתִּיכְנָה אֶל־כִּתְּף הַבַּיִת
הַיְמָנִית וּבָלוּלִים יָעָלוּ עַל־הַתִּיכְנָה וּמִן־
הַתִּיכְנָה אֶל־הַשְּׁלִשִׁים:

8 The door for the clowest row of chambers was in the right side of the house and they went up by winding stairs into the middle row, and out of the middle into the third.

וַיִּבֶן אֶת-הַבַּיִת וַיְכַלֵּהוּ וַיִּסְפֹּן אֶת-הַבַּיִת
גִּבִּים וּשְׁדָרֹת בָּאֲרָזִים:

9

So he built the house, and finished it; and he covered in the house with planks of cedar over beams.

וַיִּבֶן אֶת- (כ' היצוע) [ק' היציע] עַל-כָּל-
הַבַּיִת חֲמֵשׁ אַמּוֹת קוֹמָתוֹ וַיֵּאָחֲזוּ אֶת-הַבַּיִת
בַּעֲצֵי אֲרָזִים: (פ)

10

And he built the stories of the side-structure against all the house, each five cubits high; and they rested on the house with timber of cedar.

וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֶל-שְׁלֹמֹה לֵאמֹר:

11

And the word of the LORD came to Solomon, saying:

הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר-אַתָּה בֹנֶה אִם-תֵּלֶךְ
בְּחֻקְתִּי וְאֶת-מִשְׁפָּטִי תַעֲשֶׂה וְשִׁמְרָתָ אֶת-
כָּל-מִצְוֹתֵי לְלַכֵּת בָּהֶם וְהִקְמַתִּי אֶת-
דְּבָרִי אֲתָךְ אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל-דָּוִד אָבִיךָ:

12

'As for this house which thou art building, if thou wilt walk in My statutes, and execute Mine ordinances, and keep all My commandments to walk in them; then will I establish My word with thee, which I spoke unto David thy father;

וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא אֶעְזֹב אֶת-
עַמִּי יִשְׂרָאֵל: (פ)

13

in that I will dwell therein among the children of Israel, and will not forsake My people Israel.'

הפסרת תצוה

The Haftarah is Ezekiel 43:10 – 43:27. For Shabbat Zachor the maftir and haftarah are on page 240.

אַתָּה בֶּן-אָדָם הַגֵּד אֶת-בֵּית-יִשְׂרָאֵל אֶת-
הַבַּיִת וַיִּכְלְמוּ מִעֲוֹנוֹתֵיהֶם וּמִדְּדוּ אֶת-
תִּכְנִית:

XLIII:10

Thou, son of man, show the house to the house of Israel, that they may be ashamed of their iniquities; and let them measure accurately.

וְאִם-יִכְלְמוּ מִכָּל אֲשֶׁר-עָשׂוּ צוּרַת הַבַּיִת
וּתְכוּנָתוֹ וּמוֹצָאֵיו וּמוֹבְאָיו וְכָל-צוּרָתוֹ
וְאֶת כָּל-חֻקָּתָיו וְכָל-צוּרָתוֹ וְכָל-תּוֹרָתוֹ
הַזֶּה אוֹתָם וְכָתַב לְעֵינֵיהֶם וַיִּשְׁמְרוּ אֶת-
כָּל-צוּרָתוֹ וְאֶת-כָּל-חֻקָּתָיו וַעֲשׂוּ אוֹתָם:

11

And if they be ashamed of all that they have done, make known unto them the form of the house, and the fashion thereof, and the goings out thereof, and the comings in thereof, and all the forms thereof, and all the ordinances thereof, and all the forms thereof, and all the laws thereof, and write it in their sight; that they may keep the whole form thereof, and all the ordinances thereof, and do them.

זֹאת תּוֹרַת הַבַּיִת עַל-רֹאשׁ הָהָר כָּל-
גְּבֻלּוֹ סָבִיב ׀ סָבִיב קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים הִנֵּה-
זֹאת תּוֹרַת הַבַּיִת:

12

This is the law of the house: upon the top of the mountain the whole limit thereof round about shall be most holy. Behold, this is the law of the house.

וְאֵלֶּה מִדּוֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּאַמּוֹת אַמָּה
וּטְפַח וְחִיק הָאֵמָּה וְאַמָּה-רֹחַב וּגְבוּלָהּ
אֶל-שְׂפָתָהּ סָבִיב זֶרֶת הָאֶחָד וְזֶה גֹב
הַמִּזְבֵּחַ:

13

And these are the measures of the altar by cubits—the cubit is a cubit and a handbreadth: the bottom shall be a cubit, and the breadth a cubit, and the border thereof by the edge thereof round about a span; and this shall be the base of the altar.

וּמִחִיק הָאָרֶץ עַד־הָעֶזְרָה הַתַּחְתּוֹנָה שְׁתֵּים אַמּוֹת וְרָחֵב אֶמָּה אֶחָת וּמִהָעֶזְרָה הַקְּטָנָה עַד־הָעֶזְרָה הַגְּדוֹלָה אַרְבַּע אַמּוֹת וְרָחֵב הָאֶמָּה:

14 And from the bottom upon the ground to the lower settle shall be two cubits, and the breadth one cubit; and from the lesser settle to the greater settle shall be four cubits, and the breadth a cubit.

וְהַהֲרָאֵל אַרְבַּע אַמּוֹת (כ') וּמִהָאֲרָאֵל (ק') וּמִהָאֲרִיאֵל וְלַמַּעֲלָה הַקְּרָנוֹת אַרְבַּע:

15 And the hearth shall be four cubits; and from the hearth and upward there shall be four horns.

(כ') וְהָאֲרָאֵל (ק') וְהָאֲרִיאֵל שְׁתֵּים עָשָׂרָה אֶרְךָ בְּשֵׁתִים עָשָׂרָה רָחֵב רְבֹועַ אֵל אַרְבַּעַת רְבָעִיו:

16 And the hearth shall be twelve cubits long by twelve broad, square in the four sides thereof.

וְהָעֶזְרָה אַרְבַּע עָשָׂרָה אֶרְךָ בְּאַרְבַּע עָשָׂרָה רָחֵב אֵל אַרְבַּעַת רְבָעִיהָ וְהַגְּבוּל סָבִיב אוֹתָהּ חֲצִי הָאֶמָּה וְתַחֲקִי־לָהּ אֶמָּה סָבִיב וּמַעַלְתָּהּ פְּנוֹת קָדִים:

17 And the settle shall be fourteen cubits long by fourteen broad in the four sides thereof; and the border about it shall be half a cubit; and the bottom thereof shall be a cubit about; and the steps thereof shall look toward the east.

וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן־אָדָם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה אֱלֹהֵי חֻקֹּת הַמִּזְבֵּחַ בַּיּוֹם הַעֲשׂוֹתוֹ לַהֲעֹלֹת עָלָיו עֹלָה וְלִזְרֹק עָלָיו דָּם:

18 And He said unto me: 'Son of man, thus saith the Lord GOD: These are the ordinances of the altar in the day when they shall make it, to offer burnt-offerings thereon, and to dash blood against it.

וְנָתַתָּה אֶל־הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֲשֶׁר הֵם מִזֶּרַע צָדוֹק הַקְּרֹבִים אֵלַי נָאִם אֲדֹנָי יְהוִה לְשִׁרְתָּנִי פֶר בֶּן־בָּקָר לְחַטָּאת:

19 Thou shalt give to the priests the Levites that are of the seed of Zadok, who are near unto Me, to minister unto Me, saith the Lord GOD, a young bullock for a sin-offering.

וְלִקַּחְתָּ מִדָּמּוֹ וְנָתַתָּה עַל־אַרְבַּע קְרָנוֹתָיו וְאֶל־אַרְבַּע פְּנוֹת הָעֶזְרָה וְאֶל־הַגְּבוּל סָבִיב וְחִטַּאת אוֹתוֹ וּכְפַרְתָּהוּ:

20 And thou shalt take of the blood thereof, and put it on the four horns of it, and on the four corners of the settle, and upon the border round about; thus shalt thou purify it and make atonement for it.

וְלִקַּחְתָּ אֶת־הַפֶּר הַחַטָּאת וּשְׂרָפוֹ בְּמִקְדָּשׁ הַבַּיִת מִחוּץ לַמִּקְדָּשׁ:

21 Thou shalt also take the bullock of the sin-offering, and it shall be burnt in the appointed place of the house, without the sanctuary.

וּבַיּוֹם הַשֵּׁנִי תִקְרִיב שְׁעִיר־עִזִּים תָּמִים לְחַטָּאת וְחִטָּאֵל אֶת־הַמִּזְבֵּחַ כַּאֲשֶׁר חִטָּאוּ בַּבָּקָר:

22 And on the second day thou shalt offer a he-goat without blemish for a sin-offering; and they shall purify the altar, as they did purify it with the bullock.

בְּכָל־יְמֵי מִחְטֵאת תִּקְרִיב פֶּר בֶּן־בָּקָר תָּמִים וְאֵיל מִן־הַצֹּאן תָּמִים:

23 When thou hast made an end of purifying it, thou shalt offer a young bullock without blemish, and a ram out of the flock without blemish.

וְהִקְרַבְתָּם לִפְנֵי יְהוָה וְהִשְׁלִיכוּ הַכֹּהֲנִים עֲלֵיהֶם מֶלַח וְהִעָּלוּ אוֹתָם עֹלָה לַיהוָה:

24 And thou shalt present them before the LORD, and the priests shall cast salt upon them, and they shall offer them up for a burnt-offering unto the LORD.

שִׁבְעַת יָמִים תַּעֲשֶׂה שְׁעִיר־חַטָּאת לַיּוֹם וּפָר בֶּן־בָּקָר וְאַיִל מִן־הַצֹּאן תְּמִימִים יַעֲשׂוּ:	25	Seven days shalt thou prepare every day a goat for a sin-offering; they shall also prepare a young bullock, and a ram out of the flock, without blemish.
שִׁבְעַת יָמִים יְכַפְּרוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְטָהְרוּ אֹתוֹ וּמָלְאוּ יָדָיו:	26	Seven days shall they make atonement for the altar and cleanse it; so shall they consecrate it.
וַיְכַלּוּ אֶת־הַיָּמִים (ס) וַהֲיָה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהִלָּאָה יַעֲשׂוּ הַכֹּהֲנִים עַל־ הַמִּזְבֵּחַ אֶת־עֹלוֹתֵיכֶם וְאֶת־שְׁלָמֵיכֶם וּרְצָאתִי אֶתְכֶם נָאִם אֲדֹנָי יְהוֹה: (ס)	27	And when they have accomplished the days, it shall be that upon the eighth day, and forward, the priests shall make your burnt-offerings upon the altar, and your peace-offerings; and I will accept you, saith the Lord God.

הפטרות כי תשא

The Haftarah is I Kings 18:1 – 18:39. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftarah on page 244.

וַיְהִי יָמִים רַבִּים וּדְבַר־יְהוָה הָיָה אֶל־ אֱלֹהֵינוּ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁית לֵאמֹר לֵךְ הֲרָאָה אֶל־אֲחָאָב וְאֶתְּנָה מָטָר עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה:	XVIII:1	And it came to pass after many days, that the word of the LORD came to Elijah, in the third year, saying: 'Go, show thyself unto Ahab, and I will send rain upon the land.'
וַיֵּלֶךְ אֱלֹהֵינוּ לְהִרְאֹת אֶל־אֲחָאָב וְהָרֶעַב חָזַק בְּשָׁמְרוֹן:	2	And Elijah went to show himself unto Ahab. And the famine was sore in Samaria.
וַיִּקְרָא אֲחָאָב אֶל־עֹבַדְיָהוּ אֲשֶׁר עַל־ הַבַּיִת וְעֹבַדְיָהוּ הָיָה יָרָא אֶת־יְהוָה מְאֹד:	3	And Ahab called Obadiah, who was over the household.—Now Obadiah feared the LORD greatly;
וַיְהִי בְּהַכְרִית אִיזָבֵל אֶת נְבִיאֵי יְהוָה וַיִּקַּח עֹבַדְיָהוּ מֵאָה נְבִיאִים וַיַּחֲבִיאֵם חֲמִשִּׁים אִישׁ בַּמְעָרָה וַיִּכְלֹקֵם לֶחֶם וּמַיִם:	4	for it was so, when Jezebel cut off the prophets of the LORD, that Obadiah took a hundred prophets, and hid them fifty in a cave, and fed them with bread and water.—
וַיֹּאמֶר אֲחָאָב אֶל־עֹבַדְיָהוּ לֵךְ בָּאָרֶץ אֶל־ כָּל־מַעְיְנֵי הַמַּיִם וְאֵל כָּל־הַנְּחָלִים אוֹלִין נִמְצָא חֲצִיר וּנְחִיָּה סוּס וּפָרָד וְלֹא נִכְרִית מִהַבְהֶמָה:	5	And Ahab said unto Obadiah: 'Go through the land, unto all the springs of water, and unto all the brooks; peradventure we may find grass and save the horses and mules alive, that we lose not all the beasts.'
וַיַּחֲלֲקוּ לָהֶם אֶת־הָאָרֶץ לַעֲבֹד־בָּהּ אֲחָאָב הָלַךְ בְּדֶרֶךְ אֶחָד לְבָדּוֹ וְעֹבַדְיָהוּ הָלַךְ בְּדֶרֶךְ־אֶחָד לְבָדּוֹ:	6	So they divided the land between them to pass throughout it: Ahab went one way by himself, and Obadiah went another way by himself.

וַיְהִי עַבְדֵּיָהוּ בַדֶּרֶךְ וַהֲגִה אֵלָיו
לְקִרְאָתוֹ וַיִּכְרְהוּ וַיִּפֹּל עַל-פָּנָיו וַיֹּאמֶר
הֲאֵתָה זֶה אֲדֹנִי אֵלָיו:

7

And as Obadiah was in the way, behold, Elijah met him; and he knew him, and fell on his face, and said: 'Is it thou, my lord Elijah?'

וַיֹּאמֶר לוֹ אֲנִי לֵךְ אֲמַר לְאֲדֹנֶיךָ הִנֵּה
אֵלָיו:

8

And he answered him: 'It is I; go, tell thy lord: Behold, Elijah is here.'

וַיֹּאמֶר מֶה חָטָאתִי כִי-אַתָּה נָתַן אֹת-
עַבְדֶּךָ בְּיַד-אַחָאָב לְהַמִּיתָנִי:

9

And he said: 'Wherein have I sinned, that thou wouldest deliver thy servant into the hand of Ahab, to slay me?'

חַי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אִם-יִשְׁגֹּוי וּמִמְלָכָה
אֲשֶׁר לֹא-שָׁלַח אֲדֹנִי שָׁם לְבַקֵּשׁךָ וַאֲמָרוּ
אֵין וַהֲשִׁבִיעַ אֶת-הַמִּמְלָכָה וְאֶת-הַגּוֹי כִּי
לֹא יִמָּצָאָה:

10

As the LORD thy God liveth, there is no nation or kingdom, whither my lord hath not sent to seek thee; and when they said: He is not here, he took an oath of the kingdom and nation, that they found thee not.

וְעַתָּה אַתָּה אֲמַר לֵךְ אֲמַר לְאֲדֹנֶיךָ הִנֵּה
אֵלָיו:

11

And now thou sayest: Go, tell thy lord: Behold, Elijah is here.

וְהָיָה אֲנִי אִלָּךְ מֵאַתָּה וְרוּחַ יְהוָה יִשְׁאַף
עַל אֲשֶׁר לֹא-אֲדַע וּבֹאתִי לְהִגִּיד לְאַחָאָב
וְלֹא יִמָּצָאָה וְהִרְגָנִי וְעַבְדֶּךָ יֵרָא אֶת-יְהוָה
מִנְעָרִי:

12

And it will come to pass, as soon as I am gone from thee, that the spirit of the LORD will carry thee whither I know not; and so when I come and tell Ahab, and he cannot find thee, he will slay me; but I thy servant fear the LORD from my youth.

הֲלֹא-הִגַּדְתָּ לְאֲדֹנִי אֶת אֲשֶׁר-עָשִׂיתִי בְּהַרְגִי
אֵילָל אֶת נְבִיאֵי יְהוָה וְאַחָאָב מִנְבִּיאֵי
יְהוָה מֵאַה אִישׁ חֲמִשִּׁים חֲמִשִּׁים אִישׁ
בַּמַּעֲרָה וְאָכְלִים לֶחֶם וּמַיִם:

13

Was it not told my lord what I did when Jezebel slew the prophets of the LORD, how I hid a hundred men of the LORD'S prophets by fifty in a cave, and fed them with bread and water?

וְעַתָּה אַתָּה אֲמַר לֵךְ אֲמַר לְאֲדֹנֶיךָ הִנֵּה
אֵלָיו וְהִרְגָנִי: (ס)

14

And now thou sayest: Go, tell thy lord: Behold, Elijah is here; and he will slay me.'

וַיֹּאמֶר אֵלָיו חַי יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁר
עִמָּדָתִי לִפְנֵי כִי הַיּוֹם אֶרְאֶה אֵלָיו:

15

And Elijah said: 'As the LORD of hosts liveth, before whom I stand, I will surely show myself unto him to-day.'

וַיֵּלֶךְ עַבְדֵּיָהוּ לְקִרְאֵת אַחָאָב וַיֵּגֶד-לוֹ
וַיֵּלֶךְ אַחָאָב לְקִרְאֵת אֵלָיו:

16

So Obadiah went to meet Ahab, and told him; and Ahab went to meet Elijah.

וַיְהִי כִּרְאוֹת אַחָאָב אֶת-אֵלָיו וַיֹּאמֶר
אַחָאָב אֵלָיו הֲאֵתָה זֶה עֹבֵד יִשְׂרָאֵל:

17

And it came to pass, when Ahab saw Elijah, that Ahab said unto him: 'Is it thou, thou troubler of Israel?'

וַיֹּאמֶר לֹא עָכַרְתִּי אֶת־יִשְׂרָאֵל כִּי אִם־
אֶתָּה וּבֵית אָבִיךָ בְּעֶזְבְּכֶם אֶת־מִצְוֹת יְהוָה
וּתְלַךְ אַחֲרֵי הַבָּעַלִּים:

18 And be answered: 'I have not troubled Israel; but thou, and thy father's house, in that ye have forsaken the commandments of the LORD, and thou hast followed the Baalim.

וְעַתָּה שְׁלַח קִבֵּץ אֵלַי אֶת־כָּל־יִשְׂרָאֵל
אֶל־הָר הַכַּרְמֶל וְאֶת־נְבִיאֵי הַבָּעַל אַרְבַּע
מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים וְנְבִיאֵי הָאֲשֵׁרָה אַרְבַּע
מֵאוֹת אֲכָלִי שֶׁלֶחַן אֵיזֶבֶל:

19 Now therefore send, and gather to me all Israel unto mount Carmel, and the prophets of Baal four hundred and fifty, and the prophets of the Asherah four hundred, that eat at Jezebel's table.'

וַיִּשְׁלַח אַחָאב בְּכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְבֹּץ
אֶת־הַנְּבִיאִים אֶל־הָר הַכַּרְמֶל:

20 And Ahab sent unto all the children of Israel, and gathered the prophets together unto mount Carmel.

וַיָּגֶשׁ אֵלֵיהֶם אֵל־כָּל־הָעָם וַיֹּאמֶר עַד־
מָתִי אַתֶּם פֹּסְחִים עַל־שְׁתֵּי הַסַּעֲפִים אִם־
יְהוָה הָאֱלֹהִים לָכֹן אַחֲרָיו וְאִם־הַבָּעַל
לָכֹן אַחֲרָיו וְלֹא־עָנּוּ הָעָם אֹתוֹ דָּבָר:

21 And Elijah came near unto all the people, and said: 'How long halt ye between two opinions? if the LORD be God, follow Him; but if Baal, follow him.' And the people answered him not a word.

וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם אֵל־הָעָם אֲנִי נֹתַרְתִּי נָבִיא
לַיהוָה לְבַדִּי וְנְבִיאֵי הַבָּעַל אַרְבַּע־מֵאוֹת
וְחֲמִשִּׁים אִישׁ:

22 Then said Elijah unto the people: 'I, even I only, am left a prophet of the LORD; but Baal's prophets are four hundred and fifty men.

וַיִּתְּנוּ־לָנוּ שְׁנַיִם פָּרִים וַיִּבְחָרוּ לָהֶם הַפָּר
הָאֶחָד וַיִּנְתְּחוּהוּ וַיָּשִׂימוּ עַל־הַעֲצִים וְאֵשׁ
לֹא יָשִׂימוּ וְאֲנִי אַעֲשֶׂהוּ אֶת־הַפָּר הָאֶחָד
וְנִתַּתִּי עַל־הַעֲצִים וְאֵשׁ לֹא אֲשִׂים:

23 Let them therefore give us two bullocks; and let them choose one bullock for themselves, and cut it in pieces, and lay it on the wood, and put no fire under; and I will dress the other bullock, and lay it on the wood, and put no fire under.

וַיִּקְרָאֲתָם בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאֲנִי אֶקְרָא בְּשֵׁם־
יְהוָה וְהָיָה הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־יַעֲנֶה בָאֵשׁ
הוּא הָאֱלֹהִים וַיַּעַן כָּל־הָעָם וַיֹּאמְרוּ טוֹב
הַדָּבָר:

24 And call ye on the name of your god, and I will call on the name of the LORD; and the God that answereth by fire, let him be God.' And all the people answered and said: 'It is well spoken.'

וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם לְנְבִיאֵי הַבָּעַל בַּחֲרוּ לָכֶם
הַפָּר הָאֶחָד וַעֲשׂוּ רֹאשְׁנָה כִּי אַתֶּם הַרְבֵּי
וַיִּקְרְאוּ בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאֵשׁ לֹא תִשְׂימוּ:

25 And Elijah said unto the prophets of Baal: 'Choose you one bullock for yourselves, and dress it first; for ye are many; and call on the name of your god, but put no fire under.'

וַיִּקְחוּ אֶת־הַפָּר אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם וַיַּעֲשׂוּ
וַיִּקְרְאוּ בְּשֵׁם־הַבָּעַל מִבֹּקֶר וְעַד־
הַצָּהֳרַיִם לֵאמֹר הַבָּעַל עֲנֵנוּ וְאִין קוֹל
וְאִין עֲנָה וַיַּפְסְחוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה:

26 And they took the bullock which was given them, and they dressed it, and called on the name of Baal from morning even until noon, saying: 'O Baal, answer us.' But there was no voice, nor any that answered. And they danced in halting wise about the altar which was made.

וַיְהִי בַצֹּהֲרִים וַיִּתְחַל בָּהֶם אֱלֹהֵי וַיֹּאמֶר
קְרָאוּ בְקוֹל-גָּדוֹל כִּי-אֱלֹהִים הוּא כִּי
שֵׁיחַ וְכִי-שָׁיג לוֹ וְכִי-דָרַךְ לוֹ אוֹלֵי יִשָּׁן
הוּא וַיִּקְצֹץ:

27 And it came to pass at noon, that Elijah mocked them, and said: 'Cry aloud; for he is a god; either he is musing, or he is gone aside, or he is in a journey, or peradventure he sleepeth, and must be awaked.'

וַיִּקְרְאוּ בְקוֹל גָּדוֹל וַיִּתְגַּדְּדוּ כַּמִּשְׁפָּטָם
בַּחֲרֵבוֹת וּבְרִמָּחִים עַד-שִׁפְף־דָּמָם
עֲלֵיהֶם:

28 And they cried aloud, and cut themselves after their manner with swords and lances, till the blood gushed out upon them.

וַיְהִי כַעֲבַר הַצֹּהֲרִים וַיִּתְנַבְּאוּ עַד לַעֲלוֹת
הַמִּנְחָה וְאִין-קוֹל וְאִין-עֲנָה וְאִין קָשָׁב:

29 And it was so, when midday was past, that they prophesied until the time of the offering of the evening offering; but their was neither voice, nor any to answer, nor any that regarded.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי לְכָל-הָעָם גִּשּׁוּ אֵלַי וַיִּגָּשׁוּ
כָל-הָעָם אֵלָיו וַיִּרְפָּא אֶת-מִזְבֵּחַ יְהוָה
הַהָרוּס:

30 And Elijah said unto all the people: 'Come near unto me'; and all the people came near unto him. And he repaired the altar of the LORD that was thrown down.

וַיִּקַּח אֱלֹהֵי שְׁתֵּים עָשָׂרָה אֲבָנִים כַּמִּסְפָּר
שִׁבְטֵי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָיָה דְּבַר-יְהוָה
אֵלָיו לֵאמֹר יִשְׂרָאֵל יְהִי שְׁמִי:

31 And Elijah took twelve stones, according to the number of the tribes of the sons of Jacob, unto whom the word of the LORD came, saying: 'Israel shall be thy name.'

וַיִּבְנֶה אֶת-הָאֲבָנִים מִזְבֵּחַ בִּשְׁם יְהוָה וַיַּעַשׂ
תֵּעָלָה כְּבִית סְאִתִּים זָרַע סָבִיב לַמִּזְבֵּחַ:

32 And with the stones he built an altar in the name of the LORD; and he made a trench about the altar, as great as would contain two measures of seed.

וַיַּעֲרֹךְ אֶת-הָעֵצִים וַיִּנְתַּח אֶת-הַפָּר וַיִּשֶׂם
עַל-הָעֵצִים:

33 And he put the wood in order, and cut the bullock in pieces, and laid it on the wood.

וַיֹּאמֶר מָלְאוּ אַרְבַּעָה כַּדִּים מַיִם וַיִּצְקוּ
עַל-הָעָלָה וְעַל-הָעֵצִים וַיֹּאמֶר שְׁנֹו וַיִּשְׁנֹו
וַיֹּאמֶר שְׁלֹשׁוּ וַיִּשְׁלֹשׁוּ:

34 And he said: 'Fill four jars with water, and pour it on the burnt-offering, and on the wood.' And he said: 'Do it the second time'; and they did it the second time. And he said: 'Do it the third time'; and they did it the third time.

וַיִּלְכוּ הַמַּיִם סָבִיב לַמִּזְבֵּחַ וְגַם אֶת-
הַתֵּעָלָה מָלְאוּ-מַיִם:

35 And the water ran round about the altar; and he filled the trench also with water.

וַיְהִי בַעֲלוֹת הַמִּנְחָה וַיָּגֶשׁ אֱלֹהֵי הַנָּבִיא
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יִצְחָק
וְיִשְׂרָאֵל הַיּוֹם יִוָּדַע כִּי-אַתָּה אֱלֹהִים
בְּיִשְׂרָאֵל וְאֲנִי עַבְדְּךָ (כ' וּבְדַבְרֶיךָ) [ק'
וּבְדַבְרֶיךָ] עָשִׂיתִי אֶת כָּל-הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה:

36 And it came to pass at the time of the offering of the evening offering, that Elijah the prophet came near, and said: 'O LORD, the God of Abraham, of Isaac, and of Israel, let it be known this day that Thou art God in Israel, and that I am Thy servant, and that I have done all these things at Thy word.'

עֲנֵנִי יְהוָה עֲנֵנִי וַיִּדְעוּ הָעָם הַזֶּה כִּי־אַתָּה
יְהוָה הָאֱלֹהִים וְאַתָּה הִסַּבְתָּ אֶת־לִבָּם
אֲחֵרָנִית:

37 Hear me, O LORD, hear me, that this people may know that Thou, LORD, art God, for Thou didst turn their heart backward.'

וַתִּפֹּל אֵשׁ־יְהוָה וַתֹּאכַל אֶת־הָעֵלֶה וְאֶת־
הָעֵצִים וְאֶת־הָאֲבָנִים וְאֶת־הָעֹפָר וְאֶת־
הַמָּיִם אֲשֶׁר־בַּתְּעֹלָה לַחֲכָה:

38 Then the fire of the LORD fell, and consumed the burnt-offering, and the wood, and the stones, and the dust, and licked up the water that was in the trench.

וַיֵּרָא כָּל־הָעָם וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ
יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים:

39 And when all the people saw it, they fell on their faces; and they said: 'The LORD, He is God; the LORD, He is God.'

הפטרת ויקהל

The Haftarah is I Kings 7:40 – 7:50. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16 on page 151, and the Haftarah is the special Haftarah on page 238. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftarah on page 244. On Shabbat HaHodesh, Maftir is Exodus 12:1 – 20 on page 46, and the Haftarah is on page 248.

וַיַּעַשׂ חִירֹם אֶת־הַכִּיּוֹת וְאֶת־הַיָּעִים
וְאֶת־הַמְּזֻרְקוֹת וַיַּכֵּל חִירֹם לַעֲשׂוֹת אֶת־
כָּל־הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה
בֵּית יְהוָה:

VII:40 And Hiram made the pots, and the shovels, and the basins. So Hiram made an end of doing all the work that he wrought for king Solomon in the house of the LORD:

עַמֻּדִים שְׁנַיִם וְגִלְתֵּי הַכְּתָרֹת אֲשֶׁר־עַל־
רֹאשׁ הָעַמֻּדִים שְׁתֵּי וְהַשְּׂבָכוֹת שְׁתֵּי
לְכַסּוֹת אֶת־שְׁתֵּי גִלְתֵּי הַכְּתָרֹת אֲשֶׁר־עַל־
רֹאשׁ הָעַמֻּדִים:

41 the two pillars, and the two bowls of the capitals that were on the top of the pillars; and the two networks to cover the two bowls of the capitals that were on the top of the pillars;

וְאֶת־הָרַמְנִים אַרְבַּע מֵאוֹת לְשְׁתֵּי
הַשְּׂבָכוֹת שְׁנֵי־טוּרִים רַמְנִים לְשַׁבְּכָה
הָאֶחָת לְכַסּוֹת אֶת־שְׁתֵּי גִלְתֵּי הַכְּתָרֹת
אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָעַמֻּדִים:

42 and the four hundred pomegranates for the two networks, two rows of pomegranates for each network, to cover the two bowls of the capitals that were upon the top of the pillars;

וְאֶת־הַמְּכֻנוֹת עָשָׂר וְאֶת־הַכִּיּוֹת עָשָׂה
עַל־הַמְּכֻנוֹת:

43 and the ten bases, and the ten lavers on the bases;

וְאֶת־הַיָּם הָאֶחָד וְאֶת־הַבָּקָר שְׁנַיִם־עָשָׂר
תַּחַת הַיָּם:

44 and the one sea, and the twelve oxen under the sea;

וְאֶת־הַסִּירֹת וְאֶת־הַיָּעִים וְאֶת־הַמְּזֻרְקוֹת
וְאֶת־כָּל־הַכֵּלִים (כ' הָאֶחָד) [ק' הָאֶלֶה]
אֲשֶׁר עָשָׂה חִירֹם לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה
נְחֹשֶׁת מְמֻרָּט:

45 and the pots, and the shovels, and the basins; even all these vessels, which Hiram made for king Solomon, in the house of the LORD, were of burnished brass.

בכפר הירדן יצקם המלך במעבה האדמה בין סכות ובין צרתן:	46	In the plain of the Jordan did the king cast them, in the clay ground between Succoth and Zarethan.
וינח שלמה את כל הכלים מרב מאד מאד לא נחקר משקל הנחשת:	47	And Solomon left all the vessels unweighed, because they were exceeding many; the weight of the brass could not be found out.
וינעש שלמה את כל הכלים אשר בית יהוה את מזבח הזהב ואת השלחן אשר עליו לחם הפנים זהב:	48	And Solomon made all the vessels that were in the house of the LORD: the golden altar, and the table whereupon the showbread was, of gold;
ואת המנורות חמש מימין וחמש משמאל לפני הדביר זהב סגור והפרח והנרות והמלקחים זהב:	49	and the candlesticks, five on the right side, and five on the left, before the Sanctuary, of pure gold; and the flowers, and the lamps, and the tongs, of gold;
והספות והמזמרות והמזרקות והכפות והמחתות זהב סגור והפתות לדלתות הבית הפנימי לקדש הקדשים לדלתי הבית להיכל זהב: (פ)	50	and the cups, and the snuffers, and the basins, and the pans, and the fire-pans, of pure gold; and the hinges, both for the doors of the inner house, the most holy place, and for the doors of the house, that is, of the temple, of gold.

הפטרת פקודי

The Haftarah is I Kings 7:51 – 8:21. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16 on page 151, and the Haftarah is the special Haftarah on page 238. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftarah on page 244. On Shabbat HaHodesh, Maftir is Exodus 12:1 – 20 on page 46, and the Haftarah is on page 248.

ותשלם כל המלאכה אשר עשה המלך שלמה בית יהוה ויבא שלמה את קדשיו דוד אביו את הכסף ואת הזהב ואת הכלים נתן באצרות בית יהוה: (פ)	VII:51	Thus all the work that king Solomon wrought in the house of the LORD was finished. And Solomon brought in the things which David his father had dedicated, the silver, and the gold, and the vessels, and put them in the treasuries of the house of the LORD.
אז יקהל שלמה את זקני ישראל את כל ראשי המטות נשיאי האבות לבני ישראל אל המלך שלמה ירושלם להעלות את ארון ברית יהוה מעיר דוד היא ציון:	VIII:1	Then Solomon assembled the elders of Israel, and all the heads of the tribes, the princes of the fathers' houses of the children of Israel, unto king Solomon in Jerusalem, to bring up the ark of the covenant of the LORD out of the city of David, which is Zion.
ויקהלו אל המלך שלמה כל איש ישראל בירח האתנים בחדש הוא החדש השביעי:	2	And all the men of Israel assembled themselves unto king Solomon at the feast, in the month Ethanim, which is the seventh month.

וַיָּבֹאוּ כָל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשָּׂאוּ הַכֹּהֲנִים
אֶת־הָאָרֹן:

3

And all the elders of Israel came, and the priests took up the ark.

וַיַּעֲלוּ אֶת־אֲרוֹן יְהוָה וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד
וְאֶת־כָּל־כֵּלֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר בָּאֹהֶל וַיַּעֲלוּ
אֹתָם הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם:

4

And they brought up the ark of the LORD, and the tent of meeting, and all the holy vessels that were in the Tent; even these did the priests and the Levites bring up.

וְהַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וְכָל־עֵדַת יִשְׂרָאֵל
הַנוֹעֲדִים עָלָיו אָתּוּ לִפְנֵי הָאָרֹן מִזִּבְחִים
צֹאן וּבָקָר אֲשֶׁר לֹא־יִסְפְּרוּ וְלֹא יִמְנוּ
מִרְבּ:

5

And king Solomon and all the congregation of Israel, that were assembled unto him, were with him before the ark, sacrificing sheep and oxen, that could not be told nor numbered for multitude.

וַיָּבֹאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה
אֶל־מְקוֹמוֹ אֶל־דְּבִיר הַבַּיִת אֶל־קֹדֶשׁ
הַקֹּדְשִׁים אֶל־תַּחַת כְּנָפֵי הַכְּרוּבִים:

6

And the priests brought in the ark of the covenant of the LORD unto its place, into the Sanctuary of the house, to the most holy place, even under the wings of the cherubim.

כִּי הַכְּרוּבִים פָּרְשִׁים כְּנָפֵיהֶם אֶל־מְקוֹם
הָאָרֹן וַיִּסְכּוּ הַכְּרוּבִים עַל־הָאָרֹן וְעַל־
בִּדְיוֹ מִלְמַעְלָה:

7

For the cherubim spread forth their wings over the place of the ark, and the cherubim covered the ark and the staves thereof above.

וַיֵּאָרְכוּ הַבִּדִּים וַיֵּרְאוּ רֵאשֵׁי הַבִּדִּים מִן־
הַקֹּדֶשׁ עַל־פְּנֵי הַדְּבִיר וְלֹא יָרְאוּ חֲחוּצָה
וַיִּהְיוּ שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

8

And the staves were so long that the ends of the staves were seen from the holy place, even before the Sanctuary; but they could not be seen without; and there they are unto this day.

אֵין בָּאָרֹן דָּבָר שֶׁנִּי לַחֲתוֹת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר
הִנִּיחַ שָׁם מֹשֶׁה בְּחֶרֶב אֲשֶׁר פָּרַת יְהוָה
עִם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

9

There was nothing in the ark save the two tables of stone which Moses put there at Horeb, when the LORD made a covenant with the children of Israel when they came out of the land of Egypt.

וַיְהִי בְצֵאת הַכֹּהֲנִים מִן־הַקֹּדֶשׁ וַהֲעֹנָן
מָלָא אֶת־בֵּית יְהוָה:

10

And it came to pass, when the priests were come out of the holy place, that the cloud filled the house of the LORD,

וְלֹא־יָכְלוּ הַכֹּהֲנִים לַעֲמֹד לְשֶׁרֶת מִפְּנֵי
הָעֲנָן כִּי־מָלָא כְבוֹד־יְהוָה אֶת־בֵּית
יְהוָה: (פ)

11

so that the priests could not stand to minister by reason of the cloud; for the glory of the LORD filled the house of the LORD.

אָז אָמַר שְׁלֹמֹה יְהוָה אָמַר לְשָׁכֵן בְּעֶרְפֶּל:

12

Then spoke Solomon: The LORD hath said that He would dwell in the thick darkness.

בָּנָה בְּנִיתִי בֵּית זָבֵל לָךְ מְכוֹן לְשִׁבְתְּךָ
עוֹלָמִים:

13

I have surely built Thee a house of habitation, A place for Thee to dwell in for ever.

וַיִּסָּב הַמֶּלֶךְ אֶת־פָּנָיו וַיְבָרֶךְ אֶת־כָּל־קְהָל
יִשְׂרָאֵל וְכָל־קְהָל יִשְׂרָאֵל עָמַד:

14

And the king turned his face about, and blessed all the congregation of Israel; and all the congregation of Israel stood.

וַיֹּאמֶר בָּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
דִּבֶּר בְּפִיו אֶת דָּוִד אָבִי וּבְיָדוֹ מָלָא
לְאֹמֶר:

15

And he said: 'Blessed be the LORD, the God of Israel, who spoke with His mouth unto David my father, and hath with His hand fulfilled it, saying:

מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶת־עַמִּי אֶת־
יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם לֹא־בָחַרְתִּי בְעִיר מְכֹל
שְׁבַטֵי יִשְׂרָאֵל לְבָנוֹת בַּיִת לַיהוָה שְׁמִי שָׁם
וְאֶבְחַר בְּדָוִד לַיהוָה עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל:

16

Since the day that I brought forth My people Israel out of Egypt, I chose no city out of all the tribes of Israel to build a house, that My name might be there; but I chose David to be over My people Israel.

וַיְהִי עַם־לִבָּב דָּוִד אָבִי לְבָנוֹת בַּיִת לְשֵׁם
יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

17

Now it was in the heart of David my father to build a house for the name of the LORD, the God of Israel.

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־דָּוִד אָבִי יֵעָן אֲשֶׁר הָיָה
עַם־לִבָּבְךָ לְבָנוֹת בַּיִת לְשְׁמִי הִשִּׁיבְתָּ כִּי
הָיָה עַם־לִבָּבְךָ:

18

But the LORD said unto David my father: Whereas it was in thy heart to build a house for My name, thou didst well that it was in thy heart;

כִּי אַתָּה לֹא תִבְנֶה הַבַּיִת כִּי אִם־בְּנֶךָ
הַיָּצֵא מִחֻלְצֶיךָ הוּא יִבְנֶה הַבַּיִת לְשְׁמִי:

19

nevertheless thou shalt not build the house; but thy son that shall come forth out of thy loins, he shall build the house for My name.

וַיִּקָּם יְהוָה אֶת־דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר וְאַקֻּם
תַּחַת דָּוִד אָבִי וְאֶשְׁבּוּ עַל־כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל
כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה וְאֶבְנֶה הַבַּיִת לְשֵׁם
יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

20

And the LORD hath established His word that He spoke; for I am risen up in the room of David my father, and sit on the throne of Israel, as the LORD promised, and have built the house for the name of the LORD, the God of Israel.

וְאֲשֶׁם שֵׁם מְקוֹם לְאָרוֹן אֲשֶׁר־שָׁם בְּרִית
יְהוָה אֲשֶׁר כָּרַת עִם־אֲבוֹתֵינוּ בְּהוֹצִיאָו
אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: (ס)

21

And there have I set a place for the ark, wherein is the covenant of the LORD, which He made with our fathers, when He brought them out of the land of Egypt.'

מפטיר לשבת ראש חודש

The Maftir for Shabbat Rosh Hodesh is Numbers 28:9 – 15.

וביום השַׁבָּת שְׁנֵי־כִבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה
תָּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרִים סֵלֹת מִנְחָה בְּלוּלָה
בְּשֶׁמֶן וְנִסְכּוֹ:

XXVIII:9

And on the sabbath day two he-lambs of the first year without blemish, and two tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, and the drink-offering thereof.

עֹלֹת שַׁבָּת בְּשַׁבְּתוֹ עַל־עֹלֹת הַתָּמִיד
וְנִסְכָּה: (פ)

10

This is the burnt-offering of every sabbath, beside the continual burnt-offering, and the drink-offering thereof.

וּבְרֵאשֵׁי חֲדָשֵׁיכֶם תִּקְרִיבוּ עֹלָה לַיהוָה
פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם וְאַיִל אֶחָד כְּבָשִׂים
בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תָּמִימִם:

11

And in your new moons ye shall present a burnt-offering unto the LORD: two young bullocks, and one ram, seven he-lambs of the first year without blemish;

וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִים סֵלֹת מִנְחָה בְּלוּלָה
בְּשֶׁמֶן לַפָּר הָאֶחָד וּשְׁנֵי עֶשְׂרִים סֵלֹת
מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְאַיִל הָאֶחָד:

12

and three tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, for each bullock; and two tenth parts of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, for the one ram;

וְעֶשְׂרֵן עֶשְׂרִים סֵלֹת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן
לְכֶבֶשׂ הָאֶחָד עֹלָה רֵיחַ נִיחֹחַ אֲשֶׁה
לַיהוָה:

13

and a several tenth part of fine flour mingled with oil for a meal-offering unto every lamb; for a burnt-offering of a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD.

וְנִסְכֵיהֶם חֲצִי תֵהֵן וְיֵהֵא לַפָּר וּשְׁלִישֵׁת
תֵהֵן לְאַיִל וּרְבִיעֵת תֵהֵן לְכֶבֶשׂ יֵין זֹאת
עֹלֹת חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ לְחֹדֶשִׁי הַשָּׁנָה:

14

And their drink-offerings shall be half a hin of wine for a bullock, and the third part of a hin for the ram, and the fourth part of a hin for a lamb. This is the burnt-offering of every new moon throughout the months of the year.

וּשְׁעִיר עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת לַיהוָה
עַל־עֹלֹת הַתָּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ: (ס)

15

And one he-goat for a sin-offering unto the LORD; it shall be offered beside the continual burnt-offering, and the drink-offering thereof.

הפטרת שבת ראש חודש

The Haftarah for Shabbat Rosh Hodesh is Isaiah 66:1 – 24.

כֹּה אָמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כִּסֵּאִי וְהָאָרֶץ תַּדֹּם
רִגְלִי אֵי־זֶה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ־לִי וְאֵי־זֶה
מָקוֹם מְנוּחָתִי:

LXVI:1

Thus saith the LORD: The heaven is My throne, and the earth is My footstool; where is the house that ye may build unto Me? And where is the place that may be My resting-place?

וְאֵת־כָּל־אֲלֹהֵי יָדַי עֲשָׂתָה וַיְהִיו כָּל־אֲלֹהֵי
נֶאֱמַר־יְהוָה וְאֵל־זֶה אֶפְשֵׁי אֶל־עָנִי
וְנִכְחֵ־רוּחַ וְחָרָד עַל־דְּבָרִי:

2

For all these things hath My hand made, and so all these things came to be, saith the LORD; but on this man will I look, even on him that is poor and of a contrite spirit, and trembleth at My word.

שׁוֹחֵט הַשּׁוֹר מִכֶּה-אִישׁ זֹבֵחַ הַשֶּׁה עֶרְפָּה
כָּלֵב מַעֲלָה מִנְחַח דָּם-חֲזִיר מִזְכִּיר לְבָנָה
מִבְרָךְ אֲנֹן גַּם-הֵמָּה בָּחֲרוּ בְּדַרְכֵיהֶם
וּבִשְׁקוּצֵיהֶם נַפְשָׁם חִפְצָה:

גַּם-אֲנִי אֶבְחַר בְּתַעֲלָלֵיהֶם וּמִגּוֹרָתָם
אָבִיא לָהֶם יַעַן קִרְאתִי וְאֵין עֹנָה דְּבַרְתִּי
וְלֹא שָׁמְעוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינַי וּבִאֲשֶׁר
לֹא-חִפְצָתִי בָּחֲרוּ: (ס)

שָׁמְעוּ דְּבַר-יְהוָה הַחֲרָדִים אֶל-דְּבָרוֹ
אָמְרוּ אֲחֵיכֶם שְׂנֵאִיכֶם מִנְדִּיכֶם לְמַעַן שְׁמִי
יִכְבֹּד יְהוָה וְנִרְאָה בְּשִׂמְחַתְכֶם וְהֵם יִבְשׁוּ:

קוֹל שָׁאוֹן מֵעִיר קוֹל מִהִיכָל קוֹל יְהוָה
מִשְׁלֵם גְּמוּל לְאִיבָיו:

בְּטָרֶם תַּחֲוִיל יִלְדָּה בְּטָרֶם יָבּוּא תֵּבֶל לָהּ
וְהַמְלִיטָה זָכָר:

מִי-שָׁמַע כְּזֹאת מִי רָאָה כְּאֵלֶּה הַיּוֹחֵל
אֶרֶץ בְּנוֹם אֶחָד אִם-יִוָּלַד גּוֹי פְּעַם אַחַת
כִּי-תֵלֶּה גַם-יִלְדָּה צִיּוֹן אֶת-בָּנֶיהָ:

הֲאֲנִי אֲשַׁבֵּיר וְלֹא אוֹלִיד יֹאמֶר יְהוָה
אִם-אֲנִי הַמּוֹלִיד וְעֲצַרְתִּי אֲמַר אֱלֹהֶיךָ: (ס)

שִׂמְחוּ אֶת-יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָּהּ כָּל-אֶהֱבֶיהָ
שִׂישׂוּ אֹתָהּ מְשׁוֹשׁ כָּל-הַמְתַּאבְּלִים עָלֶיהָ:

לְמַעַן תִּינָקוּ וּשְׂבַעְתֶּם מִשָּׁד תִּנְחַמֶּיהָ
לְמַעַן תִּמְצְוּ וְהִתְעַנְּגַתֶּם מִזֵּי כְבוֹדָהּ: (ס)

כִּי-כֵּהוּ אֲמַר יְהוָה הִנְנִי נֹטֶה-אֶלֶּיהָ כְּנֹהַר
שְׁלֹום וּכְנַחַל שׁוֹטֵף כְּבוֹד גּוֹיִם וַיִּנְקַתֶּם
עַל-צֶדֶד תִּנְשְׂאוּ וְעַל-בְּרָכִים תִּשְׁעֲשְׂעוּ:

כְּאִישׁ אֲשֶׁר אָמַר תִּנְחַמְנוּ כֵּן אֲנִכִּי אֲנַחֲמָכֶם
וּבִירוּשָׁלַם תִּנְחַמּוּ:

He that killeth an ox is as if he slew a man; he that sacrificeth a lamb, as if he broke a dog's neck; He that offereth a meal-offering, as if he offered swine's blood; he that maketh a memorial-offering of frankincense, as if he blessed an idol; according as they have chosen their own ways, and their soul delighteth in their abominations;

Even so I will choose their mockings, And will bring their fears upon them; Because when I called, none did answer; When I spoke, they did not hear, But they did that which was evil in Mine eyes, And chose that in which I delighted not.

Hear the word of the LORD, Ye that tremble at His word: Your brethren that hate you, that cast you out for My name's sake, have said: 'Let the LORD be glorified, That we may gaze upon your joy', But they shall be ashamed.

Hark! an uproar from the city, Hark! it cometh from the temple, Hark! the LORD rendereth recompense to His enemies.

Before she travailed, she brought forth; Before her pain came, She was delivered of a man-child.

Who hath heard such a thing? Who hath seen such things? Is a land born in one day? Is a nation brought forth at once? For as soon as Zion travailed, She brought forth her children.

Shall I bring to the birth, and not cause to bring forth? Saith the LORD; Shall I that cause to bring forth shut the womb? Saith thy God.

Rejoice ye with Jerusalem, And be glad with her, all ye that love her; Rejoice for joy with her, All ye that mourn for her;

That ye may suck, and be satisfied With the breast of her consolations; That ye may drink deeply with delight Of the abundance of her glory.

For thus saith the LORD: Behold, I will extend peace to her like a river. And the wealth of the nations like an overflowing stream, and ye shall suck thereof: Ye shall be borne upon the side, and shall be dandled upon the knees.

As one whom his mother comforteth, So will I comfort you; and ye shall be comforted in Jerusalem.

וּרְאִיתֶם וְשֵׁשׁ לִבְכֶּם וְעֲצָמוֹתֵיכֶם כִּדְשָׁא
תִּפְרַחְנָה וְנוֹדַעַה יְד־יְהוָה אֶת־עַבְדּוֹ
וְזַעַם אֶת־אֵיבָיו: (ס)

14 And when ye see this, your heart shall rejoice, and your bones shall flourish like young grass; and the hand of the LORD shall be known toward His servants, and He will have indignation against His enemies.

כִּי־הִנֵּה יְהוָה בָּאֵשׁ יָבוֹא וְכִסּוּפָה
מִרְכַּבְתָּיו לְהָשִׁיב בְּחִמָּה אָפּוֹ וְגַעְרָתוֹ
בְּלֹה־בִיאֵשׁ:

15 For, behold, the LORD will come in fire, And His chariots shall be like the whirlwind; to render His anger with fury, And His rebuke with flames of fire.

כִּי בָאֵשׁ יְהוָה נִשְׁפָּט וּבְחַרְבּוֹ
אֶת־כָּל־בָּשָׂר וּרְבּוֹ חָלָלִי יְהוָה:

16 For by fire will the LORD contend, And by His sword with all flesh; And the slain of the LORD shall be many.

הַמְתַּקְדָּשִׁים וְהַמְטַהֲרִים אֶל־הַגְנוֹת אַחֵר
(כ' אַחֵר) [ק' אַחֵת] בַּתְּנוּךְ אֲכָלִי בָשָׂר
הַחֲזִיר וְהַשֶּׁקֶץ וְהָעֶכְבֵּר יַחְדָּו יִסָּפוּ
נָא־יְהוָה:

17 They that sanctify themselves and purify themselves to go unto the gardens, behind one in the midst, Eating swine's flesh, and the detestable thing, and the mouse, Shall be consumed together, saith the LORD.

וְאֶנֶכִּי מַעֲשֵׂיהֶם וּמַחְשְׁבֹתֵיהֶם בָּאָה לְקַבֵּץ
אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם וְהַלְשִׁנּוֹת וּבָאוּ וְרָאוּ
אֶת־כְּבוֹדִי:

18 For I [know] their works and their thoughts; [the time] cometh, that I will gather all nations and tongues; and they shall come, and shall see My glory.

וְשִׁמְתִּי בָהֶם אוֹת וְשִׁלַּחְתִּי מֵהֶם וּפְלִיטִים
אֶל־הַגּוֹיִם תַּרְשִׁישׁ פּוּל וְלֹד וְלֹד וְלֹד מִשְׁכֵּי קֶשֶׁת
תִּבְל וַיּוֹן הָאֵיִם הָרְחָקִים אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ
אֶת־שִׁמְעִי וְלֹא־רָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ
אֶת־כְּבוֹדִי בְּגוֹיִם:

19 And I will work a sign among them, and I will send such as escape of them unto the nations, to Tarshish, Pul and Lud, that draw the bow, to Tubal and Javan, to the isles afar off, that have not heard My fame, neither have seen My glory; and they shall declare My glory among the nations.

וְהִבִּיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם מִכָּל־הַגּוֹיִם
מִנְחָה לַיהוָה בַּסּוּסִים וּבַרְכָב וּבַצִּבִּיִּם
וּבַפָּרָדִּים וּבַכִּרְכֹּת עַל הָר קָדְשִׁי
יְרוּשָׁלַם אָמַר יְהוָה כֹּאֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי
יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּנְחָה בְּכֵלִי טָהוֹר בֵּית
יְהוָה:

20 And they shall bring all your brethren out of all the nations for an offering unto the LORD, upon horses, and in chariots, and in fitters, and upon mules, and upon swift beasts, to My holy mountain Jerusalem, saith the LORD, as the children of Israel bring their offering in a clean vessel into the house of the LORD.

וְגַם־מֵהֶם אֶקַּח לַכֹּהֲנִים לְלוֹיִם אָמַר
יְהוָה:

21 And of them also will I take for the priests and for the Levites, saith the LORD.

כִּי כֹאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ
הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּדִים לִפְנֵי
נָא־יְהוָה כֵּן יַעֲמֵד זֶרְעֲכֶם וְשִׁמְכֶם:

22 For as the new heavens and the new earth, which I will make, shall remain before Me, saith the LORD, so shall your seed and your name remain.

וְהָיָה מְדֵי-חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וּמְדֵי שַׁבָּת
בְּשַׁבְּתוֹ יָבוֹא כָּל-בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי
אֲמַר יְהוָה:

23

And it shall come to pass, that from one new moon to another, and from one sabbath to another, shall all flesh come to worship before Me, Saith the LORD.

וַיֵּצְאוּ וַיֵּרְאוּ בַּפְּגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים כִּי
כִּי תוֹלַעֲתָם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכָּבֵּה
וְהָיוּ דְרָאוֹן לְכָל-בָּשָׂר: וְהָיָה מְדֵי חֹדֶשׁ
בְּחֹדְשׁוֹ וּמְדֵי שַׁבָּת בְּשַׁבְּתוֹ יָבוֹא כָּל בָּשָׂר
לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי יְהוָה

24

And they shall go forth, and look Upon the carcasses of the men that have rebelled against Me; For their worm shall not die, Neither shall their fire be quenched; And they shall be an abhorring unto all flesh.

הפטרת שבת מחר חודש

The Haftarah for Shabbat Maḥar Ḥodesh is I Samuel 20:18 – 42.

וַיֹּאמֶר-לוֹ יְהוֹנָתָן מָחָר חֹדֶשׁ וּנִפְקְדָתָ כִּי
יִפְקֹד מוֹשְׁבֶךָ:

XX:18

And Jonathan said unto him: 'To-morrow is the new moon; and thou wilt be missed, thy seat will be empty.

וְשַׁלַּשְׁתָּ תִּהְיֶה מָאֹד וּבֵאתָ אֶל-הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר-נִסְתַּרְתָּ שָׁם בְּיוֹם הַמַּעֲשֶׂה וַיִּשְׁבֶּתָ
אֶצֶּל הָאֶבֶן הָאֵזֶל:

19

And in the third day thou shalt hide thyself well, and come to the place where thou didst hide thyself in the day of work, and shalt remain by the stone Ezel.

וְאֲנִי שְׁלַשְׁתִּי הַחֲצִים צִדָּה אֲוֶרָה
לְשַׁלַּח-לִי לְמַטְרָה:

20

And I will shoot three arrows to the side-ward, as though I shot at a mark.

וְהִנֵּה אֲשַׁלַּח אֶת-הַנָּעַר לְךָ מֵצֵא
אֶת-הַחֲצִים אִם-אָמַרְתָּ אֲמַר לְנָעַר הִנֵּה
הַחֲצִים מִמֶּנִּי וְהִנֵּה קָחְנִי וּנְבָאָה כִּי-שָׁלוֹם
לָךְ וְאִין דְּבַר חַי־יְהוָה:

21

And, behold, I will send the lad: Go, find the arrows. If I say unto the lad: Behold, the arrows are on this side of thee; take them, and come; for there is peace to thee and no hurt, as the LORD liveth.

וְאִם-כֹּה אָמַר לְעֵלָם הִנֵּה הַחֲצִים מִמֶּנִּי
וְהִלָּאָה לָךְ כִּי שָׁלַחְךָ יְהוָה:

22

But if I say thus unto the boy: Behold, the arrows are beyond thee; go thy way; for the LORD hath sent thee away.

וְהַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֲנִי וְאַתָּה הִנֵּה יְהוָה
בֵּינִי וּבֵינֶךָ עַד-עוֹלָם: (ס)

23

And as touching the matter which I and thou have spoken of, behold, the LORD is between me and thee for ever.'

וַיִּסְתֵּר דָּוִד בַּשָּׂדֶה וַיְהִי הַחֹדֶשׁ וַיֵּשֶׁב
הַמֶּלֶךְ (כ' על) [ק' אֶל-] לֶאֱכֹל:

24

So David hid himself in the field; and when the new moon was come, the king sat him down to the meal to eat.

וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל-מוֹשְׁבּוֹ כַּפְּעָם כַּפְּעָם
אֶל-מוֹשֵׁב הַקִּיר וַיֵּקָם יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב אֲבִנֶר
מִצֵּד שְׂאוּל וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד:

25

And the king sat upon his seat, as at other times, even upon the seat by the wall; and Jonathan stood up, and Abner sat by Saul's side; but David's place was empty.

וְלֹא־דָבַר שְׁאוּל מֵאוֹמְהָ בַּיּוֹם הַהוּא כִּי
אָמַר מִקֶּרֶה הוּא בִּלְתִּי טָהוֹר הוּא כִּי־לֹא
טָהוֹר: (ס)

26 Nevertheless Saul spoke not any thing that day; for he thought: 'Something hath befallen him, he is unclean; surely he is not clean.'

וַיְהִי מִמָּחָרֶת הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וַיִּפָּקֶד מְקוֹם
דָּוִד (פ) וַיֹּאמֶר שְׁאוּל אֶל־יְהוֹנָתָן בְּנוֹ
מִדָּוִעַ לֹא־בָא בֶן־יִשִׁי גַם־תָּמוּל גַּם־חַיּוֹם
אֶל־הַלֶּחֶם:

27 And it came to pass on the morrow after the new moon, which was the second day, that David's place was empty; and Saul said unto Jonathan his son: 'Wherefore cometh not the son of Jesse to the meal, neither yesterday, nor to-day?'

וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׁאוּל נִשְׁאֵל נִשְׁאֵל דָּוִד
מֵעַמְדִּי עַד־בֵּית לָחֶם:

28 And Jonathan answered Saul: 'David earnestly asked leave of me to go to Beth-lehem;

וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי נָא כִּי זָבַחַ מִשְׁפָּחָה
לָנוּ בָּעִיר וְהוּא צָוָה־לִּי אָחִי וְעַתָּה
אִם־מָצָאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ אִמְלֹטָה נָא וְאֶרְאֶה
אֶת־אָחִי עַל־כֵּן לֹא־בָא אֶל־שֻׁלְחַן
הַמֶּלֶךְ: (ס)

29 and he said: Let me go, I pray thee; for our family hath a sacrifice in the city; and my brother, he hath commanded me; and now, if I have found favour in thine eyes, let me get away, I pray thee, and see my brethren. Therefore he is not come unto the king's table.'

וַיַּחַר־אַף שְׁאוּל בִּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר לוֹ
בֶּן־נַעֲוֹת הַמְּרִדּוֹת הֲלוֹא יָדַעְתִּי כִּי־בָחַר
אֶתָּה לְבֶן־יִשִׁי לְבָשְׁתָּךְ וּלְבָשֶׁת עֶרְוַת
אִמִּי:

30 Then Saul's anger was kindled against Jonathan, and he said unto him: 'Thou son of perverse rebellion, do not I know that thou hast chosen the son of Jesse to thine own shame, and unto the shame of thy mother's nakedness?

כִּי כָל־הַיָּמִים אֲשֶׁר בֶּן־יִשִׁי חַי
עַל־הָאָדָמָה לֹא תִכּוֹן אֶתָּה וּמַלְכוּתְךָ
וְעַתָּה שְׁלַח וְקַח אֹתוֹ אֵלַי כִּי בֶן־מָוֶת
הוּא: (ס)

31 For as long as the son of Jesse liveth upon the earth, thou shalt not be established, nor thy kingdom. Wherefore now send and fetch him unto me, for he deserveth to die.'

וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׁאוּל אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו
לָמָּה יוֹמַת מָה עָשָׂה:

32 And Jonathan answered Saul his father, and said unto him: 'Wherefore should he be put to death? what hath he done?'

וַיִּטֵּל שְׁאוּל אֶת־הַחֲנִית עָלָיו לְהַכּוֹתוֹ וַיַּדַּע
יְהוֹנָתָן כִּי־כָלָה הָיָא מֵעַם אָבִיו לְהָמִית
אֶת־דָּוִד: (ס)

33 And Saul cast his spear at him to smite him; whereby Jonathan knew that it was determined of his father to put David to death.

וַיָּקָם יְהוֹנָתָן מֵעַם הַשְּׁלָחַן בְּחַרְיֵאָף
וְלֹא־אָכַל בַּיּוֹם־הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לָחֶם כִּי
נִעְצַב אֶל־דָּוִד כִּי הִכְלִמוֹ אָבִיו: (ס)

34 So Jonathan arose from the table in fierce anger, and did eat no food the second day of the month; for he was grieved for David, and because his father had put him to shame.

וַיְהִי בַּבֹּקֶר וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשָּׂדֶה לְמוֹעֵד
דָּוִד וְנָעַר קָטָן עִמּוֹ:

35 And it came to pass in the morning, that Jonathan went out into the field at the time appointed with David, and a little lad with him.

וַיֹּאמֶר לְנַעֲרוֹ רֵץ מֵצֵא נָא אֶת־תַּחֲצִים
אֲשֶׁר אֲנִי מוֹרֶה הַנָּעַר רֵץ וְהוּא־יָרָה
הַחֲצִי לְהַעֲבֹרוֹ:

36 And he said unto his lad: 'Run, find now the arrows which I shoot.' And as the lad ran, he shot an arrow beyond him.

וַיָּבֹא הַנָּעַר עַד־מְקוֹם הַחֲצִי אֲשֶׁר יָרָה
יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנָּעַר וַיֹּאמֶר
הֲלוֹא הַחֲצִי מִמֶּנּוּ וְהִלָּאָה:

37 And when the lad was come to the place of the arrow which Jonathan had shot, Jonathan cried after the lad, and said: 'Is not the arrow beyond thee?'

וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנָּעַר מִהֵרָה חֲוָשָׁה
אֶל־תַּעֲמֹד וַיִּלָּקֵט נֶעַר יְהוֹנָתָן אֶת־
(כ) הַחֲצִי [ק' תַּחֲצִים] וַיָּבֹא אֶל־אֲדֹנָיו:

38 And Jonathan cried after the lad: 'Make speed, hasten, stay not.' And Jonathan's lad gathered up the arrows, and came to his master.

וְהַנָּעַר לֹא־יָדָע מְאוּמָה אֵד יְהוֹנָתָן וְדָוִד
יָדְעוּ אֶת־הַדָּבָר: (ס)

39 But the lad knew not any thing; only Jonathan and David knew the matter.

וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת־כְּלָיו אֶל־הַנָּעַר אֲשֶׁר־לּוֹ
וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הִבֵּא הָעִיר:

40 And Jonathan gave his weapons unto his lad, and said unto him: 'Go, carry them to the city.'

הַנָּעַר בָּא וְדָוִד קָם מֵאֲצֹל הַגִּבּוֹב וַיִּפֹּל
לְאַפּוֹ אַרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים
וַיִּשְׁקֻם אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וַיִּבְכּוּ אִישׁ
אֶת־רֵעֵהוּ עַד־דָּוִד הִגְדִּיל:

41 And as soon as the lad was gone, David arose out of a place toward the South, and fell on his face to the ground, and bowed down three times; and they kissed one another, and wept one with another, until David exceeded.

וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר
יְהוָה יִהְיֶה בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין זֶרְעִי וּבֵין
זֶרְעֶךָ עַד־עוֹלָם: (פ)

42 And Jonathan said to David: 'Go in peace, forasmuch as we have sworn both of us in the name of the LORD, saying: The LORD shall be between me and thee, and Between my seed and thy seed, for ever.'

הפטרת פרשת שקלים

The Maftir on Shabbat Shekalim is Exodus 30:11 – 16. The Haftarah is II Kings 12:1 – 17.

בֶּן־שֶׁבַע שָׁנִים יְהוֹאָשׁ בְּמָלְכוֹ: (פ)

XII:1 Jehoash was seven years old when he began to reign.

בְּשֶׁנֶת־שֶׁבַע לַיהוּא מָלַךְ יְהוֹאָשׁ וְאַרְבָּעִים
שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלַם וְשֵׁם אִמּוֹ צִבְיָה
מִבְּאֵר שֶׁבַע:

2 In the seventh year of Jehu began Jehoash to reign; and he reigned forty years in Jerusalem; and his mother's name was Zibiah of Beer-sheba.

וַיַּעַשׂ יְהוֹאָשׁ הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה כָּל־יָמָיו
אֲשֶׁר הוֹרָהוּ יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן:

3 And Jehoash did that which was right in the eyes of the LORD all his days wherein Jehoiada the priest instructed him.

רק הבמות לא־סרו עוד העם מזבחים
ומקטרים בבמות:

4

Howbeit the high places were not taken away; the people still sacrificed and offered in the high places.

ויאמר יהואש אל־הכהנים כל־כסף
הקדשים אשר־יובא בית־יהוה כסף
עוֹבֵר אִישׁ כֶּסֶף נַפְשׁוֹת עֲרָכּוֹ כָּל־כֶּסֶף
אֲשֶׁר יַעֲלֶה עַל לִב־אִישׁ לְהָבִיא בֵּית
יְהוָה:

5

And Jehoash said to the priests: 'All the money of the hallowed things that is brought into the house of the LORD, in current money, the money of the persons for whom each man is rated, all the money that cometh into any man's heart to bring into the house of the LORD,

יקחו להם הכהנים איש מאת מקרו והם
יחזקו את־בֶּדֶק הבית לכל אשר־ימצא
שם בֶּדֶק: (פ)

6

let the priests take it to them, every man from him that bestoweth it upon him; and they shall repair the breaches of the house, wheresoever any breach shall be found.'

ויהי בשנת עשרים ושלוש שנה למלך
יהואש לא־חזקו הכהנים את־בֶּדֶק
הבית:

7

But it was so, that in the three and twentieth year of king Jehoash the priests had not repaired the breaches of the house.

ויקרא המלך יהואש ליהויָדָע הכהן
ולכהנים ויאמר אליהם מדוע אינכם
מחזקים את־בֶּדֶק הבית ועתה
אל־תקחו־כֶּסֶף מאת מכריכם כִּי־לִבְדֶּק
הבית תתננו:

8

Then king Jehoash called for Jehoiada the priest, and for the other priests, and said unto them: 'Why repair ye not the breaches of the house? now therefore take no longer money from them that bestow it upon you, but deliver it for the breaches of the house.'

ויאתו הכהנים לבלתי קחת־כֶּסֶף מאת
העם ולבלתי חזק את־בֶּדֶק הבית:

9

And the priests consented that they should take no longer money from the people, neither repair the breaches of the house.

ויקח יהויָדָע הכהן ארון אחד ויקב
חר בדלתו ויתן אתו אצל המזבח
(כ' בימין) [ק' מזמין] בבוא־איש בית
יהוה ונתנו־שָׁמָּה הכהנים שִׁמְרֵי הַסֵּף
את־כָּל־הַכֶּסֶף הַמֻּבָּא בֵּית־יְהוָה:

10

And Jehoiada the priest took a chest, and bored a hole in the lid of it, and set it beside the altar, on the right side as one cometh into the house of the LORD; and the priests that kept the threshold put therein all the money that was brought into the house of the LORD.

ויהי כראותם כִּי־רַב הַכֶּסֶף בָּאֲרוֹן ויעל
סֹפֵר הַמֶּלֶךְ וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל ויצרו וימנו
את־הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא בֵּית־יְהוָה:

11

And it was so, when they saw that there was much money in the chest, that the king's scribe and the high priest came up, and they put up in bags and counted the money that was found in the house of the LORD.

ונתנו את־הַכֶּסֶף הַמִּתְּכָן עַל־ (כ' יד) [ק'
ידן] עֲשֵׂי הַמְּלָאכָה (כ' הפקדים) [ק'
המפקדים] בֵּית יְהוָה ויוציאו־הוּ לַחֲרָשֵׁי
הָעֵץ וְלַבָּנִים הָעֹשִׂים בֵּית יְהוָה:

12

And they gave the money that was weighed out into the hands of them that did the work, that had the oversight of the house of the LORD; and they paid it out to the carpenters and the builders, that wrought upon the house of the LORD,

וּלְגִדְרֵי־חֵבֶרֶט וְלִחְצֵבֵי־הָאֶבֶן וְלִקְנֹת עֵצִים
וְאֵבֶנִי מִחֶצֶב לְחֹזֵק אֶת־בֵּדֶק בֵּית־יְהוָה
וְלִכְלֹל אֲשֶׁר־יֵצֵא עַל־הַבַּיִת לְחֻזְקָה:

13 and to the masons and the hewers of stone, and for
buying timber and hewn stone to repair the breaches
of the house of the LORD, and for all that was laid out
for the house to repair it.

אֲךָ לֹא יַעֲשֶׂה בֵּית יְהוָה סְפוֹת כֶּסֶף
מִזְמָרוֹת מְזֻרְקוֹת חֲצָצְרוֹת כָּל־כְּלֵי זָהָב
וְכָל־כֶּסֶף מִן־הַכֶּסֶף הַמּוּבָא בֵּית־יְהוָה:

14 But there were not made for the house of the LORD
cups of silver, snuffers, basins, trumpets, any vessels of
gold, or vessels of silver, of the money that was
brought into the house of the LORD;

כִּי־לַעֲשֵׂי הַמְּלָאכָה יִתְּנֻהוּ וַחֲזָקוּ־בּוֹ
אֶת־בֵּית יְהוָה:

15 for they gave that to them that did the work, and
repaired therewith the house of the LORD.

וְלֹא יִחְשְׁבוּ אֶת־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יִתְּנוּ
אֶת־הַכֶּסֶף עַל־יָדָם לַתָּת לַעֲשֵׂי הַמְּלָאכָה
כִּי בְּאֵמֻנָה הֵם עֹשִׂים:

16 Moreover they reckoned not with the men, into
whose hand they delivered the money to give to them
that did the work; for they dealt faithfully.

כֶּסֶף אֲשֶׁם וְכֶסֶף חַטָּאוֹת לֹא יוּבָא בֵּית
יְהוָה לְכֹהֲנִים יְהוֹי: (פ)

17 The forfeit money, and the sin money, was not
brought into the house of the LORD; it was the priests.

פרשת זכור

The Maftir for Shabbat Zakhor is Deuteronomy 25:17 – 19.

זְכוֹר אֵת אֲשֶׁר־עָשָׂה לְךָ עַמְלֹק בְּדֶרֶךְ
בְּצֹאתְכֶם מִמִּצְרָיִם:

XXV:17 Remember what Amalek did unto thee by the way as
ye came forth out of Egypt;

אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדֶרֶךְ וַיִּזְנֹב בְּךָ
כָּל־הַנֶּחָשָׁלִים אַחֲרֶיךָ וְאַתָּה עֵיף
וַיִּגַע וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים:

18 how he met thee by the way, and smote the hindmost
of thee, all that were enfeebled in thy rear, when thou
wast faint and weary; and he feared not God.

וְהָיָה בְּהֵנִיחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְלֹא מִכָּל־אֹיְבֶיךָ
מִסְבִּיב בְּאַרְצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ
נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחָה אֶת־זִכְרֵ עַמְלֹק מִתַּחַת
הַשָּׁמַיִם לֹא תִשְׁכַּח: (פ)

19 Therefore it shall be, when the LORD thy God hath
given thee rest from all thine enemies round about,
in the land which the LORD thy God giveth thee for
an inheritance to possess it, that thou shalt blot out
the remembrance of Amalek from under heaven;
thou shalt not forget.

הפטרות פרשת זכור

The Haftarah for Shabbat Zakhor is I Samuel 15:2 – 34.

כֹּה אָמַר יְהוָה זְכוֹרָתִי אֲנִי
אֲשֶׁר-עָשָׂה עִמָּלֶךְ לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-שָׁם לוֹ
בְּדֶרֶךְ בְּעֹלְתוֹ מִמִּצְרַיִם:

XV:2

Thus saith the LORD of hosts: I remember that which Amalek did to Israel, how he set himself against him in the way, when he came up out of Egypt.

עַתָּה לֵךְ וְהַכִּיתָה אֶת-עִמָּלֶךְ וְהָחֳרַמְתָּם
אֶת-כָּל-אֲשֶׁר-לוֹ וְלֹא תַחֲמֹל עָלָיו
וְהָמַתָּה מֵאִישׁ עַד-אִשָּׁה מֵעַלְלִי וְעַד-יוֹנֵק
מִשּׁוֹר וְעַד-שֶׁה מִגִּמְלֹל וְעַד-חֲמוֹר: (ס)

3

Now go and smite Amalek, and utterly destroy all that they have, and spare them not; but slay both man and woman, infant and suckling, ox and sheep, camel and ass.' .

וַיִּשְׁמָע שְׁאוּל אֶת-הָעָם וַיִּפְקְדֵם בְּטַלָּאִים
מֵאֲתָיִם אֶלֶף רִגְלֵי וְעֶשְׂרֵת אֲלָפִים
אֶת-אִישׁ יְהוּדָה:

4

And Saul summoned the people, and numbered them in Telaim, two hundred thousand footmen, and ten thousand men of Judah.

וַיָּבֹא שְׁאוּל עַד-עִיר עִמָּלֶךְ וַיַּרְבּ בְּנָחַל:

5

And Saul came to the city of Amalek, and lay in wait in the valley.

וַיֹּאמֶר שְׁאוּל אֶל-הַקִּינִי לְכוּ סְרוּ רְדֹו
מִתּוֹךְ עִמָּלְכִי כִּי-אֶסְפְּדָם עִמּוֹ וְאַתָּה
עֲשִׂיתָה חֶסֶד עִם-כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּעֹלֹתָם מִמִּצְרַיִם וַיָּסֶר קִינֵי מִתּוֹךְ
עִמָּלֶךְ:

6

And Saul said unto the Kenites: 'Go, depart, get you down from among the Amalekites, lest I destroy you with them; for ye showed kindness to all the children of Israel, when they came up out of Egypt.' So the Kenites departed from among the Amalekites.

וַיִּךְ שְׁאוּל אֶת-עִמָּלֶךְ מִחוּיְלָה בּוֹאֵךְ שׁוֹר
אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי מִצְרַיִם:

7

And Saul smote the Amalekites, from Havilah as thou goest to Shur, that is in front of Egypt.

וַיִּתְּפֹשׂ אֶת-אַגַּג מֶלֶךְ-עִמָּלֶךְ חִי
וְאֶת-כָּל-הָעָם הַחֲרִים לְפִי-חֶרֶב:

8

And he took Agag the king of the Amalekites alive, and utterly destroyed all the people with the edge of the sword.

וַיַּחֲמֹל שְׁאוּל וְהָעָם עַל-אַגַּג וְעַל-מִיטֵב
הַצֹּאֵן וְהַבָּקָר וְהַמִּשְׁנִים וְעַל-הַכְּרִים
וְעַל-כָּל-הַטּוֹב וְלֹא אָבוּ הַחֲרִימָם
וְכָל-הַמְּלָאכָה נִמְכְּרָה וְנָמַס אֹתָהּ
הַחֲרִימוּ: (פ)

9

But Saul and the people spared Agag, and the best of the sheep, and of the oxen, even the young of the second birth, and the lambs, and all that was good, and would not utterly destroy them; but every thing that was of no account and feeble, that they destroyed utterly.

וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֶל-שְׁמוּאֵל לֵאמֹר:

10

Then came the word of the LORD unto Samuel, saying:

נִחַמְתִּי כִּי-הִמְלַכְתִּי אֶת-שְׁאוּל לְמֶלֶךְ
כִּי-שָׁב מֵאַחֲרָי וְאֶת-דְּבָרִי לֹא הָקִים וַיִּחַר
לְשְׁמוּאֵל וַיִּזְעַק אֶל-יְהוָה כָּל-הַלַּיְלָה:

11

'It repenteth Me that I have set up Saul to be king; for he is turned back from following Me, and hath not performed My commandments.' And it grieved Samuel; and he cried unto the LORD all night.

וַיִּשְׁכֶּם שְׁמוּאֵל לִקְרַאת שָׁאוּל בַּבֹּקֶר
וַיִּגֹּד לְשְׁמוּאֵל לֵאמֹר בָּא-שָׁאוּל הַכַּרְמֶלָה
וְהִנֵּה מַצִּיב לוֹ יָד וַיִּסָּב וַיַּעֲבֹר וַיֵּרֶד
הַגִּלְגָּל:

12 And Samuel rose early to meet Saul in the morning;
and it was told Samuel, saying: 'Saul came to Carmel,
and, behold, he is setting him up a monument, and is
gone about, and passed on, and gone down to Gilgal.'

וַיָּבֹא שְׁמוּאֵל אֶל-שָׁאוּל וַיֹּאמֶר לוֹ שָׁאוּל
בְּרוּךְ אַתָּה לַיהוָה הִקִּימְתִּי אֶת-דְּבַר
יְהוָה:

13 And Samuel came to Saul; and Saul said unto him:
'Blessed be thou of the LORD; I have performed the
commandment of the LORD.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל וּמָה קוֹל-הַצֹּאן תִּהְיֶה בְּאָזְנִי
וְקוֹל הַבָּקָר אֲשֶׁר אֶזְכֹּר שְׁמָע:

14 And Samuel said: 'What meaneth then this bleating
of the sheep in mine ears, and the lowing of the oxen
which I hear?'

וַיֹּאמֶר שָׁאוּל מֵעַמְלָקִי הֵבִיאוּם אֲשֶׁר
חָמַל הָעָם עַל-מִיטֵב הַצֹּאן וְהַבָּקָר לְמַעַן
זָבַח לַיהוָה אֱלֹהֵיהֶם וְאֶת-הַיּוֹתֵר הִחָרְמָנוּ:
(פ)

15 And Saul said: 'They have brought them from the
Amalekites; for the people spared the best of the sheep
and of the oxen, to sacrifice unto the LORD thy God;
and the rest we have utterly destroyed.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל-שָׁאוּל הֲרָף וְאֶגִּידָה
לְךָ אֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי הַלַּיְלָה (כ)
וַיֹּאמְרוּ (ק) וַיֹּאמֶר לוֹ דַּבֵּר: (ס)

16 Then Samuel said unto Saul: 'Stay, and I will tell thee
what the LORD hath said to me this night.' And he
said unto him: 'Say on.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הֲלוֹא אִם-קָטָן אַתָּה
בְּעֵינַיִךְ רֹאשׁ שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל אַתָּה וַיִּמְשְׁחֶךָ
יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל-יִשְׂרָאֵל:

17 And Samuel said: 'Though thou be little in thine own
sight, art thou not head of the tribes of Israel? And
the LORD anointed thee king over Israel;

וַיִּשְׁלַחְךָ יְהוָה בְּדַרְךָ וַיֹּאמֶר לְךָ
וְהִחָרַמְתָּה אֶת-הַחַטָּאִים אֶת-עַמְלָק
וַיִּלְחַמְתָּ בּוֹ עַד פְּלוֹתָם אֹתָם:

18 and the LORD sent thee on a journey, and said: Go
and utterly destroy the sinners the Amalekites, and
fight against them until they be consumed.

וְלָמָּה לֹא-שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה וַתַּעַט
אֶל-הַשָּׁלָל וַתַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה: (ס)

19 Wherefore then didst thou not hearken to the voice
of the LORD, but didst fly upon the spoil, and didst
that which was evil in the sight of the LORD?

וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל-שְׁמוּאֵל אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי
בְּקוֹל יְהוָה וְאַלֶּךְ בְּדַרְךָ אֲשֶׁר-שָׁלַחְתָּנִי
יְהוָה וְאָבִיא אֶת-אַגַּג מֶלֶךְ עַמְלָק
וְאֶת-עַמְלָק הִחָרַמְתִּי:

20 And Saul said unto Samuel: 'Yea, I have hearkened to
the voice of the LORD, and have gone the way which
the LORD sent me, and have brought Agag the king
of Amalek, and have utterly destroyed the
Amalekites.

וַיִּקַּח הָעָם מִהַשָּׁלָל צֹאן וּבָקָר רֵאשִׁית
הַחֲרָם לִזְבֹּחַ לַיהוָה אֱלֹהֵיהֶם בְּגִלְגָּל: (ס)

21 But the people took of the spoil, sheep and oxen, the
chief of the devoted things, to sacrifice unto the
LORD thy God in Gilgal.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל תִּחַפֵּץ לַיהוָה בְּעֹלֹת
וּזְבָחִים כְּשֹׁמֵעַ בְּקוֹל יְהוָה הִנֵּה שְׁמִעַ
מִזְבַּח טוֹב לְהִקְשִׁיב מִחֶלֶב אֵילִים:

כִּי חַטָּאת־קֶסֶם מְרִי וְאָוֶן וּתְרָפִים הַפְצֵר
יַעַן מָאֲסָתָּ אֶת־דְּבַר יְהוָה וַיִּמְאָסֶה
מִמֶּלֶךְ: (ס)

וַיֹּאמֶר שְׁאוּל אֶל־שְׁמוּאֵל חַטָּאתִי
כִּי־עָבַרְתִּי אֶת־פִּי־יְהוָה וְאֶת־דְּבָרֶיךָ כִּי
יִרְאֵתִי אֶת־הָעָם וְאֶשְׁמַע בְּקוֹלָם:

וְעַתָּה שָׂא נָא אֶת־חַטָּאתִי וְשׁוּב עִמִּי
וְאֶשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה:

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־שְׁאוּל לֹא אָשׁוּב עִמָּךְ
כִּי מָאֲסָתָהּ אֶת־דְּבַר יְהוָה וַיִּמְאָסֶה יְהוָה
מִמְּנוֹת מֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל: (ס)

וַיִּסַּב שְׁמוּאֵל לָלֶכֶת וַיִּחַזַק בְּכַנֵּף־מְעִילוֹ
וַיִּקְרַע: (ס)

וַיֹּאמֶר אֵלָיו שְׁמוּאֵל קִרַּע יְהוָה
אֶת־מַמְלַכּוֹת יִשְׂרָאֵל מֵעַלְיֶיךָ הַיּוֹם
וַיִּתְּנָה לְרַעְיָהּ הַטּוֹב מִמֶּךָ: (ס)

וְגַם גִּצַּח יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁקַר וְלֹא יִנְחָם כִּי
לֹא אָדָם הוּא לְהִנָּחֵם:

וַיֹּאמֶר חַטָּאתִי עָתָה כִּפַּרְנִי נָא נִגְדִּי
זָקְנִי־עַמִּי וְנִגְדִּי יִשְׂרָאֵל וְשׁוּב עִמִּי
וְהִשְׁתַּחֲוִיתִי לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:

וַיָּשָׁב שְׁמוּאֵל אַחֲרֵי שְׁאוּל וַיִּשְׁתַּחֲוֶה שְׁאוּל
לַיהוָה: (ס)

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הִגִּישׁוּ אֵלַי אֶת־אַגַּג מֶלֶךְ
עַמְלֶק וַיָּלֶךְ אֵלָיו אַגַּג מַעֲבֻדָּת וַיֹּאמֶר אַגַּג
אֲכֹן סָר מִרְ־הַמּוֹת: (ס)

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל כַּאֲשֶׁר שִׁבְלָה נָשִׁים חֲרָבְךָ
בֶּן־תִּשְׁכַּל מִנָּשִׁים אִמָּךְ וַיִּשְׁסֹף שְׁמוּאֵל
אֶת־אַגַּג לִפְנֵי יְהוָה בְּגִלְגָּל: (ס)

22 And Samuel said: 'Hath the LORD as great delight in burnt-offerings and sacrifices, As in hearkening to the voice of the LORD? Behold, to obey is better than sacrifice, And to hearken than the fat of rams.

23 For rebellion is as the sin of witchcraft, And stubbornness is as idolatry and teraphim. Because thou hast rejected the word of the LORD, He hath also rejected thee from being king.'

24 And Saul said unto Samuel: 'I have sinned; for I have transgressed the commandment of the LORD, and thy words; because I feared the people, and hearkened to their voice.

25 Now therefore, I pray thee, pardon my sin, and return with me, that I may worship the LORD.'

26 And Samuel said unto Saul: 'I will not return with thee; for thou hast rejected the word of the LORD, and the LORD hath rejected thee from being king over Israel.'

27 And as Samuel turned about to go away, he laid hold upon the skirt of his robe, and it rent.

28 And Samuel said unto him: 'The LORD hath rent the kingdom of Israel from thee this day, and hath given it to a neighbour of thine, that is better than thou.

29 And also the Glory of Israel will not lie nor repent; for He is not a man, that He should repent.'

30 Then he said: 'I have sinned; yet honour me now, I pray thee, before the elders of my people, and before Israel, and return with me, that I may worship the LORD thy God.'

31 So Samuel returned after Saul; and Saul worshipped the LORD.

32 Then said Samuel: 'Bring ye hither to me Agag the king of the Amalekites.' And Agag came unto him in chains. And Agag said: 'Surely the bitterness of death is at hand.'

33 And Samuel said: As thy sword hath made women childless, So shall thy mother be childless among women. And Samuel hewed Agag in pieces before the LORD in Gilgal.

וַיֵּלֶךְ שְׁמוּאֵל הָרֹמָתִי וְשָׁאוּל עָלָה
אֶל-בֵּיתוֹ גִּבְעַת שָׁאוּל:

34

Then Samuel went to Ramah; and Saul went up to his house to Gibeath-shaul.

פרשת פרה

The Maftir for Shabbat Parah is Numbers 19:1 – 22.

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן לֵאמֹר:

XIX:1

And the LORD spoke unto Moses and unto Aaron, saying:

זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר
דַּבְּרוּ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיָּקִחוּ אֵלֵיהֶם פָּרָה
אֲדָמָה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין-בָּהּ מוֹם אֲשֶׁר
לֹא-עָלָה עָלֶיהָ עֹל:

2

This is the statute of the law which the LORD hath commanded, saying: Speak unto the children of Israel, that they bring thee a red heifer, faultless, wherein is no blemish, and upon which never came yoke.

וַנִּתֵּן אֹתָהּ אֶל-אַלְעָזָר הַכֹּהֵן וְהוֹצִיא
אֹתָהּ אֶל-מַחֲוֵץ לַמַּחֲנֶה וְשָׁחַט אֹתָהּ
לִפְנָיו:

3

And ye shall give her unto Eleazar the priest, and she shall be brought forth without the camp, and she shall be slain before his face.

וְלָקַח אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן מִדָּמָהּ בְּאֶצְבָּעוֹ וְהִזָּה
אֶל-זִכְחַת פְּנֵי אֹהֶל-מוֹעֵד מִדָּמָהּ שִׁבְעַ
פְּעָמִים:

4

And Eleazar the priest shall take of her blood with his finger, and sprinkle of her blood toward the front of the tent of meeting seven times.

וְשָׂרַף אֶת-הַפָּרָה לְעֵינָיו אֶת-עוֹרָהּ
וְאֶת-בְּשָׂרָהּ וְאֶת-דָּמָהּ עַל-פְּרִשָּׁה וְשָׂרַף:

5

And the heifer shall be burnt in his sight; her skin, and her flesh, and her blood, with her dung, shall be burnt.

וְלָקַח הַכֹּהֵן עֵץ אֲרָז וְאִזּוֹב וְשֵׁנִי תוֹלַעַת
וְהִשְׁלִיךְ אֶל-תּוֹךְ שְׂרִפַּת הַפָּרָה:

6

And the priest shall take cedar-wood, and hyssop, and scarlet, and cast it into the midst of the burning of the heifer.

וְכִבֶּס בְּגָדָיו הַכֹּהֵן וְרָחַץ בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם
וְאַחֵר יָבֹא אֶל-הַמַּחֲנֶה וְטָמֵא הַכֹּהֵן
עַד-הָעֶרֶב:

7

Then the priest shall wash his clothes, and he shall bathe his flesh in water, and afterward he may come into the camp, and the priest shall be unclean until the even.

וְהַשָּׂרֵף אֹתָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו בַּמַּיִם וְרָחַץ
בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד-הָעֶרֶב:

8

And he that burneth her shall wash his clothes in water, and bathe his flesh in water, and shall be unclean until the even.

וְאִישׁ טָהוֹר אֶת אֲפֵר הַפָּרָה וְהִנִּיתָ
מַחֲוֵץ לַמַּחֲנֶה בְּמָקוֹם טָהוֹר וְהִיְתָה
לְעֵדֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמֶרֶת לְמִי נִדָּה
חֲטָאת הוּא:

9

And a man that is clean shall gather up the ashes of the heifer, and lay them up without the camp in a clean place, and it shall be kept for the congregation of the children of Israel for a water of sprinkling; it is a purification from sin.

וְכִבֶּסֶתְּ אֶת־אֲפֶר הַפָּרָה אֶת־בְּגָדָיו
וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב וְהִיָּתָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
וְלִגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכָם לְחֻקַּת עוֹלָם:

10 And he that gathereth the ashes of the heifer shall wash his clothes, and be unclean until the even; and it shall be unto the children of Israel, and unto the stranger that sojourneth among them, for a statute for ever.

הַנֹּגֵעַ בְּמֵת לְכָל־נֶפֶשׁ אָדָם וְטָמֵא שִׁבְעַת יָמִים:

11 He that toucheth the dead, even any man's dead body, shall be unclean seven days;

הוּא יְתַחַטֵּא־בּוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְיִטְהַר וְאִם־לֹא יְתַחַטֵּא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי לֹא יִטְהַר:

12 the same shall purify himself therewith on the third day and on the seventh day, and he shall be clean; but if he purify not himself the third day and the seventh day, he shall not be clean.

כָּל־הַנֹּגֵעַ בְּמֵת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר־יָמוּת וְלֹא יְתַחַטֵּא אֶת־מִשְׁכָּנוֹ יִהְיֶה טָמֵא וְנִכְרְתָה תְּנִיפָהּ הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מִי נִדָּה לֹא־זָרֵק עָלָיו טָמֵא יִהְיֶה עוֹד טָמְאָתוֹ בּוֹ:

13 Whosoever toucheth the dead, even the body of any man that is dead, and purifieth not himself—he hath defiled the tabernacle of the LORD—that soul shall be cut off from Israel; because the water of sprinkling was not dashed against him, he shall be unclean; his uncleanness is yet upon him.

זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי־יָמוּת בְּאֶחָל כָּל־הַבָּא אֶל־הָאֶחָל וְכָל־אֲשֶׁר בְּאֶחָל יְטָמֵא שִׁבְעַת יָמִים:

14 This is the law: when a man dieth in a tent, every one that cometh into the tent, and every thing that is in the tent, shall be unclean seven days.

וְכָל־כְּלִי פָתוּחַ אֲשֶׁר אֵין־צִמּוּד פָּתִיל עָלָיו טָמֵא הוּא:

15 And every open vessel, which hath no covering close-bound upon it, is unclean.

וְכָל־אֲשֶׁר־יָנַע עַל־פָּנָי הַשָּׂדֶה בְּחִל־חֶרֶב אוֹ בְּמֵת אוֹ־בַעֲצָם אָדָם אוֹ בְּקֶבֶר יְטָמֵא שִׁבְעַת יָמִים:

16 And whosoever in the open field toucheth one that is slain with a sword, or one that dieth of himself, or a bone of a man, or a grave, shall be unclean seven days.

וְלִקְחוּ לְטָמֵא מֵעֵפֶר שְׂרָפַת הַחַטָּאת וְנָתַן עָלָיו מֵי־חַיִּים אֶל־כָּלִי:

17 And for the unclean they shall take of the ashes of the burning of the purification from sin, and running water shall be put thereto in a vessel.

וְלָקַח אִזּוֹב וְטָבַל בַּמַּיִם אִישׁ טָהוֹר וְהִזָּה עַל־הָאֶחָל וְעַל־כָּל־הַכֵּלִים וְעַל־הַנֶּפֶשׁוֹת אֲשֶׁר הָיוּ־שָׁם וְעַל־הַנֹּגֵעַ בַּעֲצָם אוֹ בְּחִלָּל אוֹ בְּמֵת אוֹ בְּקֶבֶר:

18 And a clean person shall take hyssop, and dip it in the water, and sprinkle it upon the tent, and upon all the vessels, and upon the persons that were there, and upon him that touched the bone, or the slain, or the dead, or the grave.

וְהִזָּה הַטָּהוֹר עַל־הַטָּמֵא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְחָטְאוּ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְכִבֶּסֶתְּ בְּגָדָיו וְרִחֵץ בַּמַּיִם וְיִטְהַר בָּעֶרֶב:

19 And the clean person shall sprinkle upon the unclean on the third day, and on the seventh day; and on the seventh day he shall purify him; and he shall wash his clothes, and bathe himself in water, and shall be clean at even.

וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִטְמָא וְלֹא יִתְחַטֵּא וְנִכְרְתָה
הַנֶּפֶשׁ הַזֹּאת מִתּוֹךְ הַקָּהָל כִּי אֶת־מִקְדָּשׁ
יְהוָה יִטְמָא מִי נִדָּה לֹא־זָרַק עָלָיו טָמֵא
הוא:

20

But the man that shall be unclean, and shall not purify himself, that soul shall be cut off from the midst of the assembly, because he hath defiled the sanctuary of the LORD; the water of sprinkling hath not been dashed against him: he is unclean.

וְהִיְתָה לָהֶם לְחֻקַּת עוֹלָם וּמִזֶּה מִי־הַנִּדָּה
יִכַּבֵּס בַּגָּדָיו וְהַנֶּגַע בְּמֵי הַנִּדָּה יִטְמָא
עַד־הָעָרֶב:

21

And it shall be a perpetual statute unto them; and he that sprinkleth the water of sprinkling shall wash his clothes; and he that toucheth the water of sprinkling shall be unclean until even.

וְכֹל אֲשֶׁר־יַגֵּעַ־בּוֹ הַטָּמֵא יִטְמָא וְהַנֶּפֶשׁ
הַנִּגַּעַת הַטָּמֵא עַד־הָעָרֶב: (פ)

22

And whatsoever the unclean person toucheth shall be unclean; and the soul that toucheth him shall be unclean until even.

הפטרת פרשת פרה

The Haftarah for Shabbat Parah is Ezekiel 36:16 – 38.

וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

XXXVI:16

Moreover the word of the LORD came unto me, saying:

בֶּן־אָדָם בֵּית יִשְׂרָאֵל יֹשְׁבִים עַל־אֲדָמָתָם
וַיִּטְמְאוּ אוֹתָהּ בְּדַרְכָּם וּבַעֲלִילוֹתָם
כְּטִמְאַת הַנִּדָּה הִיְתָה דַּרְכָּם לִפְנֵי:

17

'Son of man, when the house of Israel dwelt in their own land, they defiled it by their way and by their doings; their way before Me was as the uncleanness of a woman in her impurity.

וְאֲשַׁפָּד חֲמָתִי עֲלֵיהֶם עַל־הַדָּם
אֲשֶׁר־שָׁפְכוּ עַל־הָאָרֶץ וּבִגְלוֹלֵיהֶם
טִמְאוּהָ:

18

Wherefore I poured out My fury upon them for the blood which they had shed upon the land, and because they had defiled it with their idols;

וְאֶפֶיץ אֹתָם בַּגּוֹיִם וַיִּזְרוּ בְּאֲרָצוֹת כְּדַרְכָּם
וּכְעֲלִילוֹתָם שִׁפְטֵתִים:

19

and I scattered them among the nations, and they were dispersed through the countries; according to their way and according to their doings I judged them.

וַיָּבֹאוּ אֶל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־בָּאוּ שָׁם וַיְחַלְלוּ
אֶת־שֵׁם קֹדֶשׁ־יְהוָה לָהֶם עִם־יְהוָה אֱלֹהֵי
וּמֵאֲרָצוֹ יֵצְאוּ:

20

And when they came unto the nations, whither they came, they profaned My holy name; in that men said of them: These are the people of the LORD, and are gone forth out of His land.

וְאֶחְמַל עַל־שֵׁם קֹדֶשׁ־יְהוָה אֲשֶׁר חָלְלֵהוּ בֵּית
יִשְׂרָאֵל בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר־בָּאוּ שָׁמָּה: (פ)

21

But I had pity for My holy name, which the house of Israel had profaned among the nations, whither they came.

לָכֵן אֹמַר לְבֵית־יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי
יְהוָה לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה בֵּית יִשְׂרָאֵל
כִּי אִם־לְשֵׁם־קֹדֶשׁ־יְהוָה אֲשֶׁר חָלְלֵתֶם בַּגּוֹיִם
אֲשֶׁר־בָּאתֶם שָׁם:

22

Therefore say unto the house of Israel: Thus saith the Lord GOD: I do not this for your sake, O house of Israel, but for My holy name, which ye have profaned among the nations, whither ye came.

וְקִדְשָׁתִי אֶת־שְׁמִי הַגָּדוֹל הַמְּחַלָּל בְּגוֹיִם
אֲשֶׁר חָלְלָתֶם בְּתוֹכָם וַיֵּדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי־אֲנִי
יְהוָה נָא אֲדַנֵּי יְהוָה בְּהַקְדָּשִׁי בְּכֶם
לְעֵינֵיהֶם:

23 And I will sanctify My great name, which hath been profaned among the nations, which ye have profaned in the midst of them; and the nations shall know that I am the LORD, saith the Lord GOD, when I shall be sanctified in you before their eyes.

וְלִקַּחְתִּי אֶתְכֶם מִן־הַגּוֹיִם וְקִבַּצְתִּי
אֶתְכֶם מִכָּל־הָאֲרָצוֹת וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם
אֶל־אֲדַמְתְּכֶם:

24 For I will take you from among the nations, and gather you out of all the countries, and will bring you into your own land.

וְזִרְקָתִי עֲלֵיכֶם מַיִם טְהוֹרִים וְטָהַרְתֶּם
מִכָּל טְמְאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל־גִּלּוּלֵיכֶם אֲטַהֵר
אֶתְכֶם:

25 And I will sprinkle clean water upon you, and ye shall be clean; from all your uncleannesses, and from all your idols, will I cleanse you.

וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב חָדָשׁ וְרוּחַ חָדָשׁ
אֶתֶּן בְּקִרְבְּכֶם וְחִסְרֹתַי אֶת־לֵב הָאֵבֶן
מִבְּשָׂרְכֶם וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר:

26 A new heart also will I give you, and a new spirit will I put within you; and I will take away the stony heart out of your flesh, and I will give you a heart of flesh.

וְאֶת־רוּחִי אֶתֶּן בְּקִרְבְּכֶם וְעָשִׂיתִי אֵת
אֲשֶׁר־בְּחֻקֵּי תִלְכוּ וּמִשְׁפָּטַי תִּשְׁמְרוּ
וְעָשִׂיתֶם:

27 And I will put My spirit within you, and cause you to walk in My statutes, and ye shall keep Mine ordinances, and do them.

וַיִּשְׁבְּתֶם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאַבְתִּיכֶם
וְהָיִיתֶם לִי לְעָם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָכֶם
לֵאלֹהִים:

28 And ye shall dwell in the land that I gave to your fathers; and ye shall be My people, and I will be your God.

וְהוֹשַׁעְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל טְמְאוֹתֵיכֶם וּקְרָאתִי
אֶל־הַדָּגָן וְהַרְבֵּיתִי אוֹתוֹ וְלֹא־אֶתֶּן עֲלֵיכֶם
רָעָב:

29 And I will save you from all your uncleannesses; and I will call for the corn, and will increase it, and lay no famine upon you.

וְהִרְבֵּיתִי אֶת־פְּרֵי הָעֵץ וְתִגְבַּת הַשָּׂדֶה
לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא תִקְחוּ עוֹד חֶרֶפֶת רָעָב
בְּגוֹיִם:

30 And I will multiply the fruit of the tree, and the increase of the field, that ye may receive no more the reproach of famine among the nations.

וְזָכַרְתֶּם אֶת־דַּרְכֵיכֶם הָרָעִים וּמַעַלְלֵיכֶם
אֲשֶׁר לֹא־טוֹבִים וְנִקְטַתֶּם בְּפִנְיֵיכֶם עַל־
עוֹנֵתֵיכֶם וְעַל תּוֹעֲבוֹתֵיכֶם:

31 Then shall ye remember your evil ways, and your doings that were not good; and ye shall loathe yourselves in your own sight for your iniquities and for your abominations.

לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי־עֹשֶׂה נָא אֲדַנֵּי יְהוָה
וַיֵּדַע לָכֶם בְּזוּשׁוֹ וְהִפְלִמוּ מִדַּרְכֵיכֶם בֵּית
יִשְׂרָאֵל: (ס)

32 Not for your sake do I this, saith the Lord GOD, be it known unto you; be ashamed and confounded for your ways, O house of Israel.

כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה בְּיוֹם טָהַר אֶתְכֶם
מִכָּל עֲוֹנוֹתֵיכֶם וְהוֹשַׁבְתִּי אֶת-הָעָרִים
וְנִבְנוּ הַחֲרָבוֹת:

33 Thus saith the Lord GOD: In the day that I cleanse you from all your iniquities, I will cause the cities to be inhabited, and the waste places shall be built.

וְהָאָרֶץ הַנִּשְׁמָה תַעֲבֹד תַּחַת אֲשֶׁר הָיְתָה
שְׁמָמָה לְעֵינַי כָּל-עוֹבֵר:

34 And the land that was desolate shall be tilled, whereas it was a desolation in the sight of all that passed by.

וְאָמְרוּ הָאָרֶץ הַלְלוּ הַנִּשְׁמָה הָיְתָה
כְּגִן-עֵדֶן וְהָעָרִים הַחֲרָבוֹת וְהַנִּשְׁמֹת
וְהַנִּהְרָסוֹת בְּצוּרוֹת יִשְׁבּוּ:

35 And they shall say: This land that was desolate is become like the garden of Eden; and the waste and desolate and ruined cities are fortified and inhabited.

וַיֵּדְעוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר יִשְׁאַרְוּ סְבִיבוֹתֵיכֶם כִּי
אֲנִי יְהוֹה בְּנִיתִי הַנִּהְרָסוֹת נִטְעַמִּי הַנִּשְׁמָה
אֲנִי יְהוֹה דִּבַּרְתִּי וַעֲשִׂיתִי: (ס)

36 Then the nations that are left round about you shall know that I the LORD have builded the ruined places, and planted that which was desolate; I the LORD have spoken it, and I will do it.

כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה עוֹד זֹאת אֲדַרְשׁ
לְבֵית-יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת לָהֶם אֲרֶבָה אֹתָם
כְּצֹאן אָדָם:

37 Thus saith the Lord GOD: I will yet for this be inquired of by the house of Israel, to do it for them; I will increase them with men like a flock.

כְּצֹאן קֹדָשִׁים כְּצֹאן יְרוּשָׁלַם בְּמוֹעֲדֶיהָ
כִּן תְּהִי־יֵנֶה הָעָרִים הַחֲרָבוֹת מְלֵאוֹת צֹאן
אָדָם וַיֵּדְעוּ כִּי-אֲנִי יְהוֹה: (פ)

38 As the flock for sacrifice, as the flock of Jerusalem in her appointed seasons, so shall the waste cities be filled with flocks of men; and they shall know that I am the LORD.

הפטרת פרשת החודש

The Maftir for Shabbat HaHodesh is Exodus 12:1 – 20. The Haftarah is Ezekiel 45:16 – 46:18.

כָּל הָעָם הָאָרֶץ יִהְיוּ אֶל-הַתְּרוּמָה הַזֹּאת
לְנָשִׂיא בִּישְׂרָאֵל:

XLV:16 All the people of the land shall give this offering for the prince in Israel.

וְעַל-הַנָּשִׂיא יִהְיֶה הָעוֹלוֹת וְהַמִּנְחָה
וְהַזֶּסֶד בַּחֲגִים וּבְחֻדָּשִׁים וּבִשְׁבָּתוֹת
בְּכָל-מוֹעֲדֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל הוּא-יַעֲשֶׂה
אֶת-הַחֲטָאת וְאֶת-הַמִּנְחָה וְאֶת-הָעוֹלָה
וְאֶת-הַשְּׁלָמִים לְכַפֵּר בְּעֵד בֵּית-יִשְׂרָאֵל: (ס)

17 And it shall be the prince's part to give the burnt-offerings, and the meal-offerings, and the drink-offerings, in the feasts, and in the new moons, and in the sabbaths, in all the appointed seasons of the house of Israel; he shall prepare the sin-offering, and the meal-offering, and the burnt-offering, and the peace-offerings, to make atonement for the house of Israel.

כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה בְּרִאשׁוֹן בָּאָתֶד
לְחֹדֶשׁ תִּקַּח פֶּרֶךְ-בֶּן-בָּקָר תָּמִים וְחִטָּאת
אֶת-הַמִּקְדָּשׁ:

18 Thus saith the Lord GOD: In the first month, in the first day of the month, thou shalt take a young bullock without blemish; and thou shalt purify the sanctuary.

וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּמַם הַחֲטָאת וְנָתַן אֶל־מְזוֹזֹת
הַבַּיִת וְאֶל־אַרְבַּע פְּנֹת הָעֲזָרָה לְמִזְבֵּחַ
וְעַל־מְזוֹזֹת שַׁעַר הַחֲצָר הַפְּנִימִית:

וְכֵן תַּעֲשֶׂה בַשְּׁבִיעִה בְּחֹדֶשׁ מֵאִישׁ שֹׁגֵה
וּמִפְּתִי וּכְפָרְתָם אֶת־הַבַּיִת:

בְּרֵאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה
לָכֶם הַפֶּסַח חֹג שְׁבַע יָמִים מִצּוֹת יֹאכֵל:

וַעֲשֶׂה הַנָּשִׂא בְיָוֶם הַהוּא בַּעֲדוֹ וּבְעֵד
כָּל־עַם הָאָרֶץ פֶּר חֲטָאת:

וּשְׁבַע יָמִים הַחֹג יַעֲשֶׂה עוֹלָה לַיהוָה
שְׁבַע פָּרִים וּשְׁבַע אֵילִים תְּמִימִם לַיּוֹם
שְׁבַע תְּיָגִים וְחֲטָאת שְׁעִיר עִזִּים לַיּוֹם:

וּמִנְחָה אֵיפָה לֶפֶר וְאֵיפָה לְאֵיל יַעֲשֶׂה
וְשֶׁמֶן הֵינן לְאֵיפָה:

בַּשְּׁבִיעִי בַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בְּחֹג
יַעֲשֶׂה כָאֵלָה שְׁבַע יָמִים כְּחֲטָאת
כַּעֲלָה וּכְמִנְחָה וּכְשֶׁמֶן: (ס)

כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה שַׁעַר הַחֲצָר
הַפְּנִימִית הַפְּנִי קָדִים יִהְיֶה סָגוּר שֵׁשֶׁת
יָמִי הַמַּעֲשֶׂה וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת יִפְתָּח וּבְיוֹם
הַחֹדֶשׁ יִפְתָּח:

וּבָא הַנָּשִׂא דְרָךְ אֵילִם הַשַּׁעַר מִחוּץ
וְעָמַד עַל־מְזוֹזֹת הַשַּׁעַר וַעֲשֵׂי הַפְּתִיחַ
אֶת־עוֹלָתוֹ וְאֶת־שְׁלָמָיו וְהִשְׁתַּחֲוָה
עַל־מִפְתָּן הַשַּׁעַר וַיֵּצֵא וְהִשְׁעַר לֹא־יִסָּגֵר
עַד־הָעֶרֶב:

וְהִשְׁתַּחֲוּ עַם־הָאָרֶץ פֶּתַח הַשַּׁעַר הַהוּא
בַּשַּׁבָּתוֹת וּבְחֻדָּשִׁים לִפְנֵי יְהוָה:

וְהָעֹלָה אֲשֶׁר־יִקְרֹב הַנָּשִׂא לַיהוָה בְּיוֹם
הַשַּׁבָּת שֶׁשָּׁה כְּבָשִׂים תְּמִימִם וְאֵיל תְּמִים:

וּמִנְחָה אֵיפָה לְאֵיל וּלְכְבָשִׂים מִנְחָה מִתַּת
יָדוֹ וְשֶׁמֶן הֵינן לְאֵיפָה: (ס)

19 And the priest shall take of the blood of the
sin-offering, and put it upon the door-posts of the
house, and upon the four corners of the settle of the
altar, and upon the posts of the gate of the inner
court.

20 And so thou shalt do on the seventh day of the month
for every one that erreth, and for him that is simple;
so shall ye make atonement for the house.

21 In the first month, in the fourteenth day of the
month, ye shall have the passover; a feast of seven
days; unleavened bread shall be eaten.

22 And upon that day shall the prince prepare for
himself and for all the people of the land a bullock
for a sin-offering.

23 And the seven days of the feast he shall prepare a
burnt-offering to the LORD, seven bullocks and seven
rams without blemish daily the seven days; and a
he-goat daily for a sin-offering.

24 And he shall prepare a meal-offering, an ephah for a
bullock, and an ephah for a ram, and a hin of oil to
an ephah.

25 In the seventh month, in the fifteenth day of the
month, in the feast, shall he do the like the seven
days; to the sin-offering as well as the burnt-offering,
and the meal-offering as well as the oil.

XLVI:1 Thus saith the Lord GOD: The gate of the inner court
that looketh toward the east shall be shut the six
working days; but on the sabbath day it shall be
opened, and in the day of the new moon it shall be
opened.

2 And the prince shall enter by the way of the porch of
the gate without, and shall stand by the post of the
gate, and the priests shall prepare his burnt-offering
and his peace-offerings, and he shall worship at the
threshold of the gate; then he shall go forth; but the
gate shall not be shut until the evening.

3 Likewise the people of the land shall worship at the
door of that gate before the LORD in the sabbaths
and in the new moons.

4 And the burnt-offering that the prince shall offer
unto the LORD shall be in the sabbath day six lambs
without blemish and a ram without blemish;

5 and the meal-offering shall be an ephah for the ram,
and the meal-offering for the lambs as he is able to
give, and a hin of oil to an ephah.

וביום החדש פר בן-בקר תמימם וששת
כבשים ואיל תמימם יהיו:

6

And in the day of the new moon it shall be a young
bullock without blemish; and six lambs, and a ram;
they shall be without blemish;

ואיפה לפר ואיפה לאיל יעשה מנחה
ולכבשים כאשר תשיג ידו ושמן הין
לאיפה:

7

and he shall prepare a meal-offering, an ephah for the
bullock, and an ephah for the ram, and for the lambs
according as his means suffice, and a hin of oil to an
ephah.

ובבוא הנשיא דרך אולם השער יבוא
ובדרך יצא:

8

And when the prince shall enter, he shall go in by the
way of the porch of the gate, and he shall go forth by
the way thereof.

ובבוא עם הארץ לפני יהוה במועדים
הבא דרך-שער צפון להשתחוה יצא
דרך-שער נגב והבא דרך-שער נגב יצא
דרך-שער צפונה לא ישוב דרך השער
אשר בא בו כי נכחו (כ' יצאו) (ק' יצא):

9

But when the people of the land shall come before the
LORD in the appointed seasons, he that entereth by
the way of the north gate to worship shall go forth by
the way of the south gate; and he that entereth by the
way of the south gate shall go forth by the way of the
north gate; he shall not return by the way of the gate
whereby he came in, but shall go forth straight before
him.

והנשיא בתוכם בבואם יבוא ובצאתם
יצאו:

10

And the prince, when they go in, shall go in in the
midst of them; and when they go forth, they shall go
forth together.

ובחגים ובמועדים תהיה המנחה איפה
לפר ואיפה לאיל ולכבשים מתת ידו
ושמן הין לאיפה: (פ)

11

And in the feasts and in the appointed seasons the
meal-offering shall be an ephah for a bullock, and an
ephah for a ram, and for the lambs as he is able to
give, and a hin of oil to an ephah.

וכי-יעשה הנשיא נדבה עולה או-שלמים
נדבה ליהוה ופתח לו את-השער הפנה
קדים ועשה את-עלתו ואת-שלמיו כאשר
יעשה ביום השבת ויצא וסגר את-השער
אחרי צאתו:

12

And when the prince shall prepare a freewill-offering,
a burnt-offering or peace-offerings as a
freewill-offering unto the LORD, one shall open for
him the gate that looketh toward the east, and he
shall prepare his burnt-offering and his
peace-offerings, as he doth on the sabbath day; then
he shall go forth; and after his going forth one shall
shut the gate.

וכבש בן-שנתו תמים תעשה עולה ליום
ליהוה בבקר בבקר תעשה אתו:

13

And thou shalt prepare a lamb of the first year
without blemish for a burnt-offering unto the LORD
daily; morning by morning shalt thou prepare it.

ומנחה תעשה עליו בבקר בבקר
ששית האיפה ושמן שלישית ההין לרס
את-הסלת מנחה ליהוה חקות עולם
תמיד:

14

And thou shalt prepare a meal-offering with it
morning by morning, the sixth part of an ephah, and
the third part of a hin of oil, to moisten the fine flour:
a meal-offering unto the LORD continually by a
perpetual ordinance.

(כ' ועשו) (ק' יעשו) את-הכבש
ואת-המנחה ואת-השמן בבקר בבקר
עולת תמיד: (ס)

15

Thus shall they prepare the lamb, and the
meal-offering, and the oil, morning by morning, for
a continual burnt-offering.

כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה כִּי־יִתֵּן תְּנִשָּׂא מִתְּנָה
לְאִישׁ מִבָּנָיו נַחֲלָתוֹ הִיא לְבָנָיו תִּהְיֶה
אֲחֻזָּתָם הִיא בְּנַחֲלָה: (ס)

16

Thus saith the Lord GOD: If the prince give a gift unto any of his sons, it is his inheritance, it shall belong to his sons; it is their possession by inheritance.

וְכִי־יִתֵּן מִתְּנָה מִנַּחֲלָתוֹ לְאֶחָד מֵעֲבָדָיו
וְהִיָּתָה לוֹ עַד־שְׁנַת הַדְּרוֹר וְשָׁבַת לַנָּשִׂיא
אֲדָ נַחֲלָתוֹ בָּנָיו לָהֶם תִּהְיֶה:

17

But if he give of his inheritance a gift to one of his servants, it shall be his to the year of liberty; then it shall return to the prince; but as for his inheritance, it shall be for his sons.

וְלֹא־יִקַּח הַנָּשִׂיא מִנַּחֲלַת הָעָם לְהוֹנֵתָם
מֵאֲחֻזָּתָם מֵאֲחֻזָּתוֹ יִנְחַל אֶת־בָּנָיו לְמַעַן
אֲשֶׁר לֹא־יִפְצְצוּ עַמִּי אִישׁ מֵאֲחֻזָּתוֹ:

18

Moreover the prince shall not take of the people's inheritance, to thrust them wrongfully out of their possession; he shall give inheritance to his sons out of his own possession; that My people be not scattered every man from his possession.'